

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

الحق
علیه
الصلوة
والسلام

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

.com

.org

.net

.ir

علم مفاهیم شناسی در قرآن

جلد ۱۹

رسول ملکیان اصفهانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علم مفاهيم شناسي در قرآن سري جديد جلد 89

نويسنده:

رسول ملكيان اصفهاني

ناشر چاپي:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۵۹	علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد ۸۹
۵۹	مشخصات کتاب
۵۹	۱- مبارزه
۵۹	۱- مبارزه
۵۹	۲- آثار مبارزه انبیا
۵۹	۳- آثار مبارزه با آیات خدا
۶۰	۴- آثار مبارزه با اسلام
۶۱	۵- آثار مبارزه با انبیا
۶۳	۶- آثار مبارزه با حق
۶۳	۷- آثار مبارزه با حق ستیزان
۶۳	۸- آثار مبارزه با دشمنان
۶۳	۹- آثار مبارزه با دین
۶۵	۱۰- آثار مبارزه با محمد(صلی الله علیه و آله)
۶۵	۱۱- آثار مبارزه با مسلمانان
۶۵	۱۲- آثار مبارزه با مشرکان
۶۵	۱۳- آرزوی امکانات مبارزه
۶۵	۱۴- ابزار مبارزه انبیا
۶۷	۱۵- ابزار مبارزه با حق
۶۷	۱۶- ابزار مبارزه با شرک
۶۷	۱۷- ابزار مبارزه با ظالمان
۶۷	۱۸- ابزار مبارزه با کفر
۶۹	۱۹- ابزار مبارزه با موسی(ع)
۶۹	۲۰- ابزار مبارزه با نوح(ع)

۶۹	۲۱- اجتناب از مبارزه با محمد(صلی الله علیه و آله)
۶۹	۲۲- استقامت در مبارزه
۷۱	۲۳- اصول مبارزه
۷۱	۲۴- اصول مبارزه با دشمنان
۷۱	۲۵- اقسام مبارزه
۷۱	۲۶- اولویت در مبارزه
۷۱	۲۷- اهداف مبارزه شیاطین
۷۳	۲۸- اهمیت ارزیابی در مبارزه
۷۳	۲۹- اهمیت تصمیم گیری در مبارزه
۷۳	۳۰- اهمیت مبارزه با انحراف اجتماعی
۷۳	۳۱- اهمیت مبارزه با انحرافات عقیدتی
۷۵	۳۲- اهمیت مبارزه با بت پرستی
۷۵	۳۳- اهمیت مبارزه با خرافات
۷۵	۳۴- اهمیت مبارزه با دشمنان
۷۵	۳۵- اهمیت مبارزه با رهبران کفر
۷۷	۳۶- اهمیت مبارزه با شرک
۷۷	۳۷- اهمیت مبارزه با طغیان
۷۷	۳۸- اهمیت مبارزه با طغیانگران
۷۹	۳۹- اهمیت مبارزه با ظلم
۷۹	۴۰- اهمیت مبارزه با عوامل فساد
۷۹	۴۱- اهمیت مبارزه با عوامل گمراهی
۸۰	۴۲- اهمیت مبارزه با فساد
۸۱	۴۳- اهمیت مبارزه با فسق
۸۱	۴۴- اهمیت مبارزه با کافران
۸۲	۴۵- اهمیت مبارزه با کفر
۸۳	۴۶- اهمیت مبارزه با گمراهان

- ۴۷- اهمیت مبارزه با مشرکان ۸۳
- ۴۸- اهمیت مبارزه با مفسدان ۸۳
- ۴۹- برهان در مبارزه ابراهیم(ع) ۸۴
- ۵۰- بسیج نیروها در مبارزه ۸۵
- ۵۱- پادش مبارزه ۸۵
- ۵۲- پشیمانی از مبارزه با موسی(ع) ۸۵
- ۵۳- تداوم مبارزه با قرآن ۸۵
- ۵۴- تداوم مبارزه با متجاوزان ۸۷
- ۵۵- تداوم مبارزه با محمد(صلی الله علیه و آله) ۸۷
- ۵۶- تداوم مبارزه کافران ۸۷
- ۵۷- ترک مبارزه با اسلام ۸۷
- ۵۸- ترک مبارزه با خدا ۸۹
- ۵۹- ترک مبارزه با کافران ۸۹
- ۶۰- ترک مبارزه با محمد(صلی الله علیه و آله) ۸۹
- ۶۱- تسبیح خدا در مبارزه ۸۹
- ۶۲- تعدیل احساسات در مبارزه ۹۰
- ۶۳- تعقل در روش مبارزه دشمنان قرآن ۹۱
- ۶۴- تعقل در روش مبارزه دشمنان محمد(صلی الله علیه و آله) ۹۱
- ۶۵- تعقل در روش مبارزه رهبران شرک ۹۱
- ۶۶- تعقل در روش مبارزه رهبران کفر ۹۳
- ۶۷- تقوا در مبارزه ۹۳
- ۶۸- تهیه ابزار مبارزه با موسی(ع) ۹۴
- ۶۹- جرم مبارزه با اسلام ۹۵
- ۷۰- حتمیت کیفر مبارزه با قرآن ۹۵
- ۷۱- حمد خدا در مبارزه ۹۵
- ۷۲- دعا در مبارزه ۹۶

- ۷۳- دعوت به مبارزه ۹۷
- ۷۴- روز مبارزه بنی اسرائیل ۹۷
- ۷۵- روش مبارزه ۹۷
- ۷۶- روش مبارزه ابراهیم(ع) ۹۹
- ۷۷- روش مبارزه با آفات کشاورزی ۱۰۰
- ۷۸- روش مبارزه با اسلام ۱۰۱
- ۷۹- روش مبارزه با انبیا ۱۰۱
- ۸۰- روش مبارزه با انحراف ۱۰۱
- ۸۱- روش مبارزه با انحراف جنسی ۱۰۲
- ۸۲- روش مبارزه با باطل ۱۰۳
- ۸۳- روش مبارزه با جهل ۱۰۳
- ۸۴- روش مبارزه با دشمنان ۱۰۳
- ۸۵- روش مبارزه با دنیاطلبی ۱۰۵
- ۸۶- روش مبارزه با دین ۱۰۵
- ۸۷- روش مبارزه با رسوم باطل ۱۰۵
- ۸۸- روش مبارزه با شرک ۱۰۵
- ۸۹- روش مبارزه با ضد ارزش ها ۱۰۷
- ۹۰- روش مبارزه با طغیانگران ۱۰۷
- ۹۱- روش مبارزه با ظالمان ۱۰۷
- ۹۲- روش مبارزه با ظلم ۱۰۷
- ۹۳- روش مبارزه با عصیانگران ۱۰۹
- ۹۴- روش مبارزه با عقیده باطل ۱۰۹
- ۹۵- روش مبارزه با غیر مسلمان ۱۱۱
- ۹۶- روش مبارزه با فساد ۱۱۱
- ۹۷- روش مبارزه با قرآن ۱۱۳
- ۹۸- روش مبارزه با کافران ۱۱۳

- ۹۹- روش مبارزه با کفر ۱۱۴
- ۱۰۰- روش مبارزه با گمراهان ۱۱۶
- ۱۰۱- روش مبارزه با گمراهی ۱۱۷
- ۱۰۲- روش مبارزه با گناه ۱۱۷
- ۱۰۳- روش مبارزه با محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۱۷
- ۱۰۴- روش مبارزه با مسکرات ۱۱۷
- ۱۰۵- روش مبارزه با موسی(ع) ۱۱۹
- ۱۰۶- روش مبارزه با هارون(ع) ۱۲۱
- ۱۰۷- روش مبارزه باگوساله پرستی بنی اسرائیل ۱۲۱
- ۱۰۸- روش مبارزه دشمنان دین ۱۲۳
- ۱۰۹- روش مبارزه دشمنان عیسی(ع) ۱۲۳
- ۱۱۰- روش مبارزه رهبران شرک ۱۲۳
- ۱۱۱- روش مبارزه رهبران کفر ۱۲۵
- ۱۱۲- روش مبارزه فرعون ۱۲۵
- ۱۱۳- روش مبارزه فرعونیان ۱۲۹
- ۱۱۴- روش مبارزه قارون ۱۲۹
- ۱۱۵- روش مبارزه قرآن ۱۳۱
- ۱۱۶- روش مبارزه کافران ۱۳۱
- ۱۱۷- روش مبارزه محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۳۶
- ۱۱۸- روش مبارزه مخالفان محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۳۷
- ۱۱۹- روش مبارزه مشرکان ۱۳۸
- ۱۲۰- روش مبارزه مشرکان مکه ۱۳۹
- ۱۲۱- روش مبارزه مؤمنان ۱۳۹
- ۱۲۲- روش مبارزه هامان ۱۴۰
- ۱۲۳- روش مبارزه یهود ۱۴۱
- ۱۲۴- زمینه مبارزه با انبیا ۱۴۲

- ۱۲۵- زمینه مبارزه با توطئه گران ۱۴۳
- ۱۲۶- زمینه مبارزه با دین ۱۴۳
- ۱۲۷- زمینه مبارزه با کافران ۱۴۳
- ۱۲۸- زمینه مبارزه با مشرکان ۱۴۵
- ۱۲۹- زیان مبارزه با رهبران دینی ۱۴۵
- ۱۳۰- سختی مبارزه با شرک ۱۴۵
- ۱۳۱- سختی مبارزه با کفر ۱۴۵
- ۱۳۲- سرزنش مبارزه با خدا ۱۴۶
- ۱۳۳- سیره مبارزه محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۴۷
- ۱۳۴- شرایط مبارزه ۱۴۷
- ۱۳۵- شرایط مبارزه با شرک ۱۴۹
- ۱۳۶- شرایط مبارزه با طغیانگران ۱۴۹
- ۱۳۷- شرایط مبارزه با ظالمان ۱۴۹
- ۱۳۸- شرایط مبارزه با کفر ۱۵۰
- ۱۳۹- شعیب(ع) و مبارزه با فساد ۱۵۱
- ۱۴۰- شکست مبارزه با اسلام ۱۵۱
- ۱۴۱- شکست مبارزه با قرآن ۱۵۲
- ۱۴۲- شگفتی روش مبارزه رهبران شرک ۱۵۳
- ۱۴۳- شگفتی روش مبارزه رهبران کفر ۱۵۳
- ۱۴۴- شیوه های مبارزه ۱۵۳
- ۱۴۵- صبر در مبارزه ۱۵۳
- ۱۴۶- عجز از مبارزه با قرآن ۱۵۵
- ۱۴۷- عجز از مبارزه با موسی(ع) ۱۵۵
- ۱۴۸- عوامل مبارزه با اسلام ۱۵۶
- ۱۴۹- عوامل مبارزه با دین ۱۵۷
- ۱۵۰- عوامل مبارزه با قرآن ۱۵۷

- ۱۵۱- عوامل مبارزه با کافران ۱۵۸
- ۱۵۲- عوامل مبارزه با محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۵۹
- ۱۵۳- عوامل مبارزه با موسی(ع) ۱۵۹
- ۱۵۴- عوامل مبارزه غلط با باطل ۱۶۰
- ۱۵۵- فرجام مبارزه با اسلام ۱۶۱
- ۱۵۶- فرجام مبارزه با توحید ۱۶۱
- ۱۵۷- فرجام مبارزه با قرآن ۱۶۱
- ۱۵۸- فرماندهی در مبارزه ۱۶۱
- ۱۵۹- فساد مبارزه با انبیا ۱۶۳
- ۱۶۰- فلسفه مبارزه با کافران ۱۶۳
- ۱۶۱- فلسفه مبارزه با مشرکان ۱۶۳
- ۱۶۲- قدرت در مبارزه ۱۶۳
- ۱۶۳- کیفر مبارزه با آیات خدا ۱۶۳
- ۱۶۴- کیفر مبارزه با انبیا ۱۶۵
- ۱۶۵- کیفر مبارزه با حق ۱۶۵
- ۱۶۶- کیفر مبارزه با قرآن ۱۶۵
- ۱۶۷- گمراهی مبارزه با قرآن ۱۶۵
- ۱۶۸- گمراهی مبارزه با محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۶۶
- ۱۶۹- مبارزه ابراهیم(ع) ۱۶۷
- ۱۷۰- مبارزه اجتماعی با باطل ۱۶۷
- ۱۷۱- مبارزه اجتماعی با کفر ۱۶۷
- ۱۷۲- مبارزه اختلاف طبقاتی ۱۶۷
- ۱۷۳- مبارزه اشراف قوم ثمود ۱۶۹
- ۱۷۴- مبارزه اشراف مدین ۱۶۹
- ۱۷۵- مبارزه انبیا ۱۶۹
- ۱۷۶- مبارزه با آزر ۱۶۹

- ۱۷۷- مبارزه با آیات خدا ۱۷۱
- ۱۷۸- مبارزه با اختلاف اجتماعی ۱۷۱
- ۱۷۹- مبارزه با ادیان ۱۷۱
- ۱۸۰- مبارزه با ادیان آسمانی ۱۷۲
- ۱۸۱- مبارزه با اذیت ۱۷۳
- ۱۸۲- مبارزه با استکبار ۱۷۴
- ۱۸۳- مبارزه با استهزاگران ۱۷۵
- ۱۸۴- مبارزه با اسراف ۱۷۵
- ۱۸۵- مبارزه با اسلام ۱۷۵
- ۱۸۶- مبارزه با اشرف فرعون ۱۸۱
- ۱۸۷- مبارزه با افساد ۱۸۱
- ۱۸۸- مبارزه با الوهیت خدا ۱۸۱
- ۱۸۹- مبارزه با انبیا ۱۸۲
- ۱۹۰- مبارزه با انحراف ۱۸۵
- ۱۹۱- مبارزه با انحراف اجتماعی ۱۸۵
- ۱۹۲- مبارزه با اندوه ۱۸۵
- ۱۹۳- مبارزه با اهل کتاب ۱۸۷
- ۱۹۴- مبارزه با باطل ۱۸۷
- ۱۹۵- مبارزه با بت پرستان دوران ابراهیم(ع) ۱۸۷
- ۱۹۶- مبارزه با بت پرستی ۱۸۸
- ۱۹۷- مبارزه با بخل ۱۸۹
- ۱۹۸- مبارزه با بدعت ۱۹۰
- ۱۹۹- مبارزه با بنی اسرائیل ۱۹۱
- ۲۰۰- مبارزه با بی سوادی ۱۹۱
- ۲۰۱- مبارزه با بینش غلط ۱۹۲
- ۲۰۲- مبارزه با پلیدی ۱۹۳

- ۲۰۳- مبارزه با پیروان شعیب(ع) ----- ۱۹۳
- ۲۰۴- مبارزه با پیروان موسی(ع) ----- ۱۹۳
- ۲۰۵- مبارزه با تجاوز ----- ۱۹۵
- ۲۰۶- مبارزه با ترس ----- ۱۹۵
- ۲۰۷- مبارزه با تعصب ----- ۱۹۷
- ۲۰۸- مبارزه با تقلید ----- ۱۹۷
- ۲۰۹- مبارزه با تقلید کورکورانه ----- ۱۹۷
- ۲۱۰- مبارزه با تهاجم تبلیغی ----- ۱۹۸
- ۲۱۱- مبارزه با تهاجم فرهنگی ----- ۱۹۹
- ۲۱۲- مبارزه با تهدیدهای خدا ----- ۱۹۹
- ۲۱۳- مبارزه با تهمت ----- ۱۹۹
- ۲۱۴- مبارزه با ثروت اندوزان ----- ۱۹۹
- ۲۱۵- مبارزه با جادوگران فرعون ----- ۲۰۱
- ۲۱۶- مبارزه با جرایم ----- ۲۰۱
- ۲۱۷- مبارزه با جهل ----- ۲۰۱
- ۲۱۸- مبارزه با حاکمان ظالم ----- ۲۰۳
- ۲۱۹- مبارزه با حاکمان ظلم ----- ۲۰۳
- ۲۲۰- مبارزه با حاکمان فاسق ----- ۲۰۳
- ۲۲۱- مبارزه با حرص ----- ۲۰۳
- ۲۲۲- مبارزه با حق ----- ۲۰۵
- ۲۲۳- مبارزه با خدا ----- ۲۰۵
- ۲۲۴- مبارزه با خرافات ----- ۲۰۵
- ۲۲۵- مبارزه با دشمن ----- ۲۰۸
- ۲۲۶- مبارزه با دشمنان ----- ۲۰۹
- ۲۲۷- مبارزه با دشمنان دین ----- ۲۱۳
- ۲۲۸- مبارزه با دشمنان محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۲۱۳

- ۲۱۴ ----- ۲۲۹- مبارزه با دین
- ۲۱۵ ----- ۲۳۰- مبارزه با رباخوار
- ۲۱۵ ----- ۲۳۱- مبارزه با ردایل اخلاقی
- ۲۱۵ ----- ۲۳۲- مبارزه با رسوم جاهلیت
- ۲۱۷ ----- ۲۳۳- مبارزه با رسوم غلط
- ۲۱۷ ----- ۲۳۴- مبارزه با رهبران کفر
- ۲۱۸ ----- ۲۳۵- مبارزه با سنت گرای
- ۲۱۹ ----- ۲۳۶- مبارزه با شایعه
- ۲۱۹ ----- ۲۳۷- مبارزه با شرک
- ۲۲۵ ----- ۲۳۸- مبارزه با شعیب(ع)
- ۲۲۷ ----- ۲۳۹- مبارزه با شهوترانی
- ۲۲۷ ----- ۲۴۰- مبارزه با شیاطین
- ۲۲۷ ----- ۲۴۱- مبارزه با شیاطین انسی
- ۲۲۷ ----- ۲۴۲- مبارزه با شیاطین جنی
- ۲۲۸ ----- ۲۴۳- مبارزه با شیطان
- ۲۲۹ ----- ۲۴۴- مبارزه با ضد ارزش ها
- ۲۳۰ ----- ۲۴۵- مبارزه با طاغوت
- ۲۳۱ ----- ۲۴۶- مبارزه با طغیانگران
- ۲۳۱ ----- ۲۴۷- مبارزه با ظالمان
- ۲۳۳ ----- ۲۴۸- مبارزه با عقیده باطل
- ۲۳۳ ----- ۲۴۹- مبارزه با عوامل انحراف
- ۲۳۳ ----- ۲۵۰- مبارزه با عوامل جرم
- ۲۳۵ ----- ۲۵۱- مبارزه با عهدشکنی
- ۲۳۵ ----- ۲۵۲- مبارزه با غضب
- ۲۳۵ ----- ۲۵۳- مبارزه با غلو
- ۲۳۷ ----- ۲۵۴- مبارزه با فتنه

- ۲۳۷ ----- ۲۵۵- مبارزه با فحشا
- ۲۳۹ ----- ۲۵۶- مبارزه با فرعون
- ۲۴۱ ----- ۲۵۷- مبارزه با فساد
- ۲۴۳ ----- ۲۵۸- مبارزه با فساد اجتماعی
- ۲۴۵ ----- ۲۵۹- مبارزه با فسق
- ۲۴۵ ----- ۲۶۰- مبارزه با قرآن
- ۲۴۹ ----- ۲۶۱- مبارزه با قوم لوط
- ۲۵۰ ----- ۲۶۲- مبارزه با کافران
- ۲۵۴ ----- ۲۶۳- مبارزه با کافران محارب
- ۲۵۵ ----- ۲۶۴- مبارزه با کفر
- ۲۵۶ ----- ۲۶۵- مبارزه با گمراهی
- ۲۵۷ ----- ۲۶۶- مبارزه با گناه
- ۲۵۷ ----- ۲۶۷- مبارزه با گوساله پرستان بنی اسرائیل
- ۲۵۷ ----- ۲۶۸- مبارزه با گوساله پرستی
- ۲۵۹ ----- ۲۶۹- مبارزه با لواط
- ۲۵۹ ----- ۲۷۰- مبارزه با مبلغان دین
- ۲۵۹ ----- ۲۷۱- مبارزه با متجاوزان
- ۲۶۱ ----- ۲۷۲- مبارزه با مجرمان
- ۲۶۱ ----- ۲۷۳- مبارزه با محرمات مجعول
- ۲۶۹ ----- ۲۷۴- مبارزه با مخالفان دین
- ۲۶۹ ----- ۲۷۵- مبارزه با مسلمانان
- ۲۷۱ ----- ۲۷۶- مبارزه با مشرکان
- ۲۷۱ ----- ۲۷۷- مبارزه با مشرکان دوران ابراهیم(ع)
- ۲۷۲ ----- ۲۷۸- مبارزه با مشرکان صدر اسلام
- ۲۷۳ ----- ۲۷۹- مبارزه با مشرکان مکه
- ۲۷۳ ----- ۲۸۰- مبارزه با معبودان باطل

- ۲۷۳ ----- ۲۸۱- مبارزه با معبودان فرعون
- ۲۷۴ ----- ۲۸۲- مبارزه با معجزه موسی(ع)
- ۲۷۵ ----- ۲۸۳- مبارزه با مفاسد اجتماعی
- ۲۷۵ ----- ۲۸۴- مبارزه با مفسدان
- ۲۷۷ ----- ۲۸۵- مبارزه با مکر دیگران
- ۲۷۸ ----- ۲۸۶- مبارزه با مکر مخالفان صالح(ع)
- ۲۷۹ ----- ۲۸۷- مبارزه با منکرات
- ۲۷۹ ----- ۲۸۸- مبارزه با موسی(ع)
- ۲۸۹ ----- ۲۸۹- مبارزه با ناهنجاری اجتماعی
- ۲۸۹ ----- ۲۹۰- مبارزه با نفوذ شیطان
- ۲۸۹ ----- ۲۹۱- مبارزه با نوح(ع)
- ۲۹۱ ----- ۲۹۲- مبارزه با هجوم دشمنان
- ۲۹۱ ----- ۲۹۳- مبارزه با هجوم مفسدان
- ۲۹۱ ----- ۲۹۴- مبارزه با همجنس بازی
- ۲۹۲ ----- ۲۹۵- مبارزه با هواپرستان
- ۲۹۳ ----- ۲۹۶- مبارزه با هواپرستی
- ۲۹۳ ----- ۲۹۷- مبارزه با هواپرستی کافران
- ۲۹۵ ----- ۲۹۸- مبارزه برای عدالت
- ۲۹۵ ----- ۲۹۹- مبارزه بنی اسرائیل
- ۲۹۵ ----- ۳۰۰- مبارزه جادوگران فرعون
- ۲۹۵ ----- ۳۰۱- مبارزه حق و باطل
- ۲۹۸ ----- ۳۰۲- مبارزه در راه خدا
- ۲۹۹ ----- ۳۰۳- مبارزه شعیب(ع)
- ۲۹۹ ----- ۳۰۴- مبارزه ظالمان
- ۲۹۹ ----- ۳۰۵- مبارزه علمای دین
- ۳۰۱ ----- ۳۰۶- مبارزه علیه لوط(ع)

- ۳۰۷- مبارزه فرعون ۳۰۱
- ۳۰۸- مبارزه فرهنگی ۳۰۲
- ۳۰۹- مبارزه کافران ۳۰۳
- ۳۱۰- مبارزه کافران مکه ۳۰۳
- ۳۱۱- مبارزه لوط(ع) ۳۰۳
- ۳۱۲- مبارزه لوط(ع) با فحشا ۳۰۷
- ۳۱۳- مبارزه محمد(صلی الله علیه و آله) ۳۰۷
- ۳۱۴- مبارزه محمد(صلی الله علیه و آله) با افساد ۳۰۹
- ۳۱۵- مبارزه محمد(صلی الله علیه و آله) با بیماردلان ۳۰۹
- ۳۱۶- مبارزه محمد(صلی الله علیه و آله) با شایعه پراکنان ۳۰۹
- ۳۱۷- مبارزه محمد(صلی الله علیه و آله) با منافقان ۳۰۹
- ۳۱۸- مبارزه مستکبران ۳۱۱
- ۳۱۹- مبارزه مشرکان مکه ۳۱۱
- ۳۲۰- مبارزه منفی ۳۱۱
- ۳۲۱- مبارزه منفی محمد(صلی الله علیه و آله) ۳۱۲
- ۳۲۲- مبارزه موسی(ع) ۳۱۳
- ۳۲۳- مبارزه مؤمنان ۳۱۴
- ۳۲۴- مبارزه نوح(ع) ۳۱۵
- ۳۲۵- مبارزه هارون(ع) ۳۱۵
- ۳۲۶- مبارزه هارون(ع) با گوساله پرستی ۳۱۷
- ۳۲۷- مراحل مبارزه ۳۱۷
- ۳۲۸- مراحل مبارزه ابراهیم(ع) ۳۱۹
- ۳۲۹- مکان مبارزه با شیطان ۳۱۹
- ۳۳۰- ملاک ارزش مبارزه ۳۱۹
- ۳۳۱- منافقان و مبارزه با دشمنان دین ۳۱۹
- ۳۳۲- منشأ مبارزه با الوهیت خدا ۳۲۱

- ۳۳۳- منشأ مبارزه با انبیا ----- ۳۲۱
- ۳۳۴- منشأ مبارزه با دین ----- ۳۲۱
- ۳۳۵- منشأ مبارزه با ربوبیت خدا ----- ۳۲۲
- ۳۳۶- منشأ مبارزه کافران مدین ----- ۳۲۳
- ۳۳۷- موانع تعجیل در مبارزه با کافران ----- ۳۲۳
- ۳۳۸- ناکامی مبارزه کافران ----- ۳۲۳
- ۳۳۹- نقش روش مبارزه ----- ۳۲۳
- ۳۴۰- نهی از سستی در مبارزه ----- ۳۲۵
- ۳۴۱- وقت مبارزه با موسی(ع) ----- ۳۲۵
- ۳۴۲- وقت مبارزه جادوگران فرعون ----- ۳۲۵
- ۳۴۳- ویژگیهای مبارزه انبیا ----- ۳۲۷
- ۲- مباحله ----- ۳۲۸
- ۱- مباحله ----- ۳۲۸
- ۲- اجابت مباحله ----- ۳۳۰
- ۳- اهمیت مباحله ----- ۳۳۰
- ۴- زن در مباحله ----- ۳۳۰
- ۵- شرایط مباحله ----- ۳۳۰
- ۶- علم در مباحله ----- ۳۳۲
- ۷- مباحله با مسیحیان ----- ۳۳۲
- ۸- مباحله محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۳۳۳
- ۳- مبعوضان ----- ۳۳۶
- ۱- حمایت از مبعوضان خدا ----- ۳۳۶
- ۲- مبعوضان خدا ----- ۳۳۶
- ۳- مبعوضان مؤمنان ----- ۳۳۸
- ۴- محرومیت اخروی مبعوضان خدا ----- ۳۳۸
- ۵- {مبعوضان خدا} ----- ۳۳۸

- ۳۴۲ ۶- حمایت از مبعوضان خدا
- ۳۴۲ ۷- مبعوضان خدا
- ۳۴۴ ۸- محرومیت اخروی مبعوضان خدا
- ۳۴۴ ۹- عوامل مبعوضیت
- ۳۴۵ ۱۰- مبعوضیت آمران به بخل
- ۳۴۶ ۱۱- مبعوضیت اذیت محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۳۴۶ ۱۲- مبعوضیت بخیلان
- ۳۴۶ ۱۳- مبعوضیت دشمنان دین
- ۳۴۷ ۱۴- مبعوضیت رهبران فاسد
- ۳۴۸ ۱۵- مبعوضیت فساد
- ۳۴۸ ۱۶- مبعوضیت کافران
- ۳۴۸ ۱۷- مبعوضیت گناهکاران
- ۳۴۸ ۱۸- مبعوضیت متجاوزان
- ۳۵۰ ۱۹- مبعوضیت متکبران
- ۳۵۰ ۲۰- مبعوضیت مجادله گران در آیات خدا
- ۳۵۰ ۲۱- مبعوضیت مجادله گران در دین
- ۳۵۲ ۲۲- مبعوضیت مدعیان بی عمل
- ۳۵۲ ۲۳- مبعوضیت مفسدان
- ۳۵۲ ۲۴- مبعوضیت نسل کشی
- ۳۵۳ ۴- مبلغان
- ۳۵۳ ۱- مبلغان
- ۳۵۳ ۲- آثار خوش اخلاقی مبلغان
- ۳۵۳ ۳- آثار قتل مبلغان دین
- ۳۵۳ ۴- آمادگی مبلغان
- ۳۵۵ ۵- اتمام حجت مبلغان
- ۳۵۵ ۶- احتجاج مبلغان

- ۳۵۵ ۷- احسان مبلغان
- ۳۵۷ ۸- اخلاص مبلغان
- ۳۵۷ ۹- استقامت مبلغان
- ۳۵۹ ۱۰- استهزای مبلغان
- ۳۵۹ ۱۱- الگوی مبلغان
- ۳۵۹ ۱۲- امداد به مبلغان
- ۳۶۱ ۱۳- امیدواری مبلغان
- ۳۶۳ ۱۴- اندازهای مبلغان
- ۳۶۳ ۱۵- اهمیت امیدواری مبلغان
- ۳۶۴ ۱۶- اهمیت انقطاع مبلغان دین
- ۳۶۵ ۱۷- اهمیت انقیاد مبلغان
- ۳۶۵ ۱۸- اهمیت تلاوت قرآن مبلغان دین
- ۳۶۵ ۱۹- اهمیت تهجد مبلغان دین
- ۳۶۵ ۲۰- اهمیت دفاع از مبلغان دین
- ۳۶۷ ۲۱- اهمیت صبر مبلغان
- ۳۶۷ ۲۲- اهمیت فصاحت مبلغان
- ۳۶۷ ۲۳- اهمیت مناجات مبلغان دین
- ۳۶۷ ۲۴- اهمیت وجود مبلغان
- ۳۶۹ ۲۵- اهمیت هجرت مبلغان
- ۳۶۹ ۲۶- بصیرت مبلغان
- ۳۶۹ ۲۷- بی نیازی از مبلغان تقوا
- ۳۶۹ ۲۸- پاداش مبلغان
- ۳۷۳ ۲۹- تأمین نیازهای مادی مبلغان
- ۳۷۳ ۳۰- ترس مبلغان
- ۳۷۴ ۳۱- تقرب مبلغان
- ۳۷۵ ۳۲- تلاش مبلغان

- ۳۳- توصیه به مبلغان ۳۷۷
- ۳۴- توکل مبلغان ۳۷۷
- ۳۵- توکل مبلغان دین ۳۷۸
- ۳۶- تهمت به مبلغان ۳۷۹
- ۳۷- خوش اخلاقی مبلغان دین ۳۷۹
- ۳۸- خیرخواهی مبلغان ۳۷۹
- ۳۹- دعوت عملی مبلغان ۳۸۱
- ۴۰- دعوت‌های مبلغان فرعون ۳۸۱
- ۴۱- دفاع از مبلغان دین ۳۸۱
- ۴۲- دینداری مبلغان ۳۸۱
- ۴۳- رسالت مبلغان کتب آسمانی ۳۸۳
- ۴۴- زمینه صبر مبلغان ۳۸۳
- ۴۵- زمینه مسؤلیت مبلغان ۳۸۳
- ۴۶- زهد مبلغان ۳۸۴
- ۴۷- سرزنش مبلغان ۳۸۵
- ۴۸- سرزنش مبلغان بی عمل ۳۸۵
- ۴۹- سرزنش ممانعت از مبلغان تقوا ۳۸۵
- ۵۰- شخصیت مبلغان تقوا ۳۸۵
- ۵۱- شرایط مبلغان ۳۸۷
- ۵۲- شرایط مبلغان دین ۳۸۸
- ۵۳- شرح صدر مبلغان ۳۸۹
- ۵۴- شگفتی ممانعت از مبلغان تقوا ۳۸۹
- ۵۵- صبر مبلغان ۳۸۹
- ۵۶- عبرت مبلغان ۳۹۱
- ۵۷- عظمت مبلغان کتب آسمانی ۳۹۱
- ۵۸- علم مبلغان ۳۹۱

- ۳۹۱ ۵۹- عمل صالح مبلغان
- ۳۹۲ ۶۰- عوامل ترس مبلغان
- ۳۹۳ ۶۱- عوامل دلداری مبلغان
- ۳۹۳ ۶۲- عوامل موفقیت مبلغان
- ۳۹۴ ۶۳- عوامل موفقیت مبلغان دین
- ۳۹۵ ۶۴- فضایل مبلغان
- ۳۹۵ ۶۵- قبول دعوت مبلغان دین
- ۳۹۷ ۶۶- مبارزه با مبلغان دین
- ۳۹۷ ۶۷- مبلغان تقوا
- ۳۹۷ ۶۸- مبلغان تکذیب معاد
- ۳۹۷ ۶۹- مبلغان توحید
- ۳۹۹ ۷۰- مبلغان دین
- ۴۰۱ ۷۱- مبلغان دین ابراهیم(ع)
- ۴۰۱ ۷۲- مبلغان شرک در جهنم
- ۴۰۱ ۷۳- مبلغان کفر
- ۴۰۳ ۷۴- مبلغان و اصلاح جامعه
- ۴۰۳ ۷۵- مبلغان و حق ناپذیری گمراهان
- ۴۰۳ ۷۶- مبلغان و دین
- ۴۰۵ ۷۷- مبلغان و کفر مردم
- ۴۰۵ ۷۸- مبلغان و مردم
- ۴۰۵ ۷۹- مبلغان و مزد تبلیغ
- ۴۰۷ ۸۰- مبلغان و هدایت ناپذیران
- ۴۰۷ ۸۱- مبلغان هنگام سختی
- ۴۰۷ ۸۲- محدوده مسؤولیت مبلغان
- ۴۱۰ ۸۳- محدوده مسؤولیت مبلغان دین
- ۴۱۱ ۸۴- مسؤولیت مبلغان

۴۳۱	۸۵- مسؤولیت مبلغان دین
۴۳۳	۸۶- منشأ پاداش مبلغان
۴۳۳	۸۷- مهربانی مبلغان
۴۳۴	۸۸- نشانه های صداقت مبلغان
۴۳۵	۸۹- نقش اجتماعی مبلغان
۴۳۵	۹۰- نقش مبلغان
۴۳۵	۹۱- نیازهای معنوی مبلغان
۴۳۷	۹۲- وضوح دعوت مبلغان دین
۴۳۷	۹۳- ویژگیهای مبلغان
۴۳۷	۹۴- هشدار به مبلغان
۴۳۷	۹۵- همزبانی مبلغان با مردم
۴۳۹	۵- متجاوزان
۴۳۹	۱- متجاوزان
۴۴۲	۲- آگاهی به متجاوزان
۴۴۳	۳- اضطراب متجاوزان
۴۴۳	۴- انتقام از متجاوزان
۴۴۴	۵- انذار متجاوزان
۴۴۵	۶- تداوم مبارزه با متجاوزان
۴۴۵	۷- تشخیص متجاوزان
۴۴۵	۸- تشکیلات متجاوزان
۴۴۵	۹- تکذیبگری متجاوزان
۴۴۷	۱۰- تلاوت قرآن برای متجاوزان
۴۴۷	۱۱- حرمت اطاعت از متجاوزان
۴۴۷	۱۲- خبائت متجاوزان
۴۴۷	۱۳- ختم قلب متجاوزان
۴۴۹	۱۴- دشمن متجاوزان

- ۴۴۹ ۱۵- ذلت متجاوزان از حدود خدا
- ۴۴۹ ۱۶- رد خواسته های متجاوزان
- ۴۴۹ ۱۷- رهبری متجاوزان
- ۴۵۰ ۱۸- سرزنش سازش با متجاوزان
- ۴۵۱ ۱۹- سرگردانی اخروی متجاوزان
- ۴۵۱ ۲۰- عدالت با متجاوزان
- ۴۵۱ ۲۱- عذاب متجاوزان
- ۴۵۳ ۲۲- عذاب متجاوزان ایله
- ۴۵۳ ۲۳- فرجام شوم متجاوزان از حدود خدا
- ۴۵۳ ۲۴- فرجام متجاوزان بنی اسرائیل
- ۴۵۴ ۲۵- فقر متجاوزان بنی اسرائیل
- ۴۵۵ ۲۶- فلسفه کیفر متجاوزان
- ۴۵۵ ۲۷- کوری متجاوزان به مهمانان لوط(ع)
- ۴۵۵ ۲۸- کیفر متجاوزان
- ۴۵۷ ۲۹- مبارزه با متجاوزان
- ۴۵۷ ۳۰- مبعوضیت متجاوزان
- ۴۵۸ ۳۱- متجاوزان ایله
- ۴۵۹ ۳۲- متجاوزان به حقوق خویشاوندان
- ۴۵۹ ۳۳- متجاوزان به حقوق مردم
- ۴۵۹ ۳۴- متجاوزان به مهمانان لوط(ع)
- ۴۶۰ ۳۵- متجاوزان در جهنم
- ۴۶۱ ۳۶- متجاوزان در قیامت
- ۴۶۱ ۳۷- متجاوزان قوم ثمود
- ۴۶۱ ۳۸- متجاوزان یهود
- ۴۶۳ ۳۹- محرومیت متجاوزان
- ۴۶۴ ۴۰- مسؤولیت متجاوزان

- ۴۱- مغضوبیت مدارا با متجاوزان ۴۶۵
- ۴۲- ممنوعیت اطاعت از متجاوزان ۴۶۵
- ۴۳- مؤاخذه متجاوزان ۴۶۵
- ۴۴- ورود متجاوزان در جهنم ۴۶۵
- ۴۵- هدایت ناپذیری متجاوزان ۴۶۷
- ۴۶- هشدار به متجاوزان ۴۶۷
- ۴۷- هلاکت متجاوزان ایله ۴۶۷
- ۶- متخلفان ۴۶۸
- ۱- آثار سختی بر متخلفان غزوه تبوک ۴۶۸
- ۲- آرزوی متخلفان از جهاد ۴۶۸
- ۳- آسایش طلبی متخلفان از غزوه تبوک ۴۶۸
- ۴- آموزش متخلفان غزوه تبوک ۴۶۸
- ۵- اجتناب از متخلفان ۴۷۰
- ۶- احساس خطر متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۷۰
- ۷- استعاده متخلفان غزوه تبوک ۴۷۰
- ۸- افساد متخلفان از غزوه تبوک ۴۷۰
- ۹- افشای راز متخلفان از جهاد ۴۷۲
- ۱۰- افشای متخلفان ۴۷۲
- ۱۱- اقرار متخلفان از غزوه تبوک ۴۷۲
- ۱۲- اقرار متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۷۳
- ۱۳- اقرار متخلفان غزوه تبوک ۴۷۴
- ۱۴- انزوای اجتماعی متخلفان غزوه تبوک ۴۷۴
- ۱۵- انفاق متخلفان از غزوه تبوک ۴۷۴
- ۱۶- انگیزه متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۷۴
- ۱۷- اولین تخلف متخلفان غزوه تبوک ۴۷۶
- ۱۸- اهمیت اعراض از متخلفان از جهاد ۴۷۶

- ۱۹- اهمیت ذکر عمل متخلفان ۴۷۶
- ۲۰- برخورد با متخلفان ۴۷۸
- ۲۱- برخورد با متخلفان از جهاد ۴۷۸
- ۲۲- برخورد با متخلفان غزوه تبوک ۴۷۸
- ۲۳- بشارت به متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۷۸
- ۲۴- بهانه جویی متخلفان از جهاد ۴۸۰
- ۲۵- بهانه جویی متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۸۰
- ۲۶- بی اعتنایی به دروغگویی متخلفان از جهاد ۴۸۰
- ۲۷- بی اعتنایی به سوگند متخلفان از جهاد ۴۸۱
- ۲۸- بی ایمانی متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۸۲
- ۲۹- بی شخصیتی متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۸۲
- ۳۰- بینش متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۸۲
- ۳۱- پشیمانی متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۸۳
- ۳۲- پلیدی متخلفان از جهاد ۴۸۴
- ۳۳- تأثیر پذیری از متخلفان از جهاد ۴۸۴
- ۳۴- تحریفگری متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۸۴
- ۳۵- تحقیر متخلفان از جهاد ۴۸۶
- ۳۶- تحلیل غلط متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۸۶
- ۳۷- تخلف متخلفان غزوه تبوک ۴۸۶
- ۳۸- تداوم تخلف متخلفان غزوه تبوک ۴۸۷
- ۳۹- ترس متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۸۸
- ۴۰- تکبر متخلفان ۴۸۸
- ۴۱- تکبر متخلفان از جهاد ۴۸۸
- ۴۲- تلاش متخلفان از غزوه تبوک ۴۸۸
- ۴۳- تلاش متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۹۰
- ۴۴- توبه متخلفان ۴۹۰

- ۴۵- توبه متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۹۰
- ۴۶- توبه متخلفان غزوه تبوک ۴۹۰
- ۴۷- توجیه گری متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۹۲
- ۴۸- توجیه متخلفان از غزوه تبوک ۴۹۲
- ۴۹- تهدید متخلفان از جهاد ۴۹۲
- ۵۰- تهدید متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۹۴
- ۵۱- تهمتهای متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۹۴
- ۵۲- حسرت متخلفان ۴۹۴
- ۵۳- حق ناپذیری متخلفان از جهاد ۴۹۶
- ۵۴- ختم قلب متخلفان از جهاد ۴۹۶
- ۵۵- خواسته های متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۴۹۶
- ۵۶- دروغگویی متخلفان از جهاد ۴۹۸
- ۵۷- دروغگویی متخلفان از غزوه تبوک ۴۹۸
- ۵۸- دروغگویی متخلفان غزوه تبوک ۴۹۸
- ۵۹- دعوت از متخلفان مسافرت به حدیبیه ۴۹۸
- ۶۰- دنیاطلبی متخلفان از غزوه تبوک ۵۰۰
- ۶۱- دنیاطلبی متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۵۰۰
- ۶۲- ذلت متخلفان از جهاد ۵۰۱
- ۶۳- ذلت متخلفان غزوه تبوک ۵۰۲
- ۶۴- رازهای متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۵۰۲
- ۶۵- رد پیشنهاد متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۵۰۲
- ۶۶- رد عذر متخلفان از جهاد ۵۰۲
- ۶۷- رد عذر متخلفان غزوه تبوک ۵۰۴
- ۶۸- رسوایی اخروی متخلفان از جهاد ۵۰۴
- ۶۹- رسوایی متخلفان از جهاد ۵۰۴
- ۷۰- رهبران دینی و متخلفان ۵۰۴

- ۷۱- سرزنش متخلفان ۵۰۶
- ۷۲- سرزنش متخلفان از جهاد ۵۰۶
- ۷۳- سرزنش متخلفان از غزوه تبوک ۵۰۶
- ۷۴- سرزنش متخلفان غزوه تبوک ۵۰۸
- ۷۵- سرگردانی متخلفان از غزوه تبوک ۵۰۸
- ۷۶- سرگرمی متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۵۰۸
- ۷۷- سرور متخلفان از غزوه تبوک ۵۰۸
- ۷۸- سطحی نگری متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۵۰۸
- ۷۹- سوءظن متخلفان از مسافرت به ۵۱۰
- ۸۰- سوگند متخلفان از غزوه تبوک ۵۱۰
- ۸۱- سوگند متخلفان غزوه تبوک ۵۱۰
- ۸۲- طرد متخلفان از جهاد ۵۱۲
- ۸۳- ظلم متخلفان از غزوه تبوک ۵۱۲
- ۸۴- عذاب متخلفان اقتصادی ۵۱۲
- ۸۵- عذاب وجدان متخلفان غزوه تبوک ۵۱۳
- ۸۶- عذرخواهی متخلفان از جهاد ۵۱۴
- ۸۷- عذرخواهی متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۵۱۴
- ۸۸- عذرخواهی متخلفان غزوه تبوک ۵۱۴
- ۸۹- عفو از متخلفان غزوه تبوک ۵۱۵
- ۹۰- عقیده متخلفان از جهاد ۵۱۶
- ۹۱- علایق خانوادگی متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۵۱۶
- ۹۲- علایق متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۵۱۶
- ۹۳- عمل متخلفان از جهاد ۵۱۶
- ۹۴- عوامل اندوه متخلفان از جهاد ۵۱۸
- ۹۵- عوامل تخلف متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۵۱۸
- ۹۶- غفلت متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۵۱۸

- ۹۷- فرجام متخلفان از جهاد ۵۱۸
- ۹۸- فرجام متخلفان از غزوه تبوک ۵۱۹
- ۹۹- فسق متخلفان از جهاد ۵۲۰
- ۱۰۰- فلسفه اعراض از متخلفان از جهاد ۵۲۰
- ۱۰۱- قبول توبه متخلفان از جهاد ۵۲۱
- ۱۰۲- قبول توبه متخلفان غزوه تبوک ۵۲۲
- ۱۰۳- کفر متخلفان از غزوه تبوک ۵۲۲
- ۱۰۴- کیفر متخلفان ۵۲۲
- ۱۰۵- کیفر متخلفان از جهاد ۵۲۴
- ۱۰۶- کیفر متخلفان از غزوه تبوک ۵۲۴
- ۱۰۷- گناه متخلفان از جهاد ۵۲۴
- ۱۰۸- مال دوستی متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۵۲۴
- ۱۰۹- متخلفان از جهاد ۵۲۶
- ۱۱۰- متخلفان از جهاد در جهنم ۵۲۸
- ۱۱۱- متخلفان از جهاد و اسلام ۵۲۸
- ۱۱۲- متخلفان از جهاد و اندوه ۵۲۸
- ۱۱۳- متخلفان از جهاد و سرور ۵۲۸
- ۱۱۴- متخلفان از غزوه تبوک ۵۳۰
- ۱۱۵- متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۵۳۳
- ۱۱۶- متخلفان از مسافرت به حدیبیه و جهاد ۵۳۴
- ۱۱۷- متخلفان از مسافرت به حدیبیه و غزوه خیبر ۵۳۴
- ۱۱۸- متخلفان از نصرت محمد(صلی الله علیه و آله) ۵۳۵
- ۱۱۹- متخلفان غزوه تبوک و محمد(صلی الله علیه و آله) ۵۳۶
- ۱۲۰- متخلفان غزوه تبوک و مؤمنان ۵۳۶
- ۱۲۱- مجاهدان و متخلفان ۵۳۶
- ۱۲۲- محرومیت متخلفان ۵۳۸

۵۳۸	۱۲۳- محرومیت متخلفان از جهاد
۵۳۸	۱۲۴- محرومیت متخلفان از مسافرت به حدیبیه
۵۳۸	۱۲۵- محمد(صلی الله علیه و آله) و متخلفان
۵۴۰	۱۲۶- محمد(صلی الله علیه و آله) و متخلفان از جهاد
۵۴۰	۱۲۷- مسلمانان و متخلفان غزوه تبوک
۵۴۰	۱۲۸- موقعیت اجتماعی متخلفان غزوه تبوک
۵۴۲	۱۲۹- مؤمنان و متخلفان از جهاد
۵۴۲	۱۳۰- مؤمنان و متخلفان غزوه تبوک
۵۴۲	۱۳۱- مهلت به متخلفان
۵۴۳	۱۳۲- نزدیکی کیفر متخلفان از جهاد
۵۴۴	۱۳۳- نفاق متخلفان
۵۴۴	۱۳۴- نفاق متخلفان از جهاد
۵۴۴	۱۳۵- نفاق متخلفان از غزوه تبوک
۵۴۶	۱۳۶- نقش متخلفان از غزوه تبوک
۵۴۶	۱۳۷- نگرانی متخلفان از مسافرت به حدیبیه
۵۴۶	۱۳۸- وجوب اعراض از متخلفان جهاد
۵۴۶	۱۳۹- هشدار به متخلفان
۵۴۸	۱۴۰- هشدار به متخلفان از جهاد
۵۴۸	۱۴۱- هلاکت متخلفان از جهاد
۵۴۸	۱۴۲- هلاکت متخلفان از غزوه تبوک
۵۴۹	۷- متفکران
۵۴۹	۱- توصیه به متفکران
۵۴۹	۲- خدانشناسی متفکران
۵۴۹	۳- عبرت متفکران
۵۴۹	۴- متفکران و آیات آفاقی
۵۵۱	۵- متفکران و ازدواج

- ۵۵۱ ----- ۶- متفکران و خلقت انسان
- ۵۵۱ ----- ۷- متفکران و روابط همسری
- ۵۵۱ ----- ۸- متفکران و زندگی زنبورعسل
- ۵۵۱ ----- ۹- متفکران و طبیعت
- ۵۵۳ ----- ۱۰- متفکران و قرآن
- ۵۵۳ ----- ۱۱- ویژگیهای متفکران
- ۵۵۴ ----- ۸- متقین
- ۵۵۴ ----- ۱- متقین
- ۵۶۰ ----- ۲- آثار اراده متقین
- ۵۶۱ ----- ۳- آثار پاداش متقین
- ۵۶۲ ----- ۴- آثار قیاس متقین با گناهکاران
- ۵۶۲ ----- ۵- آثار مسؤولیت پذیری متقین
- ۵۶۲ ----- ۶- آثار نورانیت اخروی متقین
- ۵۶۲ ----- ۷- آخرت طلبی متقین
- ۵۶۴ ----- ۸- آرامش اخروی متقین
- ۵۶۴ ----- ۹- آزادی بیان متقین
- ۵۶۴ ----- ۱۰- آزادی متقین در بهشت
- ۵۶۶ ----- ۱۱- آسایش اخروی متقین
- ۵۶۶ ----- ۱۲- آگاهی به روحیه متقین
- ۵۶۶ ----- ۱۳- آگاهی متقین
- ۵۶۸ ----- ۱۴- آموزش اخروی متقین
- ۵۶۸ ----- ۱۵- آموزش لغزش متقین
- ۵۶۸ ----- ۱۶- آموزش متقین
- ۵۶۸ ----- ۱۷- اجابت خواسته های متقین
- ۵۷۰ ----- ۱۸- احترام اخروی متقین
- ۵۷۰ ----- ۱۹- احترام به متقین

۵۷۱	۲۰- احترام متقین
۵۷۲	۲۱- احسان متقین
۵۷۳	۲۲- اخلاص متقین
۵۷۴	۲۳- ادراک متقین
۵۷۴	۲۴- استراحتگاه اخروی متقین
۵۷۶	۲۵- استعاذه متقین
۵۷۶	۲۶- استغفار متقین
۵۷۷	۲۷- استقبال از متقین
۵۷۸	۲۸- اقتدار متقین
۵۷۸	۲۹- اقرار اخروی متقین
۵۷۸	۳۰- اقرار متقین
۵۸۰	۳۱- التجای متقین
۵۸۰	۳۲- الگوی متقین
۵۸۰	۳۳- امتحان متقین
۵۸۰	۳۴- امداد به متقین
۵۸۲	۳۵- امنیت اخروی متقین
۵۸۲	۳۶- امنیت متقین در بهشت
۵۸۴	۳۷- انفاق متقین
۵۸۵	۳۸- انقیاد متقین
۵۸۵	۳۹- اهتمام متقین به احسان
۵۸۶	۴۰- اهمیت شخصیت متقین
۵۸۶	۴۱- ایمان به پیروزی متقین
۵۸۶	۴۲- ایمان متقین
۵۸۸	۴۳- براءت ذمه متقین
۵۸۸	۴۴- برتری متقین
۵۸۹	۴۵- بشارت به متقین

- ۴۶- بصیرت متقین ۵۹۲
- ۴۷- بنیامین از متقین ۵۹۲
- ۴۸- بهترین پاداش متقین ۵۹۲
- ۴۹- بهره مندی متقین ۵۹۲
- ۵۰- بهشت متقین ۵۹۴
- ۵۱- بیان فرجام متقین ۵۹۵
- ۵۲- بینش متقین ۵۹۶
- ۵۳- پاداش اخروی متقین ۵۹۶
- ۵۴- پاداش دینداری متقین ۵۹۸
- ۵۵- پاداش متقین ۵۹۹
- ۵۶- پاکی متقین ۶۰۶
- ۵۷- پذیرایی اخروی از متقین ۶۰۷
- ۵۸- پذیرایی از متقین ۶۰۸
- ۵۹- پیروان نوح(ع) از متقین ۶۱۰
- ۶۰- پیروزی متقین ۶۱۰
- ۶۱- تأمین خواسته های اخروی متقین ۶۱۰
- ۶۲- تأمین خواسته های متقین ۶۱۱
- ۶۳- تأمین نیازهای اخروی متقین ۶۱۲
- ۶۴- تبیین فرجام متقین ۶۱۲
- ۶۵- تجلی خدا بر متقین ۶۱۲
- ۶۶- تداوم انفاق متقین ۶۱۴
- ۶۷- تداوم دوستی متقین ۶۱۴
- ۶۸- تداوم سخاوت متقین ۶۱۴
- ۶۹- تذکر سعادت متقین ۶۱۴
- ۷۰- تربیت متقین ۶۱۵
- ۷۱- ترس متقین ۶۱۶

- ۶۱۶-----۷۲- تشویق متقین
- ۶۱۶-----۷۳- تضمین پاداش متقین
- ۶۱۶-----۷۴- تعظیم متقین
- ۶۱۸-----۷۵- تعقل در فرجام متقین
- ۶۱۸-----۷۶- تعقل متقین
- ۶۱۸-----۷۷- فضل به متقین
- ۶۲۰-----۷۸- تقرب متقین
- ۶۲۱-----۷۹- تقویت روحیه متقین
- ۶۲۲-----۸۰- تکذیب متقین
- ۶۲۲-----۸۱- تکریم اخروی متقین
- ۶۲۲-----۸۲- تکریم متقین
- ۶۲۳-----۸۳- تنزیه متقین
- ۶۲۵-----۸۴- توبه متقین
- ۶۲۶-----۸۵- تهجد متقین
- ۶۲۸-----۸۶- تهدید مکذبان متقین
- ۶۲۸-----۸۷- جاودانگی متقین در بهشت
- ۶۲۸-----۸۸- جایگاه متقین
- ۶۲۸-----۸۹- حاکمیت متقین
- ۶۳۰-----۹۰- حامی متقین
- ۶۳۰-----۹۱- حتمیت پاداش متقین
- ۶۳۱-----۹۲- حتمیت نجات متقین
- ۶۳۲-----۹۳- حسابرسی اخروی متقین
- ۶۳۲-----۹۴- حسن پیشینه متقین
- ۶۳۲-----۹۵- حسن فرجام متقین
- ۶۳۵-----۹۶- حشر متقین
- ۶۳۶-----۹۷- حمایت از متقین

- ۹۸- حیات اخروی متقین ۶۳۶
- ۹۹- حیات جاودان متقین ۶۳۷
- ۱۰۰- حیات دنیوی متقین ۶۳۸
- ۱۰۱- خانواده متقین ۶۳۸
- ۱۰۲- خداجویی متقین ۶۳۸
- ۱۰۳- خدمتکاران اخروی متقین ۶۳۸
- ۱۰۴- خدمتکاران متقین در بهشت ۶۴۰
- ۱۰۵- خدمتکاری اخروی همسران متقین ۶۴۰
- ۱۰۶- خشیت متقین ۶۴۰
- ۱۰۷- خضوع متقین ۶۴۲
- ۱۰۸- خواسته های اخروی متقین ۶۴۲
- ۱۰۹- خیر خواهی متقین ۶۴۴
- ۱۱۰- درخواست رهبری متقین ۶۴۴
- ۱۱۱- دشنام به متقین ۶۴۴
- ۱۱۲- دعای متقین ۶۴۵
- ۱۱۳- دعوت از متقین ۶۴۶
- ۱۱۴- دعوت از همسران متقین ۶۴۸
- ۱۱۵- دوران دیشی متقین ۶۴۸
- ۱۱۶- دوستان متقین ۶۴۸
- ۱۱۷- دوستی متقین در بهشت ۶۴۸
- ۱۱۸- ذاکریت متقین ۶۴۹
- ۱۱۹- ذکر پیروزی متقین ۶۵۰
- ۱۲۰- رستگاری متقین ۶۵۰
- ۱۲۱- رضایت متقین ۶۵۰
- ۱۲۲- رفع اندوه متقین ۶۵۲
- ۱۲۳- رنجهای دنیوی متقین ۶۵۲

- ۱۲۴- روابط متقین در بهشت ۶۵۲
- ۱۲۵- رهبری متقین ۶۵۲
- ۱۲۶- زمینه بهشت متقین ۶۵۴
- ۱۲۷- زمینه پاداش اخروی متقین ۶۵۴
- ۱۲۸- زمینه تکامل متقین ۶۵۴
- ۱۲۹- زمینه عمل صالح متقین ۶۵۶
- ۱۳۰- زمینه نجات متقین ۶۵۶
- ۱۳۱- سپاسگزاری متقین ۶۵۶
- ۱۳۲- سرنوشت متقین ۶۵۶
- ۱۳۳- سرور اخروی متقین ۶۵۸
- ۱۳۴- سعادت اخروی متقین ۶۵۸
- ۱۳۵- سعادت طلبی متقین ۶۶۰
- ۱۳۶- سعادت متقین ۶۶۰
- ۱۳۷- سلام اخروی بر متقین ۶۶۱
- ۱۳۸- سلام بر متقین ۶۶۲
- ۱۳۹- سلام به متقین ۶۶۲
- ۱۴۰- سلام به متقین در بهشت ۶۶۲
- ۱۴۱- سلامت متقین در بهشت ۶۶۲
- ۱۴۲- سلامتی اخروی متقین ۶۶۴
- ۱۴۳- سواری متقین در قیامت ۶۶۴
- ۱۴۴- سهولت ورود متقین در بهشت ۶۶۴
- ۱۴۵- شفاعت اخروی از متقین ۶۶۴
- ۱۴۶- شکرگزاری متقین ۶۶۶
- ۱۴۷- شیطان و متقین ۶۶۶
- ۱۴۸- صبر متقین ۶۶۶
- ۱۴۹- صداقت متقین ۶۶۷

- ۱۵۰- صفات متقین ۶۶۸
- ۱۵۱- طغیانگری مکذبان متقین ۶۷۶
- ۱۵۲- عبادت متقین ۶۷۶
- ۱۵۳- عبرت متقین ۶۷۶
- ۱۵۴- عبودیت متقین ۶۷۶
- ۱۵۵- عبور متقین از جهنم ۶۷۸
- ۱۵۶- عزت اخروی متقین ۶۷۸
- ۱۵۷- عزت متقین ۶۷۸
- ۱۵۸- عطایای خدا به متقین ۶۷۸
- ۱۵۹- عفت متقین ۶۷۹
- ۱۶۰- عقلانیت برتری متقین ۶۸۰
- ۱۶۱- عقیده پسندیده متقین ۶۸۰
- ۱۶۲- عقیده متقین ۶۸۰
- ۱۶۳- علائق متقین ۶۸۲
- ۱۶۴- علم خدا به متقین ۶۸۲
- ۱۶۵- عمل پسندیده متقین ۶۸۲
- ۱۶۶- عمل صالح متقین ۶۸۲
- ۱۶۷- عمل متقین ۶۸۴
- ۱۶۸- فرجام متقین ۶۸۴
- ۱۶۹- فرزندان متقین در بهشت ۶۸۷
- ۱۷۰- فضایل اخروی متقین ۶۸۸
- ۱۷۱- فضایل متقین ۶۹۰
- ۱۷۲- فضایل متقین در کتب آسمانی ۷۰۶
- ۱۷۳- فلسفه انفاق متقین ۷۰۶
- ۱۷۴- قبض روح متقین ۷۰۶
- ۱۷۵- قرآن و متقین ۷۰۶

- ۱۷۶- قلب سلیم متقین ۷۰۸
- ۱۷۷- قیاس متقین با کافران ۷۰۸
- ۱۷۸- قیاس متقین با گناهکاران ۷۰۸
- ۱۷۹- کمی متقین قوم نمود ۷۰۸
- ۱۸۰- کمی متقین قوم عاد ۷۱۰
- ۱۸۱- کیفیت حشر متقین ۷۱۰
- ۱۸۲- کیفیت ورود متقین به بهشت ۷۱۰
- ۱۸۳- کیفیت ورود متقین در بهشت ۷۱۲
- ۱۸۴- گفتگوی اخروی خدا با متقین ۷۱۲
- ۱۸۵- لباس متقین ۷۱۲
- ۱۸۶- لذایذ اخروی متقین ۷۱۳
- ۱۸۷- لغزش متقین ۷۱۴
- ۱۸۸- متقین اهل کتاب ۷۱۴
- ۱۸۹- متقین پس از مرگ ۷۱۴
- ۱۹۰- متقین در آخرت ۷۱۶
- ۱۹۱- متقین در بهشت ۷۱۶
- ۱۹۲- متقین در قیامت ۷۳۵
- ۱۹۳- متقین در مسیحیت ۷۴۰
- ۱۹۴- متقین قوم نمود ۷۴۰
- ۱۹۵- متقین و برتری طلبی ۷۴۱
- ۱۹۶- متقین و تکبر ۷۴۲
- ۱۹۷- متقین و توحید ربوبی ۷۴۲
- ۱۹۸- متقین و جهل ۷۴۲
- ۱۹۹- متقین و دشمنی ۷۴۲
- ۲۰۰- متقین و شیطان ۷۴۴
- ۲۰۱- متقین و ظالمان ۷۴۴

۷۴۴	۲۰۲- متقین و ظلم
۷۴۵	۲۰۳- متقین و غفلت از آخرت
۷۴۶	۲۰۴- متقین و فساد
۷۴۶	۲۰۵- متقین و فسق
۷۴۶	۲۰۶- متقین و کینه
۷۴۷	۲۰۷- متقین و گناه
۷۴۸	۲۰۸- متقین و لعب
۷۴۸	۲۰۹- متقین و لهو
۷۴۸	۲۱۰- متقین هنگام ورود به بهشت
۷۴۹	۲۱۱- مجلس انس متقین
۷۵۰	۲۱۲- محبوبیت متقین
۷۵۰	۲۱۳- محمد(صلی الله علیه و آله) از متقین
۷۵۰	۲۱۴- مخالفان متقین
۷۵۲	۲۱۵- مدح متقین
۷۵۲	۲۱۶- مدحهای متقین
۷۵۲	۲۱۷- مراتب متقین
۷۵۳	۲۱۸- مراقبت متقین
۷۵۴	۲۱۹- مسلمانان از متقین
۷۵۴	۲۲۰- مسؤولیت متقین
۷۵۵	۲۲۱- مشکلات دنیوی متقین
۷۵۶	۲۲۲- مصونیت اخروی متقین
۷۵۶	۲۲۳- مصونیت متقین
۷۵۷	۲۲۴- معلم متقین
۷۵۸	۲۲۵- مقام متقین
۷۵۹	۲۲۶- مقامات اخروی متقین
۷۶۱	۲۲۷- مقامات متقین

- ۲۲۸- ملانکه و متقین ----- ۷۶۳
- ۲۲۹- منشأ پاداش متقین ----- ۷۶۴
- ۲۳۰- منشأ تأمین خواسته های اخروی متقین ----- ۷۶۴
- ۲۳۱- منشأ تسهیل امور متقین ----- ۷۶۴
- ۲۳۲- منشأ نجات متقین ----- ۷۶۶
- ۲۳۳- منشأ نجات متقین قوم ثمود ----- ۷۶۶
- ۲۳۴- منشأ نجات متقین قوم عاد ----- ۷۶۷
- ۲۳۵- منشأ نعمتهای اخروی متقین ----- ۷۶۸
- ۲۳۶- منشأ هدایت متقین ----- ۷۶۸
- ۲۳۷- موعظه متقین ----- ۷۶۸
- ۲۳۸- مولای متقین ----- ۷۶۹
- ۲۳۹- میزبان متقین ----- ۷۷۰
- ۲۴۰- نامه عمل متقین ----- ۷۷۰
- ۲۴۱- نجات اخروی متقین ----- ۷۷۰
- ۲۴۲- نجات متقین ----- ۷۷۲
- ۲۴۳- نزدیکی بهشت به متقین ----- ۷۷۲
- ۲۴۴- نشاط اخروی متقین ----- ۷۷۳
- ۲۴۵- نشانه های پیروزی متقین ----- ۷۷۴
- ۲۴۶- نشانه های متقین ----- ۷۷۴
- ۲۴۷- نعمتهای اخروی متقین ----- ۷۷۴
- ۲۴۸- نعمتهای متقین ----- ۷۸۰
- ۲۴۹- نقش اجتماعی متقین ----- ۷۸۰
- ۲۵۰- نگرانی متقین ----- ۷۸۱
- ۲۵۱- نوح(ع) از متقین ----- ۷۸۲
- ۲۵۲- نیکی متقین ----- ۷۸۲
- ۲۵۳- وراثت متقین ----- ۷۸۲

- ۲۵۴- ورود متقین به بهشت ۷۸۳
- ۲۵۵- ورود متقین در بهشت ۷۸۴
- ۲۵۶- ورود همسران بهشتی ۷۸۴
- ۲۵۷- وعده به متقین ۷۸۴
- ۲۵۸- وعده بهشت به متقین ۷۸۷
- ۲۵۹- وفاداری متقین ۷۸۸
- ۲۶۰- ویژگیهای بهشت متقین ۷۸۸
- ۲۶۱- ویژگیهای حشر متقین ۷۸۸
- ۲۶۲- ویژگیهای متقین ۷۸۹
- ۲۶۳- هدایت متقین ۷۹۲
- ۲۶۴- همسران بهشتی متقین ۷۹۵
- ۲۶۵- همنشینان اخروی متقین ۷۹۷
- ۲۶۶- یوسف(ع) از متقین ۷۹۸
- ۹- متکبران ۷۹۹
- ۱- متکبران ۷۹۹
- ۲- آثار سلطه متکبران ۸۰۲
- ۳- اجتناب از پیروی متکبران ۸۰۳
- ۴- اهمیت سرکوبی متکبران ۸۰۳
- ۵- بخل متکبران ۸۰۳
- ۶- ختم قلب متکبران ۸۰۳
- ۷- دشمنی متکبران صدراسلام ۸۰۵
- ۸- ذلت اخروی متکبران ۸۰۵
- ۹- سرزنش متکبران ۸۰۵
- ۱۰- شومی جایگاه متکبران ۸۰۵
- ۱۱- عذاب اخروی متکبران ۸۰۷
- ۱۲- فرجام شوم متکبران ۸۰۷

- ۱۳- کیفر اخروی متکبران ۸۰۷
- ۱۴- مبعوضیت متکبران ۸۰۷
- ۱۵- متکبران اهل کتاب ۸۰۹
- ۱۶- متکبران در جهنم ۸۰۹
- ۱۷- متکبران در قیامت ۸۱۰
- ۱۸- متکبران قوم عاد ۸۱۱
- ۱۹- متکبران و شیطان ۸۱۱
- ۲۰- محرومیت متکبران ۸۱۱
- ۲۱- مسؤولیت ناپذیری متکبران ۸۱۳
- ۲۲- هشدار به متکبران ۸۱۳
- ۲۳- هشدار به متکبران بنی اسرائیل ۸۱۵
- ۱۰- متکدیان ۸۱۶
- ۱- آثار انفاق به متکدیان ۸۱۶
- ۲- ادای حقوق متکدیان ۸۱۶
- ۳- انفاق به متکدیان ۸۱۶
- ۴- اولویت انفاق به متکدیان ۸۱۷
- ۵- اهمیت انفاق به متکدیان ۸۱۷
- ۶- اهمیت رفع مشکلات اقتصادی متکدیان ۸۱۸
- ۷- تأمین منافع متکدیان ۸۱۹
- ۸- حقوق متکدیان ۸۱۹
- ۹- نهی از رد متکدیان ۸۱۹
- ۱۰- نهی از غضب بر متکدیان ۸۲۱
- ۱۱- متوکلان ۸۲۲
- ۱- متوکلان ۸۲۲
- ۲- اتکای متوکلان ۸۲۲
- ۳- امداد به متوکلان ۸۲۴

- ۴- پاداش متوکلان ۸۲۴
- ۵- تفضل به متوکلان ۸۲۴
- ۶- حامی متوکلان ۸۲۴
- ۷- حمایت از متوکلان ۸۲۵
- ۸- صبر متوکلان ۸۲۶
- ۹- فضایل متوکلان ۸۲۶
- ۱۰- متوکلان بر خدا ۸۲۶
- ۱۱- مراد از متوکلان ۸۲۶
- ۱۲- مصونیت متوکلان ۸۲۸
- ۱۳- مقامات متوکلان ۸۲۸
- ۱۴- منشأ بی نیازی متوکلان ۸۲۸
- ۱۵- نشانه های متوکلان ۸۳۰
- ۱۶- نعمتهای اخروی متوکلان ۸۳۰
- ۱۷- وعده به متوکلان ۸۳۰
- ۱۸- ویژگیهای متوکلان ۸۳۰
- ۱۹- هدایت متوکلان ۸۳۱
- ۱۲- متهمان ۸۳۳
- ۱- استقامت متهمان ۸۳۳
- ۲- چشم روشنی متهمان ۸۳۳
- ۳- علم متهمان ۸۳۳
- ۴- فضایل متهمان ۸۳۵
- ۱۳- متهم ۸۳۶
- ۱- آداب تنزیه متهم ۸۳۶
- ۲- اقرار از متهم ۸۳۶
- ۳- بازجویی از متهمان ۸۳۶
- ۴- جواز بازجویی از متهمان ۸۳۶

- ۵- جواز بازداشت متهمان ۸۳۸
- ۶- حسن پیشینه متهمان ۸۳۸
- ۷- حقوق متهمان ۸۳۸
- ۸- سوگند متهمان ۸۳۸
- ۱۴- مثال ۸۴۰
- ۱- بهترین مثال ۸۴۰
- ۲- فواید مثال ۸۴۰
- ۳- نقش مثال ۸۴۴
- ۴- تمثیل به پشه ۸۴۴
- ۵- تمثیل به حیوان ۸۴۶
- ۶- تمثیل به دهقان غافل ۸۴۶
- ۷- تمثیل به کشتزار سرسبز ۸۴۶
- ۸- مثل دنیاطلبان ۸۴۷
- ۹- مثل زندگی دنیوی ۸۴۸
- ۱۰- تمثیل به کر ۸۴۸
- ۱۱- تمثیل به انسانهای بصیر ۸۵۰
- ۱۲- تمثیل به انسانهای شنوا ۸۵۰
- ۱۳- تمثیل به باغدار متکبر ۸۵۰
- ۱۴- تمثیل به برده ۸۵۰
- ۱۵- تمثیل به برده مشترک ۸۵۲
- ۱۶- تمثیل به تکلم انسان ۸۵۲
- ۱۷- تمثیل به چراغ درخشان ۸۵۳
- ۱۸- تمثیل به خانه عنکبوت ۸۵۴
- ۱۹- تمثیل به درخت پاکیزه ۸۵۴
- ۲۰- تمثیل به درخت پلید ۸۵۵
- ۲۱- تمثیل به درخت ریشه دار ۸۵۶

- ۸۵۶ ۲۲- تمثیل به غبار
- ۸۵۶ ۲۳- تمثیل به کور
- ۸۵۶ ۲۴- تمثیل به لال
- ۸۵۸ ۲۵- تمثیل در تبیین حقایق
- ۸۵۸ ۲۶- تمثیل شرک
- ۸۵۸ ۲۷- مثل اشراف
- ۸۵۸ ۲۸- مثل زندگی دنیوی
- ۸۶۰ ۲۹- مثل عقیده حق
- ۸۶۰ ۳۰- مثل علمای بی عمل
- ۸۶۰ ۳۱- مثل علمای یهود
- ۸۶۲ ۳۲- مثل کافران
- ۸۶۲ ۳۳- مثل کلمه خبیثه
- ۸۶۲ ۳۴- مثل کلمه طیبه
- ۸۶۳ ۳۵- مثل مشرکان
- ۸۶۴ ۳۶- مثل موجودات
- ۸۶۴ ۳۷- مثل موحدان
- ۸۶۶ ۳۸- مثل مؤمنان
- ۸۶۶ ۳۹- مثل نور خدا
- ۸۶۸ ۱۵- مجادله
- ۸۶۸ ۱- آثار مجادله
- ۸۶۸ ۲- آثار مجادله با حق
- ۸۶۸ ۳- آثار مجادله باطل
- ۸۷۰ ۴- آثار مجادله در آیات خدا
- ۸۷۰ ۵- آثار مجادله در دین
- ۸۷۲ ۶- آداب مجادله
- ۸۷۲ ۷- اجتناب از مجادله

- ۸- اجتناب از مجادله ناپسند ۸۷۳
- ۹- احکام مجادله ۸۷۴
- ۱۰- انسان های مجادله گر ۸۷۴
- ۱۱- برهان در مجادله ۸۷۵
- ۱۲- بی تأثیری مجادله گناهکاران ۸۷۶
- ۱۳- بی منطقی در مجادله ۸۷۶
- ۱۴- ترک مجادله ۸۷۶
- ۱۵- ترک مجادله با حق ناپذیران ۸۷۸
- ۱۶- ترک مجادله با مشرکان مکه ۸۷۸
- ۱۷- تهدید مجادله گران ۸۷۸
- ۱۸- دعوت از مجادله گران ۸۷۸
- ۱۹- دین مجادله گران ۸۷۹
- ۲۰- راههای اجتناب از مجادله ۸۸۰
- ۲۱- روش مجادله ۸۸۰
- ۲۲- سرزنش مجادله ۸۸۰
- ۲۳- سرزنش مجادله با جاهلان ۸۸۲
- ۲۴- سرزنش مجادله با محمد(صلی الله علیه و آله) ۸۸۲
- ۲۵- سرزنش مجادله بی برهان ۸۸۲
- ۲۶- سرنوشت مجادله گران در آیات خدا ۸۸۳
- ۲۷- شرایط جواز مجادله ۸۸۴
- ۲۸- شگفتی مجادله گری انسان ۸۸۴
- ۲۹- عذاب مجادله گران ۸۸۵
- ۳۰- عوامل مجادله در آیات خدا ۸۸۶
- ۳۱- کیفر مجادله با آیات خدا ۸۸۶
- ۳۲- گناه مجادله در آیات خدا ۸۸۶
- ۳۳- مبعوضیت مجادله گران در آیات خدا ۸۸۶

- ۳۴- مبعوضیت مجادله گران در دین ۸۸۷
- ۳۵- مجادله ابراهیم(ع) ۸۸۸
- ۳۶- مجادله احسن ۸۸۹
- ۳۷- مجادله احسن در تبلیغ ۸۹۰
- ۳۸- مجادله اخروی کافران ۸۹۱
- ۳۹- مجادله اخروی محمد(صلی الله علیه و آله) ۸۹۲
- ۴۰- مجادله اخروی مشرکان ۸۹۲
- ۴۱- مجادله اخروی مؤمنان ۸۹۲
- ۴۲- مجادله امت ها ۸۹۲
- ۴۳- مجادله انبیا ۸۹۴
- ۴۴- مجادله انسان ها ۸۹۴
- ۴۵- مجادله با اهل کتاب ۸۹۴
- ۴۶- مجادله با خدا ۸۹۶
- ۴۷- مجادله با رسولان خدا ۸۹۸
- ۴۸- مجادله با ظالمان ۸۹۸
- ۴۹- مجادله با قرآن ۸۹۸
- ۵۰- مجادله با قوم نوح ۸۹۸
- ۵۱- مجادله با کافران ۹۰۰
- ۵۲- مجادله با محمد(صلی الله علیه و آله) ۹۰۰
- ۵۳- مجادله با مشرکان ۹۰۲
- ۵۴- مجادله با معبودان باطل ۹۰۲
- ۵۵- مجادله با ملانکه ۹۰۳
- ۵۶- مجادله با موحدان ۹۰۴
- ۵۷- مجادله با مؤمنان ۹۰۴
- ۵۸- مجادله باطل ۹۰۴
- ۵۹- مجادله بامشرکان مکه ۹۰۴

- ۶۰- مجادله بی برهان ۹۰۶
- ۶۱- مجادله بی ثمر ۹۰۷
- ۶۲- مجادله جاهلانه ۹۰۸
- ۶۳- مجادله در آیات خدا ۹۰۸
- ۶۴- مجادله در انذارهای لوط(ع) ۹۰۹
- ۶۵- مجادله در تبلیغ ۹۱۰
- ۶۶- مجادله در تعداد اصحاب کهف ۹۱۰
- ۶۷- مجادله در توحید ۹۱۰
- ۶۸- مجادله در فروع دین ۹۱۰
- ۶۹- مجادله در قبله ۹۱۲
- ۷۰- مجادله در قرآن ۹۱۲
- ۷۱- مجادله در قصه اصحاب کهف ۹۱۲
- ۷۲- مجادله در قیامت ۹۱۲
- ۷۳- مجادله در معاد ۹۱۴
- ۷۴- مجادله درباره توحید ۹۱۴
- ۷۵- مجادله درباره خدا ۹۱۴
- ۷۶- مجادله درباره خلقت انسان ۹۱۷
- ۷۷- مجادله درباره عیسی(ع) ۹۱۸
- ۷۸- مجادله درباره قیامت ۹۱۸
- ۷۹- مجادله زن ۹۱۸
- ۸۰- مجادله شیطان ۹۲۰
- ۸۱- مجادله قرآن ۹۲۰
- ۸۲- مجادله قوم عاد ۹۲۰
- ۸۳- مجادله قوم لوط ۹۲۰
- ۸۴- مجادله کاشفان غار اصحاب کهف ۹۲۲
- ۸۵- مجادله کافران ۹۲۲

- ۸۶- مجادله کافران قوم نمود ۹۲۳
- ۸۷- مجادله گران در ذات خدا ۹۲۴
- ۸۸- مجادله گران در احکام ۹۲۴
- ۸۹- مجادله گران درباره خدا ۹۲۴
- ۹۰- مجادله گری انسان ۹۲۴
- ۹۱- مجادله گری مشرکان ۹۲۶
- ۹۲- مجادله گری مشرکان صدر اسلام ۹۲۷
- ۹۳- مجادله محمد(صلی الله علیه و آله) ۹۲۸
- ۹۴- مجادله مسلمانان ۹۲۸
- ۹۵- مجادله مشرکان ۹۲۹
- ۹۶- مجادله مشرکان صدر اسلام ۹۳۰
- ۹۷- مجادله مشرکان مکه ۹۳۲
- ۹۸- مجادله مفید ۹۳۴
- ۹۹- مجادله ملائکه ۹۳۴
- ۱۰۰- مجادله ممنوع ۹۳۴
- ۱۰۱- مجادله منافقان ۹۳۶
- ۱۰۲- مجادله مؤمن آل فرعون ۹۳۶
- ۱۰۳- مجادله ناپسند ۹۳۶
- ۱۰۴- مجادله نوح(ع) ۹۳۸
- ۱۰۵- مجادله هود(ع) ۹۳۹
- ۱۰۶- مدارا در مجادله ۹۴۰
- ۱۰۷- مشترکات در مجادله ۹۴۰
- ۱۰۸- مغضوبیت مجادله گران ۹۴۰
- ۱۰۹- منشأ مجادله با محمد(صلی الله علیه و آله) ۹۴۰
- ۱۱۰- منشأ مجادله در آیات خدا ۹۴۱
- ۱۱۱- منشأ مجادله در دین ۹۴۲

- ۱۱۲- منشأ مجادله کافران ۹۴۲
- ۱۱۳- منشأ مجادله مشرکان ۹۴۴
- ۱۱۴- ناپسندی مجادله باطل ۹۴۴
- ۱۱۵- نشانه های مجادله گری انسان ۹۴۴
- ۱۱۶- نقش مجادله ۹۴۴
- ۱۱۷- نهی از مجادله در محضر خدا ۹۴۶
- ۱۱۸- تهدید مجادله گران ۹۴۶
- ۱۱۹- دعوت از مجادله گران ۹۴۶
- ۱۲۰- دین مجادله گران ۹۴۶
- ۱۲۱- سرنوشت مجادله گران در آیات خدا ۹۴۷
- ۱۲۲- عذاب مجادله گران ۹۴۸
- ۱۲۳- مبغوضیت مجادله گران در آیات خدا ۹۴۸
- ۱۲۴- مبغوضیت مجادله گران در دین ۹۴۸
- ۱۲۵- مجادله گران در ذات خدا ۹۴۹
- ۱۲۶- مجادله گران در احکام ۹۵۰
- ۱۲۷- مجادله گران درباره خدا ۹۵۰
- ۱۲۸- مغضوبیت مجادله گران ۹۵۰
- ۱۶- مجازات ۹۵۱
- ۱- تأخیر مجازات موسی(ع) ۹۵۱
- ۲- تأخیر مجازات هارون(ع) ۹۵۱
- ۳- تاریخ مجازات ۹۵۳
- ۴- تناسب جرایم با مجازات ۹۵۳
- ۵- تناسب مجازات با جرم ۹۵۳
- ۶- خویشاوندی و مجازات ۹۵۳
- ۷- درخواست تعیین مجازات دزد ۹۵۵
- ۸- زلیخا و مجازات یوسف(ع) ۹۵۵

- ۹- شخصی بودن مجازات ۹۵۵
- ۱۰- عدالت در مجازات ۹۵۸
- ۱۱- عزیز مصر و مجازات یوسف(ع) ۹۵۹
- ۱۲- عمومیت مجازات اخروی ۹۵۹
- ۱۳- عوامل تشدید مجازات ۹۵۹
- ۱۴- فرعون و مجازات موسی(ع) ۹۶۱
- ۱۵- مجازات ارتداد در یهودیت ۹۶۱
- ۱۶- مجازات اشاعه فساد ۹۶۱
- ۱۷- مجازات اهانت به اسلام ۹۶۲
- ۱۸- مجازات بنیامین ۹۶۳
- ۱۹- مجازات بیگانگان ۹۶۳
- ۲۰- مجازات تخلف از جهاد ۹۶۳
- ۲۱- مجازات تخلف از قوانین جنگ ۹۶۴
- ۲۲- مجازات در دوران ابراهیم(ع) ۹۶۵
- ۲۳- مجازات در مصر باستان ۹۶۵
- ۲۴- مجازات دزد ۹۶۵
- ۲۵- مجازات دزد در دین یعقوب(ع) ۹۶۷
- ۲۶- مجازات قتل بعد از عفو ۹۶۷
- ۲۷- مجازات کافران ۹۶۷
- ۲۸- مجازات کافران محارب ۹۶۹
- ۲۹- مجازات مشرکان ۹۶۹
- ۳۰- مجازات مکذبان قیامت ۹۶۹
- ۳۱- مجازات موسی(ع) ۹۷۰
- ۳۲- مجازات هارون(ع) ۹۷۱
- ۳۳- مجازات یوسف(ع) ۹۷۱
- ۳۴- مصلحت در اجرای مجازات ۹۷۱

۹۷۲	۳۵- ملاک مجازات بیگانگان
۹۷۳	۳۶- موارد عفو از مجازات
۹۷۳	۳۷- نظام جزایی
۹۷۵	۳۸- ویژگیهای مجازات
۹۷۷	۱۷- مجاهدان
۹۷۷	۱- مجاهدان
۹۸۰	۲- آثار روحیه مجاهدان
۹۸۱	۳- آثار قتل مجاهدان
۹۸۱	۴- آخرت طلبی مجاهدان
۹۸۱	۵- آرامش مجاهدان
۹۸۳	۶- آرزوی مجاهدان
۹۸۳	۷- آموزش مجاهدان
۹۸۵	۸- آموزش مجاهدان غزوه بدر
۹۸۵	۹- آمیدواری مجاهدان
۹۸۵	۱۰- اجتناب از امداد به مجاهدان
۹۸۵	۱۱- اختلاف در مجاهدان
۹۸۷	۱۲- اختیارات مجاهدان
۹۸۷	۱۳- اخلاصگری در مجاهدان
۹۸۷	۱۴- ارزش امداد به مجاهدان
۹۸۷	۱۵- ارزش حرکت اسب مجاهدان
۹۸۹	۱۶- ارزش غبار اسب مجاهدان
۹۸۹	۱۷- استراحت مجاهدان
۹۸۹	۱۸- استغاثه مجاهدان غزوه بدر
۹۹۱	۱۹- استقامت مجاهدان
۹۹۱	۲۰- اضطراب در مجاهدان
۹۹۳	۲۱- امداد به مجاهدان

- ۹۹۷ ----- ۲۲- امداد به مجاهدان غزوه بدر
- ۹۹۸ ----- ۲۳- امداد مجاهدان
- ۹۹۹ ----- ۲۴- امر به معروف مجاهدان
- ۹۹۹ ----- ۲۵- امنیت خانه مجاهدان غزوه احزاب
- ۹۹۹ ----- ۲۶- امیدواری مجاهدان
- ۱۰۰۱ ----- ۲۷- اهمیت اتحاد مجاهدان
- ۱۰۰۱ ----- ۲۸- اهمیت تقویت روحیه مجاهدان
- ۱۰۰۱ ----- ۲۹- اهمیت توجیه مجاهدان
- ۱۰۰۱ ----- ۳۰- اهمیت حرکت اسب مجاهدان
- ۱۰۰۲ ----- ۳۱- اهمیت غبار اسب مجاهدان
- ۱۰۰۳ ----- ۳۲- اهمیت نظم مجاهدان
- ۱۰۰۳ ----- ۳۳- ایمان مجاهدان
- ۱۰۰۳ ----- ۳۴- برپایی نماز مجاهدان
- ۱۰۰۳ ----- ۳۵- بسیج مجاهدان
- ۱۰۰۵ ----- ۳۶- بشارت به مجاهدان
- ۱۰۰۶ ----- ۳۷- بینش مجاهدان
- ۱۰۰۷ ----- ۳۸- پاداش اخروی مجاهدان
- ۱۰۰۷ ----- ۳۹- پاداش دنیوی مجاهدان
- ۱۰۰۷ ----- ۴۰- پاداش کامل مجاهدان
- ۱۰۰۹ ----- ۴۱- پاداش مجاهدان
- ۱۰۱۵ ----- ۴۲- پلیدی در مجاهدان غزوه بدر
- ۱۰۱۶ ----- ۴۳- پناه به مجاهدان
- ۱۰۱۷ ----- ۴۴- پیروزی بر مجاهدان غزوه بدر
- ۱۰۱۷ ----- ۴۵- پیروزی مجاهدان
- ۱۰۱۹ ----- ۴۶- پیروزی مجاهدان غزوه بدر
- ۱۰۲۰ ----- ۴۷- تجدید قوای مجاهدان

- ۴۸- تشبیه مجاهدان ۱۰۲۱
- ۴۹- تشویق مجاهدان ۱۰۲۱
- ۵۰- تضمین پاداش مجاهدان ۱۰۲۱
- ۵۱- تطهیر مجاهدان ۱۰۲۲
- ۵۲- تفاوت مجاهدان صدراسلام ۱۰۲۳
- ۵۳- تقویت روحیه مجاهدان ۱۰۲۳
- ۵۴- تواضع مجاهدان ۱۰۲۵
- ۵۵- توبه مجاهدان ۱۰۲۵
- ۵۶- توکل مجاهدان ۱۰۲۶
- ۵۷- ثبات قدم مجاهدان ۱۰۲۷
- ۵۸- جرقه سم اسب مجاهدان ۱۰۲۹
- ۵۹- حامی مجاهدان ۱۰۲۹
- ۶۰- حتمیت پیروزی مجاهدان ۱۰۲۹
- ۶۱- حسرت مجاهدان ۱۰۲۹
- ۶۲- حقوق مجاهدان ۱۰۳۱
- ۶۳- حمایت از مجاهدان ۱۰۳۱
- ۶۴- حمد مجاهدان ۱۰۳۱
- ۶۵- خانه های اخروی مجاهدان ۱۰۳۱
- ۶۶- خواب مجاهدان غزوه بدر ۱۰۳۳
- ۶۷- خیر اخروی مجاهدان ۱۰۳۳
- ۶۸- خیر دنیوی مجاهدان ۱۰۳۳
- ۶۹- دعای مجاهدان ۱۰۳۴
- ۷۰- دعای مجاهدان غزوه بدر ۱۰۳۵
- ۷۱- دلجویی از مجاهدان فقیر ۱۰۳۵
- ۷۲- دورانیشی مجاهدان ۱۰۳۶
- ۷۳- دویدن اسب مجاهدان ۱۰۳۷

- ۷۴- دینداری مجاهدان ۱۰۳۷
- ۷۵- رستگاری مجاهدان ۱۰۳۷
- ۷۶- رفع شبهات مجاهدان ۱۰۳۹
- ۷۷- رکوع مجاهدان ۱۰۳۹
- ۷۸- زکات مجاهدان ۱۰۳۹
- ۷۹- زمینه تأثیرپذیری مجاهدان ۱۰۳۹
- ۸۰- زمینه تشخیص مجاهدان ۱۰۴۱
- ۸۱- زهد مجاهدان ۱۰۴۱
- ۸۲- زیان مجاهدان ۱۰۴۱
- ۸۳- سجده مجاهدان ۱۰۴۱
- ۸۴- سرزنش مجاهدان ۱۰۴۲
- ۸۵- سعادت مجاهدان ۱۰۴۳
- ۸۶- سوگند به اسب مجاهدان ۱۰۴۳
- ۸۷- سوگند به حرکت اسب مجاهدان ۱۰۴۶
- ۸۸- سوگند به غبار اسب مجاهدان ۱۰۴۷
- ۸۹- سوگند به مجاهدان ۱۰۴۷
- ۹۰- سوگند به نفس اسب مجاهدان ۱۰۴۹
- ۹۱- شجاعت مجاهدان ۱۰۴۹
- ۹۲- شکرگزاری مجاهدان ۱۰۴۹
- ۹۳- شکست مجاهدان ۱۰۴۹
- ۹۴- صبر مجاهدان ۱۰۵۱
- ۹۵- صدای اسب مجاهدان ۱۰۵۱
- ۹۶- صفات مجاهدان ۱۰۵۱
- ۹۷- صفوف مجاهدان ۱۰۵۳
- ۹۸- صلابت مجاهدان ۱۰۵۳
- ۹۹- ضعف مجاهدان غزوه بدر ۱۰۵۳

- ۱۰۰- عبادات مجاهدان ۱۰۵۳
- ۱۰۱- عبودیت مجاهدان ۱۰۵۵
- ۱۰۲- عصیان مجاهدان احد ۱۰۵۵
- ۱۰۳- عظمت اسب مجاهدان ۱۰۵۵
- ۱۰۴- عظمت تاخت و تاز اسب مجاهدان ۱۰۵۵
- ۱۰۵- عظمت تاخت و تاز مجاهدان ۱۰۵۶
- ۱۰۶- عظمت تنفس اسب مجاهدان ۱۰۵۷
- ۱۰۷- عظمت جرقه سم اسب مجاهدان ۱۰۵۷
- ۱۰۸- عفو از مجاهدان ۱۰۵۷
- ۱۰۹- عفو از مجاهدان احد ۱۰۵۸
- ۱۱۰- عفو مجاهدان ۱۰۵۹
- ۱۱۱- علایق مجاهدان ۱۰۵۹
- ۱۱۲- علما و مجاهدان ۱۰۵۹
- ۱۱۳- عوامل اطمینان مجاهدان ۱۰۶۱
- ۱۱۴- عوامل تقویت مجاهدان ۱۰۶۱
- ۱۱۵- فریاد مجاهدان ۱۰۶۱
- ۱۱۶- فضایل مجاهدان ۱۰۶۱
- ۱۱۷- فضایل مجاهدان صدر اسلام ۱۰۶۷
- ۱۱۸- فضایل مجاهدان غزوه بدر ۱۰۶۸
- ۱۱۹- قلب مجاهدان غزوه بدر ۱۰۶۹
- ۱۲۰- کثرت مجاهدان در غزوه حنین ۱۰۶۹
- ۱۲۱- کوبیدن سم اسب مجاهدان ۱۰۶۹
- ۱۲۲- مجاهدان احد ۱۰۷۰
- ۱۲۳- مجاهدان بدر ۱۰۷۶
- ۱۲۴- مجاهدان حمراء الاسد ۱۰۷۹
- ۱۲۵- مجاهدان در بهشت ۱۰۷۹

- ۱۰۸۱ - ۱۲۶- مجاهدان در بهشت عدن
- ۱۰۸۱ - ۱۲۷- مجاهدان صابر
- ۱۰۸۳ - ۱۲۸- مجاهدان صدر اسلام
- ۱۰۸۳ - ۱۲۹- مجاهدان غزوه احد
- ۱۰۸۳ - ۱۳۰- مجاهدان غزوه بدر
- ۱۰۸۷ - ۱۳۱- مجاهدان غزوه تبوک
- ۱۰۸۷ - ۱۳۲- مجاهدان فقیر و غزوه تبوک
- ۱۰۸۸ - ۱۳۳- مجاهدان متجاوز
- ۱۰۸۹ - ۱۳۴- مجاهدان متقی
- ۱۰۸۹ - ۱۳۵- مجاهدان مسلمان
- ۱۰۸۹ - ۱۳۶- مجاهدان و پاسداری حدود خدا
- ۱۰۸۹ - ۱۳۷- مجاهدان و دشمنان
- ۱۰۹۱ - ۱۳۸- مجاهدان و کافران
- ۱۰۹۱ - ۱۳۹- مجاهدان و متخلفان
- ۱۰۹۲ - ۱۴۰- مجاهدان و مؤمنان
- ۱۰۹۳ - ۱۴۱- محبوبیت مجاهدان
- ۱۰۹۳ - ۱۴۲- محمد(صلی الله علیه و آله) و مجاهدان
- ۱۰۹۳ - ۱۴۳- مدح مجاهدان
- ۱۰۹۵ - ۱۴۴- مراتب مجاهدان
- ۱۰۹۵ - ۱۴۵- مسؤولیت مجاهدان
- ۱۰۹۹ - ۱۴۶- مشتری جان مجاهدان
- ۱۱۰۰ - ۱۴۷- مشتری مال مجاهدان
- ۱۱۰۱ - ۱۴۸- مشکلات مجاهدان
- ۱۱۰۱ - ۱۴۹- مصالح مجاهدان
- ۱۱۰۱ - ۱۵۰- معامله مجاهدان
- ۱۱۰۱ - ۱۵۱- مقابله با مجاهدان

- ۱۱۰۲- ۱۵۲- مقام مجاهدان
- ۱۱۰۳- ۱۵۳- مقامات مجاهدان
- ۱۱۰۵- ۱۵۴- مقدار تهجد مجاهدان
- ۱۱۰۵- ۱۵۵- ناخشنودی مجاهدان غزوه تبوک
- ۱۱۰۵- ۱۵۶- نزول آرامش بر مجاهدان
- ۱۱۰۷- ۱۵۷- نعمتهای مجاهدان
- ۱۱۰۷- ۱۵۸- نفوذ به صفوف مجاهدان
- ۱۱۰۷- ۱۵۹- نقش مجاهدان
- ۱۱۰۸- ۱۶۰- نگرانی در مجاهدان غزوه بدر
- ۱۱۰۹- ۱۶۱- نهی از منکر مجاهدان
- ۱۱۰۹- ۱۶۲- وعده به مجاهدان
- ۱۱۱۱- ۱۶۳- وعده به مجاهدان صدراسلام
- ۱۱۱۱- ۱۶۴- وعده پیروزی مجاهدان
- ۱۱۱۱- ۱۶۵- وقت هجوم مجاهدان غزوه ذات السلاسل
- ۱۱۱۱- ۱۶۶- ویژگیهای اسبان مجاهدان غزوه ذات السلاسل
- ۱۱۱۲- ۱۶۷- ویژگیهای مجاهدان
- ۱۱۱۳- ۱۶۸- هدف مجاهدان
- ۱۱۱۳- ۱۶۹- همنشینی با مجاهدان
- ۱۱۱۳- ۱۷۰- {مجاهدان احد}
- ۱۱۱۵- ۱۷۱- عصیان مجاهدان احد
- ۱۱۱۵- ۱۷۲- عفو از مجاهدان احد
- ۱۱۱۵- ۱۷۳- مجاهدان احد
- ۱۱۲۲- درباره مرکز

مشخصات کتاب

نام کتاب: علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد 89

تحقیق و تالیف: رسول ملکیان اصفهانی - 1400 ش

ناشر دیجیتال: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ص: 1

1- مبارزه

1- مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 186 - 13

13 - رویارویی و برخورد مداوم حق و باطل

و لتسمعنَّ منَّ الذین اوتوا الکتب من قبلکم و من الذین اشركوا اذی کثیراً

2- آثار مبارزه انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 10 - 6

6 - تاریخ گذشتگان و سرگذشت مبارزه رسولان الهی ، تسکینی برای رهبران دینی و هشدار به حق ستیزان

لعلک بخع نفسک . . . و اذ نادى ربک موسى ان ات القوم الظلمین

پرداختن به سرگذشت موسی و فرعون و فرجام بد فرعونیان، پس از بیان موضع گیری حق ستیزانه مشرکان با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، در بردارنده دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است و نیز هشدار به کافران است که از عاقبت بد فرعونیان درس بگیرند.

3- آثار مبارزه با آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- تکذیب پیامبران و ستیزه جویی با آیات الهی ، موجب دوزخی شدن انسان ها

و كذلك حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ

4- آثار مبارزه با اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 36 - 4,5

4- از دست دادن دارایی ها و بر جای ماندن حسرت و ندامت ، ثمره تلاش برای مبارزه با اسلام

ص: 1

ثم تكون عليهم حسره

5- حسرت و ندامت كافران قریش بر نابودی داراییهایشان، تنها نتیجه پرداخت هزینه مبارزاتی آنان علیه اسلام

ثم تكون عليهم حسره ثم يغلبون

چون هدف کافران از سرمایه گذاری اموال جلوگیری از گسترش اسلام بوده، معلوم می شود حسرت و ندامت آنان بدان جهت بوده است که اموالشان از دست رفته و به نتیجه مطلوب نرسیده اند. قابل ذکر است که جمله «ثم يغلبون» دلالت می کند که زمان ندامت آنان در دنیا است.

5- آثار مبارزه با انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 53 - 5

5- کفرورزی جوامع و ستیزه جویی با پیامبران، از عوامل از میان رفتن شایستگی آنان برای دستیابی به نعمت های الهی

ذلك بأن الله لم يك مغيرا نعمه أنعمها على قوم حتى يغيروا ما بأنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 89 - 2,3

2- مخالفت و ستیزه جویی با پیامبران، موجب گرفتار شدن به عذاب های الهی در دنیا است.

و يقوم لايجر منكم شقاقى أن يصيبكم مثل ما أصاب قوم نوح

«شقاق» به معنای مخالفت و دشمنی است. کلمه «شقاقی» اضافه به مفعول شده و فاعلش محذوف می باشد؛ یعنی، عداوتکم ایای. «جرم» (مصدر لایجر منکم) به معنای کسب کردن است. قابل ذکر است که هر چند نهی در آیه شریفه متوجه کسب کردن شده، ولی در حقیقت شقاق، مورد نهی قرار گرفته است. بنابراین، جمله «لایجر منکم...»؛ یعنی، با من عداوت نکنید که عداوت با من، مایه نزول عذابی همانند عذاب قوم نوح و... بر شما خواهد شد.

3- اقوام نوح، هود، صالح و لوط به خاطر مخالفت با پیامبران و ستیزه جویی با آنان، به عذاب های دنیوی مبتلا شدند.

مثل ما أصاب قوم نوح... و ما قوم لوط منكم ببعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 44 - 11

11 - تكذيب پیامبران و مبارزه با آنان ، مایه هلاکت و نابودی اقوام پیشین

فقد کذبت .. فأملیت للكفرین ثم أخذتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 26 - 6

6 - تكذيب پیامبران و مبارزه با آنان ، مایه هلاکت و نابودی است .

وإن یکذبوک فقد کذب الذین من قبلهم جاءتهم رسلهم .. ثم أخذت الذین کفروا فکیف

ص: 2

6- آثار مبارزه با حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 5 - 10

10 - تمامی اقوام تکذیب گر (چون قوم نوح) ، به خاطر مبارزه با حق (تعالیم پیامبران) ، در دنیا مورد عقوبت و کیفر الهی قرار گرفتند .

كذبت قبلهم قوم نوح... ليدحضوا به الحق فأخذتهم

7- آثار مبارزه با حق ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 71 - 5

5- دفاع از حق و حرکت بر مدار توحید در برابر حق ستیزان و مشرکان ، امداد و نصرت الهی را در پی خواهد داشت .

وَأرادوا به كيدًا... وَنَجَّينَهُ وَلَوْطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا

8- آثار مبارزه با دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 28 - 13

13 - جبران خسارت های وارده بر مؤمنان ، در نتیجه مبارزه با دشمنان اسلام ، وعده الهی به ایشان

إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ... وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللَّهُ

9- آثار مبارزه با دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 38 - 6

6 - همیاریهای ضد دینی در دنیا، در پی دارنده دشمنی و کینه توزی در آخرت خواهد شد.

كَلِمَا دَخَلَتْ أُمَّه لَعْنَتٌ أَخْتَهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- ملاک ممنوعیت رابطه نیک با کافران ، ستیز و جنگ آنان با دین و دینداران است ; نه صرف کافر بودن ایشان .

لا ینهیکم اللہ عن الذین لم یقتلوکم فی الدین و لم یخرجوکم من دیرکم

ص: 3

10- آثار مبارزه با محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 32 - 8

8- کفر و ستیزه جویی با دین و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از عوامل حبط عمل و نابودی اعمال نیک انسان

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا... وَسَيَحْبُطُ أَعْمَلَهُمْ

11- آثار مبارزه با مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 8 - 2

2 - ملاک ممنوعیت رابطه نیک با کافران، ستیز و جنگ آنان با دین و دینداران است؛ نه صرف کافر بودن ایشان.

لَا يَنْهَيْكُمْ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقْتُلُوا فِي الدِّينِ وَلَمْ يَخْرُجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ

12- آثار مبارزه با مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 71 - 5

5- دفاع از حق و حرکت بر مدار توحید در برابر حق ستیزان و مشرکان، امداد و نصرت الهی را در پی خواهد داشت.

وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا... وَنَجَّيْنَاهُ وَلَوْطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا

13- آرزوی امکانات مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 80 - 6

6- آرزوی برخوردار بودن از نیرو و امکانات برای مبارزه با تباهی ها و تبه کاران، آرزویی روا و پسندیده است.

لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ آوَى إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ

14- ابزار مبارزه انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 27 - 3

3 - کلام ، ابزار پیامبران برای مبارزه با منحرفان و سرکشان بوده است .

واحلل عقده من لسانی

ص: 4

15- ابزار مبارزه با حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 5 - 7

7 - همه امت ها با حربه باطل ، به جدال و ستیزه با حق برخاستند تا آن را از بین ببرند .

كذبت قبلهم قوم نوح . . . و جدلوا بالبطل ليدحضوا به الحق

«إدحاض» به معنای ابطال و از بین بردن است.

16- ابزار مبارزه با شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 52 - 4

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، وظیفه دار مبارزه گسترده فرهنگی و تبلیغی با جریان کفر و شرک ، با محور قرار دادن قرآن

فلاتطع الكفرین و جهدهم به جهاداً کبیراً

مرجع ضمیر «به» به قرینه مقام (یعنی، آیه قبل که از انذار رسول به مردمان سخن گفته است) قرآن کریم است و آمدن مفعول مطلق (جهاداً) و توصیف آن به «کبیراً»، بیانگر گستردگی و بزرگی این جهاد می باشد.

17- ابزار مبارزه با ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 8

8 - هنر شعر ، از ابزار کارآمد مبارزه با ظلم و ستمگران و حمایت از مظلومان

و انتصروا من بعد ما ظلموا

18- ابزار مبارزه با کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 52 - 4

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، وظیفه دار مبارزه گسترده فرهنگی و تبلیغی با جریان کفر و شرک ، با محور قرار دادن قرآن

فلاتطع الکفرین و جهدهم به جهاداً کبیراً

مرجع ضمیر «به» به قرینه مقام (یعنی، آیه قبل که از انذار رسول به مردمان سخن گفته است) قرآن کریم است و آمدن مفعول مطلق (جهاداً) و توصیف آن به «کبیراً»، بیانگر گستردگی و بزرگی این جهاد می باشد.

ص: 5

19- ابزار مبارزه با موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 58 - 1

1 - فرعون برای مقابله با موسی (ع) به وسیله سحر مصمم شد .

فلنأتینک بسحر مثله

«لنأتینک» حاوی لام تأکید و نون تأکید ثقلیه است و بر اعلان تصمیم قطعی فرعون برای مقابله با موسی (ع) دلالت می کند.

20- ابزار مبارزه با نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 23 - 4

4 - دفاع از عقاید مذهبی و شرک آمیز مردم ، از حيله ها و نیرنگ های صاحبان زر و زور ، برای مبارزه با دعوت توحیدی نوح (ع)

وقالوا لاتدرنّ الهتکم و لاتدرنّ وداً . . . و نسرّاً

21- اجتناب از مبارزه با محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 45 - 5

5 - توصیه شدن مشرکان صدر اسلام مبنی بر این که با مطالعه در سرنوشت اقوام و ستمگران هلاک شده گذشته و مشاهده آثار به جا مانده از شهر ها و بلاد خراب شده آنان ، درس عبرت بگیرند و از مخالفت و مبارزه با پیامبر (صلی الله علیه و آله) دست بردارند .

فکأین من قریه . . . و قصر مشید

22- استقامت در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 128 - 7

7 - اذعان به مالکیت خدا بر زمین و نفوذ مشیت او ، زمینه ساز مقاومت در برابر دشمنان دین است .

استعينوا بالله واصبروا إن الأرض لله يورثها من يشاء

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

8 - ہود - 11 - 121 - 3

3- پیامبر (صلی اللہ علیہ و آلہ) و مؤمنان بہ آن حضرت ، موظف بہ پایداری بر مواضع خویش (ابلاغ رسالت الہی و مبارزہ با شرک و فساد)

إنا عملون

ص: 6

23- اصول مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 71 - 15

15 - ارزیابی درست و جمع آوری قوا و تصمیم گیری قاطع و به موقع ، از اصول مبارزه است .

فأجمعوا أمرکم و شرکاءکم ثم لا یکن أمرکم علیکم غمہ ثم اقضوا الّیّ و لا تنظرون

24- اصول مبارزه با دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 19 - 35

35- رازداری مؤمنان ، از اصول مهم امنیتی و حفاظتی در برابر دشمنان

و لایشعرنّ بکم أحدًا

25- اقسام مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 140 - 11

11 - لزوم مبارزه منفی با استهزاگران آیات الهی و کفرورزان به آن

إذا سمعتم آیت اللّٰه یکفر بها و یستهزأ بها فلا تقعدوا معهم حتی

26- اولویت در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 10 - 7

7 - مبارزه با ظلم و احیای عدالت ، دارای اولویت نخست در مبارزه اجتماعی و در رأس مسائلی که رهبران الهی باید به آن بپردازند .

و إذ نادى ربّک موسى أن ائت القوم الظلمین

27- اهداف مبارزه شیاطین

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

5 - انعام - 6 - 113 - 2

ص: 7

2- قرار داده شدن شیاطین در برابر انبیا دارای فلسفه و جهت و به منظور تأمین اهدافی معین است.

و كذلك جعلنا .. و لتصغى إليه أفئدة الذين

جمله «لتصغى إليه» عطف به مقدر است؛ لذا معنی چنین می شود: «جعلنا .. لغايات و لتصغى إليه».

28- اهمیت ارزیابی در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 71 - 15

15 - ارزیابی درست و جمع آوری قوا و تصمیم گیری قاطع و به موقع ، از اصول مبارزه است .

فأجمعوا أمرکم و شركاءکم ثم لا یکن أمرکم علیکم غمہ ثم اقضوا الیّ و لا تنظرون

29- اهمیت تصمیم گیری در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 71 - 15

15 - ارزیابی درست و جمع آوری قوا و تصمیم گیری قاطع و به موقع ، از اصول مبارزه است .

فأجمعوا أمرکم و شركاءکم ثم لا یکن أمرکم علیکم غمہ ثم اقضوا الیّ و لا تنظرون

30- اهمیت مبارزه با انحراف اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 12 - 7

7 - لزوم مبارزه با سردمداران فسق و انحرافات جامعه

إلی فرعون و قومہ إثمهم كانوا قومًا فسقین

«إثمهم كانوا ..» در مقام تعلیل است و هر کجا علت پیدا شد، احکام و پی آمدهای آن نیز جاری خواهد گشت.

31- اهمیت مبارزه با انحرافات عقیدتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- لزوم نادیده گرفتن پیوند خویشاوندی، در دفاع از اصول دین و مبارزه با انحرافات عقیدتی

إذ قال لأبيه وقومه ماذا تعبدون

ص: 8

32- اهمیت مبارزه با بت پرستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 63 - 8

8- صالح (ع)، موظف به ابلاغ توحید و مبارزه با شرک و بت پرستی بود.

إن كنت على بئته من ربي... فمن ينصرنى من الله إن عصيته

جمله «إن عصيته» (اگر خداوند را نافرمانی کنم) می رساند که جمله ای همانند «و أمرنی بایبلاغ رسالاته» قبل از «فمن ينصرنى» در تقدیر است. بر این اساس، حاصل معنای «إن كنت...» چنین می شود: [شما خود قضاوت کنید] اگر من پیامبر باشم و خداوند مرا به ابلاغ رسالتهایی فرمان داده باشد، اگر نافرمانی کنم و به ابلاغ رسالتهای الهی همّت نگمارم، چه کسی مرا از عقوبت های الهی نجات خواهد داد؟

33- اهمیت مبارزه با خرافات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 143 - 3

3 - لزوم زدودن شبهات و مبارزه با خرافات، از طریق تبیین و توضیح کامل

ثمنیه ازوج من الضان اثنين

ذکر تفصیلی مصادیق هشتگانه چهار پایان با ترسیم صورتهای گوناگون آن شاید به منظور قلع شبهه و تخریب کامل بنیان آن باشد.

34- اهمیت مبارزه با دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 6 - 8

8 - لزوم شناسایی دشمنان و تجهیز برای مقابله با آنان

إنّ الشیطن لکم عدوّ فاتّخذوه عدوّاً

هشدار به دشمنی شیطان نسبت به انسان و فرمان به دشمن گرفتن وی، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

35- اهمیت مبارزه با رهبران کفر

6 - لزوم هدف قرار دادن مرکز اصلی قدرت کفر ، برای اصلاح توده ها *

و فی موسی إذ أرسلناه إلی فرعون

موسی (ع) مأموریت یافته بود تا مستقیماً با فرعون روبه رو شود و او را از کفر و حق ستیزی باز دارد و خداوند این حقیقت را برای ما بازگو کرده است از این نکته مطلب یاد شده احتمال می رود.

ص: 9

36- اهمیت مبارزه با شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 93 - 6

6 - لزوم مبارزه با بت پرستی و از بین بردن مظاهر شرک همچون بت ها

فراغ علیهم ضرباً بالیمین

37- اهمیت مبارزه با طغیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 80 - 11

11- مبارزه با عوامل گسترش کفر و سرکشی و جلوگیری از رشد آنها لازم است .

فخشینا أن یرهقهما طغیناً و کفراً

گرچه کار خضر(ع) عملی مستند به غیب و با اطلاع از اسرار بوده است، ولی حاکی از ضرورت جلوگیری از رشد و گسترش کفر و از بین بردن عوامل آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 17 - 4

4 - لزوم مبارزه با طغیان گری و رویارویی با ریشه های اصلی آن

اذهب . . . إته طغی

38- اهمیت مبارزه با طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 24 - 7

7 - مبارزه با طغیان و طغیان گران و رویارویی با ریشه های اصلی آن ، لازم است .

اذهب . . . إته طغی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 43 - 5,6

5 - مبارزه با طغیان گری از برجسته ترین برنامه های پیامبران

اذهبا... إته طغی

6 - لزوم مبارزه با طغیان گران و از میان بردن ریشه های اصلی طغیان

اذهبا... إته طغی

ص: 10

39- اهمیت مبارزه با ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 9

9- پرداختن حکومت های الهی به مبارزه با ظلم و نیز تلاش برای سبک بار ساختن مقررات اجتماعی مؤمنان، امری لازم است .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه .. و أمّا من ءامن ... سنقول له من أمرنا يسرّاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 10 - 7

7 - مبارزه با ظلم و احیای عدالت، دارای اولویت نخست در مبارزه اجتماعی و در رأس مسائلی که رهبران الهی باید به آن پردازند .

و إذ نادى ربّك موسى أن ائت القوم الظلمين

40- اهمیت مبارزه با عوامل فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 46 - 3

3- جهت گیری مبارزه با گمراهی و فساد، نخست باید متوجه کانون های اصلی آن باشد .

و لقد أرسلنا موسى بآيتنا إلى فرعون و ملأیه

از این که موسی(ع)، فرعون و درباریان وی را مخاطب اولیه خویش قرار داد، مطلب بالا استفاده می شود.

41- اهمیت مبارزه با عوامل گمراهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 46 - 3

3- جهت گیری مبارزه با گمراهی و فساد، نخست باید متوجه کانون های اصلی آن باشد .

و لقد أرسلنا موسى بآيتنا إلى فرعون و ملأیه

از این که موسی(ع)، فرعون و درباریان وی را مخاطب اولیه خویش قرار داد، مطلب بالا استفاده می شود.

42- اهمیت مبارزه با فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 11

3- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به آن حضرت، موظف به پایداری بر مواضع خویش (ابلاغ رسالت الهی و مبارزه با شرک و فساد)

إنا عملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 15 - 7

7- لزوم کار بنیادی، در ترویج دین و تشکیل امت اسلامی و ضرورت مبارزه با عوامل اصلی کفر و فساد اجتماعی

كما أرسلنا إلى فرعون رسولا

43- اهمیت مبارزه با فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 12 - 7

7- لزوم مبارزه با سردمداران فسق و انحرافات جامعه

إلى فرعون وقومه إنهم كانوا قوماً فاسقين

«إنهم كانوا...» در مقام تعلیل است و هر کجا علت پیدا شد، احکام و پی آمدهای آن نیز جاری خواهد گشت.

44- اهمیت مبارزه با کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 19

19- امت اسلامی، موظف به نبرد بی امان با جبهه کفر تا فرونشاندن شعله های شرارت آنان

فشدوا الوثاق... حتى تضع الحرب أوزارها

خطاب آیه، می تواند به امت اسلامی در همه زمان ها باشد؛ یعنی، هرگاه جبهه کفر با اسلام به ستیز برخاست، مسلمانان موظف اند تا مرحله خلع سلاح جبهه کفر به مبارزه ادامه دهند. این مطلب از ملاک هایی که آیه به دست داده است (أثختموهم... تضع الحرب) استفاده می شود.

45- اهمیت مبارزه با کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 80 - 11

11- مبارزه با عوامل گسترش کفر و سرکشی و جلوگیری از رشد آنها لازم است .

فخشینا ان یرهقههما طغیناً و کفرًا

گرچه کار خضر(ع) عملی مستند به غیب و با اطلاع از اسرار بوده است، ولی حاکی از ضرورت جلوگیری از رشد و گسترش کفر و از بین بردن عوامل آن است.

ص: 12

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 15 - 7

7- لزوم کار بنیادی، در ترویج دین و تشکیل امت اسلامی و ضرورت مبارزه با عوامل اصلی کفر و فساد اجتماعی

كما أرسلنا إلى فرعون رسولا

46- اهمیت مبارزه با گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 150 - 21

21 - مسؤولان جوامع دینی باید نسبت به عقاید دینی مردم حساس بوده و در طریق مبارزه با منحرفان و عوامل انحراف کوتاهی نکنند.

قال ابن أم إن القوم استضعفونی و کادوا یقتلوننی

47- اهمیت مبارزه با مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 37 - 6

6- ضرورت مبارزه قاطع و بدون کمترین تعلل با حاکمیت شرک و مشرکان

فلنأتینهم بجنود... و هم صغرون

از سیاق آیات استفاده می شود که هدف اصلی سلیمان، مبارزه با حاکمیت شرک و مشرکان بوده است. به همین خاطر هدیه آنها را نمی پذیرد و قاطعانه اعلام جنگ می کند و حاکمان مشرک را به تبعید، آوارگی، ذلت و خواری تهدید می نماید. روش سلیمان(ع) به عنوان پیامبر الهی، الگویی است که باید از آن سرمشق گرفت.

48- اهمیت مبارزه با مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 80 - 5

5- لزوم مبارزه با مفسدان و تبه کاران

لو أن لی بکم قوه

49- برهان در مبارزه ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 13

5- برخورد و مبارزه ابراهیم (ع) بابت پرستان و مشرکان ، متکی بر استدلال و برهان بود .

قال ما هذه التماثيل .. قال بل ربکم ... فطرهنّ

50- بسیج نیروها در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 71 - 15

15 - ارزیابی درست و جمع آوری قوا و تصمیم گیری قاطع و به موقع ، از اصول مبارزه است .

فأجمعوا أمرکم و شرکاءکم ثم لا یکن أمرکم علیکم غمه ثم اقضوا الّیّ و لا تنظرون

51- پاداش مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 74 - 8

8 - دستیابی به مواهب آخرت ، پیامد جهاد و مبارزه در راه خدا

فلیقاتل فی سبیل اللّٰه الذّٰین یشرون الحیوه الدّٰنیا بالآخره

52- پشیمانی از مبارزه با موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 10

10 - اظهار ندامت ساحران ، از قرار دادن دانش خویش در خدمت فرعون ، برای مبارزه با موسی (ع)

إنا نطمع أن یغفر لنا ربّنا خطی-نا

کلمه «خطایانا» می تواند اشاره به اقدامی باشد که ساحران در خدمت نظام فرعون، برای مبارزه با حق انجام داده اند.

53- تداوم مبارزه با قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - مبارزه کافران با قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، با اندیشه ای مستمر و حساب شده بود.

إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ... ثُمَّ نَظَرَ

ص: 14

54- تداوم مبارزه با متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 9 - 7

7 - لزوم ادامه جنگ با متجاوز، تا مرحله تسلیم وی در برابر امر الهی و گردن نهادن به صلح

فقتلوا الّتی تبغی حتّی تقیء الی أمر اللّٰه

55- تداوم مبارزه با محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 21 - 2

2 - مبارزه کافران با قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، با اندیشه ای مستمر و حساب شده بود.

إنّه فکّر و قدّر . . . ثمّ نظر

56- تداوم مبارزه کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 21 - 2

2 - مبارزه کافران با قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، با اندیشه ای مستمر و حساب شده بود.

إنّه فکّر و قدّر . . . ثمّ نظر

57- ترک مبارزه با اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 38 - 2، 1

1 - خداوند، کافران ستیزه گر عصر بعثت را به ترک مبارزه علیه اسلام و مسلمانان فراخواند.

قل للذین کفروا إن ینتهوا یغفر لهم

انتهاه به معنای پذیرش نهی است؛ یعنی انجام ندادن کاری بر اثر نهی شدن از آن. بنابراین با توجه به اینکه متعلق «ینتهوا» شرارتهای کافران

علیه مسلمانان است، جمله «ان ینتهوا» دلالت می کند که خداوند کافران را از تعرض به مسلمانان نهی کرده است.

2- به کافران ستیزه گر عصر بعثت ابلاغ شد در صورت ترک مخاصمه علیه اسلام، از خطاهای گذشته آنها چشمپوشی خواهد شد.

قل للذین کفروا ان ینتهوا یغفر لهم ما قد سلف

درباره متعلق «ان ینتهوا» دو نظر ابراز شده است: یکی کفر و دیگری اعمالی که در آیه 36 مطرح شد؛ یعنی سرمایه گذاریها و شرارت‌های علیه اسلام. جمله «ان یعودوا» نظر دوم را تقویت می کند. گفتنی است بر این مبنا مراد از «یغفر لهم ...» انتقام نگرفتن از شرارت‌های گذشته کافران است.

ص: 15

58- ترک مبارزه با خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 19 - 4

4- خیر و صلاح انسان ها در پرهیز از ستیزه جویی با خدا و رسول او

وإن تتهوا فهو خیر لکم

59- ترک مبارزه با کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 39 - 6

6- لزوم ترک مبارزه با کافران در صورت دست برداشتن از فتنه انگیزی علیه اسلام و ایجاد مزاحمت برای گسترش دین خدا

فإن انتهوا فإن الله بما يعملون بصیر

متعلق «انتهوا» به قرینه فراهای پیشین، فتنه انگیزی و جلوگیری از حاکمیت یافتن دین الهی است.

60- ترک مبارزه با محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 19 - 4

4- خیر و صلاح انسان ها در پرهیز از ستیزه جویی با خدا و رسول او

وإن تتهوا فهو خیر لکم

61- تسبیح خدا در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 130 - 10

10 - تسبیح و حمد مداوم پروردگار ، از راه های مقابله مؤمنان با تبلیغات کافران علیه خدا و دین

فاصبر علی ما یقولون و سبح

62- تعديل احساسات در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 16

18 - ضرورت کنترل احساسات در برخورد با دشمنان تا فراهم شدن شرایط لازم

فاعفوا و اصفحوا حتی یأتی اللہ بامرہ

63- تعقل در روش مبارزه دشمنان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 9 - 2، 1

1 - خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به اندیشه و تحلیل در چگونگی و شیوه های مخالفت و مبارزه سران کفر و شرک با قرآن و رسالت آن حضرت ، فراخواند

انظر کیف ضربوا لک الأمثل

2 - ضرورت اندیشه در چگونگی و شیوه های مخالفت و مبارزه سران کفر و شرک با قرآن و پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) و تحلیل عمیق آن برای رهبران جامعه اسلامی

انظر کیف ضربوا لک الأمثل

64- تعقل در روش مبارزه دشمنان محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 9 - 2، 1

1 - خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به اندیشه و تحلیل در چگونگی و شیوه های مخالفت و مبارزه سران کفر و شرک با قرآن و رسالت آن حضرت ، فراخواند

انظر کیف ضربوا لک الأمثل

2 - ضرورت اندیشه در چگونگی و شیوه های مخالفت و مبارزه سران کفر و شرک با قرآن و پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) و تحلیل عمیق آن برای رهبران جامعه اسلامی

انظر کیف ضربوا لک الأمثل

65- تعقل در روش مبارزه رهبران شرک

1 - خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به اندیشه و تحلیل در چگونگی و شیوه های مخالفت و مبارزه سران کفر و شرک با قرآن و رسالت آن حضرت ، فراخواند

انظر كيف ضربوا لك الأمثل

2 - ضرورت اندیشه در چگونگی و شیوه های مخالفت و مبارزه سران کفر و شرک با قرآن و پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) و تحلیل عمیق آن برای رهبران جامعه اسلامی

ص: 17

انظر كيف ضربوا لك الأمثل

3 - کیفیت موضع گیری و شیوه های مبارزاتی سران کفر و شرک علیه قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، امری شگفت آور و در خور تأمل و اندیشیدن

انظر كيف ضربوا لك الأمثل

«کیف» اسم استفهام است؛ ولی در این آیه برای بیان تعجب به کار رفته است، نه استفهام حقیقی.

66- تعقل در روش مبارزه رهبران کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 9 - 1,2,3

1 - خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به اندیشه و تحلیل در چگونگی و شیوه های مخالفت و مبارزه سران کفر و شرک با قرآن و رسالت آن حضرت ، فراخواند

انظر كيف ضربوا لك الأمثل

2 - ضرورت اندیشه در چگونگی و شیوه های مخالفت و مبارزه سران کفر و شرک با قرآن و پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) و تحلیل عمیق آن برای رهبران جامعه اسلامی

انظر كيف ضربوا لك الأمثل

3 - کیفیت موضع گیری و شیوه های مبارزاتی سران کفر و شرک علیه قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، امری شگفت آور و در خور تأمل و اندیشیدن

انظر كيف ضربوا لك الأمثل

«کیف» اسم استفهام است؛ ولی در این آیه برای بیان تعجب به کار رفته است، نه استفهام حقیقی.

67- تقوا در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 123 - 11

11 - لزوم رعایت تقوا و توجه به حدود الهی ، حتی در مبارزه با کافران

قتلوا الذين يلونكم من الكفار وليجدوا فيكم غلظه واعلموا ان الله مع المتقين

68- تهیه ابزار مبارزه با موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 60 - 2,5,6

2- فرعون ، پس از تعیین زمان رویارویی با موسی (ع) ، بی درنگ و بدون از دست دادن فرصت ، به تهیه و تدارک مقدمات لازم برای مقابله پرداخت .

موعدکم یوم الزینه . . . فتولّی فرعون فجمع

ص: 18

«فاء» در «فتوئی» و «فجمع» برای بیان ترتیب کار و اتصال است؛ یعنی، فرعون به مجرد پایان مذاکره و مواعده با موسی (ع)، به تدارک مکر و جمع آوری آن پرداخت و هیچ فرصتی را از دست نداد.

5- فرعون، از فرصت کافی برای تدارک سحر و امکانات دیگر جهت مقابله با موسی (ع) برخوردار بود.

فجمع کیده ثم آتی

«ثم» برای بیان تراخی است. ممکن است این تراخی، زمانی باشد؛ یعنی، پس از جمع آوری مکرها، مدتی تا رسیدن روز موعود فاصله شد و سپس آن روز فرا رسید. براین اساس باید گفت: فرعون فرصتی کامل برای کسب آمادگی داشت.

6- فرعون پس از گردآوری امکانات و حيله های خویش، در میعادگاه خود با موسی (ع) حاضر گردید.

موعدکم یوم الزینه... فجمع کیده ثم آتی

69- جرم مبارزه با اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 6 - 4

4 - مؤاخذه کفار به جرم مبارزه با اسلام، پیش از ارائه معارف الهی قرآن به آنان و تمام شدن حجت بر ایشان، ممنوع است.

و خذوهم و احصروهم... و إن أحد من المشركین استجارک فأجره حتی یسمع کلم الله

70- حتمیت کیفر مبارزه با قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 27 - 3

3 - کفر و مبارزه با قرآن، دارای کیفری حتمی و غیر قابل چشم پوشی

فلندیقنّ الذین کفروا عذاباً شديداً و لنجزینهم

تأکید فعل های «نذیق» و «نجزی» به لام و نون ثقیله، مفید برداشت یاد شده است.

71- حمد خدا در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 130 - 10

10 - تسبیح و حمد مداوم پروردگار ، از راه های مقابله مؤمنان با تبلیغات کافران علیه خدا و دین

فاصبر علی ما یقولون و سبح

72- دعا در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 19

13 - لزوم توأم بودن مبارزه (برائت از کافران معاند) ، با دعا و استغفار به درگاه خداوند

إذ قالوا لقمومهم إنا برءؤا.. ربنا عليك توكلنا... ربنا لاتجعلنا

73- دعوت به مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافران و مشرکان معاند را به مقابله فرا خواند و به شکست ذلت بار (چون شکست روز بدر) تهدید کرد .

من یأتیه عذاب یخزیه

بیشتر مفسران بر این دیدگاه اند که مقصود از عذاب خوارکننده در دنیا، شکست کافران و مشرکان معاند در جنگ ها (همچون جنگ بدر) است.

74- روز مبارزه بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 6 - 15

15 - متهم کردن رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) به سحر و ساحری ، از حربه های تبلیغاتی بنی اسرائیل علیه آن حضرت

فلما جاءهم بالبئینت قالوا هذا سحر مبین

75- روش مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 20، 21 - 18

18 - ضرورت کنترل احساسات در برخورد با دشمنان تا فراهم شدن شرایط لازم

فاعفوا و اصفحوا حتی یأتی الله بأمره

20 - نادیده گرفتن توطئه دشمنان و گذشت کردن از آزار های ایشان ، مرحله ی تاکتیکی در مبارزه با آنان است .

فاعفوا و اصفحوا حتى يأتي الله بأمره

21 - لزوم برخورد مرحله به مرحله با دشمنان توطئه گر

فاعفوا و اصفحوا حتى يأتي الله بأمره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 12 - 5

5 - اعلام شکست قریب الوقوع کافران ، از روش های قرآن برای تضعیف روحیه دشمن

قل للذین کفروا ستغلبون

ص: 20

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 13 - 9

9 - بهره گیری از عملیات فریب نیرویی ، عاملی مؤثر در پیروزی

یرونهم مثلهم رأی العین

برآورد نادرست مشرکان از نیروهای مسلمانان، موجب شکست آنها در جنگ بدر شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 102 - 11

11 - لزوم بستن راه بهره برداری دشمن از فرصت ها ، با هوشیاری و احتیاط بیشتر

و لیاخذوا اسلحتهم ... و لیاخذوا حذرهم و اسلحتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 23 - 18

18 - اهل ایمان ، وظیفه دار شناسایی ، طراحی و به کارگیری شیوه های مناسب برای دستیابی به پیروزی بر دشمنان

ادخلوا علیهم الباب فاذا دخلتموه فانکم غلبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 5 - 13

13 - لزوم توأم بودن مبارزه (برائت از کافران معاند) ، با دعا و استغفار به درگاه خداوند

إذ قالوا لقومهم إنا براءؤا. .. ربنا علیک توکلنا... ربنا لاتجعلنا

76- روش مبارزه ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 64 - 6

6- ابراهیم (ع) برای مبارزه با بت پرستی و اثبات توحید ، از هنر نمایش استفاده کرد .

فجعلهم جذذاً إلا كبيراً لهم . . . قال بل فعله كبيرهم هذا فسلوهم . . . فقالوا إنك

77- روش مبارزه با آفات کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 47 - 9

9- غلات با نگهداری در خوشه ها و غلاف های آن ، مصونیت بیشتری را در مقابل آفات خواهند یافت .

فما حصدتم فذروه فی سنبله

ص: 21

78- روش مبارزه با اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 93 - 9

9- ادعای عدم نزول وحی، به دروغ مدعی نبوت شدن و ادعای آوردن مانند برای قرآن، از روشهای مخالفان برای مبارزه با اسلام و پیامبر(صلی الله علیه و آله) بود.

ما أنزل الله علی بشر . . . افتری علی الله کذبا أو قال أوحی إلیّ . . . سأنزل مثل ما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 52 - 4

4- توبیخ و سرزنش به جهت اعتقادات دینی، از روش های کافران در مبارزه با اسلام

يقول أءنک لمن المصدّقين

فعل مضارع «يقول» - که بر استمرار دلالت دارد - گویای این حقیقت است که توبیخ و سرزنش کردن، کار همیشگی کافران در برخورد با مؤمنان است.

79- روش مبارزه با انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 30 - 3

3- تمسخر و استهزا، از روش های مبارزاتی و حربیه های تبلیغی کافران علیه رسولان الهی بود.

یحسرہ علی العباد ما یأتیهم من رسول إلا کانوا به یستهزءون

80- روش مبارزه با انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 60 - 10

10 - ضرورت ارائه روش های صحیح، قبل از نقد و بازداري از روش های انحرافی

فان تنازعتم فی شیء فردّوه الی الله و الرسول . . . یریدون ان یتحاكموا الی الطّاغ

81- روش مبارزه با انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 71 - 6

6- مبارزه با انحرافات جنسی و راه های نامشروع ارضای غرایز ، باید توأم با ارائه راه حل عملی و مشروع و فراهم آوردن زمینه

ص: 22

های ارضای طبیعی غریز باشد .

قال هؤلاء بناتی إن كنتم فعلين

82- روش مبارزه با باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 81 - 4,8

4- معرفی حق و ارائه ارزش های واقعی ، راه مبارزه با ضد ارزش ها و جریان های باطل

و قل جاء الحقّ و زهق البطل

از تقدم «جاء الحق» می توان استفاده کرد که باطل در پرتو ظهور حق، رنگ می بازد و در صورتی که راه صحیح و حق ارائه نگردد، باطل همچنان میدان دار خواهد بود.

8- تبلیغ و اعلان ناپایداری و شکست پذیری جریان باطل ، روشی برای بازداشتن مردم از روی کرد به باطل و تلاشی جهت مبارزه با آن

و قل جاء الحقّ و زهق البطل إن البطل كان زهوقاً

تعلیل شکست قطعی باطل، به اینکه ماهیت باطل شکست پذیر است، می تواند به منظور نکته یاد شده باشد.

83- روش مبارزه با جهل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 19

19- ایجاد مصونیت و مقاومت روحی در مؤمنان ، شایسته ترین شیوه برای مقابله با هجوم کفر و جهل *

فی قلوبهم الحمیة .. و الزمهم کلمه التقوی و کانوا أحقّ بها و أهلها

خداوند، در قبال خشم و تعصب جاهلی مشرکان، در مؤمنان روح آرامش و مقاومت را تقویت کرده است. از این مطلب استفاده می شود که در تعارض قوای کفر و ایمان، شایسته ترین و ممکن ترین راه، ایجاد مصونیت و مقاومت در جبهه مؤمنان است.

84- روش مبارزه با دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 11 - 12

12 - ایجاد امید در دل جامعه و بی تأثیر جلوه دادن تبلیغات بدخواهان و ضعیف نشان دادن آنان ، شیوه ای مؤثر در جنگ روانی

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ . . . لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُم

برداشت فوق از آنجاست که آیه شریفه درصدد افشاگری و خنثی سازی توطئه دشمنان و بدخواهان و نیز دلداری به مؤمنان است.

ص: 23

85- روش مبارزه با دنیاطلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 3 - 14

14- اخطار و هشدار به سرنوشت شوم کافران دنیاطلب، روشی برای بازداشتن از کفر و دنیاطلبی

ربما یوّد الذین کفروا .. ذرهم یا کلوا و ... فسوف یعلمون

86- روش مبارزه با دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 6 - 4

4- داستان های خرافی و سرگرمی های واهی، ابزار کافران برای مبارزه با دین بود.

و من الناس من یشتری لهو الحدیث لیضلّ عن سبیل اللّٰه

87- روش مبارزه با رسوم باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 88 - 6

6- محدود کردن آزادی انسان ها و فروپاشاندن عقاید و رسوم آنان، باید متکی به دلیل و برهانی روشن باشد.

أصلوتک تأمرک .. قال یقوم أریتم إن کنت علی بیّنه من ربی

88- روش مبارزه با شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 78 - 2

2- ابراهیم(ع) در مقام مجادله و برای ابطال عقاید شرک آمیز قوم خویش تظاهر به خورشیدپرستی کرد.

فلما رء الشمس بازغه قال هذا ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - تبلیغ دین و دفاع صریح و قاطعانه از مواضع عقیدتی خود در محیط خفقان آور و پرخطر کفر و شرک ، باید پس از طی مراحل طی چون دفاع غیر مستقیم و برخورد دلسوزانه با مخالفان و . . . انجام گیرد .

قال يقوم اتبعوا المرسلين . . . و مالی لا أعبد الذی فطرنی ... ءأتخذ من دونه ءال

برداشت یاد شده از آن جا است که جمله «إني آمنت بربكم. . .» - که آخرین کلام مؤمن انطاکیه با مردم است - در مقام

ص: 24

نتیجه گیری و بیان هدف نهایی او از مجموعه سخنانی است که در ضمن پنج آیه پیش بیان شده است. بدین صورت که او در ابتدا سخن خود را با لحنی خیرخواهانه و نرم آغاز کرد و در پایان با زبان صریح و قاطعانه، مواضع عقیدتی خود را اظهار داشت.

89- روش مبارزه با ضد ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 81 - 4

4- معرفی حق و ارائه ارزش های واقعی ، راه مبارزه با ضد ارزش ها و جریان های باطل

و قل جاء الحقّ و زهق البطل

از تقدم «جاء الحق» می توان استفاده کرد که باطل در پرتو ظهور حق، رنگ می بازد و در صورتی که راه صحیح و حق ارائه نگردد، باطل همچنان میدان دار خواهد بود.

90- روش مبارزه با طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 24 - 4

4- فراهم سازی مقدمات لازم در مواجهه با طغیان گران حاکم ، امری ضروری است .

ءایه أُخرى .. اذهب إلی فرعون إنّه طغی

91- روش مبارزه با ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 148 - 8

8 - تبلیغ و بدگویی آشکار ، از روش های مجاز برای مبارزه علیه ظلم و ظالم است .

لایحب الله الجهر بالسوء من القول إلا من ظلم

92- روش مبارزه با ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 16 - 2

2- لزوم متوجه ساختن پیکان مبارزه به سمت کانون های اصلی فساد و ستم در جامعه .

أنت القوم الظلمين . . . فأتيا فرعون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که موسی و هارون(ع) در مرحله نخست، موظف شدند برای مبارزه با ستم، به

ص: 25

سراغ فرعون بروند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 20 - 4

4- انسان بی اتکا به پروردگار ، ناتوان از مبارزه با ظلم و کفر

و ائی عذت برّی و ربّکم

موسی(ع) با این که در سیر دعوت به توحید و رهایی بندگان برای رفع استثمار و ترویج توحید، از «سلطان مبین» برخوردار بود؛ با این حال خویش را در برابر هجوم دشمنان نیازمند به حمایت و امداد پروردگار می دید.

93- روش مبارزه با عصیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 27 - 3

3 - کلام ، ابزار پیامبران برای مبارزه با منحرفان و سرکشان بوده است .

واحلل عقده من لسانی

94- روش مبارزه با عقیده باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 88 - 6

6- محدود کردن آزادی انسان ها و فروپاشاندن عقاید و رسوم آنان ، باید متکی به دلیل و برهانی روشن باشد .

أصلوتک تأمرک .. قال یقوم أریتم إن کنت علی بیّنه من ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 96 - 5,6

5 - شکستن اّبّتهت و تقدس عقاید باطل و خرافی ، نخستین گام در مبارزه با آن عقاید

فقال ألا تأکلون .. فراغ علیهم ضرباً بالیمین ... و اللّٰه خلقکم و ما تعملون

6- لزوم همراه کردن منطق و دلیل ، با مبارزه عملی برای نابودی عقاید باطل و خرافی

فراغ علیهم ضرباً بالیمین . . . قال أتعبدون

برداشت یاد شده به دلیل این نکته است که ابراهیم(ع) به دو نوع مبارزه علیه شرک دست زد: 1- شکستن بت ها، 2- گفتوگوی خردبرانگیز با مشرکان درباره آیین شرک.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 157 - 7

7- زیر سؤال بردن عقاید باطل و ضد منطق ، روش قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مبارزه با آنها

فاستفتهم الربک البنات و لهم البنون . . . أم لکم سلطن مبین . فأتوا بکتبکم إن کن

ص: 26

95- روش مبارزه با غیر مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 5 - 11

11 - بهره گیری از تمام شیوه های ممکن (کشتن ، اسیر کردن ، محاصره نمودن و کمین زدن) به منظور وادار کردن جوامع غیر مسلمان به پذیرش آیین اسلام ، در پی اتمام حجت و دادن فرصت کافی به آنان ، بلا مانع است .

فإذا انسلخ الأشهر الحرم فاقتلوا المشركين... فإن تابوا... فخلوا سبيلهم

96- روش مبارزه با فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 32 - 7

7 - مبارزه با علل و زمینه های گناه ، از روش های قرآن در مبارزه با مفسد

لا تاكلوا اموالكم بينكم بالباطل... و لا تتمنوا ما فضل الله به بعضكم على بعض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 34 - 28,31

28 - ضرورت به کارگیری روش ها و تدبیر های لازم برای پیشگیری از مفسد و گناه ، قبل از تحقق آن

والتى تخافون نشوزهنّ

اگر چه آیه در مورد نشوز زنان است، ولی می توان از آن استنباط کرد که اهل ایمان باید قبل از وقوع مفسد، چاره اندیشی کنند.

31 - پند و اندرز، بی اعتنایی و تنبیه بدنی، از روش های اصلاح رفتار های ناهنجار

والتى تخافون نشوزهنّ فعظوهنّ واهجروهنّ فى المضاجع واضربوهنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 16 - 2,3

2 - لزوم متوجه ساختن پیکان مبارزه به سمت کانون های اصلی فساد و ستم در جامعه .

أنت القوم الظلمين .. فأتيا فرعون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که موسی و هارون(ع) در مرحله نخست، موظف شدند برای مبارزه با ستم، به سراغ فرعون بروند.

3 - مبارزه با عوامل فرعی ، با وجود ریشه های فساد ، کاری بی ثمر است .

أنت القوم الظلمين .. فأتيا فرعون

از آن جایی که نخستین وظیفه موسی(ع) ریشه کن ساختن ظلم از تمامی جامعه بود، اکنون در مرحله عمل موظف شد که به سراغ فرعون (یعنی ریشه فساد) برود.

ص: 27

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 46 - 3

3 - جهت گیری مبارزه با گمراهی و فساد ، نخست باید متوجه کانون های اصلی آن باشد .

و لقد أرسلنا موسىٰ بآيتنا إلیٰ فرعون و ملائجه

از این که موسیٰ(ع)، فرعون و درباریان وی را مخاطب اولیه خویش قرار داد، مطلب بالا استفاده می شود.

97- روش مبارزه با قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 5 - 6

6- مشرکان ، در مقابله با قرآن و اعلان موضع روشن در برابر آن ، سرگردان و ناتوان بودند .

بل قالوا أضغث أحلم بل . . . بل هو شاعر

«بل» در آیه شریفه، برای اضراب انتقالی است. این حرف در مواردی به کار می رود که گوینده در صدد بیان نکته ای دیگر بوده و از نکته اول صرف نظر کرده باشد. تکرار این حرف در یک کلام نشان دهنده اضطراب، تردید و دودلی گوینده و یا ناتوانی وی در تصمیم گیری است.

98- روش مبارزه با کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 11 - 13

13- اتکا و توکل بر خداوند از رهنمود های انبیا برای تقویت جبهه مؤمنان در مقابل ستیزه جویی کافران

و علی الله فلیتوکل المؤمنون

اینکه رسولان الهی پس از پاسخ گویی به شبهات مخالفان، اعلام می کنند که مؤمنان باید بر خداوند اتکا داشته باشند، در واقع رهنمودی است از سوی آنان که در برابر مخالفان و دشمنان باید به خدا متکی بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 130 - 10

10 - تسبیح و حمد مداوم پروردگار ، از راه های مقابله مؤمنان با تبلیغات کافران علیه خدا و دین

فاصبر علی ما یقولون و سبح

99- روش مبارزه با کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 3 - 14

14- اخطار و هشدار به سرنوشت شوم کافران دنیا طلب ، روشی برای بازداشتن از کفر و دنیا طلبی

ص: 28

ربما يوّد الذين كفروا . . . ذرهم يأكلوا و... فسوف يعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - يس - 36 - 25 - 5

5 - تبليغ دين و دفاع صريح و قاطعانه از مواضع عقيدتي خود در محيط خفقان آور و پرخطر كفر و شرک ، بايد پس از طی مراحل چون دفاع غير مستقيم و برخورد دلسوزانه با مخالفان و . . . انجام گيرد .

قال يقوم اتبعوا المرسلين . . . و مالی لا أعبد الذی فطرني ... ءأتخذ من دونه ءال

برداشت ياد شده از آن جا است که جمله «إني أمنت برّبکم. . .» - که آخرين کلام مؤمن انطاقيه با مردم است - در مقام نتیجه گیری و بيان هدف نهايي او از مجموعه سخنانی است که در ضمن پنج آيه پيش بيان شده است. بدین صورت که او در ابتدا سخن خود را با لحنی خيرخواهانه و نرم آغاز کرد و در پايان با زبان صريح و قاطعانه، مواضع عقيدتي خود را اظهار داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - دخان - 44 - 20 - 4

4- انسان بی اتکا به پروردگار ، ناتوان از مبارزه با ظلم و كفر

وإني عدت برّبي وربّکم

موسی(ع) با این که در سير دعوت به توحيد و رهایی بندگان برای رفع استعمار و ترویج توحيد، از «سلطان مبین» برخوردار بود؛ با این حال خویش را در برابر هجوم دشمنان نیازمند به حمایت و امداد پروردگار می دید.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - دخان - 44 - 23 - 4

4- لزوم توجه مؤمنان به ابعاد حفاظتی در مبارزه خویش علیه كفر

فأسر . . . ليلاً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - فتح - 48 - 26 - 19

19- ايجاد مصونيت و مقاومت روحی در مؤمنان ، شايسته ترين شیوه برای مقابله با هجوم كفر و جهل *

فی قلوبهم الحمیة . . . و الزمهم کلمه التقوی و كانوا اُحَقَّ بها و أهلها

خداوند، در قبال خشم و تعصب جاهلی مشرکان، در مؤمنان روح آرامش و مقاومت را تقویت کرده است. از این مطلب استفاده می شود که در تعارض قوای کفر و ایمان، شایسته ترین و ممکن ترین راه، ایجاد مصونیت و مقاومت در جبهه مؤمنان است.

100- روش مبارزه با گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 27 - 3

3 - کلام ، ابزار پیامبران برای مبارزه با منحرفان و سرکشان بوده است .

ص: 29

101- روش مبارزه با گمراهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 46 - 3

3 - جهت گیری مبارزه با گمراهی و فساد ، نخست باید متوجه کانون های اصلی آن باشد .

و لقد أرسلنا موسیٰ بآیتنا إلیٰ فرعون و ملأیه

از این که موسیٰ(ع)، فرعون و درباریان وی را مخاطب اولیه خویش قرار داد، مطلب بالا استفاده می شود.

102- روش مبارزه با گناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 34 - 28

28 - ضرورت به کارگیری روش ها و تدبیر های لازم برای پیشگیری از مفسد و گناه ، قبل از تحقق آن

و الّتی تخافون نشوزهنّ

اگر چه آیه در مورد نشوز زنان است، ولی می توان از آن استنباط کرد که اهل ایمان باید قبل از وقوع مفسد، چاره اندیشی کنند.

103- روش مبارزه با محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 22 - 7

7 - جنون آمیز خواندن رفتار و گفتار پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از شیوه های مبارزه مخالفان با آن حضرت در صدر اسلام

و ما صاحبکم بمجنون

104- روش مبارزه با مسکرات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 67 - 6

6- مبارزه با مسکرات در اسلام ، به صورت تدریجی و گام به گام بود .

و من ثمرت النخيل والأعناب تتخذون منه سكرًا ورزقًا حسنًا

با توجه به اینکه این سوره مکی است و هنوز مسکرات حرام نشده بود، مقابله قرار دادن مسکرات با روزی پسندیده، گامی نخست در راه مبارزه با مسکرات تلقی می شود.

ص: 30

105- روش مبارزه با موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 62 - 7

7- فرعونیان، با اتفاق نظر بر لزوم مقابله با موسی (ع)، در باره روش آن اختلاف نظر داشتند.*

فتنزعوا أمرهم... و أسروا

از فعل «أسروا» استفاده می شود که طرفین نزاع، خواهان مخفی ماندن گفتوگوهای خود بودند و آنچه رسماً به مردم اعلام شد - چنانچه مطالب آیه بعد گفته فرعونیان به مردم باشد - گفته مشترک آنان بوده که به منظور مقابله با موسی (ع) و خنثی سازی فعالیت او، القا شده بود. کلمه «أمرهم» - که نزاع را در مورد امور فرعونیان قرار داده - تأییدی بر این نکته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 22

22- شکنجه، کشتار، تهدید و ارعاب، از آخرین حربه های فرعون برای جلوگیری از نهضت موسی (ع) و بقای حکومت خویش

فلا قَطَّعَنَّ... لأصلبَنَّكم... و لتعلمَنَّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 35 - 4,6,8

4- دروغ و تزویر، دو حربه فرعون علیه موسی (ع)

قال... إنَّ هذا لسحر عليم. يريد أن يخرجكم من أرضكم بسحره

تعبیر «یرید آن یرججکم...» دروغی آشکار است؛ چه این که موسی (ع) خواهان خارج ساختن بنی اسرائیل از مصر بود و نه قبطیان. و از سوی دیگر در مجموع کلام وی تزویر و فریبکاری نهفته است چه در گفتن «أرضکم» (سرزمین شما) و چه در تعبیر «بسحره» (با جادویش)

6- مشاوره فرعون با اطرافیان خویش و نظر خواهی از آنان برای مبارزه با موسی (ع)

فماذا تأمرون

«أمر» (مصدر «تأمرون») به معنای فرمان دادن است. مقصود از آن در این جا فرمان مشورتی است. بنابراین «چه فرمان می دهید»؛ یعنی، رأیتان چیست.

8- فرعون ، از چاره اندیشی و پیدا کردن راه مبارزه با موسی (ع) - به تنهایی - احساس ناتوانی می کرد .

یرید أن یخرجکم من أرضکم بسحره فماذا تأمرون

مشورت و نظرخواهی فرعون از دیگران - در عین ادعای خدایی - بیانگر ناتوانی او در مبارزه با موسی (ع) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 36 - 4,5

4 - صلاحدید مشاوران فرعون ، مبارزه با موسی به شیوه ای همسان شیوه خود وی بود و نه زندان و قتل .

قالوا أرجه و أخاه و ابعث فی المدائن حشرین

ص: 31

برداشت یاد شده از آن جا است که منطق فرعون «لأجعلنك من المسجونين» بود؛ ولی مشاوران وی با دیدن معجزات موسی این راه را نپسندیدند؛ بلکه در پیش گرفتن راهی منطقی تر و ظاهراً همسان راه موسی را ترجیح دادند.

5- تدبیر مشاوران فرعون، مبنی بر اعزام اشخاصی به تمام شهرها و گردآوری نیروی لازم جهت مبارزه با موسی (ع) و برادرش

قالوا .. و ابعث فی المدائن حشرین

«المدائن» جمع محلّی به «ال» و مفید عموم است؛ یعنی، همه شهرها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 37 - 1

1- گردآوری تمامی ساحران کارآزموده و ماهر برای مقابله با معجزات موسی، طرح مشاوران فرعون بود.

و ابعث فی المدائن حشرین . یأتوک بکلّ سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 39 - 3

3- نیاز فرعونیان به جلب افکار عمومی، در مبارزه با موسی (ع) و در جهت حفظ منافع خویش

وقیل للناس هل أنتم مجتمعون

106- روش مبارزه با هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 36 - 5

5- تدبیر مشاوران فرعون، مبنی بر اعزام اشخاصی به تمام شهرها و گردآوری نیروی لازم جهت مبارزه با موسی (ع) و برادرش

قالوا .. و ابعث فی المدائن حشرین

«المدائن» جمع محلّی به «ال» و مفید عموم است؛ یعنی، همه شهرها.

107- روش مبارزه باگوساله پرستی بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - تراشیدن و تبدیل گوساله سامری به براده ها و خرده فلزهایی بی مصرف و پراکنده ساختن آن در آب دریا، برنامه موسی (ع) در ریشه کن ساختن انحراف گوساله پرستی بنی اسرائیل

لنحرّقه

از معانی ذکر شده برای «حرق» و «تحریق»، سوهان کاری کردن و ساییدن است و «تحریق» بر متوالی بودن و شدت بیشتر آن دلالت دارد (لسان العرب). برداشت یاد شده بر مبنای این معنا استفاده شده است.

15 - مبارزه با زمینه های فکری و عینی شرک و نابود کردن آنها، شیوه موسی (ع) در ستیز با گوساله پرستی بنی اسرائیل

ص: 32

إلهك الذي ... لنحرقه ثم لنسفته

سوزاندن گوساله سامری از چند جهت قابل تأمل است: 1- از جهت نابود کردن و محو ساختن آن از دیدگان مردم تا مبادا دوباره به آن گرایش یابند. 2- اثبات «اله» نبودن آن برای ظاهر بینان، با سوزاندن و خرد کردن تندیس زرین گوسال. جهت اول، جهتی عینی و جهت دوم، جهت فکری است.

108- روش مبارزه دشمنان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 86 - 5

5- تهدید اهل ایمان و ساختن چهره ای ناپسند از راه خدا، از روش های دشمنان دین برای مبارزه با پیامبران و ادیان الهی

و تصدون عن سبيل الله من ءامن به و تبغونها عوجاً

109- روش مبارزه دشمنان عیسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 6 - 11

11 - اتهام سحر و ساحری، از حربه های تبلیغاتی دشمنان عیسی (ع) علیه آن حضرت

فلما جاءهم بالبیت قالوا هذا سحر مبين

110- روش مبارزه رهبران شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 8 - 13

13 - سران کفر و شرک، برای جلوگیری از نفوذ پیامبر (صلی الله علیه و آله) و گسترش اسلام، از شیوه های گوناگون تبلیغی و سیاسی و از راهبرد های متنوع و ممکن استفاده می کردند.

وقالوا أسطیر الاؤلین ... مال هذا الرسول یا کل الطعام ... إن تتبعون إلا رجل

تهمت دروغ پردازی و سحرزدگی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ایراد و خرده گیری از ایشان، حاکی از گوناگونی شیوه ها و راه های مبارزه کافران با پیامبر و قرآن است. گفتنی است تعبیر «ضربوا لك الأمثال؛ برای تو مثل ها زده و توصیف ها کرده اند» در آیه بعد، مؤید همین برداشت است.

7 - سلب آزادی از مردم و ایجاد مانع بر سر راه آگاهی آنان از حقایق الهی ، از شیوه های مبارزه سران کفر و شرک با پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

وانطلق الملائمهم أن امشوا واصبروا على آلهتكم

ص: 33

پراکنده کردن توده های مردم از اطراف پیامبر (صلی الله علیه و آله) و توصیه به پایداری بر عقیده خود از سوی سران کفر، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

111- روش مبارزه رهبران کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 8 - 13

13 - سران کفر و شرک، برای جلوگیری از نفوذ پیامبر (صلی الله علیه و آله) و گسترش اسلام، از شیوه های گوناگون تبلیغی و سیاسی و از راهبرد های متنوع و ممکن استفاده می کردند .

وقالوا أسطیرا الأولین . . . مال هذا الرسول يأكل الطعام ... إن تتبعون إلا رجل

تهمت دروغ پردازی و سحرزدگی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ایراد و خرده گیری از ایشان، حاکی از گوناگونی شیوه ها و راه های مبارزه کافران با پیامبر و قرآن است. گفتنی است تعبیر «ضربوا لك الأمثال؛ برای تو مثل ها زده و توصیف ها کرده اند» در آیه بعد، مؤید همین برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 6 - 7

7 - سلب آزادی از مردم و ایجاد مانع بر سر راه آگاهی آنان از حقایق الهی، از شیوه های مبارزه سران کفر و شرک با پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

وانطلق الملائمهم أن امشوا و اصبروا علی ءالهیتم

پراکنده کردن توده های مردم از اطراف پیامبر (صلی الله علیه و آله) و توصیه به پایداری بر عقیده خود از سوی سران کفر، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

112- روش مبارزه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 79 - 4

4 - فرعون، برای مبارزه با موسی و هارون (ع) به سحر و جادو متوسل شد .

وقال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

3 - تهیه و تدارک برای ارائه سحری بزرگ در برابر موسی (ع)، از حيله های فرعون

فلنأتینک بسحر... فجمع کیده

4 - فرعون برای مقابله با موسی (ع)، تمامی حيله ها و برنامه های خود را جمع آوری کرد و به کار گرفت.

فتولی فرعون فجمع کیده

«کید»؛ یعنی، مکر ورزیدن و چاره اندیشیدن (قاموس) و مراد از «جمع کید»، گردآوری اهل مکر و ابزار آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 22

22 - شکنجه ، کشتار ، تهدید و ارباب ، از آخرین حربه های فرعون برای جلوگیری از نهضت موسی (ع) و بقای حکومت خویش

فَلَا تَقْطَعْنَ... لِأَصْلَابِكُمْ... وَتَتَعَلَّمَنَّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 35 - 4

4 - دروغ و تزویر ، دو حربه فرعون علیه موسی (ع)

قال... إِنَّ هَذَا لَسِحْرٌ عَلِيمٌ . يَرِيدُ أَنْ يَخْرُجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِ

تعبیر «یرید آن یخرجکم...» دروغی آشکار است؛ چه این که موسی (ع) خواهان خارج ساختن بنی اسرائیل از مصر بود و نه قبطیان. و از سوی دیگر در مجموع کلام وی تزویر و فریبکاری نهفته است چه در گفتن «أرضکم» (سرزمین شما) و چه در تعبیر «بسحره» (با جادویش)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 24 - 7

7 - موضع گیری واحد فرعون ، هامان و قارون در چگونگی و شیوه مبارزه با موسی (ع)

فَقَالُوا سِحْرٌ كَذَّابٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 25 - 9، 7

7 - کشتار فرزندان ذکور مؤمنان ، تنها راه پیشگیری از رواج آیین موسی ، در نگاه فرعون ، هامان و قارون

قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که نخستین واکنش فرعون و... در برابر ایمان آورندگان به موسی (ع)، قتل پسران آنان بود.

9 - زنده گذاشتن دختران مؤمنان - علی رغم کشتار پسران آنان - اقدام بی رحمانه دیگر فرعون ، هامان و قارون علیه موسی (ع) و بنی اسرائیل بود .

و استحيوا نساءهم

12 - موضع گیری واحد فرعون ، هامان و قارون در چگونگی و شیوه مبارزه با موسی (ع) و پیروان او

قالوا اقتلوا أبناء الذين ءامنوا معه و استحيوا نساءهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 26 - 6

6 - کشتن موسی (ع) ، راه اصلی مبارزه با رسالت وی و گسترش آیین او ، در نگاه فرعون

وقال فرعون ذروني أقتل موسی

ص: 35

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 51 - 6

6 - استفاده فرعون از احساسات و عواطف قومی ، در جهت مبارزه با موسی (ع)

و نادى فرعون فى قومه قال یقوم

به کار رفتن واژه «یا قوم» در تبلیغات فرعون، حاکی از بهره گیری فرعون از احساسات قومی و نژادی مردم مصر (قبطیان) است.

113- روش مبارزه فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 110 - 5

5 - انتخاب روش مبارزه با موسی پس از تصمیم به ساحر خواندن وی و تحلیل اهداف او (برچیدن حکومت فرعونى) ، از مسائل مطرح شده در جلسه مشورتی بزرگان دربار فرعون

فماذا تأمرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 26 - 4

4 - کشتار فرزندان ذکور مؤمنان از سوی فرعونیان ، برای جلوگیری از گسترش دعوت موسی (ع) کافی و کارساز نبود .

قالوا اقتلوا أبناء الذین ءامنوا معه . . . وقال فرعون ذرونی اقتل موسی

تصمیم شخیص فرعون مبنی بر کشتن موسی (ع)، پس از اقدام او و درباریانش به کشتن مؤمنان طرفدار موسی (ع)، گویای حقیقت یاد شده است.

114- روش مبارزه قارون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 24 - 7

7 - موضع گیری واحد فرعون ، هامان و قارون در چگونگی و شیوه مبارزه با موسی (ع)

فقالوا سحر کذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 25 - 12، 9، 7

7 - کشتار فرزندان ذکور مؤمنان ، تنها راه پیشگیری از رواج آیین موسی ، در نگاه فرعون ، هامان و قارون

قالوا اقتلوا أبناء الذين آمنوا معه

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که نخستین واکنش فرعون و .. در برابر ایمان آوردندگان به موسی (ع)، قتل پسران آنان بود.

9 - زنده گذاشتن دختران مؤمنان - علی رغم کشتار پسران آنان - اقدام بی رحمانه دیگر فرعون ، هامان و قارون علیه موسی

ص: 36

(ع) و بنی اسرائیل بود .

و استحووا نساءهم

12 - موضع گیری واحد فرعون ، هامان و قارون در چگونگی و شیوه مبارزه با موسی (ع) و پیروان او

قالوا اقتلوا أبناء الذین ءامنوا معه و استحووا نساءهم

115- روش مبارزه قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 157 - 6,7

6 - برخورد و مبارزه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن با مخالفان دعوت الهی (کافران و مشرکان) ، متکی بر منطق و استدلال بود .

فأتوا بکتبکم إن کنتم صدقین

7 - زیر سؤال بردن عقاید باطل و ضد منطق ، روش قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مبارزه با آنها

فاستفتهم الربک البنات و لهم البنون .. أم لکم سلطن مبین . فأتوا بکتبکم إن کن

116- روش مبارزه کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 114 - 3

3 - ممانعت از ورود مسلمانان به مساجد و تلاش برای تخریب آنها ، از روش های مبارزاتی کفرپیشگان علیه اسلام و مسلمین

و من أظلم ممن منع مسجد الله أن یذکر فیها اسمه و سعی فی خرابها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 7 - 4

4 - اتهام سحر ، وسیله ای برای مبارزه کافران با رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیات الهی

لقال الذین کفروا إن هذا إلا سحر مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - استهزای وعیدها و تهدیدهای پیامبران الهی، از شیوه های مبارزه کافران با انبیا در طول تاریخ

و لقد استهزیء برسلك من قبلک فحاق بالذین سخرؤا منهم ما کانوا به

بنابراین که مقصود از «ما کانوا به یستهزءون»، عذاب موعود الهی باشد که در محتوای پیامهای انبیا(ع) ذکر می شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - افسانه خواندن قرآن، از شیوه های مبارزه کافران و مشرکان با اسلام

حتى إذا جاءوک یجدلونک یقول الذین کفروا إن هذا إلا أسطیر الأولین

ص: 37

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 47 - 11

11- استفاده از تهمت و شخصیت شکنی ، از روش های مبارزه کافران با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تعالیم او

إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 4 - 3,6

3 - تهمت و افترا ، ابزار و شیوه های مبارزه کافران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن

و قال الذين كفروا إن هذا إلا إفك افتريه و أعانه عليه قوم ءآخرون

6 - تهمت و افترا زدن کافران به گناهی که تنها خود مرتکب آن بودند ، از شیوه های آنان در مبارزه ، علیه پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

و قال الذين كفروا إن هذا إلا إفك افتريه . . . فقد جاءو ظلماً و زوراً

برداشت یاد شده از آن جا استفاده می شود که کافران، پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) را متهم به دروغ گویی می کردند؛ در حالی که خود، دروغ پرداز بودند و به دروغ و به ناحق، قرآن را ساخته و پرداخته آن حضرت می شمردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 8 - 12

12 - تهمت سحر زدگی ، آخرین توجیه و حربه سران کفر و شرک علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و قال الظلمون إن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا

سران کفر و شرک، به ترتیب چند تهمت و افترا را علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) مطرح کردند که اولین آن، تهمت دروغ گویی به آن حضرت و خدشه در اصالت وحی بود. آخرین آن نیز تهمت سحرزدگی به ایشان بود. در تاریخ آمده است که گویندگان این سخن عتبه بن ربیع، ابوسفیان و ... بوده اند که از سران شرک و کفر به شمار می آمدند. بنابراین آنچه در تاریخ آمده، مؤید دیگری برای برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 33 - 1

1 - کافران ، با استفاده از مثل های باطل و ترسیم غیر واقعی چهره پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مبارزه علیه اسلام برخاسته بودند .

الذین کفروا . . . و لایأتونک بمثل

«مثل» هم به معنای «حجت» و «حدیث» (سخنانی در باره اثبات چیزی) و هم به معنای «صفت» (توصیف چیزی) آمده است (قاموس المحيط). مقصود از آن در آیه شریفه، مجموعه سخنانی است که کافران در توصیف پیامبر (صلی الله علیه و آله) و به منظور خدشه دارکردن چهره منور آن حضرت می گفتند که در آیات فوق از آنها یاد شده است. گفتنی است قید باطل بودن مثل ها، از قرینه مقابله جمله «لایأتونک بمثل» و جمله «إلا جنناک بالحق» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 58 - 11

11 - اتهام یاوه سرایی ، حربه کافران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان بود .

ص: 38

ليقولنّ الذين كفروا إن أنتم إلاّ مبطلون

باطل، در اصل، به معنای «بی ثبات و بی ریشه» است. گاهی، درباره کسی به کار برده می شود که مطلبی عاری از حقیقت بگوید (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 30 - 3

3- تمسخر و استهزا، از روش های مبارزاتی و حربه های تبلیغی کافران علیه رسولان الهی بود.

يحسره على العباد ما يأتيهم من رسول إلاّ كانوا به يستهزءون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 36 - 8

8- ترسانیدن و به هراس افکندن پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان از ضربات دشمنان، از روش های مبارزاتی مشرکان و کافران

و يخوفونك بالذين من دونه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 56 - 8

8- تمسخر، از شیوه های مبارزاتی کافران و مشرکان با تعالیم آسمانی (قرآن)

يحسرتي على ما فرطت... وإن كنت لمن السخرين

آمدن کلمه «الساخرين» به صورت صفت (در قالب اسم فاعل) گویای این نکته است که به تمسخر گرفتن تعالیم قرآن، به صورت مقطعی و موردی نبود؛ بلکه دائمی و مکرر بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 8 - 3

3- نسبت افترا به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از شیوه های کافران در مبارزه با آن حضرت

قال الذين كفروا... هذا سحر مبين. أم يقولون افتريه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 2 - 6

6 - استفاده جبهه کفر از تمامی روش های عملی و تبلیغی ، برای زیان رساندن به مسلمانان

إن یتفقوکم یکونوا لکم أعداء و یبسطوا إلیکم أیدیهم و ألسنتهم بالسوء

تعبیر «أیدیهم و ألسنتهم...»، بیانگر به کارگیری تمامی امکانات از سوی کافران است.

117- روش مبارزه محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 157 - 6,7

ص: 39

6- برخورد و مبارزه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن با مخالفان دعوت الهی (کافران و مشرکان) ، متکی بر منطق و استدلال بود .

فأتوا بکتبکم إن کنتم صدقین

7- زیر سؤال بردن عقاید باطل و ضد منطق ، روش قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مبارزه با آنها

فاستفتهم ألربک البنات و لهم البنون .. أم لکم سلطن مبین . فأتوا بکتبکم إن کن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 39 - 8،10

8- پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) موضع قاطع و سازش ناپذیری خود را - حتی در صورت تنها ماندن - به دشمنان اعلام کرد و آنان را از امید بستن به سازش و تسلیم مأیوس ساخت .

قل یقوم اعملوا علی مکانتکم انی عمل فسوف تعلمون

10- رفتار محبت آمیز و با شفقت ، در عین برخورد قاطع و دلیرانه ، شیوه مبارزاتی پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

قل یقوم اعملوا .. فسوف تعلمون

برداشت یاد شده از تعبیر «یاقوم» - که در موارد اظهار محبت به کار می رود - به دست می آید.

118- روش مبارزه مخالفان محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 93 - 9

9- ادعای عدم نزول وحی، به دروغ مدعی نبوت شدن و ادعای آوردن مانند برای قرآن، از روشهای مخالفان برای مبارزه با اسلام و پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود.

ما أنزل الله علی بشر .. افتری علی الله کذبا أو قال أوحی الیّ ... سأنزل مثل ما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 22 - 7

7- جنون آمیز خواندن رفتار و گفتار پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از شیوه های مبارزه مخالفان با آن حضرت در صدر اسلام

و ما صاحبکم بمجنون

119- روش مبارزه مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 25 - 10

10 - افسانه خواندن قرآن، از شیوه های مبارزه کافران و مشرکان با اسلام

حتى إذا جاءوك يجدلونك يقول الذين كفروا إن هذا إلا أسطير الأولين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 38 - 1

ص: 40

1 - « ساختگی بودن » از برجسب های شرک پیشگان عصر بعثت به قرآن و در راستای مبارزه آنان با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) بود

و ما كان هذا القرآن أن يفتری . . . أم يقولون افتريه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 36 - 8

8 - ترسانیدن و به هراس افکندن پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان از ضربات دشمنان ، از روش های مبارزاتی مشرکان و کافران

و يخوفونك بالذین من دونه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 56 - 8

8 - تمسخر ، از شیوه های مبارزاتی کافران و مشرکان با تعالیم آسمانی (قرآن)

يحسرتی علی ما فرطت . . . و إن كنت لمن السخرین

آمدن کلمه «الساخرین» به صورت صفت (در قالب اسم فاعل) گویای این نکته است که به تمسخر گرفتن تعالیم قرآن، به صورت مقطعی و موردی نبود؛ بلکه دائمی و مکرر بوده است.

120- روش مبارزه مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 57 - 5

5 - هوچی گری و تبلیغات منفی ، از ابزار های مقابله مشرکان مکه با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

و لَمَّا ضرب . . . إذا قومك منه يصدون

121- روش مبارزه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 130 - 10

10 - تسبیح و حمد مداوم پروردگار ، از راه های مقابله مؤمنان با تبلیغات کافران علیه خدا و دین

فاصبر علی ما یقولون و سبح

122- روش مبارزه هامان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 24 - 7

7 - موضع گیری واحد فرعون ، هامان و قارون در چگونگی و شیوه مبارزه با موسی (ع)

ص: 41

فقالوا سحر كذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 25 - 12، 9، 7

7 - کشتار فرزندان ذکور مؤمنان ، تنها راه پیشگیری از رواج آیین موسی ، در نگاه فرعون ، هامان و قارون

قالوا اقتلوا أبناء الذين آمنوا معه

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که نخستین واکنش فرعون و .. در برابر ایمان آوردگان به موسی (ع)، قتل پسران آنان بود.

9 - زنده گذاشتن دختران مؤمنان - علی رغم کشتار پسران آنان - اقدام بی رحمانه دیگر فرعون ، هامان و قارون علیه موسی (ع) و بنی اسرائیل بود .

و استحيوا نساءهم

12 - موضع گیری واحد فرعون ، هامان و قارون در چگونگی و شیوه مبارزه با موسی (ع) و پیروان او

قالوا اقتلوا أبناء الذين آمنوا معه و استحيوا نساءهم

123- روش مبارزه یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 17، 13

13 - یهودیان برای مبارزه با پیامبر (صلی الله علیه و آله) علاوه بر انکار بشارت های تورات ، از سحر و جادو مدد می گرفتند .

نبد فریق ... کتب الله وراء ظهورهم ... واتبعوا ما تتلوا الشیطين

در آیه قبل گذشت که جمله «نبد فریق» پس از «لما جاءهم» می رساند که: یهود به خاطر اینکه بتوانند رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را انکار کنند بشارتهای تورات را درباره آن حضرت، نادیده گرفتند. عطف جمله «اتبعوا...» بر «نبد فریق» نیز اقتضا می کند که دنبال کردن سحر به همین منظور بوده است.

17 - یهودیان ، تعالیم هاروت و ماروت را دنبال کرده و آنها را در جهت مبارزه با پیامبر به کار گرفتند .

اتبعوا ما تتلوا ... و ما أنزل علی الملکین بیابل هروت و مروت

«ما أنزل» عطف بر «ما تتلوا ...» است؛ یعنی: اتباعوا ما تتلوا الشیاطین و اتباعوا ما أنزل علی الملکین.

124- زمينه مبارزه با انبيا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - يونس - 10 - 83 - 11

11 - خودكامگى ، سلطه مدارى و خوى اسراف گرى ، زمينه ساز رويارويى با پيامبران الهى است .

على خوف من فرعون . . . إن فرعون لعال فى الأرض و انه لمن المسرفين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - زخرف - 43 - 80 - 1

ص: 42

1 - تصور ناقص انسان از خداوند و گستره علم وی ، زمینه ساز فروغلتیدن وی در دام حق ستیزی و مبارزه با پیامبران

أم ابرموا أمراً .. أم يحسبون أنا لانسمع سرهم ونجويهم

125- زمینه مبارزه با توطئه گران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 5

5- ارتباط اهل ایمان با خدا و تأمین نیاز های جامعه ، فراهم کننده شرایط و زمینه های وعده خداوند (فرمان به مبارزه با توطئه گران)

فاعفوا و اصفحوا حتى يأتى الله بأمره ... و أقيموا الصلوه و ءاتوا الزكوه

126- زمینه مبارزه با دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 9 - 2

2- دنیاطلبی ، زمینه ساز مبارزه با دین الهی و بازداشتن مردم از راه خداست .

اشتروا بأيت الله ثمناً قليلاً فصدوا عن سبيله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهيم - 14 - 3 - 9

9- دل بستگی به دنیا و ترجیح دادن آن بر آخرت ، زمینه ساز دین ستیزی و کفر است .

الذين يستحبون الحيوه الدنيا على الآخره و يصدون عن سبيل الله

تقديم «يستحبون الحياه الدنيا» بر جمله «و يصدون عن سبيل الله و يبغونها عوجاً» احتمالاً بیانگر معنای یاد شده باشد.

127- زمینه مبارزه با کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 35 - 2

2- توجه به نافرجامی خط کفر ، مقتضی مصمم بودن مؤمنان در نبرد با کافران بدون هیچ سستی و سازش

فلن يغفر الله لهم . فلاتهنوا و تدعوا إلى السلم

«فا» در «فلاتهنوا» ترتب و تفریع را می رساند و از ترتب این آیه بر مفاد آیه قبل، مطلب بالا استفاده می شود.

ص: 43

128- زمینه مبارزه با مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 4 - 27

27 - توکل بر خداوند ، مقتضی نهراسیدن یکتاپرستان از پیامد های موضع گیری علیه مشرکان

إذ قالوا لقومهم . . . ربنا عليك توكلنا

129- زیان مبارزه با رهبران دینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 70 - 6

6- بت پرستی و موضع گیری در مقابل حق و رهبران الهی ، از زیان بارترین کارها است .

و أرادوا به كيداً فجعلناهم الأخسرین

130- سختی مبارزه با شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 52 - 6

6 - مبارزه با جریان کفر و شرک ، کاری است سخت که تلاش گسترده و طاقت فرسایی را می طلبد .

فلا تطع الكفرین و جهدهم به جهاداً كبيراً

شده باشد.

131- سختی مبارزه با کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 52 - 6

6 - مبارزه با جریان کفر و شرک ، کاری است سخت که تلاش گسترده و طاقت فرسایی را می طلبد .

فلا تطع الكفرین و جهدهم به جهاداً كبيراً

شده باشد.

132- سرزنش مبارزه با خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 43 - 1

1 - سرزنش مشرکان از سوی خداوند ، به خاطر مبارزه آنان با یگانه معبود هستی

ص: 44

أَمْ لَهُمْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ

آیه شریفه در مقام توییح منکران پیامبر(صلی الله علیه و آله) و دین است. به این که مگر کافران به خداوندی جز خدای یگانه دست یافته اند که با اتکا بر او، با دین الهی مبارزه می کنند.

133- سیره مبارزه محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 112 - 21

21 - پیامبر(صلی الله علیه و آله) موظف به مبارزه منفی با مشرکان مکه از راه بی اعتنائی به شبهات و دروغپردازیهای آنان است.

و لو شاء ربك ما فعلوه فذرهم وما يفترون

رها کردن مشرکان و اعتنا نکردن به گفته های آنان نوعی مبارزه منفی است که خداوند پیامبر(صلی الله علیه و آله) را به آن فرمان می دهد.

134- شرایط مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 2،4

2 - برپاداشتن نماز و پرداخت زکات ، دارای نقشی بسزا در آماده سازی مسلمانان برای برخورد با دشمنان

فاعفوا و اصفحوا حتی یأتی اللّٰه بأمره . . . و أقیموا الصلوه و ءاتوا الزکوه

چون وجوب نماز و زکات، پیش از نزول این آیه برای مسلمانان بیان شده بود؛ معلوم می شود: تأکید بر آن در این آیه، ارائه رهنمودی است برای تحقق امر یاد شده در آیه (فاعفوا و اصفحوا) و نیز فراهم آمدن زمینه جهاد و مبارزه که فراز «حتی یأتی اللّٰه بأمره» بدان اشاره دارد. در برداشت فوق «أقیموا الصلاه...» در ارتباط با «حتی یأتی...» معنا شده است.

4 - مسلمانان صدر اسلام ، موظف به تقویت بنیه اعتقادی و اقتصادی خویش با برپا کردن نماز و پرداخت زکات (برای مهیّا شدن زمینه های جهاد و مبارزه)

حتی یأتی اللّٰه بأمره . . . و أقیموا الصلوه و ءاتوا الزکوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 9،10

9 - پیدایش روحیه عبادت و بندگی خدا در جامعه ایمانی، از شرایط لازم برای جهاد و مبارزه

قیل لهم کفوا ایدیکم و اقیموا الصلوه و اتوا الزکوه

10 - پیدایش روحیه گذشت از مال و رسیدگی به وضع اقتصادی مستمندان، از شرایط لازم هر جامعه دینی برای جهاد و مبارزه

کفوا ایدیکم و اقیموا الصلوه و اتوا الزکوه

ص: 45

135- شرایط مبارزه با شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 64 - 6

6 - رهبران دین ، حتی پیامبران ، بدون داشتن پیروانی فرمانبر ، قادر به مبارزه با شرک و کفر نخواهند شد .

حسبک الله و من اتبعک من المؤمنین

چنانچه «من اتبعک» عطف بر «الله» باشد، مراد از کفایت مؤمنان برای پیامبران این نیست که آنان نیز همانند خداوند قادر به حمایت از رسول خدا هستند، بلکه آیه مورد بحث با توجه به اینکه در رابطه با مبارزه علیه مشرکان و کافران ایراد شده، در صدد بیان این است که مبدا کفایت خداوند به این معنا تفسیر شود که در مبارزه با مشرکان نیازی به مؤمنان نیست و خداوند خود ایشان را از صحنه مبارزه بیرون خواهد کرد.

136- شرایط مبارزه با طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 31 - 5

5 - نیرومندی و صلابت ، شرطی ضروری برای رسولان الهی و رهبران مبارزه با طغیانگران است .

أشدد به أزری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 43 - 4

4 - مبارزه با طغیان گران ، نیازمند مردانی خودساخته و فراهم آوردن مقدمات و ابزار مناسب

أوحینا إلی أمک . . . واصطنعتک لنفسی ... اذهبأ إلی فرعون إته طغی

137- شرایط مبارزه با ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 14

14 - نیروی انسانی و فرماندهی ، دو شرط اساسی برای مبارزه با ستمگران

اخرجنا من هذه القرية الظالم أهلها و اجعل لنا من لدنك ولياً و اجعل لنا من لدنك

138- شرایط مبارزه با کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 64 - 6

6- رهبران دین ، حتی پیامبران ، بدون داشتن پیروانی فرمانبر ، قادر به مبارزه با شرک و کفر نخواهند شد .

حسبک الله و من اتبعک من المؤمنین

ص: 46

چنانچه «من اتبعك» عطف بر «الله» باشد، مراد از کفایت مؤمنان برای پیامبران این نیست که آنان نیز همانند خداوند قادر به حمایت از رسول خدا هستند، بلکه آیه مورد بحث با توجه به اینکه در رابطه با مبارزه علیه مشرکان و کافران ایراد شده، در صدد بیان این است که مبدا کفایت خداوند به این معنا تفسیر شود که در مبارزه با مشرکان نیازی به مؤمنان نیست و خداوند خود ایشان را از صحنه مبارزه بیرون خواهد کرد.

139- شعیب (ع) و مبارزه با فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 88 - 20, 21

20- هدف شعیب (ع) از مخالفت با آداب و رسوم مردم مدین و رفتار ناعادلانه آنان، اصلاح ایشان و از میان بردن فساد های اجتماعی بود.

إن أُرید إلاّ الإصلاح ما استطعت

21- شعیب (ع) تا حد توان و استطاعتش در اصلاح جامعه کوشید و با فساد مبارزه کرد.

إن أُرید إلاّ الإصلاح ما استطعت

حرف «ما» در «ما استطعت» ظرفیه مصدریه است؛ یعنی، به معنای مدت و زمان می باشد و فعل پس از خود را به تأویل مصدر می برد. بنابراین «إن أُرید...»؛ یعنی: «مده استطاعتی الإصلاح ما أُرید إلاّ الإصلاح»؛ من در مدت و زمانی که توان اصلاح امور را دارم به جز اصلاح امور را نخواهم خواست».

140- شکست مبارزه با اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 32 - 10

10 - هر گونه تدبیر و تلاش در راستای مبارزه با اسلام، مغلوب اراده خداوند بوده و محکوم به شکست است.

یریدون أن یطفئوا نور الله... و یأبی الله... و لو کره الکفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 8 - 7

7 - هر گونه تدبیر و تلاش در راستای مبارزه با اسلام و قرآن، مغلوب اراده خداوند و محکوم به شکست است.

یریدون لیطفوا .. و الله متم نوره

141- شکست مبارزه با قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 8 - 7

7- هر گونه تدبیر و تلاش در راستای مبارزه با اسلام و قرآن ، مغلوب اراده خداوند و محکوم به شکست است .

ص: 47

یریدون لیطفوا .. و الله متم نوره

142- شگفتی روش مبارزه رهبران شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 9 - 3

3 - کیفیت موضع گیری و شیوه های مبارزاتی سران کفر و شرک علیه قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، امری شگفت آور و در خور تأمل و اندیشیدن

انظر کیف ضربوا لك الأمثل

«کیف» اسم استفهام است؛ ولی در این آیه برای بیان تعجب به کار رفته است، نه استفهام حقیقی.

143- شگفتی روش مبارزه رهبران کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 9 - 3

3 - کیفیت موضع گیری و شیوه های مبارزاتی سران کفر و شرک علیه قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، امری شگفت آور و در خور تأمل و اندیشیدن

انظر کیف ضربوا لك الأمثل

«کیف» اسم استفهام است؛ ولی در این آیه برای بیان تعجب به کار رفته است، نه استفهام حقیقی.

144- شیوه های مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 72 - 6

6 - از شیوه های مؤثر در سست کردن پیروان یک مکتب ، اظهار عقیده به آن مکتب و سپس تبری از آن است . *

وقالت طائفه .. لعلمهم يرجعون

از اینکه خداوند توطئه یهود را در این جهت افشا می کند، معلوم می شود عمل یهود اثر ویژه ای در تزلزل مؤمنان داشته است.

145- صبر در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 128 - 16، 9

9 - پایداری مردم بر طریق ایمان و مقاومت در برابر آزار دشمنان، در گرو تحکیم مبانی عقیدتی آنان است.

ص: 48

استعينوا بالله و اصبروا إن الأرض لله يورثها من يشاء من عباده

16 - ایمان به حاکمیت خدا بر زمین، صبر در برابر دشمنان دین و استعانت از خدا، جلوه هایی از تقوایبشگی است .

و العقبه للمتقين

از بشارت ضمنی موسی (ع) به حاکمیت یافتن بنی اسرائیل به شرط استعانت از خدا و پیشه کردن صبر و سپس بیان این حقیقت که «حاکمیت سرانجام از آن تقوایبشگان است»، معلوم می شود شرایط ذکر شده جلوه هایی بارز از تقوایبشگی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 39 - 2

2 - توجّه به قاهر بودن خدا، مقتضی اطمینان به غلبه حق و پایداری در برابر هجوم کافران علیه دین

فاصبر علی ما یقولون

«فاء» در «فاصبر» لزوم صبر را متفرع بر مطالب آیات پیشین کرده است. در آن آیات، از قدرت الهی بر نابودی کافران و نیز اعاده آنان در قیامت برای حساب رسی، سخن به میان آمده است.

146- عجز از مبارزه با قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 51 - 6

6 - کافران، ناتوان از رویارویی با قرآن و مبارزه با تعالیم آن

لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَ يَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ

کافران، به هنگام شنیدن آیات قرآن به جای مبارزه با آن و یا نقد ورد تعالیم آن، به متهم ساختن آورنده آن (پیامبراسلام) روی آوردند. از این نکته می توان به مطلب یاد شده پی برد.

147- عجز از مبارزه با موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 40 - 2

2 - ناتوانی فرعونیان در مبارزه با موسی (ع) و منحصر شدن تمام قدرت و تدبیر نظام فرعونی در وجود ساحران

لَعَلَّنَا نَتَّبِعَ السَّحْرَةَ إِن كَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ

با این که در نظام فرعونى تلاش بر حذف همه نیروها و منحصر دانستن فرعون در جایگاه رهبرى بوده است؛ اما ناتوانى او از مقابله با موسى (ع) و نیاز وی به کارآیى ساحران، سبب گشت تا به جای فرعون، ساحران پیشوای مردم قلمداد شوند.

148- عوامل مبارزه با اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 49

7 - توبه - 9 - 9 - 5

5 - دنیاطلبی مشرکان صدر اسلام ، عامل مبارزه آنان با اسلام و قرآن

اشتروا بآیت الله ثمناً قليلاً

149- عوامل مبارزه با دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 23 - 5

5 - خوی استکبار و برتری طلبی ، عاملی مهم در کفر و دین گریزی

ثم ادبر و استکبر

150- عوامل مبارزه با قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 26 - 8

8 - فاصله گرفتن از قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مبارزه با آنها برخاسته از جهل است. *

و هم ینهون عنه و ینتون عنه و إن یهلکون إلا أنفسهم و ما یشعرون

«واو» در جمله «و ما یشعرون» می تواند حالیه و یا عاطفه باشد. در صورت عطف، جمله «ما یشعرون» بیان خصلتی دیگر از صفات کافرانی است که در صدد رویارویی با قرآن هستند. که همان نداشتن درک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 9 - 5

5 - دنیاطلبی مشرکان صدر اسلام ، عامل مبارزه آنان با اسلام و قرآن

اشتروا بآیت الله ثمناً قليلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 43 - 16

16 - دل بستگی به کفر ، عامل ایستادن در مقابل تعالیم قرآن کریم

وقال الذین کفروا للحقّ لَمَّا جاءهم إن هذا إلاّ سحر مبین

آوردن فاعل ظاهر (الذین کفروا) برای «قال» - به جای «قالوا» - می تواند به خاطر اشاره به نکته یاد شده باشد.

151- عوامل مبارزه با کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 123 - 4

ص: 50

4 - ایمان ، مستلزم عمل و مبارزه با کفرپیشگان

يأبها الذين ءامنوا قتلوا الذين يلونكم من الكفار

152- عوامل مبارزه با محمد(صلى الله عليه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 26 - 8

8 - فاصله گرفتن از قرآن و پیامبر(صلى الله عليه و آله) و مبارزه با آنها برخاسته از جهل است. *

و هم ینهون عنه و ینثون عنه و إن یهلکون إلا أنفسهم و ما یشعرون

«واو» در جمله «و ما یشعرون» می تواند حالیه و یا عاطفه باشد. در صورت عطف، جمله «ما یشعرون» بیان خصالتی دیگر از صفات کافرانی است که در صدد رویارویی با قرآن هستند. که همان نداشتن درک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 14 - 11

11- مبارزه مشرکان مکه با پیامبر (صلى الله عليه و آله) ، ناشی از هواپرستی آنان و نه دلایل منطقی

قریتک التی أخرجتک . . . و اتبعوا أهواءهم

153- عوامل مبارزه با موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 110 - 4

4 - شیفتگی فرعونیان به حکومت و سلطنت و وابستگی شدیدشان به موطن خویش ، از عوامل تکذیب موسی و جبهه گیری آنان در برابر وی

یرید أن یخرجکم من أرضکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 83 - 10

10 - خودکامگی ، سلطه مداری و خوی اسراف گرانه فرعون ، عامل رویارویی وی با موسی (ع) و آزار و اذیت پیروانش بود .

فما آمن لموسى إلا ذرية من قومه على خوف من فرعون و ملائيمهم أن يفتنهم و إن فرعون ل

154- عوامل مبارزه غلط با باطل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 97 - 2

2 - استفاده از شیوه های نادرست در مبارزه با باطل ، نتیجه القانات شیطانی است .

ص: 51

ادفع بالتي هي أحسن السيئه .. وقل رب أعوذ بك من همزت الشيطان

155- فرجام مبارزه با اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - انفال - 8 - 36 - 8

8 - شكست نهایی ، سرنوشت محتوم كفريشگان ستيزه گر عليه اسلام و راه خدا

ثم يغلبون

156- فرجام مبارزه با توحيد

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - حج - 22 - 68 - 5

5 - هشدار به فرجام شوم كفريشگی و مبارزه با توحيد و يكتناپرستی ، رسالت الهی پیامبر (صلی الله عليه و آله)

وإن جدلوک فقل الله أعلم بما تعملون

157- فرجام مبارزه با قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - طور - 52 - 41 - 2

2 - مبارزه با پیام غیب ، با اتکاب منابع ظنی و بشری ، مبارزه ای بی فرجام

أم عندهم الغیب فهم یکتبون

آیه شریفه تعریضی دارد به مشرکان که با مشتی حدس و گمان، به مبارزه با غیب مکتوب (قرآن) برخاسته اند و به بی فرجامی چنین مبارزه ای نیندیشیده اند.

158- فرماندهی در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 75 - 14

14 - نیروی انسانی و فرماندهی ، دو شرط اساسی برای مبارزه با ستمگران

اخرجنا من هذه القرية الظالم اهلها و اجعل لنا من لدنك ولياً و اجعل لنا من لدنك

ص: 52

159- فساد مبارزه با انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 81 - 8

8 - مقابله با پیامبران ، عملی فسادانگیز است و مقابله کنندگان مردمی مفسدند .

قال موسى ما جئتم به السحر . . . إن الله لا يصلح عمل المفسدين

160- فلسفه مبارزه با کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 5 - 10

10 - هدف و فلسفه اصلی جنگ و مبارزه با کفار و مشرکان ، گرایش دادن آنان به سوی اسلام است نه نابود کردن آنان .

فاقتلوا المشركين . . . فإن تابوا . . . فخلّوا سبيلهم

161- فلسفه مبارزه با مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 5 - 10

10 - هدف و فلسفه اصلی جنگ و مبارزه با کفار و مشرکان ، گرایش دادن آنان به سوی اسلام است نه نابود کردن آنان .

فاقتلوا المشركين . . . فإن تابوا . . . فخلّوا سبيلهم

162- قدرت در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 14

14 - نیروی انسانی و فرماندهی ، دو شرط اساسی برای مبارزه با ستمگران

اخرجنا من هذه القرية الظالم اهلهما واجعل لنا من لدنك ولياً واجعل لنا من لدنك

163- کیفر مبارزه با آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 51 - 5

5 - خلود در جهنم ، کیفر مقابله کنندگان با آیات الهی (قرآن)

و الذین سعوا فی ءایتنا معجزین أولئک أصحاب الجحیم

ص: 53

164- کیفر مبارزه با انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 44 - 6

6 - جوامع گذشته تاریخ، یکی پس از دیگری، با عذاب قهر الهی و در پی تکذیب انبیا و مبارزه با آنان، مضمحل شدند.

فَاتَّبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا

«إِتِّبَاع» (مصدر «أَتَّبَعْنَا») به معنای یکی را در پی دیگری روانه کردن است؛ یعنی، «پس ما امت های تکذیب گر را پی در پی هلاک کردیم و هر یکی را به دنبال دیگری، به دیار نیستی روانه ساختیم».

165- کیفر مبارزه با حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 36 - 9

9 - جهنم، سزای کافران حق ستیز

و الذین کفروا إلی جهنم یحشرون

166- کیفر مبارزه با قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 51 - 5

5 - خلود در جهنم، کیفر مقابله کنندگان با آیات الهی (قرآن)

و الذین سعوا فی آیتنا معجزین أولئک أصحاب الجحیم

167- گمراهی مبارزه با قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 34 - 5

5 - راه کفر و ستیزه جویی با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تعالیم قرآن، بی راهه ترین راه ها است.

الذین کفروا .. أولئک شرّ مکاناً و أضلّ سبیلاً

168- گمراهی مبارزه با محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 54

5- راه کفر و ستیزه جویی با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تعالیم قرآن، بی راهه ترین راه ها است.

الذین کفروا .. أولئک شرّ مکاناً و أضلّ سبیلاً

169- مبارزه ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 52 - 7

7- مخالفت با عقاید انحرافی پدر، آغاز مبارزه ابراهیم (ع)

إذ قال لأبیہ و قومہ

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که تقدم لفظی «أبیہ» بر «قومہ» دلالت بر تقدم زمانی داشته باشد.

170- مبارزه اجتماعی با باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 14 - 10

10 - لزوم حرکت دسته جمعی برای تقویت جبهه حق و دین الهی و صف آرایی در برابر جبهه باطل و کفر، به هنگام ضرورت و نیاز

فکذبوهما فعزّزنا بثالث فقالوا إنا إلیکم مرسلون

171- مبارزه اجتماعی با کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 14 - 10

10 - لزوم حرکت دسته جمعی برای تقویت جبهه حق و دین الهی و صف آرایی در برابر جبهه باطل و کفر، به هنگام ضرورت و نیاز

فکذبوهما فعزّزنا بثالث فقالوا إنا إلیکم مرسلون

172- مبارزه اختلاف طبقاتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مبارزه پیامبران و ادیان توحیدی با نظام طبقاتی و پدیده استضعاف و استکبار در جامعه

و يقوم ما لى أذعوكم إلى النجوه . . . فيقول الضعفوا للذين استكبروا إنا كنا لكم

ص: 55

173- مبارزه اشراف قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 75 - 5

5- مبارزه اشراف کفرپیشه ثمود با صالح (ع) ، علی رغم مشاهده معجزه و دلیل روشن بر رسالت آن حضرت

قال المأذون الذین استکبروا من قومه .. أتعلمون أن صلحاً مرسل من ربه

174- مبارزه اشراف مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 88 - 3,4

3- اشراف کفرپیشه قوم مدین ، سردمداران مبارزه با شعیب و رسالت های وی

قال المأذون الذین استکبروا من قومه لنخرجنک

4- کبرورزی و خودبرتربینی اشراف کفرپیشه مدین ، ریشه مبارزه آنان با شعیب و رسالت های او

قال المأذون الذین استکبروا من قومه لنخرجنک

175- مبارزه انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 85 - 9

9- مبارزه با فساد و فسادانگیزی ، از هدف های مهم انبیاست .

ولا تعثوا فی الأرض مفسدین

176- مبارزه با آزر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 52 - 7

7- مخالفت با عقاید انحرافی پدر ، آغاز مبارزه ابراهیم (ع)

برداشت یاد شده مبتنی براین است که تقدم لفظی «أبيه» بر «قومه» دلالت بر تقدم زمانی داشته باشد.

177- مبارزه با آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 5 - 9

9- رویگردانی، تکذیب و تمسخر، مراحل مبارزه و رویارویی کافران با آیات الهی و قرآن*

ما تأتيهم من آية... إلا كانوا عنها معرضين. فقد كذبوا بالحق... ما كانوا به ي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 7 - 4

4- اتهام سحر، وسیله ای برای مبارزه کافران با رسالت پیامبر(صلی الله علیه و آله) و آیات الهی

لقال الذين كفروا إن هذا إلا سحر مبين

178- مبارزه با اختلاف اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 60 - 12

12 - ضرورت از میان بردن زمینه های بروز اختلافات اجتماعی*

قد علم كل أناس مشربهم

به نظر می رسد هدف از تقسیم آب و مشخص کردن هر چشمه به طایفه ای از بنی اسرائیل، جلوگیری از بروز اختلاف و تنازع بوده است.

179- مبارزه با ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 121 - 10

10 - شیاطین عامل بدعت و گناه و مبارزه با ادیان الهی و احکام آن هستند.

وإن الشيطان ليوحدن إلى أوليائهم ليجدلوكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- تهدید اهل ایمان و ساختن چهره ای ناپسند از راه خدا، از روش های دشمنان دین برای مبارزه با پیامبران و ادیان الهی

و تصدون عن سبیل اللّٰه من ءامن به و تبغونها عوجاً

180- مبارزه با ادیان آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 57

4 - جبهه کفر، در طول تاریخ جبهه ای همسو و متحد در برابر ادیان و پیامبران الهی

کذبت قبلهم قوم نوح و الأحزاب من بعدهم

به کار رفتن عنوان «احزاب» درباره اقوام کافر، می تواند گویای مطلب یادشده باشد.

181- مبارزه با اذیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 228 - 14

14 - رجوع شوهر آنگاه که به قصد آزار و اذیت زن مطلقه اش باشد، بی اثر و فاقد اعتبار است .

و بعولتهن احق بردهن فی ذلک ان ارادوا اصلاحاً

حق رجوع در آیه مشروط به اصلاح است؛ بنابر مفهوم شرط، آن رجوعی که به قصد اصلاح نباشد و به طریق اولی اگر به قصد اضرار باشد، حقیقت و اعتبار آن سلب می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 186 - 17، 22

17 - لزوم پیشه کردن صبر و تقوا در برابر آزمایش های الهی و آزار های دشمنان

لتبلونّ . . . و لتسمعنّ . . . و ان تصبروا و تتقوا فانّ ذلک من عزم الامور

22 - صبر توأم با تقوا، دژ مستحکم مؤمنان در برابر آزار های دشمنان

و لتسمعنّ . . . و ان تصبروا و تتقوا فانّ ذلک من عزم الامور

در برداشت فوق، «عزم» به معنای محکم گرفته شده، چنانچه مجمع البیان نقل کرده است که: قیل من محکم الامور.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 231 - 4

4 - حرمت رجوع مرد به زن مُطلقه، به قصد آزار و اذیت وی

و لا تمسكوهنّ ضراراً لتعتدوا

182- مبارزه با استكبار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 24 - 10

10 - رسالت موسی ، دارای محتوایی ضد استکباری و مخالف منافع صاحبان زر و زور

ولقد أرسلنا موسی . . . إلی فرعون و هم-ن و قرون فقالوا سحر کذاب

اعزام موسی(ع) از سوی خداوند به سوی مستکبران و صاحبان زر و زور (مانند فرعون، هامان و قارون) و مخالفت شدید آنان با آن حضرت حاکی از مطلب یادشده است.

ص: 58

183- مبارزه با استهزاگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 140 - 11

11 - لزوم مبارزه منفی با استهزاگران آیات الهی و کفرورزان به آن

إذا سمعتم آیت الله یکفر بها و یستهزأ بها فلا تقعدوا معهم حتی

184- مبارزه با اسراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 19 - 8

8 - تذکر و بیدارباش دادن و مبارزه با اسراف گری و گزافکاری در زندگی ، از برنامه های پیامبران الهی

أئن ذکرتم بل أنتم قوم مسرفون

185- مبارزه با اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 183 - 5

5 - مبارزات یهود علیه اسلام و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به نام دین و دینداری

انّ الله عهد الینا الا نؤمن لرسول حتی یاتینا بقربان

چون یهود مدعی بودند با ایمان نیاوردن به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به عهد الهی وفادار بوده و از دستورات خداوند پیروی کرده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 187 - 12

12 - مبارزه و کارشکنی عالمان اهل کتاب با اسلام به وسیله کتمان حقایق کتب آسمانی

و اذ اخذ الله... و لا تکتمونه فنبذوه و رآء ظهورهم

برداشت فوق، بر این مبناست که آنچه کتمان می کردند، بشارت تورات و انجیل به بعثت پیامبر، حقانیت اسلام و قرآن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 114 - 3

3 - ممانعت از ورود مسلمانان به مساجد و تلاش برای تخریب آنها ، از روش های مبارزاتی کفرپیشگان علیه اسلام و مسلمین

و من أظلم ممن منع مسجد الله أن يذكر فيها اسمه و سعی فی خرابها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 51 - 9

ص: 59

9 - همکاری و روابط دوستانه یهود و نصارا، @ در جهت مقابله با اسلام *

یا ایها الذین ءامنوا لاتتخذوا الیهود و النصری اولیاء بعضهم اولیاء بعض

با توجه به اینکه یهود و نصارا نسبت به یکدیگر دشمنی و کینه دارند، معلوم می شود دوستی آنها با یکدیگر که از جمله «بعضهم . . .» استفاده می گردد، در جهت مقابله با اسلام است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 57 - 6

6 - ترسیم چهره ای مسخره آمیز برای اسلام و ابزار سرگرمی خواندن آن ، شیوه مبارزه تبلیغاتی اهل کتاب علیه مسلمانان

الذین اتخذوا دینکم هزواً و لعباً من الذین اوتوا الکتب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 58 - 3

3 - مبارزه تبلیغاتی کافران و اهل کتاب علیه اسلام ، با استهزای نماز و اذان و بازیچه خواندن آن

و إذا نادیتم إلی الصلوة اتخذوها هزواً و لعباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 36 - 11

11 - مبارزات گذشته کافران علیه اسلام ، مانع پذیرش آنان در زمره مسلمانان نخواهد شد .

ثم یغلبون و الذین کفروا إلی جهنم یحشرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 37 - 4

4 - آنانکه دارایی های خویش را برای مبارزه علیه اسلام هزینه کنند ، از ناپاکان و زیانکاران هستند .

فسینفقونها . . . و الذین کفروا إلی جهنم یحشرون. لیمیز الله الخبیث من الطیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- گرفتار شدن به سرنوشت شوم پیشینیان ، تهدید الهی نسبت به کافران ستیزه گر علیه اسلام

وإن يعودوا فقد مضت سنت الأولین

جواب شرط «إن يعودوا ..» حذف شده و جمله «فقد مضت ...» جانشین آن می باشد و تقدیر کلام چنین است: «وإن يعودوا فانتقمنا منهم كما انتقمنا من الأولین ...»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- لزوم ترک مبارزه با کافران در صورت دست برداشتن از فتنه انگیزی علیه اسلام و ایجاد مزاحمت برای گسترش دین خدا

فإن انتهوا فإن الله بما يعملون بصیر

متعلق «انتهوا» به قرینه فراهای پیشین، فتنه انگیزی و جلوگیری از حاکمیت یافتن دین الهی است.

7 - خداوند با بیان نظارت خویش بر اعمال کافران دست کشیده از مبارزه علیه اسلام، مسلمانان صدر اسلام را از غافلگیر شدن در توطئه های آنان ایمنی بخشید .

فإن انتهوا فإن الله بما يعملون بصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 14

14 - کافرانی که با مسلمانان پیمان عدم تعرض دارند، هر چند به انگیزه مبارزه با اسلام به غیر مهاجران هجوم برند، مهاجران و انصار موظف به یاری آنان نیستند .

فعلیکم النصر إلا علی قوم بینکم و بینهم میثق

مراد از میثاق به قرینه مقام، پیمان عدم تعرض و متارکه جنگ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 32 - 4

4 - اطاعت محض و تبعیت کورکورانه یهود و نصارا از احبار و راهبانشان، در راستای مبارزه با قرآن و اسلام

اتخذوا احبارهم و رهبنهم ارباباً . . . یریدون ان یطفئوا نور الله بأفوههم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 36 - 3

3- ناتوانی و درماندگی کافران و مشرکان مکه، در مبارزه با اسلام و منطق پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و إذا رءاک الذین کفروا إن یتخذونک إلا هزواً

از این که کافران و مشرکان، به گونه ای مستمر به استهزای پیامبر (صلی الله علیه و آله) می پرداختند، بر می آید که آنان در توسل به منطق و دلیل و برهان ناتوان بودند و هیچ راهی جز این نداشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 3

3 - شکست کافران و مشرکان در پیکار با اسلام و مسلمانان، جلوه عذاب الهی

من يأتيه عذاب يخزيه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 51 - 7

7- ترور شخصیت (همچون پیامبر (صلی الله علیه و آله)) ، از ترفند های کافران برای مبارزه با تعالیم اسلام و قرآن

لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَقَوْلُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ

این که کافران، به جای مبارزه با تعالیم قرآن، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را متهم به جنون کردند؛ بیانگر این نکته است که آنان درصدد بودند با این کار، به هدف خود (نابودی دین) نائل شوند.

ص: 61

186- مبارزه با اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 46 - 1

1 - مسؤولیت مشترک موسی و هارون ، در رسالت و مبارزه با فرعون و اشراف قوم او

ثم أرسلنا موسی و آخاه هرون . . . إلى فرعون و ملائیه

«ملاً» اسم جمع و به معنای اشراف و سران است. «استکبار» (مصدر «استکبروا»); یعنی، کبر ورزیدن و تکبر نمودن «علو» (مصدر «عالین») نیز به معنای برتری جوئی و سلطه طلبی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 32 - 9

9 - مبارزه با فسق و تجاوز ، هدف اساسی موسی (ع) در رویارویی با فرعون و دارودسته وی

إلی فرعون و ملائیه إثمهم كانوا قومًا فسقین

187- مبارزه با افساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 74 - 18

18 - مبارزه با فساد و فسادانگیزی ، از اهداف مهم انبیا

و لاتعتوا فی الأرض مفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 85 - 9

9- مبارزه با فساد و فسادانگیزی ، از هدف های مهم انبیاست .

و لاتعتوا فی الأرض مفسدین

188- مبارزه با الوهیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 33 - 11

11 - ستیز کافران با پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مقابله با مقام الوهیت خداوند است.

قد نعلم إنه ليحزنك . . . ولكن الظالمين بآيت الله يجحدون

189- مبارزه با انبيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 62

5 - انعام - 6 - 10 - 4, 2

2 - درگیری و مبارزه کافران با پیامبران الهی در طول تاریخ جریان داشته است.

و لقد استهزیء برسلى من قبلک

4 - استهزای وعیدها و تهدیدهای پیامبران الهی، از شیوه های مبارزه کافران با انبیا در طول تاریخ

و لقد استهزیء برسلى من قبلک فحاق بالذین سخروا منهم ما کانوا به

بنابراین که مقصود از «ما کانوا به یستهزءون»، عذاب موعود الهی باشد که در محتوای پیامهای انبیاء(ع) ذکر می شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 34 - 2

2 - تکذیب پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله)، تکرار تاریخ مبارزه با انبیای الهی است.

و لقد کذبت رسل من قبلک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 112 - 14

14 - شیاطین انس و جن از هنر و تبلیغات فریبنده برای فریب دادن مردم و مبارزه با انبیا بهره می برند.

یوحى بعضهم إلی بعض زخرف القول غرورا

«زخرف القول» به کلام آراسته شده می گویند که از مصادیق هنر است و می توان گفت که این مورد به عنوان نمونه ذکر شده است. گفتنی است «غرورا» در برداشت فوق مفعول له واقع شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 86 - 5

5 - تهدید اهل ایمان و ساختن چهره ای ناپسند از راه خدا، از روش های دشمنان دین برای مبارزه با پیامبران و ادیان الهی

و تصدون عن سبیل اللّٰه من ءامن به و تبغونها عوجاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - مبارزه با رسولان الهی و نبرد با ایشان ، از مصادیق خیانت به خداوند است .

وإن یزیدوا خیانتک فقد خانوا اللّٰه من قبل

مراد از «فقد خانوا اللّٰه من قبل» (این اسیران پیش از اسارت نیز به خدا خیانت کردند) همان مبارزه و لشکرکشی مشرکان علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) در جنگ بدر است و خداوند این مبارزه را خیانت به خود شمرده است. بنابراین مبارزه با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان خیانت به خداوند محسوب می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 13 - 11

11 - کفر به تعالیم انبیا و ستیزه جویی با آنان ، ظلم است .

وقال الذین کفروا لرسولهم لئخرجنکم .. فأوحى إليهم ربهم لنهلکن الظلمین

ص: 63

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 5 - 4

4 - جبهه کفر ، در طول تاریخ جبهه ای همسو و متحد در برابر ادیان و پیامبران الهی

کذبت قبلهم قوم نوح و الأحزاب من بعدهم

به کار رفتن عنوان «احزاب» درباره اقوام کافر، می تواند گویای مطلب یادشده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 43 - 5

5 - مبارزه تبلیغاتی و گفتاری ، شیوه رایج مخالفان در برابر رسولان الهی

ما يقال لك إلا ما قد قيل للرسل من قبلك

190- مبارزه با انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 60 - 9

9 - ارائه راه صحیح در مسیر مبارزه با انحرافات ، از روش های قرآن

فان تنازعتم فی شیء فردّوه الی الله و الرسول . . . الم تر الی الذین یزعمون انّهم

191- مبارزه با انحراف اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 63 - 5

5 - لزوم نهی از منکر و مقابله با انحرافات جامعه

لولا ینهیهم الربنیون و الاحبار عن قولهم الاثم و اكلهم السحت

192- مبارزه با اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - اتفاق کنندگان در راه خدا، نه ترسی (از آینده و ناداری) بر آنان مستولی خواهد گردید و نه اندوهی (از گذشته خویش و آنچه داده اند) دارند.

و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

بنابراینکه نفی «خوف» و «حزن» مربوط به دنیا باشد: خوف نسبت به آینده و حزن نسبت به گذشته. یعنی خداند زندگی آنان را به گونه ای تأمین می کند که بر داده های خویش محزون نباشند و هیچ ترسی از فقر و ناداری نسبت به آینده، احساس نکنند.

ص: 64

193- مبارزه با اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 17

17 - خداوند ، مسلمانان را به آمدن حکمی جدید درباره توطئه گران اهل کتاب (مبارزه با آنان) نوید داد .

فاعفوا و اصفحوا حتی یأتی اللّٰه بأمره

مراد از «حتی یأتی اللّٰه بأمره» (تا آن گاه که خدا فرمان خویش را صادر کند)، به قرینه مقابله آن با عفو و گذشت، فرمان جهاد و مبارزه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 59 - 4

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور مقابله با موضعگیری های مغرضانه اهل کتاب نسبت به مسلمانان

قل یا اهل الکتاب هل تنقمون منا الا ان ءامننا باللّٰه

194- مبارزه با باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 251 - 18

18 - دفع فساد از روی زمین ، از آثار پیکار حقّ علیه باطل

ابعث لنا ملکاً نقاتل . . . و لولا دفع اللّٰه النّاس بعضهم ببعض لفسدت الارض

195- مبارزه با بت پرستان دوران ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 56 - 5

5- برخورد و مبارزه ابراهیم (ع) با بت پرستان و مشرکان ، متکی بر استدلال و برهان بود .

قال ما هذه التماثیل . . . قال بل ربکم . . . فطرهنّ

196- مبارزه با بت پرستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 58 - 6

6 - اقدام ابراهیم (ع) به شکستن بت ها و سالم باقی گذاشتن بت بزرگ ، تدبیری از سوی آن حضرت برای جلب نظر مردم و

ص: 65

توجه دادن آنان به بطلان بت پرستی بود .

و تالله لأکیدن أصنمکم . . . فجعلهم جذذاً إلاً کبیراً لهم لعلهم إلیه یرجعون

«فاء» در «فجعلهم» یا برای ترتیب است و یا برای تعقیب. در هر دو صورت گویای این است که عمل حضرت ابراهیم(ع) مصداق همان حیل و تدبیری بود که بر آن سوگند یاد کرده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 173 - 5

5 - مبارزه اسلام با مظاهر شرک و بت پرستی

إنما حرم . . . و ما أهل به لغير الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 3 - 5 - 10

10 - مبارزه اسلام با مظاهر شرک و بت پرستی و فرهنگ جاهلیت

حرمت علیکم . . . و ما ذبح علی النصب و إن تستقسموا بالازلیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 74 - 6

6 - تلاش ابراهیم(ع) با استفاده از احتجاج و اعتراض برای بازداشتن آزر از بت پرستی

و إذ قال إبرهیم لأبیه ءآزر أتتخذ أصناماً ءالهه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 42 - 7

7 - مبارزه با شرک و بت پرستی ، در رأس رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود .

إن کاد لیضلننا عن ءالهتنا لولا أن صبرنا علیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 16 - 16

16 - انفاق، مبارزه با بخل و حرص است و انفاق گران مبرّا از آن هستند.

و أنفقوا .. و من یوق شح نفسه

این مطلب از ارتباط میان موضوع انفاق و مسأله بخل و حرص، به دست می آید.

198- مبارزه با بدعت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 66

8 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور مبارزه با بدعتها و تحریمهای ناشی از اوهام بشری

قل من حرم زینه الله التي أخرج لعباده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - برداشتن تکالیف شاق، گسستن زنجیرهای جهل و خرافه و زدودن بدعت های دینی از وظایف پیامبر (صلی الله علیه و آله) در انجام رسالت خویش

و یضع عنهم إصرهم والأغلال التي كانت عليهم

«إصر» به معنای عهد و پیمان سنگین و نیز به هر چیز دشوار و طاقت شکن گفته می شود. در آیه شریفه بدین مناسبت که در مقام بین تشریح احکام از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، مراد از آن تکالیف مشقتباری است که امتهای گذشته بدانها پایبند بوده اند. غُلّ (مفرد اغلال) به معنای طوق و زنجیری است که به گردن و یا دستها بسته می شود و مراد از آن جهل و خرافه و بدعت و مانند اینهاست.

199- مبارزه با بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نیاز فرعون به استفاده از نیروی مردمی قبطیان، برای سرکوب بنی اسرائیل

فأرسل فرعون فی المدائن حشرین

برداشت یاد شده بدان احتمال است که مراد از این آیه، گردآوری مردم از شهرها باشد و نه سربازان مستقر در آنها.

200- مبارزه با بی سوادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - مبارزه با بی سوادی و ترغیب به دانش آموزی و نوشتن و خواندن، دارای اولویت نخست در برنامه هدایتی و تربیتی جامعه اسلامی

و القلم و ما یسطرون

برداشت یاد شده، با توجه به این حقیقت است که این آیه، در دوره نخستین بعثت در مکه نازل شده است.

201- مبارزه با بینش غلط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 50 - 9

ص: 67

9 - پیشوایان و مبلغان دین وظیفه دار مبارزه با پندارهای غلوآمیز مردم درباره آنان

قل لا أقول لكم . . . إني ملك

الزام پیامبر (صلی الله علیه و آله) به اعلام موارد مذکور در آیه الزامی است برای همه مبلغان و پیشوایان دین که این موارد را برای مردم بیان نمایند.

202- مبارزه با پلیدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 9

9 - مؤمنان ، مکلف به اجتناب و دوری جستن از هر گونه پلیدی (پلیدی مادی و روحی) و مبارزه با آن

إنهم رجس

«رجس» (پلید) بودن، به عنوان علت و جوب اعراض از منافقان ذکر شده و این امر می نمایند که اصولاً اجتناب از هر گونه رجس واجب است.

203- مبارزه با پیروان شعیب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 91 - 2

2 - کافران قوم شعیب پس از تمام شدن حجت الهی بر آنان و اصرارشان به کفرورزی و مبارزه با شعیب و مؤمنان به وی ، به هلاکت رسیدند .

قال الملاء . . . فأخذتهم الرجفه

کلمه «فا» در «فأخذتهم» نزول عذاب را بر قضایای بیان شده در آیات قبل مرتبط می سازد و از آن قضایاست، کفرورزی مردم مدین، مبارزه آنان با شعیب و در آخر دعای شعیب که خواهان داوری خداوند شد.

204- مبارزه با پیروان موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 127 - 11

11 - فرعون با پذیرش پیشنهاد اشرافیان (سرکوبی موسی (ع) و قوم او) بر کشتار وسیع پسران بنی اسرائیل و زنده نگاه داشتن زنانشان مصمم شد .

قال سنقتل أبناءهم ونستحي نساءهم

تقتیل (مصدر تقتل) به معنای کشتار وسیع است. «استحیاء» از ماده «حیات» به معنای زنده نگاه داشتن است.

ص: 68

205- مبارزه با تجاوز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 39 - 4

4- اهل ایمان، نه متجاوزانند و نه تجاوز را از سوی دیگران می پذیرند.

و الذین إذا أصابهم البغی هم ینتصرون

«إنتصار» به معنای یاری طلبیدن است (مفردات راغب).

206- مبارزه با ترس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 168 - 17

17 - اعتقاد به مقدر بودن مرگ، از میان برنده هراس و دلهره حضور در میدان نبرد

قالوا .. لو اطاعونا ما قتلوا قل فادرؤا عن انفسکم الموت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 244 - 1

1 - توجه به حاکمیت خداوند در حیات و مرگ، برطرف کننده ترس آدمی برای پیکار در راه او

الم تر الی الذین .. وقاتلوا فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 248 - 9

9 - فرستادن آرامش خاطر به سوی بنی اسرائیل از جانب خداوند، به منظور استقامت و کاستن دلهره و اضطراب آنان در پیکار با دشمنان

ابعث لنا ملکاً نقاتل .. ان یتیکم التّابوت فیہ سکینه

مراد از «سکینه» به مناسبت آیات قبل که درباره جهاد و نبرد با دشمنان بود، یا خصوص آرامش و رفع نگرانی و دلهره در رویارویی با متجاوزان است و یا مصداق بارز و مورد نظر از آرامش.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 262 - 8

8 - اتفاق کنندگان در راه خدا ، نه ترسی از آینده و ناداری بر آنان مستولی می گردد ، و نه اندوهی از گذشته خویش و آنچه داده اند ، دارند .

و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

بنابراینکه عدم «خوف» و «حزن»، مربوط به دنیا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 274 - 9

ص: 69

9 - انفاق کنندگان در راه خدا، نه ترسی (از آینده و ناداری) بر آنان مستولی خواهد گردید و نه اندوهی (از گذشته خویش و آنچه داده اند) دارند.

و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

بنابراینکه نفی «خوف» و «حزن» مربوط به دنیا باشد: خوف نسبت به آینده و حزن نسبت به گذشته. یعنی خداند زندگی آنان را به گونه ای تأمین می کند که بر داده های خویش محزون نباشند و هیچ ترسی از فقر و ناداری نسبت به آینده، احساس نکنند.

207- مبارزه با تعصب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 14

14 - آرامش و بردباری، سلاحی کارآمد و سازنده در رویارویی با خشم و تعصب جاهلانه

فی قلوبهم الحمیة .. فأنزل الله سکینته علی رسوله و علی المؤمنین

از این که خداوند، در قبال لجاجت و خشم جاهلانه مشرکان، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان را به سلاح آرامش و طمأنینه مجهز ساخته است؛ مطلب بالا استفاده می شود.

208- مبارزه با تقلید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 54 - 2

2- مخالفت قاطع و صریح ابراهیم (ع) با شرک و تقلید کورکورانه پدر و قوم خویش

إذ قال لأبیہ و قومه .. لقد کنتم أنتم و ءاباؤکم فی ضلل مبین

209- مبارزه با تقلید کورکورانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 76 - 1

1 - اقدام ابراهیم (ع) به شکستن بت سنت گرای و تقلید بی چون و چرا از نیاکان

أفرعیتم .. أنتم و ءاباؤکم الأقدمون

210- مبارزه با تهاجم تبلیغی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 71 - 22

ص: 70

22 - پیامبر(صلی الله علیه و آله) موظف به مقابله مناسب با تهاجم تبلیغاتی کافران است.

قل أندعوا .. قل إن هدی الله هو الهدی

«قل» خطاب به پیامبر(صلی الله علیه و آله) است. تکرار آن در آیه بیان اهمیت این مفاهیم در برابر القائات و اندیشه هایی است که کافران آن را مطرح می ساختند.

211- مبارزه با تهاجم فرهنگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 150 - 21

21 - مسؤولان جوامع دینی باید نسبت به عقاید دینی مردم حساس بوده و در طریق مبارزه با منحرفان و عوامل انحراف کوتاهی نکنند .

قال ابن أم إن القوم استضعفونی و کادوا یقتلوننی

212- مبارزه با تهدیدهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مسد - 111 - 2 - 2

2 - ابولهب ، ثروت و موقعیت های اکتسابی خویش را ، نجات بخش از تهدید های الهی می دانست .

ما أغنی عنه ماله و ما کسب

213- مبارزه با تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 61 - 7

7 - مبلغان دین باید در برابر اتهام های ناروا از خویشتن دفاع کنند .

إنا لنزیک فی ضلل مبین. قال یقوم لیس بی ضلله و لکنی رسول

214- مبارزه با ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - رسالت موسی، دارای محتوایی ضد استکباری و مخالف منافع صاحبان زر و زور

ولقد أرسلنا موسی . . . إلى فرعون و هم-ن و قرون فقالوا سحر کذاب

اعزام موسی(ع) از سوی خداوند به سوی مستکبران و صاحبان زر و زور (مانند فرعون، هامان و قارون) و مخالفت شدید آنان با

ص: 71

آن حضرت حاکی از مطلب یادشده است.

215- مبارزه با جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 118 - 3

3 - معجزه موسی (ع) در صحنه مبارزه با ساحران ، عامل تثبیت حقانیت وی و از میان رفتن تمام دستاورد های دیرینه فرعون و اشراف دربارش شد .

فوق الحق و بطل ما کانوا یعملون

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از ضمیر «کانوا» و «یعملون» فرعون و فرعونیان باشد. بر این مبنا مقصود از «ما» در «ما کانوا» تلاشهای فرعونیان برای تثبیت ربوبیت فرعون و مانند آن خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 63 - 4

4 - هارون ، همگام موسی (ع) در مبارزه با فرعون و حاضر در صحنه مقابله موسی و ساحران

إن هذن لسحرن

216- مبارزه با جرایم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 193 - 2

2 - لزوم مبارزه با فتنه و فتنه انگیزان

و قتلوهم حتی لا تکون فتنه

217- مبارزه با جهل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 157 - 20

20 - برداشتن تکالیف شاق ، گسستن زنجیر های جهل و خرافه و زدودن بدعت های دینی از وظایف پیامبر (صلی الله علیه و آله) در

و يضع عنهم إصرهم والأغلال التي كانت عليهم

«إصر» به معنای عهد و پیمان سنگین و نیز به هر چیز دشوار و طاقت شکن گفته می شود. در آیه شریفه بدین مناسبت که در مقام بین تشریح احکام از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، مراد از آن تکالیف مشقتباری است که امتهای گذشته بدانها پایبند بوده اند. غُلّ (مفرد اغلال) به معنای طوق و زنجیری است که به گردن و یا دستها بسته می شود و مراد از آن جهل و خرافه و بدعت و مانند اینهاست.

218- مبارزه با حاکمان ظالم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 32 - 11

11 - لزوم مبارزه با حاکمان فاسق و تجاوزپیشه

إلى فرعون و ملائجه إتهم كانوا قومًا فسقين

219- مبارزه با حاکمان ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 207 - 13

13 - لزوم مبارزه تا سر حدّ جان دادن ، با فساد و حاکمان فاسد

و من الناس من يعجبك . . . و اذا تولى سعى فى الأرض . . . و من الناس من يشرى نفسه

از اینکه پس از بیان خصلتهای حاکمان مُفسد، بی درنگ ستایش از کسانی شده است که جان خویش را در راه خدا می دهند، برداشت فوق استفاده می شود.

220- مبارزه با حاکمان فاسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 32 - 11

11 - لزوم مبارزه با حاکمان فاسق و تجاوزپیشه

إلى فرعون و ملائجه إتهم كانوا قومًا فسقين

221- مبارزه با حرص

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 16 - 16

16 - انفاق ، مبارزه با بخل و حرص است و انفاق گران میرا از آن هستند .

وأنفقوا .. و من يوق شح نفسه

این مطلب از ارتباط میان موضوع انفاق و مسأله بخل و حرص، به دست می آید.

ص: 73

222- مبارزه با حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 176 - 8

8 - مقابله با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و جبهه حق، به منزله مقابله با خداوند است.

اَتَّهَم لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئاً

مستند نمودن نفی ضرر به خداوند، با وجود اینکه مراد، نفی ضرر از دین و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان است، اشاره به این معنا دارد که مقابله با دین و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به منزله مقابله با خداوند است.

223- مبارزه با خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 21 - 13

13 - ستمگران از مقابله با خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) طرفی نبسته و به اهداف خویش نخواهند رسید.

قل أي شيء أكبر شهده .. الذين اتينهم الكتب ... إنه لا يفلح الظلمون

مستفاد از ربط بین آیات و اطلاق ظالم بر مشرکین و اهل کتاب که در صدد مقابله با خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) بوده اند. و از «لا يفلح الظالمون» فهمیده می شود که آنها به دنبال اهدافی بوده اند که موفق نشده و نخواهند شد.

224- مبارزه با خرافات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 189 - 10

10 - مبارزه اسلام با آداب و رسوم نادرست و خرافی عصر جاهلیت

و ليس البر بأن تأتوا البيوت من ظهورها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 103 - 8

8 - لزوم مبارزه با اندیشه های خرافی و احکامی که به دروغ به خداوند نسبت داده می شود

ما جعل الله .. ولكن الذين كفروا يفترون على الله الكذب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 146 - 7

7 - روح دین الهی در صدد برداشتن موانع خرافی در راه استفاده از مواهب و نعمتهای الهی است.

وقالوا هذه أنعم و حرث .. قل الذکرین حرم ... و علی الذین هادوا حرمتنا

محور بحث از آیه 138 تا 145 درباره تحریمهای خرافی و بی جای مشرکان است. آیه 146 بیان حکمی استثنایی است که همان تحریم برخی مواهب بر یهود است. از این حکم استثنایی، که به سبب تجاوزکاری یهود بر آنان وضع گردیده، این مطلب که روح ادیان الهی در نقطه مقابل تحریمهای بی جا قرار دارد، استفاده می شود.

ص: 74

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 157 - 20،21

20 - برداشتن تکالیف شاق، گسستن زنجیر های جهل و خرافه و زدودن بدعت های دینی از وظایف پیامبر (صلی الله علیه و آله) در انجام رسالت خویش

و یضع عنهم إصرهم والأغلال التي كانت عليهم

«إصر» به معنای عهد و پیمان سنگین و نیز به هر چیز دشوار و طاقت شکن گفته می شود. در آیه شریفه بدین مناسبت که در مقام بین تشریح احکام از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، مراد از آن تکالیف مشقتباری است که امتهای گذشته بدانها پایبند بوده اند. غلّ (مفرد اغلال) به معنای طوق و زنجیری است که به گردن و یا دستها بسته می شود و مراد از آن جهل و خرافه و بدعت و مانند اینهاست.

21 - رها ساختن مردم (یهود، نصارا و...) از تکالیف شاق و زنجیر های خرافات، از نشانه های موجود در تورات و انجیل برای شناسایی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

الذی یجدونه... یضع عنهم إصرهم والأغلال التي كانت عليهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 110 - 2

2- پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور پیش گیری از خرافه پردازی کوتاه فکران درباره شخصیت اش است.

قل إنّما أنا بشر مثلكم

فرمان «قل إنّما...» - به قرینه ذیل آیه - از آن جهت صورت گرفته است که جلوی توهمات شرک آلود جاهلان گرفته شود و برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) رتبه ای خارج از پیامبری در نظر گرفته نشود، مانند آنچه مسیحیان درباره «مسیح» پنداشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 52 - 5

5- مبارزه با اندیشه های خرافی و شرک آلود، تبلور رشد و کمال ابراهیم (ع) بود.

و لقد آتینا إبرهیم رشده... إذ قال لأبيه و قومه ما هذه التماثیل

; یعنی، اعطای رشد به ابراهیم (ع) هنگامی بود که او به پدر و قومش گفت...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - لزوم آگاهی بخشیدن به مردم درباره عقاید خرافی

ألا إثم من إفكهم ليقولون

از به کار رفتن «ألا» - که برای تنبیه است - برداشت بالا استفاده می شود.

225- مبارزه با دشمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 75

2 - بقره - 2 - 246 - 15، 5

5 - پیامبر بنی اسرائیل در عصر طالوت پناهگاه مردم برای رویارویی با دشمنان

اذ قالوا لنبی لهم ابعث

15 - اطمینان بخشیدن بنی اسرائیل زمان طالوت به پیامبرشان ، بر پایداری در پیکار با دشمنان

و ما لنا الا نقاتل فی سبیل الله

226- مبارزه با دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 26

26 - فداکاری و از خود گذشتگی مسلمانان صدر اسلام ، در رویارویی با دشمنان و استقبال آنان از شهادت

فأذین . . . وقاتلوا وقتلوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 200 - 3

3 - مؤمنان ، موظف به پایداری و مقاومت در برابر دشمنان سرسخت و ستیزه جو

یا ایها الذین امنوا . . . صابروا

«صابروا» از باب مفاعله، دلالت بر مقاومت طرفینی دارد و این معنا غالباً بین دو خصم تصوّر می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 20

20 - نادیده گرفتن توطئه دشمنان و گذشت کردن از آزارهای ایشان ، مرحله ی تاکتیکی در مبارزه با آنان است .

فاعفوا و اصفحوا حتی یأتی الله بامرہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 110 - 2

2- برپاداشتن نماز و پرداخت زکات ، دارای نقشی بسزا در آماده سازی مسلمانان برای برخورد با دشمنان

فاعفوا و اصفحوا حتی یأتی اللّٰه بأمره . . . و اقیموا الصلوه و ءاتوا الزکوه

چون وجوب نماز و زکات، پیش از نزول این آیه برای مسلمانان بیان شده بود؛ معلوم می شود: تأکید بر آن در این آیه، ارائه رهنمودی است برای تحقق امر یاد شده در آیه (فاعفوا و اصفحوا) و نیز فراهم آمدن زمینه جهاد و مبارزه که فراز «حتی یأتی اللّٰه بأمره» بدان اشاره دارد. در برداشت فوق «أقیموا الصلاه...» در ارتباط با «حتی یأتی...» معنا شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 29 - 21

21- یورش مسلمان به تنهایی بر اجتماع دشمن مشرک و خود را در معرض کشته شدن قرار دادن ، در حکم خودکشی است .

ص: 76

و لا تقتلوا انفسكم

امام صادق (ع) درباره آیه فوق فرمود: . . . عنی بذلک الرجل من المسلمین یشدّ علی المشرکین وحده یجیء فی منازلهم فیقتل فنهاهم اللّٰه عن ذلک.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 235، ح 98؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 363، ح 2.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 81 - 2

2 - چاره اندیشی گروهی از مسلمانان برای مخالفت و نادیده گرفتن فرمان پیامبر خدا به نبرد با دشمنان دین

یقولون طاعه . . . بیّت طائفه منهم غیر الذی تقول

با توجّه به آیات پیشین که درباره جهاد بود، فرمان مورد نظر در این آیه همان دستور جهاد و شرکت در نبرد علیه دشمنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 23 - 13

13 - لزوم مبارزه با دشمنان، علی رغم ترس از نیرو و قدرت آنان

قال رجالان من الذین یخافون . . . ادخلوا علیهم الباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 13 - 3

3 - مبارزه با دشمنان خدا و رسول و سرکوبی آنان، امری لازم و بر عهده مسلمانان

ذلک بأنهم شاقوا اللّٰه ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 6 - 3

3 - فرمان خداوند به مبارزه با شیطان، چونان برخورد با دشمن

فاتّخذوه عدوّاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 8

8- مؤمنان ، محتاج امداد های الهی ، در پیشبرد دین و مبارزه با دشمنان

إن تنصروا الله ينصركم

از این که خداوند، نوید نصرت و امداد به مؤمنان را در زمینه جهاد مطرح کرده است؛ نیاز آنان به امدادهای خداوند استفاده می شود.

ص: 77

227- مبارزه با دشمنان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 157 - 6

6 - برخورد و مبارزه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن با مخالفان دعوت الهی (کافران و مشرکان) ، متکی بر منطق و استدلال بود .

فأتوا بکتبکم إن کنتم صدقین

228- مبارزه با دشمنان محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 12 - 2

2 - مؤمنان صدر اسلام ، وظیفه دار تکذیب شایعه های بی اساس بدخواهان علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و خانواده آن حضرت

لولا إذ سمعتموه ظنّ المؤمنون و المؤمنت بأنفسهم خیرًا و قالوا هذا إفک مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 2,4

2 - مسلمانان ، موظف بودند با توطئه « افک » به عنوان بهتانی بزرگ علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و حریم آن حضرت ، مقابله کنند .

و لولا إذ سمعتموه قلتم .. سبحنک هذا بهتن عظیم

4 - مسلمانان ، موظف اند در برابر شایعه ها و تهمت های بی اساس علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و حریم آن حضرت ، واکنشی

صریح و منفی نشان دهند و به مقابله جدی با آنها برخیزند .

و لولا إذ سمعتموه قلتم .. هذا بهتن عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 39 - 9

9 - توکل و اتکال پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) بر خداوند ، سبب اعتماد به نفس و پشت گرمی آن حضرت در مبارزه با دشمنان و

نیل به اهداف رسالت

قل حسبی الله علیه یتوکل المتوکلون . قل یقوم اعمالوا علی مکاتکم ائی عمل فسو

یادآوری توکل و اتکال بر خداوند (در آیه قبل) پیش از اعلام موضع قاطع خود به دشمنان، می تواند گویای برداشت بالا باشد.

229- مبارزه با دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 121 - 12

12 - دوستان شیطان در مسیر مبارزه با دین و احکام الهی آن هستند.

وإن الشیطان لیوحون إلی أولیائهم لیجدلوکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 78

2 - کافران ستیزه‌گر با دین ، پلید هستند و اهل ایمان ، پاک .

لیمیز الله الخبیث من الطیب

230- مبارزه با رباخوار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 279 - 1,5

1 - خداوند و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در جنگی بزرگ علیه رباخواران

فان لم تفعلوا فاذنوا بحرب من الله ورسوله

بنابراینکه «من» ، ابتدائیه باشد؛ یعنی جنگ از ناحیه خدا و رسول آغاز شده است. گفتنی است که نکره بودن کلمه «حرب» ، دلالت بر جنگی بزرگ دارد.

5 - لزوم شدت عمل و برخورد نظامی ، بارباخوارانی که دست از عمل ناپسند خود برنمی دارند .

فان لم تفعلوا فاذنوا بحرب من الله ورسوله

231- مبارزه با رذایل اخلاقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 43 - 3

3 - دشمنی و کینه توزی ، رذایلی ریشه دار و مبارزه با آن نیازمند سعی و تلاش است .

ونزعنا ما فی صدورهم من غل

به کارگیری «نزع» ، به معنای کندن، برای رهاسازی انسان از کینه و عداوت، می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

232- مبارزه با رسوم جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 189 - 10

10 - مبارزه اسلام با آداب و رسوم نادرست و خرافی عصر جاهلیت

ولیس البر بأن تأتوا البيوت من ظهورها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 3 - 10

10 - مبارزه اسلام با مظاهر شرک و بت پرستی و فرهنگ جاهلیت

حرمت علیکم . . . و ما ذبح علی النصب و إن تستقسموا بالآلزم

ص: 79

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 50 - 9,10

9 - لزوم مبارزه با فرهنگ جاهلی و ریشه کن ساختن آن

افحکم الجهلیه بیغون

10 - از میان بردن فرهنگ و مقررات جاهلی حاکم بر جوامع ، از اهداف احکام و قوانین الهی

و إن احکم بینهم بما أنزل الله . . . افحکم الجهلیه بیغون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 37 - 21,27

21 - برخی از سنت های جاهلی ، به قدری در جامعه صدر اسلام رخنه و نفوذ داشت که شکستن آن ، نیاز به اقدام عملی پیامبر (صلی الله علیه و آله) با پشتیبانی خداوند داشت .

فلما قضی زید منها وطرا زوجنکها لکی لایکون علی المؤمنین حرج فی أزواج ادعیائهم

27 - فلسفه ازدواج پیامبر (صلی الله علیه و آله) با مطلقه پسر خوانده خویش ، شکستن سنتی جاهلی و هموار کردن راه برای دیگران بود .

زوجنکها لکی لایکون علی المؤمنین حرج فی أزواج ادعیائهم

233- مبارزه با رسوم غلط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 189 - 17

17 - ارائه روش صحیح ، پس از طرد سنت های غلط ، از روش های تربیتی قرآن است .

لیس البر . . . و لکن البر من اتقی

234- مبارزه با رهبران کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 24 - 5

5- مبارزه با عوامل و سردمداران کفر و فساد و اصلاح نظام اجتماعی حاکم ، سرلوحه رسالت موسی (ع) و مرحله نخستین نهضت او

لقد أرسلنا موسی . . . إلى فرعون و هم-ن و قرون

235- مبارزه با سنت گرایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 70 - 8

8 - مخالفت با سنن قومی ، در پندار قوم عاد ، سفاهت و نابخردی بود .

ص: 80

إنا لنريك في سفاهه .. و نذر ما كان يعبد ءاباؤنا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - شعراء - 26 - 76 - 1

1 - اقدام ابراهيم (ع) به شكستن بت سنت گرايي و تقليد بي چون و چرا از نياكان

أفرءيتم .. أتم و ءاباؤكم الأقدمون

236- مبارزه با شايعه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 175 - 15

15 - لزوم مقابله با تبليغات دشمن و جلوگيري از تأثير آن

الذّين قال لهم التّاس .. إنّما ذلكم الشّيطان يخوّف اولياءه فلا تخافوهم و خافون

قرآن با بيان تبليغات سوء دشمنان با جمله «فلا تخافوهم و خافون»، در صدد خشي سازي توطئه هاي دشمن برآمد تا به مؤمنان نيز بياموزد كه بايد همواره به مقابله با تبليغات سوء دشمن برخيزند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - نور - 24 - 16 - 9

9 - اظهار تنفر و نشان دادن واكنش منفي ، وظيفه مسلمانان در برابر شايعه ها و تهمت هاي بي دليل جنسي عليه ديگر مسلمانان

و لولا إذ سمعتموه قلتم ما يكون لنا أن نتكلّم بهذا سبحنك هذا بهتن عظيم

237- مبارزه با شرک

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - انبياء - 21 - 25 - 3

3- شعار « لا إله إلاّ الله » ، پرستش خدای يگانه و مبارزه با شرک و چندگانه پرستی ، محتوای وحی الهی به تمامی رسولان

من رسول إلاّ نوحی إليه أنّه لا إله إلاّ أنا فاعبدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 173 - 5

5 - مبارزه اسلام با مظاهر شرک و بت پرستی

إنما حرم . . . و ما أهل به لغير الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 81

10 - « وقاتلوهم حتی لاتکون فتنه » ای شرک . . . و هو المروری عن الصادق (ع)

از امام صادق(ع) درباره آیه «وقاتلوهم حتی لاتکون فتنه» روایت شده که مراد از «فتنه» شرک است . . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 3 - 10

10 - مبارزه اسلام با مظاهر شرک و بت پرستی و فرهنگ جاهلیت

حرمت علیکم . . . و ما ذبح علی النصب و إن تستقسموا بالالزم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 74 - 11

11 - در تبلیغ توحید و مبارزه با عقاید شرک آلود باید صریح و قاطع بود.

أَتتخذ أصناما ءالهه إنی أریک و قومک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 13

13 - تمسک به توحید و مبارزه با شرک، شرط ورود به جرگه نیکوکاران است.

و كذلك نجزی المحسنین

روشن است که مصداق برتر نیکوکاران در این آیه ابراهیم خلیل(ع) است و طبیعی است که موصوف شدن آن حضرت به این وصف باید در تناسب و ارتباط با آیات پیشین باشد، و چون آیات گذشته عموماً درباره توحید ابراهیم(ع) و تلاش آن حضرت برای مبارزه با شرک بود، شاید بتوان گفت که این ویژگی از مقومات نیکوکار بودن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 59 - 8

8 - مبارزه با شرک و دعوت به توحید، مهمترین رسالت نوح

يقوم اعبدوا الله ما لكم من إله غيره

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 65 - 11

11 - مبارزه با شرک ، از وظایف اصلی هود

قال يقوم اعبدوا الله ما لكم من إله غيره

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 70 - 2

2 - قوم عاد ، رسالت هود را از سوی خداوند ، برای دعوت به توحید و مبارزه با شرک باور نداشتند .

أَجْتَنَّا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ

استفهام در جمله «أَجْتَنَّا . . .» استفهام انکاری ابطالی است. یعنی دلالت می کند که آنچه مورد استفهام واقع شده

ص: 82

(مأموریت هود برای دعوت به یکتاپرستی)، بی اساس است و مدعی آن (حضرت هود) دروغگوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 73 - 10

10 - مبارزه با شرک ، از وظایف اصلی صالح (ع)

قال يقوم اعبدوا الله ما لكم من إله غيره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 85 - 11

11 - مبارزه با شرک از وظایف اصلی شعيب بود .

قال يقوم . . . ما لكم من إله غيره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 7 - 9

9 - فرمان خداوند به مبارزه با کفر و شرک و به وجود آوردن صحنه مبارزه ، از اسباب تحقق اراده خداوند برای اظهار حق و نابودی کفر

و يريد الله أن يحق الحق بكلمته

خداوند در برابر مؤمنان که خواهان هجوم به کاروان تجاری قریش بودند، خواست تا آنان با لشکریان کفر در آویزند و به جهاد با آنان پردازند و همان را نیز مقدر ساخت و بیان داشت که احقاق حق در پرتو آن حاصل می شود. بنابراین مراد از «بکلمته» همان فرمان به جهاد و تحقق یافتن صحنه مبارزه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 64 - 5،9

5 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبران الهی در مبارزه با شرک و کفر تنها باید بر خدا و مؤمنان پیر و تکیه کنند .

حسبک الله و من اتبعک من المؤمنین

9 - اتکا بر مؤمنان راستین برای مبارزه با شرک و کفر ، منافاتی با توحید و اتکا بر خدا ندارد .

حسبک الله و من اتبعک من المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 52 - 7

7- مخالفت با عقاید انحرافی پدر ، آغاز مبارزه ابراهیم (ع)

إذ قال لأبيه وقومه

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که تقدم لفظی «أبيه» بر «قومه» دلالت بر تقدم زمانی داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 52 - 7,8

7 - تلاش در راه احیای معارف دین و مبارزه فرهنگی با جریان کفر و شرک ، جهادی بزرگ و با عظمت

ص: 83

فلا تطع الكافرين و جهدهم به جهاداً كبيراً

8 - مبارزه و جهاد فرهنگی با کفر و شرک ، هدف کلی قرآن و محور اصلی دعوت پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله)

و جهدهم به جهاداً كبيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 93 - 7

7 - رهنمود خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، مبنی بر زمینه سازی برای از بین بردن مظاهر شرک و شکستن بت ها

فراغ عليهم ضرباً باليمين

یادآوری داستان بت شکنی ابراهیم(ع) و چگونگی مبارزه آن حضرت با مظاهر شرک در مکه (نیمه نخست بعثت)، می تواند به منظور درس آموزی و ارائه روش مبارزه با شرک و بت پرستی برای پیامبر(صلی الله علیه و آله) و مؤمنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 44 - 10

10 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور مبارزه علنی و صریح با عقاید مشرکان (چون عقیده به شفاعت کردن معبود ها و توانایی آنان بر این کار)

أم اتخذوا من دون الله شفعاء قل أولو كانوا لا يملكون شيئاً ولا يعقلون . قل لل

238- مبارزه با شعيب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 88 - 4,3

3 - اشراف کفرپیشه قوم مدین ، سردمداران مبارزه با شعيب و رسالت های وی

قال المأ الذين استكبروا من قومه لنخرجنك

4 - کبرورزی و خودبرتربینی اشراف کفرپیشه مدین ، ریشه مبارزه آنان با شعيب و رسالت های او

قال المأ الذين استكبروا من قومه لنخرجنك

2 - کافران قوم شعیب پس از تمام شدن حجت الهی بر آنان و اصرارشان به کفرورزی و مبارزه با شعیب و مؤمنان به وی ، به هلاکت رسیدند .

قال المأء . . فأخذتهم الرجفة

کلمه «فا» در «فأخذتهم» نزول عذاب را بر قضایای بیان شده در آیات قبل مرتبط می سازد و از آن قضایاست، کفرورزی مردم مدین، مبارزه آنان با شعیب و در آخر دعای شعیب که خواهان داوری خداوند شد.

239- مبارزه با شهوترانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 25 - 27

27 - فراهم آوردن ازدواج های سهل و آسان در جامعه ، راه جلوگیری از مفسد جنسی

و من لم يستطع . . . فمن ما ملکت ایمانکم ... ذلک لمن خشی العنت منکم

چون ازدواج با کنیزان سهل است و خداوند برای جلوگیری از زنا و مفسد جنسی آن را پیشنهاد و تجویز کرده، معلوم می شود که بهترین راه برای جلوگیری از مفسد جنسی، فراهم آوردن ازدواج سهل و آسان است.

240- مبارزه با شیاطین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 76 - 6

6 - وجوب نبرد با یاوران شیطان (کافران و طاغوت ها)

و الذین کفروا یقاتلون فی سبیل الطّاغوت فقاتلوا اولیاء الشّیطان

241- مبارزه با شیاطین انسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 112 - 6

6 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، مانند سایر پیامبران، درگیر مبارزه با شیاطینی از جن و انس

و کذلک جعلنا لکل نبی عدوا شیطین الإنس و الجن

242- مبارزه با شیاطین جنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 112 - 6

6 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، مانند سایر پیامبران، درگیر مبارزه با شیاطینی از جن و انس

و كذلك جعلنا لكل نبي عدوا شيطيين الإنس و الجن

243- مبارزه با شيطان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - فاطر - 35 - 6 - 3

3- فرمان خداوند به مبارزه با شيطان ، چونان برخورد با دشمن

ص: 85

فَاتَّخَذُوهُ عَدُوًّا

مبارزه با صالح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 75 - 5

5 - مبارزه اشراف کفرییشه نمود با صالح (ع) ، علی رغم مشاهده معجزه و دلیل روشن بر رسالت آن حضرت

قال الملائه الذین استکبروا من قومہ . . . أتعلمون أن صلحاً مرسل من ربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 49 - 4

4 - مبارزه با صالح پیامبر و از میان بردن وی ، محور اتحاد و همکاری گروه های فسادگر علی رغم داشتن اختلاف

و کان فی المدینہ تسعه رهط . . . تقاسموا باللہ لنبیئته و أهله

نه گانه بودن گروه های مزبور، خود دلیل تمایزات و وجود نقطه های افتراق میان آنان است؛ با این حال برای از میان بردن صالح باهم متحد شدند.

244- مبارزه با ضد ارزش ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 11، 10

10 - لزوم شناساندن ارزش ها به فرد و جامعه قبل از مبارزه با حرکت ها و اندیشه های ضد ارزشی آنان *

الأمرین بالمعروف و الناهون عن المنکر

برداشت فوق، بدین احتمال است که تقدم لفظی امر به معروف و نهی از منکر، اشاره به تقدم حقیقی و عملی آن داشته باشد.

11 - ترویج ارزش ها و مبارزه با ضد ارزش ها ، دو عنصر متلازم با هم

الأمرین بالمعروف و الناهون عن المنکر

با توجه به اینکه در بیشتر موارد قرآنی این دو عنصر در کنار یکدیگر آمده است، برداشت فوق استفاده می شود.

245- مبارزه با طاغوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 76 - 6

6 - وجوب نبرد با یاوران شیطان (کافران و طاغوت ها)

والَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ

ص: 86

246- مبارزه با طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 24 - 5

5 - مبارزه با طغیانگران ، از شاخص ترین برنامه های رسالت پیامبران است .

اذهب إلی فرعون إنه طغی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 17 - 3

3 - مبارزه با طغیانگران ، از شاخص ترین برنامه های رسالت پیامبران

اذهب إلی فرعون إنه طغی

247- مبارزه با ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 23 - 24، 14، 11

11 - گستاخی و بی پروایی قوم موسی (ع) در برابر خداوند ، زمینه سرپیچی آنان از فرمان موسی (ع) (ورود به سرزمین مقدس و مبارزه با جباران)

إتآ لن ندخلها .. قال رجالن من الذین یخافون انعم الله علیهما ادخلوا

14 - تاختن بر جباران سرزمین مقدس و گشودن دروازه آن ، طرح پیشنهادی یوشع و کالب برای فتح بی درنگ آن سرزمین

قال رجالن .. ادخلوا علیهم الباب فاذا دخلتموه فانکم غلبون

24 - تبلیغات یاوران خداترس موسی (ع) (یوشع و کالب) به هدف برانگیختن و بسیج بنی اسرائیل برای هجوم به سرزمین مقدس و نبرد با زورگویان

قال رجالن .. ان کنتم مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 24 - 13، 3، 1

1 - اصرار و تأکید بنی اسرائیل بر کناره گیری از پیکار با زورگویان سرزمین مقدس ، علی رغم فرمان موسی (ع)

قالوا یموسی إنا لن ندخلها ابداً

3 - بی اعتنایی قوم موسی (ع) به فراخوانی یوشع و کالب برای یاری موسی (ع) در مبارزه با جباران

ادخلوا علیهم الباب .. قالوا یموسی إنا لن ندخلها

بنی اسرائیل پس از شنیدن سخنان یوشع و کالب، حضرت موسی(ع) را مخاطب قرار دادند تا بی اعتنایی و بی توجهی خود را به دعوت آن دو نفر اعلام کرده باشند.

13 - اصرار بنی اسرائیل بر کناره گیری از نبرد با جباران و جاخوش کردن در کاشانه خویش

إنا ههنا قعدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 87

1 - عذر خواستن موسی (ع) در پیشگاه پروردگار ، از ناتوانی خویش در بسیج بنی اسرائیل برای مبارزه با جباران

قال رب انی لا املک الا نفسی و اخی

2 - ناامیدی موسی (ع) از حرکت بنی اسرائیل و مبارزه با جباران برای ورود به سرزمین مقدس

قال رب انی لا املک الا نفسی و اخی

3 - شکایت موسی (ع) به پیشگاه پروردگار ، از تمرد بنی اسرائیل در مبارزه با جباران

قال رب انی لا املک الا نفسی و اخی

248- مبارزه با عقیده باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 80 - 8

8 - زدودن پندارهای باطل درباره قیامت ، شرطی اساسی برای ایجاد زمینه های ایمان در مردم

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم .. وقالوا لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة

249- مبارزه با عوامل انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 150 - 21

21 - مسؤولان جوامع دینی باید نسبت به عقاید دینی مردم حساس بوده و در طریق مبارزه با منحرفان و عوامل انحراف کوتاهی نکنند .

قال ابن امّ إن القوم استضعفونی و کادوا یقتلوننی

250- مبارزه با عوامل جرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 30 - 8

8 - مبارزه اسلام با علل و زمینه های وقوع جرم ، بزهکاری و فحشا

قل للمؤمنين يغضوا من أبصرهم و يحفظوا فروجهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 8

8 - مبارزه اسلام با علل و زمینه های وقوع جرم ، بزهکاری و فساد جنسی

و قل للمؤمنت يغضضن من أبصرهنّ و يحفظن فروجهنّ

ص: 88

251- مبارزه با عهدشکنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 100 - 6

6 - مسؤولیت همه افراد یک ملت در برابر عهدشکنی گروهی از آنان *

او کلما عهدوا عهداً نبذه فریق منهم

آیه شریفه، همه یهودیان را به خاطر عهدشکنی گروهی از ایشان ملامت کرده است و این بیانگر آن است که وظیفه شناسان باید با امر به معروف و نهی از منکر و... دیگران را از عهد شکنی بازدارند و گرنه سزاوار ملامت هستند.

252- مبارزه با غضب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 14

14 - آرامش و بردباری، سلاحی کارآمد و سازنده در رویارویی با خشم و تعصب جاهلانه

فی قلوبهم الحمیه .. فأنزل الله سکینته علی رسوله و علی المؤمنین

از این که خداوند، در قبال لجاجت و خشم جاهلانه مشرکان، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان را به سلاح آرامش و طمأنینه مجهز ساخته است؛ مطلب بالا استفاده می شود.

253- مبارزه با غلو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 50 - 9

9 - پیشوایان و مبلغان دین وظیفه دار مبارزه با پندارهای غلوآمیز مردم درباره آنان

قل لا أقول لکم .. إنی ملک

الزام پیامبر (صلی الله علیه و آله) به اعلام موارد مذکور در آیه الزامی است برای همه مبلغان و پیشوایان دین که این موارد را برای مردم بیان نمایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- رهبران الهی ، همواره ، باید مردم را از غلوگرایی بازداشته و مقام خود را برتر از آنچه هست ، وانمود نکنند .

قل إنا بشر مثلکم

گرچه آیه، خطاب به پیامبر(صلی الله علیه و آله) است، ولی بنابر ویژگی های قرآن، این رهنمود، فرمانی عمومی، مخصوصاً به رهبران و پیشوایان دینی است تا همواره، این نکته را به مردم یادآوری کنند که آنان نیز بشرند، تا مبدا شائبه های الوهیت و نظایر آن در ذهن مردم شکل بگیرد.

ص: 89

254- مبارزه با فتنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 193 - 2

2 - لزوم مبارزه با فتنه و فتنه انگیزان

و قتلوه‌م حتی لاتکون فتنه

255- مبارزه با فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 25 - 28

28 - لزوم فراهم کردن زمینه های ازدواج در جامعه ، جهت جلوگیری از فحشا و فساد

و من لم یستطع منکم ... فمن ما ملک ایمانکم ... ذلک لمن خشی العنت منکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 80 - 2

2 - سرگذشت لوط پیامبر در مبارزه علیه فحشا و فرجام شوم قوم زشتکار او ، سرگذشتی پندآموز و شایسته یادآوری

و لوطاً إذ قال

چنانچه «لوطاً» مفعول برای فعل مقدر «اذکر» باشد، کلمه «إذ» بدل اشتهال برای لوطاً است و اگر لوطاً مفعول برای «أرسلنا» گرفته شود، «إذ» مفعول برای فعل مقدر «اذکر» خواهد بود، که بر این مبنا تقدیر جمله چنین است: أرسلنا لوطاً اذکر إذ قال ... بنابر هر دو احتمال، لزوم یادآوری داستان لوط و قومش به دست می آید. گفتنی است هدف از یادآوری سرگذشت پیشینیان، عبرت آموزی و پندگیری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 8

8 - مبارزه اسلام با علل و زمینه های وقوع جرم ، بزهکاری و فساد جنسی

وقل للمؤمنت یغضضن من أبصرهنّ و یحفظن فروجهنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مبارزه با فحشا و زشت کرداری ، مهم ترین مسؤولیت و رسالت لوط

و لوطاً إذ قال لقومه أتأتون الفحشه

مقدم آمدن «أتأتون الفحشه» و قرار گرفتن آن در رأس پیام های لوط، بیانگر مطلب یاد شده است.

ص: 90

256- مبارزه با فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 127 - 4,8

4 - بنی اسرائیل همگام موسی (ع) و پیرو او در مبارزه علیه فرعون

أتذر موسی و قومه

8 - آمادگی موسی (ع) و قومش برای شورش علیه نظام فرعون و به انزوا کشاندن فرعون و خدایان او، دلیل اشراف دربار برای ضرورت مجازات و سرکوبی آنان

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض و یذکر وءالہتک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 45 - 5

5 - دشواری رسالت موسی، در مبارزه با فرعون

ثم أرسلنا موسی و أخاه ہرون

رسالت ہارون به همراه موسی (ع)، می تواند بدان جهت باشد که بار مسؤلیت موسی در مبارزه با فرعون و اشراف پیرامون او، بسیار سنگین بود و برای سبک تر شدن آن، خداوند ہارون را نیز به همراه او مبعوث کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 46 - 1

1 - مسؤلیت مشترک موسی و ہارون، در رسالت و مبارزه با فرعون و اشراف قوم او

ثم أرسلنا موسی و أخاه ہرون . . . إلی فرعون و ملایہ

«ملا» اسم جمع و به معنای اشراف و سران است. «إستکبار» (مصدر «استکبروا»); یعنی، کبر ورزیدن و تکبر نمودن «علو» (مصدر «عالین») نیز به معنای برتری جویی و سلطه طلبی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 16 - 10

10 - طرح ربوبیت مطلق خداوند در برابر فرعون ، اولین گام مبارزه صریح موسی و هارون (ع) با وی

فأتيا فرعون فقولا إنا رسول ربّ العلمين

تصریح موسی و هارون(ع) به این که عوالم جهان آفرینش تحت ربوبیت خدا است، می تواند اولین گام در مبارزه با فرعون و ردّ صریح ادعای وی باشد که می گفت: «أنا ربکم الأعلى». (79/24).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 32 - 9

9 - مبارزه با فسق و تجاوز ، هدف اساسی موسی (ع) در رویارویی با فرعون و دارودسته وی

إلی فرعون و ملائیه إنهم كانوا قومًا فسقین

ص: 91

257- مبارزه با فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 207 - 8،13

8 - وجود مؤمنان ایثارگر در جامعه برای مبارزه با فساد، از نشانه های رأفت خداوند به بندگان

و اذا تولى سعى فى الأرض . . . و من الناس من يشرى نفسه ابتغاء مرضات الله . . . و ال

13 - لزوم مبارزه تا سر حدّ جان دادن، با فساد و حاکمان فاسد

و من الناس من يعجبك . . . و اذا تولى سعى فى الأرض . . . و من الناس من يشرى نفسه

از اینکه پس از بیان خصلتهای حاکمان مُفسد، بی درنگ ستایش از کسانی شده است که جان خویش را در راه خدا می دهند، برداشت فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 251 - 19،20

19 - دفع تجاوزها، تنها راه جلوگیری از فسادهای فراگیر در زمین

و لو لا دفع الله الناس بعضهم ببعض لفسدت الارض

20 - دفع فساد و تجاوزطلبی انسان ها به وسیله یکدیگر، پرتویی از تفضّل جهانشمول الهی

و لو لا دفع الله . . . و لكنّ الله ذو فضل على العالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 193 - 2

2 - لزوم مبارزه با فتنه و فتنه انگیزان

و قتلوهم حتى لا تكون فتنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 25 - 27،28

27 - فراهم آوردن ازدواج های سهل و آسان در جامعه ، راه جلوگیری از مفسد جنسی

و من لم یستطع . . . فمن ما ملکت ایمانکم ... ذلک لمن خشی العنت منکم

چون ازدواج با کنیزان سهل است و خداوند برای جلوگیری از زنا و مفسد جنسی آن را پیشنهاد و تجویز کرده، معلوم می شود که بهترین راه برای جلوگیری از مفسد جنسی، فراهم آوردن ازدواج سهل و آسان است.

28 - لزوم فراهم کردن زمینه های ازدواج در جامعه ، جهت جلوگیری از فحشا و فساد

و من لم یستطع منکم . . . فمن ما ملکت ایمانکم ... ذلک لمن خشی العنت منکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 74 - 18

18 - مبارزه با فساد و فسادانگیزی ، از اهداف مهم انبیا

و لاتعتوا فی الأرض مفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 92

21 - مبارزه با فساد و به انزوا کشاندن مفسدان ، از برنامه های اساسی پیامبران بود .

ولا تتبع سبیل المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 39 - 1,2

1 - نبرد با کافران تا برکنده شدن فتنه های آنان ، وظیفه ای ضروری بر عهده اهل ایمان

و قتلوهم حتی لا تکون فتنه

2 - لزوم مبارزه با فتنه و فتنه انگیزان

و قتلوهم حتی لا تکون فتنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 80 - 6

6- آرزوی برخوردار بودن از نیرو و امکانات برای مبارزه با تباهی ها و تبه کاران ، آرزویی روا و پسندیده است .

لو أن لی بکم قوه أو ءاوی إلی رکن شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 61 - 8

8 - اقدام های قاطع برای دفع فساد از جامعه ، با رعایت مراحل و شرایط ، روا و جایز است .

لئن لم ینته المنفقون . . . اینما تقفوا أخذوا و قتلوا تقتیلاً

258- مبارزه با فساد اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 33 - 10

10 - اجرای حدود الهی ، روشی برای مبارزه با فساد اجتماعی و پاسداری از امنیت جامعه

انما جزؤا الذین یحاربون اللہ ورسوله ویسعون فی الارض فساداً ان یقتلوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 25 - 3

3 - اهل ایمان موظف به مبارزه با فتنه‌هایی که شعله‌های آن دامنگیر کل جامعه است .

و اتقوا فتنه لاتصیب الذین

عامل فتنه در مورد بحث - چنانچه گذشت - گناه و ستمکاری است و مرتکب این گناه به دلیل «ظلموا منکم» تنها برخی از افراد جامعه هستند. بنابراین امر به اتقا (اتقوا فتنه) نسبت به مخاطبان متفاوت خواهد بود. یعنی نسبت به گنهکاران و ستم پیشگان، پرهیز از خود گناه است و نسبت به آنان که مرتکب نمی شوند، جلوگیری از ارتکاب آن است.

ص: 93

259- مبارزه با فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 12 - 6

6 - مبارزه با فسق و تجاوزگری فرعون و فرعونیان ، در رأس برنامه ها و وظایف موسی

فی تسع آیت إلی فرعون و قومه إثم کانوا قومًا فسقین

260- مبارزه با قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 5 - 9

9 - رویگردانی، تکذیب و تمسخر، مراحل مبارزه و رویارویی کافران با آیات الهی و قرآن*

ما تأتیهمن من آیه... إلی کانوا عنہا معرضین. فقد کذبوا بالحق... ما کانوا به ی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 25 - 15، 12، 10

10 - افسانه خواندن قرآن، از شیوه های مبارزه کافران و مشرکان با اسلام

حتی إذا جاءوک یجدلونک یقول الذین کفروا إن هذا إلی أسطیر الأولین

12 - ناتوانی کافران از مقابله با قرآن و پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

حتی إذا جاءوک یجدلونک یقول الذین کفروا إن هذا إلی أسطیر الأولین

پناه بردن مشرکان به جدل و اتهام، گویای این است که هیچ راه منطقی و صحیحی برای مقابله با قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) وجود نداشته است.

15 - اسطوره خواندن قرآن و جدال و سرسختی در برابر آن، کفرورزی است.

یقول الذین کفروا إن هذا إلی أسطیر الأولین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - افسانه خواندن قرآن و کهنه دانستن مطالب آن، از ترفندهای کافران برای جلوگیری از گوش فرادادن مردم به آن

إن هذا إلا أسطير الأولین. و هم ینهون عنه

«اول» به معنای آغاز است، و مراد کافران از این اتهام کهنه بودن مطالب قرآن می تواند باشد.

7 - ترفندهای کافران برای مبارزه با قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بی ثمر و موجب هلاکت خود آن ها می شود.

و هم ینهون عنه و ینثون عنه و إن یهلکون إلا أنفسهم

صدر آیه بیان مبارزه کافران با اسلام و قرآن است. لذا جمله «إن یهلکون» می تواند ناظر به این نکته باشد که سرانجام این مبارزه شکست و هلاکت خود آنان است، نه قرآن و اسلام.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تمسک کافران مکه به حيله برای مقابله با آنان

و يمكرون .. و إذا تتلى عليهم آياتنا قالوا قد سمعنا لو نشاء لقلنا

جمله «إذا تتلى ..» می تواند بیان مصداقی از «يمكرون» در آیه قبل باشد.

4 - کافران مکه معارف قرآن را نوشتارها و سخنان بی اساس مردمان نخستین قلمداد می کردند .

إن هذا إلا أسطير الأولین

«اساطير» به معنای نوشتارهای بی اساس است و «الأولین» به معنای انسانهای نخستین. گفتنی است که «اساطير الأولین» می تواند به این معنا باشد که این اسطوره ها در باره انسانهای اولیه است و می تواند به این معنا باشد که اینها اسطوره هایی است ساخته و پرداخته انسانهای نخستین.

5 - معرفی قرآن به عنوان افسانه های کهن و دروغین از ترفند های کافران برای مقابله با قرآن

قالوا .. إن هذا إلا أسطير الأولین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - نابحق جلوه دادن قرآن با درخواست عذاب از درگاه خدا ، از حيله های کافران مکه در مبارزه با قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و يمكرون .. و إذا قالوا اللهم ... فأمطر علينا حجارة من السماء

برخی در توجیه عذاب خواهی کافران (فامطر علينا ..) چنین گفته اند که آنان برای فریب دیگران و یا اقناع خویش این نفرین را در حق خود روا داشتند تا با اجابت نشدن آن، خویشان را در انکار قرآن و حقانیت رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) محق بشمارند. آیه قبل که سخن از مکر کافران داشت، می تواند تأییدی برای این نظریه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - اطاعت محض و تبعیت کورکورانه یهود و نصارا از احبار و راهبانشان ، در راستای مبارزه با قرآن و اسلام

اتخذوا أحبارهم و رهبنهم أرباباً .. یریدون أن یطفئوا نور الله بأفوههم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 11 - 4

4- مخالفت و مبارزه با قرآن و پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، مصداق آشکار ظلم و ستم است .

لقد أنزلنا إلیکم. .. و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه

خداوند، پس از بیان نزول قرآن و فراخواندن مردم به تعقل در آن و نیز طرح نابودی بسیاری از اقوام گذشته به خاطر ظلمشان، مخالفان اسلام و قرآن را به عذاب و نابودی تهدید کرد و این می رساند که مخالفت با اسلام و قرآن، مصداق روشن ظلم و موجب نابودی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 4 - 3

3 - تهمت و افترا، ابزار و شیوه های مبارزه کافران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن

ص: 95

وقال الذين كفروا إن هذا إلا إفك افتريه و أعانه عليه قوم ءآخرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 51 - 7

7- ترور شخصیت (همچون پیامبر (صلی الله علیه و آله)) ، از ترفند های کافران برای مبارزه با تعالیم اسلام و قرآن

لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَ يَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ

این که کافران، به جای مبارزه با تعالیم قرآن، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را متهم به جنون کردند؛ بیانگر این نکته است که آنان درصدد بودند با این کار، به هدف خود (نابودی دین) نائل شوند.

261- مبارزه با قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 80 - 2

2- آرزوی لوط (ع) به داشتن نیرویی برای مقابله با تبه کاران و دفاع از مهمانان خویش در برابر آنان

قال لو أن لی بکم قوّه

«لو» در جمله فوق ، حرف تمثلاً و به معنای لیت (ای کاش) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 167 - 4

4- تلاش پیگیر و مجدّدانه لوط (ع) ، در مبارزه با انحراف (هم جنس گرایی) قوم خویش

قالوا لئن لم تنته یلوط لتکوننّ من المخرجین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 168 - 2,3

2- حضرت لوط (ع) - به رغم تهدید شدن به تبعید - تنفر و دشمنی خود را با کردار زشت قوم خود اعلام کرد و بر آن تأکید ورزید .

قال إني لعملمکم من القالین

3- لوط پیامبر ، دوست مردم و تنها در ستیز با کردار ناشایست آنان

قال إني لعملكم من القالين

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که لوط(ع) خود را از عمل قومش، بیزار معرفی کرد و نه از خود آنان.

262- مبارزه با کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 286 - 25،26

25 - اظهار نیازمندی مؤمنان به نصرت الهی در نبرد با کافران ، از ویژگی های آنان

ص: 96

26 - نصرت و یاری مؤمنان در رویارویی با کافران ، از شؤون ولایت الهی بر مؤمنان

انت مولینا فانصرنا علی القوم الکافرین

تفریح جمله «فانصرنا» بر «انت مولینا» بیانگر آن است که ولایت الهی بر مؤمنان، مقتضی یاری آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 76 - 6

6 - وجوب نبرد با یاوران شیطان (کافران و طاغوت ها)

والَّذین کفروا یقاتلون فی سبیل الطّاغوت فقاتلوا اولیاء الشّیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 140 - 11

11 - لزوم مبارزه منفی با استهزاگران آیات الهی و کفرورزان به آن

إذا سمعتم ءایة اللّٰه یکفر بها و یتستها بها فلا تقعدوا معهم حتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 71 - 22

22 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به مقابله مناسب با تهاجم تبلیغاتی کافران است.

قل أندعوا .. قل إن هدی الله هو الهدی

«قل» خطاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است. تکرار آن در آیه بیان اهمیت این مفاهیم در برابر الفئات و اندیشه هایی است که کافران آن را مطرح می ساختند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 87 - 2

2 - شعیب (ع) ، دعوتگر مؤمنان قوم خویش به صبر در برابر کفرپیشگان

إن كان طائفه منكم ءامنوا بالذی أرسلت به . . . فاصبروا

در اینکه مخاطب «فاصبروا» چه کسانی هستند سه احتمال وجود دارد: خصوص مؤمنان، خصوص کافران، هر دو طایفه. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است. در این صورت متعلق صبر، آزارها و اذیتهای کافران است. یعنی: فاصبروا علی ما یصیبکم من الکفار. (ای اهل ایمان در برابر آزار کافران صبر کنید و بر دینداری خویش استقامت ورزید.)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 30 - 6

6 - خداوند ، برترین برنامه ریز در مقابله با مکر کافران

والله خیر المکرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 38 - 8

ص: 97

8 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) از جانب خداوند مأموریت یافت تا سنت الهی را در سرکوبی حق ستیزان به کافران عصر خویش ابلاغ کند .

قل للذین کفروا . . . و إن یعودوا فقد مضت سنت الأولین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 39 - 1,4

1 - نبرد با کافران تا برکنده شدن فتنه های آنان ، وظیفه ای ضروری بر عهده اهل ایمان

و قتلوهم حتی لا تکون فتنه

4 - نبرد با کافران تا حاکمیت یافتن دین خدا در جهان ، فرمان خداوند به اهل ایمان

و قتلوهم حتی . . . یکون الدین کله لله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 157 - 6

6 - برخورد و مبارزه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن با مخالفان دعوت الهی (کافران و مشرکان) ، متکی بر منطق و استدلال بود .

فأتوا بکتبکم إن کنتم صدقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 39 - 2

2 - توجه به قاهر بودن خدا ، مقتضی اطمینان به غلبه حق و پایداری در برابر هجوم کافران علیه دین

فاصبر علی ما یقولون

«فاء» در «فاصبر» لزوم صبر را متفرع بر مطالب آیات پیشین کرده است. در آن آیات، از قدرت الهی بر نابودی کافران و نیز اعاده آنان در قیامت برای حساب رسی، سخن به میان آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 31 - 1

1 - رهنمود خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در مقابله علیه تبلیغات کافران

أم یقولون... قل ترَبَّصوا

263- مبارزه با کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 193 - 8

8 - تنها باید با ظالمان (کافران محارب و فتنه انگیزان و مانعان از گسترش و حاکمیت دین) مبارزه کرد .

فلا عدون إلا علی الظلمین

ص: 98

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 74 - 8

8 - خویشاوندی و پیوندهای اجتماعی نباید مانعی برای تبلیغ و مخالفت با الحاد گردد.

و إذ قال إبراهيم لأبيه أزر . . . و قومك

یاد آور شدن گفتگوی ابراهیم(ع) با خویشاوندانش بدان جهت می تواند باشد که ضرورت ملاحظه نکردن روابط خویشاوندی و قومی در مسائل اساسی عقیدتی را یادآور شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 7 - 9

9 - فرمان خداوند به مبارزه با کفر و شرک و به وجود آوردن صحنه مبارزه ، از اسباب تحقق اراده خداوند برای اظهار حق و نابودی کفر

و یرید الله أن یحق الحق بکلمته

خداوند در برابر مؤمنان که خواهان هجوم به کاروان تجاری قریش بودند، خواست تا آنان با لشکریان کفر درآویزند و به جهاد با آنان پردازند و همان را نیز مقدر ساخت و بیان داشت که احقاق حق در پرتو آن حاصل می شود. بنابراین مراد از «بکلمته» همان فرمان به جهاد و تحقق یافتن صحنه مبارزه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 64 - 9

5 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبران الهی در مبارزه با شرک و کفر تنها باید بر خدا و مؤمنان پیر و تکیه کنند .

حسبک الله و من اتبعک من المؤمنین

9 - اتکا بر مؤمنان راستین برای مبارزه با شرک و کفر ، منافاتی با توحید و اتکا بر خدا ندارد .

حسبک الله و من اتبعک من المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 52 - 8، 7

7- تلاش در راه احیای معارف دین و مبارزه فرهنگی با جریان کفر و شرک، جهادی بزرگ و با عظمت

فلاتنطح الکفرین و جهدهم به جهادًا کبیرًا

8- مبارزه و جهاد فرهنگی با کفر و شرک، هدف کلی قرآن و محور اصلی دعوت پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله)

و جهدهم به جهادًا کبیرًا

265- مبارزه با گمراهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 29 - 10

10- ترویج دین و مبارزه با گمراهی، از لوازم ایمان و پذیرش قرآن

ص: 99

يستمعون القرآن .. فلَمَّا قضى ولّوا إلى قومهم منذرين

عبارت «فلَمَّا قضى ولّوا.. منذرين» می رساند که پس از فهم پیام وحی و قبول آن، نوبت اقدام برای هدایت خلق است.

266- مبارزه با گناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 32 - 7,8

7- مبارزه با علل و زمینه های گناه، از روش های قرآن در مبارزه با مفسد

لا تاكلوا اموالكم بينكم بالباطل ... و لا تتمنوا ما فضل الله به بعضكم على بعض

8- لزوم مبارزه با ریشه ها و علل گناه، برای تأمین سلامت جامعه

لا تاكلوا اموالكم بينكم بالباطل ... و لا تقتلوا انفسكم ... و لا تتمنوا ما فضل

267- مبارزه با گوساله پرستان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 150 - 20

20- هارون با بیان مبارزه خویش با گوساله پرستان و ناتوانیش از بازداري آنان، در تلاش جهت اثبات بی گناهی خویش برای موسی (ع)

إن القوم استضعفوني و كادوا يقتلونني

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 94 - 11

11- بنی اسرائیل در خطر تشنگی و تفرقه، در صورت اقدام عملی و جدی هارون (ع) برای مقابله با گوساله پرستان

إني خشيت أن تقول فرقت بين بني إسرائيل

268- مبارزه با گوساله پرستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 150 - 17

17 - هارون در غیاب موسی (ع) با شرک‌ورزی و گوساله پرستی بنی اسرائیل به مبارزه پرداخته بود .

قال ابن أم إن القوم استضعفونی و کادوا یقتلوننی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 90 - 17

17 - هارون (ع) ، دارای برنامه ای مشخص برای مقابله با گوساله پرستی و احیای توحید در بنی اسرائیل بود .

ص: 100

دعوت هارون(ع) از بنی اسرائیل به اطاعت فرمان های او، پس از فرمان «اتَّبِعُونِي»، حاکی از آن است که وی برای بنی اسرائیل در صورت پیروی آنان از او، دستور العمل هایی را تدارک دیده بود.

269- مبارزه با لواط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 167 - 4

4 - تلاش پیگیر و مجدّانه لوط (ع)، در مبارزه با انحراف (هم جنس گرایی) قوم خویش

قالوا لئن لم تنته يلوطن لتكوننّ من المنخرجين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 28 - 10

10 - لوط (ع) برای منصرف کردن قوم اش از آمیزش با مردان، آن را بی سابقه و زشت معرفی کرد.

إنكم لتأتون الفحشه ما سبقكم بها من أحد من العلمين

270- مبارزه با مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 75 - 7

7 - خودبزرگ بینی، ریشه مبارزه با پیامبران الهی و مبلغان دین

قال الملاء الذين استكبروا من قومه .. أتعلمون أن صلحاً مرسل من ربه

271- مبارزه با متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 9 - 4,5,6

4 - در جریان درگیری و جنگ دو گروه از مسلمانان، نخست باید آنان را به مسالمت واداشت و در مرحله بعد با متجاوز برخورد کرد.

وإن طائفتان .. فأصلحوا ... فإن بغت

5- لزوم مبارزه و نبرد ، با گروه متجاوز و سرکش

فإن بغت إحدیهما علی الأخری فقتلوا الّتی تبغی

6- امت اسلامی ، ملزم به نبرد با هرگونه تجاوز و سرکشی در قلمرو حاکمیت اسلامی

فإن بغت إحدیهما علی الأخری فقتلوا الّتی تبغی حتّی تفیء

ص: 101

272- مبارزه با مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 193 - 2

2 - لزوم مبارزه با فتنه و فتنه انگیزان

و قتلوهم حتی لا تكون فتنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 123 - 5

5 - درگیری مؤمنان با مجرمان در طول تاریخ بوده است.

وإن الشیطان... لیجدلکم... وکذلک جعلنا فی کل قریه أكبر مجرمیها

273- مبارزه با محرمات مجعول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 32 - 8

8 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور مبارزه با بدعتها و تحریمهای ناشی از اوهام بشری

قل من حرم زینه الله التي أخرج لعباده

مبارزه با محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 176 - 8

8 - مقابله با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و جبهه حق، به منزله مقابله با خداوند است.

انّهم لن یضربوا الله شیئاً

مستند نمودن نفی ضرر به خداوند، با وجود اینکه مراد، نفی ضرر از دین و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان است، اشاره به این معنا دارد که مقابله با دین و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به منزله مقابله با خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 7 - 4

4 - اتهام سحر، وسیله ای برای مبارزه کافران با رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیات الهی

لقال الذین کفروا إن هذا إلا سحر مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 21 - 13

13 - ستمگران از مقابله با خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) طرفی نبسته و به اهداف خویش نخواهند رسید.

ص: 102

قل أى شىء أكبر شهده .. الذين ءاتينهم الكتب ... إنه لا يفلح الظلمون

مستفاد از ربط بين آيات و اطلاق ظالم بر مشركين و اهل كتاب كه در صدد مقابله با خدا و پيامبر (صلى الله عليه و آله) بوده اند. و از «لا يفلح الظالمون» فهميده مى شود كه آنها به دنبال اهدافى بوده اند كه موفق نشده و نخواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 25 - 12

12 - ناتوانى كافران از مقابله با قرآن و پيامبر اكرم (صلى الله عليه و آله)

حتى إذا جاءوك يجدلونك يقول الذين كفروا إن هذا إلا أسطير الأولين

پناه بردن مشركان به جدل و اتهام، گويای اين است كه هيچ راه منطقي و صحيحى براى مقابله با قرآن و پيامبر (صلى الله عليه و آله) وجود نداشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 26 - 7

7 - ترفندهاى كافران براى مبارزه با قرآن و پيامبر (صلى الله عليه و آله)، بى ثمر و موجب هلاكت خود آن ها مى شود.

و هم ينهون عنه و يثنون عنه و إن يهلكون إلا أنفسهم

صدر آيه بيان مبارزه كافران با اسلام و قرآن است. لذا جمله «إن يهلكون» مى تواند ناظر به اين نکته باشد كه سرانجام اين مبارزه شكست و هلاكت خود آنان است، نه قرآن و اسلام.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 33 - 1

1 - اندوه پيامبر اكرم (صلى الله عليه و آله) از مخالفتها و ياهو گوييهاى كافران

قد نعلم إنه ليحزنك الذى يقولون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 93 - 9

9 - ادعای عدم نزول وحى، به دروغ مدعى نبوت شدن و ادعای آوردن مانند برای قرآن، از روشهاى مخالفان براى مبارزه با اسلام و

پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود.

ما أنزل الله علی بشر .. افتری علی الله کذباً أو قال أوحی إلیّ ... سأنزل مثل ما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 195 - 8

8 - خداوند از مشرکان خواست اگر خدایانشان بر امری توانا هستند با کمک آنها علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) توطئه کنند و برای از میان بردن وی هیچ درنگی روا ندارند .

قل ادعوا شرکاءکم ثم کیدون فلا تنظرون

«کیدون» مرکب از فعل امر «کیدوا» (از «کید»، به معنی فکر کردن و توطئه چیدن) و نون وقایه است. کسره نون دلالت بر حذف «یاء» متکلم دارد. بنابراین «کیدون» (کیدونی) یعنی علیه من توطئه کنید. «انظار» مصدر «لاتنظروا» به معنای مهلت دادن است. «لاتنظرون» نیز مرکب از فعل نهی و نون وقایه است؛ یعنی: فلا تنظرونی، مرا مهلت ندهید.

ص: 103

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 32 - 2

2 - نابحق جلوه دادن قرآن با درخواست عذاب از درگاه خدا ، از حيله هاى كافران مكه در مبارزه با قرآن و رسالت پيامبر (صلى الله عليه و آله)

و يمكرون ... و إذ قالوا اللهم ... فأمطر علينا حجاره من السماء

برخی در توجیه عذاب خواهی کافران (فامطر علينا ..) چنین گفته اند که آنان برای فریب دیگران و یا اقناع خویش این نفرین را در حق خود روا داشتند تا با اجابت نشدن آن، خویشان را در انکار قرآن و حقانیت رسالت پیامبر (صلى الله عليه و آله) محق بشمارند. آیه قبل که سخن از مکر کافران داشت، می تواند تأییدی برای این نظریه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 101 - 2

2- نسخ و تغییر برخی از پیام های الهی ، دستاویزی برای مشرکان در مبارزه با پیامبر (صلى الله عليه و آله) و متهم کردن او به دروغ گویی

و إذا بدلنا آیه مکان آیه .. قالوا إنما أنت مفتتر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 11 - 4

4- مخالفت و مبارزه با قرآن و پیامبر اسلام (صلى الله عليه و آله) ، مصداق آشکار ظلم و ستم است .

لقد أنزلنا إليك .. و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه

خداوند، پس از بیان نزول قرآن و فراخواندن مردم به تعقل در آن و نیز طرح نابودی بسیاری از اقوام گذشته به خاطر ظلمشان، مخالفان اسلام و قرآن را به عذاب و نابودی تهدید کرد و این می رساند که مخالفت با اسلام و قرآن، مصداق روشن ظلم و موجب نابودی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 34 - 4

4- مشرکان از مقابله و رویارویی با دعوت پیامبر اسلام ، ناتوان بودند .

و ما جعلنا .. أفاین متّ فهم الخلدون

از این که مشرکان در انتظار مرگ پیامبر (صلی الله علیه و آله) و نابودی شریعت وی بودند به دست می آید که در مقابل دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) عاجز بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 36 - 3

3- ناتوانی و درماندگی کافران و مشرکان مکه ، در مبارزه با اسلام و منطوق پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و إذا رءاک الذین کفروا إن یتخذونک إلهًا هزواً

از این که کافران و مشرکان، به گونه ای مستمر به استهزای پیامبر (صلی الله علیه و آله) می پرداختند، بر می آید که آنان در توسل به منطوق و دلیل و برهان ناتوان بودند و هیچ راهی جز این نداشتند.

ص: 104

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 4 - 3,6

3 - تهمت و افترا، ابزار و شیوه های مبارزه کافران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن

و قال الذین کفروا إن هذا إلا إفک افتریه و أعانه علیه قوم ءآخرون

6 - تهمت و افترا زدن کافران به گناهی که تنها خود مرتکب آن بودند، از شیوه های آنان در مبارزه، علیه پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

و قال الذین کفروا إن هذا إلا إفک افتریه .. فقد جاءو ظلماً و زوراً

برداشت یاد شده از آن جا استفاده می شود که کافران، پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) را متهم به دروغ گویی می کردند؛ در حالی که خود، دروغ پرداز بودند و به دروغ و به ناحق، قرآن را ساخته و پرداخته آن حضرت می شمردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 48 - 5

5 - پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در انجام دادن رسالت خویش، با رو در رویی کافران و منافقان مواجه بود.

يَأْيُهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ ... و دع أذیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 43 - 9

9 - مشرکان، در صدد تحریک هم فکran خود برای رو در رویی با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تعالیم آن حضرت

إذا تتلى عليهم ءآیتنا .. قالوا ... یرید أن یصدکم عما کان یعبد ءآباؤکم

آوردن ضمیرهای خطاب «کم» می تواند برای ایجاد هیجان و ولع در مخاطبان باشد؛ تا آنان با توجه به این که آنچه مورد تعرض قرار گرفته آیین پدرانشان است، بیشتر به حرکت در آیند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 6 - 4,7

4 - سران و رهبران جامعه شرک، رهبری مردم را بر ضد رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) در دست داشتند.

و انطلق الملائم منهم أن امشوا و اصبروا على الهتكتم

7 - سلب آزادی از مردم و ایجاد مانع بر سر راه آگاهی آنان از حقایق الهی ، از شیوه های مبارزه سران کفر و شرک با پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

و انطلق الملائم منهم أن امشوا و اصبروا على الهتكتم

پراکنده کردن توده های مردم از اطراف پیامبر (صلی الله علیه و آله) و توصیه به پایداری بر عقیده خود از سوی سران کفر، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 8 - 3

3- نسبت افترا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از شیوه های کافران در مبارزه با آن حضرت

قال الذين كفروا... هذا سحر مبين . أم يقولون افتريه

ص: 105

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 32 - 3.4

3- عداوت و مبارزه با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، مصداق کفر و پیشگیری از راه خداوند

كفروا و صدّوا عن سبيل الله و شاقّوا الرسول

عطف «شاقّوا الرسول» بر «الذين كفروا و صدّوا...» ممکن است عطف تفسیری باشد.

4- اخبار خداوند از ستیز برخی کافران با دین و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به رغم وضوح حق برای آنان

إنّ الذين كفروا و صدّوا... و شاقّوا... من بعد ما تبين لهم الهدى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 30 - 4

4 - کافران، مأیوس و ناتوان از مقابله با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پیشگیری از دعوت آن حضرت

نترّبص به ريب المنون

پناه بردن کافران به آرزو و دل بستن به حادثه، نشانه یأس آنان از مقابله کارساز با پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

274- مبارزه با مخالفان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 118 - 4

4 - معجزه پیامبران در راستای اثبات حقانیت آنان و خنثی کردن عملکرد مخالفان دین است.

فوقع الحق و بطل ما كانوا يعملون

275- مبارزه با مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 114 - 3

3 - ممانعت از ورود مسلمانان به مساجد و تلاش برای تخریب آنها، از روش های مبارزاتی کفرپیشگان علیه اسلام و مسلمین

و من أظلم ممن منع مسجد الله أن يذكر فيها اسمه وسعى في خرابها

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 52 - 8

8 - بشارت الهی در مورد ناکامی یهود و کافران در مبارزه مشترک علیه مسلمانان

الم تر الى الذين اوتوا الكتب . . . و من يلعن الله فلن تجد له نصيراً

ص: 106

276- مبارزه با مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 196 - 6

6 - توجه صالحان به ولایت و سرپرستی خدا بر ایشان ، عامل مقاومت آنها در مبارزه با اهل شرک و نهراسیدن از توطئه های ایشان

ثم کیدون فلا تنظرون . . . هو یتولی الصلحین

از اهداف بیان ولایت خدا بر صالحان، پس از طرح توطئه مشرکان، این است که صالحان همواره توجه به یاری خدا داشته باشند و هرگز از مکرهای مشرکان نهراسند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 157 - 6

6 - برخورد و مبارزه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن با مخالفان دعوت الهی (کافران و مشرکان) ، متکی بر منطق و استدلال بود .

فأتوا بکتبکم إن کنتم صدقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 6 - 1

1 - تأکید پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، بر نقش پیام آوری خویش در مقابل مخالفت ها و بهانه جویی های مشرکان

وقالوا قلوبنا فی أکنه . . . قل إنما أنا بشر مثلکم یوحى إلیّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 4 - 11

11 - بیزاری از شرک ، نقد و انکار شخصیت مشرکان و ستیز علنی با آنان ، سه مرحله حرکت توحیدی ابراهیم (ع)

إنا برءؤا منکم . . . کفرنا بکم و بدا بیننا و بینکم العدو والبغضاء

برداشت یاد شده، بدان احتمال است که عبارت های «إنا برءؤا»، «کفرنا بکم» و «بدا بیننا و بینکم» - چنان که ظاهر ترتیب مقتضی آن است - بیانگر سه مرحله متوالی باشد.

277- مبارزه با مشرکان دوران ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 56 - 5

5- برخورد و مبارزه ابراهیم (ع) با بت پرستان و مشرکان ، متکی بر استدلال و برهان بود .

قال ما هذه التماثيل .. قال بل ربکم .. فطرهنّ

278- مبارزه با مشرکان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 107

7 - توبه - 9 - 5 - 6,4

4 - دستور به کارگیری تمام شیوه های ممکن (به ترتیب: کشتن، اسیر گرفتن، محاصره و کمین زدن) برای ایجاد فشار بر مشرکان صدر اسلام

فإذا انسلك الأشهر الحرم فاقتلوا المشركين حيث وجدتموهم وخذوهم واحصروهم واقعدوا

6 - فرمان کمین کردن در تمامی کمینگاه ها برای ضربه زدن به رهگذران مشرک صدر اسلام

واقعدوا لهم كل مرصد

279- مبارزه با مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 112 - 21

21 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به مبارزه منفی با مشرکان مکه از راه بی اعتنائی به شبهات و دروغپردازیهای آنان است.

ولو شاء ربك ما فعلوه فذرهم وما يفترون

رها کردن مشرکان و اعتنا نکردن به گفته های آنان نوعی مبارزه منفی است که خداوند پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به آن فرمان می دهد.

280- مبارزه با معبودان باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 36 - 4

4- مبارزه با شرک و معبود های پنداری و باطل مشرکان، در رأس برنامه های پیامبر (صلی الله علیه و آله)

أهدا الذی یذکرء الهتکم

ذکر و یادکردن، هم به خیر است و هم به شر؛ ولی در این آیه - به قرینه مقام - ذکر به شر است.

281- مبارزه با معبودان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 127 - 8

8- آمادگی موسی (ع) و قومش برای شورش علیه نظام فرعونى و به انزوا کشاندن فرعون و خدایان او ، دلیل اشرف دربار برای ضرورت مجازات و سرکوبى آنان

أتذر موسی وقومه لیفسدوا فی الأرض و ینذک وءالهیةک

282- مبارزه با معجزه موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 108

4 - خنثی سازی معجزه موسی (ع) با استمداد از ساحران زبردست ، از آرای تصویب شده از جلسه سران و بزرگان حکومت فرعونیان

و أرسل فی المدائن حشرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - ساحران دربار فرعون مطمئن به غلبه سحرشان بر معجزه موسی (ع)

إما أن تلقى وإما أن نکون نحن الملقین

از اینکه ساحران اختیار شروع کننده مبارزه را به موسی(ع) واگذاشتند و جمله مربوط به خویش را با تأکید بیان داشتند، معلوم می شود آنان به غلبه خویش اطمینان داشتند.

283- مبارزه با مفاسد اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - شایسته است برای مبارزه با مفاسد اجتماعی و مفسدان ، از خداوند استمداد شود .

قال رب انصرنی علی القوم المفسدین

284- مبارزه با مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - لزوم مبارزه با فتنه و فتنه انگیزان

و قتلوهم حتی لا تكون فتنه

8 - تنها باید با ظالمان (کافران محارب و فتنه انگیزان و مانعان از گسترش و حاکمیت دین) مبارزه کرد .

فلا عدون إلا علی الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 33 - 11

11 - ضرورت پاسداری از امنیت و سلامت جامعه ایمانی با سرکوب آشوبگران و فسادانگیزان

انما جزؤا الذین یحاربون الله ورسوله و یسعون فی الارض فساداً ان یقتلوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 142 - 21

21 - مبارزه با فساد و به انزوا کشاندن مفسدان ، از برنامه های اساسی پیامبران بود .

ص: 109

و لا تتبع سبيل المفسدين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - انفال - 8 - 39 - 2

2 - لزوم مبارزه با فتنه و فتنه انگيزان

و قتلوهم حتى لا تكون فتنه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 80 - 6, 2

2- آرزوی لوط (ع) به داشتن نیروی برای مقابله با تبه کاران و دفاع از مهمانان خویش در برابر آنان

قال لو أن لی بکم قوه

«لو» در جمله فوق ، حرف تمناً و به معنای لیت (ای کاش) است.

6- آرزوی برخوردار بودن از نیرو و امکانات برای مبارزه با تباهی ها و تبه کاران ، آرزویی روا و پسندیده است .

لو أن لی بکم قوه أو ءاوی إلی رکن شدید

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - عنكبوت - 29 - 30 - 6

6 - شایسته است برای مبارزه با مفسدات اجتماعی و مفسدان ، از خداوند استمداد شود .

قال رب انصرنی علی القوم المفسدين

285- مبارزه با مکر دیگران

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - يوسف - 12 - 5 - 12

12- لزوم تلاش برای در امان ماندن از مکر و حيله دیگران

لا تقصص .. فيکيدوا لک کيداً

286- مبارزه با مکر مخالفان صالح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 50 - 2

2 - مقابله خداوند با حيله و نيرنگ مخالفان صالح

و مكرنا مكرًا

ص: 110

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 82 - 4، 2

2 - مبارزه لوط با برنامه های ضد اخلاقی قوم خویش موجب طرح پیشنهاد اخراج وی و همراهانش از دیارشان

و لوطاً إذ قال لقومه .. قالوا أخرجوهم

پیشنهاد اخراج لوط از یکسو به مبارزات وی مرتبط شده است؛ زیرا جمله «إلا أن قالوا ..» در پاسخ تبلیغات و هدایتگریهای لوط ایراد گردیده است؛ و از سوی دیگر این پیشنهاد با جمله «انهم ...» تعلیل شده است. بنابراین تصمیم قوم لوط به اخراج وی و همراهانش به دو علت بوده است: یکی مبارزه وی با فسادها و دیگری پاک زیستن وی و همراهانش.

4 - لوط در پاک زیستی و تنزه از اعمال زشت و مبارزه با کردار های ناپسند، دارای همگامان و یارانی متعدد بود.

و ما كان جواب قومه إلا أن قالوا أخرجوهم من قريتكم إنهم أناس يتطهرون

ضمایر جمع در جمله «اخرجوهم ..» و نیز آوردن کلمه «اناس»، حکایت از آن دارد که گروهی از مردم به لوط گرویده بودند و چون تصمیم بر اخراج لوط و یارانش در پی اعتراضهایی که در آیه قبل مطرح شد، گرفته شده، معلوم می شود مؤمنان به لوط وی را در مبارزه با فسادها و مفسدان یاری می کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 30 - 5، 4

4 - لوط (ع)، برای بازداشتن قوم اش از کردار زشت، با آنان به مبارزه برخاست.

أنتکم لتأتون الرجال و .. رب انصرنی علی القوم المفسدین

طلب نصرت از خدا بر ضد قوم مفسد، برای بیان این است که لوط(ع) با آنان به مبارزه برخاست و در مبارزه اش، نیاز به امداد الهی داشت.

5 - لوط (ع) در مبارزه اش با کردار های زشت قوم خود، تنها بود.

قال رب انصرنی علی القوم المفسدین

ضمیر مفعولی «نی» در دعای لوط(ع)، حکایت از تنهایی آن حضرت در مبارزه با فحشا می کند.

1 - اشراف و بزرگان قوم فرعون پس از مشاهده معجزات موسی ، برای چاره اندیشی و مبارزه با موسی جلسه مشورتی تشکیل دادند .

قال المأ من قوم فرعون

در آیات پیشین روی سخن موسی با فرعون بود و در این آیه عکس العمل اشراف دربار او مطرح شده است. این تغییر سیاق با توجه به جمله «فماذا تأمرون» در آیه بعد (چه نظری دارید و چه دستوری پیشنهاد می کنید)، حاکی از تبادل نظر آنان درباره برخورد با موسی است که از آن در برداشت فوق به «جلسه مشورتی» تعبیر شد.

5 - انتخاب روش مبارزه با موسی پس از تصمیم به ساحر خواندن وی و تحلیل اهداف او (برچیدن حکومت فرعونى) ، از مسائل مطرح شده در جلسه مشورتى بزرگان دربار فرعون

فماذا تأمرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - بسیج نیروهای حکومتی به تمامی شهرهای تحت نفوذ فرعون ، طرح کارگزاران دربار برای گردآوری و احضار ساحران زبردست

و أرسل فی المدائن حشرین

«ال» در «المدائن» عهد ذهنی است و اشاره به شهرهای تحت نفوذ حکومت فرعون دارد. زیرا معهود بین فرعون و اشراف دربار همان شهرهای کشور خودشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - احضار همه ساحران زبردست برای مبارزه با موسی (ع) ، درخواست اشرافیان دربار فرعون از فرعون

يأتوك بكل سحر عليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ساحرانی زبردست و کارآمد پس از فراخوانی آنان برای مبارزه با موسی ، به درگاه فرعون حاضر شدند .

و جاء السحرة فرعون

«ال» در «السحرة» عهد ذکری است و اشاره به «کل سحر عليم» دارد.

3 - ساحران بدون هیچ اجباری از سوی نیروهای فرعونى برای مبارزه با موسی (ع) به دربار فرعون حاضر شدند .

و جاء السحرة فرعون

بیان حضور ساحران به دربار فرعون با جمله «و جاء السحرة» (ساحران آمدند) و نه با جمله ای همانند «و أتوا بالسحرة» (ساحران را آوردند)، حکایت از این دارد که ساحران به دلخواه خویش، و نه از روی اجبار و اکراه، به دربار حاضر شدند.

4- فرعون در تلاش برای بهره‌گیری از عالمان عصر خویش در مبارزه با موسی (ع)

و جاء السحرة فرعون

7- ساحران پس از اعلام آمادگی برای مبارزه با موسی (ع) از فرعون خواستند تا در صورت پیروزی از پاداشی گران برخوردار شوند.

قالوا إن لنا لأجراً إن كنا نحن الغلبين

جمله «إن لنا ..» استفهامی است و حرف استفهام مقدر می‌باشد. یعنی: إن لنا ... نکره آمدن کلمه «أجراً» دلالت بر بزرگی و گرانبستگی پاداش دارد.

8- سودجویی، از انگیزه‌های ساحران برای مبارزه با موسی (ع)

قالوا إن لنا لأجراً إن كنا نحن الغلبين

ص: 112

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 114 - 4

4 - فرعون بر اثر خودباختگی در برابر معجزات موسی (ع) مهیای پرداخت بهای سنگینی برای خنثی سازی آن شد .

قال نعم وإنکم لمن المقربین

از اینکه فرعون برای پیروزی بر موسی(ع) حاضر شد هر بهایی را بپردازد، معلوم می شود روحیه خویش را باخته بود و در خود عجز شدیدی احساس می کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 115 - 3

3 - ساحران دربار فرعون ، یکدل و یکزبان و یار یکدیگر در مبارزه با موسی (ع)

قالوا یموسی إما أن تلقی وإما أن نکون نحن الملقین

بدیهی ست ساحران جمله های «إما أن تلقی» و «إما أن نکون نحن الملقین» را دسته جمعی و یا یک به یک نگفتند. بنابراین استناد این جمله ها به آنان حکایت از همیاری و یکدلی آنان در مبارزه با موسی(ع) دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 116 - 1

1 - موسی (ع) با بی اعتنایی به جادوگری ساحران شروع مبارزه را به آنان وا گذاشت .

قال ألقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 4

4 - ساحران به رسالت ها و پیام های موسی (ع) قبل از اقدام به مبارزه با وی آگاه بودند .

قالوا ءامنا برب العلمین

تأکید ساحران به ربوبیت خداوند و پذیرش سریع آن پس از آگاهی به حقانیت موسی(ع)، بیانگر این است که آنان پیش از حضور در صحنه مبارزه به پیامهای وی، که بارزترین آن اعتقاد به ربوبیت مطلق خداوند است، آگاه شده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 8

8 - بیرون راندن و آواره ساختن مردم پایتخت مصر ، تحلیل فرعون از داستان مبارزه ساحران با موسی و ایمان آوردن آنان

إن هذا لمكر مكرتموه فی المدینه لتخرجوا منها أهلها

برداشت فوق بر این مبناست که مراد از «أهلها» همه مردم مصر (عوامل حکومت و توده مردم) باشد، نه خصوص عوامل حکومتی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 127 - 1,7,8,9,11

1 - اشراف قوم فرعون برای تحریک وی به سرکوبی موسی (ع) و قوم او تلاشی پیگیر داشتند .

وقال الملاء من قوم فرعون أتذر موسى و قومه

ص: 113

7- اشرافیان دربار ، سرکوب نشدن موسی (ع) را مایه انزوای فرعون و ترک پرستش خدایان وی دانسته و آن را به فرعون گوشزد کردند .

أُذِرَ مُوسَىٰ وَقَوْمَهُ... وَيَذْرَكُ وَعَالِهَتِك

8- آمادگی موسی (ع) و قومش برای شورش علیه نظام فرعونى و به انزوا کشاندن فرعون و خدایان او ، دلیل اشراف دربار برای ضرورت مجازات و سرکوبی آنان

أُذِرَ مُوسَىٰ وَقَوْمَهُ لِيَفْسُدُوا فِي الْأَرْضِ وَيَذْرَكُ وَعَالِهَتِك

9- تحریک احساسات مذهبی و استکباری فرعون ، از روش های اشرافیان برای واداشتن وی به سرکوب موسی (ع)

و يَذْرَكُ وَعَالِهَتِك

گویا درباریان با یاد کردن از الهه فرعون و مخاطب قرار دادن فرعون در صدد تحریک احساسات مذهبی وی بودند.

11- فرعون با پذیرش پیشنهاد اشرافیان (سرکوبی موسی (ع) و قوم او) بر کشتار وسیع پسران بنی اسرائیل و زنده نگاه داشتن زنانشان مصمم شد .

قَالَ سَنَقْتُلُ أَبْنَاءَ هَٰؤُلَاءِ هَٰؤُلَاءِ نِسَاءَهُمْ

تقتیل (مصدر تقتل) به معنای کشتار وسیع است. «استحياء» از ماده «حیات» به معنای زنده نگاه داشتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 51 - 6

6- فرعون با استناد به عقاید و افکار اقوام گذشته ، سعی در مقابله با موسی (ع) و تثبیت حقانیت شرک داشت .

قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَىٰ

تمسک فرعون به افکار پیشینیان و این که اگر رسالت موسی حق است، چرا برای اقوام گذشته چنین رسولی نیامد و چرا آنها عذاب نشدند، نشان می دهد که در دیدگاه او، پذیرفته های نسل های قبل، صحیح و قابل تبعیت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 58 - 5، 11

5- فرعون ، مطمئن به توانایی خویش در جمع آوری امکانات (سحر و ساحران) برای مقابله با موسی (ع)

مَوْعِدًا لَّانْخَلَفَهُ نَحْنُ

تأکید فرعون بر عدم تخلف از زمان موعود، حکایت از آمادگی او برای جمع آوری ساحران و ارائه سحری بزرگ دارد.

11 - دعوت موسی (ع) و مقابله فرعون با آن حضرت، موضوعی مطرح در افکار عمومی مردم مصر

فاجعل... موعداً... مکائناً سوئی

سعی فرعون در مقابله با موسی (ع) به وسیله سحر، و دعوت از مردم برای شرکت در این رویارویی، حکایت از آن دارد که موضوع دعوت آن حضرت، موضوعی مطرح در جامعه آن زمان بوده و مردم این رویداد را تعقیب می کرده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 9

9 - ساحران فرعون، یک دل و یک زبان و یار یکدیگر، در مبارزه با موسی (ع) بودند.

وإما أن نکون أول من ألقى

صدق «أول من ألقى» بر همه ساحران، گویای هدف مشترک و وحدت رویه آنان است.

ص: 114

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 39 - 1

1 - دعوت همگانی از مردم و تشویق آنان برای اجتماع در صحنه هماوردی موسی (ع) با ساحران

وقیل للناس هل أنتم مجتمعون

استفهام در عبارت «هل أنتم مجتمعون» برای تشویق و ترغیب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 40 - 3

3 - خط دادن فرعونیان به مردم ، در گرایش به جبهه مخالفان موسی

وقیل للناس هل أنتم مجتمعون . لعلنا نتبع السحرة إن كانوا هم الغلبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 25 - 9، 7

7 - کشتار فرزندان ذکور مؤمنان ، تنها راه پیشگیری از رواج آیین موسی ، در نگاه فرعون ، هامان و قارون

قالوا اقتلوا أبناء الذین ءامنوا معه

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که نخستین واکنش فرعون و .. در برابر ایمان آورندگان به موسی (ع)، قتل پسران آنان بود.

9 - زنده گذاشتن دختران مؤمنان - علی رغم کشتار پسران آنان - اقدام بی رحمانه دیگر فرعون ، هامان و قارون علیه موسی (ع) و بنی

اسرائیل بود .

و استحووا نساءهم

12 - موضع گیری واحد فرعون ، هامان و قارون در چگونگی و شیوه مبارزه با موسی (ع) و پیروان او

قالوا اقتلوا أبناء الذین ءامنوا معه و استحووا نساءهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 26 - 4، 6

4 - کشتار فرزندان ذکور مؤمنان از سوی فرعونیان ، برای جلوگیری از گسترش دعوت موسی (ع) کافی و کارساز نبود .

قالوا اقتلوا أبناء الذين آمنوا معه . . . وقال فرعون ذروني أقتل موسى

تصمیم شخص فرعون مبنی بر کشتن موسی(ع)، پس از اقدام او و درباریانش به کشتن مؤمنان طرفدار موسی(ع)، گویای حقیقت یاد شده است.

6 - کشتن موسی (ع) ، راه اصلی مبارزه با رسالت وی و گسترش آیین او ، در نگاه فرعون

وقال فرعون ذروني أقتل موسى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 23 - 1

1 - فرعون برای مبارزه با موسی (ع) ، مردم را در اجتماعی گردآورد و با آنان در این زمینه سخن گفت .

فحشر فنادی

«حشر»، به معنای جمع کردن همراه با سوق دادن است (مصباح).

ص: 115

289- مبارزه با ناهنجاری اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 60 - 18، 13

13 - برای جلوگیری از ناهنجاری اجتماعی ، تنها جنبه دیوار دفاعی ایجاد کردن ، کافی نیست و باید با ریشه های آن نیز به مبارزه برخاست

يدنين عليهم من جليبيهم ذلك ادنى ان يعرفن فلا يؤذين . . . لئن لم ينته المنفقون

18 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) در صورت نیاز ، به ریشه کنی عوامل ناهنجاری های اجتماعی ، اقدام می کرد .

لئن لم ينته المنفقون . . . لنغريتنك بهم ثم لا يجاورونك فيها الا قليلاً

290- مبارزه با نفوذ شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 64 - 13

13- لزوم حساسیت فزونتر انسان در حفظ مال و فرزند خویش از هجوم و دخالت شیطان

و شاركهم في الأموال والأولاد

از اینکه خداوند، از جمله قلمروهای نفوذ شیطان را، مال و اولاد برشمرده است، در واقع هشدار و اعلام خطری است بر اینکه: انسان باید تلاش کند تا آنها، از دستبرد شیطان در امان بمانند.

291- مبارزه با نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 60 - 1

1 - جبهه گیری گروه سرشناس و اشراف قوم نوح در برابر دعوت وی

قال الملاء من قومه انا لنريك في ضلل مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 25 - 3

3- وانهادن و بی اعتنایی به نوح (ع)، آخرین چاره اندیشی اشراف کافر در مبارزه با آن حضرت

فقال الملوأ . . . إن هو إلاّ رجل به جنّه فتربّصوا به حتّى حين

ص: 116

292- مبارزه با هجوم دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 94 - 11

11- تهیه و تدارک استحکامات دفاعی ، جهت جلوگیری از رخنه مفسدان و دشمنان ویرانگر ، امری لازم است .

إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مَفْسُدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا

293- مبارزه با هجوم مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 94 - 11

11- تهیه و تدارک استحکامات دفاعی ، جهت جلوگیری از رخنه مفسدان و دشمنان ویرانگر ، امری لازم است .

إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مَفْسُدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا

294- مبارزه با همجنس بازی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 167 - 4

4- تلاش پیگیر و مجدّانه لوط (ع) ، در مبارزه با انحراف (هم جنس گرایی) قوم خویش

قالوا لئن لم تنته يلوطن لتكونن من المخرجين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 168 - 3

3- لوط پیامبر ، دوست مردم و تنها در ستیز با کردار ناشایست آنان

قال إني لعملكم من القالين

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که لوط(ع) خود را از عمل قومش، بیزار معرفی کرد و نه از خود آنان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - لوط (ع) برای منصرف کردن قوم اش از آمیزش با مردان ، آن را بی سابقه و زشت معرفی کرد .

إنکم لتأتون الفحشه ما سبقکم بها من أحد من العلمین

295- مبارزه با هواپرستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 40 - 16

ص: 117

16 - ربوبیت خداوند ، مقتضی برخوردی سخت با هواپرستان

خاف مقام ربّه ونهی النفس عن الهوی

در آیه شریفه ترس هر کس از ربوبیت خداوند، مقدمه نهی خود از هوا و هوس قرار داده شده است. بنابراین هواپرستان، باید از خداوند به دلیل ربوبیت او، هراس داشته باشند.

296- مبارزه با هواپرستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 11

11 - جامعه اسلامی ، نباید تمایلات اجتماعی ناروا را بر قوانین الهی برتری دهد .

فادع و... و لا تتبع أهواءهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 40 - 15

15 - انسان ، بر مهار نفس خویش از هوس های ناروا ، توانا است .

ونهی النفس عن الهوی

297- مبارزه با هواپرستی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 71 - 2

2 - لزوم پایداری حق و حق طلبان ، در برابر هوس ها و تمایلات فساد انگیز کافران

ولو اتبع الحق أهواءهم لفسدت السموت والأرض و من فیهنّ

مبارزه با هود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 66 - 1

1 - گروهی از اشراف قوم هود به وی ایمان آوردند و گروهی دیگر با انکار رسالت او در برابرش جبهه گیری کردند .

قال الملائة الذين كفروا من قومه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 70 - 7

7 - تقلید از نیاکان و حفظ سنت های پیشینیان ، از انگیزه های قوم عاد برای پرستش معبودان دروغین و رویارویی با دعوت هود

قالوا .. و نذر ما كان يعبد ءاباؤنا

ص: 118

298- مبارزه برای عدالت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 21 - 12، 14

12 - وجود عدالتخواهانی در امت های گذشته ، که در راه عدالت از جان گذشتند .

و يقتلون الذين يأمرون بالقسط

14 - خطر کشته شدن در راه عدالتخواهی ، مانع از جواز امر به معروف و مبارزه با منکر نیست .

و يقتلون الذين يأمرون بالقسط

زیرا لحن آیه، ستایش و مدح نسبت به کشته شدگانی است که امرکنندگان به معروف در مسیر عدالتخواهی هستند.

299- مبارزه بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 127 - 4

4 - بنی اسرائیل همگام موسی (ع) و پیرو او در مبارزه علیه فرعون

أتذّر موسى وقومه

300- مبارزه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 4

4 - ساحران به رسالت ها و پیام های موسی (ع) قبل از اقدام به مبارزه با وی آگاه بودند .

قالوا ءامنا برب العلمین

تأکید ساحران به ربوبیت خداوند و پذیرش سریع آن پس از آگاهی به حقانیت موسی (ع)، بیانگر این است که آنان پیش از حضور در صحنه مبارزه به پیامهای وی، که بارزترین آن اعتقاد به ربوبیت مطلق خداوند است، آگاه شده بودند.

301- مبارزه حق و باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 112 - 2

2 - درگیری حق و باطل در سراسر تاریخ انبیا جریان داشته است.

و كذلك جعلنا لكل نبي عدوا شيطان الإنس و الجن

ص: 119

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 18 - 4,5

1- در نزاع میان جبهه حق و باطل ، پیروزی نهایی از آن حق مداران است .

بل نقذف بالحقّ علی البطل

4- درگیری و ستیز مداوم حق و باطل در طول تاریخ

و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه. .. بل نقذف بالحقّ علی البطل فیدمغه

5- نابودی باطل و اندیشه های نادرست ، در گرو حضور اهل حق در میدان مبارزه با باطل است .

بل نقذف بالحقّ علی البطل فیدمغه

«باء» در «بالحقّ» برای استعانت است. براین اساس معنای آیه چنین می شود: «ما به کمک حق بر باطل می کوبیم و نابودش می سازیم». این معنا می رساند که حق باید در صحنه کارزار با باطل، حضور داشته باشد تا به وسیله آن بتوان باطل و اندیشه های نادرست را نابود کرد. گفتنی است خداوند نابود ساختن باطل را به خود نسبت نداده؛ بلکه حق را نابود کننده باطل دانسته است (فیدمغه)، این نکته مؤید همین برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 5 - 8

8 - جامعه بشری ، از دیرباز عرصه درگیری حق و باطل بود .

کذّبت قبلهم قوم نوح . . . و جدلوا بالبطل لیدحضوا به الحقّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 26 - 10

10 - حق و باطل ، جریانی مستمر در تاریخ

فمنهم مهتد و کثیر منهم فسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 186 - 13

13 - رویارویی و برخورد مداوم حق و باطل

و لتسمعنَّ من الذين اوتوا الكتب من قبلکم و من الذين اشركوا اذی كثيراً

302- مبارزه در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 12 - 12

12 - لزوم ایمان و احترام به رسولان الهی و جنگ و مبارزه در راه یاری آنان

ءامنتم برسلی و عزرتموهم

«عزّر» از ماده «عزّر» به معنای یاری کردن کسی و جنگیدن برای اوست. (لسان العرب).

ص: 120

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 35 - 10

10 - جهاد و مبارزه در راه خدا، از وظایف مؤمنان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا . . و جهدوا في سبيله

303- مبارزه شعيب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 88 - 21

21- شعيب (ع) تا حد توان و استطاعتش در اصلاح جامعه کوشيد و با فساد مبارزه کرد .

إن أُريد إلاّ الإصلاح ما استطعت

حرف «ما» در «ما استطعت» ظرفیه مصدریه است؛ یعنی، به معنای مدت و زمان می باشد و فعل پس از خود را به تأویل مصدر می برد. بنابراین «إن أُريد...»؛ یعنی: «مده استطاعتی الإصلاح ما أُريد إلاّ الإصلاح»؛ من در مدت و زمانی که توان اصلاح امور را دارم به جز اصلاح امور را نخواهم خواست».

304- مبارزه ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 21 - 13

13 - ستمگران از مقابله با خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) طرفی نبسته و به اهداف خویش نخواهند رسید.

قل أي شيء أكبر شهده . . . الذين ءاتينهم الكتب ... إنه لا يفلح الظلمون

مستفاد از ربط بین آیات و اطلاق ظالم بر مشرکین و اهل کتاب که در صدد مقابله با خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) بوده اند. و از «لا يفلح الظالمون» فهمیده می شود که آنها به دنبال اهدافی بوده اند که موفق نشده و نخواهند شد.

305- مبارزه علمای دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 251 - 25

25 - حاکمیت و زمامداری، حقّ عالمانی حکیم است که تا هزیمت ستمگران و متجاوزان مبارزه می کنند. *

و قتل داؤد جالوت و اتیه الله الملك و الحکمه و علمه مما یشاء

ظاهراً بیان اعطای ملک به داود پس از بیان کشتن جالوت، اشاره به سببیت اعطای ملک دارد؛ یعنی مبارزه و کشتن جالوت باعث اعطای ملک به وی شد.

ص: 121

306- مبارزه علیه لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 36 - 3

3 - مقاومت شدید و یکپارچه جامعه لوط (ع) ، در برابر آن حضرت و رسالت او

فما وجدنا فیها غیر بیت من المسلمین

307- مبارزه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 79 - 1,2

1 - فرعون ، برای مبارزه با حضرت موسی (ع) و مقابله با معجزه بزرگ او ، دستور داد تا تمام جادوگران کاردان و ماهر را به پایتختش احضار کنند .

و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

2 - شخصیت حضرت موسی (ع) برای فرعون ، چنان خیره کننده و تهدیدآمیز بود که خود شخصاً رهبری مبارزه با او را به عهده گرفت .

و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 58 - 11

11 - دعوت موسی (ع) و مقابله فرعون با آن حضرت ، موضوعی مطرح در افکار عمومی مردم مصر

فاجعل ... موعداً ... مکاناً سوئی

سعی فرعون در مقابله با موسی (ع) به وسیله سحر، و دعوت از مردم برای شرکت در این رویارویی، حکایت از آن دارد که موضوع دعوت آن حضرت، موضوعی مطرح در جامعه آن زمان بوده و مردم این رویداد را تعقیب می کرده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 23 - 1

1 - فرعون برای مبارزه با موسی (ع) ، مردم را در اجتماعی گردآورد و با آنان در این زمینه سخن گفت .

«حشر»، به معنای جمع کردن همراه با سوق دادن است (مصباح).

308- مبارزه فرهنگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 52 - 4،7،8

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، وظیفه دار مبارزه گسترده فرهنگی و تبلیغی با جریان کفر و شرک، با محور قرار دادن قرآن

فلا تطع الکفرین و جهدهم به جهاداً کبیراً

ص: 122

مرجع ضمیر «به» به قرینه مقام (یعنی، آیه قبل که از انذار رسول به مردمان سخن گفته است) قرآن کریم است و آمدن مفعول مطلق (جهاداً) و توصیف آن به «کبیراً»، بیانگر گستردگی و بزرگی این جهاد می باشد.

7- تلاش در راه احیای معارف دین و مبارزه فرهنگی با جریان کفر و شرک، جهادی بزرگ و با عظمت

فلاتنطع الکفرین و جهدهم به جهاداً کبیراً

8- مبارزه و جهاد فرهنگی با کفر و شرک، هدف کلی قرآن و محور اصلی دعوت پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

و جهدهم به جهاداً کبیراً

309- مبارزه کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 33 - 11، 9

9- لجاجت کفار و مقابله آنها به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در عین آگاهی از حقانیت آن حضرت

فإنهم لا یکذبونک و لكن الظلمین بأیت الله یجحدون

11- ستیز کافران با پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مقابله با مقام الوهیت خداوند است.

قد نعلم إنه لیحزنک . . . و لكن الظلمین بأیت الله یجحدون

310- مبارزه کافران مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- انبیاء - 21 - 36 - 3

3- ناتوانی و درماندگی کافران و مشرکان مکه، در مبارزه با اسلام و منطق پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و إذا رءاک الذین کفروا إن یتخذونک إلا هزواً

از این که کافران و مشرکان، به گونه ای مستمر به استهزای پیامبر (صلی الله علیه و آله) می پرداختند، بر می آید که آنان در توسل به منطق و دلیل و برهان ناتوان بودند و هیچ راهی جز این نداشتند.

311- مبارزه لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - مبارزه لوط با برنامه های ضد اخلاقی قوم خویش موجب طرح پیشنهاد اخراج وی و همراهانش از دیارشان

و لوطاً إذ قال لقومه .. قالوا أخرجوهم

پیشنهاد اخراج لوط از یکسو به مبارزات وی مرتبط شده است؛ زیرا جمله «إلا أن قالوا ..» در پاسخ تبلیغات و هدایتگریهای لوط ایراد گردیده است؛ و از سوی دیگر این پیشنهاد با جمله «انهم ...» تعلیل شده است. بنابراین تصمیم قوم لوط به اخراج وی و همراهانش به دو علت بوده است: یکی مبارزه وی با فسادها و دیگری پاک زیستن وی و همراهانش.

ص: 123

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 7

7- لوط (ع) برای دفاع از مهمانان خویش (فرشتگان حاضر در منزلش) آماده مبارزه و درگیری با تبه کاران مهاجم بود.

لن یصلوا إلیک

آیات پیشین بیان کرد که مهاجمان قصد تعرض به فرشتگان را داشتند. بر این اساس ظاهر آن بود که فرشتگان می گفتند: «لن یصلوا إلینا؛ آنان از دسترسی به ما ناتوانند». این جا به جایی اشاره به دو نکته دارد: یکی اینکه، تعرض به مهمان به منزله تعرض به میزبان است و دوم اینکه، لوط(ع) آماده مبارزه بود و تا توان داشت در مقابل مهاجمان ایستادگی می کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 167 - 4

4 - تلاش پیگیر و مجدّانه لوط (ع)، در مبارزه با انحراف (هم جنس گرایی) قوم خویش

قالوا لئن لم تنته یلوط لتکوننّ من المخرجین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 168 - 2,3

2- حضرت لوط (ع) - به رغم تهدید شدن به تبعید - تنفر و دشمنی خود را با کردار زشت قوم خود اعلام کرد و بر آن تأکید ورزید.

قال إنی لعملمکم من القالین

3 - لوط پیامبر، دوست مردم و تنها در ستیز با کردار ناشایست آنان

قال إنی لعملمکم من القالین

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که لوط(ع) خود را از عمل قومش، بیزار معرفی کرد و نه از خود آنان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 54 - 4

4 - مبارزه با فحشا و زشت کرداری، مهم ترین مسؤلیت و رسالت لوط

و لوطًا إذ قال لقومه أتأتون الفحشه

مقدم آمدن «أتأتون الفحشه» و قرار گرفتن آن در رأس پیام های لوط، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 28 - 10

10 - لوط (ع) برای منصرف کردن قوم اش از آمیزش با مردان، آن را بی سابقه و زشت معرفی کرد.

إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الفحشه ما سبقكم بها من أحد من العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 30 - 4,5

4 - لوط (ع)، برای بازداشتن قوم اش از کردار زشت، با آنان به مبارزه برخاست.

أَنْتُمْ لَتَأْتُونَ الرجال و... ربّ انصرنی علی القوم المفسدین

ص: 124

طلب نصرت از خدا بر ضد قوم مفسد، برای بیان این است که لوط(ع) با آنان به مبارزه برخاست و در مبارزه اش، نیاز به امداد الهی داشت.

5- لوط (ع) در مبارزه اش با کردار های زشت قوم خود، تنها بود.

قال رب انصرني على القوم المفسدين

ضمير مفعولى «نى» در دعای لوط(ع)، حکایت از تنهایی آن حضرت در مبارزه با فحشا می کند.

312- مبارزه لوط(ع) با فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 28 - 3

3 - سرگذشت لوط (ع)، در مبارزه بر ضد فحشا، پندآموز و شایسته یاد و یادآوری است.

و لوطًا إذ قال

«لوطاً» احتمال دارد که عطف به آیه چهارده باشد و احتمال دارد که مفعول فعل مقدر «اذکر» باشد. بنابر احتمال دوم، نکته بالا قابل استفاده است.

313- مبارزه محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 112 - 6

6 - پیامبر اسلام(صلی الله علیه و آله)، مانند سایر پیامبران، درگیر مبارزه با شیاطینی از جن و انس

و كذلك جعلنا لكل نبي عدوا شيطان الإنس و الجن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 36 - 4

4- مبارزه با شرک و معبود های پنداری و باطل مشرکان، در رأس برنامه های پیامبر (صلی الله علیه و آله)

أهذا الذى يذكر ءالہتکم

ذکر و یادکردن، هم به خیر است و هم به شر؛ ولی در این آیه - به قرینه مقام - ذکر به شرّ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 60 - 18

18 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) در صورت نیاز، به ریشه کنی عوامل ناهنجاری های اجتماعی، اقدام می کرد.

لئن لم ينته المنفقون .. لنغرينك بهم ثم لا يجاورونك فيها الا قليلاً

ص: 125

314- مبارزه محمد(صلی الله علیه و آله) با افساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 60 - 19

19 - در صورتی که منافقان و بیمار دلان و شایعه پراکنان، در مدینه، به کارهای خلاف خود ادامه می دادند، چنان مورد قهر پیامبر (صلی الله علیه و آله) قرار می گرفتند که مجبور به ترک مدینه می شدند.

لنغریتک بهم ثم لایجاورونک فیها إلاّ قليلاً

«لایجاورونک فیها إلاّ قليلاً» کنایه از آوارگی و در به دری است. لازم به ذکر است که «قلیلاً» صفت مفعول مطلق محذوف (جوار) است.

315- مبارزه محمد(صلی الله علیه و آله) با بیمار دلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 61 - 2

2 - تداوم آزار و اذیت زنان مسلمان، از سوی بیمار دلان، موجب سخت گیری پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر آنان، در حد آواره سازی همراه با لعن خدا می شد.

لئن لم ینته... و الذین فی قلوبهم مرض... لنغریتک بهم ثم لایجاورونک فیها إلاّ

316- مبارزه محمد(صلی الله علیه و آله) با شایعه پراکنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 61 - 3

3 - ادامه شایعه پراکنی، در پی دارنده سخت گیری پیامبر (صلی الله علیه و آله) و در نتیجه، آواره شدن همراه با لعن بود.

لئن لم ینته... و المرجفون... لنغریتک بهم ثم لایجاورونک فیها إلاّ قليلاً. م

317- مبارزه محمد(صلی الله علیه و آله) با منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 61 - 1

1 - تداوم تعرض به زنان مسلمان، از سوی منافقان، باعث اجرای حکمی سخت درباره آنان و آواره شدن شان همراه با لعن خدا می شد.

لئن لم ينته المنفقون . . . لنغرينك بهم ثم لا يجاورونك فيها إلا قليلاً. ملعونين

«ملعونين» حال برای ضمیر فاعلی «لایجاورون» است.

ص: 126

318- مبارزه مستکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 24 - 12

12 - محتوای پیام وحی ، محور اصلی درگیری مستکبران تاریخ در برابر پیامبران

قال مترفوها .. قالوا إنا بما أرسلتم به كفرون

از این که مترفان در پاسخ دعوت انبیا، مخالفت خویش را با پیام آنان ابراز کردند، برداشت یاد شده استفاده می شود.

319- مبارزه مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 36 - 3

3- ناتوانی و درماندگی کافران و مشرکان مکه ، در مبارزه با اسلام و منطق پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وإذا رءاك الذين كفروا إن يتّخذونك إلهًا هزواً

از این که کافران و مشرکان، به گونه ای مستمر به استهزای پیامبر (صلی الله علیه و آله) می پرداختند، بر می آید که آنان در توسل به منطق و دلیل و برهان ناتوان بودند و هیچ راهی جز این نداشتند.

320- مبارزه منفی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 140 - 11

11 - لزوم مبارزه منفی با استهزاگران آیات الهی و کفرورزان به آن

إذا سمعتم آيات الله يكفرون بها ويستهزأون بها فلا تقعدوا معهم حتى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 118 - 10، 18

10 - مبارزه منفی و تحریم روابط با خطاکاران ، از روش های مؤثر و سازنده در برخورد با آنان

ضاحت عليهم الأرض . . . و ظنوا أن لا ملجأ من الله إلا إليه

برداشت فوق با توجه به شأن نزول آیه شریفه است که مسلمانان، با متخلفان از جنگ تبوک، قطع رابطه کردند.

18 - فراهم آوردن زمینه و شرایط مناسب توبه برای خطاکاران - پس از یک دوره مبارزه منفی - از روش های مؤثر و سازنده در اصلاح آنان

و على الثلثة الذين خلفوا حتى إذا ضاقت عليهم الأرض . . . ثم تاب عليهم ليتوبوا إن

321- مبارزه منفی محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 127

21 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به مبارزه منفی با مشرکان مکه از راه بی اعتنایی به شبهات و دروغپردازیهای آنان است.

و لو شاء ربک ما فعلوه فذرهم و ما یفترون

رها کردن مشرکان و اعتنا نکردن به گفته های آنان نوعی مبارزه منفی است که خداوند پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به آن فرمان می دهد.

322- مبارزه موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 75 - 4

4 - هارون (ع)، شریک و همتای موسی (ع) در رسالت و مبارزه با فرعون و اشراف پیرامون او بوده است .

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملایه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 45 - 5

5 - دشواری رسالت موسی، در مبارزه با فرعون

ثم أرسلنا موسی و أخاه هرون

رسالت هارون به همراه موسی (ع)، می تواند بدان جهت باشد که بار مسؤلیت موسی در مبارزه با فرعون و اشراف پیرامون او، بسیار سنگین بود و برای سبک تر شدن آن، خداوند هارون را نیز به همراه او مبعوث کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 46 - 1

1 - مسؤلیت مشترک موسی و هارون، در رسالت و مبارزه با فرعون و اشراف قوم او

ثم أرسلنا موسی و أخاه هرون . . . إلی فرعون و ملایه

«ملاً» اسم جمع و به معنای اشراف و سران است. «استکبار» (مصدر «استکبروا»); یعنی، کبر ورزیدن و تکبر نمودن «علو» (مصدر «عالین») نیز به معنای برتری جویی و سلطه طلبی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 16 - 10

10 - طرح ربوبیت مطلق خداوند در برابر فرعون ، اولین گام مبارزه صریح موسی و هارون (ع) با وی

فأتيا فرعون فقلولا إنا رسول ربّ العلمين

تصریح موسی و هارون(ع) به این که عوالم جهان آفرینش تحت ربوبیت خدا است، می تواند اولین گام در مبارزه با فرعون و ردّ صریح ادعای وی باشد که می گفت: «أنا ربّکم الأعلى». (79/24).

323- مبارزه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 128

5- درگیری مؤمنان با مجرمان در طول تاریخ بوده است.

وإن الشیطان... لیجدلکم... وکذلک جعلنا فی کل قریه أكبر مجرمیها

324- مبارزه نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 59 - 8

8 - مبارزه با شرک و دعوت به توحید ، مهمترین رسالت نوح

یقوم اعبدوا الله ما لکم من إله غیره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 71 - 3

3- قیام حضرت نوح (ع) ، علیه شرک و بت پرستی و دعوت به توحید و یکتا پرستی ، برای قومش سنگین و غیر قابل تحمل بود .

إن کان کبر علیکم مقامی و تذکیری بأیت الله

کلمه «مقام» مشترک بین سه صیغه است: مصدر میمی، اسم زمان و اسم مکان. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است؛ یعنی، اگر قیام من برای دعوت به توحید و یادآوری آیات و نشان های خداوند، بر شما سنگین و دشوار است و ...

325- مبارزه هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 150 - 26، 20

20 - هارون با بیان مبارزه خویش با گوساله پرستان و ناتوانیش از بازداري آنان ، در تلاش جهت اثبات بی گناهی خویش برای موسی (ع)

إن القوم استضعفونی و کادوا یقتلوننی

26 - هارون با بیان مبارزه خویش علیه شرکورزی بنی اسرائیل ، از موسی (ع) خواست تا وی را همسنگ ستمکاران شرک پیشه قرار ندهد .

إن القوم استضعفونی و کادوا یقتلوننی... و لاتجعلنی مع القوم الظلمین

روشن است که موسی(ع) هرگز گمان نمی کرد که هارون از ستمکاران باشد. بنابراین «مع» در جمله «لا تجعلنی مع» معیت حکمی است؛ یعنی مرا در حکم ستمکاران قرار مده.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 75 - 4

4- هارون (ع)، شریک و همتای موسی (ع) در رسالت و مبارزه با فرعون و اشراف پیرامون او بوده است.

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملایه

ص: 129

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 63 - 4

4- هارون ، همگام موسی (ع) در مبارزه با فرعون و حاضر در صحنه مقابله موسی و ساحران

إن هذن لسحرن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 46 - 1

1 - مسؤولیت مشترک موسی و هارون ، در رسالت و مبارزه با فرعون و اشراف قوم او

ثم أرسلنا موسی و أخاه هرون . . . إلى فرعون و ملأیه

«ملاً» اسم جمع و به معنای اشراف و سران است. «إستکبار» (مصدر «استکبروا»); یعنی، کبر ورزیدن و تکبر نمودن «علو» (مصدر «عالین») نیز به معنای برتری جویی و سلطه طلبی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 16 - 10

10 - طرح ربوبیت مطلق خداوند در برابر فرعون ، اولین گام مبارزه صریح موسی و هارون (ع) با وی

فأتیا فرعون فقولاً إنا رسول رب العلمین

تصریح موسی و هارون(ع) به این که عوالم جهان آفرینش تحت ربوبیت خدا است، می تواند اولین گام در مبارزه با فرعون و ردّ صریح ادعای وی باشد که می گفت: «أنا ربکم الأعلى». (79/24).

326- مبارزه هارون(ع) با گوساله پرستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 150 - 17

17 - هارون در غیاب موسی (ع) با شرکوری و گوساله پرستی بنی اسرائیل به مبارزه پرداخته بود .

قال ابن أم إن القوم استضعفونی و کادوا یقتلوننی

327- مراحل مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 20

20 - نادیده گرفتن توطئه دشمنان و گذشت کردن از آزار های ایشان ، مرحله ی تاکتیکی در مبارزه با آنان است .

فاعفوا و اصفحوا حتی یأتی اللّٰه بأمره

ص: 130

328- مراحل مبارزه ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 4 - 11

11 - بیزاری از شرک ، نقد و انکار شخصیت مشرکان و ستیز علنی با آنان ، سه مرحله حرکت توحیدی ابراهیم (ع)

إِنَّا بَرَاءُ مَنْكُم .. كَفَرْنَا بِكُمْ وَ بَدَا بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمُ الْعَدُوَّةُ وَ الْبَغْضَاءُ

برداشت یاد شده، بدان احتمال است که عبارت های «إِنَّا بَرَاءُ» ، «كَفَرْنَا بِكُمْ» و «بَدَا بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمُ» - چنان که ظاهر ترتیب مقتضی آن است - بیانگر سه مرحله متوالی باشد.

329- مکان مبارزه با شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 11 - 7

7- جایگاه عبادت و راز و نیاز با خدا ، میدان نبرد با شیطان و دیگر موانع راه خدا *

المحراب

در وجه نام گذاری «محراب» گفته شده است که نمازگزار در آن جا، با شیطان محاربه می کند. هم چنین با پیدا کردن حضور قلب با نفس خود می جنگد (مصباح).

330- ملاک ارزش مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 31

31- ارزش هر ایثار و مبارزه ای ، به این است که در راه خدا و برای خدا باشد .

و الذین قتلوا فی سبیل اللّٰه

قید «فی سبیل اللّٰه»، بیانگر معنای بالا است.

331- منافقان و مبارزه با دشمنان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - اعلان عدم صلاحیت منافقان برای همراه شدن با پیامبر (صلی الله علیه و آله) جهت مقابله با دشمنان دین

فقل لن تخرجوا معي أبداً ولن تقتلوا معي عدواً

ص: 131

332- منشأ مبارزه با الوهیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 114 - 5 - 3

3 - ایجاد انگیزه های درونی در مردم ، برای مقابله با ربوبیت ، فرمان روایی و الوهیت خداوند ، هدف شیطان از القای وسوسه به قلب ها است .

بربّ الناس . ملك الناس . إله الناس . من شرّ الوسواس الخناس . الذی یوسوس فی صدو

333- منشأ مبارزه با انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 75 - 7

7 - خودبزرگ بینی ، ریشه مبارزه با پیامبران الهی و مبلغان دین

قال الملاء الذین استکبروا من قومه . . . أتعلمون أن صلحاً مرسل من ربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 24 - 12

12 - محتوای پیام وحی ، محور اصلی درگیری مستکبران تاریخ در برابر پیامبران

قال مترفوها . . . قالوا إنا بما أرسلتم به كفرون

از این که مترفان در پاسخ دعوت انبیا، مخالفت خویش را با پیام آنان ابراز کردند، برداشت یاد شده استفاده می شود.

334- منشأ مبارزه با دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 35 - 3

3- دین ستیزی و انکار آیات الهی ، دارای ریشه در نوع نگرش انسان به زندگی و مرگ

إن هی إلاّ موتتنا الأولى

335- منشأ مبارزه با ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 114 - 5 - 3

3 - ایجاد انگیزه های درونی در مردم ، برای مقابله با ربوبیت ، فرمان روایی و الوهیت خداوند ، هدف شیطان از القای وسوسه به قلب ها است .

ربِّ الناس . ملك الناس . إله الناس . من شرّ الوسواس الخناس . الذی یوسوس فی صدو

ص: 132

336- منشأ مبارزه کافران مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 88 - 4

4 - کبرورزی و خودبرتربینی اشراف کفرپیشه مدین ، ریشه مبارزه آنان با شعیب و رسالت های او

قال المأذون الذین استکبروا من قومه لنخرجنک

337- موانع تعجیل در مبارزه با کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 14 - 10

10 - باور مؤمنان به مجازات حتمی کافران از سوی خداوند ، مانع اقدام های شتابزده آنان در مقابله با کافران

یغفروا . . . لیجزی قومًا بما کانوا یکسبون

«لام» در «لیجزی» برای تعلیل است و فلسفه امر به خویشتن داری مؤمنان در برابر کافران را بیان می کند.

338- ناکامی مبارزه کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 26 - 7

7 - ترفندهای کافران برای مبارزه با قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بی ثمر و موجب هلاکت خود آن ها می شود.

و هم ینھون عنہ و ینثون عنہ و إن یھلکون إلا أنفسھم

صدر آیه بیان مبارزه کافران با اسلام و قرآن است. لذا جمله «إن یھلکون» می تواند ناظر به این نکته باشد که سرانجام این مبارزه شکست و هلاکت خود آنان است، نه قرآن و اسلام.

339- نقش روش مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 76 - 14

انّ کید الشّیطان کان ضعیفاً

از اینکه خداوند برای تحریک مؤمنان در رویارویی با کافران ضعف و ناتوانی نقشه های آنان را یادآوری می کند، معلوم می شود شیوه های مبارزه و برنامه های جنگی، نقش بسزایی در پیروزیها دارند.

ص: 133

340- نهی از سستی در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 89 - 7

7 - خداوند ، موسی و هارون (ع) را از ترک استقامت در برابر فشار های فرعون و اطرافیانش و در پیش گرفتن راهی جز آن ، بر حذر داشت .

فاستقیما ولا تتبعان سبیل الذین لایعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 35 - 1

1- نهی الهی از سستی در مبارزه با دشمن و تن دادن به سازش

فلا تهنوا و تدعوا إلی السلم

341- وقت مبارزه با موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 38 - 3,4

3- گردآوری ساحران ، برای هماوردی با موسی (ع) در وقت و روزی معین (پیش از ظهر روز عید) بود .

فجمع السحرة لمیقت یوم معلوم

«میقات» به زمان معین گفته می شود و مراد از آن در این جا - به قرینه آیه 59 سوره طه - پیش از ظهر (ضحی) می باشد. مقصود از «یوم معلوم» به دلیل آیه یاد شده روز جشن (یوم الزینه) است و روز جشن همان روز عید می باشد.

4- اهمیت زمان و روز خاص در بازتاب هماوردی موسی (ع) با ساحران در نگاه فرعونیان

فجمع السحرة لمیقت یوم معلوم

تصریح به زمان معین، نشانگر اهمیت و نقش آن است .

342- وقت مبارزه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- گردآوری ساحران، برای هماوردی با موسی (ع) در وقت و روزی معین (پیش از ظهر روز عید) بود.

فجمع السحرة لميقت يوم معلوم

«میقات» به زمان معین گفته می شود و مراد از آن در این جا - به قرینه آیه 59 سوره طه - پیش از ظهر (ضحی) می باشد. مقصود از «یوم معلوم» به دلیل آیه یاد شده روز جشن (یوم الزینه) است و روز جشن همان روز عید می باشد.

4- اهمیت زمان و روز خاص در بازتاب هماوردی موسی (ع) با ساحران در نگاه فرعونیان

فجمع السحرة لميقت يوم معلوم

تصریح به زمان معین، نشانگر اهمیت و نقش آن است.

ص: 134

343- ویژگیهای مبارزه انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 15 - 6

6 - مبارزه پیامبران ، مبارزه ای بنیادی و با علت ها بود .

كما أرسلنا إلى فرعون رسولا

مطلب یاد شده، از تصریح به نام فرعون (حاکمان قدرتمند مصر) و فرستادن پیامبر (حضرت موسی)، به سوی آنان به دست می آید.

ص: 135

2- مباحله

1- مباحله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 61 -

1،9،11،18،20،21،23

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مأمور دعوت نمودن نصارا به مباحله، پس از اقامه برهان برای آنان

انّ مثل عیسی... فمن حاجک... فقل تعالوا... ثم نبتهل

9 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مأمور دعوت نصارا به مباحله، با شرکت دادن زنان و فرزندان طرفین در آن

فمن حاجک... فقل تعالوا ندع ابناؤنا و ابناؤکم و نساءنا و نساءکم

11 - امام حسن و امام حسین (ع)، تنها مصداق «ابناؤنا»، در آیه مباحله

ابناؤنا و ابناؤکم

طبق تاریخ مسلم، پیامبر (صلی الله علیه و آله)، امام حسن و امام حسین (ع) را در مباحله شرکت دادند. بنابراین مراد از «ابناؤنا»، آن دو بزرگوار هستند و مؤید آن روایت امام کاظم (ع) است که فرمود: ... فکان تأویل قوله تعالی «ابناؤنا»، الحسن و الحسين ...

عیون اخبار الرضا (ع)، ج 1، ص 85، ح 9، ب 7؛ نورالثقلین، ج 1، ص 348، ح 162.

18 - وعده قطعی خداوند به یاری و نصرت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در مباحله با نصارا

فنجعل لعنت الله علی الکاذبین

پیشنهاد مباحله از جانب خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) بوده و این، مستلزم نصرت دادن پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است.

20 - دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) از یهود برای مباحله

فقل تعالوا ندع ابناؤنا

تفسیر المیزان از ابن جریر نقل می کند، آنگاه که آیه «فمن حاجک فيه...» نازل شد؛ پیامبر (صلی الله علیه و آله) یهود را برای مباحله دعوت کرد.

21 - همراهان پیامبر (صلی الله علیه و آله) (علی، فاطمه، حسن و حسین علیهم السلام) در مباحله، عزیزترین و برترین انسانها

ندع ابناءنا و ابناءکم و نساءنا و نساءکم و انفسنا و انفسکم

امام رضا (ع): ... فبرز التبی (صلی الله علیه و آله) علیاً و الحسن و الحسین و فاطمه صلوات الله علیهم ... فهذه، خصوصیه لا يتقدمهم
فيها احد و فضل لا يلحقهم فيه بشر.

عیون اخبار الرضا (ع)، ج 1، ص 232، ح 1، ب 23؛ نور الثقلین، ج 1، ص 349، ح 163.

23 - نزول بارانی از آتش بر نمایندگان نصاری نجران در صورت مباحله

ثم نبتهل فنجعل لعنت الله على الكاذبين

ص: 136

عاقب و طیب به نمایندگی نصارای نجران بنزد پیامبر (صلی الله علیه و آله) آمدند . . و در پی حاضر نشدن آنان برای مباحله، پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود: و الَّذی بعثنی بالحقّ نبیّاً لو فعلا لا مطر علیهما الوادی نارا.

مناقب ابن المغازی، ص 263، چاپ اسلامیة 1403 قمری.

2- اجابت مباحله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 61 - 6

6- تضمین استجابت نفرین طرفِ حقّ، در مباحله

فمن حاجک . . . فقلّ تعالوا . . . نبتهل فنجعل لعنت الله علی الکاذبین

3- اهمیت مباحله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 61 - 5

5- مباحله، راهی نتیجه بخش برای اثبات حقّ، پس از اقامه برهان

انّ مثل عیسی . . . فمن حاجک فیه من بعد ما جاءک من العلم فقلّ تعالوا

در برداشت فوق، ضمیر «فیه»، به کلمه «الحق» برگردانده شده است.

4- زن در مباحله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 61 - 9

9- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مأمور دعوت نصارا به مباحله، با شرکت دادن زنان و فرزندان طرفین در آن

فمن حاجک . . . فقلّ تعالوا ندع ابنا و ابناکم و نساءنا و نساءکم

5- شرایط مباحله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 61 - 19، 10، 8، 7

7- علم و یقین ، شرط اقدام به مباحله

فمن حاجک فیہ من بعد ما جاءک من العلم فقل تعالوا .. ثم نبتهل

خداوند پس از آنکه پیامبر را آگاه به حقایق نمود (جاءک من العلم)، به وی دستور مباحله در آن موارد را داد.

ص: 137

8 - محاجّه و لجاجت خصم در برابر حق ، شرط دعوت آنان به مباحله

فمن حاجك ... فقل تعالوا ... ثم نبتهل

10 - تحقق مباحله ، با حضور شخص مباحله کننده و نزدیک ترین کسان او؛ از فرزندان ، مردان و زنان *

فمن حاجك ... فقل تعالوا ندع ابنا... ثم نبتهل

19 - تحقق مباحله پس از شرکت مباحله کنندگان ، با درخواست لعنت از خداوند برای طرف باطل صورت می گیرد .

ثم نبتهل فنجعل لعنت الله على الكاذبين

6- علم در مباحله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 61 - 7

7- علم و یقین ، شرط اقدام به مباحله

فمن حاجك فيه من بعد ما جاءك من العلم فقل تعالوا ... ثم نبتهل

خداوند پس از آنکه پیامبر را آگاه به حقایق نمود (جاءك من العلم)، به وی دستور مباحله در آن موارد را داد.

7- مباحله با مسیحیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 61 - 18، 9، 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور دعوت نمودن نصارا به مباحله ، پس از اقامه برهان برای آنان

انّ مثل عيسى ... فمن حاجك ... فقل تعالوا ... ثم نبتهل

9 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور دعوت نصارا به مباحله ، با شرکت دادن زنان و فرزندان طرفین در آن

فمن حاجك ... فقل تعالوا ندع ابنا و ابناکم و نساءنا و نساءکم

18 - وعده قطعی خداوند به یاری و نصرت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در مباحله با نصارا

فنجعل لعنت الله على الكاذبين

پیشنهاد مباحثه از جانب خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) بوده و این، مستلزم نصرت دادن پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است.

8- مباحثه محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 61 -

1,9,11,18,20,21,23

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور دعوت نمودن نصارا به مباحثه ، پس از اقامه برهان برای آنان

انّ مثل عیسی . . . فمن حاجک . . . فقل تعالوا . . . ثم نبتهل

9 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور دعوت نصارا به مباحثه ، با شرکت دادن زنان و فرزندان طرفین در آن

فمن حاجک . . . فقل تعالوا ندع ابناءنا و ابناءکم و نساءنا و نساءکم

ص: 138

ابناءنا و ابناءکم

طبق تاریخ مسلم، پیامبر (صلی الله علیه و آله)، امام حسن و امام حسین (ع) را در مباحله شرکت دادند. بنابراین مراد از «ابناءنا»، آن دو بزرگوار هستند و مؤید آن روایت امام کاظم (ع) است که فرمود: ... فکان تأویل قوله تعالی «ابناءنا»، الحسن و الحسین

عیون اخبار الرضا (ع)، ج 1، ص 85، ح 9، ب 7؛ نور الثقلین، ج 1، ص 348، ح 162.

18 - وعده قطعی خداوند به یاری و نصرت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در مباحله با نصارا

فنجعل لعنت الله علی الکاذبین

پیشنهاد مباحله از جانب خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) بوده و این، مستلزم نصرت دادن پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است.

20 - دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) از یهود برای مباحله

فقل تعالوا ندع ابناءنا

تفسیر المیزان از ابن جریر نقل می کند، آنگاه که آیه «فمن حاجک فيه ...» نازل شد؛ پیامبر (صلی الله علیه و آله) یهود را برای مباحله دعوت کرد.

21 - همراهان پیامبر (صلی الله علیه و آله) (علی ، فاطمه ، حسن و حسین علیهم السلام) در مباحله ، عزیزترین و برترین انسانها

ندع ابناءنا و ابناءکم و نساءنا و نساءکم و انفسنا و انفسکم

امام رضا (ع): ... فبرز التبی (صلی الله علیه و آله) علیاً و الحسن و الحسین و فاطمه صلوات الله علیهم ... فهذه، خصوصیه لا یتقدمهم فیها احد و فضل لا یلحقهم فیہ بشر.

عیون اخبار الرضا (ع)، ج 1، ص 232، ح 1، ب 23؛ نور الثقلین، ج 1، ص 349، ح 163.

23 - نزول بارانی از آتش بر نمایندگان نصاری نجران در صورت مباحله

ثم نبتهل فنجعل لعنت الله علی الکاذبین

عاقب و طیب به نمایندگی نصاری نجران بنزد پیامبر (صلی الله علیه و آله) آمدند .. و در پی حاضر نشدن آنان برای مباحله، پیامبر (صلی

الله عليه و آله) فرمود: و الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ نَبِيًّا لَوْ فَعَلَا لَا مَطَرُ عَلَيْهِمَا الْوَادِي نَارًا.

مناقب ابن المغازی، ص 263، چاپ اسلامیة 1403 قمری.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 63 - 1

1 - پیشگویی خداوند به اینکه نصارای نجران، دعوت به مباحله را نمی پذیرند . *

فقل تعالوا ندع . . فان تولّوا فانّ الله علیم بالمفسدین

ظاهراً جمله «فان تولّوا . . .»، اشاره به این است که مسیحیان، دعوت به مباحله را نمی پذیرند.

ص: 139

3- مبعوضان

1- حمایت از مبعوضان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 107 - 12

12 - حرمت دفاع از کسانی که عملکردشان مبعوض خداوند است .

و لا تجدل .. . إنّ الله لا يحب من كان خواناً اثیماً

2- مبعوضان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 36 - 16, 18

16 - خداوند ، گردنفران فخر فروش را دوست ندارد .

انّ الله لا يحبّ من كان مختالاً فخوراً

«مختال» از ماده «خیال» به کسی گفته می شود که بر اساس خیالات و اوهامش، خود را شخصیتی بزرگ می داند و به کبر و غرور مبتلا می گردد. و «فخور» به کسی گفته می شود که زیاد به خود افتخار می کند.

18 - خداوند کسانی را که با تکبر و فخر فروشی با خویشان و همسایگان خویش برخورد می کنند ، دوست ندارد .

و بالوالدین احساناً .. . انّ الله لا يحبّ من كان مختالاً فخوراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 37 - 2, 4

2 - خداوند ، کسانی را که مردم را به بخلورزی دعوت کنند ، دوست ندارد .

انّ الله لا يحبّ .. . الذين يبخلون و يأمرّون الناس بالبخل

4 - خداوند کسانی را که به جهت ترک احسان ، نعمت های خدادادی خویش را پنهان می کنند ، دوست ندارد .

و بالوالدین احساناً .. . و یکتّمون ما اتیهم الله من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 38 - 1

1 - خداوند ، کسانی را که ریاکارانه انفاق می کنند ، دوست ندارد .

ص: 140

انّ الله لا يحبّ من كان مختالاً فخوراً .. و الذين ينفقون اموالهم رثاء الناس

در برداشت فوق، «الذين ينفقون» بر «الذين يبخلون» عطف گرفته شده و بنابراین، توصیفی برای «مختال» و «فخور» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 26 - 10

10- توطئه گران علیه دین الهی ، شدیداً مبعوض خداوند می باشند . *

فأتى الله بنينهم من القواعد

از اینکه خداوند برای بیان کیفیت عذاب توطئه گران علیه دین، به جای «أتى أمر الله» از «أتى الله» استفاده کرده است، احتمال دارد به منظور یاد شده باشد.

3- مبعوضان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 35 - 14

14 - متکبران تجاوزگر ، مورد بغض و دشمنی خدا و مؤمنان هستند .

كبر مقتاً عند الله و عند الذين ءامنوا كذلك يطبع الله على كل قلب متكبر جبار

4- محرومیت اخروی مبعوضان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 4 - 3

3 - افراد متروک و مبعوض خداوند ، در جهان آخرت محروم تر از وضع دنیایی خویش خواهند بود .

و للأخرة خير لك من الأولى

این آیه می تواند تعلیل برای آیه قبل باشد؛ یعنی، چون آخرت تو بهتر از دنیای تو است، پس بدان که خداوند تو را مبعوض نداشته است.

مبعوضان خدا

5- {مبعوضان خدا}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 91 - 3

3 - جامعه آلوده به دشمنی و کینه توزی ، جامعه ای شیطان زده و مطرود در پیشگاه خداوند

انما یرید الشیطن ان یوقع بینکم العدوه و البغضاء

ص: 141

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 10 - 6، 1

1 - اعلام بغض و دشمنی شدید خداوند نسبت به کافران لجوج و حق ناپذیر در قیامت

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا ينادون لمقت الله أكبر من مقتكم أنفسكم إذ تدعون إلى الإيمن فتكف

«مقت» به معنای بغض شدید است.

6 - بغض و دشمنی شدید خداوند نسبت به کافران حق ناپذیر، پس از اتمام حجت و دعوت مکرر آنان به ایمان است.

لمقت الله أكبر .. إذ تدعون إلى الإيمن فتكفرون

آمدن فعل های مضارع «تدعون» و «تکفرون» بر استمرار دلالت دارد؛ یعنی، شما همواره به ایمان فراخوانده می شدید؛ ولی به جای ایمان آوردن، به طور مستمر کفر میورزیدید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 35 - 14، 1

1 - کسانی که بی هیچ دلیل و برهانی، به مجادله و ستیزه جویی در آیات الهی (دین) برخیزند، مبعوض خدا و مؤمنان هستند.

الذين يجدلون في آيات الله بغير سلطان أتيهم كبر مقتاً عند الله و عند الذين ءا

«سلطان» به معنای حجت و برهان و «مقت» به معنای بغض شدید است.

14 - متکبران تجاوزگر، مورد بغض و دشمنی خدا و مؤمنان هستند.

كبر مقتاً عند الله و عند الذين ءامنوا كذلك يطبع الله على كل قلب متكبر جبار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 23 - 4

4 - خداوند، آدم های خودپسند و فخرفروش را دوست ندارد.

و الله لا يحب كل مختال فخور

در جایی که شخص، گرفتار عجب و خودپسندی گردد، گفته می شود: «اختال الرجل» (مصباح المنیر). بنابراین «مختال»؛ یعنی، فرد

خودپسند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 24 - 1

1 - خداوند ، انسان های بخیل و نیز کسانی که مردم را به بخلورزی فرمان می دهند ، دوست ندارد .

و الله لا یحبّ کلّ مختال فخور . الذین یبخلون

«الذین یبخلون...» بدل برای «کل مختال» و مرتبط با فعل «لا یحبّ» است. تقدیر آن چنین می شود: «والله لا یحبّ الذین یبخلون...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 3 - 3

3 - مدعیان بی عمل ، مبعوض خداوند و بی بهره از لطف و مهر او

کبر مقتاً عند الله أن تقولوا ما لا تفعلون

ص: 142

«بغض» نقطه مقابل «حب» است. به همین جهت در آیه بعد، نسبت به مؤمنانی که به گفته های خود پایبند می باشند، فعل «یحب» به کار رفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 3 - 5

5 - خداوند ، پیوند خود را با کسانی که مبعوض او هستند ، قطع خواهد کرد .

ما ودّعک ربّک و ما قلی

جمله «ما قلی»، در صدد نفی علت تودیع و به منزله تعلیل برای جمله اول است.

6- حمایت از مبعوضان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 107 - 12

12 - حرمت دفاع از کسانی که عملکردشان مبعوض خداوند است .

ولا تجدل .. . إنّ الله لا یحب من کان خواناً ائیماً

7- مبعوضان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 36 - 18، 16

16 - خداوند ، گردنفرزان فخر فروش را دوست ندارد .

انّ الله لا یحبّ من کان مختالاً فخوراً

«مختال» از ماده «خیال» به کسی گفته می شود که بر اساس خیالات و اوهامش، خود را شخصیتی بزرگ می داند و به کبر و غرور مبتلا می گردد. و «فخور» به کسی گفته می شود که زیاد به خود افتخار می کند.

18 - خداوند کسانی را که با تکبر و فخر فروشی با خویشان و همسایگان خویش برخورد می کنند ، دوست ندارد .

و بالوالدین احساناً .. . انّ الله لا یحبّ من کان مختالاً فخوراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 37 - 4، 2

2 - خداوند ، کسانی را که مردم را به بخلورزی دعوت کنند ، دوست ندارد .

انّ الله لا يحبّ .. الذين يبخلون و يأمرّون الناس بالبخل

4 - خداوند کسانی را که به جهت ترک احسان ، نعمت های خدادادی خویش را پنهان می کنند ، دوست ندارد .

و بالوالدين احساناً .. و يكتُمون ما اتىهم الله من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 38 - 1

ص: 143

1 - خداوند ، کسانی را که ریاکارانه انفاق می کنند ، دوست ندارد .

انّ الله لا يحبّ من كان مختالاً فخوراً .. و الذين ينفقون اموالهم رياء الناس

در برداشت فوق، «الذین ینفقون» بر «الذین ینخلون» عطف گرفته شده و بنابراین، توصیفی برای «مختال» و «فخور» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 26 - 10

10 - توطئه گران علیه دین الهی ، شدیداً مبعوض خداوند می باشند . *

فأتى الله بنينهم من القواعد

از اینکه خداوند برای بیان کیفیت عذاب توطئه گران علیه دین، به جای «أتى أمر الله» از «أتى الله» استفاده کرده است، احتمال دارد به منظور یاد شده باشد.

8- محرومیت اخروی مبعوضان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 4 - 3

3 - افراد متروک و مبعوض خداوند ، در جهان آخرت محروم تر از وضع دنیایی خویش خواهند بود .

و للأخرة خير لك من الأولى

این آیه می تواند تعلیل برای آیه قبل باشد؛ یعنی، چون آخرت تو بهتر از دنیای تو است، پس بدان که خداوند تو را مبعوض نداشته است.

مبعوضیت

9- عوامل مبعوضیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 10 - 2

2 - ترک شکر نعمت ، موجب مبعوض خدا شدن است .

قليلاً ما تشكرون . وقالوا

التفات از خطاب به غیبت، احتمال دارد به منظور القای نکته یاد شده باشد.

10- مبعوضیت آمران به بخل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 24 - 1

1 - خداوند ، انسان های بخیل و نیز کسانی که مردم را به بخلورزی فرمان می دهند ، دوست ندارد .

ص: 144

والله لا يحب كل مختال فخور . الذين يبخلون

«الذين يبخلون...» بدل برای «كل مختال» و مرتبط با فعل «لا يحب» است. تقدیر آن چنین می شود: «والله لا يحب الذين يبخلون...».

11- مبعوضيت اذيت محمد (صلى الله عليه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - احزاب - 33 - 53 - 44

44 - اذيت پیامبر (صلى الله عليه و آله) ، امری بس ناگوار در پیش گاه خداوند

و ما كان لكم أن تؤذوا رسول الله . . . إن ذلكم كان عند الله عظيمًا

مشارالیه «ذلكم» می تواند فراز «و ما كان...» و یا فراز «و لا أن تنكحوا...» باشد. برداشت بالا، بنابر احتمال نخست است.

12- مبعوضيت بخيلان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - حدید - 57 - 24 - 1

1 - خداوند ، انسان های بخیل و نیز کسانی که مردم را به بخلورزی فرمان می دهند ، دوست ندارد .

والله لا يحب كل مختال فخور . الذين يبخلون

«الذين يبخلون...» بدل برای «كل مختال» و مرتبط با فعل «لا يحب» است. تقدیر آن چنین می شود: «والله لا يحب الذين يبخلون...».

13- مبعوضيت دشمنان دين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - نحل - 16 - 26 - 10

10- توطئه گران علیه دين الهی ، شدیداً مبعوض خداوند می باشند . *

فأتى الله بنينهم من القواعد

از اینکه خداوند برای بیان کیفیت عذاب توطئه گران علیه دين، به جای «أتى أمر الله» از «أتى الله» استفاده کرده است، احتمال دارد به منظور یاد شده باشد.

14- مبغوضيت رهبران فاسد

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - بقره - 2 - 205 - 16

ص: 145

16 - حاکمان فاسد و فسادانگیز ، مبعوض خداوند هستند .

إذا تولى . . . والله لا يحب الفساد

15- مبعوضیت فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 205 - 19

16- مبعوضیت کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 10 - 1,6

1 - اعلام بغض و دشمنی شدید خداوند نسبت به کافران لجوج و حق ناپذیر در قیامت

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا ينادون لمقت الله أكبر من مقتكم أنفسكم إذ تدعون إلى الإيمن فتكف

«مقت» به معنای بغض شدید است.

6 - بغض و دشمنی شدید خداوند نسبت به کافران حق ناپذیر ، پس از اتمام حجت و دعوت مکرر آنان به ایمان است .

لمقت الله أكبر . . . إذ تدعون إلى الإيمن فتكفرون

آمدن فعل های مضارع «تدعون» و «تکفرون» بر استمرار دلالت دارد؛ یعنی، شما همواره به ایمان فراخوانده می شدید؛ ولی به جای ایمان آوردن، به طور مستمر کفر میورزیدید.

17- مبعوضیت گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 107 - 7

7 - خداوند ، خیانتکاران گناهکار را دوست ندارد .

إِنَّ اللَّهَ لا يحب من كان خواناً اثيماً

18- مبعوضیت متجاوزان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

16 - غافر - 40 - 35 - 14

14 - متکبران تجاوزگر ، مورد بغض و دشمنی خدا و مؤمنان هستند .

کبر مقتاً عند اللّٰه و عند الذین ءامنوا کذلک یطبع اللّٰه علی کلّ قلب متکبّر جبّار

ص: 146

19- مبعوضيت متكبران

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 35 - 14

14 - متكبران تجاوزگر ، مورد بغض و دشمنی خدا و مؤمنان هستند .

كبر مقتاً عند الله و عند الذين ءامنوا كذلك يطبع الله على كل قلب متكبر جبار

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - حديد - 57 - 23 - 4

4 - خداوند ، آدم های خودپسند و فخرفروش را دوست ندارد .

و الله لا يحب كل مختال فخور

در جایی که شخص، گرفتار عجب و خودپسندی گردد، گفته می شود: «اختال الرجل» (مصباح المنیر). بنابراین «مختال»؛ یعنی، فرد خودپسند.

20- مبعوضيت مجادله گران در آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 35 - 1

1 - کسانی که بی هیچ دلیل و برهانی ، به مجادله و ستیزه جویی در آیات الهی (دین) برخیزند ، مبعوض خدا و مؤمنان هستند .

الذين يجادلون في آيات الله بغير سلطان اتيهم كبر مقتاً عند الله و عند الذين ءا

«سلطان» به معنای حجت و برهان و «مقت» به معنای بغض شدید است.

21- مبعوضيت مجادله گران در دين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 35 - 1

1 - کسانی که بی هیچ دلیل و برهانی ، به مجادله و ستیزه جویی در آیات الهی (دین) برخیزند ، مبعوض خدا و مؤمنان هستند .

الذين يجدلون في آيات الله بغير سلطان أتاهم كبر مقتاً عند الله وعند الذين ءا

«سلطان» به معنای حجت و برهان و «مقت» به معنای بغض شدید است.

ص: 147

22- مَبْغُوضِيَّةُ مَدْعِيَانِ بِي عَمَلٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 3 - 3

3 - مدعیان بی عمل ، مَبْغُوضِ خدایند و بی بهره از لطف و مهر او

كبر مقتاً عند الله أن تقولوا ما لا تفعلون

«بغض» نقطه مقابل «حب» است. به همین جهت در آیه بعد، نسبت به مؤمنانی که به گفته های خود پایبند می باشند، فعل «یحبّ» به کار رفته است.

23- مَبْغُوضِيَّةُ مَفْسَدَانِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 205 - 10

10 - مُفْسِد ، مَبْغُوضِ خدایند است .

والله لا يحب الفساد

24- مَبْغُوضِيَّةُ نَسْلِ كَشْيِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 205 - 4، 11

4 - نابود ساختن کشاورزی و نسل کشی ، از بارزترین نوع فساد در زمین است .

ليفسد فيها ويهلك الحرث والنسل

بنابراینکه جمله «ويهلك الحرث و...»، تفسیر جمله «ليفسد فيها» باشد.

11 - نابود کردن کشاورزی و نسل کشی ، مَبْغُوضِ خدایند

و اذا تولى... ويهلك الحرث والنسل والله لا يحب الفساد

4- مبلغان

1- مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 71 - 6

6 - همراهی مؤمنان با پیامبر (صلی الله علیه و آله) در تبلیغ دین و انذار کافران

و يقولون متى هذا الوعد ان كنتم صدقين

از این که کافران، در درخواست خود مؤمنان را مورد خطاب قرار داده اند، استفاده می شود که پیروان پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز در تبلیغ دین و دفاع از آن، شرکت گسترده داشته اند.

2- آثار خوش اخلاقی مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 34 - 5

5 - نقش اساسی اخلاق نیک مبلغان و رهبران دینی، در تأثیرگذاری بر دیگران

و من أحسن قولاً .. ادفع بالتي هي أحسن

3- آثار قتل مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 29 - 6

6 - کشتن مؤمنان مجاهد و مبلغان دینی، گناهی بزرگ و زمینه ساز نزول عذاب و نابودی است.

قیل ادخل الجنة .. ان كانت إلا صيحة وحده فإذا هم خمدون

4- آمادگی مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 147 - 6

6- پیام رسانان دین (مبلغان) باید خود را برای تکذیبها و چگونگی مقابله با آن آماده کنند.

فإن كذبوك فقل ربكم ذو رحمة وسعة

5- اتمام حجت مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 109 - 3

3- هشدار و انذار ، وظیفه مبلغان الهی ، پس از اتمام حجت و بیان حقایق الهی و روی گردانی مخالفان

فإن تولّوا فقل ءاذنتکم علی سواء

6- احتجاج مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 108 - 8

8- لزوم بهره مندی رهبران جامعه اسلامی و مبلغان دینی از بصیرت و بینایی و داشتن حجت روشن بر اتخاذ راه ها و روشها

قل هذه سبیلی ادعوا إلی الله علی بصیره أنا

7- احسان مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 80 - 4

4- رسالت مداران و مبلغان دینی ، از زمره محسنان و برخورداران از پاداش های الهی

ولقد نادینا نوح فلنعم المجیبون .. إنا كذلك نجزی المحسنین

از این که خداوند نوح(ع) را از محسنان برشمرده و برای او پاداش مقرر فرموده است، می توان استفاده کرد که هر کس همچون آن حضرت در پی رسالت الهی باشد و به تبلیغ دین بپردازد؛ از محسنان شمرده شده و از پاداش های الهی بهره مند خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 110 - 4

4- رسالت مداران و مبلغان دینی، از زمره محسنان و برخورداران از پاداش های الهی

سلم علی ابرهیم . کذلک نجزی المحسنین

از این که خداوند، ابراهیم(ع) را از محسنان برشمرده و برای آن حضرت پاداش مقرر فرموده است، می توان استفاده کرد که هر کس چونان ابراهیم(ع) در پی رسالت الهی باشد و به تبلیغ دین پردازد، از محسنان شمرده شده و از پاداش های الهی بهره مند خواهد شد.

ص: 150

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 121 - 4

4- رسالت مداران و مبلغان دینی ، از زمره محسنان و برخورداران از پاداش های الهی

و لقد متنا علی موسی و هرون . . . إنا کذلک نجزی المحسنین

از این که خداوند موسی و هارون (علیهما السلام) را از محسنان بر شمرده و برای آنان پاداش مقرر فرموده است، می توان استفاده کرد که هر کس چونان موسی و هارون (علیهما السلام) در پی رسالت الهی باشد و تبلیغ دین بپردازد، از محسنان شمرده شده و از پاداش های الهی بهره مند خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 131 - 4

4- رسالت مداران و مبلغان دینی ، از زمره محسنان و برخورداران از پاداش های الهی اند .

سلم علی ال یاسین . إنا کذلک نجزی المحسنین

از این که خداوند، الیاس پیامبر را از محسنان بر شمرده و برای او پاداش مقرر فرموده است، می توان استفاده کرد که هر کس مانند الیاس (ع) در پی رسالت الهی باشد و به تبلیغ دین بپردازد، از محسنان شمرده شده و از پاداش های الهی بهره مند خواهد شد.

8- اخلاص مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 110 - 2

2- نقش اخلاص مبلغان دینی ، در گرایش مردم به تقوا و پیروی از حق

و ما أسئلكم علیه من أجر . . . فاتقوا الله و أطيعون

9- استقامت مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 30 - 2

2- رهبران و مبلغان دینی ، باید در برابر تهدید های دشمنان دیانت مقاوم باشند و رسالت خود را ادامه دهند .

قال... لأجعلنك من المسجونين . قال أولوجتتك بشيء مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلى - 87 - 10 - 8

8 - مبلغان و نصیحت کنندگان مردم ، نباید انتظار تأثیر فوری داشته و با گذشت اندک زمانی ، مأیوس شوند .

فذکر... سیدگر

حرف «سین» در «سیدگر»، وعده به انجام یافتن تذکر پس از مدتی کوتاه است.

ص: 151

10- استهزای مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 97 - 6

6- رهبران الهی و مصلحان جامعه اسلامی ، در معرض تبلیغات سوء و استهزای دشمنان بوده و باید به حمایت و لطف الهی امیدوار باشند .

المستهزءین . . . و لقد نعلم أنك يضيق صدرك بما يقولون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 28 - 5

5- رهبران و مبلغان دینی باید در برابر تکبر ، استهزا و تهمت های دشمنان دیانت با سعه صدر به تکلیف خود عمل کنند .

قال لمن حوله ألا تستمعون . . . إن رسولکم... لمجنون. قال ربّ المشرق و المغرب و ما

11- الگوی مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 76 - 8

8- نوح (ع) ، الگو و مقتدای رسالت مداران الهی و مبلغان دینی

و لقد نادینا نوح . . . و نجّینه و أهله من الكرب العظيم

نقل داستان نوح(ع) و پنج پیامبر دیگر و آغاز شدن این نقل با نام آن حضرت، می تواند به منظور ارائه الگو برای پیامبر(صلی الله علیه و آله) و مؤمنان به ایشان باشد.

12- امداد به مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 69 - 5

5- مبلغان و دعوت کنندگان به توحید و معارف الهی ، در شرایط حساس و خطیر از لطف و امداد خداوند برخوردار خواهند شد .

قلنا ینار کونی برداً و سلماً علی إبرهیم

نقل داستان نجات ابراهیم از آتش، می تواند به منظور دلداری به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) و مؤمنانی باشد که در شرایط دشوار مکه زندگی می کردند. همچنین برای بیان این نکته باشد که چنین امدادی، شامل حال تمامی یکتاپرستان و مبلغان دین توحیدی می شود.

ص: 152

13- امیدواری مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 97 - 6

6- رهبران الهی و مصلحان جامعه اسلامی ، در معرض تبلیغات سوء و استهزای دشمنان بوده و باید به حمایت و لطف الهی امیدوار باشند .

المستهزءین . . . و لقد نعلم أنك يضيق صدرك بما يقولون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 57 - 13

13- دعوت کنندگان به تعالیم الهی ، در عین تلاش برای کسب وسیله و راهی جهت تقرب به خداوند ، به رحمت او امیدوار و از عذابش بیمناکند .

يبتغون إلى ربهم الوسيلة أيهم أقرب و يرجون رحمته و يخافون عذابه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 109 - 4

4- امید پیامبران و مبلغان مخلص دین ، تنها به لطف و پاداش الهی

و ما أسئلكم . . . إن أجرى إلا على رب العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 127 - 4

4- امید پیامبران و تبلیغ کنندگان مخلص دین ، تنها به لطف و پاداش الهی

و ما أسئلكم . . . إن أجرى إلا على رب العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 145 - 4

4- امید پیامبران و مبلغان مخلص دین ، تنها به لطف و پاداش الهی

و ما أسئلكم عليه من أجر إن أجرى إلاّ على ربّ العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 164 - 4

4- امید پیامبران و مبلغان مخلص دین ، تنها به لطف و پاداش الهی

إن أجرى إلاّ على ربّ العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 180 - 4

4- امید پیامبران و مبلغان مخلص دین ، تنها به لطف و پاداش الهی

و ما أسئلكم عليه من أجر إن أجرى إلاّ على ربّ العلمین

ص: 153

14- اندازهای مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 109 - 3

3- هشدار و انداز، وظیفه مبلغان الهی، پس از اتمام حجت و بیان حقایق الهی و روی گردانی مخالفان

فإن تولوا فقل ءاذنتکم علی سواء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 23 - 3

3 - تکلیف مؤمنان و مبلغان دینی، در برابر انسان های لجوج و حق ناپذیر، تنها انداز و هشدار است.

إن أنت إلا نذیر

15- اهمیت امیدواری مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 104 - 8

8- ایمان نیاوردن گروهی از مردم حتی اکثریت آنان در یک زمان، نباید مبلغان دینی را دلسرد کرده و مأیوس کند.

و ما اکثر الناس و لو حرصت بمؤمنین .. إن هو إلا ذکر للعلمین

جمله «إن هو إلا ذکر للعالمین» - که دلالت بر جهانی بودن قرآن و اسلام دارد و اختصاص آن را به مردم مکه و عصر بعثت نفی می کند

- اشاره به این نکته دارد که: ای پیامبر! از ایمان نیاوردن اکثریت مردم مکه ناراحت مباش و مأیوس نشو؛ چرا که قرآن مخصوص این مردم نیست و از آن همه عالم است. اینها ایمان نیاوردند، سراغ دیگران باید رفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 10 - 8

8 - مبلغان و نصیحت کنندگان مردم، نباید انتظار تأثیر فوری داشته و با گذشت اندک زمانی، مأیوس شوند.

فذكر .. سیدگر

حرف «سین» در «سیدگر»، وعده به انجام یافتن تذکر پس از مدتی کوتاه است.

16- اهمیت انقطاع مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 8 - 8

8- بایستگی توجه کامل به خدا و انقطاع از دیگران ، برای رهبران جامعه اسلامی و مبلغان دینی

و اذکر اسم ربّک و تبتلّ إلیه تبتیلاً

ص: 154

مخاطب این آیات، شخص پیامبر(صلی الله علیه و آله) است؛ ولی به اعتبار این که آن حضرت به عنوان رهبر و ابلاغ کننده پیام های الهی به مردم بود، می توان درباره همه کسانی که داعیه دار رهبری جامعه اسلامی و هدایت دینی اند، این مسأله را سرایت داد.

17- اهمیت انقیاد مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 3

3- روحیه تسلیم در برابر خداوند ، امری ضروری برای مبلغان دینی

و من أحسن قولاً .. . وقال إثنى من المسلمین

18- اهمیت تلاوت قرآن مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 5 - 5

5- لزوم خلوت با خدا و راز و نیاز به درگاه او و انس بیشتر با قرآن ، برای رهبران و مبلغان دینی

قم الیل .. . ورتل القرآن ترتیلاً . إنا سنلقى علیک قولاً ثقیلاً

19- اهمیت تهجد مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 5 - 5

5- لزوم خلوت با خدا و راز و نیاز به درگاه او و انس بیشتر با قرآن ، برای رهبران و مبلغان دینی

قم الیل .. . ورتل القرآن ترتیلاً . إنا سنلقى علیک قولاً ثقیلاً

20- اهمیت دفاع از مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 20 - 9

9- لزوم نهی از منکر و حمایت از دین و مبلغان دینی ، به وقت ضرورت و نیاز

و جاء من أقصا المدينة رجل يسمي

نقل داستان حبیب نجار، می تواند هشداری به همه مؤمنان باشد که مانند او به دفاع از دین و دینداران پردازند.

ص: 155

21- اهمیت صبر مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 55 - 4

4 - وعده خداوند به یاری پیامبران و مؤمنان ، مقتضی صبر و شکیبایی همه رهبران و مبلغان دینی ، در برابر آزارها و کارشکنی های دشمنان است .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا .. فَاصْبِرْ

22- اهمیت فصاحت مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 7 - 3

3 - مبلغان ، نیازمند فصاحت و شیوایی در تبلیغ مفاهیم دینی

أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا

بنابراین که مراد از «عربیاً» فصاحت و رسایی قرآن باشد و قرآن نیز کتاب هدایت و تبلیغ معارف دین است، مطلب بالا استفاده می شود.

23- اهمیت مناجات مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 5 - 5

5 - لزوم خلوت با خدا و راز و نیاز به درگاه او و انس بیشتر با قرآن ، برای رهبران و مبلغان دینی

قَمِ اللَّيْلِ .. وَرَتِّلِ الْقُرْءَانَ تَرْتِيلاً . إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا

24- اهمیت وجود مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 19 - 19

19 - ضرورت حضور مبلغانی اندازگر در جامعه همراه قرآن

و أوحى إليّ هذا القرآن لأنذركم به

تأکید بر حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) در کنار قرآن برای انذار، گویای این نکته است که قرآن به تنهایی برای انذار کافی نیست، بلکه باید کسانی نیز همواره با قرآن به تبلیغ دین و انذار مردم پردازند.

ص: 156

25- اهمیت هجرت مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 99 - 9

9- هجرت از محیط اجتماعی ناسالم و نامساعد برای هدایت و ابلاغ دین به جامعه ای مستعد، امری لازم برای مبلغان دین و دین داران مجاهد

وقال إني ذاهب إلی ربی سیهدين

26- بصیرت مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 108 - 8

8- لزوم بهره مندی رهبران جامعه اسلامی و مبلغان دینی از بصیرت و بینایی و داشتن حجت روشن بر اتخاذ راه ها و روشها

قل هذه سبیلی أدعوا إلی الله علی بصیره أنا

27- بی نیازی از مبلغان تقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 12 - 8

8- بی توجهی به مریبان تقوا و احساس بی نیازی از آنان، نشان طغیان گری است .

لیطغی . إن رءاه استغنی ... ینهی . عبداً ... أمر بالتقوی

28- پاداش مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 29 - 7

7- مبلغان معارف دین، مستحق پاداشند و پاداش دهنده ایشان، خداوند است .

إن أجری إلا علی الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 109 - 3

3 - خداوند ، ضامن پاداش تبلیغ کنندگان مخلص دین

إن أجرى إلاّ على ربّ العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 127 - 3

ص: 157

3 - خدا، ضامن پاداش هدایت گران و مبلغان مخلص دین

و ما أسئلكم .. إن أجرى إلاّ على ربّ العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 145 - 3

3 - خدا، ضامن پاداش هدایتگران و مبلغان مخلص دین

إن أجرى إلاّ على ربّ العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 164 - 3

3 - خداوند، ضامن پاداش هدایت گران و مبلغان مخلص دین

إن أجرى إلاّ على ربّ العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 180 - 3

3 - خدا، ضامن پاداش هدایت گران و مبلغان مخلص دین است .

إن أجرى إلاّ على ربّ العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 80 - 4

4 - رسالت مداران و مبلغان دینی، از زمره محسنان و برخورداران از پاداش های الهی

و لقد نادینا نوح فلنعم المجیبون .. إنا كذلك نجزي المحسنين

از این که خداوند نوح(ع) را از محسنان برشمرده و برای او پاداش مقرر فرموده است، می توان استفاده کرد که هر کس همچون آن حضرت در پی رسالت الهی باشد و به تبلیغ دین پردازد؛ از محسنان شمرده شده و از پاداش های الهی بهره مند خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- رسالت مداران و مبلغان دینی، از زمره محسنان و برخورداران از پاداش های الهی

سلم علی ابرهیم . کذلک نجزی المحسنین

از این که خداوند، ابراهیم(ع) را از محسنان برشمرده و برای آن حضرت پاداش مقرر فرموده است، می توان استفاده کرد که هر کس چونان ابراهیم(ع) در پی رسالت الهی باشد و به تبلیغ دین پردازد، از محسنان شمرده شده و از پاداش های الهی بهره مند خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- رسالت مداران و مبلغان دینی، از زمره محسنان و برخورداران از پاداش های الهی

ص: 158

و لقد منّا على موسى و هرون . . . إنا كذلك نجزي المحسنين

از این که خداوند موسی و هارون (علیهما السلام) را از محسنان بر شمرده و برای آنان پاداش مقرر فرموده است، می توان استفاده کرد که هر کس چونان موسی و هارون (علیهما السلام) در پی رسالت الهی باشد و تبلیغ دین پردازد، از محسنان شمرده شده و از پاداش های الهی بهره مند خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 131 - 4

4 - رسالت مداران و مبلغان دینی ، از زمره محسنان و برخورداران از پاداش های الهی اند .

سلم علی إله یاسین . إنا كذلك نجزي المحسنين

از این که خداوند، الیاس پیامبر را از محسنان بر شمرده و برای او پاداش مقرر فرموده است، می توان استفاده کرد که هر کس مانند الیاس (ع) در پی رسالت الهی باشد و به تبلیغ دین پردازد، از محسنان شمرده شده و از پاداش های الهی بهره مند خواهد شد.

29- تأمین نیازهای مادی مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 58 - 3

3 - لزوم توکل و اعتماد به خداوند ، بر مبلغان دینی در تأمین نیاز های زندگی خویش

و توکل علی الحی الذی لایموت

فرمان خداوند به توکل بر او، پس از توصیه کردن به اظهار بی نیازی و درخواست مزد از مردم، می تواند حاکی از این مطلب باشد که مبلغان دینی، در تأمین نیازهای زندگی خویش باید تنها به خدا توکل کنند نه به مردم.

30- ترس مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 57 - 13

13- دعوت کنندگان به تعالیم الهی ، در عین تلاش برای کسب وسیله و راهی جهت تقرب به خداوند ، به رحمت او امیدوار و از عذابش بیمناکند .

یبتغون إلی ربهم الوسیله ایهم أقرب و یرجون رحمته و یخافون عذابه

31- تقرب مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 57 - 4,6,10,13

4- دعوت کنندگان به توحید ، هیچ داعیه ای برای معبود شدن نداشته و در پی کسب راه و وسیله ای برای تقرب بیشتر به

ص: 159

خدا هستند .

أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ

برداشت فوق، بر این احتمال در آیه است که مشارالیه «أُولَئِكَ»، «الذین یدعون» باشد بنابراین، آیه در صدد نفی این عقیده مشرکان است که معبودانی چون حضرت مسیح(ع) و یا ملائکه برای خویش انتخاب کرده بودند؛ در حالی که آنان، خود دعوت کننده به سوی خداوند بودند.

6- دعوت کنندگان به تعالیم الهی، هر کدام برای تقرب بیشتر خود به خداوند، در مسابقه و تلاش هستند .

أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ

برداشت فوق، بنابراین نکته است که مراد از «أُولَئِكَ» دعوت کنندگان به خدا باشند که مشرکان آنان را می پرستیدند تا به خدا تقرب جویند و خداوند به مشرکان می گوید: «چگونه آنان را می پرستید در حالی که آنان، خود برای تقرب به خدا واسطه هایی قرار می دهند تا تقرب بیشتر هر یک معلوم شود.»

10- دعوت کنندگان به تعالیم الهی، در پی به دست آوردن نزدیک ترین و مقرب ترین وسیله به خدا، جهت تقرب به او هستند .

يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ

«أَيُّهُمْ أَقْرَبُ» مبتدا و خبر است و مرجع ضمیر «هم» به اسم جنس «وسیله» برمی گردد؛ یعنی، کدام یک از آنها مقرب تر به خداوندند تا به آنها توسل شود.

13- دعوت کنندگان به تعالیم الهی، در عین تلاش برای کسب وسیله و راهی جهت تقرب به خداوند، به رحمت او امیدوار و از عذابش بیمناکند .

يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ

32- تلاش مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 57 - 10، 13، 4، 6

4- دعوت کنندگان به توحید، هیچ داعیه ای برای معبود شدن نداشته و در پی کسب راه و وسیله ای برای تقرب بیشتر به خدا هستند .

أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ

برداشت فوق، بر این احتمال در آیه است که مشارالیه «أُولَئِكَ»، «الذین یدعون» باشد بنابراین، آیه در صدد نفی این عقیده مشرکان است

که معبودانی چون حضرت مسیح(ع) و یا ملائکه برای خویش انتخاب کرده بودند؛ در حالی که آنان، خود دعوت کننده به سوی خداوند بودند.

6- دعوت کنندگان به تعالیم الهی، هر کدام برای تقرب بیشتر خود به خداوند، در مسابقه و تلاش هستند.

أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ

برداشت فوق، بنابراین نکته است که مراد از «أُولَئِكَ» دعوت کنندگان به خدا باشند که مشرکان آنان را می پرستیدند تا به خدا تقرب جویند و خداوند به مشرکان می گوید: «چگونه آنان را می پرستید در حالی که آنان، خود برای تقرب به خدا واسطه هایی قرار می دهند تا تقرب بیشتر هر یک معلوم شود.»

10- دعوت کنندگان به تعالیم الهی، در پی به دست آوردن نزدیک ترین و مقرب ترین وسیله به خدا، جهت تقرب به او هستند.

ص: 160

یبتغون إلی ربّهم الوسیله ائهم اقرب

«ایهم اقرب» مبتدا و خبر است و مرجع ضمیر «هم» به اسم جنس «وسیله» برمی گردد؛ یعنی، کدام یک از آنها مقرب تر به خداوندند تا به آنها توسل شود.

13- دعوت کنندگان به تعالیم الهی، در عین تلاش برای کسب وسیله و راهی جهت تقرب به خداوند، به رحمت او امیدوار و از عذابش بیمناکند.

یبتغون إلی ربّهم الوسیله ائهم اقرب و یرجون رحمته و یخافون عذابه

33- توصیه به مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 32 - 12

12 - خطاپوشی از لغزش های کوچک خطاکاران، رهنمود الهی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مبلغان دینی

الذین یجتنبون .. إلا اللّٰم إن ربک وسع المغفره

واژه «إن ربک» می تواند تعریض به این باشد که پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبران الهی نیز باید این شیوه را برگزینند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نصر - 110 - 3 - 13

13 - احساس قصور در پیشگاه خداوند و عذرخواهی از او، هنگام پیروزی و استقبال عمومی از دین و در اوج قدرت، توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و شیوه ای مطلوب برای زمامداران و مبلغان

إذا جاء نصر اللّٰه و الفتح .. و استغفره

34- توکل مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 58 - 3

3 - لزوم توکل و اعتماد به خداوند، بر مبلغان دینی در تأمین نیاز های زندگی خویش

و توکل علی الحی الذی لا یموت

فرمان خداوند به توکل بر او، پس از توصیه کردن به اظهار بی‌نیازی و درخواست مزد از مردم، می‌تواند حاکی از این مطلب باشد که مبلغان دینی، در تأمین نیازهای زندگی خویش باید تنها به خدا توکل کنند نه به مردم.

35- توکل مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 9 - 7

7- بایستگی توکل بر خدا و واگذاری کارها به او، برای رهبران جامعه اسلامی و مبلغان دینی

ص: 161

36- تہمت بہ مبلغان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

13 - شعراء - 26 - 28 - 5

5- رھبران و مبلغان دینی باید در برابر تکبر ، استهزا و تہمت های دشمنان دیانت با سعه صدر بہ تکلیف خود عمل کنند .

قال لمن حوله ألا تستمعون . . . إن رسولکم... لمجنون. قال ربّ المشرق و المغرب و ما

37- خوش اخلاقی مبلغان دین

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

19 - قلم - 68 - 4 - 4

4- برخورداری از منش و خلق و خوی والا ، از شرایط مبلغان دینی و رھبران جامعہ اسلامی

إنک لعلی خلق عظیم

38- خیرخواهی مبلغان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

6 - اعراف - 7 - 62 - 10

10 - مبلغان دین باید خیرخواہ مردم بودہ و نصایح خویش را آمیختہ بہ منافع شخصی نسازند .

أبلغکم رسلت ربی و أنصح لکم

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

6 - اعراف - 7 - 68 - 10

10 - مبلغان دین باید خیرخواہ مردم باشند و خیرخواہی خویش را بہ منافع شخصی آمیختہ نسازند .

أبلغکم رسلت ربی و أنا لکم ناصح أمين

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

9 - مبلغان دین باید خیرخواه مردم و نصایح خویش را به منافع شخصی آمیخته نسازند .

و نصحت لکم

ص: 162

39- دعوت عملی مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 132 - 7

7 - لزوم پایداری و تلاش افزون تر مبلغان ، در عمل به توصیه های خود

وَأمر أهلک بالصلوة واصطبر علیها

وظیفه صبر شدید بر نماز، پس از توصیه خانواده به آن، گویای نکته یاد شده است.

40- دعوت های مبلغان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 64 - 1

1 - ایادی و مبلغان فرعون ، همه فرعونیان را به هم فکری ، اتحاد و به کار بستن تمامی حيله ها ، علیه موسی (ع) دعوت می کردند .

فتنزعوا... قالوا... فأجمعوا کیدکم ثم اتوا صفاً

از آیات پیشین چنین بر می آید که پس از سخنان موسی(ع)، در بین فرعونیان اختلافاتی بروز کرد (فتنازعوا) و گروه حامیان و مبلغان فرعون در صدد توجیه گروه دیگر برآمدند که نسبت به موسی(ع) و مبارزه با او تردید داشتند. به نظر می رسد «فأجمعوا» نیز از ناحیه همان گروه به عنوان نتیجه سخنان قبلی آنان ابراز شده باشد.

41- دفاع از مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 20 - 10

10 - شتاب در کار خیر و در دفاع از دین و مبلغان دینی ، کاری است شایسته و بایسته .

و جاء من أقصا المدینه رجل یسعی قال یقوم اتبعوا المرسلین

42- دینداری مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 21 - 11

11 - تأثیر سازنده آگاهی و پیمودن راه دین، در تبلیغات دینی و گرایش دادن مردم به دین داری

اتَّبِعُوا مِنْ لَيْسَ لَكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مَهْتَدُونَ

مقصود از جمله «و هم مهتدون» (آنان ره یافته اند) این است که پیامبران، راه دین را شناخته و آن را پیموده اند و طبیعی است کسانی که راه دین را پیموده باشند، در تبلیغ دین موفق تر خواهند بود و مردم نیز دعوت آنان را بهتر خواهند پذیرفت.

ص: 163

43- رسالت مبلغان کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 2 - 8

8 - ابلاغِ گرانِ پیام‌های مکتوبِ خداوند ، رسولانی با عظمت و دارای رسالتی بزرگ

رسول من الله یتلوا صحفًا مطهره

تعبیر «رسول من الله» - با آن که «رسول الله» نیز مفادی شبیه آن داشت - ممکن است برای ابقای کلمه «رسول» بر نکره بودن باشد تا عظمت رسول و رسالت را برجسته سازد.

44- زمینه صبر مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 48 - 6

6 - توجه مبلغان دینی به حضور حمایت و لطف الهی ، مایه شکیبایی آنان بر مشکلات راه

و اصبر . . . فإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که پیامبر (صلی الله علیه و آله) به عنوان مبلغ وحی مورد هجوم کافران، قرار گرفته و خداوند برای پایداری بخشیدن به او نظارت و حمایت خویش را به آن حضرت یادآور شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 9 - 4

4 - مطالعه تاریخ امت‌ها و پیامبران گذشته ، مایه صبر و مقاومت مبلغان الهی در برابر دشمنان دین

كذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمَ نُوحٍ فكَذَّبُوا عَبْدَنَا

45- زمینه مسؤولیت مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 7 - 7

7 - استقبال مردم از مجالس وعظ و ارشاد ، زمینه ساز تکلیف مبلغان به پذیرش آنان و روی گردانی مردم از آن مجالس ، مایه رفع تکلیف

از ارشادگران است .

أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى . . . لَعَلَّهُ يَرْكَبِي . . . مِنْ اسْتَغْنَى . . . وَ مَا عَلَيْكَ إِلَّا يَرْكَبِي

46- زهد مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 29 - 6

6- چشم ندوختن به مال و دارایی مردم ، از نشانه های صداقت مصلحان جامعه و مبلغان راستین دین است .

ص: 164

و يقوم لا أسئلكم عليه مالا إن أجرى إلا على الله

47- سرزنش مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 54 - 5

5- ملامت مبلغان دینی از سوی خداوند ، در صورت کوتاهی در هدایت خلق *

فما أنت بملوم

با توجه به مفهوم «فما أنت بملوم» روی گردانی رهبران الهی، از هدایت کافران، در همه جا مجاز نیست و در صورتی که بی اذن الهی ترک تکلیف کنند، مورد ملامت خواهند بود.

48- سرزنش مبلغان بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 44 - 6

6 - کتاب های آسمانی بنی اسرائیل ، توبیخ کننده مبلغان و ارشادگران بی عمل

أتأمرون الناس . . . و أنتم تتلون الكتب

چون جمله حالیه «و أنتم تتلون الكتب» (در حالی که شما کتاب [تورات یا انجیل] را تلاوت می کنید) به عنوان دلیل نکوهش و مذمت ارشاد کنندگان بی عمل مطرح شده، معلوم می شود: در کتابهای آسمانی بنی اسرائیل بر ناروایی چنین کرداری تأکید شده است.

49- سرزنش ممانعت از مبلغان تقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 12 - 1

1 - بازداشتن تبلیغ کنندگان تقوا، از امر کردن مردم به آن ، شگفت آور و نکوهیده است .

أو أمر بالتقوى

50- شخصیت مبلغان تقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - مخالفان نماز و تکذیب گران دین ، حقّ دستور دادن به نمازگزاران هدایت پیشه و ترویج کننده تقوا را ندارند .

ینهی . عبداً إذا صلّى ... کذب و تولّى ... کلاً لا تطعه

ص: 165

51- شرایط مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 61 - 6

6 - مبلغان دین باید دلسوز مردم و آراسته به شکیبایی در ابلاغ احکام و معارف الهی باشند .

إني أخاف عليكم .. قال يقوم ليس بي ضلله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 62 - 10

10 - مبلغان دین باید خیرخواه مردم بوده و نصایح خویش را آمیخته به منافع شخصی نسازند .

أبلغكم رسلت ربي و أنصح لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 67 - 5

5 - مبلغان دین باید دلسوز مردم و آراسته به شکیبایی در ابلاغ معارف الهی باشند .

قال يقوم ليس بي سفاهه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 68 - 10

10 - مبلغان دین باید خیرخواه مردم باشند و خیرخواهی خویش را به منافع شخصی آمیخته نسازند .

أبلغكم رسلت ربي و أنا لكم ناصح أمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 93 - 9

9 - مبلغان دین باید خیرخواه مردم و نصایح خویش را به منافع شخصی آمیخته نسازند .

و نصحت لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 108 - 8

8- لزوم بهره مندی رهبران جامعه اسلامی و مبلغان دینی از بصیرت و بینایی و داشتن حجت روشن بر اتخاذ راه ها و روشها

قل هذه سبیلی ادعوا إلى الله علی بصیره أنا

52- شرایط مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 166

19 - قلم - 68 - 4 - 4

4- برخورداری از منش و خلق و خوی والا ، از شرایط مبلغان دینی و رهبران جامعه اسلامی

إتک لعلی خلق عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 6 - 4

4- دوری از منت نهادن و زیاد شمردن عطایا و خدمات خود ، از شرایط بایسته برای رهبران و مبلغان جامعه اسلامی و تأثیرگذار در موفقیت آنان

و لاتمنن تستکثر

53- شرح صدر مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 28 - 5

5- رهبران و مبلغان دینی باید در برابر تکبر ، استهزا و تهمت های دشمنان دیانت با سعه صدر به تکلیف خود عمل کنند .

قال لمن حوله ألا تستمعون . . . إن رسولکم... لمجنون. قال ربّ المشرق و المغرب و ما

54- شگفتی ممانعت از مبلغان تقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 12 - 1

1 - بازداشتن تبلیغ کنندگان تقوا ، از امر کردن مردم به آن ، شگفت آور و نکوهیده است .

أو أمر بالتّقوی

55- صبر مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 132 - 7

7- لزوم پایداری و تلاش افزون تر مبلغان ، در عمل به توصیه های خود

وأمر أهلک بالصلوه واصطبر علیها

وظیفه صبر شدید بر نماز، پس از توصیه خانواده به آن، گویای نکته یاد شده است.

ص: 167

56- عبرت مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 9 - 2

2- تاریخ زندگی موسی (ع) و حوادث آن ، درس آموز و شایان توجه و تأمل برای رهبران و مبلغان دین است .

و هل اتیک حدیث موسی

57- عظمت مبلغان کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 2 - 8

8- ابلاغ گران پیام های مکتوب خداوند ، رسولانی با عظمت و دارای رسالتی بزرگ

رسول من الله یتلوا صحفًا مطهره

تعبیر «رسول من الله» - با آن که «رسول الله» نیز مفادی شبیه آن داشت - ممکن است برای ابقای کلمه «رسول» بر نکره بودن باشد تا عظمت رسول و رسالت را برجسته سازد.

58- علم مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 21 - 11

11 - تأثیر سازنده آگاهی و پیمودن راه دین ، در تبلیغات دینی و گرایش دادن مردم به دین داری

اتَّبِعُوا مِنْ لَایْسَتَلْکُمْ اَجْرًا و هم مهتدون

مقصود از جمله «و هم مهتدون» (آنان ره یافته اند) این است که پیامبران، راه دین را شناخته و آن را پیموده اند و طبیعی است کسانی که راه دین را پیموده باشند، در تبلیغ دین موفق تر خواهند بود و مردم نیز دعوت آنان را بهتر خواهند پذیرفت.

59- عمل صالح مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 33 - 2

2- ارزش دعوت به سوی خدا و تبلیغ آیین الهی، در گرو نیک کرداری دعوت کنندگان و مبلغان آن است.

و من أحسن قولاً ممّن دعا إلى الله وعمل صلحاً

60- عوامل ترس مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 168

17- شدت عذاب الهی، عامل ترس و بیم دعوت کنندگان تعالیم الهی از آن است.

و یخافون عذابه إن عذاب ربّک کان محذورًا

«إن عذاب ربّک» تعلیل برای «یخافون عذابه» است؛ یعنی، به این دلیل از عذاب خداوند در هراس هستند که عذاب پروردگار بس سخت و دهشت بار است.

61- عوامل دلداری مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 76 - 4،7

4 - توجه به ناتوانی معبود های ادعایی و عقیده به قدرت مطلق خداوند، موجب تسلی خاطر و دل گرمی مبلغان اسلام و مدافعان عقیده توحیدی

و اتّخذوا من دون الله ءالیه لعلّهم ینصرون . لایستطیعون نصرهم... فلا یحزنک قولهم

جمله «فلا یحزنک قولهم» جواب برای شرط مقدر است؛ یعنی، «إذا کان هذا حالهم مع ربّهم حیث اتّخذوا رجاء النصر ءالیه من دون الله لایقدرون نصرهم فلا تحزن بسبب قولهم...»؛ وقتی وضعیت آنان چنین است که به امید یاری، معبودهای دیگری جز خدا را - که توانای بر یاری رسانی ندارند - برگزیدند، پس تو از سخنان شان محزون مباش...».

7 - عقیده به آگاهی خداوند از تمامی رفتارها و حرکت های توطئه آمیز کافران، موجب دل گرمی و تسلی خاطر مبلغان اسلام و مدافعان عقیده توحیدی است.

فلا یحزنک قولهم إنّنا نعلم ما یسرّون و ما یعلنون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که جمله «إنّنا نعلم...» تعلیل برای نهی در «فلا یحزنک» است؛ یعنی، چون خداوند بر تمامی رفتارهای آدمیان - از جمله کافران - آگاه است، پس نباید در برابر توطئه های آنان محزون بود؛ بلکه باید با دل گرمی و پشتکار به تبلیغ دین پرداخت.

62- عوامل موفقیت مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 84 - 5

5- نقش قلب سالم و پاک ، در موفقیت رهبران و مبلغان دینی

إذ جاء ربّه بقلب سليم

63- عوامل موفقیت مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 4 - 4

4- طهارت و پاکیزگی جسم و جان ، از شرایط بایسته برای رهبران و مبلغان جامعه اسلامی و تأثیرگذار در موفقیت آنان

ص: 169

و ثيابك فطهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 5 - 2

2- پرهیز از پلیدی و آلودگی ، از شرایط بایسته برای رهبران و مبلغان جامعه اسلامی و تأثیرگذار در موفقیت آنان

و الرجز فاهجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 6 - 4

4- دوری از منت نهادن و زیاد شمردن عطایا و خدمات خود ، از شرایط بایسته برای رهبران و مبلغان جامعه اسلامی و تأثیرگذار در موفقیت آنان

و لاتمنن تستکثر

64- فضایل مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 193 - 3

3- دعوت کنندگان مردم به ایمان ، دارای مقامی والا و ارجمند

رَبَّنَا اٰتِنَا سَمْعَنَا مَنَادِيًا يِّنَادِي لِّلْاِيْمَانِ اِنْ اٰمَنُوْا بِرَبِّكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 128 - 5

5- هدایت گران و مبلغان صابر دین ، در قبال مکرها و اذیت و آزار دشمنان ، از حمایت و لطف الهی برخوردارند .

و اصبر .. . اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا و الَّذِيْنَ هُمْ مَحْسَنُوْنَ

65- قبول دعوت مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- اجابت پیام مبلغان الهی ، ایمان به خداوند است .

أجیبوا داعی اللّٰه وءامنوا به

در برداشت یاد شده جمله «آمنوا به» تفسیر «أجیبوا» دانسته شده و ضمیر «به» به «اللّٰه» بازگردانده شده است. احتمال دیگر این است که «آمنوا» جمله مستقل باشد و ضمیر «به» به داعی اللّٰه» ارجاع گردد.

ص: 170

66- مبارزه با مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 75 - 7

7 - خودبزرگ بینی ، ریشه مبارزه با پیامبران الهی و مبلغان دین

قال المأذون الذین استکبروا من قومه .. أتعلمون أن صلحاً مرسل من ربه

67- مبلغان تقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 12 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، اهل تقوا و توصیه کننده دیگران به آن

أو أمر بالتَّقوی

68- مبلغان تکذیب معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 68 - 3

3- شیطان ، ترویج کننده کفر و انکار معاد

و يقول الإنس(ن .. لنحشرنهم والشیطن

یادکردن از شیطان در این آیه به عنوان همراه و هم دوش کافران در صحنه قیامت، گویای نقش شیطان در کفرورزی ها و سردمداری او در این صحنه ها است.

69- مبلغان توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 38 - 20

20- انبیا ، پیام آوران توحید و معلمان یکتاپرستی بودند .

ما كان لنا أن نشرك بالله من شيء ذلك من فضل الله علينا وعلى الناس

اعتقاد توحیدی پیامبران خدا را ، تفضّل خدا بر مردمان دانستن - که مفاد «ذلک من فضل الله .. علی الناس» است - می رساند که: عموم مردم از طریق پیامبران ، به توحید دسترسی پیدا می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 14 - 2

2- فرستادگان الهی (هود و صالح) ، مبلغ توحید در میان قوم عاد و ثمود

إذ جاءتهم الرّسل .. ألاّ تعبدوا إلّا الله

ص: 171

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 45 - 1

1 - تمامی پیامبران و ادیان آسمانی ، مبلغ توحید و مخالف شرک و چندگانه پرستی بوده اند .

وسئل من أرسلنا من قبلك من رسلنا .. ءالهیہ یعبدون

70- مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 187 - 7

7 - ضرورت وجود مبلغان و تبیین کنندگان کتب آسمانی در جامعه

و اذ اخذ الله میثاق الذین اوتوا الکتب لتبییننہ للناس

گرفتن میثاق از عالمان و تأکید خداوند بر لزوم تبیین آن برای مردم، مبین مطلب فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 67 - 6

6 - مبلغان دین باید در برابر اتهام های ناروا از خویشان دفاع کنند .

قال یقوم لیس بی سفاهه و لکنی رسول من رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 68 - 10، 2، 1

1 - هود (ع) در پاسخ قوم عاد ، خویشان را مبلغ پیام های خداوند ، خیرخواه مردم و فردی امین و سزاوار اطمینان خواند .

أبلغکم رسلت ربی و أنا لکم ناصح امین

2 - هود ، مبلغ پیام های الهی ، و نه بازگوکننده نظریات شخصی خویش

أبلغکم رسلت ربی

10 - مبلغان دین باید خیرخواه مردم باشند و خیرخواهی خویش را به منافع شخصی آمیخته نسازند .

أبلغكم رسلت ربي وأنا لكم ناصح أمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 69 - 5

5 - پیامبران ، واسطه ابلاغ دین و معارف الهی به مردم

أو عجبتم أن جاءكم ذكر من ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 93 - 9

9 - مبلغان دین باید خیر خواه مردم و نصایح خویش را به منافع شخصی آمیخته نسازند .

ص: 172

و نصحت لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 9 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور موعظه و زنده نگه داشتن تعالیم الهی در اذهان مردم

فدکّر

«تذکیر» (مصدر «ذکّر») به معنای موعظه کردن است (قاموس)، ذکر و حفظ به یک معنا است؛ جز این که حفظ به فراگیری نظر دارد و ذکر به حضور در ذهن. (مفردات)

71- مبلغان دین ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 84 - 3

3 - دعای ابراهیم (ع) (به درگاه خدا، برای تداوم راه رسالت او در امت های آینده، به وسیله برگزیدگان الهی و گویندگان صادق

و اجعل لی لسان صدق فی آخرین

برخی از مفسران «لسان صدق» را به انسان های صادق - که همان پیامبران الهی هستند - تفسیر کرده اند. بنابراین درخواست حضرت ابراهیم (ع) این است که خداوند در میان نسل های آینده، پیامبرانی را برانگیزد تا به دعوت او قیام کنند و مردم را به آیین توحیدی او فرا بخوانند.

72- مبلغان شرک در جهنّم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 30 - 8

8- دوزخ، سرانجام تلاش برای ترویج آیین شرک و گمراه کردن مردم از مسیر خدا و یگانه پرستی

و جعلوا لله أنداداً لیضلّوا عن سبيله... فإن مصیرکم إلی النار

73- مبلغان کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - منافقان ، زیان زننده به جامعه اسلامی ، مروج کفر ، تفرقه افکن میان مؤمنان ، ظالم و دوزخی اند .

اتخذوا مسجداً ضراراً و کفراً و تقریقاً .. و إرساداً... فانهار به فی نار جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 173

3- شیطان، ترویج کننده کفر و انکار معاد

و يقول الإنس(ن) ... لنحشرنهم والشیطين

یادکردن از شیطان در این آیه به عنوان همراه و هم دوش کافران در صحنه قیامت، گویای نقش شیطان در کفرورزی ها و سردمداری او در این صحنه ها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 2

2 - افشاگری مستضعفان در قیامت علیه مستکبران ، درباره تلاش شبانه روزی آنان در ترویج کفر

وقال الذین استضعفوا .. بل مکر الیل و النهار إذ تأمروننا أن نکفر بالله

اضافه «مکر الیل» مفید معنای «فی» است و سیاق آیه، دلالت می کند که مضاف الیه «مکر» چیز محذوفی مثل «کم» است. بنابراین معنا چنین می شود: بلکه مکر شما در طول شب و روز درباره ما، این بود که به خدا کافر شویم.

74- مبلغان و اصلاح جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 88 - 22

22- رهبران و مبلغان دین ، تا توان دارند باید در اصلاح جامعه و ابلاغ معارف الهی تلاش کنند .

إن أُرید إلاّ الإصلاح ما استطعت

75- مبلغان و حق ناپذیری گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 129 - 3

3 - لزوم اتکای مبلغان الهی بر خداوند و نگران نبودن بر حق ناپذیری گمراهان ، پس از اتمام حجت بر آنان

فإن تولوا فقل حسبی الله .. علیه توکلت

76- مبلغان و دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 88 - 17,22

17- ضرورت پابندی مبلغان دین و مصلحان جامعه، به تعالیم دینی و برنامه های اصلاحی خود

و ما أريد أن أخالفكم إلى ما أنهيكم عنه

22- رهبران و مبلغان دین، تا توان دارند باید در اصلاح جامعه و ابلاغ معارف الهی تلاش کنند.

إن أريد إلا الإصلاح ما استطعت

ص: 174

77- مبلغان و کفر مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 104 - 8

8- ایمان نیاوردن گروهی از مردم حتی اکثریت آنان در یک زمان ، نباید مبلغان دینی را دلسرد کرده و مأیوس کند .

و ما أكثر الناس و لو حرصت بمؤمنین .. إن هو إلا ذكر للعلمین

جمله «إن هو إلا ذكر للعلمین» - که دلالت بر جهانی بودن قرآن و اسلام دارد و اختصاص آن را به مردم مکه و عصر بعثت نفی می کند - اشاره به این نکته دارد که: ای پیامبر! از ایمان نیاوردن اکثریت مردم مکه ناراحت مباش و مأیوس نشو؛ چرا که قرآن مخصوص این مردم نیست و از آن همه عالم است. اینها ایمان نیاوردند، سراغ دیگران باید رفت.

78- مبلغان و مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 16 - 4

4- لزوم حفظ رابطه مستقیم و بیواسطه با مردم برای رهبران و مبلغان دینی در راستای تبلیغ و ارشاد

قل لو شاء الله ما تلوته علیکم

79- مبلغان و مزد تبلیغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 51 - 4

4- مطالبه نکردن پاداش از مردم ، به خاطر تبلیغ حقایق و معارف الهی ، نشانه صداقت مبلغان و مصلحان است .

يقوم لأستلکم علیه أجرًا .. أفلا تعقلون

از آن جا که هدف مدعیان دروغین ، رسیدن به منافع مادی و مال و منال دنیوی است ، می توان گفت: حضرت هود(ع) با جمله «لأستلکم» اشاره به دلیل و نشانه صداقت خویش دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 104 - 3

3- مبلغان دینی باید از دریافت مزد برای ابلاغ دین و تعالیم قرآن پرهیز کنند .

و ما تسئلهم علیه من أجر

ص: 175

80- مبلغان و هدایت ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 36 - 9

9- مبلغان دینی، پس از یأس از هدایت پذیری انسانها، موظف به ابلاغ و بیان معارف الهی نیستند.

فلاتبتس بما كانوا يفعلون

81- مبلغان هنگام سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 69 - 5

5- مبلغان و دعوت کنندگان به توحید و معارف الهی، در شرایط حساس و خطیر از لطف و امداد خداوند برخوردار خواهند شد.

قلنا ینار کونی بردًا و سلمًا علی ابرهیم

نقل داستان نجات ابراهیم از آتش، می تواند به منظور دلداری به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) و مؤمنانی باشد که در شرایط دشوار مکه زندگی می کردند. همچنین برای بیان این نکته باشد که چنین امدادی، شامل حال تمامی یکتاپرستان و مبلغان دین توحیدی می شود.

82- محدوده مسؤولیت مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 104 - 12

12 - وادار کردن مردم به پذیرش معارف و حقایق دین، خارج از حیطه مسؤولیت مبلغان و پیشوایان دین است.

قد جاءکم بصائر من ربکم . . . و ما انا علیکم بحفیظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 107 - 9

9 - مبلغان دین وظیفه دار دعوت مردم به دین خدا، نه وادار کننده مردم به آن

و ما جعلنک علیهم حفیظا و ما أنت علیهم بوکیل

5- پیامبران و مبلغان دین ، به بیان و ابلاغ معارف برای هدایت ناپذیران ، موظف نیستند .

إن أردت أن أنصح لكم

نوح(ع)، پس از دریافت این واقعیت که خداوند، به خاطر لجاجتهای قومش خواسته که آنان گمراه باشند، نصیحت کردن و ابلاغ دین را با جمله شرطیه (إن أردت ..) بیان می کند تا به این نکته اشاره کند که: ابلاغ دین پس از این مرحله، بر من لازم و ضروری نیست.

ص: 176

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 36 - 9

9- مبلغان دینی ، پس از یأس از هدایت پذیری انسانها ، موظف به ابلاغ و بیان معارف الهی نیستند .

فلاتبتس بما كانوا يفعلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 57 - 4

4- مسؤولیت مبلغان دین ، ابلاغ حقایق و معارف الهی به مردم است نه واداشتن آنان به پذیرش .

فإن تولوا فقد أبلغتكم ما أرسلت به إليكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 3 - 4

4 - نگرانی برای کافران ، پس از ابلاغ آیات روشن الهی به آنان موردی ندارد .

تلک ءایت الکتب المبین . لعلک بضع نفسک الایکونوا مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 23 - 3

3- تکلیف مؤمنان و مبلغان دینی ، در برابر انسان های لجوج و حق ناپذیر ، تنها انذار و هشدار است .

إن أنت إلا نذیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 6 - 1

1 - کسانی که خود را از پند و اندرز های الهی بی نیاز می پندارند ، شایسته بذل توجه کامل از سوی ارشادگران و مبلغان نیستند .

فأنت له تصدّی

متصدی کسی است که با کشیدن سر و سینه خود به بالا ، در صدد دیدن چیزی برآید (لسان العرب). این تعبیر حاکی از معطوف داشتن

تمام توجه و عنایت، به سوی هم‌نشین خود است.

83- محدودہ مسؤولیت مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 23 - 4

4 - پیامبران و مبلغان دینی ، تنها موظف به انجام وظیفه اند ؛ نه مأمور به نتیجه .

لا أملك لكم ضرباً ولا رشداً .. إلا بلغاً من الله ورسلاً - ته

ص: 177

84- مسؤولیت مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 44 - 5,7

5 - آمران به معروف و مبلغان دینی ، باید خود به محتوای دعوتشان عمل کنند .

أتأمرون الناس بالبر و تنسون أنفسکم

7 - کسانی که دیگران را به کار های نیک دعوت کرده و خود به آن عمل نمی کنند ، @سزاوار توبیخ و سرزنش هستند .

أتأمرون الناس بالبر و تنسون أنفسکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 142 - 8

8 - مبلغان دین باید از شبهات و اشکالات مخالفان مطلع بوده و پاسخ آنها را به شایستگی بدانند .

سيقول .. ما وليهم عن قبلتهم ... قل لله المشرق والمغرب

از اینکه خداوند پیامبر را از شبهات مخالفان - پیش از القای آنها - آگاه می سازد و پاسخ آنان را به وی می آموزد، می توان به برداشت فوق دست یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 151 - 11

11 - پیراستن مردم از آلودگی ها و تعلیم قرآن ، احکام و معارف دین ، از وظایف اساسی مبلغان دین و از رؤوس برنامه های آنان است .

یتلوا علیکم ءایتنا و یزکیکم و یعلمکم الکتب و الحکمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 67 - 0

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 92 - 12

12 - رساندن احکام خداوند به مردم به صورتی روشن ، وظیفه مبلغان دین

انما علی رسولنا البلغ المبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 11 - 1

1 - پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) مأمور ترغیب مردم به سیر در زمین و تدبیر در سرانجام تکذیب کنندگان پیامبران الهی

قل سیروا فی الأرض ثم انظروا کیف كان عقبه المکذبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 178

9 - پیشوایان و مبلغان دین وظیفه دار مبارزه با پندارهای غلوآمیز مردم درباره آنان

قل لا أقول لكم . . . إني ملك

الزام پیامبر(صلی الله علیه و آله) به اعلام موارد مذکور در آیه الزامی است برای همه مبلغان و پیشوایان دین که این موارد را برای مردم بیان نمایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 21، 4

4 - رهبران و مبلغان دین نباید قشرهای ضعیف و تهیدست را از اطراف خود برانند.

و لا تطرد الذين يدعون ربهم بالغدوة والعشي يريدون وجهه

21 - رهبران و مبلغان دینی در صورت طرد مؤمنان مستمند و ضعیف از اطراف خویش، ستمکارند.

فتطردهم فتكون من الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 64 - 4

4 - بیان نقش اختصاصی خداوند در برهه های حساس و بحرانهای زندگی برای مردم، از وظایف پیامبر(صلی الله علیه و آله) و مبلغان دین است.

قل من ينجيكم . . . قل الله ينجيكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 65 - 10

10 - مبلغان دین وظیفه دار تأمل و تحقیق در شیوه های بیان حقایق در قرآن و به کارگیری آن در تبلیغ هستند.

انظر كيف نصرنا لعلهم يفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - تذکر دادن به مردم با قرآن، از وظایف پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مبلغان دین است.

و ذکر به آن تبسل نفس

مرجع ضمیر «به» قرآن می تواند باشد که از سیاق آیات مورد بحث به دست می آید و به اصطلاح مرجع حکمی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - مبلغان دین نباید هیچ چشمداشت و انتظار پاداشی از مردم داشته باشند.

قل لا أسئلكم علیه اجرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 179

8 - مطلع ساختن مردم از آیات الهی و مضامین آن، و اندازار از قیامت دو وظیفه اساسی مبلغان دین است.

يقصون عليكم آيتي و يندرونكم لقاء يومكم هذا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 61 - 7

7 - مبلغان دین باید در برابر اتهام های ناروا از خویشان دفاع کنند .

إنا لنريك في ضلل مبين. قال يقوم ليس بي ضلله و لكنی رسول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 67 - 6

6 - مبلغان دین باید در برابر اتهام های ناروا از خویشان دفاع کنند .

قال يقوم ليس بي سفاهه و لكنی رسول من رب العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 68 - 10

10 - مبلغان دین باید خیرخواه مردم باشند و خیرخواهی خویش را به منافع شخصی آمیخته نسازند .

أبلغكم رسلت ربي و أنا لكم ناصح أمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 86 - 16

16 - ترغیب مردم به عبرت گرفتن از فرجام شوم فسادگران تاریخ ، از وظایف مبلغان دین

قال . . . و أنظروا كيف كان عقبه المفسدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 92 - 6

6 - بیان فرجام شوم کفرپیشگان و تکذیب کنندگان رسولان الهی ، روشی برای مبلغان دین برای شناساندن زیانکاران واقعی

الذین کذبوا شعبیاً کانوا هم لخصرین

خداوند با بیان فرجام شوم کفرپیشگان، زیانکاران واقعی را به مردم معرفی کرد. بنابراین از راههای معرفی کردن زیانکاران واقعی بیان فرجام شوم آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 199 - 4

4 - گذشت از لغزش ها ، دعوت مردم به کار های نیک و مدارا کردن با جاهلان و سفیهان ، از وظایف اساسی مبلغان دین

خذ العفو و أمر بالعرف و أعرض عن الجهلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 129 - 3

ص: 180

3- لزوم اتکای مبلغان الهی بر خداوند و نگران نبودن بر حق ناپذیری گمراهان ، پس از اتمام حجت بر آنان

فإن تولوا فقل حسبی الله... علیه توکلت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 15 - 16,17

16- رهبران و مبلغان دینی ، وظیفه دار رساندن معارف الهی به مردم بدون هر گونه دخل و تصرف و کم و زیاد کردن

قل ما یکون لی أن أبدله من تلقاء نفسی إن أتبع إلا ما یوحی الیّ

17- پرهیز از محور قرار دادن جلب رضایت مردم و سخن گفتن بر وفق و تمایلات و خواسته های نفسانی آنان ، از وظایف مهم و اساسی رهبران و مبلغان دینی

و إذا تتلی علیهم آیاتنا .. ائت بقراء غیر هذا... قل ما یکون لی أن أبدله من

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 16 - 4

4- لزوم حفظ رابطه مستقیم و بیواسطه با مردم برای رهبران و مبلغان دینی در راستای تبلیغ و ارشاد

قل لو شاء الله ما تلوته علیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 12 - 4

4- وظیفه داران تبلیغ دین ، باید همه معارف و قوانین دین را برای مردم بیان کرده و از وانهادن حتی اندکی از آن دوری کنند .

فلعلک تارک بعض ما یوحی الیک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 54 - 7

7- اعلام انزجار از عقاید باطل و خرافی ، گامی ضروری برای مبلغان دین

قال إنی أشهد الله... أنى برىء مما تشرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 56 - 6

6- مبلغان دین ، باید با توکل بر خدا و وانهادن امور خویش به خداوند ، از مخالفان دین نهراسند و وظیفه خویش را قاطعانه به انجام رسانند .

فکیدونی جمیعاً ثم لاتنظرون. إنی توکلت علی الله ربی و ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 88 - 17،22

17- ضرورت پایبندی مبلغان دین و مصلحان جامعه ، به تعالیم دینی و برنامه های اصلاحی خود

و ما أُرید أن أخالفکم إلی ما أنهیکم عنه

ص: 181

22- رهبران و مبلغان دین ، تا توان دارند باید در اصلاح جامعه و ابلاغ معارف الهی تلاش کنند .

إن أريد إلاّ الإصلاح ما استطعت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 89 - 11

11- مبلغان دین باید از بازگویی تاریخ و فرجام گذشتگان ، سود جسته و با بیان علل سرنوشت آنان ، مردمان را به آیین پیامبران گرایش دهند .

و يقوم لايجرمنكم شقاقى أن يصيبكم مثل ما أصاب قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 112 - 13

13- مبلغان دین در نشر توحید و احکام الهی ، نباید از حد و مرز تعیین شده خارج شوند .

فاستقم كما أمرت . . . و لا تطغوا

در برداشت فوق ، جمله «لاتطغوا» در ارتباط با «فاستقم» معنا شده است و متعلق «لاتطغوا» استقامت گرفته شده است؛ یعنی ، در پایداری طغیان نکنید و این کار را بر اساس برنامه الهی انجام دهید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 37 - 16

16- لزوم بهره گیری مبلغان دینی از هر فرصت و زمینه مناسب ، برای ارشاد و تبلیغ دین

ذلکما مما علمنی ربی انی ترکت . . . و هم بالأخره هم کفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 39 - 5

5- مبلغان دینی ، باید از سر مهربانی و با ملاحظت ، مردمان را به دین فراخوانند .

یص- حبی السجّن ءأرباب متفرقون خیر أم الله الوحّد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 90 - 17

17- ضرورت بهره‌گیری مبلغان دینی ، از فرصت‌های مناسب برای ارشاد و هدایت مردم

أءنک لآنت یوسف قال أنا یوسف . . . من یتق و یصبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 104 - 3،8

3- مبلغان دینی باید از دریافت مزد برای ابلاغ دین و تعالیم قرآن پرهیز کنند .

و ما تسئلهم علیه من أجر

8- ایمان نیاوردن گروهی از مردم حتی اکثریت آنان در یک زمان ، نباید مبلغان دینی را دلسرد کرده و مأیوس کند .

و ما اکثر الناس و لو حرصت بمؤمنین . . . إن هو إلا ذکر للعلمین

ص: 182

جمله «إن هو إلا ذكر للعالمين» - که دلالت بر جهانی بودن قرآن و اسلام دارد و اختصاص آن را به مردم مکه و عصر بعثت نفی می کند - اشاره به این نکته دارد که: ای پیامبر! از ایمان نیاوردن اکثریت مردم مکه ناراحت مباش و مأیوس نشو؛ چرا که قرآن مخصوص این مردم نیست و از آن همه عالم است. اینها ایمان نیاوردند، سراغ دیگران باید رفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 4 - 7

7- همه انبیا وظیفه داشتند که معارف الهی را در سطح فرهنگ مردم خویش، تبیین کنند.

و ما أرسلنا من رسول إلا بلسان قومه ليبين لهم

مراد از «لسان قوم» لسان فرهنگی مردم است، بخصوص با توجه به اینکه سطح فرهنگی مردم، متفاوت است و انبیا طبعاً باید همه مردم را در تبلیغ مد نظر قرار می دادند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 89 - 4

4- انذار و اخطار از وظایف اصلی مبلغان و رهبران دینی

وقل إني أنا النذير المبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 125 - 6

6- آشنایی با حکمت، موعظه و برترین روش های جدلی، نیاز ضروری مبلغان دین

ادع إلى سبيل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة و جدلهم بالتي هي أحسن

امر الهی به تبلیغ دین از طریق حکمت، موعظه و جدل برتر نشانگر این معناست که فاقدان این ابزار، از کارایی لازم و شایسته در امر تبلیغ برخوردار نیستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 127 - 2

2- مبلغان دینی، موظف به پایداری در راه تبلیغ و استقامت در برابر اذیت و آزار دشمنانند.

ادع إلى سبيل ربك . . . ولئن صبرتم لهو خير للصبرين . واصبروا ما صبرك إلا بالله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 57 - 18

18- سرسختی برخی از افراد در برابر حق ، نباید مایه دل سردی و نگرانی پیشوایان و مبلغان دین گردد .

و إن تدعهم إلى الهدى فلن يهتدوا إذا أبداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 28 - 4,5

4 - مبلغان دین باید به گونه ای سخن بگویند که مردم ، سخن آنان را فهمیده و درک کنند .

يفقهوا قولي

ص: 183

5- مبلغان دین باید به فراهم ساختن ابزار های مورد نیاز برای تفهیم حقایق دین به مردم ، همت گمارند .

یفقهوا قولی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 61 - 7

7- بیم دادن مردم از عذاب خداوند ، و استفاده از فرصت ها برای تبلیغ ، از وظایف مبلغان دین است .

قال . . . ویلکم لاتقتروا ... بعذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 132 - 7

7- لزوم پایداری و تلاش افزون تر مبلغان ، در عمل به توصیه های خود

وأمر أهلک بالصلوة واصطبر علیها

وظیفه صبر شدید بر نماز، پس از توصیه خانواده به آن، گویای نکته یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 24 - 5

5- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مبلغان الهی ، موظف به برخورد استدلالی و منطقی با مخالفان

قل هاتوا برهنکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 109 - 3

3- هشدار و انداز ، وظیفه مبلغان الهی ، پس از اتمام حجت و بیان حقایق الهی و روی گردانی مخالفان

فإن تولّوا فقل ءاذنتکم علی سواء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 23 - 8

8 - مهربانی و برخورد مشفقانه با مردم ، وظیفه ای بر عهده رهبران و مبلغان دینی

فقال يقوم اعبدوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 58 - 3

3 - لزوم توکل و اعتماد به خداوند ، بر مبلغان دینی در تأمین نیازهای زندگی خویش

و توکل علی الحی الذی لایموت

فرمان خداوند به توکل بر او، پس از توصیه کردن به اظهار بی نیازی و درخواست مزد از مردم، می تواند حاکی از این مطلب باشد که مبلغان دینی، در تأمین نیازهای زندگی خویش باید تنها به خدا توکل کنند نه به مردم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 184

13 - شعراء - 26 - 26 - 2

2- رهبران و مبلغان دینی نباید در برابر استهزا و جوّآفرینی دشمنان دیانت ، دلسرد شده و دست از تبلیغ دین و دفاع از آن بردارند .

قال لمن حوله ألا تستمعون . قال ربّکم و ربّ اءابائکم الأوّلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 28 - 5

5- رهبران و مبلغان دینی باید در برابر تکبر ، استهزا و تهمت های دشمنان دیانت با سعه صدر به تکلیف خود عمل کنند .

قال لمن حوله ألا تستمعون . . . إن رسولکم... لمجنون. قال ربّ المشرق و المغرب و ما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 30 - 2

2- رهبران و مبلغان دینی ، باید در برابر تهدید های دشمنان دیانت مقاوم باشند و رسالت خود را ادامه دهند .

قال . . . لأجعلنک من المسجونین . قال أولوجتتک بشیء مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 112 - 4

4- هدایتگران و مبلغان الهی ، نباید در باره زندگی خصوصی گذشته گروندگان به دین تحقیق کنند .

قال و ما علمی بما کانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 50 - 12

12 - شایسته است که در تبلیغ دین ، شفاف و روشن بیان شود .

و إنّما أنا نذیر مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 47 - 5,6

5 - مبلّغان، در تبلیغ دین، باید با برهانی روشن و مستدل عمل کنند .

و لقد أرسلنا .. رسلاً ... بالبیّنات

6 - مبلّغان، در تبلیغ دین، باید اقوام و خویشان خود را در اولویت قرار دهند .

و لقد أرسلنا من قبلك رسلاً إلی قومهم

بی شک، هدف از ارسال انبیا، هدایت همه مردم بوده است و اختصاص به ذکر قوم آنان (قومهم) ممکن است به خاطر در اولویت بودن آنان باشد. در این صورت، نکته یاد شده، قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 39 - 5

5 - شایسته است که مبلّغان، در راه تبلیغ، از هیچ کس جز خداوند، نهراسند .

ص: 185

الذین یبَلِّغون رسال-ت اللّٰه و یخشونه و لایخشون أحدًا إلاّ اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 47 - 6

6 - مبلغان دین ، در قبال انجام رسالت دینی ، نباید چشمداشتی مادی از مخاطبان داشته باشند .

ما سألتکم من أجر فهو لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 17 - 4

4 - سلب نشدن وظیفه ابلاغ دین و تبلیغ اسلام از مبلغان ، به صرف روی گردانی مردم از آن

إن أتمم إلاّ تکذبون . . . قالوا . . . و ما علینا إلاّ البلیغ المبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 21 - 5

5 - مبلغان دینی ، باید در فراخواندن مردم به دین و اقتدا به رسولان الهی ، از استدلال و برهان بهره گیرند .

اتَّبِعوا من لایسئلكم أجراً و هم مهتدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 13 - 11

11 - توجه دادن مردم به سرنوشت شوم کفرپیشگان گذشته و بیان تاریخ عبرت آموز آنان ، از وظایف مبلغان الهی است .

فإن أعرضوا فقل أنذرتکم صعقه مثل صعقه عاد و ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 7 - 8

8 - نخستین وظیفه مبلغان دینی ، پرداختن به هدایت و اصلاح جامعه خویش

لتنذر أمّ القری و من حولها

از این که انداز «أم القری» به عنوان اولین وظیفه پیامبر در آیه مطرح شده، مطلب یاد شده قابل برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 6

6 - پایداری و استواری در راه تبلیغ و اقامه دین ، وظیفه ای دشوار و طاقت فرسا برای مبلغان دینی

فادع و استقم كما أمرت

توصیه خداوند به استقامت، بیانگر این است که راه تبلیغ دین و اقامه آن، راهی بس ناهموار و پیمودن آن بسیار سخت و دشوار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 5 - 7

ص: 186

7- مبلغان الهی، نباید به خاطر مخالفت مردم، از تبلیغ و هدایت گری سر باز زنند.

أفنزرب عنکم الذکر صفحاً أن کتتم قومًا مسرفین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 24 - 5

5- لزوم توجه مبلغان دینی، به احساسات عمومی و پرهیز از جریحه دار ساختن آن *

قل أو لو جئتکم بأهدی ممّا وجدتم علیه ءاباءکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 4 - 8

8- بیدارگری و بینش دهی، وظیفه مبلغان الهی حتی پس از روی گردانی مردم *

و الذین کفروا عمّا أنذروا معرضون . قل أریتم ما تدعون من دون الله

ارتباط این آیه با ذیل آیه قبل (و الذین کفروا.. معرضون) ممکن است این نکته را برساند که اعراض کافران، تکلیف مبلغان الهی را ساقط نمی کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 9 - 16

16- لزوم برخورداری مبلغان دینی، از بیان و پیامی روشن و خالی از پیچیدگی و ابهام

و ما أنا إلا نذیر مبین

وصف «مبین» تأکید بر اهمیت روشنی بیان در مقام انذار خلق است. در حقیقت این آیه گزارشی است از شیوه تبلیغ و انذار پیامبر(صلی الله علیه و آله)، تا رهنمودی برای تمامی مبلغان دینی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 55 - 2

2- بیدارگری و تذکر مردم به ارزش های الهی، تکلیفی همیشگی برای مبلغان دینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 40 - 6

6 - لزوم پرهیز مبلغان دینی ، از عوامل خنثی کننده آثار تبلیغ *

أم تسئلهم أجرًا فهم من مغرم مثقلون

گرچه پیام اصلی آیه شریفه، مذمت کافران حق گریز است؛ اما به طور غیر مستقیم این هشدار را به مبلغان دینی داده است که مزد خواهی از مردم برای خویش، مانع دین پذیری مردم خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 3 - 6

6 - مبلغان ، نباید با ارزیابی های ظاهری و مشاهده ناتوانی های جسمی افراد ، از ارشاد آنان دریغ ورزند .

ص: 187

أَنْ جَاءَ الْأَعْمَى . وَ مَا يَدْرِيكَ لَعَلَّه يَزْكِي

عبارت «فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى» - در آیات بعد - حاکی از آن است که فرد اعتراض کننده به ابن ام مکتوم، به وعظ و ارشاد دیگران پرداخته و از اختصاص دادن آن فرصت به وی، دریغ کرده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 10 - 6

6 - لزوم پرهیز مبلغان، از برخورد های ناهنجاری که زمینه گریز مردم از مجلس وعظ و ارشاد گردد .

لَعَلَّه يَزْكِي . . . فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 10 - 8

8 - مبلغان و نصیحت کنندگان مردم، نباید انتظار تأثیر فوری داشته و با گذشت اندک زمانی، مأیوس شوند .

فَذَكِّرْ . . . سَيَذَكِّرْ

حرف «سین» در «سیدزکر»، وعده به انجام یافتن تذکر پس از مدتی کوتاه است.

85- مسؤولیت مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 69 - 20

20 - مبلغان دین، وظیفه دار توجه دادن مردم به نعمت های الهی

وَ اذْكُرُوا . . . فَادْكُرُوا ءِالَاءَ اللّٰهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 74 - 15

15 - ترغیب مردم به یادآوری مداوم نعمت های الهی، از وظایف مبلغان دین

اذْكُرُوا اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ . . . فَادْكُرُوا ءِالَاءَ اللّٰهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 103 - 7

7 - ابلاغ رسالت های الهی به سردمداران نظام های غیر الهی ، وظیفه ای بر عهده مبلغان دین

إلی فرعون و ملایه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 45 - 11

11 - مبلغان دین ، موظف به تلاش در بیداری نفوس مستعد و انهدان حق ستیزان ، به خداوند

نحن أعلم بما يقولون . . . فذکر بالقرءان من یخاف وعید

ص: 188

برداشت یاد شده، با الغای خصوصیت از مورد پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 49 - 4

4- تکذیب و نپذیرفتن گروهی، نباید مانع از اظهار سخن حق و تبلیغ دین از سوی منادیان حق و مبلغان دین گردد.

و إنا لنعلم أنّ منكم مكدّبين

برداشت یاد شده، از آن جا است که خداوند، با آن که از تکذیب گروهی از مردم آگاهی کامل دارد و این مطلب را نیز اعلام می کند؛ در عین حال پیام های خود (وحی) را به وسیله پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، پیاپی ابلاغ می فرماید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 7 - 5

5- لزوم صبر و پایداری در انجام دادن رسالت الهی و تبلیغ دین، برای مبلغان و رهبران جامعه اسلامی

قم فأنذر... ولربك فاصبر

86- منشأ پاداش مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 72 - 10، 9، 7

7- خداوند، ضامن پاداش تلاشگران در راه دین و هدایت مردم

فخراج ربك خير

9- پاداش خدا، بهترین و ارزشمندترین پاداش ها برای مبلغان الهی

فخراج ربك خير

10- ربوبیت الهی، مقتضی پاداش به مبلغان دینی

فخراج ربك خير

87- مهربانی مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 23 - 8

8 - مهربانی و برخورد مشفقانه با مردم ، وظیفه ای بر عهده رهبران و مبلغان دینی

فقال يقوم اعبدوا الله

88- نشانه های صداقت مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 189

6- چشم ندوختن به مال و دارایی مردم ، از نشانه های صداقت مصلحان جامعه و مبلغان راستین دین است .

و يقوم لا أسئلكم عليه مالا إن أجرى إلا على الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مطالبه نکردن پاداش از مردم ، به خاطر تبلیغ حقایق و معارف الهی ، نشانه صداقت مبلغان و مصلحان است .

يقوم لا أسئلكم عليه أجرًا .. أفلا تعقلون

از آن جا که هدف مدعیان دروغین ، رسیدن به منافع مادی و مال و منال دنیوی است ، می توان گفت: حضرت هود(ع) با جمله «لاأسئلكم» اشاره به دلیل و نشانه صداقت خویش دارد.

89- نقش اجتماعی مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هر جامعه و قومی نیاز به اسلام شناس و فقیه و مبلغی برخاسته از میان خودشان دارد .

فلولا نفر من كل فرقه منهم طائفة ليتفقهوا في الدين ولينذروا قومهم

90- نقش مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17- برخی از مردم ، علی رغم کاربرد تمامی روش های مناسب تبلیغی ، هدایت نمی شوند ، هر چند هادی و مبلغ پیامبر باشد .

ادع إلى سبيل ربك بالحكمة .. إن ربك هو أعلم بمن ضلّ عن سبيله و هو أعلم بالمهت

91- نیازهای معنوی مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- وظیفه تزکیه و پاکسازی دیگران از آلودگی های معنوی ، تکلیفی سنگین و نیازمند برخورداری از کمالاتی ویژه است .

و ما علیک ألا یزگی

نقی تکلیف از مخاطب، در مورد تزکیه کافرانی که در مجلس پیامبر (صلی الله علیه و آله) حضور داشتند، بیانگر آن است که وی در مقامی نبود که این تکلیف از او ساخته باشد و خداوند، از چنین افرادی انجام دادن آن را نخواست است.

ص: 190

92- وضوح دعوت مبلغان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 32 - 7

7- دعوت پیامبران و مبلغان الهی ، همراه با ادله روشن و آشکار

و من لایجب داعی الله . . . أولئک فی ضلل مبین

در این آیه مخالفت با دعوت گران به سوی خداوند، گمراهی آشکار شمرده شده است. از این نکته استفاده می شود که پیام منادیان الهی، حق آشکار بوده است.

93- ویژگیهای مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 25 - 4

4 - شرح صدر از مهم ترین ویژگی های لازم برای رسولان الهی و رهبران و مبلغان دین است .

قال رب اشرح لی صدري

این که موسی(ع) شرح صدر را بر خواسته های دیگر خود مقدم داشته است، نشان جایگاه مهم و نقش آن در انجام یافتن مسؤولیت الهی است.

94- هشدار به مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 147 - 6

6 - پیام رسانان دین (مبلغان) باید خود را برای تکذیبها و چگونگی مقابله با آن آماده کنند.

فإن کذبوک فقل ربکم ذورحمه وسعه

95- همزبانی مبلغان با مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 4 - 7

7- همه انبیا وظیفه داشتند که معارف الهی را در سطح فرهنگ مردم خویش ، تبیین کنند .

و ما أرسلنا من رسول إلاّ بلسان قومه لیبین لهم

مراد از «لسان قوم» لسان فرهنگی مردم است، بخصوص با توجه به اینکه سطح فرهنگی مردم، متفاوت است و انبیا طبعاً باید همه مردم را در تبلیغ مدّ نظر قرار می دادند.

ص: 191

5- متجاوزان

1- متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 61 - 31

31 - بنی اسرائیل ، گنهکار و همواره تجاوزگر بوده اند .

ذلک بما عصوا و كانوا یعتدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 119 - 16

16 - بدعتگذاران در دین و گمراه کنندگان مردم، تجاوزگرند.

و ما لکم الا تأکلوا ... و ان کثیرا ... ان ربک هو أعلم بالمعتدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 146 - 9

9 - یهود، مردمی تجاوز پیشه بودند.

و علی الذین هادوا .. ذلک جزینهم بیغیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 40 - 12

12 - تکذیب کنندگان آیات الهی و آنان که از سر تکبر معارف دین را نپذیرند، مردمی تجاوزگر و گناهکارند.

و کذلک نجزی المجرمین

«جرم» به معنای تعدی و گناه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 81 - 4,6

4- قوم لوط به دلیل ارتکاب لواط ، مردمی متجاوز و اسرافگر

بل اَنتم قوم مسرفون

6- لواط ، عملی تجاوزکارانه و مرتکبان آن ، مردمانی متجاوز هستند .

بل اَنتم قوم مسرفون

ص: 192

«اسراف» به معنای تجاوز کردن از حد میانه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 10 - 6,9,10

6 - مشرکان صدر اسلام، مردمانی تجاوز پیشه بودند.

و أولئك هم المعتدون

9 - پیمان شکنان، مردمانی تجاوز پیشه اند.

لا یرقبون فی مؤمن إلاّ و لاذمه و أولئك هم المعتدون

10 - زیرپاگذارندگان حقوق خویشاوندی، مردمانی تجاوز پیشه اند.

لا یرقبون فی مؤمن إلاّ و لاذمه و أولئك هم المعتدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 74 - 8,9

8 - خداوند، بر دل های تکذیب کنندگان پیامبران پس از نوح (ع)، به علت رسوخ صفت تجاوز و حق ستیزی در نفس آنان، مهر زده بود.

فما كانوا لیؤمنوا بما کذبوا به من قبل کذلک نطبع علی قلوب المعتدین

تعبیر به اسم فاعل (المعتدین) بدون لحاظ زمان و مفعول، بیانگر ثبوت مبدأ اشتقاق (اعتدا) در ذات (مکذبان) است.

9 - تکذیب کنندگان پیامبران پس از نوح (ع) مردمی تجاوز پیشه و حق ستیز بودند.

فما كانوا لیؤمنوا بما کذبوا به من قبل کذلک نطبع علی قلوب المعتدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 7 - 2

2 - مردان بی عفت (مردانی که غرایز جنسی خود را به جز از طریق ازدواج یا تملک کنیز، ارضا می کنند) سرآمد تجاوزکاران اند

فمن ابتغی . . . فأولئك هم العادون

«أولئك» مبتدا و «العادون» خبر است و «هم» ضمیر فصل و مفید حصر می باشد؛ یعنی، بیانگر این معنا است که مضمون مسند (العادون) تنها برای مسندالیه (أولئك) ثابت است و نه غیر آن. بنابراین معنای جمله یاد شده چنین است: تنها آنان تجاوز کارانند. گفتنی است که ضمیر «هم» می تواند مبتدا و «العادون» خبر آن و جمله «هم العادون» خبر برای «أولئك» باشد. در این صورت «ال» در «العادون» بیانگر این است که: انسان هایی که با عنوان تجاوزکاران می شنیدید مصداق های آن انسان ها اینان اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 36 - 5

5 - فرعون ، فردی متکبر و تجاوزگر بود .

كذلك يطبع الله على كل قلب متكبر جبار . وقال فرعون

از مصادیق مورد نظر متکبر و جبار - به قرینه «وقال فرعون» - فرعون می باشد.

ص: 193

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 31 - 2

2- افراد بی عفت و (کسانی که غرایز جنسی شان را به جز از راه ازدواج یا تملک کنیز ارضا می کنند) سرآمد تجاوزکاران اند.

فمن ابتغى وراء ذلك فأولئك هم العادون

«هم» ضمیر فصل و مفید حصر است؛ یعنی، بیانگر این معنا است که مضمون مسند (العادون)، تنها برای مسندالیه (أولئك) ثابت است؛ نه غیر آن. بنابراین معنای جمله بالا چنین می شود: تنها آنان تجاوزکاران اند.

2- آگاهی به متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 119 - 19

19 - آگاهی دقیق از اهل بدعت در دین و متجاوزان به حدود الهی، جلوه ای از ربوبیت خداوند

إن ربك هو أعلم بالمعتدين

3- اضطراب متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 145 - 17

17 - کسی که در راه سرکشی و تجاوز به خوردن غذاهای حرام نیازمند شود، اضطراب وی رفع حرمت نمی کند.

فمن اضطرب غیر باغ و لاعاد

4- انتقام از متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 41 - 1

1 - انتقام گرفتن از متجاوزان و ستمگران، حق مشروع و مسلم انسان های ستمدیده است.

و لمن انتصر بعد ظلمه فأولئك ما عليهم من سبيل

5- انذار متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 45 - 23

23 - سرنوشت شوم ستمگران در قیامت ، هشدار برای متجاوزان به حقوق مردم است .

ص: 194

ألا إن الظلمين في عذاب مقيم

کلمه «ألا» - که برای هشدار است - رساننده مطلب بالا می باشد.

6- تداوم مبارزه با متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 9 - 7

7- لزوم ادامه جنگ با متجاوز ، تا مرحله تسلیم وی در برابر امر الهی و گردن نهادن به صلح

فقتلوا الّتی تبغی حتّی تقی ء الی امر الله

7- تشخیص متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 119 - 17

17 - تنها خداوند بهتر از هر کس متجاوزان به حدود الهی و اهل بدعت در احکام الهی را می شناسد و معرفی می کند.

إن ربک هو أعلم بالمعتدین

ضمیر فصل «هو»، که بین اسم و خبر «إن» قرار گرفته، بیانگر حصر است.

8- تشکیلات متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 123 - 4

4 - تجاوزکاران هر جامعه برای پیشبرد مقاصد شوم خویش بر گرد سردمداران و پیشوایانی متشکل می شوند.

و کذلک جعلنا فی کل قریه اکبر مجرمیها لیمکروا

«جرم» به معنای تجاوز و تعدی است. (لسان العرب). و بنابر اینکه «اکابر» مضاف به «مجرمیها» باشد، یک نوع رابطه بین مجرمان و سردمداران آنها به ذهن خطور می کند. گویا آنان جملگی در زیر پرچم سردمداران خویش به مبارزه و مکر با مردم می پردازند.

9- تکذیبگری متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطفنین - 83 - 12 - 1

1 - تنها تجاوزگران و فرورفتگان در گناه ، به انکار قیامت کشانده می شوند .

و ما یکذب به إلاکلّ معتد ائیم

ص: 195

مراد از «اعتداء» (تجاوزگری) نادیده گرفتن حدود الهی است. «أثم» مبالغه در «آثم» است (مصباح); یعنی، کسی که در گناه زیاده روی می کند.

10- تلاوت قرآن برای متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 13 - 2

2 - متجاوزان و گنه پیشگان، نباید از شنیدن آیات قرآن محروم بمانند.

كلّ معتد أثم . إذا تتلى عليه آیتنا

11- حرمت اطاعت از متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 12 - 6

6 - اطاعت و اجابت خواسته های متجاوزان، ممنوع و حرام است.

و لا تطع كلّ ... معتد

12- خبائث متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 58 - 9

9 - متجاوزان و فسادگران، مانند سرزمین خبیث کم بهره از فیض الهی و انسانهایی بی ثمرند.

إنه لا یحب المعتدین. و لا تفسدوا ... و الذی خبث

13- ختم قلب متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 35 - 10

10 - خداوند، بر قلب هر متکبر تجاوزگری، مهر می زند و او را از فهم درست حقایق الهی محروم می سازد.

كذلك يطبع الله على كل قلب متكبر جبار

به هر متجاوزى كه از قانون بگذرد، «جبار» گویند. (قاموس المحيط).

ص: 196

14- دشمن متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 60 - 5

5 - خداوند ، حامی و پشتیبان ستمدیدگان و دشمن ستمگران و متجاوزان است .

و من عاقب بمثل ما عوقب به ثم بغی علیه لینصرته الله

15- ذلت متجاوزان از حدود خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 5 - 1

1 - کسانی که حدود الهی را محترم نمی شمردند ، فرجامی شوم و ذلت بار خواهند داشت .

و تلك حدود الله .. إن الذين یحادون الله ورسوله کبتوا

در صورتی که آیه بالا، ادامه آیه قبل و در ارتباط با آن باشد، برداشت بالا به دست می آید.

16- رد خواسته های متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 12 - 5

5 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور پرهیز از اجابت خواسته های تجاوزگران

و لاتطع کلّ ... معتد

17- رهبری متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 123 - 4

4 - تجاوزکاران هر جامعه برای پیشبرد مقاصد شوم خویش بر گرد سردمداران و پیشوایانی متشکل می شوند.

و كذلك جعلنا فی کل قریه أكبر مجرمیها لیمکروا

«جرم» به معنای تجاوز و تعدی است. (لسان العرب). و بنابر اینکه «أكابر» مضاف به «مجرمیها» باشد، یک نوع رابطه بین مجرمان و سردمداران آنها به ذهن خطور می کند. گویا آنان جملگی در زیر پرچم سردمداران خویش به مبارزه و مکر با مردم می پردازند.

18- سرزنش سازش با متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 197

6 - برخورداری مؤمنان از روحیه عفو و گذشت ، نباید به مداهنه و سکوت در برابر متجاوزان منتهی شود .

و إذا ما غضبوا هم یغفرون . . . إذا أصابهم البغی هم ینتصرون

از ارتباط دو آیه، استفاده می شود که عفو و مغفرت مؤمنان، در غیر مورد ظلم و تجاوز است.

19- سرگردانی اخروی متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 44 - 12

12 - تجاوزگران به حقوق مردم ، حیران و سرگردان در صحنه قیامت

یظلمون الناس و ییغون فی الأرض بغیر الحقّ . . . و ترى الظلمین لَمَّا رَأُوا العذاب یق

20- عدالت با متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 40 - 4

4 - لزوم رعایت عدالت ، حتی در انتقام گرفتن از متجاوزان ستمگر

إذا أصابهم البغی هم ینتصرون . و جزوا سیئه سیئه مثلها

21- عذاب متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 30 - 9

9 - عذاب ستمگران و تجاوزکاران ، در راستای رحمت الهی *

انّ الله کان بکم رحیماً . و من یفعل ذلک عدواناً و ظلماً فسوف نُصلیه ناراً

عذاب ستمگران پس از بیان رحمت مطلق الهی، اشاره به این است که عذابهای الهی، جلوه ای از رحمت او بر انسانهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- ستم پیشگان و متجاوزان ، مستحق عذابی سخت و دردناک اند .

الذین یظلمون الناس . . . أولئک لهم عذاب أليم

ص: 198

22- عذاب متجاوزان ایله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 164 - 5,6

5 - پرهیزکنندگان از صید ماهی در میان یهودیان ایله (چه موعظه گران و چه تارکان نهی از منکر) مطمئن به نزول عذاب الهی بر متجاوزان و یا به هلاکت رسیدن ایشان به دست خدا

اللّٰه مهلكهم أو معذبهم عذاباً شديداً

6 - اطمینان به هلاکت متجاوزان ایله و یا گرفتاری آنان به عذابی سخت ، بهانه تارکان نهی از منکر برای سکوت خویش در برابر آنان و مایه نابجا شمردن عمل موعظه گران (نهی از منکر)

لم تعظون قوماً اللّٰه مهلكهم أو معذبهم عذاباً شديداً

23- فرجام شوم متجاوزان از حدود خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 5 - 1

1 - کسانی که حدود الهی را محترم نمی شمردند ، فرجامی شوم و ذلت بار خواهند داشت .

و تلك حدود اللّٰه .. إنّ الذین یحادّون اللّٰه ورسوله کبتوا

در صورتی که آیه بالا، ادامه آیه قبل و در ارتباط با آن باشد، برداشت بالا به دست می آید.

24- فرجام متجاوزان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 61 - 23

23 - خواری ، فقر و درماندگی ، سرنوشت محتوم متجاوزان بنی اسرائیل است .

و ضربت علیهم الذله و المسکنة

«مسکنة» به معنای فقر و سستی است. «ذله» و «مسکنة» به قبه و مانند آن تشبیه شده و لذا کلمه «ضربت» (زده شد) برای آن به کار رفته است؛ یعنی، خواری و درماندگی همچون قبه ای آنان را احاطه کرده و بر آنان خیمه زده است.

25- فقر متجاوزان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 61 - 23

23 - خواری ، فقر و درماندگی ، سرنوشت محتوم متجاوزان بنی اسرائیل است .

و ضربت علیهم الذله و المسکنه

«مسکنه» به معنای فقر و سستی است. «ذله» و «مسکنه» به قبه و مانند آن تشبیه شده و لذا کلمه «ضربت» (زده شد) برای آن به کار رفته است؛ یعنی، خواری و درماندگی همچون قبه ای آنان را احاطه کرده و بر آنان خیمه زده است.

ص: 199

26- فلسفه کیفر متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 34 - 5

5 - کیفر تجاوزگران ، در راستای ربوبیت الهی و هموار ساختن راه رشد برای بندگان است .

مسوّمه عند ربّک للمسرفین

تعبیر «عند ربّک»، ممکن است اشاره به این جهت داشته باشد که مقام پروردگاری و تربیت خلق و رشد انسان ها، مقتضی آن است که موانع تکامل و رشد از میان برداشته شود.

27- کوری متجاوزان به مهمانان لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 37 - 9

9 - « عن أبي یزید الحمار عن أبي عبد الله . . . فلما دخلوا (أی دخلوا قوم لوط) أهوی جبرئیل یاصبعه نحوهم فذهبت أعینهم و هو قوله « فطمسنا أعینهم . . . » ;

ابی یزید حمار از امام صادق (ع) روایت نموده است: . . . پس چون قوم لوط وارد خانه لوط (ع) شدند، جبرئیل با انگشت خود به سوی آنها نشانه گرفت که در اثر آن، چشم هایشان کور شد و این سخن خداوند است که فرمود: فطمسنا أعینهم . . .».

28- کیفر متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 193 - 9

9 - متجاوزان از مقررات جنگ ، باید مجازات شوند . *

فلا عدون إلا علی الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 28 - 14

14 - ربوبیت الهی ، مقتضی کیفر متجاوزان

انی اخاف اللہ رب العلمین

ترس هابیل، به قرینه آیه بعد، از مجازات خداوند و عذاب دوزخ بوده است. بنابراین توصیف خداوند به «رب العلمین»، می رساند که چون اورب العالمین است، متجاوزان را کیفر می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 42 - 1

ص: 200

1 - ستم پیشگان و تجاوزگران به حقوق مردم ، سزاوار پیگرد ، مؤاخذه و مجازات می باشند .

إِثْمَ السَّبِيلِ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 34 - 2,4

2 - اسرافگران متجاوز از قانون الهی ، دارای مجازات هایی از پیش تعیین شده در نزد خداوند

حجاره من طین . مسومه عند ربك للمسرفین

4 - برنامه الهی در کیفر مجرمان و متجاوزان ، کاملاً دقیق و حساب شده است .

مسومه عند ربك

تعبیر «مسومه عند ربك» و علامت دار بودن سنگ ها ، حاکی از وجود دقت و حسابگری در نظام کیفری خداوند برای متجاوزان است.

29- مبارزه با متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 9 - 4,5,6

4 - در جریان درگیری و جنگ دو گروه از مسلمانان ، نخست باید آنان را به مسالمت واداشت و در مرحله بعد با متجاوز برخورد کرد .

وإن طائفتان... فأصلحوا... فإن بغت

5 - لزوم مبارزه و نبرد ، با گروه متجاوز و سرکش

فإن بغت إحدیهما علی الأخری فقتلوا الّتی تبغی

6 - امت اسلامی ، ملزم به نبرد با هرگونه تجاوز و سرکشی در قلمرو حاکمیت اسلامی

فإن بغت إحدیهما علی الأخری فقتلوا الّتی تبغی حتی تنفیء

30- مبعوضت متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 35 - 14

14 - متکبران تجاوزگر ، مورد بغض و دشمنی خدا و مؤمنان هستند .

کبر مقتاً عند الله و عند الذین ءامنوا کذلک یطبع الله علی کل قلب متکبر جبار

31- متجاوزان ایله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 164 - 1

ص: 201

1 - یهودیان ساکن در ایله متشکل از سه گروه بودند : تجاوزگران فاسق ، صالحان موعظه گر و نهی کننده از منکرات ، تارکان نهی از منکر

إذ قالت أمه منهم لم تعظون قوماً

مقصود از موعظه، به دلیل «الذین ینهون عن السوء» در آیه بعد، نهی از منکر است.

32- متجاوزان به حقوق خویشاوندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 10 - 10

10 - زیرپاگذارندگان حقوق خویشاوندی ، مردمانی تجاوزپیشه اند .

لایرقبون فی مؤمن إلا و لاذمه و أولئک هم المعتدون

33- متجاوزان به حقوق مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 44 - 12

12 - تجاوزگران به حقوق مردم ، حیران و سرگردان در صحنه قیامت

یظلمون الناس و یبغون فی الأرض بغير الحق . . . و ترى الظلمین لما رأوا العذاب یق

34- متجاوزان به مهمانان لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 37 - 8، 7

7 - مردان مصمم به تجاوز نسبت به میهمانان لوط ، مورد انتقام الهی با کور شدن چشم هایشان

و لقد رودوه عن ضیفه فطمسنا أعینهم

«طمس» (مصدر «طمسنا») به معنای محوکردن و از بین بردن است. بنابراین «طمسنا أعینهم»؛ یعنی، چشمانشان را از آنان گرفتیم و نابینایشان کردیم.

8 - کور شدن چشم های متجاوزان قوم لوط ، پیش درآمد عذاب الهی برای آنان

فذوقوا عذابی و نذر

به کار رفتن واژه «ذوقوا»، ظاهراً کنایه از این است که این عذاب را بچشید تا عذاب اصلی بر سرتان فرود آید.

35- متجاوزان در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 202

8 - وارد نمودن تجاوزکاران و ستمگران به دوزخ و بریان کردن آنان ، کاری آسان برای خداوند

و من يفعل ذلك عدواناً وظلماً .. و كان ذلك على الله يسيراً

«صلی» از مصدر «صَلَّى»، و به معنای بریان کردن است. (القاموس المحيط).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 25 - 1

1- سدکنندگان راه ارزش ها و تجاوزگران و شکاکان در حق ، محکوم به آتش دوزخ

ألقيا في جهنم كلّ .. متاع للخير معتد مريب

36- متجاوزان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 44 - 12

12 - تجاوزگران به حقوق مردم ، حیران و سرگردان در صحنه قیامت

يظلمون الناس و يبغون في الأرض بغير الحقّ .. و ترى الظلمين لما رأوا العذاب ييق

37- متجاوزان قوم نمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 77 - 2

2 - کافران قوم نمود با پی کردن ناقه صالح ، فرمان خداوند را سرپیچی کردند و مردمی متجاوز شناخته شدند .

فَعَقَرُوا النّاقَةَ وَ عَتَوْنَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ

مراد از «أمر ربهم» همان است که در آیه 73 مطرح شده بود یعنی: زیان نرساندن به ناقه و آزادگذاری آن برای چریدن.

38- متجاوزان یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - خداوند ، اصحاب سبت (تجاوزکاران یهود در روز شنبه) را به بوزینه هایی مطرود تبدیل کرد .

فقلنا لهم کونوا قرده حسین

«قَرْد» (مفرد قَرْدَة) به معنای میمون است. «خاسیء» به معنای مطرود و نیز به معنای حقیر و ذلیل می باشد و کلمه «خاسئین» خبر دوم برای «کونوا» است.

ص: 203

39- محرومیت متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 190 - 7

7 - تجاوزگران ، از محبت خداوند محرومند .

إن الله لا يحب المعتدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 87 - 18

18 - تجاوزکاران از محبت خداوند محروم اند .

إنّ الله لا يحب المعتدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 145 - 22

22 - ستمگران و متجاوزان، محروم از رحمت و مغفرت الهی

فمن اضطر غیر باغ و لاعاد فإن ربک غفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 55 - 6

6 - گردنکشان و متجاوزان ، از محبت خدا محرومند .

إنه لا يحب المعتدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 58 - 9

9 - متجاوزان و فسادگران ، مانند سرزمین خبیث کم بهره از فیض الهی و انسانهایی بی ثمرند .

إنه لا يحب المعتدين. ولا تفسدوا... والذی خبث

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 40 - 10

10 - ظالمان و متجاوزان ، محروم از محبت الهی

إِنَّه لَا یُحِبُّ الظَّالِمِینَ

40- مسؤلیت متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 9 - 10

10 - گروهی باغی و متجاوز ، موظف به جبران خسارت های وارد شده بر گروه دیگر

ص: 204

فأصلحوا بينهما بالعدل

از این که پس از تسلیم شدن گروه باغی، دستور به صلح عادلانه میان آنان داده شده است؛ استفاده می شود که تنها تسلیم گروه باغی کافی نیست؛ بلکه باید خسارت های ناشی از تجاوزگرایش را نیز بپردازد تا صلح عادلانه تحقق یابد.

41- مغضوبیت مدارا با متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 9 - 15

15 - صلح ناعادلانه - مبتنی بر مماشات با متجاوز - مورد تأیید و رضایت الهی نیست .

فإن بغت... فأصلحوا بينهما بالعدل... إنَّ الله يحبُّ المقسطين

از مفهوم آیه، مطلب بالا استفاده می شود.

42- ممنوعیت اطاعت از متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 12 - 6

6 - اطاعت و اجابت خواسته های متجاوزان ، ممنوع و حرام است .

ولا تطع كل... معتد

43- مؤاخذه متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 42 - 1

1 - ستم پیشگان و تجاوزگران به حقوق مردم ، سزاوار پیگرد ، مؤاخذه و مجازات می باشند .

إنما السبيل على الذين يظلمون الناس

44- ورود متجاوزان در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ستم پیشگان متجاوز به حقوق مردم ، عرضه شونده به دوزخ و نزدیک شونده به آن بدون هیچ اختیار

و تریهم يعرضون علیها خشعین من الذلّ ينظرون من طرف خفیّ

تعبیر «يعرضون علیها» به صیغه مجهول، ناگزیری و بی اختیاری ظالمان در عرصه قیامت را می رساند.

ص: 205

45- هدایت ناپذیری متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 74 - 11

11 - هدایت ناپذیر کردن دل های متجاوزان ، سنت و قانون لا یتغیر الهی است .

کذلک نطیع علی قلوب المعتدین

46- هشدار به متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 119 - 18

18 - هشدار خداوند به تجاوزگران به محدوده شرایع و احکام الهی و بدعتگذاران در دین

إن ربک هو أعلم بالمعتدین

47- هلاکت متجاوزان ایله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 164 - 5,6

5 - پرهیزکنندگان از صید ماهی در میان یهودیان ایله (چه موعظه گران و چه تارکان نهی از منکر) مطمئن به نزول عذاب الهی بر متجاوزان و یا به هلاکت رسیدن ایشان به دست خدا

اللّٰه مهلکهم أو معذبهم عذاباً شديداً

6 - اطمینان به هلاکت متجاوزان ایله و یا گرفتاری آنان به عذابی سخت ، بهانه تارکان نهی از منکر برای سکوت خویش در برابر آنان و مایه نابجا شمردن عمل موعظه گران (نهی از منکر)

لم تعظون قوماً اللّٰه مهلکهم أو معذبهم عذاباً شديداً

ص: 206

6- متخلفان

1- آثار سختی بر متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 118 - 9

9 - تنگ شدن عرصه زندگی بر متخلفان جنگ تبوک ، زمینه التجای آنان به خداوند

حتى اذا ضاقت عليهم الأرض . . . و ظنوا أن لا ملجأ من الله إلا إليه

2- آرزوی متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 50 - 2

2 - بهانه جویان متخلف از جنگ ، آرزومند عدم موفقیت سپاه اسلام و نگران از پیروزی آنان .

إن تصبک حسنه تسؤهم

3- آسایش طلبی متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 42 - 1

1 - افشاگری خداوند نسبت به روحیه مادی و آسایش طلب متخلفان از جنگ تبوک

لو كان عرضاً قريباً و سفراً قاصداً لا تبعوك

4- آموزش متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 118 - 2

2 - شمول رحمت و غفران الهی ، نسبت به سه نفر از مسلمانان متخلف از جنگ تبوک

لقد تاب الله على النبي . . . و على الثلثة الذين خلفوا

5- اجتناب از متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 81 - 14

14 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، وظیفه دار توکل به خداوند ، برای دور ماندن از پیامد های اعراض از مسلمانان متخلف

و يقولون طاعة .. فاعرض عنهم و توکل علی الله و کفی بالله وکیلا

6- احساس خطر متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 20

20 - انگیزه اصلی متخلفان از سفر حدیبیه ، گریز از خطرات احتمالی و حفظ منافع دنیوی خود

قل فمّن یملک لکم من اللّٰه شیئاً إنّ أراد بکم ضرّاً أو أراد بکم نفعاً

7- استعاده متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 118 - 6,9

6 - اذعان متخلفان از جنگ تبوک ، به ناگزیری خود از التجا به خداوند

و ظنوا أنّ لا ملجأ من اللّٰه إلاّ إلیه

9 - تنگ شدن عرصه زندگی بر متخلفان جنگ تبوک ، زمینه التجای آنان به خداوند

حتى اذا ضاقت علیهم الأرض .. و ظنوا أنّ لا ملجأ من اللّٰه إلاّ إلیه

8- افساد متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 47 - 1,6,12

1 - متخلفان جنگ تبوک (منافقان) ، در صورت شرکت در آن ، جز فساد و تباهی به بار نمی آوردند .

«خبال» به معنای فساد و تباهی است؛ یعنی، اگر منافقان برای جنگ بیرون می آمدند برای شما چیزی جز فساد و تباهی نمی افزودند.

6 - متخلفان جنگ تبوک در صورت شرکت در آن جنگ ، جز نفوذ در میان صفوف لشکر اسلام به منظور فتنه جویی ، نقشی دیگر نداشتند .

ص: 208

لو خرجوا فيكم ما زادوكم إلا خبالا و لأوضعوا خلكم ببيغونكم الفتنة

12 - ماهیت فسادانگیز و فتنه جوینان متخلفان جنگ تبوک ، دلیل کراهت و ناخوشایندی خداوند از شرکت آنان در جنگ

و لکن کره الله انبعاثهم ... لو خرجوا فيكم ما زادوكم إلا خبالا ... ببيغونكم الفت

9- افشای راز متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 18

18 - تهدید متخلفان از جنگ و منافقان ، به رسوایی و افشای اسرارشان در آخرت از سوی خداوند

فینبئکم بما کنتم تعملون

10- افشای متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 25

25 - افشای چهره متخلفان ، نمودی از علم خداوند به کردار خلق

سیقول لک .. بل کان الله بما تعملون خبیراً

پس از این که خداوند، اسرار درونی اعراب متخلف را فاش ساخته است؛ این حقیقت کلی را نیز به ایشان یادآور شده که علم او به اعمال بندگان، وسیع و فراگیر است و حتی اسرار نهفته آنان را در بر می گیرد و دلیل آن بیان الهی در این آیه است.

11- اقرار متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 102 - 1

1 - اعتراف برخی از گنهکاران و متخلفان از جنگ تبوک به زشتی عمل خویش

و ءآخرون اعترفوا بذنوبهم

با توجه به اینکه فزاینده‌ترین پیشین، مربوط به جنگ تبوک و تخلف عده ای از شرکت در آن جنگ است می توان گفت که این آیه نیز مربوط به برخی از همان متخلفان می باشد.

12- اقرار متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 9

9- متخلفان از سفر حدیبیه ، معترف به گناه خویش و متقاضی عفو و استغفار پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ص: 209

سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ... فَاسْتَغْفِرْ لَنَا

13- اقرار متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 118 - 6

6 - اذعان متخلفان از جنگ تبوک ، به ناگزیری خود از التجا به خداوند

و ظنوا أن لا ملجأ من الله إلا إليه

14- انزوای اجتماعی متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 118 - 4

4 - تحریم ارتباط با متخلفان از جنگ تبوک و انزوای اجتماعی آنان از سوی مسلمانان

ضاقوا عليهم الأرض بما رحبت

با توجه به شأن نزول که تنگ شدن زندگی بر متخلفان از جنگ تبوک را، ناشی از قطع رابطه مسلمانان با ایشان معرفی کرده است، مطلب فوق استفاده می شود.

15- انفاق متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 53 - 1

1 - آمادگی برخی از متخلفان جنگ تبوک ، برای انفاق مال به جای رفتن به جهاد

قل أنفقوا طوعاً

در شأن نزول این آیه آورده اند که: فردی از منافقان پیشنهاد پرداخت پول به جای رفتن به جهاد را کرده بود.

16- انگیزه متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انگیزه اصلی متخلفان از سفر حدیبیه ، گریز از خطرات احتمالی و حفظ منافع دنیوی خود

قل فمّن یملک لکم من اللّٰه شیئاً إنّ أراد بکم ضرّاً أو أراد بکم نفعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 210

8 - تلاش متخلفان حدیبیه برای حضور در جنگ خیبر ، به منظور شکستن نهی الهی از شریک شدن آنان در غنایم خیبر *

یریدون أن یبدلوا کلم الله قل لن تتبعونا کذلکم قال الله من قبل

برداشت بالا بدان احتمال است که به قرینه «قل لن تتبعونا کذلکم قال الله من قبل»، خداوند از قبل، پربار بودن جنگ خیبر را یادآور شده و از حضور متخلفان، در آن جنگ نهی کرده است؛ تا آنان به غنایم دست نیابند. ولی متخلفان، به خاطر شکستن این نهی الهی، درصدد شرکت در جنگ و سهمیم شدن در غنایم بودند.

17- اولین تخلف متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 83 - 14

14 - وقوع اولین تخلف منافقان از جهاد در جنگ تبوک *

رضیتم بالعود اول مرّه

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که تخلف منافقان در جنگ تبوک، اولین تخلف آنان بوده و «اول مرّه» ناظر به این معنا باشد.

18- اهمیت اعراض از متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 7

7 - لزوم اعراض و روی گردانی از منافقان و جهادگريزان ، و طرد و منزوی کردن آنان در جامعه

فأعرضوا عنهم

19- اهمیت ذکر عمل متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 11

11 - لزوم توجه و نظارت خاص رهبر نظام اسلامی ، نسبت به عملکرد منافقان و عناصر متخلف از وظایف اجتماعی

و سیری الله عملکم ورسوله

اختصاص یافتن رؤیت به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) - با اینکه همه مردم عملکرد متخلفان را شاهد خواهند بود - شاید از آن جهت باشد که نظارت آن دو، نقش اساسی در برخورد با آنان دارد. گفتنی است که برداشت فوق با الغای خصوصیت از «رسوله» و تعمیم آن به جایگاه اجتماعی پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

ص: 211

20- برخورد با متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 38 - 14

14 - قدرت و حکمت ، دو شرط لازم برای برخورد با مجرمان و متخلفان *

فاقطعوا .. و الله عزيز حكيم

«عزيز» به معنای پیروزمندی است که هیچگاه مقهور نمی شود و جمله « و الله عزيز حكيم» پس از بیان حد سرقت، می تواند اشاره به این باشد که تنها کسانی که عزت و حکمت دارند می توانند با مجرمان برخورد لازم و متناسب داشته باشند.

21- برخورد با متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 43 - 7

7 - لزوم خودداری از پذیرش عذر متخلفان از جهاد ، قبل از بررسیِ درستی یا نادرستی ادعای آنان

لم أذن لهم حتى يتبين لك الذين صدقوا وتعلم الكذابين

مقصود از اذن دادن در آیه فوق، اذن ترک جهاد برای کسانی است که از شرکت در جهاد خود را معذور دانسته اند و خداوند چنین اذنی را بدون بررسی معذور بودن یا نبودن متخلفان از جهاد، سرزنش و محکوم کرده است.

22- برخورد با متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 1,4

1 - سوگند دروغ منافقان متخلف از جنگ تبوک ، به منظور گذشت کردن مؤمنان از تخلف آنان و متعرض نشدن به آنها

سيحلفون بالله لكم إذا انقلبتم إليهم لتعرضوا عنهم

4 - متخلفان از جنگ تبوک (منافقان) در معرض انتقاد و حمله و تعرض مؤمنان بازگشته از جهاد قرار داشتند .

سيحلفون بالله .. لتعرضوا

23- بشارت به متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 16 - 10

10 - نوید الهی به اعطای پاداشی نیک به اعراب متخلف از حدیبیه ، در صورت نبرد صادقانه با دشمنان نیرومند اسلام

فإن تطيعوا يؤتكم الله أجراً حسناً

ص: 212

24- بهانه جویی متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 49 - 7

7 - متخلفان از جنگ ، به بهانه مصون ماندن از فتنه و گناه ، خود در منجلاب فتنه و گناه بودند .

اِذْنِ لِيْ وَ لَا تَقْتُلِيْ الْاٰفِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 50 - 2

2 - بهانه جویان متخلف از جنگ ، آرزومند عدم موفقیت سپاه اسلام و نگران از پیروزی آنان .

اِنْ تَصْبِكُمْ حَسَنَةً تَسُوْهُم

25- بهانه جویی متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 13، 6

6 - ادعای سرگرمی به مال و خانواده ، بهانه تخلف اعراب از همراهی با پیامبر (صلی الله علیه و آله)

سَيَقُوْلُ لَكَ الْمُخَلَّفُوْنَ مِنَ الْاَعْرَابِ شَغَلَتْنَا اَمْوَالُنَا وَاَهْلُوْنَا

13 - عذر بادیه نشینان برای توجیه غیبت خویش از سفر حدیبیه ، بهانه ای واهی و مخالف نیات درونی آنان

سَيَقُوْلُ . . . فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُوْلُوْنَ بِالْسَّنْتِهِمْ مَا لَيْسَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ

برداشت بالا- با توجه به این نکته است که تعبیر «يقولون..» در رابطه با «شغلتننا أموالنا و أهلونا» باشد؛ یعنی، اعراب در این که گرفتاری مالی و خانوادگی را عذر آورده اند؛ دروغ می گویند و مشکل آنان چیز دیگری است.

26- بی اعتنائی به دروغجویی متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 6

6- توصیه الهی به تحت تأثیر قرار نگرفتن مؤمنان ، از سوگند دروغین منافقان متخلف از جنگ

فأعرضوا عنهم

27- بی اعتنائی به سوگند متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 95 - 6

6- توصیه الهی به تحت تأثیر قرار نگرفتن مؤمنان ، از سوگند دروغین منافقان متخلف از جنگ

فأعرضوا عنهم

ص: 213

28- بی ایمانی متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 2

2 - پیش بینی آیات وحی ، از عذرخواهی و اظهار پشیمانی بادیه نشینانی که از همراهی پیامبر (صلی الله علیه و آله) تخلف کرده بودند .

سیقول لك المخلفون من الأعراب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 14

14 - ناباوری عمیق متخلفان از حدیبیه ، نسبت به سخنان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

كذلكم قال الله من قبل فسيقولون بل تحسدوننا

پس از ابلاغ کلام خداوند بهوسیله پیامبر (صلی الله علیه و آله) به متخلفان، مبنی بر عدم شرکت ایشان در فتح خیبر، آنان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان را به حسادت متهم کردند و این بیانگر مطلب بالا است.

29- بی شخصیتی متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 12 - 10

10 - اعراب متخلف از دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مردمی بی خاصیت و بی ارج در نظر خداوند

و كنتم قومًا بورًا

«بوراً» در اصل به معنای شدت کساد است و در این آیه، کنایه از بی خاصیت و بی ارزش بودن می باشد.

30- بینش متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 12 - 1

1 - سفر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان در جریان حدیبیه ، سفری پرخطر و بی بازگشت در نظراعراب متخلف

بل ظننتم أن لن ينقلب الرسول و المؤمنون إلى أهلهم أبدًا

31- پشیمانی متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 2،15

ص: 214

2 - پیش بینی آیات وحی ، از عذرخواهی و اظهار پشیمانی بادیه نشینانی که از همراهی پیامبر (صلی الله علیه و آله) تخلف کرده بودند .

سیقول لك المخلفون من الأعراب

15 - طلب استغفار و اظهار ندامت اعراب متخلف از سفر حدیبیه ، بی اساس و مخالف باور درونی آنان

سیقول .. فاستغفر لنا یقولون بألسنتهم ما لیس فی قلوبهم

برداشت بالا بنابراین نکته است که تعبیر «یقولون..» در رابطه با مفهوم «فاستغفر لنا» باشد؛ زیرا درخواست استغفار، مفهومی این است که اعراب متخلف، در باطن از تخلف خود پشیمان اند. اما خداوند می فرماید: اینان در اظهار ندامت دروغگویند؛ زیرا در باطن نادم نیستند.

32- پلیدی متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 10، 8

8 - منافقان متخلف از جهاد ، مظهر آلودگی و پلیدی

إنهم رجس

تعبیر «إنهم رجس» به جای «إنهم ذورجس» بیانگر مبالغه است.

10 - پلیدی شدید منافقان جهادگریز ، ملاک وجوب اعراض و روی گردانی از آنان

فأعرضوا عنهم إنهم رجس

«إنهم رجس» در مقام تعلیل حکم به اعراض است.

33- تأثیرپذیری از متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 6

6 - توصیه الهی به تحت تأثیر قرار نگرفتن مؤمنان ، از سوگند دروغین منافقان متخلف از جنگ

فأعرضوا عنهم

34- تحریفگری متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 6

6 - متخلفان از سفر حدیبیه ، در صدد تغییر کلام خدا با شرکت در جنگ خیبر

ذرونا تتبعکم یریدون أن یبدلوا کلم الله

در برداشت های آتی، چگونگی و شیوه تصمیم متخلفان و احتمال هایی که در آیه وجود دارد، بیان شده است.

ص: 215

35- تحقیر متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 83 - 15

15 - تحقیر منافقان متخلف از جنگ ، توسط خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فاقعدوامع الخلفین

منظور از «خالفین» می تواند کسانی باشند که به دلیل عجز و ناتوانی قادر به شرکت در جنگ نبودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 93 - 4

4 - اغنیا و توانمندان روی گردان از جهاد در صدر اسلام ، مورد نکوهش و تحقیر خداوند قرار گرفتند .

إنما السبیل علی الذین . . . و هم أغنیاء رضوا بأن یكونوا مع الخوالف

36- تحلیل غلط متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 12 - 5,7

5 - تحلیل متخلفان درباره سفر حدیبیه و بی فرجام بودن آن ، متکی بر محاسبات بشری و نادیده گرفتن اراده الهی

بل ظننتم أن لن ینقلب الرسول و المؤمنون إلى أهلیهم أبدًا

از قرائن و زمینه های تاریخی، دشواری این سفر قابل پیش بینی بود و متخلفان براساس همین معیارها، این سفر را بی فرجام می دیدند؛ غافل از این که دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به بن بست نخواهد رسید و حمایت الهی از آن حضرت دریغ نخواهد شد.

7 - متخلفان از سفر حدیبیه ، شیفته تحلیل غلط خود درباره آن سفر

بل ظننتم . . . و زین ذلک فی قلوبکم

برداشت بالا بنابراین نکته است که «ذلک» اشاره به پندار و تحلیلی باشد که از تعبیر «ظننتم أن لن ینقلب. .» استفاده می شود؛ یعنی، این تحلیل در نظرشان زیبا جلوه کرده و خود شیفته آن گردیدند.

37- تخلف متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 118 - 1

1 - تخلف سه نفر از مسلمانان ، از حضور یافتن در جنگ تبوک

و علی الثلثه الذین خَلَّفُوا

38- تداوم تخلف متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 216

9 - إخبار خداوند به بی اساس بودن عذر تراشی متخلفان از جنگ تبوک به دلیل ادامه داشتن کجروی ها و تخلفات آنان در آینده

قل لا تعتذروا لن نؤمن لكم . . . و سیری الله عملکم

جمله «سیری الله . . .» می تواند بیانگر علت عدم پذیرش عذر متخلفان باشد ؛ یعنی، عملکرد خلاف اینان در آینده، خود بهترین گواه بر نادرستی معذرت جوئی آنان خواهد بود.

39- ترس متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 12 - 3

3 - ترس از مرگ ، عامل اصلی تخلف اعراب از همراهی پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در سفر حدیبیه

بل ظننتم أن لن ينقلب الرسول والمؤمنون إلى أهلهم أبدًا

40- تکبر متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 8

8 - متخلفان از جهاد ، مردمانی خودمحمور و بی عاطفه در برخورد با مجاهدان و حوادث روی داده بر آنان

فان اصابکم مصیبه قال قد انعم الله علیّ . . . و لئن اصابکم فضل من الله ليقولنّ

41- تکبر متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 8

8 - متخلفان از جهاد ، مردمانی خودمحمور و بی عاطفه در برخورد با مجاهدان و حوادث روی داده بر آنان

فان اصابکم مصیبه قال قد انعم الله علیّ . . . و لئن اصابکم فضل من الله ليقولنّ

42- تلاش متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 83 - 6

6 - گروهی از منافقان متخلف از جنگ تبوک ، ریاکارانه در صدد جبران پیامد خسارتبار ترک جهاد و رسوایی گذشته خویش

فإن رجعت الله إلى طائفه منهم فاستذنوك

ص: 217

43- تلاش متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 8

8 - تلاش متخلفان حدیبیه برای حضور در جنگ خیبر ، به منظور شکستن نهی الهی از شریک شدن آنان در غنایم خیبر *

یریدون أن یبدلوا کلم الله قل لن تتبعونا کذلکم قال الله من قبل

برداشت بالا بدان احتمال است که به قرینه «قل لن تتبعونا کذلکم قال الله من قبل»، خداوند از قبل، پربار بودن جنگ خیبر را یادآور شده و از حضور متخلفان، در آن جنگ نهی کرده است؛ تا آنان به غنایم دست نیابند. ولی متخلفان، به خاطر شکستن این نهی الهی، درصدد شرکت در جنگ و سهمی شدن در غنایم بودند.

44- توبه متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 66 - 13

13 - سعادت متخلفان از فرمان خدا و رسول و ثبات آنان در ایمان ، در گرو حضورشان نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله) و درخواست وساطت آن حضرت برای غفران الهی

و لو انهم اذ ظلموا انفسهم ... و لو انهم فعلوا ما یوعظون به لکان خیراً لهم و ا

45- توبه متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 16 - 3

3 - خداوند ، باز گذارنده راه توبه و آزمون عملی ، برای اعراب متخلف از سفر حدیبیه

قل للمخلفین من الأعراب ستدعون إلى قوم أولى بأس شدید

از جمله «فإن تطيعوا» - که در ذیل آیه آمده است - استفاده می شود که دعوت متخلفان برای جنگ، در حقیقت ایجاد فرصتی برای بازگشت آنان به سوی خدا و اطاعت از رسول او است.

46- توبه متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 103 - 21

21 - تأیید خداوند نسبت به واقعی بودن توبه تائبان متخلف از جنگ تبوک *

خذ من أموالهم . . . و صل علیهم . . . و الله سمیع علیم

ص: 218

برداشت فوق بر این اساس است که آیه را با توجه به شأن نزول معنا کنیم که مورد آن توبه متخلفان از جنگ تبوک است. از این رو احتمال می رود صفت «علیم» به این نکته اشاره داشته باشد که خداوند صداقت آنان را در توبه دانسته و بر اساس آن فرمان به اخذ زکات و دعا داده است.

47- توجیه گری متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 7

7 - اعراب متخلف از سفر حدیبیه ، درصدد توجیه تخلف گذشته خود با شرکت در جنگ خیبر *

ذرونا تتبعکم یریدون ان یدلوا کلم الله

از آیات پیشین استفاده می شود که انگیزه اصلی متخلفان از حدیبیه، بی ایمانی بوده است؛ ولی آنان با اعلام آمادگی برای شرکت در جنگ خیبر، می خواستند خود را مؤمن جلوه داده و گذشته خود را توجیه کنند و سخن الهی را در مورد خود نفی نمایند.

48- توجیه متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 42 - 8

8 - اخبار خداوند از اقدام متخلفان جنگ تبوک به سوگند های دروغین برای استطاعت نداشتن خود و موجه بودن تخلفشان

و سیحلفون بالله لو استطعنا لخرجنا معکم

49- تهدید متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 24 - 4

4 - روی گردانان از جهاد ، به خاطر علقه های عاطفی (محبت پدر ، فرزند ، برادر ، همسر و خویشاوندان) و دلبستگی مادی (مال ، شغل و مسکن) مورد تهدید خداوند

قل ان کان ءاباؤکم . . . و أموال اقترفتموها و ... أحب إليکم ... و جهاد فی سبيله فتر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - امتناع کنندگان از جهاد ، مورد تهدید خدا به عذابی سخت و دردناک

إلا تنفروا يعذبكم عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 219

7 - توبه - 9 - 81 - 14

14 - منافقان متخلف از جنگ ، مورد تهدید خداوند به آتش سوزان دوزخ

قل نار جهنم اشد حراً لو كانوا يفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 10،18

10 - خداوند ، توانمندان متخلف از جهاد را به امکان رسوایی بیشتر در صورت ادامه دادن به تخلف ها تهدید کرد .

و سیری الله عملکم ورسوله

جمله «سیری الله عملکم ورسوله» می تواند هشدار می باشد به متخلفان جنگ در جهت بازداشتن ایشان از کج رویها در آینده.

18 - تهدید متخلفان از جنگ و منافقان ، به رسوایی و افشای اسرارشان در آخرت از سوی خداوند

فینبئکم بما کنتم تعملون

50- تهدید متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 16 - 13

13 - تهدید متخلفان از سفر حدیبیه ، به عذاب دردناک ، در صورت تخلف و روی گردانی دوباره از جهاد

وإن تولّوا کما تولّیتم من قبل یعدّبکم عذاباً أليماً

51- تهمتهای متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 13

13 - منع شدگان از شرکت در فتح خیبر ، متهم کننده مؤمنان به حسدورزی

فسیقولون بل تحسدوننا

52- حسرت متخلفان

9 - متخلفان از جهاد ، بیگانه با جامعه ایمانی و پیوند های مودت آمیز آن

و انّ منکم لمن لیبطنّ . . . کان لم تکن بینکم و بینہ مودّه

10 - حسرت و تأسف متخلفان از جهاد بر محرومیشان از غنایم جنگی

و لئن اصابکم فضل من اللّٰه لیقولنّ . . . یا لیتی کنت معہم فافوز فوزاً عظیماً

53- حق ناپذیری متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 93 - 10

10 - توانمندان متخلف از جهاد ، گرفتار خصلت حق ناپذیری

الذین یستندونک و هم أغنیاء . . . طبع الله علی قلوبهم فهم لا یعلمون

54- ختم قلب متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 87 - 4

4 - منافقان از جهاد گریزِ ذلت پذیر ، دارای قلب های مهرشده و مسدود

رضوا بأن یكونوا مع الخوالم و طبع علی قلوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 93 - 7

7 - جهادگريزان ذلت پذیر ، دارای قلب های مهر شده و مسدود

رضوا بأن یكونوا مع الخوالم و طبع الله علی قلوبهم

55- خواسته های متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 9

9 - متخلفان از سفر حدیبیه ، معترف به گناه خویش و متقاضی عفو و استغفار پیامبر (صلی الله علیه و آله)

سیقول لك المخلّفون من الأعراب . . . فاستغفر لنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 2

2 - تمایل متخلفان از سفر حدیبیه ، به شرکت در جنگ خیبر برای دستیابی به غنایم و یا پوشاندن گذشته خود

سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انطَلَقْتُمْ إِلَى مَغَانِمٍ .. ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ

هدف متخلفان از شرکت در جنگ خیبر، یا رسیدن به غنایم و یا توجیه گذشته تاریک خود بود. تعبیر «إلى مغانم»، بیانگر نکته اول و «یریدون أن یدلّوا...» حاکی از نکته دوم است.

ص: 221

56- دروغگویی متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 42 - 14

14 - « عن ابی عبداللہ (ع) فی قول اللہ عزوجل : « و سیحلفون باللہ لو استطعنا لخرجنا معکم و اللہ یعلم إنهم لکذبون » قال : اکذبهم اللہ عزوجل فی قولهم « لو استطعنا لخرجنا معکم » و قد کانوا مستطیعین للخروج ؛

از امام صادق (ع) درباره سخن خداوند عزوجل: «و سیحلفون باللہ...» روایت شده که فرمود: خداوند آنان را در اینکه گفتند: اگر استطاعت داشتیم همراه شما بیرون می آمدیم، تکذیب کرده است؛ زیرا آنان در آن موقع استطاعت خروج داشتند».

57- دروغگویی متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 42 - 12

12 - علم خداوند به دروغ بودن سوگند متخلفان جنگ تبوک و گواهی او بر موجه نبودن تخلفشان

سیحلفون باللہ... و اللہ یعلم إنهم لکذبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 46 - 3

3 - فراهم نکردن مقدمات جهاد، دلیل دروغگویی متخلفان جنگ تبوک و عزم قطعی آنان بر عدم شرکت در جنگ

و لو أرادوا الخروج لأعدوا له عده

58- دروغگویی متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 96 - 1

1 - سوگند توانمندان متخلف از جنگ تبوک، به منظور جلب رضایت مؤمنان مجاهد

یحلفون لکم لترضوا عنهم

59- دعوت از متخلفان مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 16 - 1

1 - دعوت خداوند از متخلفان سفر حدیبیه ، برای شرکت در جنگی دشوار به منظور جبران گذشته خود

قل للمخلفین . . . ستدعون إلی قوم أولی بأس شدید

ص: 222

60- دنیاطلبی متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 42 - 2

2 - دورنمای مشقت آمیز و به دور از منافع مادی جنگ تبوک، در نظر برخی از مسلمانان صدر اسلام، عامل امتناع آنان از حضور در جنگ

لو كان عرضاً قريباً و سفاً قاصداً لا تبعوك و لكن بعدت عليهم الشقه

61- دنیاطلبی متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 20

20 - انگیزه اصلی متخلفان از سفر حدیبیه، گریز از خطرات احتمالی و حفظ منافع دنیوی خود

قل فمن يملك لكم من الله شيئاً إن أراد بكم ضرراً أو أراد بكم نفعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 8، 2

2 - تمایل متخلفان از سفر حدیبیه، به شرکت در جنگ خیبر برای دستیابی به غنایم و یا پوشاندن گذشته خود

سيقول المخلفون إذا انطلقتم إلى مغانم . . . ذرونا تتبعكم

هدف متخلفان از شرکت در جنگ خیبر، یا رسیدن به غنایم و یا توجیه گذشته تاریک خود بود. تعبیر «إلى مغانم»، بیانگر نکته اول و «یریدون أن یدلّوا...» حاکی از نکته دوم است.

8 - تلاش متخلفان حدیبیه برای حضور در جنگ خیبر، به منظور شکستن نهی الهی از شریک شدن آنان در غنایم خیبر*

یریدون أن یدلّوا کلم الله قل لن تتبعونا کذلکم قال الله من قبل

برداشت بالا بدان احتمال است که به قرینه «قل لن تتبعونا کذلکم قال الله من قبل»، خداوند از قبل، پربار بودن جنگ خیبر را یادآور شده و از حضور متخلفان، در آن جنگ نهی کرده است؛ تا آنان به غنایم دست نیابند. ولی متخلفان، به خاطر شکستن این نهی الهی، درصدد شرکت در جنگ و سهم شدن در غنایم بودند.

62- ذلت متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 93 - 3,7

3 - تن دادن اشراف توانمند ، به ذلتِ همطراز شدن با افراد عاجز ، به منظور نرفتن به جنگ

و هم أغنیاء رضوا بأن یكونوا مع الخوالف

7 - جهادگريزان ذلت پذیر ، دارای قلب های مهر شده و مسدود

رضوا بأن یكونوا مع الخوالف و طبع اللّٰه علی قلوبهم

ص: 223

63- ذلت متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 2

2- قرار گرفتن متخلفان از جنگ تبوک (منافقان) در موضع ضعف و ذلت ، پس از بازگشت پیروزمندانه مؤمنان از جهاد

سیحلفون بالله لکم إذا انقلبتم

64- رازهای متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 12 - 4

4- اخبار خداوند از تصورات درونی اعراب متخلف ، نشانه ای از علم عمیق او به کردار بندگان

بل کان الله بماتعملون خبيرًا . بل ظننتم أن لن ينقلب الرسول

از ارتباط این آیه با ذیل آیه قبل ، مطلب بالا برداشت می شود.

65- رد پیشنهاد متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 9

9- فرمان خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در رد پیشنهاد غایبان از حدیبیه ، برای شرکت در جنگ خیبر

ذرونا تتبعکم . . . قل لن تتبعونا کذلکم قال الله من قبل

«لن تتبعونا» می تواند اخبار در مقام انشا باشد.

66- رد عذر متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 43 - 7

7- لزوم خودداری از پذیرش عذر متخلفان از جهاد ، قبل از بررسیِ درستی یا نادرستی ادعای آنان

لم أذنت لهم حتى يتبين لك الذين صدقوا و تعلم الكذابين

مقصود از اذن دادن در آیه فوق، اذن ترک جهاد برای کسانی است که از شرکت در جهاد خود را معذور دانسته اند و خداوند چنین اذنی را بدون بررسی معذور بودن یا نبودن متخلفان از جهاد، سرزنش و محکوم کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 7

7 - باز بودن راه توبه برای متخلفان از جهاد، با وجود مأموریت مؤمنان به نپذیرفتن عذر تراشی آنان *

لن تؤمن لكم . . . و سیری الله عملکم و رسوله

ص: 224

جمله «سیری الله . . .» می تواند بیانگر این جهت باشد که اگر چه مؤمنان نباید برای عذرخواهی متخلفان از جهاد واقعی بنهند، ولی این بدان معنا نیست که آنان راهی به سوی توبه نداشته باشند؛ بلکه توبه آنان منوط به عملکرد آینده شان است که خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر آن ناظر خواهند بود.

67- رد عذر متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 9

9 - اخبار خداوند به بی اساس بودن عذر تراشی متخلفان از جنگ تبوک به دلیل ادامه داشتن کجروی ها و تخلفات آنان در آینده

قل لا تعتذروا لن نؤمن لكم . . . و سیری الله عملکم

جمله «سیری الله . . .» می تواند بیانگر علت عدم پذیرش عذر متخلفان باشد؛ یعنی، عملکرد خلاف اینان در آینده، خود بهترین گواه بر نادرستی معذرت جوئی آنان خواهد بود.

68- رسوایی اخروی متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 18

18 - تهدید متخلفان از جنگ و منافقان، به رسوایی و افشای اسرارشان در آخرت از سوی خداوند

فینبئکم بما کنتم تعملون

69- رسوایی متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 10

10 - خداوند، توانمندان متخلف از جهاد را به امکان رسوایی بیشتر در صورت ادامه دادن به تخلف ها تهدید کرد.

و سیری الله عملکم و رسوله

جمله «سیری الله عملکم و رسوله» می تواند هشدار باشد به متخلفان جنگ در جهت بازداشتن ایشان از کجرویهها در آینده.

70- رهبران دینی و متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 3,6

ص: 225

3 - خداوند ، خواهان اعتماد نکردن رهبر و مؤمنان بر عذر تراشی های توانمندان متخلف از جهاد

قل لا تعتذروا لن نؤمن لكم

6 - موضع گیری در برابر متخلفان از وظایف اجتماعی (چون جهاد و . . .) از وظایف پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبر جامعه اسلامی

يعتذرون إليكم . . . قل لا تعتذروا

از اینکه نخست همه مؤمنان مورد خطاب قرار گرفته اند، ولی وظیفه اعلام موضع تنها بر عهده پیامبر (صلی الله علیه و آله) قرار داده شده، می توان برداشت فوق را استفاده کرد.

71- سرزنش متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 3

3 - متخلفان از جهاد در راه خدا و رهایی مستضعفان ، مورد سرزنش و توبیخ خداوند

و ما لكم لا تقاتلون في سبيل الله و المستضعفين

72- سرزنش متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 38 - 3

3 - سرزنش خداوند نسبت به آنان که ، پس از صدور فرمان جنگ ، از شرکت در آن امتناع میورزند .

ما لكم إذا قيل لكم انقروا في سبيل الله أثاقلتم إلى الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 87 - 2

2 - توبیخ و تحقیر منافقان گریزان از جهاد ، از سوی خداوند

رضوا بأن يكونوا مع الخوالب

73- سرزنش متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 90 - 5

5 - توبیخ خداوند نسبت به آنان که برای تخلف از جنگ تبوک ، حتی اجازه هم نگرفتند .

و جاء المعذرون .. و قعد الذین کذبوا

از تقابل «قعد ..» با «جاء المعذرون» استفاده می شود که: گروه دوم، متخلفانی هستند که بدون هیچ عذر و بهانه ای و بدون اجازه خواستن از شرکت در جنگ امتناع ورزیدند.

ص: 226

74- سرزنش متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 4

4 - متخلفان از جنگ تبوک (منافقان) در معرض انتقاد و حمله و تعرض مؤمنان بازگشته از جهاد قرار داشتند .

سیحلفون بالله ... لتعرضوا

75- سرگردانی متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 45 - 3

3 - متخلفان از جنگ تبوک (منافقان) ، گروهی بی ایمان ، سرگردان و گرفتار تردید و اضطراب بودند .

و از تابت قلوبهم فهم فی ریبهم یترددون

76- سرگرمی متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 6

6 - ادعای سرگرمی به مال و خانواده ، بهانه تخلف اعراب از همراهی با پیامبر (صلی الله علیه و آله)

سیقول لك المخلفون من الأعراب شغلتنا أموالنا و أهلونا

77- سرور متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 81 - 2

2 - خوشحالی و احساس موفقیت منافقان از شرکت نکردن در جنگ تبوک

فرح المخلفون بمقعدهم خلف رسول الله

78- سطحی نگری متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 15

15 - متخلفان از سفر حدیبیه ، مردمی سطحی نگر و ظاهربین بودند .

ص: 227

بل كانوا لا يفقهون إلا قليلاً

79- سوء ظن متخلفان از مسافرت به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 12 - 9

9- اعراب متخلف از دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بدگمان به خداوند و فرجام مؤمنان

بل ظننتم أن لن ينقلب .. و ظننتم ظنّ السوء

پندار بد اعراب، یا از آن جهت بوده که گمان می کردند خداوند، پیامبرش را یاری نخواهد کرد - و این بدگمانی به خدا است - و یا از آن جهت بوده که آینده ای تیره برای مؤمنان در ذهن خود ترسیم کرده بودند.

80- سوگند متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 42 - 11، 12، 8

8 - إخبار خداوند از اقدام متخلفان جنگ تبوک به سوگند های دروغین برای استطاعت نداشتن خود و موجه بودن تخلفشان

و سيحلفون بالله لو استطعنا لخرجنا معكم

11 - متخلفان از جنگ تبوک (منافقان)، به تخلف خویش و سوگند های دروغینشان، در جهت هلاکت خود گام برداشتند .

سيحلفون بالله .. يهلكون أنفسهم

12 - علم خداوند به دروغ بودن سوگند متخلفان جنگ تبوک و گواهی او بر موجه نبودن تخلفشان

سيحلفون بالله .. و الله يعلم إنهم لكذبون

81- سوگند متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 1

1 - سوگند دروغ منافقان متخلف از جنگ تبوک، به منظور گذشت کردن مؤمنان از تخلف آنان و متعرض نشدن به آنها

سيحلفون بالله لكم إذا انقلبتم إليهم لتعرضوا عنهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 96 - 1

1 - سوگند توانمندان متخلف از جنگ تبوك ، به منظور جلب رضایت مؤمنان مجاهد

يحلفون لكم لترضوا عنهم

ص: 228

82- طرد متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 83 - 5

5- طرد همیشگی منافقان متخلف از جنگ ، از سوی خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فقل لن تخرجوا معی أبداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 5,7

5- انزوا و طرد اجتماعی منافقان و جهادگريزان صدر اسلام ، از سوی مؤمنان مجاهد کيفرى غير قابل تحمل برای آنان بود .

سيعلفون بالله .. لتعرضوا عنهم

اقدام منافقان متخلف در سوگند خوردن، برای چشم پوشی مؤمنان از تخلف آنها، نشانگر تنگ شدن عرصه بر آنان است.

7- لزوم اعراض و روی گردانی از منافقان و جهادگريزان ، و طرد و منزوی کردن آنان در جامعه

فأعرضوا عنهم

83- ظلم متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 47 - 11

11 - متخلفان جنگ تبوک ، مردمی ستم پیشه

لو خرجوا .. و الله عليهم بالظلمين

84- عذاب متخلفان اقتصادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 10

10- ستمگران ، مشرکان و آنان که در مبادلات کم فروشی کرده و عدل و انصاف را رعایت نکنند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های

دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

وأخذت الذين ظلموا الصيحه

85- عذاب وجدان متخلفان غزوه تبوك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 118 - 5

ص: 229

5 - گرفتار شدن سه مسلمان متخلف از جنگ تبوک به عذاب وجدان

وضاقت علیهم أنفسهم

86- عذرخواهی متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 3

3 - خداوند ، خواهان اعتماد نکردن رهبر و مؤمنان بر عذرتراشی های توانمندان متخلف از جهاد

قل لا تعتذروا لن نؤمن لکم

87- عذرخواهی متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 13، 2

2 - پیش بینی آیات وحی ، از عذرخواهی و اظهار پشیمانی بادیه نشینانی که از همراهی پیامبر (صلی الله علیه و آله) تخلف کرده بودند .

سیقول لك المخلفون من الأعراب

13 - عذر بادیه نشینان برای توجیه غیبت خویش از سفر حدیبیه ، بهانه ای واهی و مخالف نیت درونی آنان

سیقول ... فاستغفر لنا یقولون بألسنتهم ما لیس فی قلوبهم

برداشت بالا- با توجه به این نکته است که تعبیر «یقولون..» در رابطه با «شغلتننا أموالنا و أهلونا» باشد؛ یعنی، اعراب در این که گرفتاری مالی و خانوادگی را عذر آورده اند؛ دروغ می گویند و مشکل آنان چیز دیگری است.

88- عذرخواهی متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 1، 2

1 - اخبار خداوند از اقدام توانمندان متخلف از جهاد ، به عذرتراشی پس از بازگشت مؤمنان از جنگ تبوک

یعتذرون إلیکم إذا رجعتم إلیهم

2- مؤمنان صدر اسلام ، مأمور دست رد زدن بر سینه توانمندان متخلف از جنگ تبوک و بی اثر شمردن عذرتراشی آنان

قل لا تعتذروا لن نؤمن لکم

89- عفو از متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 95 - 1

ص: 230

1 - سوگند دروغ منافقان متخلف از جنگ تبوک ، به منظور گذشت کردن مؤمنان از تخلف آنان و متعرض نشدن به آنها

سِيحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لَتَعْرَضُوا عَنْهُمْ

90- عقیده متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 72 - 4

4 - دور ماندن از مصائب جنگ ، نعمتی الهی در بیش سست عنصران متخلف از جهاد

فان اصابتكم مصيبه قال قد انعم الله عليّ اذ لم اكن معهم شهيداً

91- علایق خانوادگی متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 6

6 - ادعای سرگرمی به مال و خانواده ، بهانه تخلف اعراب از همراهی با پیامبر (صلی الله علیه و آله)

سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا

92- علایق متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 12 - 7

7 - متخلفان از سفر حدیبیه ، شیفته تحلیل غلط خود درباره آن سفر

بل ظننتم .. و زین ذلک فی قلوبکم

برداشت بالا بنابراین نکته است که «ذلک» اشاره به پندار و تحلیلی باشد که از تعبیر «ظننتم أن لن ينقلب..» استفاده می شود؛ یعنی، این تحلیل در نظرشان زیبا جلوه کرده و خود شیفته آن گردیدند.

93- عمل متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 53 - 4

4 - متخلفان از جنگ ، فاسق و اعمالشان در نزد خداوند بی ارزش است .

إنکم کنتم قوماً فسقین

روی سخن در این بخش از آیات با منافقانی است که از شرکت در جنگ تبوک خودداری کردند.

ص: 231

94- عوامل اندوه متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 50 - 1

1 - پیروزی و موفقیت های پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اسلام ، برای متخلفان از جنگ (منافقان) اندوه بار بود .

إن تصبک حسنه تسؤهم

95- عوامل تخلف متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 6

6 - ادعای سرگرمی به مال و خانواده ، بهانه تخلف اعراب از همراهی با پیامبر (صلی الله علیه و آله)

سيقول لك المخلفون من الأعراب شغلتنا أمولنا وأهلونا

96- غفلت متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 12 - 5

5 - تحلیل متخلفان درباره سفر حدیبیه و بی فرجام بودن آن ، متکی بر محاسبات بشری و نادیده گرفتن اراده الهی

بل ظننتم أن لن ينقلب الرسول والمؤمنون إلى أهلهم أبدًا

از قرائن و زمینه های تاریخی، دشواری این سفر قابل پیش بینی بود و متخلفان براساس همین معیارها، این سفر را بی فرجام می دیدند؛ غافل از این که دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به بن بست نخواهد رسید و حمایت الهی از آن حضرت دریغ نخواهد شد.

97- فرجام متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 12

12 - دوزخ ، جایگاه و فرجام نهایی منافقان متخلف از جهاد

98- فرجام متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 232

1 - گروهی از متخلفان جنگ تبوک، دارای سرنوشتی مبهم از جهت پذیرش و عدم پذیرش توبه آنان از جانب خداوند

و آخرون... إما يعذبهم وإما يتوب عليهم

در آیات گذشته از دو گروه از متخلفان جنگ یاد شده است. 1 - گروهی خائن با گناهی غیر قابل بخشش؛ 2 - گروهی خطارکار و حقیقه نادم که خداوند به آنان وعده غفران داد و اکنون در این آیه سخن از گروه سوم است که به دلیل سنگینی گناه یا تأخیر و کوتاهی در اعتراف و ... سرنوشتی مبهم دارند.

99- فسق متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 53 - 4

4 - متخلفان از جنگ، فاسق و اعمالشان در نزد خداوند بی ارزش است.

إنکم کنتم قوماً فسقین

روی سخن در این بخش از آیات با منافقانی است که از شرکت در جنگ تبوک خودداری کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 96 - 9

9 - منافقان و توانمندان متخلف از جهاد، فاسق و محروم از رضایت خدایند.

یحلفون... لا یرضی عن القوم الفسقین

100- فلسفه اعراض از متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 10

10 - پلیدی شدید منافقان جهادگریز، ملاک وجوب اعراض و روی گردانی از آنان

فأعرضوا عنهم إنهم رجس

«إنهم رجس» در مقام تعلیل حکم به اعراض است.

101- قبول توبه متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 7

7- باز بودن راه توبه برای متخلفان از جهاد، با وجود مأموریت مؤمنان به نپذیرفتن عذرتراشی آنان *

لن نؤمن لکم . . . و سیری اللّٰه عملکم ورسوله

جمله «سیری اللّٰه . . .» می تواند بیانگر این جهت باشد که اگر چه مؤمنان نباید برای عذرخواهی متخلفان از جهاد وقعی

ص: 233

بنهند، ولی این بدان معنا نیست که آنان راهی به سوی توبه نداشته باشند؛ بلکه توبه آنان منوط به عملکرد آینده شان است که خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر آن ناظر خواهند بود.

102- قبول توبه متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 118 - 12

12 - پذیرش توبه سه مسلمان متخلف جنگ تبوک، از سوی خداوند

و علی الثلثة الذین خلفوا... ثم تاب علیهم لیتوبوا إن الله هو التواب

103- کفر متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 54 - 3

3 - متخلفان از جنگ تبوک، به ظاهر مسلمان ولی در باطن کافر به خدا و رسول او بودند.

و ما منعهم أن تقبل منهم نفقتهم إلا أنهم كفروا بالله و برسوله

روی سخن در این بخش از آیات با کسانی است که از شرکت در جنگ تبوک سرباز زده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 84 - 11

11 - حکم صریح خداوند به کفر منافقان متخلف از جنگ تبوک

إنهم كفروا بالله و رسوله

104- کیفر متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 240 - 11

11 - خداوند، قادر بر کیفر تخلف کنندگان از احکام الهی

و الله عزيز حكيم

آوردن صفت «عزيز» (به معنای قادری پیروز و شکست ناپذیر) پس از بیان احکام، تهدیدی است نسبت به متخلفان از احکام الهی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 94 - 16

16 - متخلفان از قوانین الهی تنها پس از بیان احکام و اتمام حجت سزاوار گرفتاری به عذاب الهی

ص: 234

فمن اعتدى بعد ذلك فله عذاب اليم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 57 - 4

4 - وجود كيفر ، برای انسان های متخلف ، در نظام ربوبی خداوند

إنّ الذين هم من خشية ربهم مشفقون

105- كيفر متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 8

8 - منافقان متخلف از جنگ ، مستحق و سزاوار مرگ

نحن نترص بكم . . . بعذاب من عنده أو بأيدينا

106- كيفر متخلفان از غزوه تبوك

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

7 - توبه - 9 - 90 - 9

9 - عذاب دردناك ، كيفر سخت متخلفان جنگ

سيصيب الذين . . . عذاب أليم

107- گناه متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

7 - توبه - 9 - 49 - 7

7 - متخلفان از جنگ ، به بهانه مصون ماندن از فتنه و گناه ، خود در منجلا ب فتنه و گناه بودند .

انذن لى ولا تفتنى ألافى الفتنه سقطوا

108- مال دوستى متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 6

6 - ادعای سرگرمی به مال و خانواده ، بهانه تخلف اعراب از همراهی با پیامبر (صلی الله علیه و آله)

سيقول لك المخلفون من الأعراب شغلتنا أموالنا وأهلونا

ص: 235

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 72 - 4

4 - دور ماندن از مصائب جنگ ، نعمتی الهی در بیش سست عنصران متخلف از جهاد

فان اصابتکم مصیبه قال قد انعم الله علیّ اذ لم اکن معهم شهیداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 9

9 - متخلفان از جهاد ، بیگانه با جامعه ایمانی و پیوند های مودت آمیز آن

وانّ منکم لمن لیبطنّ .. کان لم تکن بینکم وینه موده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 76 - 3

3 - جنگ های کافران ، در راه طاغوت است .

والذین کفروا یقاتلون فی سبیل الطّاغوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 95 - 14، 2

2 - نابرابری درجه و مقام ناتوانان از شرکت در جهاد ، با آنان که علی رغم توانمندی در جهاد شرکت نمی کنند .

لا یستوی القاعدون من المؤمنین غیر اولی الضرر و المجاهدون فی سبیل الله

اگر همه کسانی که در جهاد شرکت نمی کنند، چه ناتوان و چه توانا، در یک رتبه بودند، استثناً، یعنی «غیر اولی الضرر» بی معنا بود.

14 - مؤمنانی که بازماندشان از جهاد موجب خسارتی به جبهه مؤمنان شود ، مشمول پاداش الهی نیستند .

لا یستوی القاعدون من المؤمنین غیر اولی الضرر .. کلاً وعد الله الحسنی

برداشت فوق بر این اساس است که «ضرر» به معنای زیان رسانی باشد؛ چنانچه در لسان العرب در معنای «لا ضرر» آمده است: ای لا

يضر الرجل اخاه. و با توجه به اینکه «غیر» صفت «القاعدون» است، معنای جمله چنین می شود: بازماندگان از جنگ در صورتی که عدم حضورشان موجب ضرر به جبهه مسلمانان نگردد، از اجر و پاداش الهی بهره مند خواهند بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 50 - 4

4 - مباحث و اظهار شادمانی منافقان به رأی صائب خویش مبنی بر ترک جهاد ، در صورت مواجه شدن مسلمانان با شکست و مشکلات جنگ

وإن تصبک مصیبه یقولوا قد أخذنا أمرنا من قبل ویتولوا و هم فرحون

ص: 236

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 81 - 11

11 - گرمی هوا، بهانه منافقان صدر اسلام برای تخلف از جنگ و دستاویزی برای تبلیغ و بازداشتن از شرکت دیگران در جهاد

وقالوا لاتنفروا فی الحر

110- متخلفان از جهاد در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 12

12 - دوزخ، جایگاه و فرجام نهایی منافقان متخلف از جهاد

ماؤیهم جهنم

111- متخلفان از جهاد و اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 50 - 2

2 - بهانه جویان متخلف از جنگ، آرزومند عدم موفقیت سپاه اسلام و نگران از پیروزی آنان .

إن تصبک حسنه تسؤهم

112- متخلفان از جهاد و اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 82 - 4

4 - متخلفان از جهاد، نباید از تخلف خویش مسرور گردند؛ بلکه باید از پیامد ناگوار ترک این فریضه، محزون و غمزده باشند .

فرح المخلفون... فلیضحکوا قليلا و لیبکوا کثیراً

113- متخلفان از جهاد و سرور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - متخلفان از جهاد ، نباید از تخلف خویش مسرور گردند ؛ بلکه باید از پیامد ناگوار ترک این فریضه ، محزون و غمزده باشند .

ص: 237

فرح المخلفون .. فليضحكوا قليلا و ليبكوا كثيراً

114- متخلفان از غزوه تبوك

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

7 - توبه - 9 - 43 - 5, 4, 1

1 - عتاب محبت آمیز خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در پی اجازه دادن آن حضرت به برخی از مسلمانان (منافقان) برای شرکت نکردن در جنگ تبوک ، به مجرد اظهار ناتوانی آنان

عفا الله عنک لم أذنت لهم

4 - گذشت و عفو خداوند از پیامبر (صلی الله علیه و آله) نسبت به اذن دادن به بهانه جویان (منافقان) برای نرفتن به جنگ تبوک

عفا الله عنک لم أذنت لهم

5 - إخبار خداوند به عزم قطعی برخی افراد (منافقان) بر تخلف از جنگ تبوک (حتی در صورت عدم دریافت اذن از پیامبر (صلی الله علیه و آله))

و سیحلفون بالله لو استطعنا لخرجنا .. لم أذنت لهم حتی یتبین لک الذین صدقوا و ت

از اظهار ناتوانی منافقان برای جهاد و تذکر خداوند به دروغ بودن این اظهار، استفاده می شود که آنان تصمیم بر تخلف از جنگ داشته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

7 - توبه - 9 - 44 - 2

2 - متخلفان از جنگ تبوک ، گروهی بی ایمان بودند .

عفا الله عنک لم أذنت لهم .. لایستئذنک الذین یؤمنون بالله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

7 - توبه - 9 - 45 - 3

3 - متخلفان از جنگ تبوک (منافقان) ، گروهی بی ایمان ، سرگردان و گرفتار تردید و اضطراب بودند .

و ارتابت قلوبهم فهم فی ریبهم یترددون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 46 - 1,2,4

1 - متخلفان از جنگ تبوک (منافقان) برخوردار از امکانات لازم برای شرکت در جنگ

و لو أرادوا الخروج لأعدوا له عدة

2 - تصمیم قطعی متخلفان جنگ تبوک بر ترک جهاد

و لو أرادوا الخروج لأعدوا له عدة

4 - کراهت و ناخوشایندی خداوند ، از برانگیختن و موفق ساختن متخلفان از جنگ تبوک (منافقان) برای شرکت در آن

و لكن کره الله انبعاثهم فثبطهم و قيل اعدوا مع القعدين

ص: 238

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 47 - 14، 2

2 - عدم شرکت بی ایمان ها و سست باوران (منافقان) در جنگ تبوک ، به خیر و صلاح مؤمنان بود نه مایه ضرر آنان .

لو خرجوا فیکم ما زادوکم إلا خبالا

14 - دلداری خداوند به مؤمنان ، به منظور رفع نگرانی آنان ، به دنبال تخلف کردن گروهی از شرکت در جنگ تبوک

إنما یستتذک الذین لایؤمنون . . . لو خرجوا فیکم ما زادوکم إلا خبالا ... و اللّٰه ع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 48 - 4

4 - ناتوانی متخلفان جنگ تبوک (منافقان) در به شکست کشانیدن جبهه اسلام

لقد ابتغوا الفتنة من قبل . . . حتی جاء الحق و ظهر أمر اللّٰه و هم کرهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 81 - 1

1 - تخلف منافقان از شرکت در جنگ تبوک

فرح المخلفون بمقعدهم خلف رسول اللّٰه

این بخش از آیات مربوط به جنگ تبوک و تخلف منافقان از شرکت در آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 84 - 10

10 - افشای کامل چهره منافقان و اتخاذ مواضع شدید علیه آنان ، از تبعات تخلف آنان از جنگ تبوک

و لاتصل علی أحد منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 118 - 21

21 - « عن علي بن ابي حمزه عن ابي عبدالله (ع) قال : سئلته عن قول الله « وعلی الثلاثة الذین خلّفوا » قال : کعب و مراره بن الریبع و هلال بن امیّه . . . » ;

علی بن ابی حمزه گوید: از امام صادق (ع) درباره قول خدا «و علی الثلاثة . . .» پرسیدم: این سه نفر چه کسانی هستند، فرمود: کعب، مراره بن ربیع و هلال بن امیّه.

115- متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 1

1 - تخلف برخی از اعراب بادیه نشین در سفر منتهی به صلح حدیبیه ، از همراهی و یاری پیامبر (صلی الله علیه و آله)

سیقول لك المخلفون من الأعراب

ص: 239

با توجه به این که آیات پیشین درباره «فتح مبین» (صلح حدیبیه) بود؛ استفاده می شود که تخلف این گروه از اعراب، در رابطه با همین سفر است که به صلح حدیبیه منتهی گشت.

116- متخلفان از مسافرت به حدیبیه و جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 1

1 - اخبار خداوند ، از مواضع بعدی متخلفان از سفر حدیبیه ، در قبال مسؤلیت های جهادی

سیقول المخلفون

117- متخلفان از مسافرت به حدیبیه و غزوه خیبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 6,7,8,11

6 - متخلفان از سفر حدیبیه ، در صدد تغییر کلام خدا با شرکت در جنگ خیبر

ذرونا تتبعکم یریدون أن یبدلوا کلم الله

در برداشت های آتی، چگونگی و شیوه تصمیم متخلفان و احتمال هایی که در آیه وجود دارد، بیان شده است.

7 - اعراب متخلف از سفر حدیبیه ، در صدد توجیه تخلف گذشته خود با شرکت در جنگ خیبر *

ذرونا تتبعکم یریدون أن یبدلوا کلم الله

از آیات پیشین استفاده می شود که انگیزه اصلی متخلفان از حدیبیه، بی ایمانی بوده است؛ ولی آنان با اعلام آمادگی برای شرکت در جنگ خیبر، می خواستند خود رامؤمن جلوه داده و گذشته خود را توجیه کنند و سخن الهی را در مورد خود نفی نمایند.

8 - تلاش متخلفان حدیبیه برای حضور در جنگ خیبر ، به منظور شکستن نهی الهی از شریک شدن آنان در غنایم خیبر *

یریدون أن یبدلوا کلم الله قل لن تتبعونا کذلکم قال الله من قبل

برداشت بالا بدان احتمال است که به قرینه «قل لن تتبعونا کذلکم قال الله من قبل»، خداوند از قبل، پربار بودن جنگ خیبر را یادآور شده و از حضور متخلفان، در آن جنگ نهی کرده است؛ تا آنان به غنایم دست نیابند. ولی متخلفان، به خاطر شکستن این نهی الهی، در صدد شرکت در جنگ و سهم شدن در غنایم بودند.

11 - اخبار خداوند ، از محرومیت حتمی غایبان در حدیبیه از شرکت در جنگ خیبر

ذرونا تَتَّبِعْكُمْ . . . قل لن تَتَّبِعونا كذلکم قال اللّٰه من قبل

«لن تَتَّبِعونا» ممکن است در مقام انشا نباشد؛ بلکه اخبار باشد.

118- متخلفان از نصرت محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 1

ص: 240

1 - تخلف برخی از اعراب بادیه نشین در سفر منتهی به صلح حدیبیه ، از همراهی و یاری پیامبر (صلی الله علیه و آله)

سیقول لك المخلفون من الأعراب

با توجه به این که آیات پیشین درباره «فتح مبین» (صلح حدیبیه) بود؛ استفاده می شود که تخلف این گروه از اعراب، در رابطه با همین سفر است که به صلح حدیبیه منتهی گشت.

119- متخلفان غزوه تبوک و محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 93 - 2

2 - تلاش برخی از اشراف و توانمندان برای شرکت نکردن در جنگ تبوک ، با کسب مجوز از پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

الذین یستذنونک و هم أغنیاء

120- متخلفان غزوه تبوک و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 1

1 - سوگند دروغ منافقان متخلف از جنگ تبوک ، به منظور گذشت کردن مؤمنان از تخلف آنان و متعرض نشدن به آنها

سیحلفون بالله لکم إذا انقلبتم إلیهم لتعرضوا عنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 96 - 1

1 - سوگند توانمندان متخلف از جنگ تبوک ، به منظور جلب رضایت مؤمنان مجاهد

یحلفون لکم لتعرضوا عنهم

121- مجاهدان و متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 6

6 - متخلفان از جهاد ، پس از پیروزی به گونه ای سخن می گویند که گویا هیچ ارتباطی با مجاهدان نداشته و اطلاعی از درگیری ها و جهاد نداشته اند .

و انّ منکم لمن لیبطنّ . . . ولئن اصابکم فضل من اللّٰه ليقولنّ کان لم تکن بینکم

ص: 241

122- محرومیت متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 10

10 - حسرت و تأسف متخلفان از جهاد بر محرومیتشان از غنایم جنگی

و لئن اصابکم فضل من اللّٰه ليقولنّ .. یا لیتنی کنت معهم فافوز فوزاً عظيماً

123- محرومیت متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 10

10 - حسرت و تأسف متخلفان از جهاد بر محرومیتشان از غنایم جنگی

و لئن اصابکم فضل من اللّٰه ليقولنّ .. یا لیتنی کنت معهم فافوز فوزاً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 96 - 9

9 - منافقان و توانمندان متخلف از جهاد ، فاسق و محروم از رضایت خدایند .

يحلّفون .. لا يرضى عن القوم الفسقين

124- محرومیت متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 11

11 - اخبار خداوند ، از محرومیت حتمی غایبان در حدیبیه از شرکت در جنگ خیبر

ذرونا تتبعکم .. قل لن تتبعونا کذلکم قال اللّٰه من قبل

«لن تتبعونا» ممکن است در مقام انشا نباشد؛ بلکه اخبار باشد.

125- محمد (صلی الله علیه و آله) و متخلفان

12 - آگاهی پیامبر (صلی الله علیه و آله) به اعمال نهانی متخلفان ، در پرتو وحی و هدایت الهی

و سیری الله عملکم و رسوله

از اینکه رؤیت تنها به خدا و رسول نسبت داده شده، استفاده می شود که ممکن است اعمال متخلفان بر دیگران مخفی باشد. گفتنی است که فاصله شدن «عملکم» میان «الله» و «رسوله» ممکن است اشاره به این باشد که علم پیامبر (صلی الله علیه و آله) در طول علم خدا و در پرتو آن است.

ص: 242

126- محمد (صلی الله علیه و آله) و متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 6

6 - موضع گیری در برابر متخلفان از وظایف اجتماعی (چون جهاد و . . .) از وظایف پیامبر (صلی الله علیه و آله) و رهبر جامعه اسلامی

يعتذرون إليكم . . . قل لا تعتذروا

از اینکه نخست همه مؤمنان مورد خطاب قرار گرفته اند، ولی وظیفه اعلام موضع تنها بر عهده پیامبر (صلی الله علیه و آله) قرار داده شده، می توان برداشت فوق را استفاده کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 103 - 6

6 - اجازه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مورد گرفتن صدقه (زکات) از جهاد گریزانی که به گناه خویش معترف بودند .

و اعزوا بآئینهم . . . خذ من أموالهم صدقه

برداشت فوق با توجه به شأن نزول آیه است که برخی از متخلفان از جنگ تبوک، نادم شدند و در قبال خطای خویش، پیشنهاد کردند که تمام اموالشان را به عنوان صدقه بپردازند.

127- مسلمانان و متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 118 - 4

4 - تحریم ارتباط با متخلفان از جنگ تبوک و انزوای اجتماعی آنان از سوی مسلمانان

صاقت عليهم الأرض بما رحبت

با توجه به شأن نزول که تنگ شدن زندگی بر متخلفان از جنگ تبوک را، ناشی از قطع رابطه مسلمانان با ایشان معرفی کرده است، مطلب فوق استفاده می شود.

128- موقعیت اجتماعی متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 118 - 3

3 - تنگ شدن عرصه زندگی بر سه مسلمان متخلف از جنگ تبوک ، در اثر روبه رو شدن با پیامدهای عمل خطایی که کرده بودند .

حتى اذا ضاقت عليهم الأرض بما رحبت

ص: 243

129- مؤمنان و متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 3

3- خداوند ، خواهان اعتماد نکردن رهبر و مؤمنان بر عذر تراشی های توانمندان متخلف از جهاد

قل لا تعتذروا لن نؤمن لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 5

5- انزوا و طرد اجتماعی منافقان و جهادگريزان صدر اسلام ، از سوی مؤمنان مجاهد کيفري غير قابل تحمل برای آنان بود .

سيحلفون بالله .. لتعرضوا عنهم

اقدام منافقان متخلف در سوگند خوردن، برای چشم پوشی مؤمنان از تخلف آنها، نشانگر تنگ شدن عرصه بر آنان است.

130- مؤمنان و متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 4

4- متخلفان از جنگ تبوک (منافقان) در معرض انتقاد و حمله و تعرض مؤمنان بازگشته از جهاد قرار داشتند .

سيحلفون بالله .. لتعرضوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 96 - 3

3- ناخشنودی مؤمنان مجاهد از متخلفان جنگ تبوک (منافقان)

يحلفون لکم لتعرضوا عنهم

131- مهلت به متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- مهلت دادن به متخلفان از حق ، از سنت های خداوند است .

و لولا کلمه سبقت من ربک لقضی بینهم

132- نزدیکی کیفر متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 90 - 10

ص: 244

10 - عذاب کيفر کافران و متخلفان از جنگ ، عذابی است قريب الوقوع و نه چندان دور .

سيصيب الذين كفروا منهم عذاب أليم

به کارگیری حرف «سین» به جای «سوف» می تواند بیانگر برداشت فوق باشد.

133- نفاق متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 6, 2

2 - متخلفان از جهاد ، دارای برخوردی دوگانه در برابر شکست و پیروزی مجاهدان

فان اصابتکم مصیبه قال قد انعم الله علیّ . . . و لئن اصابتکم فضل من الله ليقولنّ

6 - متخلفان از جهاد ، پس از پیروزی به گونه ای سخن می گویند که گویا هیچ ارتباطی با مجاهدان نداشته و اطلاعی از درگیری ها و جهاد نداشته اند .

و انّ منکم لمن لیبطنّ . . . و لئن اصابتکم فضل من الله ليقولنّ کان لم تکن بینکم

134- نفاق متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 6, 2

2 - متخلفان از جهاد ، دارای برخوردی دوگانه در برابر شکست و پیروزی مجاهدان

فان اصابتکم مصیبه قال قد انعم الله علیّ . . . و لئن اصابتکم فضل من الله ليقولنّ

6 - متخلفان از جهاد ، پس از پیروزی به گونه ای سخن می گویند که گویا هیچ ارتباطی با مجاهدان نداشته و اطلاعی از درگیری ها و جهاد نداشته اند .

و انّ منکم لمن لیبطنّ . . . و لئن اصابتکم فضل من الله ليقولنّ کان لم تکن بینکم

135- نفاق متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 54 - 3

3 - متخلفان از جنگ تبوک ، به ظاهر مسلمان ولی در باطن کافر به خدا و رسول او بودند .

و ما منعهم أن تقبل منهم نفقتهم إلا أنهم كفروا بالله و برسوله

روی سخن در این بخش از آیات با کسانی است که از شرکت در جنگ تبوک سرباز زده بودند.

ص: 245

136- نقش متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 47 - 6

6 - متخلفان جنگ تبوک در صورت شرکت در آن جنگ ، جز نفوذ در میان صفوف لشکر اسلام به منظور فتنه جویی ، نقشی دیگر نداشتند .

لو خرجوا فيكم ما زادوكم إلا خبالا و لأوضعوا خلكم بيبغونكم الفتنه

137- نگرانی متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 17 - 3

3 - افراد مریض و ناتوان از شرکت در سفر حدیبیه ، نگران از عدم حضور خود و همراهی نکردن مسلمانان در آن سفر *

ليس على الأعمى حرج ولا على الأعرج حرج ولا على المريض حرج

توییح شدید متخلفان از سفر حدیبیه در آیات گذشته و استثنای معذوران در این آیه؛ بیانگر آن است که مؤمنان معذور، نگران آن بوده اند که مشمول توییح خداوند باشند. خداوند در این آیه، به رفع این نگرانی آنان پرداخته است.

138- وجوب اعراض از متخلفان جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 95 - 10

10 - پلیدی شدید منافقان جهادگریز ، ملاک وجوب اعراض و روی گردانی از آنان

فأعرضوا عنهم إنهم رجس

«إنهم رجس» در مقام تعلیل حکم به اعراض است.

139- هشدار به متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 244 - 9

9 - تهدید و هشدار به متخلفان و فرارکنندگان از پیکار در راه خداوند

و قاتلوا فی سبیل اللّٰه و اعلموا انّ اللّٰه سمیع علیم

گویا «و اعلموا . . .» به قصد تهدید متخلفان آورده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 11 - 24

24 - آگاهی عمیق الهی به کردار بندگان ، هشدار به نفاق پیشگان و متخلفان از تکالیف دین

ص: 246

سيقول لك المخلفون . . . بل كان الله بما تعملون خبيراً

تذکر به «علم الهی» در پایان چنین آیه ای - که سخن از متخلفان به میان آورده است - بارِ هشدارِ دارد.

140- هشدار به متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 81 - 15

15 - سوزنده تر بودن آتش دوزخ از گرمی هوای دنیا ، هشدارِ شدید به تخلف کنندگان از جهاد به بهانه گرمی هوا

قل نار جهنم أشد حراً

141- هلاکت متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 42 - 10

10 - پیامد هلاکت بار سرباز زدن از فریضه جهاد در راه خدا ، دامنگیر خود متخلفان است .

لو استطعنا لخرجنا معكم يهلكون أنفسهم

142- هلاکت متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 42 - 11

11 - متخلفان از جنگ تبوک (منافقان) ، به تخلف خویش و سوگند های دروغینشان ، در جهت هلاکت خود گام برداشتند .

سيحلفون بالله . . . يهلكون أنفسهم

ص: 247

7- متفکران

1- توصیه به متفکران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 18 - 1

1 - توجه به افراشته بودن آسمان و شناخت عوامل مؤثر در این پدیده شگفت ، توصیه خداوند به اندیشمندان

أفلا ينظرون . . . و إلى السماء كيف رفعت

2- خدانشناسی متفکران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 3 - 7

7- تنها صاحبان فکر و اندیشه دلالت هستی (زمین ، کوهها ، نهر ها و . . .) را بر وجود خداوند و مدبر بودن او درمی یابند .

إن فی ذلك لآیت لقوم یتفکرون

3- عبرت متفکران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 13 - 7

7 - مسخر بودن طبیعت در جهت منافع انسان ، در بردارنده درس های توحیدی برای اهل تفکر

اللّٰه الذی سخر لکم البحر . . . و سخر لکم ما فی السموت و . . . إن فی ذلك لآیت ل

4- متفکران و آیات آفاقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 3 - 7

7- تنها صاحبان فکر و اندیشه دلالت هستی (زمین ، کوهها ، نهر ها و . . .) را بر وجود خداوند و مدبر بودن او درمی یابند .

إن فی ذلك لآیت لقوم یتفکرون

5- متفکران و ازدواج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 21 - 14

14 - آیه بودن پدیده آرامش آفرینی ازدواج ، برای خردورزان قابل درک است .

آن خلق لکم من انفسکم ازوجًا لتسکنوا إليها .. إنّ فی ذلک لآیت لقوم یتفکرون

6- متفکران و خلقت انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 21 - 13

13 - آیه بودن آفرینش انسان از خاک ، برای متفکران ، قابل درک است .

و من آیته أنّ خلقتکم من تراب .. إنّ فی ذلک لآیت لقوم یتفکرون

7- متفکران و روابط همسری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 21 - 15

15 - اندیشمندان و متفکران ، آیه الهی بودن روابط دوستانه زن و شوهر و محبت بین انسان ها را درمی یابند .

و من آیته أنّ .. و جعل بینکم مودّه و رحمه إنّ فی ذلک لآیت لقوم یتفکرون

8- متفکران و زندگی زنبور عسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 69 - 18

18- در زندگی زنبور های عسل ، نشانه ای مهم بر خداشناسی برای اهل تفکر و اندیشه وجود دارد .

و أوحی ربّک إلى النحل .. إنّ فی ذلک لآیه لقوم یتفکرون

9- متفکران و طبیعت

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

9 - نحل - 16 - 11 - 10

ص: 249

10- اندیشمندان و متفکران ، دارای زمینه لازم برای درک آیت بودن مظاهر طبیعت

إن فی ذلک لآیه لقوم یتفکرون

10- متفکران و قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 24 - 18

18 - تنها متفکران و اندیشمندان ، از توان لازم برای بهره مندی از معارف قرآن برخوردارند .

کذلک نفصل الأیت لقوم یتفکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 42 - 16

16 - تنها متفکران و اندیشمندان ، از توان لازم برای بهره مندی از معارف بلند قرآن برخوردارند .

اللّه یتوفی الأنفس حین موتها .. إن فی ذلک لآیت لقوم یتفکرون

11- ویژگیهای متفکران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 24 - 18

18 - تنها متفکران و اندیشمندان ، از توان لازم برای بهره مندی از معارف قرآن برخوردارند .

کذلک نفصل الأیت لقوم یتفکرون

ص: 250

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 9

9 - هر انسانی - چه از اهل کتاب و چه از غیر ایشان - در صورتی که به ارکان اعتقادی و عملی دین اسلام پایبند باشد ، از زمره تقوایشگان است .

الذین یؤمنون بالغیب . . . و ما انزل من قبلک

روشن است که مجموعه صفات یاد شده در آیه سه و چهار، ویژگیهای متقین است. بنابراین تکرار «الذین» به منظور تقسیم اهل تقوا به دو گروه نیست، بلکه - چنان که برخی از مفسران گفته اند - تکرار «الذین» اشاره به این است که دارندگان این صفات، تقوا پیشه هستند؛ چه پیش از آن به دیگر کتابهای آسمانی مؤمن بوده باشند، همانند: یهود و نصارا؛ یا چنین نباشند مانند: اعراب جاهلی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 8 - 1

1 - تقسیم انسان ها به : تقوایشگان ، کافران و منافقان ، از طبقه بندی های مردم در قرآن

هدی للمتقین . . . إن الذین کفروا . . . و من الناس من یقول ءامنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 32

32 - ابرار ، تقوایشگان واقعی اند .

أولئک هم المتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 6

6 - دانایی گسترده و همواره خداوند به تقوایشگان

و الله علیم بالمتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 120 - 17

ص: 251

17 - خداوند ، حافظ صابران تقوایپیشه ، از حيله ها و كينه هاى دشمنان دين

و ان تصبروا و تتقوا لا يضرّكم كيدهم شيئاً انّ الله بما يعملون محيط

از اينكه جمله «انّ الله .. .» علت براى «لا يضرّكم» است، معلوم مى شود كه خداوند با احاطه كامل به اعمال و كيدهاى دشمنان، مانع ضرررسانى آنان خواهد شد. در نتيجه، حافظ مؤمنان است؛ به شرط اينكه آنها صبر و تقوا را پيشه خود سازند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 123 - 2

2 - مجاهدان جنگ بدر ، نمونه اى از مسلمانان صبور و تقوایپیشه كه خداوند با يارى خویش ، مانع زيان رسانی كافرين به آنان گردید .

ان تصبروا و تتقوا لا يضرّكم كيدهم .. . و لقد نصرکم الله بیدر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 125 - 7،13

7 - نزول پنجهزار فرشته امدادگر ، مژده اى به مؤمنان پيكارگر صابر و تقوایپیشه در جنگ بدر

ان تصبروا و تتقوا .. يمددکم ربکم بنخسه الالف من الملائكة

13 - مشكلات و اضطراب ، زمينه امداد هاى ویژه غيبی براى مؤمنان صابر و تقوایپیشه

ان تصبروا و تتقوا و يأتوكم من فورهم هذا يمددکم ربکم

جمله «و يأتوكم من فورهم هذا»، مى تواند اشاره به موارد اضطراب باشد و شرطی براى امداد خداوند به وسيله فرشتگانی كه به نفع مسلمانان به پيكار برخيزند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 135 - 2

2 - امكان لغزش تقوایپيشگان و ارتكاب گناه از سوى آنان

اعدت للمتقين .. و الذين اذا فعلوا فاحشه او ظلموا انفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 49 - 15

15- نوح (ع) و پیروان او، از تقوای پیشگان و بهره مند از فرجامی نیک

تلک من أنباء الغیب . . فاصبر إن العقبه للمتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 23 - 15

15- یوسف (ع) در عنفوان جوانی، انسانی موحد، مطیع و فرمانبردار خدا و در اوج تقوا و پرهیزگاری بود.

معاذ الله إنه ربی أحسن مشوای

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 57 - 9

ص: 252

9- یوسف (ع) نمونه ای بارز از مؤمنان تقوایسته و باورداران به سرای آخرت

و لأجر الآخره خیر للذین ءامنوا و كانوا یتقون

از مصداقهای مورد نظر برای «الذین آمنوا ..» به قرینه آیات قبل ، یوسف(ع) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 90 - 7

7- یوسف (ع) و بنیامین از تقوایندگان صبور و از زمره محسنان بودند .

قد منّ الله علینا إنه من یتق و یصبر فإن الله لایضیع أجر المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 35 - 10

10- مشرکان از زمره کافران و موحدان از زمره تقوایندگانند .

تلک عقبی الذین اتقوا و عقبی الکفرین النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 49 - 7

7- داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع ، ذالکفل (علیهم السلام) ، از تقوایندگان و نیک فرجامان بودند .

و اذکر داود ... إسمعیل و الیسع و ذالکفل ... هذا ذکر و إن للمتقین لحسن مئاب

«مئاب» به معنای مرجع و بازگشت است و منظور از «حسن مئاب» حسن عاقبت و سرانجام نیک است. گفتنی است که برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از «متقین» پیامبرانی باشد که در آیات گذشته از آنان سخن گفته شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 33 - 5, 4, 2

2 - پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله) مظهر تقوایستگی

و الذی جاء بالصدق و صدق .. أولئک هم المتقون

4- پیامبران الهی ، مظهر تقواییشگی

و الذی جاء بالصدق .. أولئک هم المتقون

5- تنها پیروان انبیای الهی و ادیان توحیدی ، از تقواییشگان اند .

و الذی جاء بالصدق و صدق به

ضمیر فصل «هم» مفید قصر و موجب اختصاص صفت تقوا به «الذی جاء ..» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 17

17 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان ، سزاوارترین و شایسته ترین انسان ها برای برخورداری از روح تقوا

و ألزمهم کلمه التقوی و كانوا أحقّ بها و أهلها

ص: 253

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 26 - 3

3 - توجه به خداوند و دغدغه آخرت ، در تمامی لحظات زندگی ، عامل اصلی راهیابی متقین به بهشت

یتساءلون . قالوا إنا كنا ... مشفقین

در صورتی که «یتساءلون» سؤال از علت رهیابی به بهشت باشد، «إنّا کنّا...» بیانگر علت آن خواهد بود. از این که پارسایان در محیط پرشور خانواده از یاد آخرت غافل نشده اند، استفاده می شود که در سایر شرایط به طریق اولی غافل نبوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 5 - 1

1 - دسته ای از مردم ، انفاقگر و اهل جود و تقوایند .

فأما من أعطى و اتقى

مراد از «إعطاء» - به قرینه مقابله با «بخل» (در آیات بعد) - انفاق مال و جود و کرم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 12 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، اهل تقوا و توصیه کننده دیگران به آن

أو أمر بالتقوى

2- آثار اراده متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 34 - 3

3 - تمامی خواسته های تقوایپیشگان به صرف اراده کردن و بدون اظهار کردن آنها ، از پیش آماده شده است .

لهم ما یشاءون عند ربهم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که «مشیت» به معنای خواستن و اراده کردن است و خداوند در وعده خود به بهشتیان، تنها به

همین مشیت و اراده کردن آنان اکتفا کرده و فرموده است که هر آنچه آنان بخواهند و اراده کنند، بدون هیچ اظهاری به آنان اعطا خواهد کرد.

3- آثار پاداش متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 12

12 - پاداش انفاقِ گرانِ باتقوا، مایه رشد و کمال آنان و برخاسته از ربوبیت و مقام والای خداوند است .

رَبِّهِ الْأَعْلَى

ص: 254

4- آثار قیاس متقین با گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 2

2 - برابر دانستن صالحان با مفسدان و تقوایندگان با تبه کاران ، به معنای باطل و بی هدف شمردن جهان آفرینش است .

و ما خلقنا السماء... بطلا... أم نجعل الذین ءامنوا و عملوا الصلحت کالمفسدین

5- آثار مسؤولیت پذیری متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 27 - 2

2 - توجه تقوایندگان به خدا و مسؤولیت های خود ، زمینه ساز جلب رحمت الهی

إِنَّا كُنَّا قَبْلَ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ . فَمَنْ اللّٰهُ عَلَيْنَا

6- آثار نورانیت اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 28 - 11

11 - خداوند ، در قیامت به مؤمنان تقوایشده نوری عطا خواهد کرد که در پرتو آن از ظلمات قیامت گذر کنند .

و يجعل لكم نورًا تمشون به

7- آخرت طلبی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 26 - 1

1 - متقین ، در دنیا همواره در اندیشه آخرت و نگران از فرجام اخروی خویش

قالوا إِنَّا كُنَّا قَبْلَ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ

«اشفاق» در معنای «ترس و نگرانی» و «خیر خواهی شدید» به کار می رود (القاموس المحيط). در آیه شریفه اگر «فی أهلنا» متعلق به

«کنا» باشد، واژه «مشفقین» ظهور در معنای اول و اگر متعلق به «مشفقین» باشد، ظهور در معنای دوم دارد. برداشت بالا بر پایه احتمال اول است.

ص: 255

8- آرامش اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 51 - 2

2 - آرامش کامل تقوایبندگان در باغ های بهشتی

متكئين فيها

برداشت یاد شده بر این فرض استوار است که تعبیر «متكئين فيها» کنایه از آرامش کامل باشد؛ زیرا این حالت مربوط به کسانی است که در آرامش به سر می برند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 3

3 - انفاق گران متقی و مؤمن ، دارای آخرتی سرشار از آسایش

فأما من أعطى . . . فسنبسره لليسرى

آیات بعد - که از «عسری» سخن گفته است - با جمله «و ما یغنی عنه ماله إذا تردى» مصداق «عسری» را زمان هلاکت شخص و بی فایده بودن مال معرفی کرده است که بر جهان آخرت تطبیق می کند. بنابراین می توان گفت: «یسری» - که در مقابل آن است - نیز شامل آخرت می باشد. آیه «و إن لنا لآخرة و الأولى» نیز شاهد تعمیم آن بر جهان آخرت است.

9- آزادی بیان متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 12 - 5

5 - کسی که فرمان به تقوایبشگی در گفتار او نمودار یا محتمل است ، هرگز نباید او را به سکوت وادار کرد .

أریت الذی ینهی . . . أریت إن . . . أمر بالتقوی

حرف «إن»، برای شرط و بیانگر کافی بودن احتمال در این موارد است.

10- آزادی متقین در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- تقوایبشگان ، مجاز به ورود به هر قسمتی از باغ های بهشتند . *

ادخلوها بسلم ءامنین

ذکر جمله «ادخلوها»، پس از آنکه گفته شد «متقین در بهشت قرار خواهند داشت»، ممکن است از این جهت باشد که آنان، در آزاد بودن در بخشهای مختلف تردید داشته باشند که به آنها گفته می شود: «با سلامت و امنیت وارد هر بخشی می توانند بشوند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 74 - 7

ص: 256

7- تقوایندگان ، در انتخاب جایگاه و منزل خود در بهشت آزاد خواهند بود .

و أورثنا الأرض نبتوا من الجنة حيث نشاء

«تَبَوُّا» (مصدر «تَبَوُّوا») به معنای سکنی و منزل گرفتن است.

11- آسایش اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 32 - 11

11- متقین ، پس از مرگ پیوسته در آسایش و سلامتی اند .

الْمُتَّقِينَ . الَّذِينَ تَتَوَفَّوْهُمْ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 41 - 3

3- زندگی تقوایندگان در بهشت ، در اوج آسودگی و شادابی است .

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلِّ وَعِوْنِ

زندگی در زیر سایه ها و در کنار چشمه سارها، بیانگر برداشت یاد شده است.

12- آگاهی به روحیه متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 44 - 5

5- علم دقیق خداوند به حالات و روحیات تقوایندگان

و الله عليم بالمتقين

13- آگاهی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- اعراف - 7 - 201 - 2

2 - تقوایندگان به هنگام مواجه شدن با شیطان و وسوسه های او، فرمان های خدا را به یاد آورده و به راهی که مسیر تقواست، واقف می شوند.

إن الذین اتقوا إذ امسهم طئف من الشیطن تذکروا فإذا هم مبصرون

تذکر در اینجا به معنای توجه کردن و به خاطر آوردن دانسته هاست و مراد از دانسته ها، به قرینه آیه 199، اوامر الهی است. «ابصار» (مصدر مبصرون) به معنای بینا شدن و آگاهی یافتن است و مراد از آن به دلیل «الذین اتقوا» قرار گرفتن در مسیر تقوایشگی و در نتیجه رهیدن از دام شیطان است.

ص: 257

14- آموزش اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 28 - 12

12 - مؤمنان تقوایسته، مشمول مغفرت و آموزش خداوند در قیامت

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا... وَيَغْفِر لَكُمْ

15- آموزش لغزش متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 15 - 15

15- راه یافتن تقوایستگان به بهشت، پس از غفران لغزش های دنیوی آنان از سوی پروردگار

الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا... وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ

با توجه به این که در بهشت، زمینه لغزش و گناه نیست؛ تعبیر «مغفره» نظر به خطاهای دنیوی دارد که به هر حال - حتی همه اهل تقوا - از آن مصون نیستند.

16- آموزش متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 56 - 6

6- لغزش های دنیوی متقین، مورد غفران و بخشایش خداوند در آخرت *

ووقفهم عذاب الجحيم

تعبیر «وقاهم عذاب الجحيم»، می رساند که «مقین» چه بسا با همه تقوای خویش، لغزش هایی دارند که آنان را در معرض کیفر قرار داده است؛ اما خداوند با رحمت خویش آنها را از عذاب دوزخ ایمن داشته است.

17- اجابت خواسته های متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 31 - 9، 7، 4

4- تمامی خواسته های تقواییشان در بهشت ، برآورده می شود .

دار المتّقین . جنّـت عدن یدخلونها ... لهم فیها ما یشاءون

7- ورود به بهشت جاودان و رسیدن به تمامی خواسته ها در آن ، پاداش خداوند به تقواییشان است .

دار المتّقین . جنّـت عدن ... لهم فیها ما یشاءون

9- نیل به سعادت اخروی ، جای گرفتن در بهشت و برآورده شدن تمامی خواسته ها در آن ، پاداش خداوند به تقواییشان

ص: 258

و لنعم دار المتقين . جنّـت عدن ... لهم فيها ما يشاءون كذلك يجزي الله المتقين

18- احترام اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 85 - 7

7- برانگیختن تقواییشان در قیامت - با اکرام و احترام ویژه - نمودی از رحمانیت خداوند و عزّت بخشی او است .

واتخذوا من دون الله الهه لیکونوا لهم عزا . . . یوم نحشر المتقین إلى الرحمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 50 - 6

6 - تقواییشان هنگام ورود به باغ های بهشتی ، با استقبال گرم و احترام و تکریم رو به رو خواهند شد .

مفتّحه لهم الأبواب

برداشت یاد شده بر این فرض استوار است که مقصود از گشوده بودن درب های باغ های بهشتی بر روی تقواییشان و بهشتیان، استقبال گرم و با احترام و تکریم از ایشان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 34 - 1

1 - رهنمون شدن متقین در قیامت ، به سوی بهشت همراه با تکریم و درود و شادمانی

وأزلفت الجنة للمتقین . . . ادخلوها بسلم

19- احترام به متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 32 - 9

9- متقین ، مورد تکریم و بزرگداشت فرشتگان

المتقین . الذین توفّهم الملائکه طیبین یقولون سلم علیکم ادخلوا الجنة

20- احترام متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 19 - 1

1 - تقوایندگان ، مورد تکریم و دعوت الهی برای بهره‌وری آزاد از نعمت های بهشتی

کلوا و اشربوا

ص: 259

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 32 - 13، 4

4- تقوایندگان ، به هنگام قبض روح از هرگونه ظلم به نفس به دورند .

المتّقين . . الذین تتوفّهم الملئکه طیبین

به قرینه مقابله با آیه «الکافرین . الذین تتوفّیهم الملئکه ظالمی أنفسهم» احتمال دارد مراد از طیب (پاکی) به دور بودن از ظلم به نفس باشد.

13- دعوت فرشتگان از تقوایندگان به هنگام قبض روح آنان ، برای ورود به بهشت

المتّقين . الذین تتوفّهم الملئکه طیبین یقولون ... ادخلوا الجنّه

21- احسان متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 17

17- احسان ، از نشانه های متقین

للذین أحسنوا . . و لنعم دار المتّقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 34 - 8

8 - تقوایندگان ، مصداق بارز محسنان هستند .

أولئک هم المتّقون . لهم ما یشاءون ... ذلک جزاء المحسنین

برداشت یاد شده از به کار رفتن تعبیر «محسنین» درباره «متقین» به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 44 - 5

5- تقوایشگان ، از محسنان و دارای یک سرنوشت اند .

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلِّ وَعَيْون . . . هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ . إِيَّاكَ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

22- اخلاص متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 45 - 4

4- تقوایشگان ، بندگان خالص خدا و رها شده از وسوسه و سلطه ابلیس

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعَيْون

در آیه های قبل، مردم به دو گروه تقسیم شدند: 1. پیروان گمراه ابلیس؛ 2. بندگان خالص خدا و سپس جایگاه گروه اول در

ص: 260

قیامت، روشن گردید و در این آیه به سرنوشت گروه دوم پرداخته است و از «مخلصین» به «المتقین» تعبیر کرده که بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 1

1 - عبادت خالصانه خدا، اجتناب از عبادت طاغوت، توبه، پیروی از بهترین سخن و خردورزی، از اوصاف تقوایندگان

و الذین اجتنبوا الطغوت أن يعبدوها وأنابوا إلى الله .. الذین یستمعون القول .

«الذین اتقوا ربهم» بیان تفصیلی برای آن دسته از افراد مؤمنی است که در آیات قبل توصیف شده اند؛ یعنی، «الذین اجتنبوا الطغوت.. الذین یستمعون القول...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 1

1 - برخورداران درجه والای تقوا، تنها برای جلب توجه و عنایت خداوند، اموال خود را انفاق می کنند .

الأتقی . . . إلا ابتغاء وجه ربّه

استثنا در این آیه، منقطع است؛ یعنی، حق نعمتی بر گردن او نیست؛ لکن «ابتغاء» وجود دارد؛ یعنی، شخص «أتقی» در انفاق خود، نمی خواهد پاسخ نعمت دیگران را داده باشد. او تنها به این انگیزه انفاق می کند که خداوند، به او رو کرده و وی را مورد لطف خود قرار دهد. «وجه» به معنای «صورت و چهره» و کنایه از توجه و عنایت است.

23- ادراک متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 201 - 5

5 - اهل تقوا توانا بر تشخیص وسوسه های شیطان به هنگام مواجه شدن با آن وسوسه ها هستند .

إن الذین اتقوا إذ امسهم طئف من الشیطن تذکروا

24- استراحتگاه اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - متقین ، برخوردار از برترین جایگاه و نیکوترین آسایشگاه در بهشت

أَمْ جَنَّهَ الْخُلْدِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ . . . أَصْحَابِ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا أَحْسَنَ مَقِيلًا

آیه شریفه جایگاه اهل بهشت و برخورداری های آنان را، در برابر مجرمان مشخص کرده است؛ اما این که بهشتیان چه کسانی اند، در این آیه از آنان یاد نشده است؛ ولی در آیه 15 اهل بهشت به «متقین» توصیف شده است. ارتباط میان این دو دسته از آیات، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

ص: 261

25- استعاذه متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 201 - 3

3 - تقوای پیشگان به هنگام احساس وسوسه گری های شیطان با یادآوری فرمان خدا (استعاذه) به وی پناه می برند و با بصیرت و آگاهی از دام شیطان می رهند .

إذ امسهم طئف من الشیطن تذکروا فإذا هم مبصرون

در برداشت فوق، به قرینه «فاستعذ بالله» در آیه قبل، متعلق «تذکروا» لزوم استعاذه گرفته شده است.

26- استغفار متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 16 - 2

2 - تقوا پیشگان ، همواره خواستار بخشایش گناهان خویش از خدا و مصوبیت از عذاب دوزخند .

لَّذِینَ اتَّقَوْا .. فاغفرلنا ذنوبنا و قنا عذاب النار

«الذین یقولون»، بیان ویژگیهای «الذین اتقوا» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 17 - 1

1 - صبر و راستی در گفتار ، خضوع در برابر خداوند ، انفاق و استغفار در سحرگاهان ، از صفات متقین

لَّذِینَ اتَّقَوْا .. الصابرين ... بالاسحار

آیه فوق (الصابرین و الصادقین ..)، بیان و توضیح دیگری برای «لَّذِینَ اتَّقَوْا» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 135 - 1

1 - یاد خدا و طلب آمرزش (توبه) شیوه پارسایان ، در صورت ارتکاب کاری ناشایست (زنا یا مطلق گناه کبیره) و یا ستم بر خویش

اعدت للمتقين . . . و الذين اذا فعلوا فاحشه او ظلموا انفسهم ذكروا الله فاستغفروا

برخی گفته اند مراد از «فاحشه»، زنا و مقصود از ظلم در این آیه، سایر گناهان - چه صغیره و چه کبیره - است. برخی دیگر گفته اند که مراد از «فاحشه»، گناهان کبیره و مقصود از ظلم، گناهان صغیره است.

27- استقبال از متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 90 - 1

1 - رستاخیز، روز استقبال شایان بهشت از قدم تقوایندگان

وَأُزِلَّتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ

ص: 262

«إِزْلَافٍ» (مصدر مجهول «أزلفت») به معنای نزدیک آورده شدن است. بنابراین از مفاد آیه استفاده می شود که بهشت را برای استقبال و خوش آمدگویی به تقوایندگان، نزدیک می آورند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 50 - 6

6 - تقوایندگان هنگام ورود به باغ های بهشتی ، با استقبال گرم و احترام و تکریم رو به رو خواهند شد .

مفتّحه لهم الأبواب

برداشت یاد شده بر این فرض استوار است که مقصود از گشوده بودن درب های باغ های بهشتی بر روی تقوایندگان و بهشتیان، استقبال گرم و با احترام و تکریم از ایشان باشد.

28- اقتدار متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 90 - 12

12- اقتدار و عزت تقوایندگان صبور و نیکوکار ، از نعمت های بزرگ الهی به آنان است .

قالوا یا ایها العزیز . . . قد منّ الله علینا

مصدق مورد نظر برای نعمت الهی به یوسف(ع) عزت و اقتدار در سرزمین مصر است.

29- اقرار اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 27 - 1

1 - اذعان متقین در بهشت ، به نقش لطف الهی در رهایی آنان از عذاب دوزخ و ورود ایشان به بهشت

فمنّ الله علینا و وقینا عذاب السموم

30- اقرار متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 11

11 - اعتراف متقین به نقش اصلی ربوبیت خداوند ، در هدایت آنان به بهشت و نجات از دروخ

فکھین بما ءاتھم ربھم و وقیھم ربھم عذاب الجحیم

قید «بما آتاهم ..» می رساند که پارسایان بهشتی، در عین برخورداری از نعمت ها، گرفتار غفلت نشده و مغرور به تقوای خود نمی باشند؛ بلکه توجه دارند که به هر نعمتی رسیده اند و از هر بلایی که رهیده اند جز در پرتو امداد و رهنمودهای رشد آفرین خداوند و الطاف او نبوده است.

ص: 263

31- التجای متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 28 - 3

3 - تقوایشگان ، هماره به یاد خدا و ملتجی به او در زندگی خویش

إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ

تعبیر «کنا.. ندعوه» استمرار دعا و التجا را افاده می کند.

32- الگوی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 74 - 13

13 - بندگان خالص خدا، از خداوند می خواهند که خود و همسر و فرزندانشان، الگو و مقتدای مردم تقوایشه باشند .

و اجعلنا للمتقين إمامًا

33- امتحان متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 129 - 15

15 - خداوند با رساندن تقوایشگان به حکومت ، آنان را آزمایش خواهد کرد .

و العقبه للمتقين .. فينظر كيف تعملون

34- امداد به متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 36 - 14

14 - تقوایشگان ، برخوردار از امداد و نصرت الهی

واعلموا أن الله مع المتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 123 - 8

8 - مؤمنان پرهیزکار، مورد حمایت و امداد الهی در جهاد با کافران

قتلوا الذین یلونکم من الکفار .. أن الله مع المتقین

ص: 264

35- امنیت اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 35 - 7

7 - تصدیق کنندگان انبیا و تقواییشان راستکردار در قیامت ایمن از عقوبت‌های الهی و به دور از هر گونه اندوه هستند.

فمن اتقى و اصلح فلا خوف عليهم و لا هم يحزنون

مراد از نبودن خوف (لا خوف) به دلیل آیه بعد، ایمنی از گرفتار شدن به آتش دوزخ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 51 - 1

1- تقواییشان در آخرت، برخوردار از امنیت کامل و ایمن از هرگونه سختی و بلا

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 52 - 1

1- بوستان‌ها و چشمه ساران بهشت، جایگاه امن تقواییشان

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ . فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 56 - 3

3- راه نداشتن مرگ در بهشت، نمودی از امنیت عام و فراگیر حیات اخروی تقواییشان

فِي مَقَامٍ أَمِينٍ . . . فَكِهِه ءَامِينِينَ . لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ

ارتباط این آیه با «مقام آمین» در آیات پیشین و «آمین» در آیه قبل، گویای برداشت یاد شده است.

36- امنیت متقین در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- دعوت از تقوایبشگان برای ورود به بهشت ، همراه با سلامت و امنیت کامل و به دور از هرگونه رنج ، درد ، ناخوشی و ناامنی است .

إن المتقین فی جنّات و عیون

«باء» در «بسلام» در معنای «مصاحبت» به کار رفته است.

ص: 265

37- انفاق متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 1

1 - ایمان به غیب (خدا و...) ، اقامه نماز و انفاق از صفات اهل تقواست .

هدی للمتقین. الذین یؤمنون ... ینفقون

«غیب» به معنای پنهان و ناپیداست و چون ایمان به آن ارزشهای دینی شمرده شده، مقصود از «غیب» هر پنهان و نهانی نیست، بلکه مراد از آن، به مناسبت فرازهای بعد، خدا و فرشتگان و مانند آنهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 17 - 1

1 - صبر و راستی در گفتار ، خضوع در برابر خداوند ، انفاق و استغفار در سحرگاهان ، از صفات متقین

للذین اتقوا .. الصابرين ... بالاسحار

آیه فوق (الصابرين و الصادقین ..) ، بیان و توضیح دیگری برای «للذین اتقوا» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 2، 1

1 - بخشی از اموال محسنان تقواییشه ، اختصاص به سائلان و محرومان دارد .

وفی أموالهم حقّ للسائل والمحرور

2 - اهل تقوا و احسان ، همراه با تهجد و عبادت ، دارای خدمات اجتماعی و انفاق مالی اند .

کانوا قليلاً من الیل ما یهجعون .. وفی أموالهم حقّ للسائل والمحرور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 14

14 - تقواییشگان ، با انفاق کردن اموال خود ، نعمت علاقه مندی به لطف خدا را پاس داشته ، از آن قدردانی می کنند .

و ما لأحد عنده من نعمه تجزى . إلا ابتغاء وجه ربّه الأعلى

38- انقياد متقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 69 - 3

3 - تقوایشگان ، به آیات الهی ایمان آورده و در برابر اراده الهی تسلیم اند .

إلا المتّقين . يعباد ... الذين ءامنوا بآيتنا و كانوا مسلمين

39- اهتمام متقين به احسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 266

4- پیشینه درخشان تقوایپیشگان و پایبندی آنان بر نیکی و احسان ، مایه دستیابی آنان به بهشت و هدایای پروردگار

ءاخذین ماءآتیهم . . . إنهم كانوا قبل ذلک محسنین

40- اهمیت شخصیت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 12 - 5

5- کسی که فرمان به تقوایپیشگی در گفتار او نمودار یا محتمل است ، هرگز نباید او را به سکوت وادار کرد .

أرءیت الذی ینهی . . . أرءیت إن . . . أمر بالتقوی

حرف «إن»، برای شرط و بیانگر کافی بودن احتمال در این موارد است.

41- ایمان به پیروزی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 49 - 13

13- توجه و باور به پیروزی اهل تقوا ، زمینه ساز پیشه ساختن صبر و مقاومت در برابر مشکلات راه تقوا و ایمان

فاصبر إن العقبه للمتقین

42- ایمان متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 11

11 - انفاق های مقطعی موجب قرار گرفتن آدمی در زمره متقیان ، نخواهد شد .

هدی للمتقین . . . و مما رزقنهم ینفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 2، 1

1 - ایمان به قرآن و معارف و احکام نازل شده بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از صفات متقین است .

هدی للمتقین . . . الذین یؤمنون بما انزل إلیک

2 - تقوا پیشگان ، مؤمن به کتاب های آسمانی ادیان گذشته و معارف و احکام آنها

و الذین یؤمنون بما انزل إلیک و ما انزل من قبلک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 16 - 1

ص: 267

1 - اقرار به ایمان و دعای مستمر تقوایندگان به درگاه خداوند

لَّذِينَ اتَّقَوْا... الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا

استمرار، از فعل مضارع «يقولون» برداشت شده است. و «الذين يقولون»، بیان ویژگیهای «الذين اتقوا» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 69 - 3

3 - تقوایندگان، به آیات الهی ایمان آورده و در برابر اراده الهی تسلیم اند.

إِلَّا الْمُتَّقِينَ . يعباد... الذين ءامنوا بآيتنا و كانوا مسلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 51 - 4

4- ساحت تقوایندگان، به دور از گناه و تردید در معاد و حقایق اخروی

إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ . إِنَّ الْمُتَّقِينَ

از مقابله میان متقین و گروه پیشین - که با وصف «الأتیم» و «کنتم به تمترون» یاد شده اند - مطلب بالا استفاده می شود.

43- بَرَاءت ذمه متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 19 - 4

4 - براءت ذمه از حقوق دیگران، از نشانه های تقوایندگان است.

الأتقی . الذی... و ما لأحد عنده من نعمه تجزی

برداشت یاد شده، ناظر به احتمال مستأنفه بودن این آیه است که در این صورت بر اوصاف پیشین، وصف جدیدی را افزوده است.

44- برتری متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 7

7 - تقوایشگان در نظام ارزشی خدا با تبه کاران برابر نیستند؛ بلکه آنان برتر می باشند.

أم نجعل المّتّین کالفجّار

45- بشارت به متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 198 - 12

ص: 268

12 - بهشت و بشارت خلود در آن ، تنها بخشی از ضیافت الهی برای تقوایندگان است .

نزلا من عند الله

کلمه «نزل»، به چیزهایی گفته می شود که در آغاز ورود میهمان برای پذیرایی از وی فراهم می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 64 - 4

4 - بشارت های خداوند به مؤمنان متقی ، موجب رفع ترس و اندوه آنان است .

ألا إن أولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون. الذين آمنوا وكانوا يتقون. لهم

جمله «لهم البشری» می تواند تعلیل برای جمله «لا خوف علیهم و لا هم یحزنون» باشد ؛ یعنی، چون اولیای خدا در دنیا دریافت بشارت می کنند، خوف و حزن از آنان رخت برمی بندد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 35 - 1

1- بهشت ، وعده و نوید خداوند به تقوایندگان

مثل الجنة التي وعد المتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 32 - 10

10- فرشتگان ، به هنگام قبض روح تقوایندگان ، حامل پیام سلامتی و خوشحالی برای آنانند .

المتقين . الذين تتوفى هم الملائكة طيبين يقولون سلم عليكم ادخلوا الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 97 - 6

6- بشارت به پرهیزگاران و انداز دشمنان متعصب و سرسخت دین ، از اهداف قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

لتبشّر به المتقين و تذر به قومًا لدا

«لَدْ» جمع «أَلْد» است و «قوماً لَدْاً»؛ یعنی، مردمی در اوج سرسختی و لجاجت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 73 - 10

10 - بشارت دربانان بهشت به تقوایپیشگان، مبنی بر در امنیت و سلامت بودن آنان در بهشت جاویدان

و قال لهم خزنتها سلم عليكم

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که عبارت «قال لهم خزنتها سلام»، جمله اخباری باشد؛ یعنی، درصدد اخبار از آینده تقوایپیشگان در بهشت و در واقع بشارت به ایشان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 68 - 4

4 - بشارت خداوند به تقوایپیشگان، مبنی بر مصونیت آنان از هرگونه خوف و اندوه در قیامت

ص: 269

یعباد لا خوف علیکم الیوم و لا أنتم تحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 21 - 1

1 - نوید الهی به ملحق گشتن نسل مؤمن تقوایشگان ، به ایشان در بهشت

و الذین ءامنوا و اتبعتم ذریتهم بایمن الحقنا بهم ذریتهم

46- بصیرت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 29 - 10

10 - اعطای بصیرت ویژه به تقوایشگان و بخشش گناه آنان ، تفضلی از جانب خداست ، نه پاداش استحقاقی آنان .

یجعل لکم فرقانا .. و الله ذوالفضل العظیم

47- بنیامین از متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 90 - 7

7- یوسف (ع) و بنیامین از تقوایشگان صبور و از زمره محسنان بودند .

قد منّ الله علینا إنه من یتق و یصبر فإن الله لایضیع أجر المحسنین

48- بهترین پاداش متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 11

11 - برخورداری از لطف و توجه خداوند ، شایسته ترین پاداش برای انفاق گران باتقوا است .

الأتقی . الذی یؤتی ماله ... إلا ابتغاء وجه ربّه الأعلى

49- بهره مندی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 48 - 2

2 - تقوایندگان ، بهره مند از قرآن و بیدار و هشیار با تعالیم آن

وإنه لتذکره للمتقین

ص: 270

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 133 -

5,6,8,9,12,14,15,16,17

5 - آمرزش الهی و بهشت تقوایندگان ، مقصود بایسته ای برای اهل ایمان

و سارعوا الی مغفره من ربکم .. اعدت للمتقین

6 - نیل به آمرزش الهی و بهشت تقوایندگان ، برانگیزنده اهل ایمان به اطاعت از خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)

یا ایها الذین امنوا .. و اطیعوا الله و الرسول ... سارعوا الی مغفره من ربکم

جمله «سارعوا الی ..» ، بعد از امر به اطاعت از خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)، برای ایجاد انگیزه و نیز تشویق مؤمنان به پیروی از خدا و پیامبرش است.

8 - ورود به بهشت تقوایندگان ، در گرو آمرزش گناهان

و سارعوا الی مغفره من ربکم و جنه عرضها السموات و الارض اعدت للمتقین

تقدیم ذکری آمرزش الهی بر بهشت پهناور، بیانگر تقدّم خارجی آن است؛ یعنی نخست باید آمرزش حاصل شود، و آنگاه ورود به بهشت متقین.

9 - بهشت تقوایندگان ، منزلگاه پاکان

و سارعوا الی مغفره من ربکم و جنه عرضها السموات و الارض اعدت للمتقین

چون در آمدن به بهشت مهیا شده برای تقوایندگان در گرو آمرزش گناهان است، آن بهشت، جایگاه پاکان از گناه خواهد بود.

12 - بهشت موعود اهل تقوا، دارای وسعتی به پهنه آسمان ها و زمین

و جنه عرضها السموات و الارض اعدت للمتقین

بنابر اینکه مراد از «عرض»، وسعت باشد، نه عرض مقابل طول.

14 - بهشت ، در انتظار تقوایندگان است و برای آنان مهیا شده .

و جَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ

15 - اطاعت خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)، جلب رحمت الهی و آمرزش گناهان، مراحل در طول هم برای ورود به بهشت متقین

و اطیعوا الله و الرسول لعلکم ترحمون. و سارعوا الی مغفره من ربکم و جَنَّةٍ عَرْضُهَا

16 - بهشت تقوایندگان، اکنون حاضر و آماده است.

اعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ

کلمه «اعِدَّتْ» (مهیا شده)، به صیغه ماضی، دلالت بر وجود بالفعل بهشت دارد.

17 - بهشت، در اصل، برای تقوایندگان آفریده و مهیا شده است.

و جَنَّةٍ .. اعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ

بنابر اینکه توصیف «جَنَّةٍ» به صفت «اعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ»، وصف توضیحی باشد و نه احترازی؛ یعنی بهشت، جایگاهی برای تقوایندگان است و اگر دیگران وارد شوند، به تبع خواهد بود، نه بالاصاله.

51- بیان فرجام متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 271

5- ذکر فرجام شوم گمراهان در کنار فرجام سعادت‌مندانہ تقوایندگان ، از روش های هدایتی قرآن *

الغاوین . و إن جهنم لموعدهم أجمعین ... إن المتقین فی جنّات و عیون

52- بینش متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 28 - 2

2- متقین ، دستیابی خود به بهشت را مرهون دعا ها و نیایش های خود به درگاه خداوند می دانند .

فمنّ الله علینا . . . إنا کنّا من قبل ندعوه

53- پاداش اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 31 - 7,9

7- ورود به بهشت جاودان و رسیدن به تمامی خواسته ها در آن ، پاداش خداوند به تقوایندگان است .

دار المتّقین . جنّات عدن ... لهم فیها ما یشاءون

9- نیل به سعادت اخروی ، جای گرفتن در بهشت و برآورده شدن تمامی خواسته ها در آن ، پاداش خداوند به تقوایندگان

و لنعم دار المتّقین . جنّات عدن ... لهم فیها ما یشاءون کذلک یجزی الله المتّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 53 - 2

2- بهشت و نعمت های آن ، پاداش تقوایندگان است .

جنّات ... هذا ما توعدون لیوم الحساب

«لیوم الحساب» به تقدیر «لأجل جزاء یوم الحساب» است؛ یعنی، این نعمت ها همان چیزی است که به خاطر روز حساب به شما وعده داده شده است.

2 - بناهای مرتفع و چند طبقه (کاخ ها) در بهشت، پاداش اختصاصی تقوایندگان

لکن الذین اتقوا ربهم لهم غرف من فوقها غرف مبنیة

"غرفه" (مفرد "غرف") به معنای بناهای مرتفع و خانه ای بالای خانه ای دیگر (چند طبقه چون کاخ) است. گفتنی است لام در "لهم" برای اختصاص است.

4 - تقوایندگان، از منظره های چشم نواز و لذت بخش بهشت بهره مند خواهند شد.

لهم غرف من فوقها غرف مبنیة

مرتفع و چند طبقه بودن بناهای بهشت به همراه جریان نهرها در پایین آنها، می تواند اشاره به مطلب یاد شده باشد.

8 - کاخ ها و بنا های تقوایبندگان در بهشت ، دارای نهرهایی است جاری در پایین آنها .

غرف مبنیه تجری من تحتها الأنهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 36 - 4، 2

2 - خداوند ، به اقتضای ربوبیت خویش ، تقوایبندگان را از پاداش های اخروی بهره مند می سازد .

جزاء من ربك

4 - بهره مند ساختن تقوایبندگان از پاداش های آخرت ، جلوه تدبیر خداوند در ترفیع بخشیدن به مقام پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

ربك

«رب» مصدر و به معنای تربیت است و مجازاً در معنای «تربیت کننده» استعمال می شود (مفردات راغب). تأکید بر واژه «ربك»، گویای آن است که اعطای پاداش به متقین، در راستای تربیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و افزودن رشد آن حضرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 37 - 8، 6

6 - پاداش رسانی به اهل تقوا در قیامت ، اقتضای تدبیر نظام هستی و لازمه ربوبیت خداوند بر جهان است .

جزاء من ربك . . . رب السموت و الأرض و ما بینهما

8 - نعمت های بهشت و پاداش تقوایبندگان در آن ، جلوه رحمت گسترده خداوند است .

جزاء من ربك . . . الرحمن

54- پاداش دینداری متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 10

10 - تقوایبندگان ، مورد حفاظت خداوند از گرفتاری به جهنم ، در قبال تلاش آنان برای حفظ ارزش های الهی در دنیا

إنّ المتّقین . . . ووقیهم ربّهم عذاب الجحیم

با توجه به این که ریشه «متقین» و «وقاهم» از یک ماده می باشد، ممکن است تعبیر «وقاهم» اشاره به مطلب بالا داشته باشد.

55- پاداش متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 15 - 19 - 11، 6، 5، 4

4 - بهشت جاودان و همسران پاکیزه و رضایت الهی ، پاداش تضمین شده از جانب خداوند ، برای تقوایندگان

لَّذِينَ اتَّقَوْا... جنات... خالدین فیها و ازواج مطهره و رضوان من اللّٰه

5 - پاداش متقین ، در پرتو ربوبیت حق

لَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ

ص: 273

6 - نعمت های ویژه اخروی ، مخصوص متّین است .

الَّذِينَ اتَّقُوا عِنْدَ رَبِّهِمْ . . . وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ

اختصاص به متّین، مستفاد از تقدیم خبر بر مبتدأ؛ و ویژگی نعمتها از «عند ربّهم» استفاده شده است.

11 - وجود باغ های متعدّد در آخرت ، برای متّین

لِلَّذِينَ اتَّقُوا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

19 - بصیرت خداوند به بندگان ، تضمین کننده پاداش متّین و کیفر کافران

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا . . . لِلَّذِينَ اتَّقُوا عِنْدَ رَبِّهِمْ . . . وَاللَّهُ بِصِيرِ الْعِبَادِ

اگر آگاهی همه جانبه خداوند نباشد، کیفرها و پاداشها، تضمین نمی شود. از این رو خداوند پس از بیان کیفر و پاداش، آگاهی خود را به احوال بندگان، متذکّر می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 8

8 - تقوای پیشگان بهره مند از پاداش الهی ، در برابر اعمال نیکی که انجام می دهند .

وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يَكْفُرُوهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 136 - 9

9 - آمرزش الهی و بهشت جاودان ، پاداش احسان و نیکوکاری

وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ . . . أُولَئِكَ جَزَاءُؤُهُمْ مَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 179 - 24

24 - پاداش بزرگ از آن مؤمنان تقوای پیشه

وَأَنْ تَوَدَّعُوا فَلَإِنَّكُمْ لَعِنْدَهُمْ جَزَاءُؤُهُمْ عَظِيمٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 31 - 11

11 - سرای اخروی پرهیزکنندگان از گناهان کبیره ، جایگاهی گرانمایه و با شرافت

و ندخلکم مدخلا کریماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 128 - 18

18 - رعایت کنندگان تقوا و احسان در محیط خانواده ، از پاداش الهی برخوردار خواهند شد .

وإن تحسنوا و تتقوا فإنّ الله کان بما تعملون خبيراً

جمله «فان الله ..» در مقام تشویق به احسان و تقواست. و چون علم خدا به احسان و تقوا، معمولاً تأثیری برای انجام آن ندارد؛ بنابراین باید کنایه از پاداش دهی الهی باشد.

ص: 274

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 29 - 11، 10

10 - اعطای بصیرت ویژه به تقوایندگان و بخشش گناه آنان، تفضلی از جانب خداست، نه پاداش استحقاقی آنان.

يجعل لكم فرقانا... والله ذوالفضل العظيم

11 - خداوند، مؤمنان تقوایگه را علاوه بر اعطای بصیرت و بخشش گناهان، از موهبت های دیگر نیز بهره مند خواهد کرد.

يجعل لكم فرقانا... والله ذوالفضل العظيم

برداشت ف---وق مبتنی بر این احتمال است که جمله «وال...» مستانفه باشد نه بیانگر تعلیل.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 32 - 16

16- بهشت، پاداش کردار و اعمال متقین

ادخلوا الجنة بما كنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 63 - 4

4- بهشت، پاداشی فراتر از اجر کردار متقین، است؛ نه هم پایه آن.

نورث من عبادنا من كان تقياً

به مالی که بدون رنج و سختی به کسی برسد «ارث» اطلاق می گردد (مفردات راغب). این تعبیر برای بهشت در کنار تخصیص آن به «من کان تقیاً» اشاره به این دارد که تا تقوا نباشد، ورود به بهشت ممکن نیست. از طرفی بهشت را سرمایه ای که بدون تلاش به دست آمده معرفی کرده است تا بفهماند که این پاداش، با آن کردار، قابل قیاس نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 15 - 5

5 - بهشت جاودان، پاداش و سرانجام تقوایندگان

جَنَّةِ الْخُلْدِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَ مَصِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 6

6 - اعطای پاداش به تقوایندگان ، جلوه ای از ربوبیت الهی

لكن الذين اتقوا ربهم لهم غرف من فوقها غرف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 74 - 10،12

10 - بهشت ، پاداشی نیکو و شایسته برای تقوایندگان

وسيق الذين اتقوا ربهم إلى الجنة زمراً .. فنعم أجر العاملين

12 - بهشت ، پاداش و بهای عمل و تلاش تقوایندگان است که آن را به بهانه نمی دهند .

نتبوا من الجنة حيث نشاء فنعم أجر العاملين

ص: 275

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 70 - 4

4 - همراهی اهل تقوا در بهشت با همسران دنیوی خویش ، پاداش الهی برای آنان

ادخلوا الجنة أنتم وأزواجكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 72 - 1

1 - بهشت با نعمت های فراوان و پایان ناپذیر آن ، پاداش عملکرد پرهیزگاران

و تلك الجنة التي أورثتموها بما كنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 15 - 1

1- بهشت و نعمت های آن ، پاداش موعود الهی برای تقوایندگان

الجنة التي وعد المتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 36 - 10

10- پاداش الهی به مؤمنان متقی ، به گونه ای رایگان و نه در قبال درخواست مال از ایشان

يؤتكم أجوركم ولا يسنلکم أموالکم

«لا یسنلکم أموالکم» در رابطه با جمله «یؤتکم أجورکم» است و دفع دخل مقدر می کند؛ یعنی، خداوند در قبال پاداش های خود، چیزی جز ایمان و تقوا از شما انتظار ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 19 - 5

5 - بهره‌وری متقین از نعمت های گوارای بهشت ، پاداش عملکرد نیک و مداوم خود آنان

كلوا و اشربوا هنيءا بما كنتم تعملون

تعبير «كنتم تعملون»، ماضی استمراری و دلالت بر مداومت پارسایان بر اعمال نیک دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 54 - 3

3- باغ ها و نهر های بهشتی ، پاداش عملکرد خود متقین

و كلّ شیء فعلوه .. . إنّ المتّقین فی جنّات و نهر

از ارتباط این آیه با آیات پیشین - که در زمینه نقش مؤثر عمل در پاداش و کیفر انسان بود، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 5 - 8

ص: 276

8 - کسانی که تقوا پیشه کنند ، از اجر بزرگ الهی بهره مند خواهند شد .

و من یتق الله .. یعظم له اجرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 36 - 8

8 - پاداش و عطا های خداوند به بهشتیان ، دارای نظم و حسابی خاص و مناسب با درجات تقوای آنان است .

إن للمتقين .. عطاء حساباً

چنانچه «حساب» به معنای اسم مفعول (محاسبه شده) باشد، مراد از جزاء حساب شده، جزائی است که با میزان اعمال تقواییشان مناسب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 6 - 4

4 - وجود زمینه بهره مندی از پاداش های نیکوی الهی ، برای سخاوتمندان و تقواییان

من أعطی و اتقی . و صدق بالحسنى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 21 - 4

4 - خداوند ، بر وعده خود درباره رساندن انفاق گران با تقوا به فرجامی رضایت بخش ، سوگند یاد کرده است . *

و لسوف یرضی

«لام» در «لسوف»، لام قسم و یا لام ابتدا است؛ برداشت یاد شده، براساس احتمال اول است.

56- پاکی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 73 - 11، 12

11 - تمجید دربانان بهشت از خوبی ها و پاکدامنی تقواییان ، در آستانه ورود آنان به بهشت

وقال لهم خزنتها.. .. طبتم

12 - پاکدامنی و طهارت از گناه ، از اوصاف برجسته تقواییشان

طبتم

از این که در بانان بهشت در آستانه ورود تقواییشان تنها از پاکی و پاکدامنی آنان سخن می گویند، می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

57- پذیرایی اخروی از متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 43 - 1,3

ص: 277

1 - پذیرایی شدن تقوایندگان در بهشت ، از خوردنی ها و نوشیدنی ها

کلوا و اشربوا

3 - تقوایندگان در بهشت ، مورد ضیافت و تکریم و تجلیل الهی اند .

کلوا و اشربوا هنیئاً

«هنیئاً» واژه ای است که به در وقت اطعام به میهمانان و برای تکریم به آنان گفته می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 34 - 3

1 - تقوایندگان در بهشت ، با جام لبریز از شراب پذیرایی خواهند شد .

و کاساً دهاقاً

«کأس» به جامی گفته می شود که در آن «خمر» باشد. گاهی بر خود «خمر» نیز «کأس» اطلاق می شود. «دهاق» که در دو معنای متضاد (بافشار پر کردن ظرف و یا خالی کردن آن) کاربرد دارد، در این آیه به معنای پرکردن به صورت فشرده و متراکم است (لسان العرب). این کلمه گرچه مصدر است؛ ولی چون وصف «کأساً» می باشد، به معنای اسم مفعول آن (لبالب و پر شده) است.

3 - جام هایی پیایی از شراب ناب ، وسیله پذیرایی از تقوایندگان در بهشت

و کاساً دهاقاً

برخی گفته اند: «دهاقاً»؛ - از ریشه «دهق» (گره زدن پیایی) به معنای رساندن پیایی به نوشندگان است. برخی دیگر آن را به معنای خالص و صاف دانسته اند. (لسان العرب)

58- پذیرایی از متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 71 - 1

1 - پذیرایی خادمان بهشتی از پرهیزگاران ، با نوشیدنی هایی در جام های زرین

یطاف علیهم بصحاف من ذهب و أكواب

«صِحاف» (از ماده «صحف») به معنای گسترده و در این جا به معنای ظرف های بزرگ و وسیع است. «أكواب» نیز به معنای ظرف های

آب است که دسته ندارند (منظور همان «جام» یا «قدح» است). گفتنی است که در آیه شریفه حذفی صورت گرفته است؛ بدین صورت: «یطاف علیهم بصحاف من ذهب و أكواب من ذهب...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 24 - 1

1 - خدمت کاران جوان و زیبارو، در طواف متقین بهشتی برای پذیرایی از آنان

و یطوف علیهم غلمان لهم

«غلام» (مفرد «غلمان») به نوجوانی گفته می شود که تازه پشت لبش سبز شده باشد.

ص: 278

59- پیروان نوح (ع) از متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 49 - 15

15- نوح (ع) و پیروان او، از تقوایپیشگان و بهره مند از فرجامی نیک

تلك من أنباء الغیب . . فاصبر إن العقبه للمتقین

60- پیروزی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 52 - 1

1 - خدا ترسان تقوا پیشه و اطاعت کنندگان از خدا و رسول، حتماً ظفر مند و کامیاب اند .

و من یطع الله و رسوله و یخش الله و یتهف فاولئک هم الفائزون

61- تأمین خواسته های اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 16 - 3,7

1 - متقین، در جایگاه ابدی خویش در بهشت، هر آنچه را که بخواهند آماده است .

لهم فیها ما یشاءون خلدین

3 - تأمین تمامی خواسته های متقین در بهشت جاویدان، وعده تخلف ناپذیر و متعهدانه خداوند به آنان

لهم فیها ما یشاءون خلدین کان علی ربک وعداً مسئولاً

7 - تحقق وعده الهی بر تأمین تمامی خواسته ها در بهشت جاویدان، انتظار و توقع متقین از خداوند

لهم فیها ما یشاءون خلدین کان علی ربک وعداً مسئولاً

«مسئول»؛ یعنی، کسی که مورد سؤال و مطالبه مستحقان و حق داران است و در آیه شریفه - به قرینه مقام - مقصود این است که متقین، می توانند توقع و انتظار داشته باشند که خداوند به وعده خود عمل کند.

62- تأمین خواسته های متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 34 - 5، 3، 2، 1

1 - تمامی خواسته های تقواییشانگان ، در پیشگاه الهی برآورده می شود .

هم المتقون . لهم ما يشاءون عند ربهم

2 - برآورده شدن تمامی خواسته های تقواییشانگان ، وعده خداوند به آنان

لهم ما يشاءون عند ربهم

کلمه «عند» برای التزام و وعده به کار می رود؛ مثل «لک عندی..» (برای تو پیش من چنین و چنان است).

ص: 279

3 - تمامی خواسته های تقوایندگان به صرف اراده کردن و بدون اظهار کردن آنها ، از پیش آماده شده است .

لهم ما یشاءون عند ربهم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که «مشیت» به معنای خواستن و اراده کردن است و خداوند در وعده خود به بهشتیان، تنها به همین مشیت و اراده کردن آنان اکتفا کرده و فرموده است که هر آنچه آنان بخواهند و اراده کنند، بدون هیچ اظهاری به آنان اعطا خواهد کرد.

5 - تأمین تمامی خواسته های تقوایندگان در آخرت ، مقتضای ربوبیت پروردگار است .

هم المتقون . لهم ما یشاءون عند ربهم

63- تأمین نیازهای اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 32 - 2

2 - بهشت ، سرای ناز و نعمت ، همراه با تأمین تمام نیازمندی ها برای تقوایندگان

حدائق و أعیناً

تأمین انگور و باغ میوه - با آن که از نیازهای ضروری انسان نیستند - نشانگر آن است که بهشتیان در مرحله نیازهای اولیه، کمبودی ندارند و باید از امور دیگری - که به تجملات و تشریفات زندگی مربوط می شود - سخن گفت.

64- تبیین فرجام متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 29 - 4

4 - ترسیم فرجام نیک متقین و سرنوشت شوم تکذیب کنندگان دین ، از وظایف رهبران الهی

فذکر

ظاهراً موضوع تذکر، مطالبی است که در آیات پیشین در مورد فرجام نیک مؤمنان و سرنوشت شوم کافران آمده است.

65- تجلی خدا بر متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - تجلی فرمانروایی و اقتدار یگانه خداوند برای متقین ، در جایگاه جاودانه بهشت

فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر

ص: 280

66- تداوم انفاق متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 18 - 3

3 - سخاوت مندی و انفاق گری مداوم ، از ویژگی های با تقواترین افراد است .

الأتقی . الذی یؤتی ماله یتزکی

تداوم، از مضارع بودن فعل «یؤتی» استفاده شده است.

67- تداوم دوستی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 67 - 2

2 - مودت و دوستی تقوایبشگان ، پابرجا و مستحکم حتی در قیامت

الأخلاء یومئذ بعضهم لبعض عدو إلا المتقین

68- تداوم سخاوت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 18 - 3

3 - سخاوت مندی و انفاق گری مداوم ، از ویژگی های با تقواترین افراد است .

الأتقی . الذی یؤتی ماله یتزکی

تداوم، از مضارع بودن فعل «یؤتی» استفاده شده است.

69- تذکر سعادت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 32 - 20

20- ذکر فرجام شقاوت بار کافران و عاقبت سعادت آمیز تقوایبشگان در کنار یکدیگر ، از روش های تبلیغی قرآن

الكفرین . الذین تتوفّی-هم المملئكه ظالمی أنفسهم ... فادخلوا أبوب جهنّم ... فلبئس

70- تربیت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 2 - 4

4 - توان قرآن بر هدایت و تربیت انسان های پرهیزگار ، دلیل و گواهی کافی بر اتقان و حقانیت آن است .

ص: 281

لاریب فیه هدی للمتقین

«هدی للمتقین» به منزله استدلال برای جمله «لاریب فیه» است.

71- ترس متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 28 - 19

19 - تقوایشگان ، خداترسند .

انما يتقبل الله من المتقين .. انى اخاف الله رب العلمين

خداوند، هابیل را از زمره تقوایشگان شمرده و سپس او را به خداترسی توصیف نمود.

72- تشویق متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 10 - 11

11 - تشویق و ترغیب مؤمنان تقوایشه به احسان از سوی خداوند

يعباد الذين ءامنوا اتقوا ربكم للذين أحسنوا فى هذه الدنيا حسنة

یاد کردن پاداش احسان پس از توصیه به تقوایشگی، می تواند برای تشویق و ترغیب تقوایشگان به احسان باشد.

73- تضمین پاداش متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 36 - 6

6- پاداش مؤمنان تقوایشه ، تضمین شده از سوی خداوند

وإن تؤمنوا وتتقوا يؤتكم أجوركم

74- تعظیم متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- تقوا پیشگان در روز قیامت، با اکرام و تجلیل بر خدای رحمان وارد خواهند شد.

یوم نحشر المتّقین إلی الرحمن وفداً

«وفد» جمع یا اسم جمع است و به هیأت هایی گفته می شود که جهت دیدار یا کمک خواهی، به نزد دولتمردان می روند (لسان العرب).
توصیف متقین هنگام حضور در صحنه قیامت به «وفداً»، حکایت از ویژگی حضور آنان و احترام و موقعیت

ص: 282

خاصی دارد که برای آنها در قیامت وجود خواهد داشت. این کلمه ممکن است مصدر و بیانگر نوع محشور شدن متقین باشد.

75- تعقل در فرجام متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 15 - 2, 1

1 - انسان ، وظیفه دار سنجش میان فرجام تقواییشان و تکذیب کنندگان قیامت و دوزندگی بهشت و جهنم ، با تفکر در رهنمود های قرآن

قل أذلك خير أم جنة الخلد التي وعد المتقون

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) وظیفه دار فراخوانی مردمان به اندیشه و مقایسه میان فرجام کافران و تقواییشان

قل أذلك خير أم جنة الخلد التي وعد المتقون

76- تعقل متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 1

1 - عبادت خالصانه خدا ، اجتناب از عبادت طاغوت ، توبه ، پیروی از بهترین سخن و خردورزی ، از اوصاف تقواییشان

و الذين اجتنبوا الطغوت أن يعبدوها وأنابوا إلى الله .. الذين يستمعون القول .

«الذين اتقوا ربهم» بیان تفصیلی برای آن دسته از افراد مؤمنی است که در آیات قبل توصیف شده اند؛ یعنی، «الذين اجتنبوا الطغوت.. .. الذين يستمعون القول...».

77- تفضل به متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 54 - 3

3 - برخوردار شدن تقواییشان از بهشت و نعمت های جاویدان آن ، براساس لطف و عنایت خدا به ایشان است ؛ نه به خاطر استحقاق و حق آنان بر خدا .

جنّ-ت عدن .. هذا لرزقنا ما له من نفاذ

تصریح بر خدادادی بودن بهشت و نعمت های آن - در حالی که خدادادی بودن آن بر کسی پوشیده نیست - می تواند گویای حقیقت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 57 - 2، 1

1- بهره‌وری متقین از نعمت های گسترده بهشت ، ناشی از فضل پروردگار است ؛ نه صرفاً استحقاق خود ایشان .

فضلاً من ربّک

ص: 283

2- نقش پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در برخورداری تقوایبندگان از فضل و بخشش الهی *

فضلاً من ربّک

تعبیر «ربّک» - به جای «ربّهم» - می تواند اشاره به این نکته داشته باشد که پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در رسیدن فضل الهی به بهشتیان مؤثر بوده است.

78- تقرب متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 33 - 6

6 - تقوایبندگان، دارای قرب و منزلت ویژه در پیشگاه خداوند

أولئك هم المتّقون

«أولئك» برای اشاره به افراد و اشخاص دور دست وضع شده است. استعمال آن در مورد تقوایبندگان، برای بیان عظمت و بلندمرتبگی آنان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 35 - 6

6 - مؤمنان تقوایبینه، بهره مند از فیض حضور الهی در سرای جاودان *

عند ربّک للمتّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 55 - 1

1 - متقین، برخوردار از جایگاهی والا و زوال ناپذیر، در پیشگاه خداوند

فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر

راستین بودن جایگاه پرهیزکاران، ممکن است در مقام نوعی مقایسه میان مقامات دنیوی - که ناپایدار و اعتباری است - با درجات آخرت - که پایدار و جاویدانی است - باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 34 - 2

2- تقواییشان، دارای منزلت و جایگاهی رفیع در پیشگاه خداوند

إِنَّ لِّلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ

مطلب یاد شده، از آمدن قید «عند ربهم» استفاده می شود.

79- تقویت روحیه متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 36 - 15

ص: 284

15 - تقویت روحیه متقین از جانب خدا، برای جنگ و مقابله به مثل با مشرکان

واعلموا أن الله مع المتقين

80- تکذیب متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 35 - 8،9

8 - تقوایشگان در دنیا، مواجه با تکذیب گفته های خویش و در رنج از برخورد تکذیب گران

لا یسمعون فیها .. کذابًا

9 - دروغ گویی و تکذیب گفتار تقوایشگان، خصلت هایی ناروا و مذموم است .

ولا کذابًا

پاکیزه خواندن فضای بهشت از کذب و تکذیب، نشانگر منفور بودن آن در پیشگاه خداوند است.

81- تکریم اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 43 - 3

3 - تقوایشگان در بهشت، مورد ضیافت و تکریم و تجلیل الهی اند .

کلوا و اشربوا هنیئًا

«هنیئًا» واژه ای است که به در وقت اطعام به میهمانان و برای تکریم به آنان گفته می شود.

82- تکریم متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 31 - 4

4 - « متقین »، مورد اجلال و تکریم الهی در قیامت

وَأُزِلْفَتِ الْجَنَّةَ لِلْمُتَّقِينَ

تعبیر «أزلفت» و این که بهشت به متقین نزدیک می شود و آنان حتی زحمت حرکت به سوی بهشت را احساس نمی کنند؛ کرامت و ارجمندی آنان را نزد خداوند می رساند.

83- تنزیه متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 20

ص: 285

20- تقوایندگان ، منزه از روحیه تکبر

فلبس مشوی المتکبرین . . . و لنعم دار المتقین

از اینکه در برابر گروه متکبر - که جایگاه بدی برای آنان برشمرده شده - متقین را مطرح می کند و برای آنان جایگاهی خوب معرفی می نماید، استفاده می شود که متقین از صفت تکبر مبرّانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 32 - 3،4

3- تقوایندگان ، انسانهایی پاک و مبرّای از جهالت و فسق

المتقین . الذین تتوفّ - هم الملئکه طیبین

واژه «طیب» وقتی به انسان نسبت داده شود، به معنای دور بودن او از آلودگی، جهل، فسق و کارهای زشت است.

4- تقوایندگان ، به هنگام قبض روح از هرگونه ظلم به نفس به دورند .

المتقین . . . الذین تتوفّ - هم الملئکه طیبین

به قرینه مقابله با آیه «الکافرین . الذین تتوفّهم الملائکه ظالمی أنفسهم» احتمال دارد مراد از طیب (پاکی) به دور بودن از ظلم به نفس باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 83 - 6

6 - انسان های متقی و خدا ترس ، مبرا از خوی برتری طلبی و فسادانگیزی

لذین لا یریدون علوًّا فی الأرض و لافسادًا و العقبه للمتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 51 - 4

4- ساحت تقوایندگان ، به دور از گناه و تردید در معاد و حقایق اخروی

إنّ هذا ما کنتم به تمترّون . إنّ المتقین

از مقابله میان متقین و گروه پیشین - که با وصف «الأتیم» و «کنتم به تمترن» یاد شده اند - مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 19 - 10

10 - تقوایشگان ، مبرا از ظلم و دوستی با ظالمان

و إنّ الظلمین بعضهم أولیاء بعض و اللّٰه ولیّ المتّقین

از این که «المتقین» در مقابل «الظالمین» قرار گرفته، مطلب یاد شده به دست می آید.

84- توبه متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 135 - 1

ص: 286

1 - یاد خدا و طلب آمرزش (توبه) شیوه پارسایان ، در صورت ارتکاب کاری ناشایست (زنا یا مطلق گناه کبیره) و یا ستم بر خویش

اعدت للمتقين . . . و الذين اذا فعلوا فاحشه او ظلموا انفسهم ذكروا الله فاستغفر

برخی گفته اند مراد از «فاحشه»، زنا و مقصود از ظلم در این آیه، سایر گناهان - چه صغیره و چه کبیره - است. برخی دیگر گفته اند که مراد از «فاحشه»، گناهان کبیره و مقصود از ظلم، گناهان صغیره است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 1

1 - عبادت خالصانه خدا ، اجتناب از عبادت طاغوت ، توبه ، پیروی از بهترین سخن و خردورزی ، از اوصاف تقوایندگان

و الذين اجتنبوا الطغوت أن يعبدوها وأنابوا إلى الله . . . الذين يستمعون القول .

«الذين اتقوا ربهم» بیان تفصیلی برای آن دسته از افراد مؤمنی است که در آیات قبل توصیف شده اند؛ یعنی، «الذين اجتنبوا الطغوت. . . الذين يستمعون القول...».

85- نهجد متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 17 - 7، 1

1 - صبر و راستی در گفتار ، خضوع در برابر خداوند ، انفاق و استغفار در سحرگاهان ، از صفات متقین

للذين اتقوا . . . الصابرين ... بالاسحار

آیه فوق (الصابرين و الصادقين . . .)، بیان و توضیح دیگری برای «للذين اتقوا» است.

7 - دوام سحرخیزی ، از شیوه های تقوایندگان

للذين اتقوا . . . والمستغفرين بالاسحار

کلمه «الاسحار»، جمع و دارای الف و لام استغراق است و بر این معنا دلالت می کند که تقوایندگان، در تمامی سحرها استغفار می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 17 - 7

7 - « محمد بن مسلم قال سمعت أبا عبد الله (ع) . . . و سألته عن قول الله عز وجل « كانوا قليلاً من الليل ما يهجعون » قال كان أقلّ الليالي تفوتهم لا يقومون فيها . . . » ;

محمد بن مسلم می گوید: از امام صادق (ع) درباره سخن خدای عزوجلّ که فرموده « كانوا قليلاً من الليل ما يهجعون » پرسیدم، فرمود: کمترین شبی بر آنان می گذشت که از دست آنان برود و موفق به قیام و تهجد نشوند. . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 2

2 - اهل تقوا و احسان ، همراه با تهجد و عبادت ، دارای خدمات اجتماعی و انفاق مالی اند .

كانوا قليلاً من الليل ما يهجعون . . . وفي أموالهم حقّ للسائل والمحروم

ص: 287

86- تهدید مکذبان متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 13 - 4

4- تکذیب کنندگان تعالیم هدایت گر دین و دستورات تقوایبشگی آن ، طغیان گر و مورد تهدید الهی اند .

لیطغی . . . أرءیت إن کذب و تولی

سیاق آیات، بر تهدید دلالت دارد.

87- جاودانگی متقین در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 55 - 7

7- تجلی فرمانروایی و اقتدار یگانه خداوند برای متقین ، در جایگاه جاودانه بهشت

فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر

88- جایگاه متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 74 - 2,7

2- بهشت جاودانه ، وعده الهی به تقوایبشگان

صدقنا وعده

7- تقوایبشگان ، در انتخاب جایگاه و منزل خود در بهشت آزاد خواهند بود .

و أورثنا الأرض ننبؤاً من الجنة حيث نشاء

«تَبَوُّا» (مصدر «تنبؤاً») به معنای سکنی و منزل گرفتن است.

89- حاکمیت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - حاکمیت بر زمین ، سرانجام از آن تقوایندگان است .

و العقبه للمتقين

«عاقبه» به معنای سرانجام است و «ال» در آن می تواند جانشین مضاف إليه باشد که به قرینه «إن الأرض لله يورثها . . .» آن مضاف إليه «ارث الأرض» است. یعنی: عاقبه ارث الأرض للمتقين.

ص: 288

13 - موسی (ع) خواهان حاکمیت یافتن تقواییشان شد .

استعینوا .. و العقبه للمتقين

15 - مالکیت خدا بر زمین ، نفوذ مشیت او بر حاکمان آن و سیر تحولات جوامع بشری به سوی حاکمیت تقواییشان ، از تعالیم موسی (ع) به قوم خویش

قال موسی .. إن الأرض لله یورثها من یشاء من عباده و العقبه للمتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 129 - 15

15 - خداوند با رساندن تقواییشان به حکومت ، آنان را آزمایش خواهد کرد .

و العقبه للمتقين .. فینظر کیف تعملون

90- حامی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 19 - 8

8 - خداوند ، سرپرست و حامی تقواییشان

و الله ولی المتقین

91- حتمیت پاداش متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 90 - 10، 9

9- حفظ عزت بنیامین و درمانده و خوار نگشتن او به مانند دیگر برادرانش ، نشانه ضایع نشدن پاداش تقواییشان صبور و نیکوکار است .

قد منّ الله علینا إنه من یتق و یصبر فإن الله لایضیع أجر المحسنین

10- اقتدار و عزت یوسف (ع) نشانه ای روشن بر ضایع نشدن پاداش تقواییشان صبور و نیکوکار است .

قد منّ الله علینا إنه من یتق و یصبر فإن الله لایضیع أجر المحسنین

92- حتمیت نجات متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 17 - 3

3 - وعده رهایی تقوایندگان از آتش دوزخ، حتمی و تخلف ناپذیر است.

سیجَنبِهَا الْأَتَقِي

حرف «سین» برای تأکید بر وعده است.

ص: 289

93- حسابرسی اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 73 - 1

1 - تقوایندگان ، پس از حسابرسی اعمالشان ، دسته دسته و گروه گروه به سوی بهشت هدایت خواهند شد .

و وضع الكتب ... و قضی بینهم بالحق ... و سيق الذین اتقوا ربهم إلى الجنة

94- حسن پیشینه متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 16 - 4

4 - پیشینه درخشان تقوایندگان و پابندی آنان بر نیکی و احسان ، مایه دستیابی آنان به بهشت و هدایای پروردگار

ءاخذین ما ءاتیهم .. إنهم كانوا قبل ذلک محسنین

95- حسن فرجام متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 49 - 16, 17

16- فرجام نیک ، از آن تقوایندگان است .

إن العقبه للمتقین

17- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پیروان او ، از تقوا پیشگاند و فرجام نیک از آن ایشان است .

فاصبر إن العقبه للمتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 132 - 19

19 - فرجام نیک ، از آن تقوایندگان است .

والعقبه للتقوی

گفتن «التقوی» و اراده «أهل التقوی»، برای مبالغه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 83 - 7

7 - عاقبت نیک، ویژه تقوایندگان است.

و العقبه للمتقين

ص: 290

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 49 - 8

8 - تقوایبشگان ، برخوردار از فرجامی نیک

وإن للمتقين لحسن مئاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 15 - 19

19 - فرجام نیک متقین بهشتی ، غیرقابل قیاس با فرجام سخت دوزخیان

مثل الجنة التي وعد المتقون .. كمن هو خلد في النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 17 - 6

6 - مقایسه فرجام نیک تقوایبشگان با سرنوشت شوم کافران ، شیوه بهینه هدایت خلق

اصلوها .. إن المتقين في جنّات ونعيم

از این که خداوند در هدایت خلق، به ترسیم هر دو فرجام پرداخته است؛ مطلب بالا برداشت می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 29 - 4

4 - ترسیم فرجام نیک متقین و سرنوشت شوم تکذیب کنندگان دین ، از وظایف رهبران الهی

فذكر

ظاهراً موضوع تذکر، مطالبی است که در آیات پیشین در مورد فرجام نیک مؤمنان و سرنوشت شوم کافران آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 21 - 1

1 - انفاق گران باتقوا و مخلص ، آینده ای سرشار از رضایت خاطر خواهند داشت .

96- حشر متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 85 - 1،7

1- تقوا پیشگان در روز قیامت، با اکرام و تجلیل بر خدای رحمان وارد خواهند شد.

یوم نحشر المتقین إلى الرحمن وفداً

«وفد» جمع یا اسم جمع است و به هیأت هایی گفته می شود که جهت دیدار یا کمک خواهی، به نزد دولتمردان می روند (لسان العرب). توصیف متقین هنگام حضور در صحنه قیامت به «وفداً»، حکایت از ویژگی حضور آنان و احترام و موقعیت خاصی دارد که برای آنها در قیامت وجود خواهد داشت. این کلمه ممکن است مصدر و بیانگر نوع محشور شدن متقین باشد.

ص: 291

7- برانگیختن تقوایبندگان در قیامت - با اکرام و احترام ویژه - نمودی از رحمانیت خداوند و عزت بخشی او است .

واتخذوا من دون الله الهةً لیکونوا لهم عزاً .. یوم نحشر المتقین إلى الرحمن

97- حمایت از متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 194 - 13

13 - خداوند ، پشتیبان تقوایبندگان است .

و اعلموا أن الله مع المتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 128 - 9

9- توجه به حمایت خدا از تقوایبندگان و نیکوکاران ، مانع از قرار گرفتن آنان در تنگنای روحی است .

و لاتک فی ضیق ممّا یمکرون . إن الله مع الذین اتقوا و الذین هم محسنون

98- حیات اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 29

29 - آخرت برای پرهیزگاران بهتر از دنیا است .

و الاخره خیر لمن اتقى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 56 - 3

3- راه نداشتن مرگ در بهشت ، نمودی از امنیت عام و فراگیر حیات اخروی تقوایبندگان

فی مقام أمين . . . فکفه ءامنین . لایدوقون فیها الموت

ارتباط این آیه با «مقام أمين» در آیات پیشین و «آمین» در آیه قبل، گویای برداشت یاد شده است.

99- حیات جاودان متقین

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

12 - فرقان - 25 - 16 - 8

8 - متقین ، مردمانی دور اندیش و در پی حیات جاودانه

أم جنّہ الخلد التی وعد المتّقون . . . لهم فیہا ما یشاءون خلدین کان علی ربّک وعدّ

ص: 292

100- حیات دنیوی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 29

29 - آخرت برای پرهیزگاران بهتر از دنیا است .

و الاخره خیر لمن اتقی

101- خانواده متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 4 - 52 - 26

4 - اهتمام تقوایپیشگان به سعادت اخروی خانواده خویش و خیر خواهی شدید نسبت به آنان

قالوا إنا كنا قبل فی أهلنا مشفقین

102- خداجویی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 6 - 50 - 33

6 - تقوایپیشگان و ره جویان به بهشت ، دارای قلبی خداجو و تائب

و أزلفت الجنة للمتقين . . . و جاء بقلب منیب

103- خدمتکاران اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 6 - 43 - 71

6 - مأموران الهی ، خدمت گذاران اهل تقوا و همسران آنان در بهشت

ادخلوا الجنة أنتم و أزواجکم . . . يطاف علیهم بصحاف من ذهب و أكواب

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته است: الف) به قرینه آیه قبلی می توان استفاده کرد که مرجع ضمیر «علیهم» پرهیزگاران و همسران

آنانند. ب) از صیغه مجهول «یُطاف» می توان استفاده کرد که خدمت گذاران بهشتیان، مأموران الهی اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 24 - 4

2 - خدمت کاران زیباروی تقوایندگان ، موجوداتی بهشتی

ص: 293

غلمان لهم

نکره آمدن «غلمان» می رساند که این خدمتکاران، مخلوقات بهشتی اند و نه از نوع خدمت کاران دنیوی متقین؛ و گرنه باید «غلمانهم» گفته می شد.

4 - خدمت نوجوانان زیباروی بهشتی ، برای تقوایندگان از سرشوق و پروانهوار

و يطوف عليهم غلمان لهم

تعبیر «یطوف»، حرکت پروانهوار و مشتقانه را افاده می کند.

104- خدمتکاران متقین در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 24 - 2

2 - خدمت کاران زیباروی تقوایندگان ، موجوداتی بهشتی

غلمان لهم

نکره آمدن «غلمان» می رساند که این خدمتکاران، مخلوقات بهشتی اند و نه از نوع خدمت کاران دنیوی متقین؛ و گرنه باید «غلمانهم» گفته می شد.

105- خدمتکاری اخروی همسران متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 71 - 6

6 - مأموران الهی ، خدمت گذاران اهل تقوا و همسران آنان در بهشت

ادخلوا الجنة انتم و أزواجكم . . . يطاف عليهم بصحاف من ذهب و أكواب

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته است: الف) به قرینه آیه قبلی می توان استفاده کرد که مرجع ضمیر «علیهم» پرهیزگاران و همسران آنانند. ب) از صیغه مجهول «یطاف» می توان استفاده کرد که خدمت گذاران بهشتیان، مأموران الهی اند.

106- خشیت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- خشیت و خداترسی ، در خلوت و دور از منظر مردمان ، از ویژگی های تقوایستگان است .

و ذكراً للمتقين . الذین یخشون ربهم بالغیب

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که «بالغیب» حال برای فاعل «یخشون» باشد.

2- تقوایستگان ، از پروردگار خویش با آن که غایب و نهان از انظار آنان است ، همواره در خشیت و خوف به سر می برند .

و ذكراً للمتقين . الذین یخشون ربهم بالغیب

ص: 294

برداشت یاد شده بر اساس این احتمال است که «بالغیب» حال برای مفعول «یخشون» باشد (رَبِّهِمْ); یعنی، در حالی که خداوند دور از انظار تقوایبشگان است، آنان از او می ترسند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 33 - 2

2 - متقین ، در عین اعتقاد به رحمانیت خداوند ، بیمناک از مخالفت با او *

من خشى الرحمن بالغیب

از این که وصف «الرحمان» مفعول «خشى» قرار گرفته است، می توان به مطلب فوق ره برد؛ زیرا در نظر ابتدایی، وصف «منتقم، قهار و ..» متناسب با خشیت است و این که وصف «رحمت» به کار گرفته شده است، می رساند که رجای متقین آنان را به گناه نمی کشاند.

107- خضوع متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 17 - 1

1 - صبر و راستی در گفتار ، خضوع در برابر خداوند ، انفاق و استغفار در سحرگاهان ، از صفات متقین

لَّذِينَ اتَّقَوْا .. الصَّابِرِينَ ... بِالْإِسْحَارِ

آیه فوق (الصَّابِرِينَ وَ الصَّادِقِينَ ..)، بیان و توضیح دیگری برای «لَّذِينَ اتَّقَوْا» است.

108- خواسته های اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 51 - 3

3 - تقوایبشگان در باغ های بهشتی ، خواستار میوه ها و نوشیدنی های بسیار عالی ، متنوع و گوناگون

يَدْعُونَ فِيهَا بِفَكَهٍ كَثِيرٍ وَ شَرَابٍ

مقصود از کثرت میوه ها و نوشیدنی ها، تنوع آنها است و تنکیر «فأكهه» و «شراب» برای تفخیم می باشد؛ یعنی، میوه های عالی و نفیس.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 55 - 1

1- تقوایندگان بهستی ، برخوردار از هرگونه میوه مورد تمایل خویش

یدعون فیها بکلّ فکّهه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 22 - 1

1 - بهره مندی تقوایندگان ، از میوه ها و گوشت های مورد تمایل خویش در بهشت ، علاوه بر نعمت های سرشار دیگر

ص: 295

فی جنّات و نعیم . . . و آمدندهم بفکّهه و لحم ممّا یشتهون

109- خیر خواهی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 26 - 4

4 - اهتمام تقوایبندگان به سعادت اخروی خانواده خویش و خیر خواهی شدید نسبت به آنان

قالوا إنّنا کنا قبل فی أهلنا مشفقین

110- درخواست رهبری متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 74 - 22، 16

16 - بندگان خالص خدا، از خداوند خواستار در دست داشتن اداره جامعه متقین و مردم تقوا پیشه اند.

واجعلنا للمتّقین إماماً

برداشت فوق، بر این اساس استوار است که مقصود از «امام» امامت و پیشوایی سیاسی و اجتماعی باشد.

22 - جمله « و الذین یقولون ربّنا هب لنا من أزواجنا و ذرّیتنا قرّه أعین و اجعلنا للمتّقین إماماً » متن دعای همیشگی بندگان خالص خدا

و الذین یقولون ربّنا هب لنا من أزواجنا و ذرّیّتنا قرّه أعین و اجعلنا للمتّقین إماماً

آمدن آیه شریفه در قالب جمله اسمیه و نیز فعل مضارع «یقولون» حاکی از استمرار و همیشگی بودن آن دعا است.

111- دشنام به متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 35 - 2

2 - تقوایبندگان در دنیا، گرفتار سخنان زشت و یاوه سرایی های مخالفان

لا یسمعون فیها لغواً

مژده به نبود بعضی از زشتی ها در بهشت - با توجه به بی شمار بودن آنچه بهشت عاری از آن است - بیانگر این مطلب است که بهشتیان

در دنیا، با این امور ناخوشایند مواجه و از آن در رنج خواهند بود.

112- دعای متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 16 - 1،2

ص: 296

1 - اقرار به ایمان و دعای مستمر تقوایپیشگان به درگاه خداوند

لَّذِينَ اتَّقُوا .. الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا

استمرار، از فعل مضارع «يقولون» برداشت شده است. و «الذین يقولون»، بیان ویژگیهای «الذین اتقوا» است.

2 - تقوا پیشگان ، همواره خواستار بخشایش گناهان خویش از خدا و مصوبتیت از عذاب دوزخند .

لَّذِينَ اتَّقُوا .. فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَ قَنَا عَذَابَ النَّارِ

«الذین يقولون»، بیان ویژگیهای «الذین اتقوا» است.

113- دعوت از متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 46 - 1

1- دعوت از تقوایپیشگان برای ورود به بهشت ، همراه با سلامت و امنیت کامل و به دور از هرگونه رنج ، درد ، ناخوشی و ناامنی است .

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ

«باء» در «بسلام» در معنای «مصاحبت» به کار رفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 32 - 13

13- دعوت فرشتگان از تقوایپیشگان به هنگام قبض روح آنان ، برای ورود به بهشت

الْمُتَّقِينَ . الَّذِينَ تَتَوَفَّوهُمْ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ ... ادْخُلُوا الْجَنَّةَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 73 - 13

13 - دعوت دربانان بهشت از تقوایپیشگان برای ورود به آن

قَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا .. فادْخُلوها خلدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 70 - 3

3 - دعوت خداوند از تقوایبشگان ، برای ورود آنان همراه با همسرانشان به بهشت

ادخلوا الجنة أنتم وأزواجكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 19 - 1

1 - تقوایبشگان ، مورد تکریم و دعوت الهی برای بهرهوری آزاد از نعمت های بهشتی

كلوا واشربوا

ص: 297

114- دعوت از همسران متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 70 - 3

3 - دعوت خداوند از تقوایپیشگان ، برای ورود آنان همراه با همسرانشان به بهشت

ادخلوا الجنة أنتم و أزواجكم

115- دوران‌دیشی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 16 - 8

8 - متقین ، مردمانی دور اندیش و در پی حیات جاودانه

أم جنّه الخلد التي وعد المتّقون . . . لهم فيها ما يشاءون خلدین کان علی ربّک وعدّ

116- دوستان متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 67 - 2

2 - موّدت و دوستی تقوایپیشگان ، پابرجا و مستحکم حتی در قیامت

الأخلاء یومئذ بعضهم لبعض عدوّ إلا المتّقین

117- دوستی متقین در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 47 - 2

2- متقین در بهشت ، دارای روابط صمیمانه و به دور از هرگونه ناخالصی اند .

ادخلوها بسلم ءامنین . و نزعنا ما فی صدورهم من غلّ

«غلّ» در لغت به معنای غش و ناخالصی آمده است.

118- ذاكريت متقين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - طور - 52 - 28 - 3

ص: 298

3 - تقوایندگان ، هماره به یاد خدا و ملتجی به او در زندگی خویش

إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ

تعبیر «کنا.. ندعوه» استمرار دعا و التجا را افاده می کند.

119- ذکر پیروزی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 49 - 13

13- توجه و باور به پیروزی اهل تقوا ، زمینه ساز پیشه ساختن صبر و مقاومت در برابر مشکلات راه تقوا و ایمان

فاصبر إن العقبه للمتقين

120- رستگاری متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 5 - 2

2 - تنها تقوایندگان رستگارند .

هَدَىٰ لِلْمُتَّقِينَ . . . وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 2

2 - تقوایندگان ، مردمی رستگار و کامیاب اند .

وَيُنَجِّي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ

«مفازه» (مصدر میمی از «فوز») به معنای فلاح (رستگاری و کامیابی) است. «با» در «بمفازتهم» برای ملابست است؛ یعنی، خداوند تقوایندگان را همراه با کامیابی شان، از عذاب نجات خواهد داد.

121- رضایت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تقواییشگان بهشتی ، دریافت کنندگان عطایای پروردگار با رغبت و رضا

ءاخذین ما ءاتیهم ربهم

واژه «أخذ» در مورد بهشتیان است و به قرینه موضوع می رساند که آنان با اشتیاق هدایای الهی را می پذیرند؛ برخلاف کافران که در قیامت با ناراحتی و به قهر عذاب الهی را می چشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 299

1 - اتفاق گران باتقوا و مخلص ، آینده ای سرشار از رضایت خاطر خواهند داشت .

و لسوف یرضی

122- رفع اندوه متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 6

6 - تقوایبشگان ، به هیچ حزن و اندوهی در قیامت گرفتار نخواهند شد .

الذین اتَّقوا.. و لا هم یحزنون

123- رنجهای دنیوی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 35 - 8

8 - تقوایبشگان در دنیا ، مواجه با تکذیب گفته های خویش و در رنج از برخورد تکذیب گران

لا یسمعون فیها .. کذابًا

124- روابط متقین در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 47 - 2

2- متقین در بهشت ، دارای روابط صمیمانه و به دور از هرگونه ناخالصی اند .

ادخلوها بسلم ءامنین . و نزعنا ما فی صدورهم من غلّ

(«غلّ» در لغت به معنای غش و ناخالصی آمده است.

125- رهبری متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

25 - زید شحام می گوید: از امام صادق (ع) شنیدم که می فرمود: «ان الله تبارک و تعالی اتخذ ابراهیم عبداً قبل ان يتخذہ نبياً و ان الله اتخذہ نبياً قبل ان يتخذہ رسولا و ان الله يتخذہ رسولا قبل ان يتخذہ خلیلاً و ان الله اتخذہ خلیلاً قبل ان يجعله اماماً فلما جمع له الاشیاء قال: «انی جاعلك للناس إماماً» قال: فمن عظمها فی عین ابراهیم «قال و من ذریتی قال لا ینال عهدی الظالمین» قال: لا یكون السفیه امام التقی»؛

ص: 300

خداوند تبارک و تعالی ابراهیم(ع) را عبد خود قرار داد قبل از اینکه او را نبی قرار دهد، و او را نبی قرار داد قبل از اینکه او را رسول قرار دهد، و او را رسول قرار داد قبل از اینکه او را خلیل قرار دهد، و خداوند او را خلیل قرار داد قبل از اینکه او را امام قرار دهد. پس آن گاه که این مقامات (عبودیت، نبوت، رسالت و خلت) در او جمع شد، فرمود: «من تو را امام و پیشوای مردم قرار می دهم» امام صادق(ع) فرمودند: سپس این مقام در نظر ابراهیم بزرگ جلوه کرد و گفت: آیا از دودمان من نیز امام خواهند شد؟ خداوند فرمود: عهد (امامت) من به ستمگران نمی رسد؛ یعنی، انسان سفیه و نادان پیشوای انسان پرهیزگار نمی شود».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 74 - 13

13 - بندگان خالص خدا، از خداوند می خواهند که خود و همسر و فرزندانشان، الگو و مقتدای مردم تقوایپیشه باشند .

و اجعلنا للمتقين إمامًا

126- زمینه بهشت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 16 - 4

4 - پیشینه درخشان تقوایپیشگان و پابندی آنان بر نیکی و احسان، مایه دستیابی آنان به بهشت و هدایای پروردگار

ءاخذین ما ءاتیهم .. . إثمهم كانوا قبل ذلک محسنین

127- زمینه پاداش اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 36 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، فراهم آورنده زمینه دستیابی تقوایپیشگان به پاداش های آخرت

رَبِّک

خطاب به پیامبر(صلی الله علیه و آله) در «رَبِّک»، گویای آن است که آن حضرت در رسیدن متقین به بهشت و نعمت های آن، نقش اساسی داشته است.

128- زمینه تکامل متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - پاداش انفاق گرانِ باتقوا ، مایه رشد و کمال آنان و برخاسته از ربوبیت و مقام والای خداوند است .

رَبِّهِ الْأَعْلَى

ص: 301

129- زمینه عمل صالح متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 1

1 - خداوند ، اهل سخاوت و تقوا و تصدیق کنندگان پاداش های موعود را ، برای انجام دادن کار های خیر ، آماده و توانا می سازد .

فسنیسره لیسری

فعل «یسر»؛ یعنی، آسان ساخت (قاموس) و توفیق داد (صحاح). «یسری» وصف برای موصوف محذوفی از قبیل «الطریقه»، «الشریعه» و یا نظایر آن و به معنای سهل تر و آسان تر است. تغییر عبارت از «سنیسره له الیسری» به «سنیسره لیسری» بیانگر آن است که خداوند، وعده ایجاد تحولاتی را در درون شخص می دهد تا با سهولت، پذیرای آسان ترین شریعت ها گردد.

130- زمینه نجات متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 17 - 2

2 - امداد های ویژه الهی ، مایه دور ماندن اهل تقوا از آتش دوزخ است .

و سیجنبها

فعل «یُجَنَّب» گرچه مجهول است، ولی به قرینه «إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ» در آیات بعد، این موهبت را خداوند در اختیار آنان می گذارد.

131- سپاسگزاری متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 74 - 1

1 - سپاس گزاری تقوایپیشگان از خداوند ، به خاطر وفا کردن به وعده های خود درباره آنان

و قالوا الحمد لله الذی صدقنا وعده

132- سرنوشت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 44 - 5

5 - تقوایشگان ، از محسنان و دارای یک سرنوشت اند .

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلِّ وَعَيْون . . . هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ . إِيَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

ص: 302

133- سرور اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 70 - 8,9

8 - پرهیزگاران با چهره ای سرشار از شادی و سرور، وارد بهشت می شوند.

ادخلوا الجنة أنتم وأزواجكم تحبرون

«حبر» (مصدر «تحبرون») به معنای شادمان شدن و سروری است که اثر آن در چهره نمایان گردد.

9 - راه یابی تقوایبندگان به بهشت، همراه با همسران دنیایی خود، مایه شادمانی عمیق آنان

ادخلوا الجنة أنتم وأزواجكم تحبرون

بنابراین که شادمانی بهشتیان به واسطه آن باشد که در بهشت نیز با همسرشان همدم خواهند بود؛ برداشت بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 34 - 1

1 - رهنمون شدن متقین در قیامت، به سوی بهشت همراه با تکریم و درود و شادمانی

وَأُزِلْفَتِ الْجَنَّةَ لِلْمُتَّقِينَ... ادخلوها بسلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 1

1 - شادمانی تقوایبندگان در بهشت، از عطایای پروردگار به آنان

فكهنين بماء آتاهم ربهم

«فاکه» (از مصدر «فکاهه») به معنای شادمان است.

134- سعادت اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 31 - 9

9- نیل به سعادت اخروی ، جای گرفتن در بهشت و برآورده شدن تمامی خواسته ها در آن ، پاداش خداوند به تقوایندگان

و لنعم دار المتقين . جنّـت عدن ... لهم فيها ما يشاءون كذلك يجزي الله المتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 31 - 1

1 - تقوایندگان در آخرت ، اهل بهشت ، سعادت مند و رهیده از عذاب اند .

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا

«مفاز» (مانند «فوز» و «مفازه») مصدر و به معنای دستیابی به خیر و رهایی از شرّ است (لسان العرب). هم چنین ممکن

ص: 303

است اسم مکان و کنایه از بهشت نیز باشد که مکان رستگاری و سعادت است. آیات بعد - که بیان «مفازاً» است و از بوستان ها و دیگر لذت های بهشتی سخن می گوید - این احتمال را تقویت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 32 - 3

3 - برخورداری تقوایبندگان از باغ ها و میوه جات بهشت و موهبت های مادی جهان آخرت نمونه ای از سعادت‌مندی آنها است .

مفازاً . حدائق و أعنبا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 33 - 5

5 - لذت های جنسی تقوایبندگان در بهشت ، گوشه ای از سعادت‌مندی آنها است .

مفازاً .. و کواعب أتراباً

135- سعادت طلبی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 26 - 4

4 - اهتمام تقوایبندگان به سعادت اخروی خانواده خویش و خیر خواهی شدید نسبت به آنان

قالوا إنا كنا قبل في أهلنا مشفقين

136- سعادت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 169 - 22, 27

22 - جهان آخرت ، جهانی سراسر خیر و سعادت برای تقوایبندگان است .

و الدار الآخرة خير للذين يتقون

27 - باور به پایداری نعمت های آخرت و سعادت آفرینی آن برای اهل تقوا ، باوری خردمندانه و اندیشه ای صحیح است .

و الدار الآخرة خير للذين يتقون أفلا تعقلون

137- سلام اخروی بر متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 34 - 1

1 - رهنمون شدن متقین در قیامت ، به سوی بهشت همراه با تکریم و درود و شادمانی

ص: 304

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ .. ادخلوها بسلم

138- سلام بر متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 73 - 9

9- سلام و خوش آمدگویی دربانان بهشت به تقوایندگان ، هنگام ورود آنان

و قال لهم خزنتها سلم عليكم

139- سلام به متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 32 - 10، 8

8- ملائکه به هنگام قبض روح تقوایندگان ، بر آنان درود و سلام می فرستند .

المتقين . الذين تتوفى هم الملكة طيبين يقولون سلم عليكم

10- فرشتگان ، به هنگام قبض روح تقوایندگان ، حامل پیام سلامتی و خوشحالی برای آنانند .

المتقين . الذين تتوفى هم الملكة طيبين يقولون سلم عليكم ادخلوا الجنة

140- سلام به متقین در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 46 - 3

3- متقین با سلام و خوشامدگویی ، وارد بهشت می شوند .

ادخلوها بسلم ءامين

برداشت فوق، مبتنی بر این است که مقصود از «سلام» همان سلام و درود گفتن متعارف باشد که جزء فرهنگ مسلمانان است.

141- سلامت متقین در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- دعوت از تقوایبشگان برای ورود به بهشت ، همراه با سلامت و امنیت کامل و به دور از هرگونه رنج ، درد ، ناخوشی و ناامنی است .

إن المتقین فی جنّات و عیون

ص: 305

«باء» در «بسلام» در معنای «مصاحبت» به کار رفته است.

142- سلامتی اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 32 - 11

11- متقین ، پس از مرگ پیوسته در آسایش و سلامتی اند .

الْمُتَّقِينَ . الَّذِينَ تَتَوَفَّوهُمْ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ

143- سواری متقین در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 85 - 9

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 86 - 7

7- حضور تقواییشگان در صحنه قیامت به صورت سواره ، و رانده شدن گنه پیشگان به سوی جهنم با پای پیاده خواهد بود .

نحشر الْمُتَّقِينَ . . . وَفِدَاءً . وَنَسُوقَ الْمَجْرِمِينَ ... وَرِدًّا

برخی از لغت دانان «وفد» را سوارانی ارجمند و «ورد» را پیادگانی تشنه کام معنا کرده اند (لسان العرب).

144- سهولت ورود متقین در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 34 - 2

2- نبودن کمترین سختی و ملالت برای تقواییشگان ، در انتقال از صحنه قیامت به باغ های بهشت

ادخلوها بسلام

145- شفاعت اخروی از متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- تقوایبشگان ، برخوردار از رحمت الهی و شفاعت شفیعان در قیامت

ولا هم ینصرون . . . إلا من رحم الله ... إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ

در آیات پیشین، محرومان و نیز برخورداران از شفاعت، نخست به اجمال یاد شده اند. سپس «إِنَّ شَجَرَتِ الزَّقُّومِ...» به تفصیل

ص: 306

در باره محرومان از شفاعت سخن گفته و «إِنَّ الْمُتَّقِينَ...» توضیحی در باره برخورداران از رحمت و شفاعت است.

146- شکرگزاری متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 27 - 7

7 - سپاس‌گزاری متقین از خداوند ، به خاطر رهایی شان از عذاب باد های سوزان و کشنده دوزخ

فَمَنْ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقِينَا عَذَابَ السَّمُومِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 14

14 - تقوایبشگان ، با انفاق کردن اموال خود ، نعمت علاقه مندی به لطف خدا را پاس داشته ، از آن قدردانی می کنند .

وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى

147- شیطان و متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 201 - 3

3 - تقوایبشگان به هنگام احساس وسوسه گری های شیطان با یادآوری فرمان خدا (استعاذه) به وی پناه می برند و با بصیرت و آگاهی از دام شیطان می رهند .

إِذْ أَمْسَهُمْ طُغْيَانٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ

در برداشت فوق ، به قرینه «فاستعذ بالله» در آیه قبل ، متعلق «تذكروا» لزوم استعاذه گرفته شده است.

148- صبر متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 17 - 1

1 - صبر و راستی در گفتار ، خضوع در برابر خداوند ، انفاق و استغفار در سحرگاهان ، از صفات متقین

لَّذِينَ اتَّقَوْا .. الصَّابِرِينَ ... بِالْأَسْحَارِ

آیه فوق (الصَّابِرِينَ وَ الصَّادِقِينَ ..)، بیان و توضیح دیگری برای «لَّذِينَ اتَّقَوْا» است.

149- صِدَاقَتِ مَتَقِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 307

1 - صبر و راستی در گفتار ، خضوع در برابر خداوند ، انفاق و استغفار در سحرگاهان ، از صفات متقین

لَّذِينَ اتَّقَوْا .. الصَّابِرِينَ ... بِالْإِسْحَارِ

آیه فوق (الصَّابِرِينَ وَ الصَّادِقِينَ ..) ، بیان و توضیح دیگری برای «لَّذِينَ اتَّقَوْا» است.

150- صفات متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 3 - 1

1 - ایمان به غیب (خدا و ...) ، اقامه نماز و انفاق از صفات اهل تقواست .

هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ . الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ ... يَنْفِقُونَ

«غیب» به معنای پنهان و ناپیداست و چون ایمان به آن ارزشهای دینی شمرده شده، مقصود از «غیب» هر پنهان و نهانی نیست، بلکه مراد از آن، به مناسبت فرازهای بعد، خدا و فرشتگان و مانند آنهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 4 - 5، 2، 1

1 - ایمان به قرآن و معارف و احکام نازل شده بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از صفات متقین است .

هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ .. الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ

2 - تقوا پیشگان ، مؤمن به کتاب های آسمانی ادیان گذشته و معارف و احکام آنها

و الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ وَ مَا أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ

5 - یقین به جهان آخرت از صفات اهل تقواست .

و بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 30، 31 - 29

29 - آنان که ابعاد اعتقادی دین را باور دارند و از اموال خویش برای دستگیری مستمندان بهره می گیرند و وظایف عبادی و اجتماعی خویش را انجام می دهند، تقواییشان حقیقی هستند .

ولكن البر من ءامن . . . وأولئك هم المتقون

30 - کسانی که علی رغم فقر و تنگدستی و گرفتار بودن به مشکلات، بر ایمان خویش استوارند، تقواییشان حقیقی هستند .

والصبرين في البأساء والضراء . . . أولئك هم المتقون

31 - مجاهدانی که در نبرد با دشمنان دین استقامت میورزند، تقواییشان حقیقی هستند .

الصبرين . . . حين البأس . . . أولئك هم المتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 241 - 6

ص: 308

حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ

با توجه به اینکه اصل حکم مربوط به تمام افراد است ؛ ولی حکم را بر متَّقین بار نموده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 15 - 2

2 - تقوایندگان ، فریفته تمایلات شهوانی و مادی نیستند .

زَيْنَ .. ذَلِكُ مَتَاعِ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ... لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 16 - 1,2,3

1 - اقرار به ایمان و دعای مستمر تقوایندگان به درگاه خداوند

لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا .. الَّذِيْنَ يَقُولُوْنَ رَبَّنَا

استمرار، از فعل مضارع «يقولون» برداشت شده است. و «الذین يقولون»، بیان ویژگیهای «الذین اتقوا» است.

2 - تقوایندگان ، همواره خواستار بخشایش گناهان خویش از خدا و مصونیت از عذاب دوزخند .

لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا .. فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَ قَنَا عَذَابَ النَّارِ

«الذین يقولون»، بیان ویژگیهای «الذین اتقوا» است.

3 - نگرانی دائمی متَّقین ، از کردار خویش و عذاب الهی

لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا .. يَقُولُوْنَ رَبَّنَا ... فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَ قَنَا عَذَابَ النَّارِ

استمرار و دوام، از فعل مضارع «يقولون» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 17 - 1,7,8,9

1 - صبر و راستی در گفتار ، خضوع در برابر خداوند ، انفاق و استغفار در سحرگاهان ، از صفات متَّقین

لَّذِينَ اتَّقَوْا .. الصَّابِرِينَ ... بِالْأَسْحَارِ

آیه فوق (الصَّابِرِينَ وَ الصَّادِقِينَ ..)، بیان و توضیح دیگری برای «لَّذِينَ اتَّقَوْا» است.

7- دوام سحرخیزی، از شیوه های تقوای پیشگان

لَّذِينَ اتَّقَوْا .. وَ الْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ

کلمه «الأسحار»، جمع و دارای الف و لام استغراق است و بر این معنا دلالت می کند که تقوای پیشگان، در تمامی سحرها استغفار می کنند.

8- هفتاد مرتبه استغفار در سحرگاهان، شیوه تقوای پیشگان.

لَّذِينَ اتَّقَوْا .. وَ الْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ

امام صادق (ع): من قال فی وتره اذا أوتر «استغفر الله ربی و اتوب الیه» سبعین مره .. کتبه الله عنده من المستغفرین بالأسحار ...

من لا یحضره الفقیه، ج 1، ص 309، ح 4؛ خصال صدوق، ص 581، ح 3، باب السبعین؛ نور الثقلین، ج 1، ص 321، ح 62.

9- نماز خواندن در سحرگاهان، از اوصاف متّین

ص: 309

لَّذِينَ اتَّقَوْا .. وَ الْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ

امام صادق (ع) درباره «والمستغفرين بالاسحار» فرمود: المصلين وقت السحر.

مجمع البيان، ج 2، ص 714؛ نورالثقلين، ج 1، ص 321، ح 60.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 7

7 - قیام به امر خدا، تلاوت آیات او، سجده، ایمان به خدا و معاد، امر به معروف و نهی از منکر و شتاب در امر خیر، از ویژگی های تقوای پیشگان

امّه قائمه یتلون آیت الله .. و الله علیم بالمتّقین

آیه، در صدد بیان پاداش کسانی است که خصلتهای مذکور را دارند، از آنها تعبیر به متّقین کرده، پس آن خصلتها از آن متّقین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 134 - 1,2,3,4

1 - انفاق در حال توانمندی و تنگدستی، از ویژگی های تقوای پیشگان

اعدت للمتّقین. الذین ینفقون فی السّرّاء و الضّرّاء

مراد از «فی السّرّاء و الضّرّاء»، حالت تنگدستی و توانمندی است، و در برداشت فوق، توصیف انفاق کننده گرفته شده است، نه وصف برای مورد انفاق.

2 - انفاق در حالت رفاه و آسایش و نیز رنج و سختی جامعه، از ویژگی های تقوای پیشگان

اعدت للمتّقین. الذین ینفقون فی السّرّاء و الضّرّاء

بنابر اینکه مراد از «السّرّاء و الضّرّاء» بیان حالت جامعه و مردم، یعنی مورد انفاق باشد، نه بیان حالت انفاق کننده.

3 - فرو بردن خشم و گذشت از لغزش های مردم، از ویژگی های اهل تقوا

اعدت للمتّقین .. و الکاظمین الغیظ و العافین عن النّاس

4- تأمین نیازمندی های جامعه ایمانی و خویشتن داری و گذشت در برخورد های اجتماعی ، از ویژگی های اهل تقوا

اعدت للمتقين. الذين ينفقون... والكاظمين الغيظ والعافين عن الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 135 - 1,8

1- یاد خدا و طلب آمرزش (توبه) شیوه پارسایان ، در صورت ارتکاب کاری ناشایست (زنا یا مطلق گناه کبیره) و یا ستم بر خویش

اعدت للمتقين... والذين اذا فعلوا فاحشه او ظلموا انفسهم ذكروا الله فاستغفروا

برخی گفته اند مراد از «فاحشه»، زنا و مقصود از ظلم در این آیه، سایر گناهان - چه صغیره و چه کبیره - است. برخی دیگر گفته اند که مراد از «فاحشه»، گناهان کبیره و مقصود از ظلم، گناهان صغیره است.

8- عدم عناد و اصرار آگاهانه تقوایبندگان ، بر گناه

والذين اذا فعلوا فاحشه... لم يصروا على ما فعلوا وهم يعلمون

چون به مجرد ذکر خدا توبه می کنند، معلوم می شود گناهشان از روی عناد نیست، بلکه به جهت غفلت از یاد پروردگارشان

ص: 310

بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 1

1 - عبادت خالصانه خدا، اجتناب از عبادت طاغوت، توبه، پیروی از بهترین سخن و خردورزی، از اوصاف تقوایندگان

و الذین اجتنبوا الطغوت أن يعبدوها و أنابوا إلى الله .. الذین یستمعون القول .

«الذین اتقوا ربهم» بیان تفصیلی برای آن دسته از افراد مؤمنی است که در آیات قبل توصیف شده اند؛ یعنی، «الذین اجتنبوا الطغوت. .. الذین یستمعون القول...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 34 - 10

10 - احسان، نشانه اصلی تقوا و صفت برجسته تقوایندگان است .

أولئك هم المتقون .. ذلك جزاء المحسنين

توصیف تقوایندگان به صفت احسان، می تواند گویای برداشت بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 33 - 2

2 - متقین، در عین اعتقاد به رحمانیت خداوند، بیمناک از مخالفت با او*

من خشى الرحمن بالغيب

از این که وصف «الرحمان» مفعول «خشى» قرار گرفته است، می توان به مطلب فوق ره برد؛ زیرا در نظر ابتدایی، وصف «منتقم، قهار و ..» متناسب با خشیت است و این که وصف «رحمت» به کار گرفته شده است، می رساند که رجای متقین آنان را به گناه نمی کشاند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 19 - 4

4 - برائت ذمه از حقوق دیگران، از نشانه های تقوایندگان است .

الأتقى . الذی ... و ما لأحد عنده من نعمه تجزی

برداشت یاد شده، ناظر به احتمال مستأنفه بودن این آیه است که در این صورت بر اوصاف پیشین، وصف جدیدی را افزوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 1

1 - برخورداران درجه والای تقوا، تنها برای جلب توجه و عنایت خداوند، اموال خود را انفاق می کنند .

الأتقى . . . إلا ابتغاء وجه ربّه

استثنا در این آیه، منقطع است؛ یعنی، حق نعمتی بر گردن او نیست؛ لکن «ابتغاء» وجود دارد؛ یعنی، شخص «أتقى» در انفاق خود، نمی خواهد پاسخ نعمت دیگران را داده باشد. او تنها به این انگیزه انفاق می کند که خداوند، به او رو کرده و وی را مورد لطف خود قرار دهد. «وجه» به معنای «صورت و چهره» و کنایه از توجه و عنایت است.

ص: 311

151- طغیانگری مکذبان متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 13 - 4

4 - تکذیب کنندگان تعالیم هدایت گر دین و دستورات تقوایشگی آن ، طغیان گر و مورد تهدید الهی اند .

لیطغی . . . أرءیت إن کذب و تولی

سیاق آیات، بر تهدید دلالت دارد.

152- عبادت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 2

2 - اهل تقوا و احسان ، همراه با تهجد و عبادت ، دارای خدمات اجتماعی و انفاق مالی اند .

کانوا قلیلاً من الیل ما یهجعون . . . و فی أموالهم حقّ للسائل و المحروم

153- عبرت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 66 - 3

3 - کیفی اصحاب سبت ، موعظه و پندی برای اهل تقواست .

فجعلنها . . . موعظه للمتقین

154- عبودیت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 68 - 1

1 - تقوایشگان ، بندگان خاص و راستین خداوند

إلا المتقین . یعباد لا خوف

از این که خداوند، متقین را بنده خود خوانده است (یا عباد)، مطلب بالا استفاده می شود.

ص: 312

155- عبور متقین از جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 72 - 9

9- دوزخ، گذرگاهی برای تقوایندگان و اقامت گاهی برای ستم کاران است .

ثمّ ننجی الذین اتقوا و نذر الظلمین فیها

156- عزت اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 85 - 7

7- برانگیختن تقوایندگان در قیامت - با اکرام و احترام ویژه - نمودی از رحمانیت خداوند و عزّت بخشی او است .

واتخذوا من دون الله الهه لیكونوا لهم عزّاً. .. یوم نحشر المتّقین إلى الرحمن

157- عزت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 90 - 12

12- اقتدار و عزت تقوایندگان صبور و نیکوکار، از نعمت های بزرگ الهی به آنان است .

قالوا یاایها العزیز . . . قد منّ الله علینا

مصدق مورد نظر برای نعمت الهی به یوسف(ع) عزت و اقتدار در سرزمین مصر است.

158- عطایای خدا به متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 16 - 1

1 - تقوایندگان بهشتی، دریافت کنندگان عطایای پروردگار با رغبت و رضا

ءاخذین ما ءاتیهم ربّهم

واژه «أخذ» در مورد بهشتیان است و به قرینه موضوع می‌رساند که آنان با اشتیاق هدایای الهی را می‌پذیرند؛ برخلاف کافران که در قیامت با ناراحتی و به قهر عذاب الهی را می‌چشند.

159- عفت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 73 - 16، 12

ص: 313

12 - پاکدامنی و طهارت از گناه ، از اوصاف برجسته تقوایندگان

طبتم

از این که دربانان بهشت در آستانه ورود تقوایندگان تنها از پاکی و پاکدامنی آنان سخن می گویند، می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

16 - پاکدامنی و طهارت از گناه ، عامل ورود تقوایندگان به بهشت

طبتم فادخلوها خلدین

160- عقلانیت برتری متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 5

5 - یکسان نبودن صالحان با مفسدان و تقوایندگان با تبه کاران ، امری بدیهی در نگاه عقل و منطق

أم نجعل الذین ءامنوا و عملوا الصلحت .. کالفجّار

برداشت یاد شده از استفهام انکاری مستفاد از جمله «أم نجعل...» به دست می آید.

161- عقیده پسندیده متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 21

21- متقین ، دارای عقیده صحیح و عمل خوبند .

وقیل للذین اتّقوا ماذا أنزل ربّکم قالوا خیرًا للذین أحسنوا .. المتّقین

162- عقیده متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 1

1- تقوایندگان ، معتقد به خیر محض بودن وحی الهی (قرآن)

وقیل للذین اتّقوا ماذا أنزل ربّکم قالوا خیرًا

2- متقین، در عین اعتقاد به رحمانیت خداوند، بیمناک از مخالفت با او*

من خشى الرحمن بالغیب

از این که وصف «الرحمان» مفعول «خشى» قرار گرفته است، می توان به مطلب فوق ره برد؛ زیرا در نظر ابتدایی، وصف «منتقم، قهار و ..» متناسب با خشیت است و این که وصف «رحمت» به کار گرفته شده است، می رساند که رجای متقین

ص: 314

آنان را به گناه نمی کشاند.

163- علایق متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 70 - 6

6 - انسان با تقوا ، انسانی وفادار به همسر و دل بسته به او

ادخلوا الجنة أنتم وأزواجكم

خداوند، به عنوان نوید به اهل تقوا فرموده است: همراه همسران وارد بهشت شوید، از این بشارت روشن می شود که مؤمنان دل بسته به همسر بوده و در انتظار این نوید بوده اند.

164- علم خدا به متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 32 - 21

21 - خداوند ، آگاه به تقوای پیشگان راستین

فلاترکوا أنفسکم هو أعلم بمن اتقى

165- عمل پسندیده متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 21

21- متقین ، دارای عقیده صحیح و عمل خوبند .

وقیل للذین اتقوا ماذا أنزل ربکم قالوا خیرًا للذین أحسنوا . . . المتقین

166- عمل صالح متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 27 - 20

20 - خداوند ، عمل نیک را تنها از پرهیزگاران می پذیرد .

انما يتقبل الله من المتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 19 - 5

ص: 315

5- بهره‌وری متقین از نعمت‌های گوارای بهشت، پاداش عملکرد نیک و مداوم خود آنان

كلوا و اشربوا هنيئاً بما كنتم تعملون

تعبیر «کنتم تعملون»، ماضی استمراری و دلالت بر مداومت پارسایان بر اعمال نیک دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 43 - 5

5- برخورداری تقوایندگان از موهبت‌های بهشت، نتیجه عملکرد خود آنان است.

كلوا و اشربوا هنيئاً بما كنتم تعملون

167- عمل متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 74 - 11، 12

11 - تقوایندگان، اهل عمل و تلاش اند.

الذین اتَّقوا ربَّهم .. فنعم أجر العملین

12 - بهشت، پاداش و بهای عمل و تلاش تقوایندگان است که آن را به بهانه نمی‌دهند.

تنبؤاً من الجنَّة حیث نشاء فنعم أجر العملین

168- فرجام متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 131 - 9

9- رستگاری و عذاب، دو فرجام متفاوت برای تقوایندگان و کافران

و اتَّقوا اللهَ لعلَّکم تفلحون. و اتَّقوا النارَ الَّتِی اعدَّت للكافرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 128 - 11

11 - فرجام نیک از آن تقوایندگان است .

و العقبه للمتقين

برداشت فوق بر این اساس است که «ال» در «العقبه» برای جنس باشد. بر این مبنا مراد از عاقبت، به مناسبت حکم و موضوع، فرجام نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 49 - 11

11- پیروزی نوح (ع) و یارانش بر مخالفان، نشان و دلیلی بر غلبه نهایی تقوایندگان مقاوم و صبور، بر کفرپیشگان است .

تلک من أنباء الغیب . . فاصبر إن العقبه للمتقين

ص: 316

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - 8 - رعد - 13 - 35 - 8

8- بهشت فرجام تقوایبندگان است .

تلک عقبی الذین اتقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 15 - 5

5 - بهشت جاودان ، پاداش و سرانجام تقوایبندگان

جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَ مَصِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 50 - 1

1 - باغ های جاویدان بهشت ، فرجام تقوایبندگان

وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحَسَنًا مَثَابًا . جَنَّةُ عَدْنٍ

«جَنَّاتٍ» (جمع «جَنَّة») به معنای باغ ها و «عَدْن» به معنای خلود و استقرار است و جمله «جَنَّاتِ عَدْنٍ» عطف بیان برای «لِحَسَنٍ مَثَابٍ» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 17 - 1

1 - بهشت ، جایگاه حتمی تقوایبندگان

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّةٍ وَ نَعِيمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 10 - 8

8 - خداوند ، در تأکید بر تفاوت فرجام انفاق گران با تقوا و بخیلان زراندوز ، به سیطره شب و جلوه روز و به ذات خویش ، سوگند یاد کرده

است .

و الیل . . . إِنْ سَعَيْكُمْ لَشَتَّى . فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى . . . لِّلِيسْرِى . وَأَمَّا مَنْ بَخَلَ . . . فَسَنَى

169- فرزندان متقین در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 21 - 1

1 - نوید الهی به ملحق گشتن نسل مؤمن تقوایشگان ، به ایشان در بهشت

و الذین ءامنوا و اتبعتم ذرّیتهم بائمن الحقنا بهم ذرّیتهم

ص: 317

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 50 - 6

6 - تقوایندگان هنگام ورود به باغ های بهشتی ، با استقبال گرم و احترام و تکریم رو به رو خواهند شد .

مفتّحه لهم الأبواب

برداشت یاد شده بر این فرض استوار است که مقصود از گشوده بودن درب های باغ های بهشتی بر روی تقوایندگان و بهشتیان، استقبال گرم و با احترام و تکریم از ایشان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 51 - 1،5

1- تقوایندگان در آخرت ، برخوردار از امنیت کامل و ایمن از هرگونه سختی و بلا

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ

5- تقوایندگان ، برخوردار از رحمت الهی و شفاعت شفیعیان در قیامت

و لا هم ينصرون... إلا من رحم الله... إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ

در آیات پیشین، محرومان و نیز برخورداران از شفاعت، نخست به اجمال یاد شده اند. سپس «إِنَّ شَجَرَتَ الزُّقُومِ...» به تفصیل در باره محرومان از شفاعت سخن گفته و «إِنَّ الْمُتَّقِينَ...» توضیحی در باره برخورداران از رحمت و شفاعت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 31 - 50 - 4

4- « متقین » ، مورد اجلال و تکریم الهی در قیامت

وَأُزْلِفَتُ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ

تعبیر «أُزْلِفَتُ» و این که بهشت به متقین نزدیک می شود و آنان حتی زحمت حرکت به سوی بهشت را احساس نمی کنند؛ کرامت و ارجمندی آنان را نزد خداوند می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - رهنمون شدن متقین در قیامت ، به سوی بهشت همراه با تکریم و درود و شادمانی

وَأُزْلَفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ .. ادخلوها بسلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - بازدارندگان خویش از هوس ها ، برخوردار از هر آرزو در بهشت

وَأُزْلَفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ .. أَوْابِ حَفِيفٍ ... لهم ما يشاءون فيها

با توجه به این که «تقوا» و خودداری از گناه و هوای نفس، به عنوان بارزترین صفت اهل بهشت یاد شده است، نوید «لهم ما يشاءون فيها» می تواند بیانگر معنای بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 28 - 11، 12

11 - خداوند ، در قیامت به مؤمنان تقوایپشه نوری عطا خواهد کرد که در پرتو آن از ظلمات قیامت گذر کنند .

و يجعل لكم نورًا تمشون به

12 - مؤمنان تقوایپشه ، مشمول مغفرت و آمرزش خداوند در قیامت

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا .. و يغفر لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 32 - 3

3 - برخوردارى تقوایپشگان از باغ ها و میوه جات بهشت و موهبت های مادی جهان آخرت نمونه ای از سعادت‌مندی آنها است .

مفازًا . حدائق و أعنبا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 7 - 3

3 - انفاق گران متقی و مؤمن ، دارای آخرتی سرشار از آسایش

فأما من أعطى .. فسنيسره لليسرى

آیات بعد - که از «عسری» سخن گفته است - با جمله «و ما یغنى عنه ماله إذا تردى» مصداق «عسری» رازمان هلاکت شخص و بی فایده بودن مال معرفی کرده است که بر جهان آخرت تطبیق می کند. بنابراین می توان گفت: «یسری» - که در مقابل آن است - نیز شامل آخرت می باشد. آیه «وإن لنا لآخرة والأولى» نیز شاهد تعمیم آن بر جهان آخرت است.

171- فضایل متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 212 - 12

12 - جایگاه بلند مؤمنان تقوا پیشه نسبت به کافران ، در روز قیامت

و الذین اتقوا فوقهم یوم القیمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 198 - 17، 18

17 - ابرار دارای مقام و منزلتی والاتر از تقواییشان

و لكن الذین اتقوا ربهم لهم جنّات . . . نزلا من عند الله و ما عند الله خیر لل

تفاوت تعبیر در پاداش («نزلاً») برای تقواییشان و «ما عند الله» برای ابرار) شاهد بر این است که منزلت ابرار منزلتی غیر از تقوایشگی و والاتر از آن است.

18 - ارزشمندی تقوا و نیکوکاری و مقام والای پرهیزکاران و نیکوکاران

ص: 319

لكن الذين اتقوا ربهم . . . و ما عند الله خير للابرار

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - اعراف - 7 - 35 - 7

7 - تصديق كندگان انبيا و تقواپيشگان راستكردار در قيامت ايمن از عقوبتهاى الهى و به دور از هر گونه اندوه هستند.

فمن اتقى و أصلح فلا خوف عليهم و لا هم يحزنون

مراد از نبودن خوف (لا خوف) به دليل آيه بعد، ايمنى از گرفتار شدن به آتش دوزخ است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 156 - 13

13 - رحمت خاص الهى تنها از آن تقواپيشگان (پرهيزكنندگان از شرک و . . .) و پرداخت كندگان زكات است .

فسأكتبها للذين يتقون و يؤتون الزكوه

متعلق «يتقون» تخلف از فرمانهاى خداوند است و مصداق مورد نظر آن، با توجه به آيات گذشته كه درباره گرايشهاى شرک آلود بنى اسرائيل بود، شرکورزى است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 157 - 4

4 - تنها تقواپيشگان و پرداخت كندگان زكات پيروان واقعى پيامبر (صلى الله عليه و آله) هستند .

للذين يتقون و يؤتون الزكوه . . . الذين يتبعون الرسول

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 7 - 14

14 - تقواپيشگان ، محبوبان خدايند .

إن الله يحب المتقين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 36 - 14

14 - تقوایبشگان ، برخوردار از امداد و نصرت الهی

واعلموا أن الله مع المتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 49 - 16

16 - فرجام نیک ، از آن تقوایبشگان است .

إن العقبه للمتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 45 - 4

ص: 320

4- تقوایندگان ، بندگان خالص خدا و رها شده از وسوسه و سلطه ابلیس

إن المتقين في جنّات وعیون

در آیه های قبل، مردم به دو گروه تقسیم شدند: 1. پیروان گمراه ابلیس؛ 2. بندگان خالص خدا و سپس جایگاه گروه اول در قیامت، روشن گردید و در این آیه به سرنوشت گروه دوم پرداخته است و از «مخلصین» به «المتقین» تعبیر کرده که بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 32 - 3

3- تقوایندگان ، انسانهایی پاک و مبرای از جهالت و فسق

المتّین . الذین تتوفّهم الملكة طیبین

واژه «طیب» وقتی به انسان نسبت داده شود، به معنای دور بودن او از آلودگی، جهل، فسق و کارهای زشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 128 - 1

1- حمایت و لطف الهی ، همراه تقوایندگان است .

إن الله مع الذین اتّقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 63 - 1,2

1- بندگان تقوایشه خداوند ، وارثان بهشت اند .

تلک الجنّه الّتی نورث من عبادنا من کان تقیاً

2- خداوند ، عطاکننده بهشت به تقوایندگان است .

نورث من عبادنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 85 - 1,2

1- تقوا پیشگان در روز قیامت، با اکرام و تجلیل بر خدای رحمان وارد خواهند شد .

یوم نحشر المتّقین إلی الرحمن وفداً

«وفد» جمع یا اسم جمع است و به هیأت هایی گفته می شود که جهت دیدار یا کمک خواهی، به نزد دولتمردان می روند (لسان العرب). توصیف متقین هنگام حضور در صحنه قیامت به «وفداً»، حکایت از ویژگی حضور آنان و احترام و موقعیت خاصی دارد که برای آنها در قیامت وجود خواهد داشت. این کلمه ممکن است مصدر و بیانگر نوع محشور شدن متقین باشد.

2- متقین، دارای منزلت و تشخیص ویژه در صحنه قیامت

یوم نحشر المتّقین إلی الرحمن وفداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 132 - 23

23 - نعمت های دنیا، سرانجام در اختیار اهل تقوا قرار خواهد گرفت .

ص: 321

ال در «العاقبه» ممکن است جانشین مضاف الیه محذوف باشد که با توجه به آیه قبل، مراد «عاقبه الحياه الدنيا» خواهد بود و نیز ممکن است ال «جنسیه» باشد که در این صورت، مراد فرجام نیک خواهد بود. برداشت یاد شده بر اساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 48 - 8

8- تقوایندگان ، برخوردار از نور ، روشنایی و هدایت ویژه الهی در زندگی

و ضیاء و ذکراً للمتّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 16 - 8، 1

1 - متّقین ، در جایگاه ابدی خویش در بهشت ، هر آنچه را که بخواهند آماده است .

لهم فیها ما یشاءون خلدین

8 - متّقین ، مردمانی دور اندیش و در پی حیات جاودانه

أم جنّه الخلد التي وعد المتّقون . . . لهم فیها ما یشاءون خلدین کان علی ربّک وعدّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 90 - 1، 2

1 - رستاخیز ، روز استقبال شایان بهشت از قدم تقوایندگان

و أُزلفت الجنّه للمتّقین

«إزلاف» (مصدر مجهول «أزلفت») به معنای نزدیک آورده شدن است. بنابراین از مفاد آیه استفاده می شود که بهشت را برای استقبال و خوش آمدگویی به تقوایندگان، نزدیک می آورند.

2 - تقوایندگان ، دارندگان قلب سلیم

من أتى الله بقلب سلیم . و أُزلفت الجنّه للمتّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 50 - 5

5 - درب های باغ های جاویدان بهشت ، به روی تقوایپیشگان باز و گشوده است .

مفتّحه لهم الأبواب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 33 - 6

6 - تقوایپیشگان ، دارای قرب و منزلت ویژه در پیشگاه خداوند

أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ

«أُولَئِكَ» برای اشاره به افراد و اشخاص دور دست وضع شده است. استعمال آن در مورد تقوایپیشگان، برای بیان عظمت و بلندمرتبگی آنان می باشد.

ص: 322

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 34 - 3, 2, 1

1 - تمامی خواسته های تقوایندگان ، در پیشگاه الهی برآورده می شود .

هم المّتقون . لهم ما يشاءون عند ربهم

2 - برآورده شدن تمامی خواسته های تقوایندگان ، وعده خداوند به آنان

لهم ما يشاءون عند ربهم

کلمه «عند» برای التزام و وعده به کار می رود؛ مثل «لک عندی...» (برای تو پیش من چنین و چنان است).

3 - تمامی خواسته های تقوایندگان به صرف اراده کردن و بدون اظهار کردن آنها ، از پیش آماده شده است .

لهم ما يشاءون عند ربهم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که «مشیت» به معنای خواستن و اراده کردن است و خداوند در وعده خود به بهشتیان، تنها به همین مشیت و اراده کردن آنان اکتفا کرده و فرموده است که هر آنچه آنان بخواهند و اراده کنند، بدون هیچ اظهاری به آنان اعطا خواهد کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 57 - 3, 4

3 - غبطه و حسرت کافران و گنه کاران ، به حال تقوایندگان در قیامت

أَنَّ اللَّهَ هَدِيْنِي لِكُنْت مِّنَ الْمُتَّقِيْنَ

4 - ساختن انسان با تقوا ، از اهداف نزول وحی (قرآن)

لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدِيْنِي لِكُنْت مِّنَ الْمُتَّقِيْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 2, 5, 6

2 - تقوایندگان ، مردمی رستگار و کامیاب اند .

و ينجي الله الذين اتقوا بمفازتهم

«مفازه» (مصدر ميمي از «فوز») به معنای فلاح (رستگاری و کامیابی) است. «با» در «بمفازتهم» برای ملابست است؛ یعنی، خداوند تقواییشان را همراه با کامیابی شان، از عذاب نجات خواهد داد.

5 - تقواییشان، از هر بدی و رنجی در قیامت در امان خواهند بود .

الذين اتقوا .. لا يمسهم السوء

6 - تقواییشان، به هیچ حزن و اندوهی در قیامت گرفتار نخواهند شد .

الذين اتقوا .. ولا هم يحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 73 - 12

12 - پاکدامنی و طهارت از گناه، از اوصاف برجسته تقواییشان

طبتم

از این که در بانان بهشت در آستانه ورود تقواییشان تنها از پاکی و پاکدامنی آنان سخن می گویند، می تواند بیانگر برداشت

ص: 323

یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 74 - 2,4,5,6

2 - بهشت جاودانه ، وعده الهی به تقوایندگان

صدقنا وعده

4 - بهشت جاویدان ، میراث تقوایندگان

و أورثنا الأرض ننبؤاً من الجنة

5 - وراثت بهشت جاویدان ، وعده الهی به تقوایندگان

صدقنا وعده و أورثنا الأرض ننبؤاً من الجنة

6 - بهشت جاویدان ، فراتر از استحقاق تقوایندگان و جلوه ای از لطف و بخشش الهی به آنان

و أورثنا الأرض ننبؤاً من الجنة

برداشت یاد شده از تعبیر ارث درباره بهشت به دست می آید؛ زیرا میراث چیزی است که انسان برای آن معمولاً زحمتی نکشیده و تلاشی نکرده تا مستحق آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 35 - 3

3 - حیات اخروی ، در پیشگاه خداوند ، امری بس ارزشمند و مخصوص تقوایندگان است .

و الآخره عند ربك للمتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 67 - 2

2 - مودت و دوستی تقوایندگان ، پابرجا و مستحکم حتی در قیامت

الأخلاء يومئذ بعضهم لبعض عدو إلا المتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 68 - 2

2 - گفتگوی مستقیم و بیواسطه الهی ، با تقوایپیشگان در قیامت

یعباد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 73 - 2

2 - میوه های بهشت ، چندان فراوان اند که تقوایپیشگان تنها از بخشی از آن بهره می برند .

لکم فیها فکله کثیره منها تأکلون

از «منها» - که برای تبعیض است - استفاده می شود که مؤمنان تنها از گوشه ای از نعمت های بهشت استفاده می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 324

8 - خداوند ، سرپرست و حامی تقوایپیشگان

والله ولي المتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 15 - 5

5- مؤمنان نیک کردار ، همان « متقین » بهره مند از نعمت های بهشتی اند .

يدخل الذين آمنوا وعملوا الصلحت جنّات .. مثل الجنّه الّتی وعد المتّقون

در آیات پیشین، سخن از مؤمنان صلاح پیشه بود و اکنون در این آیه بر آنان عنوان «المتّقون» اطلاق شده است. آنچه به اجمال در آیات پیشین به ایشان وعده داده اند، خداوند در این آیه به تفصیل، بیان فرموده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 33 - 6

6 - تقوایپیشگان و ره جویان به بهشت ، دارای قلبی خداجو و تائب

وَأُزِلَّتْ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ ... و جاء بقلب منیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 17 - 7

7 - « محمدبن مسلم قال سمعت أبا عبد الله (ع) . . . و سألته عن قول الله عزّوجلّ «كانوا قليلاً من الليل ما يهجعون» قال كان أقلّ الليالي تقوتهم لا يقومون فيها . . . »

محمدبن مسلم می گوید: از امام صادق(ع) درباره سخن خدای عزّوجلّ که فرموده «كانوا قليلاً من الليل ما يهجعون» پرسیدم، فرمود: کمترین شبی بر آنان می گذشت که از دست آنان برود و موفق به قیام و تهجد نشوند. . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 10، 4

4 - بهشت ، جلوه ربوبیت خداوند ، در حق تقوایپیشگان

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ... آتِيهِمْ رَبُّهُمْ

مطرح ساختن ربوبیت خداوند، در مقام اعطای بهشت به پرهیزکاران و نیز اضافه «رب» به «هم»، مطلب بالا را افاده می کند.

10 - تقوایندگان، مورد حفاظت خداوند از گرفتاری به جهنم، در قبال تلاش آنان برای حفظ ارزش های الهی در دنیا

إِنَّ الْمُتَّقِينَ... وَوَقِيَهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ

با توجه به این که ریشه «متقین» و «وقاهم» از یک ماده می باشد، ممکن است تعبیر «وقاهم» اشاره به مطلب بالا داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 19 - 1

1 - تقوایندگان، مورد تکریم و دعوت الهی برای بهره‌وری آزاد از نعمت های بهشتی

ص: 325

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 54 - 1

1 - استقرار حتمی تقوایندگان ، در باغ های پر درخت و کنار نهر های بهشت

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهْرٍ

«جَنَّة» (مفرد «جَنَّات») به باغ پوشیده شده از درختان گفته می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 20 - 3

3 - تقوایندگان مراقب اعمال خویش ، اهل بهشت اند .

اتَّقُوا اللَّهَ وَلِتَنْزِلَ عَلَيْكُمْ رِيحٌ رَّاغِبَةٌ . . . لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ

ارتباط این آیه با آیه قبل، بیانگر برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 4 - 8

8 - خداوند ، در امور تقوا پیشگان ، آسانی پدید می آورد .

مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 34 - 2، 1

1 - تقوایندگان ، برخوردار از بوستان های سرشار از نعمت های بی عیب و زوال ناپذیر

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٍ النَّعِيمِ

«نعیم»، به معنای نعمت بسیار است (مفردات راغب). اضافه «جَنَّات» به «نعیم» - که مفید اختصاص است - بیانگر اختصاصی و ویژه بودن بوستان های بهشتی است؛ یعنی، مانند بوستان های دنیا نیست که دارای انواع آفت ها و اشیای موزی و زوال پذیر است.

2- تقوایندگان ، دارای منزلت و جایگاهی رفیع در پیشگاه خداوند

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ

مطلب یاد شده، از آمدن قید «عند ربهم» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 48 - 2

2- تقوایندگان ، بهره مند از قرآن و بیدار و هشیار با تعالیم آن

وَإِنَّهُ لَتَذَكَّرُهُ لِلْمُتَّقِينَ

ص: 326

172- فضایل متقین در کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 48 - 9

9- تقوا، از ارزش های برتر است و تقوایبندگان از فضیلت و شرافت ویژه در تمامی کتاب های آسمانی و ادیان توحیدی برخوردارند .

ضیاء و ذکرًا للمتقین

از این که متقین غایت و هدف نزول کتاب آسمانی موسی و هارون و دریافت نور و هدایت الهی قرار گرفته اند و قرآن نیز که مسأله تقوا را از محورهای آموزه های خود قرار داده است، به دست می آید که تقوا در همه ادیان توحیدی دارای جایگاه ویژه و برتر بوده است.

173- فلسفه انفاق متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 1

1 - برخورداران درجه والای تقوا، تنها برای جلب توجه و عنایت خداوند، اموال خود را انفاق می کنند .

الأتقی . . . إلا ابتغاء وجه ربّه

استثنا در این آیه، منقطع است؛ یعنی، حق نعمتی بر گردن او نیست؛ لکن «ابتغاء» وجود دارد؛ یعنی، شخص «أتقی» در انفاق خود، نمی خواهد پاسخ نعمت دیگران را داده باشد. او تنها به این انگیزه انفاق می کند که خداوند، به او رو کرده و وی را مورد لطف خود قرار دهد. «وجه» به معنای «صورت و چهره» و کنایه از توجه و عنایت است.

174- قبض روح متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 32 - 8

8- ملائکه به هنگام قبض روح تقوایبندگان، بر آنان درود و سلام می فرستند .

المتقین . الذین تتوفّهم الملائکه طیبین یقولون سلم علیکم

175- قرآن و متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - توان قرآن بر هدایت و تربیت انسان های پرهیزگار ، دلیل و گواهی کافی بر اتقان و حقانیت آن است .

لاریب فیه هدی للمتقین

«هدی للمتقین» به منزله استدلال برای جمله «لاریب فیه» است.

5 - قرآن کتاب هدایت و راهنمای اهل تقوا به مراحل والای آن

ص: 327

176- قلب سلیم متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 90 - 2

2 - تقوایشگان ، دارندگان قلب سلیم

من أتى الله بقلب سليم . وأزلفت الجنة للمتقين

177- قیاس متقین با کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 17 - 6

6 - مقایسه فرجام نیک تقوایشگان با سرنوشت شوم کافران ، شیوه بهینه هدایت خلق

اصلوها .. إن المتقين في جنّات ونعيم

از این که خداوند در هدایت خلق، به ترسیم هر دو فرجام پرداخته است؛ مطلب بالا برداشت می شود.

178- قیاس متقین با گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 28 - 5,7

5 - یکسان نبودن صالحان با مفسدان و تقوایشگان با تبه کاران ، امری بدیهی در نگاه عقل و منطق

أم نجعل الذين آمنوا وعملوا الصلحت .. كالفجار

برداشت یاد شده از استفهام انکاری مستفاد از جمله «أم نجعل ..» به دست می آید.

7 - تقوایشگان در نظام ارزشی خدا با تبه کاران برابر نیستند؛ بلکه آنان برتر می باشند .

أم نجعل المتقين كالفجار

179- کمی متقین قوم نمود

1 - تنها گروهی اندک از قوم عاد و ثمود، ایمان آورده، تقوا پیشه کردند.

و نَجِّينَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ

از این که خداوند، استکبار و کوردلی را به عموم مردم عاد و ثمود نسبت داده است، می توان استفاده کرد که بیشتر آنان کافر

ص: 328

شدند و فقط تعدادی اندک از آنان مؤمن بودند.

180- کمی متقین قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 1

1 - تنها گروهی اندک از قوم عاد و ثمود، ایمان آورده، تقوا پیشه کردند.

و نَجِّينَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ

از این که خداوند، استکبار و کوردلی را به عموم مردم عاد و ثمود نسبت داده است، می توان استفاده کرد که بیشتر آنان کافر شدند و فقط تعدادی اندک از آنان مؤمن بودند.

181- کیفیت حشر متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 86 - 7

7- حضور نقوایپیشگان در صحنه قیامت به صورت سواره، و رانده شدن گنه پیشگان به سوی جهنم با پای پیاده خواهد بود.

نحشر المتقين . . . وفداً . و نسوق المجرمين ... ورداً

برخی از لغت دانان «وفد» را سوارانی ارجمند و «ورد» را پیادگانی تشنه کام معنا کرده اند (لسان العرب).

182- کیفیت ورود متقین به بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 46 - 3،6

3- متقین با سلام و خوشامدگویی، وارد بهشت می شوند.

ادخلوها بسلام ءامنين

برداشت فوق، مبتنی بر این است که مقصود از «سلام» همان سلام و درود گفتن متعارف باشد که جزء فرهنگ مسلمانان است.

6- «عن أبي عبد الله (ع) : إن أمير المؤمنين (ع) لما بويع . . . صعد المنبر فقال : . . . أيها الناس . . . ألا وإن التقوى مطايا ذلل حمل عليها أهلها و اعطوا أزمتها فأوردتهم الجنة و فتحت لهم أبوابها و وجدوا ريحها و طيبها و قيل لهم : « ادخلوها بسلام آمنين » . . . ;

از امام صادق(ع) روایت شده است: پس از آنکه با امیرالمؤمنین(ع) بیعت شد . . . بالای منبر رفت و فرمود: ... ای مردم! آگاه باشید تقوا! همانند [مرکبهای رامی است که اهل آن بر آنها سوار شده و زمام آنها به دست آنان است و آن مرکبها اهل خود را وارد بهشت می کنند و درهای آن جا برای آنان باز می شود و نسیم و بوی خوش آن را می یابند و به آنان گفته می شود: ادخلوها بسلام آمین ...».

ص: 329

183- کیفیت ورود متقین در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 70 - 8

8 - پرهیزگاران با چهره ای سرشار از شادی و سرور، وارد بهشت می شوند.

ادخلوا الجنة أنتم و أزواجكم تحبرون

«حبر» (مصدر «تحبرون») به معنای شادمان شدن و سروری است که اثر آن در چهره نمایان گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 34 - 1

1 - رهنمون شدن متقین در قیامت، به سوی بهشت همراه با تکریم و درود و شادمانی

و أزلفت الجنة للمتقين .. ادخلوها بسلم

184- گفتگوی اخروی خدا با متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 68 - 2

2 - گفتگوی مستقیم و بیواسطه الهی، با تقوایندگان در قیامت

يعباد

185- لباس متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 53 - 1

1- دیبای نازک و ضخیم، پوشش تقوایندگان در بهشت

يلبسون من سندس و استبرق

«سندس» به پارچه ابریشمی نازک و لطیف گفته می شود. «استبرق» نیز به معنای پارچه ابریشمی ضخیم است.

186- لذایذ اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 4

4- تقوایندگان، از منظره های چشم نواز و لذت بخش بهشت بهره مند خواهند شد.

لهم غرف من فوقها غرف مبنیه

ص: 330

مرتفع و چند طبقه بودن بناهای بهشت به همراه جریان نهرها در پایین آنها، می تواند اشاره به مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 71 - 8

8 - تمامی زیبایی ها و لذت های مورد تمایل اهل تقوا، آماده برای آنان در بهشت

و فيها ما تشتهي الأنفس وتلذ الأعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 33 - 5

5 - لذت های جنسی تقوایندگان در بهشت، گوشه ای از سعادت مندی آنها است .

مفازًا .. و کواعب أترابًا

187- لغزش متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 135 - 2

2 - امکان لغزش تقوایندگان و ارتکاب گناه از سوی آنان

اعدت للمتقين .. و الذین اذا فعلوا فاحشه او ظلموا انفسهم

188- متقین اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 115 - 11

11 - برخی از اهل کتاب، تقوایشه و عامل به خیر و نیکی ها هستند .

من اهل الکتب امه قائمه .. و ما یفعلوا من خیر

189- متقین پس از مرگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- متقين ، پس از مرگ پیوسته در آسایش و سلامتی اند .

المتقين . الذين تتوفى هم الملكة طيبين يقولون سلم عليكم

ص: 331

190- متقین در آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 32 - 6

6 - آخرت برای تقوایپیشگان خیر محض و خالی از شرور و ناگواریهاست.

و للدار الآخرة خیر للذین یتقون

در صورتی که «خیر» صفت مشبیه باشد، نه فعل تفضیل. در این صورت «الآخرة خیر» یعنی آخرت همه اش خیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 169 - 22

22 - جهان آخرت، جهانی سراسر خیر و سعادت برای تقوایپیشگان است.

و الدار الآخرة خیر للذین یتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 109 - 13

13 - سرای آخرت برای تقوایپیشگان و پرهیزکنندگان از شرک و مخالفت با پیامبران، سرایی نیکوست.

و للدار الآخرة خیر للذین اتقوا

متعلق «اتقوا» به قرینه آیات گذشته، شرک و مخالفت با پیامبران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 35 - 6

6 - مؤمنان تقوایپیشه، بهره مند از فیض حضور الهی در سرای جاودان *

عند ربك للمتقين

191- متقین در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - حیات جاودانه متقین در بهشت

لَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ .. خالدين فيها

16 - خرسندی و رضایتمندی تقوایندگان در بهشت ، موهبت الهی به ایشان

لَّذِينَ اتَّقَوْا .. ورضوان من الله

17 - خرسندی و رضایت خداوند از تقوایندگان در بهشت ، نعمتی بزرگ برای آنان

لَّذِينَ اتَّقَوْا .. ورضوان من الله

بنابراینکه «من»، ابتدائیه باشد؛ یعنی رضایتی از جانب خداوند نسبت به تقوایندگان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - پرهیزکاران ، جاودان در بهشت و برخوردار از نعمت های آن

لكن الذین اتقوا ربهم لهم جنّات .. خالدین فیها

11 - بهشت جاودان با نهر های روان ، مهیا برای پذیرایی از پرهیزکاران

لهم جنّات تجری من تحتها الانهار .. نزلا من عند الله

12 - بهشت و بشارت خلود در آن ، تنها بخشی از ضیافت الهی برای تقوایندگان است .

نزلا من عند الله

کلمه «نزل»، به چیزهایی گفته می شود که در آغاز ورود میهمان برای پذیرایی از وی فراهم می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 45 - 1

1- جایگاه تقوایندگان ، باغ ها و چشمه سار های بهشت است .

إن المتقین فی جنّات و عیون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 47 - 6، 7، 1

1- خداوند ، هرگونه دشمنی و کینه ای را از دل متقین در بهشت بیرون می کند .

ادخلوها بسلم ءامنین . و نزعنا ما فی صدورهم من غلّ

«غلّ» در لغت به معنای دشمنی و کینه است.

6- متقین ، در بهشت در حالی که رویه روی یکدیگر قرار دارند ، بر تخت ها می آرامند .

إن المتقین فی جنّات .. علی سرر متقبلین

7- متقین ، در بهشت بزم باصفایی دارند .

إن المتقین فی جنّات .. و نزعنا ما فی صدورهم من غلّ إخواناً علی سرر متقبلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 48 - 1,2,5

1- متقین در بهشت ، دچار هیچ گونه سختی و رنجی نخواهند شد .

لایمسهّم فیها نصب

«نصب» در لغت به معنای سختی و رنج است.

2- متقین ، از بهشت اخراج نمی شوند و در آن جاوید خواهند ماند .

و ما هم منها بمخرجین

5- متقین در بهشت ، در رفاه مادی و آسایش فکری کامل هستند .

إن المتقین فی جنّات و عیون . ادخلوها بسلم ءامنین ... علی سرر متقبلین . لایمسه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 31 - 1,4,7,9

1- جایگاه تقوایبشگان در آخرت ، بهشت جاودانه است .

ص: 333

و لنعم دار المتقين. جنّ-ت عدن

«عدن» در لغت به معنای استقرار و ثبات است و این معنا دلالت بر جاودانگی می کند.

4- تمامی خواسته های تقوایندگان در بهشت ، برآورده می شود .

دار المتقين . جنّ-ت عدن یدخلونها ... لهم فيها ما يشاءون

7- ورود به بهشت جاودان و رسیدن به تمامی خواسته ها در آن ، پاداش خداوند به تقوایندگان است .

دار المتقين . جنّ-ت عدن ... لهم فيها ما يشاءون

9- نیل به سعادت اخروی ، جای گرفتن در بهشت و برآورده شدن تمامی خواسته ها در آن ، پاداش خداوند به تقوایندگان

و لنعم دار المتقين . جنّ-ت عدن ... لهم فيها ما يشاءون كذلك يجزي الله المتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 32 - 15

15- اعمال تقوایندگان ، عامل ورود آنان به بهشت

المتقين . .. ادخلوا الجنة بما كنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 15 - 3,4,5

3 - بهشت ، جاودانه است و متقین در آن جاویدان اند .

أم جنّة الخلد التي وعد المتقون

جاودانگی تقوایندگان، از وعده ای که خداوند به آنان برای دخول در بهشت جاوید داده است، قابل استفاده می باشد و در واقع این سخن، کنایه از جاوید بودن خود متقین در بهشت است.

4 - زندگی در بهشت جاویدان ، وعده خداوند به تقوایندگان

جنّة الخلد التي وعد المتقون

5 - بهشت جاودان ، پاداش و سر انجام تقوایندگان

جَنَّة الخلد التي وعد المتّقون كانت لهم جزاء و مصيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 16 - 7، 2، 1

1 - متقین ، در جایگاه ابدی خویش در بهشت ، هر آنچه را که بخواهند آماده است .

لهم فیها ما یشاءون خلدین

2 - متقین ، در بهشت موعود خویش همواره جاودان خواهند بود .

لهم فیها ما یشاءون خلدین

7 - تحقق وعده الهی بر تأمین تمامی خواسته ها در بهشت جاویدان ، انتظار و توقع متقین از خداوند

لهم فیها ما یشاءون خلدین کان علی ربّک وعداً مسؤلاً

«مسؤول»؛ یعنی، کسی که مورد سؤال و مطالبه مستحقان و حق داران است و در آیه شریفه - به قرینه مقام - مقصود این است که متقین، می توانند توقع و انتظار داشته باشند که خداوند به وعده خود عمل کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 334

2 - متقین ، برخوردار از برترین جایگاه و نیکوترین آسایشگاه در بهشت

أَمْ جَنَّهَ الْخُلْدِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ . . . أَصْحَابِ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا أَحْسَنَ مَقِيلًا

آیه شریفه جایگاه اهل بهشت و برخورداری های آنان را، در برابر مجرمان مشخص کرده است؛ اما این که بهشتیان چه کسانی اند، در این آیه از آنان یاد نشده است؛ ولی در آیه 15 اهل بهشت به «متقین» توصیف شده است. ارتباط میان این دو دسته از آیات، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 50 - 6

6 - تقوایندگان هنگام ورود به باغ های بهشتی ، با استقبال گرم و احترام و تکریم رو به رو خواهند شد .

مَفْتَحُهُ لِهِمُ الْأُبُوبُ

برداشت یاد شده بر این فرض استوار است که مقصود از گشوده بودن درب های باغ های بهشتی بر روی تقوایندگان و بهشتیان، استقبال گرم و با احترام و تکریم از ایشان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 51 - 1,2,3

1 - تقوایندگان ، در باغ های بهشتی بر تخت ها تکیه می زنند .

مَتَكِّئِينَ فِيهَا

مقصود از تکیه کردن بهشتیان - به قرینه آیات مشابه - (علی الأرائك متكئين) [سوره یس (36) آیه 56] تکیه زدن آنان بر تخت های بهشتی است.

2 - آرامش کامل تقوایندگان در باغ های بهشتی

مَتَكِّئِينَ فِيهَا

برداشت یاد شده بر این فرض استوار است که تعبیر «متكئين فيها» کنایه از آرامش کامل باشد؛ زیرا این حالت مربوط به کسانی است که در آرامش به سر می برند.

3 - تقوایندگان در باغ های بهشتی ، خواستار میوه ها و نوشیدنی های بسیار عالی ، متنوع و گوناگون

یدعون فیها بفقہ کثیره و شراب

مقصود از کثرت میوه ها و نوشیدنی ها، تنوع آنها است و تنکیر «فاکھه» و «شراب» برای تفخیم می باشد؛ یعنی، میوه های عالی و نفیس.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 52 - 3

3 - تقوایشگان در بهشت ، مجذوب همسران بهشتی خود

و عندهم قصرت الطرف

برداشت یاد شده مبتنی بر این احتمال است که «طرف» مربوط به غیر زنان بهشتی باشد؛ یعنی، زنان بهشتی چنان جذاب اند که نظر و چشم دیگران (همسران) را، به خود مشغول می دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 335

4 - تقوایندگان ، از منظره های چشم نواز و لذت بخش بهشت بهره مند خواهند شد .

لهم غرف من فوقها غرف مبنیة

مرتفع و چند طبقه بودن بناهای بهشت به همراه جریان نهرها در پایین آنها، می تواند اشاره به مطلب یاد شده باشد.

8 - کاخ ها و بنا های تقوایندگان در بهشت ، دارای نهرهایی است جاری در پایین آنها .

غرف مبنیة تجری من تحتها الأنهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تقوایندگان ، پس از حسابرسی اعمالشان ، دسته دسته و گروه گروه به سوی بهشت هدایت خواهند شد .

و وضع الكتب . . . و قضی بینهم بالحقّ . . . و سیق الذین اتّقوا ربّهم إلى الجنّة

3 - وجود فاصله میان موقف تقوایندگان در محشر و بهشت

و سیق الذین اتّقوا ربّهم إلى الجنّة زمراً

7 - تقوا ، دارای مراتب مختلف و تقوایندگان برخوردار از جایگاه های گوناگون در بهشت

و سیق . . . إلى الجنّة زمراً حتّی إذا جاءوها و فتحت أبوابها

تقسیم شدن تقوایندگان به چند دسته و گروه (زمراً) و نیز ورود آنان از درب های گوناگون بهشت، می تواند بیانگر حقیقت یاد شده باشد.

9 - سلام و خوش آمدگویی دربانان بهشت به تقوایندگان ، هنگام ورود آنان

و قال لهم خزنتها سلم علیکم

14 - تقوایندگان ، در بهشت ، جاودانه خواهند ماند .

فادخلوها خلدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - بهشت جاویدان ، میراث تقوایبندگان

و أورثنا الأرض ننبؤاً من الجنة

6 - بهشت جاویدان ، فراتر از استحقاق تقوایبندگان و جلوه ای از لطف و بخشش الهی به آنان

و أورثنا الأرض ننبؤاً من الجنة

برداشت یاد شده از تعبیر ارث درباره بهشت به دست می آید؛ زیرا میراث چیزی است که انسان برای آن معمولاً زحمتی نکشیده و تلاشی نکرده تا مستحق آن باشد.

8 - بهشت تقوایبندگان ، بسیار گسترده و پهناور است .

ننبؤاً من الجنة حیث نشاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 70 - 4,5

4 - همراهی اهل تقوا در بهشت با همسران دنیوی خویش ، پاداش الهی برای آنان

ادخلوا الجنة انتم و ازوجکم

ص: 336

5- وجود رابطه و دل‌بستگی میان همسران متقی ، در جهان آخرت و در بهشت

ادخلوا الجنة انتم و أزواجكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 71 - 13

13 - مؤمنان متقی ، در بهشت جاویدان اند .

و أنتم فيها خلدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 73 - 1,2

1 - بهره‌وری متقین در بهشت ، از میوه های فراوان آماده شده برای ایشان

لكم فيها فكهه

2 - میوه های بهشت ، چندان فراوان اند که تقوایندگان تنها از بخشی از آن بهره می برند .

لكم فيها فكهه كثیره منها تأكلون

از «منها» - که برای تبعیض است - استفاده می شود که مؤمنان تنها از گوشه ای از نعمت های بهشت استفاده می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 52 - 3

3- فراهم آمدن نعمت های روحی و جسمی ، برای متقین در بهشت (مادی و معنوی)

فی مقام أمين . فی جنّات و عیون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 53 - 1,4

1- دیبای نازک و ضخیم ، پوشش تقوایندگان در بهشت

یلبسون من سندس و استبرق

«سندس» به پارچه ابریشمی نازک و لطیف گفته می شود. «استبرق» نیز به معنای پارچه ابریشمی ضخیم است.

4- تقواییشانگان در بهشت ، دارای دیدار ها و نشست های دوستانه و محافل انس

متقبلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 55 - 1

1- تقواییشانگان بهشتی ، برخوردار از هرگونه میوه مورد تمایل خویش

یدعون فیها بکلّ فکّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 56 - 1

1- تقواییشانگان ، دارای حیاتی جاودان در بهشت برین

ص: 337

لا يذوقون فيها الموت إلا الموتة الأولى

عبارت «الموتة الأولى»، ناظر به مرگ دنیوی است و استثنا «إلا الموتة الأولى» تأکیدی بر جاودانگی تقوایندگان در آخرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 57 - 1

1- بهره‌وری متقین از نعمت‌های گسترده بهشت، ناشی از فضل پروردگار است؛ نه صرفاً استحقاق خود ایشان.

فضلاً من ربّك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 15 - 16، 15، 10

10- متقین در بهشت، بهره‌مند از همه میوه‌ها

و لهم فيها من كل الثمرات

15- راه یافتن تقوایندگان به بهشت، پس از غفران لغزش‌های دنیوی آنان از سوی پروردگار

الجنة التي وعد المتقون فيها .. و مغفرة من ربهم

با توجه به این که در بهشت، زمینه لغزش و گناه نیست؛ تعبیر «مغفرة» نظر به خطاهای دنیوی دارد که به هر حال - حتی همه اهل تقوا - از آن مصون نیستند.

16- بهره‌مندی متقین از نعمت‌های عالی بهشت، همراه با زدایش خاطره تلخ لغزش‌ها از یاد آنان *

و لهم فيها من كل الثمرات و مغفرة من ربهم

مراد از «مغفرة» می‌تواند، چشم‌پوشی از لغزش‌ها پس از ورود به بهشت باشد. در این صورت «مغفرة» به معنای صرف بخشش گناه نیست؛ زیرا اگر بخشیده نشده بودند، وارد بهشت نمی‌شدند. بنابراین مراد از غفران، ممکن است پوشاندن لغزش‌ها باشد؛ به گونه‌ای که دیگر بهشتیان، خود به یاد گذشته نیفتاده و خاطرشان ملول نگردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 35 - 3

3- بازدارندگان خویش از هوس‌ها، برخوردار از هر آرزو در بهشت

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ... أَوْابٍ حَفِيظٍ... لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا

با توجه به این که «تقوا» و خودداری از گناه و هوای نفس، به عنوان بارزترین صفت اهل بهشت یاد شده است، نوید «لهم ما يشاءون فيها» می تواند بیانگر معنای بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 17 - 3، 1

1 - بهشت، جایگاه حتمی تقوایندگان

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ

3 - بهشت تقوایندگان، سرشار از نعمت است.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ

واژه «نعمیم» به معنای نعمت بسیار و فراوان است.

ص: 338

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 4, 5, 1

1 - شادمانی تقوایندگان در بهشت ، از عطایای پروردگار به آنان

فکھین بما ءاتیهم ربهم

«فاکه» (از مصدر «فکاهه») به معنای شادمان است.

4 - بهشت ، جلوه ربوبیت خداوند ، در حق تقوایندگان

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ ... ءَاتِيهِمْ رَبُّهُمْ

مطرح ساختن ربوبیت خداوند، در مقام اعطای بهشت به پرهیزکاران و نیز اضافه «رب» به «هم»، مطلب بالا را افاده می کند.

5 - یاد نعمت ها و تعظیم عطایای خداوند ، نقل مجلس انس متقین ، در بهشت *

فکھین بما ءاتیهم ربهم

در معنای «فاکھین» گفت و گوهای دوستانه در مجالس انس آورده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 22 - 1

1 - بهره مندی تقوایندگان ، از میوه ها و گوشت های مورد تمایل خویش در بهشت ، علاوه بر نعمت های سرشار دیگر

فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ ... وَ أَمْدَدْنَهُمْ بَفِكَهٍ وَ لَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 23 - 1

1 - دست به دست شدن جام های شراب ، میان متقین در بهشت

يَتَنَزَعُونَ فِيهَا كَأْسًا

«تنازع» (مصدر «یتنازعون») به معنای گرفتن است و «کأس» به جامی که حاوی شراب باشد گفته می شود. احتمال دارد مراد، گرفتن جام شراب از دست خدمتکاران (غلمان) باشد و نیز می تواند گرفتن آن از دست یکدیگر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 24 - 1

1 - خدمت کاران جوان و زیبارو، در طواف متقین بهشتی برای پذیرایی از آنان

و یطوف علیهم غلمان لهم

«غلام» (مفرد «غلمان») به نوجوانی گفته می شود که تازه پشت لبش سبز شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 28 - 5,8

5 - ستایش تقوایندگان از نیکی های خداوند، در مجالس انس خویش در بهشت

یتساءلون... إته هو البرّ الرحیم

8 - راهیابی متقین به بهشت، جلوه ای از نیکی و رحمت گسترده خداوند

ص: 339

فَمَنْ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقِينَا عَذَابَ السَّمُومِ .. إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 54 - 3, 1

1 - استقرار حتمی تقوایپیشگان ، در باغ های پر درخت و کنار نهر های بهشت

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهْرٍ

«جَنَّة» (مفرد «جَنَات») به باغ پوشیده شده از درختان گفته می شود.

3 - باغ ها و نهر های بهشتی ، پاداش عملکرد خود متقین

وَكُلَّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ ... إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهْرٍ

از ارتباط این آیه با آیات پیشین - که در زمینه نقش مؤثر عمل در پاداش و کیفر انسان بود، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 55 - 2

2 - متقین در بهشت ، برخوردار از مقامات معنوی ، علاوه بر نعمت های مادی

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهْرٍ . فِي مَقْعَدِ صَدَقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که عبارت «فی مقعد صدق» .. «نعمتی متفاوت و حقیقتی ممتاز از نعمت باغ ها و نهرها باشد و به تعبیر دیگر، نظر به ارزش های معنوی داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 41 - 3, 1

1 - جایگاه تقوایپیشگان ، در سایه ها و چشمه سار های بهشت است .

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلِّ وَعُيُونٍ

3 - زندگی تقوایپیشگان در بهشت ، در اوج آسودگی و شادابی است .

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلِّ وَعُيُونٍ

زندگی در زیر سایه ها و در کنار چشمه سارها، بیانگر برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 43 - 1,3

1 - پذیرایی شدن تقوایندگان در بهشت ، از خوردنی ها و نوشیدنی ها

کلوا و اشربوا

3 - تقوایندگان در بهشت ، مورد ضیافت و تکریم و تجلیل الهی اند .

کلوا و اشربوا هنیئاً

«هنیئاً» واژه ای است که به در وقت اطعام به میهمانان و برای تکریم به آنان گفته می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 31 - 1

1 - تقوایندگان در آخرت ، اهل بهشت ، سعادت‌مند و رهیده از عذاب اند .

ص: 340

«مفاز» (مانند «فوز» و «مفازه») مصدر و به معنای دستیابی به خیر و رهایی از شرّ است (لسان العرب). هم چنین ممکن است اسم مکان و کنایه از بهشت نیز باشد که مکان رستگاری و سعادت است. آیات بعد - که بیان «مفازاً» است و از بوستان ها و دیگر لذت های بهشتی سخن می گوید - این احتمال را تقویت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 32 - 1

1 - تقوایشگان در آخرت ، برخوردار از چندین باغ و تاکستان بزرگ ، با انگوری فراوان

حدائق و أعنبا

«حدیقه» (مفرد «حدائق») به باغی گفته می شود که اطراف آن را برجستگی های طبیعی یا دست ساز احاطه کرده باشد (لسان العرب). کلمه «حدائق» بدل برای «مفازاً» و بیانگر این است که بوستان های متعدد، گوشه ای از جایگاه سعادت و خوشبختی متقین است. نکره آوردن «حدائق» و «أعناب»، برای بیان عظمت آنها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 33 - 1,3

1 - تقوایشگان در بهشت ، بهره مند از حوریانی نارس و نار پستان

کواعب

«کاعب» (مفرد «کواعب») به زنی گفته می شود که پستان هایش برجسته شده باشد. (لسان العرب)

3 - تقوایشگان ، برخوردار از هم نشینی صمیمانه حوریان جوان در بهشت

أترابًا

در «معجم مقاییس اللغه»، «تَرَبُّ» با «خِدْن» (دوست و همراه) به یک معنا گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 35 - 1

1 - تقوایشگان در بهشت ، هیچ سخن یاوه ، زشت و بی فایده ای نخواهند شنید .

«لغو»؛ یعنی، بی فایده و آنچه قابل اعتنا نباشد (قاموس) و گاه سخنان زشت نیز «لغو» نامیده می شود. (مفردات راغب). نشنیدن سخنان لغو، کنایه از نبود آن سخنان در بهشت است. ضمیر «فیها» به «مفازاً» برمی گردد؛ به این اعتبار که مراد از آن «جَنَّة» (بهشت) باشد.

192- متقین در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 49 - 7

7- پرهیز کنندگان از جرم و گناه ، به هنگام مشاهده نامه اعمال خود در قیامت ، بیم و هراس نخواهند داشت .

و وضع الکتب فتری المجرمین مشفقین ممّا فیه

ص: 341

جمله «وضع الكتاب» وضع و مشاهده کتاب را به مجرمان اختصاص نداده است، ولی جمله «فتري المجرمين..» تنها، از ترس مجرمان سخن گفته است، بنابراین، دیگران، با مشاهده کتاب خود، اضطرابی نخواهند یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 85 - 1,2,3,7

1- تقوا پیشگان در روز قیامت، با اکرام و تجلیل بر خدای رحمان وارد خواهند شد.

یوم نحشر المتقین إلی الرحمن وفداً

«وفداً» جمع یا اسم جمع است و به هیأت هایی گفته می شود که جهت دیدار یا کمک خواهی، به نزد دولتمردان می روند (لسان العرب). توصیف متقین هنگام حضور در صحنه قیامت به «وفداً»، حکایت از ویژگی حضور آنان و احترام و موقعیت خاصی دارد که برای آنها در قیامت وجود خواهد داشت. این کلمه ممکن است مصدر و بیانگر نوع محشور شدن متقین باشد.

2- متقین، دارای منزلت و تشخیص ویژه در صحنه قیامت

یوم نحشر المتقین إلی الرحمن وفداً

3- خدای رحمان، در قیامت میزبان تقوای پیشگان (موحدان) خواهد بود.

یوم نحشر المتقین إلی الرحمن وفداً

«وفداً» چه مصدر و بیان کننده نوع حشر باشد و چه به معنای «وافدین» گرفته شود، بر میهمان بودن متقین دلالت دارد؛ با این تفاوت که در صورت دوم، می رساند که حضور آنان در صحنه قیامت فردی نبوده؛ بلکه به صورت گروهی خواهد بود. در این صورت باید گفت: «وفداً» حال مقدره است؛ یعنی، زمان گروهی بودن از زمان حشر متأخر است؛ زیرا آیات بعد به حضور فردی همگان تصریح دارد.

7- برانگیختن تقوای پیشگان در قیامت - با اکرام و احترام ویژه - نمودی از رحمانیت خداوند و عزت بخشی او است.

واتخذوا من دون الله الهةً لیکونوا لهم عزاً.. یوم نحشر المتقین إلی الرحمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 86 - 4

4- قیامت، روز ظهور تفاوت وضعیت مجرمان و متقین

یوم نحشر... و نسوق المجرمین إلی جهنم ورداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - رستاخیز ، روز استقبالِ شایانِ بهشت از قدم تقوایندگان

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةَ لِلْمُتَّقِينَ

«إِزْلَافٌ» (مصدر مجهول «أُزْلِفَتِ») به معنای نزدیک آورده شدن است. بنابراین از مفاد آیه استفاده می شود که بهشت را برای استقبال و خوش آمدگویی به تقوایندگان، نزدیک می آورند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 34 - 5

5 - تأمین تمامی خواسته های تقوایندگان در آخرت ، مقتضای ربوبیت پروردگار است .

هم المتَّقون . لهم ما يشاءون عند ربِّهم

ص: 342

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 5,6

5 - تقوایشگان ، از هر بدی و رنجی در قیامت در امان خواهند بود .

الذین اتَّقوا .. لا یمسهم السوء

6 - تقوایشگان ، به هیچ حزن و اندوهی در قیامت گرفتار نخواهند شد .

الذین اتَّقوا .. ولا هم یحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 73 - 3

3 - وجود فاصله میان موقف تقوایشگان در محشر و بهشت

وسیق الذین اتَّقوا ربهم إلی الجنّه زمراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 67 - 2

2 - مودّت و دوستی تقوایشگان ، پابرجا و مستحکم حتی در قیامت

الأخلاء یومئذ بعضهم لبعض عدوّ إلاّ المتّین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 68 - 2,4

2 - گفتوگوی مستقیم و بیواسطه الهی ، با تقوایشگان در قیامت

یعباد

4 - بشارت خداوند به تقوایشگان ، مبنی بر مصونیت آنان از هرگونه خوف و اندوه در قیامت

یعباد لا خوف علیکم الیوم ولا أنتم تحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- « متقین » ، قادر به مشاهده بهشت در صحنه قیامت *

الجَنَّةُ .. غیر بعید

برداشت بالا بدان احتمال است که تعبیر «غیر بعید» - از پی «أزلفت» - بیانگر این معنا باشد که بهشت آن قدر به متقین نزدیک خواهد شد، که در مرئی و منظر آنان قرار خواهد گرفت.

4- « متقین » ، مورد اجلال و تکریم الهی در قیامت

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ

تعبیر «أزلفت» و این که بهشت به متقین نزدیک می شود و آنان حتی زحمت حرکت به سوی بهشت را احساس نمی کنند؛ کرامت و ارجمندی آنان را نزد خداوند می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 343

12 - جایگاه بلند مؤمنان تقوا پیشه نسبت به کافران ، در روز قیامت

و الذین اتقوا فوقهم یوم القیمه

13 - قیامت ، روز ظهور برتری تقواییشان بر کافران و روز ظهور ارزش های حقیقی

و الذین اتقوا فوقهم یوم القیمه

چون برتری مؤمنان تقواییشه در دنیا نیز حتمی است ؛ بنابراین «یوم القیمه»، ظرف ظهور این برتری خواهد بود.

16 - تقوا ، عامل دستیابی به مقام بلند در قیامت

و الذین اتقوا فوقهم یوم القیامه

18 - همراهی ایمان و تقوا ، عامل برتری در قیامت

و یسخرن من الذین امنوا و الذین اتقوا فوقهم یوم القیمه

تبدیل «الذین امنوا» به «الذین اتقوا»، برای تفهیم این معناست که باید ایمان، همراه تقوا باشد.

193- متقین در مسیحیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 46 - 21

21 - ارجمندی تقواییشان در آیین مسیحیت

و آتینه الانجیل ... هدی و موعظه للمتقین

194- متقین قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 4

4 - وجود مؤمنانی با تقوا در میان ثمودیان ، علی رغم وجود فساد و کفر فراگیر در جامعه

یقوم لم تستعجلون بالسیئه ... دمرنهم و قومهم أجمعین ... و أنجینا الذین آمنوا

195- متقین و برتری طلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 83 - 6

6 - انسان های متقی و خدا ترس ، مبرا از خوی برتری طلبی و فسادانگیزی

لَّذِينَ لَا يَرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فِسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ

ص: 344

196- متقین و تکبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 20

20- تقواییشانگان ، منزه از روحیه تکبر

فلبس مثنوی المتکبرین . . . و لنعم دار المتقین

از اینکه در برابر گروه متکبر - که جایگاه بدی برای آنان برشمرده شده - متقین را مطرح می کند و برای آنان جایگاهی خوب معرفی می نماید، استفاده می شود که متقین از صفت تکبر مبرّانند.

197- متقین و توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 6 - 9

9 - تنها تقواییشانگان ، قادرند که دلایل وحدت تدبیر موجود در جهان آفرینش را درک کنند .

إن فی اختلاف الّیل والنهار . . . لأیت لقوم یتقون

198- متقین و جهل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 32 - 3

3- تقواییشانگان ، انسانهایی پاک و مبرّان از جهالت و فسق

المتقین . الذین تتوفّ -هم الملئکه طیبین

واژه «طیب» وقتی به انسان نسبت داده شود، به معنای دور بودن او از آلودگی، جهل، فسق و کارهای زشت است.

199- متقین و دشمنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 47 - 1،8

1- خداوند ، هرگونه دشمنی و کینه ای را از دل متقین در بهشت بیرون می کند .

ادخلوها بسلم ءامنین . و نزعنا ما فی صدورهم من غلّ

«غلّ» در لغت به معنای دشمنی و کینه است.

8- امکان راه یابی کینه و دشمنی در دل متقین

و نزعنا ما فی صدورهم من غلّ

از اینکه خداوند فرمود: «از دل متقین کینه و دشمنی را برداشتیم» حکایت از این نکته می کند که کینه، می تواند در دل متقین راه پیدا کند.

ص: 345

200- متقین و شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 201 - 2,5

2 - تقوایندگان به هنگام مواجه شدن با شیطان و وسوسه های او ، فرمان های خدا را به یاد آورده و به راهی که مسیر تقواست ، واقف می شوند .

إن الذین اتقوا إذ امسهم طئف من الشیطن تذکروا فإذا هم مبصرون

تذکر در اینجا به معنای توجه کردن و به خاطر آوردن دانسته هاست و مراد از دانسته ها، به قرینه آیه 199، اوامر الهی است. «ابصار» (مصدر مبصرون) به معنای بینا شدن و آگاهی یافتن است و مراد از آن به دلیل «الذین اتقوا» قرار گرفتن در مسیر تقواینگی و در نتیجه رهیدن از دام شیطان است.

5 - اهل تقوا توانا بر تشخیص وسوسه های شیطان به هنگام مواجه شدن با آن وسوسه ها هستند .

إن الذین اتقوا إذ امسهم طئف من الشیطن تذکروا

201- متقین و ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 19 - 11

11 - متقین ، نفوذناپذیر و مصون در برابر تمایلات هواپرستانه ستمکاران

و لا تتبع أهواء .. و إن الظلمین ... و الله ولی المتقین

یادکرد وصف «تقوا» برای کسانی که در پرتو ولایت حق قرار دارند و با اطاعت از خدا، از آمال جاهلانه و ظالمانه تبعیت نمی کنند، بیانگر برداشت یاد شده است.

202- متقین و ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 19 - 10

10 - تقوایندگان ، مبرا از ظلم و دوستی با ظالمان

وإنّ الظلمين بعضهم أولياء بعض و الله وليّ المتّقين

از این که «المتّقين» در مقابل «الظالمين» قرار گرفته، مطلب یاد شده به دست می آید.

203- متّقين و غفلت از آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 32 - 8

ص: 346

8 - تقوایندگان از لهو و لعب و غفلت از آخرت دور هستند.

و ما الحیوه الدنیا إلا لعب و لهو و للدار الآخرة خیر للذین یتقون

204- متقین و فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 83 - 6

6- انسان های متقی و خدا ترس ، مبرا از خوی برتری طلبی و فسادانگیزی

للذین لایریدون علوًّا فی الأرض و لافسادًا و العقبه للمتقین

205- متقین و فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 32 - 3

3- تقوایندگان ، انسانهایی پاک و مبرا از جهالت و فسق

المتقین . الذین تتوفّهم الملئکه طیبین

واژه «طیب» وقتی به انسان نسبت داده شود، به معنای دور بودن او از آلودگی، جهل، فسق و کارهای زشت است.

206- متقین و کینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 47 - 8، 1

1- خداوند ، هرگونه دشمنی و کینه ای را از دل متقین در بهشت بیرون می کند .

ادخلوها بسلم ءامنین . و نزعنا ما فی صدورهم من غلّ

«غلّ» در لغت به معنای دشمنی و کینه است.

8- امکان راه یابی کینه و دشمنی در دل متقین

و نزعنا ما فی صدورهم من غلّ

از اینکه خداوند فرمود: «از دل متقین کینه و دشمنی را برداشتیم» حکایت از این نکته می‌کند که کینه، می‌تواند در دل متقین راه پیدا کند.

207- متقین و گناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 51 - 4

ص: 347

4- ساحت تقوایبشگان ، به دور از گناه و تردید در معاد و حقایق اخروی

إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ . إِنَّ الْمُتَّقِينَ

از مقابله میان متقین و گروه پیشین - که با وصف «الأثیم» و «کنتم به تمترون» یاد شده اند - مطلب بالا استفاده می شود.

208- متقین و لعب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 32 - 8

8 - تقوایبشگان از لهو و لعب و غفلت از آخرت دور هستند.

و ما الحیوه الدنیا إلا لعب و لهو و للدار الآخرة خیر للذین یتقون

209- متقین و لهو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 32 - 8

8 - تقوایبشگان از لهو و لعب و غفلت از آخرت دور هستند.

و ما الحیوه الدنیا إلا لعب و لهو و للدار الآخرة خیر للذین یتقون

210- متقین هنگام ورود به بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 73 - 11، 5، 4

4 - باز شدن درب های بهشت ، به هنگام نزدیک شدن تقوایبشگان

حتی إذا جاءوها و فتحت أبوابها

5 - باز بودن درب های بهشت ، پیش از رسیدن تقوایبشگان

حتی إذا جاءوها و فتحت أبوابها

برداشت یاد شده بر این اساس است که او در «و فتحت» حالیه باشد نه زاید. بنابراین معنای آیه چنین می شود: به بهشت خواهند رسید در

حالی که قبلاً درب های آن گشوده شده است.

11 - تمجید دربانان بهشت از خوبی ها و پاکدامنی تقواییشان ، در آستانه ورود آنان به بهشت

وقال لهم خزنتها.. .. طبتم

211- مجلس انس متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 348

5- ستایش تقوایندگان از نیکی های خداوند ، در مجالس انس خویش در بهشت

یتساءلون . . . إته هو البرّ الرحيم

212- محبوبیت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 4 - 16

16 - تقوایندگان ، محبوبان خدا هستند .

إنّ الله يحب المتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 7 - 14

14 - تقوایندگان ، محبوبان خداوند .

إنّ الله يحب المتقين

213- محمد (صلی الله علیه و آله) از متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 49 - 17

17- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پیروان او ، از تقوایندگان و فرجام نیک از آن ایشان است .

فاصبر إنّ العقبه للمتقين

214- مخالفان متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 55 - 3

3 - طاغیان ، در صف مخالف تقوایندگان اند .

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لِحَسَنٍ مَّأْتَابٍ .. هَذَا وَإِنَّ لِلطَّغْيِينَ لَشَرَّ مَّأْتَابٍ

«هذا» اشاره به سرنوشت خوب متقین است. بر این اساس پیام آیه شریفه می تواند چنین باشد: این سرنوشت تقوایبندگان است؛ اما در مقابل آنان طاغیان هستند که دچار فرجامی بدند.

ص: 349

215- مدح متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 73 - 11

11 - تمجید دربانان بهشت از خوبی ها و پاکدامنی تقواییشان ، در آستانه ورود آنان به بهشت

وقال لهم خزنتها.. .. طبتم

216- مدحهای متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 28 - 5

5 - ستایش تقواییشان از نیکی های خداوند ، در مجالس انس خویش در بهشت

یتساءلون إنه هو البرّ الرحیم

217- مراتب متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 17 - 5

5 - تفاوت درجات تقواییشان با یکدیگر

الأتقی

مراد از تقوا در وصف «الأتقی»، چنانچه تقوای مصطلح باشد، آیه شریفه تنها به بیان فرجام با تقواترین افراد پرداخته و درباره دیگر تقواییشان بیانی ندارد و به تعبیری دیگر می توان گفت: در این آیات غرض تنها مقایسه اوج تقوا با اوج شقاوت است؛ گرچه هیچ فرد متقی به آتش نسوزد و هیچ شقاوتمندی از آن دور نماند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 18 - 1

1 - اهل سخاوت و انفاق که با گذشت از ثروت خویش ، به تزکیه نفس می پردازند ، با تقواترین مردم اند .

الأتقی . الذی یؤتی ماله یتزکی

جمله «یتزگی» حال است و فعل «زکا»؛ یعنی، نمو کرد و صالح شد و نیز به خالص هر چیز و آنچه به منظور پاک کردن ثروت پرداخته می شود، زکات گفته می شود (قاموس). بنابراین باب تفعّل آن - که بر تکلف دلالت دارد، یا به معنای با زحمت خود را رشد دادن و شایسته ساختن است و یا مراد از آن پرداختن زکات مال با جدیت تمام است. برداشت یاد شده، ناظر به معنای اول است.

218- مراقبت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 350

3 - تقوایپیشگان مراقبِ اعمالِ خویش ، اهل بهشت اند .

اتَّقُوا اللَّهَ وَلِتَنْظُرَ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ .. لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ

ارتباط این آیه با آیه قبل، بیانگر برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 17 - 4

4 - مراقبت خویش از تکذیب هدایت های الهی و انذار های او و مصون داشتن خود از پیامد های آن ، از ویژگی های با تقواترین انسان ها است .

الذی کَذَّبَ وَتَوَلَّى . وَسَيَجْزِيهَا الْأَتَقَى

وصف «الأتقی» - به قرینه آیه قبل - ناظر به پرهیز از تکذیب و تولی است؛ بنابراین تمام مؤمنان را شامل است. گفتنی است که محافظت خود از تکذیب و تولی، (مراقبت های دینی) در مقایسه با پرهیز از خسارت های مالی و بدنی، (مراقبت های غیر دینی) مفیدتر و برتر است. از این رو همه افرادی که تقوای دینی دارند، از کسانی که مراقب خطرهای غیر دینی اند؛ متقی تر (أتقی) معرفی شده اند.

219- مسلمانان از متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 49 - 17

17- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پیروان او ، از تقوا پیشگانند و فرجام نیک از آن ایشان است .

فأصبر إن العقبه للمتقين

220- مسؤولیت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 241 - 4,5

4 - پرداخت کالای مناسب و شایسته به زنان مطلقه ، وظیفه تقوایپیشگان و نشانه تقواست .

و للمطلقات .. حقاً علی المتقين

5- رعایت حقوق دیگران ، وظیفه تقوایندگان و نشانه تقواست .

و للمطلقات .. حقاً على المتقين

221- مشکلات دنیوی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 35 - 2

ص: 351

2 - تقوایندگان در دنیا، گرفتار سخنان زشت و یاه سرایی های مخالفان

لا یسمعون فیها لغواً

مژده به نبود بعضی از زشتی ها در بهشت - با توجه به بی شمار بودن آنچه بهشت عاری از آن است - بیانگر این مطلب است که بهشتیان در دنیا، با این امور ناخوشایند مواجه و از آن در رنج خواهند بود.

222- مصونیت اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 5,6

5 - تقوایندگان، از هر بدی و رنجی در قیامت در امان خواهند بود .

الذین اتَّقوا... لا یمسهم السوء

6 - تقوایندگان، به هیچ حزن و اندوهی در قیامت گرفتار نخواهند شد .

الذین اتَّقوا... ولا هم یحزنون

223- مصونیت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 45 - 4

4- تقوایندگان، بندگان خالص خدا و رها شده از وسوسه و سلطه ابلیس

إن المتقین فی جنّات و عیون

در آیه های قبل، مردم به دو گروه تقسیم شدند: 1. پیروان گمراه ابلیس؛ 2. بندگان خالص خدا و سپس جایگاه گروه اول در قیامت، روشن گردید و در این آیه به سرنوشت گروه دوم پرداخته است و از «مخلصین» به «المتقین» تعبیر کرده که بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 19 - 11

11 - متقین، نفوذناپذیر و مصون در برابر تمایلات هواپرستانه ستمکاران

ولا تتبّع أهواء... وإنّ الظلمین... واللّه ولیّ المتّقین

یادکرد وصف «تقوا» برای کسانی که در پرتو ولایت حق قرار دارند و با اطاعت از خدا، از آمال جاهلانه و ظالمانه تبعیت نمی کنند، بیانگر برداشت یاد شده است.

224- معلم متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 34 - 8

ص: 352

8 - خداوند ، بیانگر مثال ها و نمونه هایی از امت های منقرض شده پیشین برای تقواییشان

و مثلاً من الذین خلوا من قبلکم و موعظه للمتّقین

برداشت یاد شده بر این اساس استوار است که لام در «للمتّقین» بیانگر غایت و نتیجه برای «و مثلاً من الذین خلوا من قبلکم» نیز باشد.

225- مقام متّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 15 - 7

7 - تقواییشان ، مقرب پروردگار خویش هستند .

لذّین اتقوا عند ربّهم

بهره مندی از بهشتی که در پیشگاه پروردگار است مستلزم تقرب متّقین نزد اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 76 - 6

6 - متّقین ، محبوب خدا هستند .

فانّ الله يحبّ المتّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 123 - 19

19 - شاکران ، دارای مقامی والاتر از تقواییشان

فاتّقوا الله لعلّکم تشکرون

اگر «لعلّ»، بیان و غایت «فاتّقوا الله» باشد، شکر، هدف و غایت تقواییشگی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 133 - 18

18 - نیل به تقوا ، در گرو اطاعت از خدا و رسول (صلی الله علیه و آله) و فراهم آوردن زمینه آمرزش گناهان

و اطیعوا اللّٰه و الرّسول . . . و سارعوا الی مغفره من ربکم و جنّه ... اعدتّ للمتّ

معنای اینکه به سوی بهشت متّقیان بشتابید، این است که از زمره متّقیان شوید و مخاطبین این دعوت کسانی هستند که به اطاعت از خدا و رسول (صلی الله علیه و آله) و فراهم ساختن موجبات آمرزش، فراخوانده شدند. بنابراین از زمره اهل تقوا شدن به این است که از خدا و رسول او پیروی کرده و کاری کنند که گناهشان آمرزیده شود.

226- مقامات اخروی متّقیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 15

ص: 353

15- متقین در آخرت ، جایگاهی بس خوب دارند .

و لنعم دار المتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 24 - 2

2- متقین ، برخوردار از برترین جایگاه و نیکوترین آسایشگاه در بهشت

أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ . . . أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا أَحْسَنَ مَقِيلًا

آیه شریفه جایگاه اهل بهشت و برخورداری های آنان را، در برابر مجرمان مشخص کرده است؛ اما این که بهشتیان چه کسانی اند، در این آیه از آنان یاد نشده است؛ ولی در آیه 15 اهل بهشت به «متقین» توصیف شده است. ارتباط میان این دو دسته از آیات، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 90 - 3

3 - ظهور ارزش تقوا و مقام متقین در رستاخیز

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 73 - 7

7 - تقوا ، دارای مراتب مختلف و تقوایبندگان برخوردار از جایگاه های گوناگون در بهشت

و سيق . . . إلى الجنة زمراً حتى إذا جاءوها وفتحت أبوابها

تقسیم شدن تقوایبندگان به چند دسته و گروه (زمراً) و نیز ورود آنان از درب های گوناگون بهشت، می تواند بیانگر حقیقت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 55 - 2

2 - متقین در بهشت ، برخوردار از مقامات معنوی ، علاوه بر نعمت های مادی

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهْرٍ . فِي مَقْعَدِ صَدَقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که عبارت «فی مقعد صدق..» نعمتی متفاوت و حقیقتی ممتاز از نعمت باغ ها و نهرها باشد و به تعبیر دیگر، نظر به ارزش های معنوی داشته باشد.

227- مقامات متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 46 - 21

21 - ارجمندی تقوایبشگان در آیین مسیحیت

و آئینه الانجیل . . . هدی و موعظه للمتقین

ص: 354

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 34 - 6

6 - ولایت و سرپرستی بر مسجدالحرام ، تنها شایسته تقوایندگان است .

و ما كانوا أولياؤه إن أولياؤه إلا المتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 57 - 5

5 - تقوایندگان ، دارای مقام و جایگاهی حسرت برانگیز در قیامت

أو تقول لو أن الله هديني لكنت من المتقين

از این که کافران می گویند: اگر خداوند ما را هدایت می کرد از تقوایندگان بودیم، به دست می آید که افراد با تقوا، از چنان مقام والایی برخوردارند که کافران درباره آنان غبطه خورده و آرزو می کنند که ای کاش از زمره آنان بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 73 - 14، 1

1 - تقوایندگان ، پس از حسابرسی اعمالشان ، دسته دسته و گروه گروه به سوی بهشت هدایت خواهند شد .

و وضع الكتب ... و قضی بينهم بالحق ... و سيق الذين اتقوا ربهم إلى الجنة

14 - تقوایندگان ، در بهشت ، جاودانه خواهند ماند .

فادخلوها خلدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 68 - 1

1 - تقوایندگان ، بندگان خاص و راستین خداوند

إلا المتقين . يعباد لا خوف

از این که خداوند، متقین را بنده خود خوانده است (یا عباد)، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 55 - 1

1 - متقین ، برخوردار از جایگاهی والا و زوال ناپذیر ، در پیشگاه خداوند

فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر

راستین بودن جایگاه پرهیزکاران، ممکن است در مقام نوعی مقایسه میان مقامات دنیوی - که ناپایدار و اعتباری است - با درجات آخرت - که پایدار و جاویدانی است - باشد.

228- ملائکه و متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 355

9- متقین ، مورد تکریم و بزرگداشت فرشتگان

المتّقین . الذین تتوفّ -هم الملائکه طیبین یقولون سلم علیکم ادخلوا الجنّه

229- منشأ پاداش متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 37 - 6,8

6- پاداش رسانی به اهل تقوا در قیامت ، اقتضای تدبیر نظام هستی و لازمه ربوبیت خداوند بر جهان است .

جزاء من ربّک . . ربّ السموت و الأرض و ما بینهما

8- نعمت های بهشت و پاداش تقواییشان در آن ، جلوه رحمت گسترده خداوند است .

جزاء من ربّک . . الرحمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 21 - 3

3- خداوند ، تضمین کننده پاداش انفاق گران با تقوا و برآورنده آرزوی آنان در رسیدن به مقام قرب الهی است .

إلّا ابتغاء وجه ربّه الأعلى . و لسوف یرضی

230- منشأ تأمین خواسته های اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 16 - 5

5- تأمین خواسته های متقین در بهشت ، برخاسته از ربوبیت خداوند

لهم فیها ما یشاءون خلدین کان علی ربّک وعداً مستؤلّاً

231- منشأ تسهیل امور متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - خداوند ، در امور تقوا پیشگان ، آسانی پدید می آورد .

من يتق الله يجعل له من أمره يسراً

ص: 356

232- منشأ نجات متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 5

5 - خداوند ، نجات دهنده مؤمنان تقوایسته از گرداب های سخت و بلا های فراگیر

أَتَا دَمْرَنَهُمْ وَ قَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ . . . وَ أَنْجَيْنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 11

11 - اعتراف متقین به نقش اصلی ربوبیت خداوند ، در هدایت آنان به بهشت و نجات از دروخ

فَكَهَيْنَ بِمَا ءَاتَيْهِمْ رَبَّهُمْ وَ وَقِيَهُمْ رَبَّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ

قید «بما آتاهم. . .» می رساند که پارسایان بهشتی، در عین برخورداری از نعمت ها، گرفتار غفلت نشده و مغرور به تقوای خود نمی باشند؛ بلکه توجه دارند که به هر نعمتی رسیده اند و از هر بلایی که رهیده اند جز در پرتو امداد و رهنمودهای رشد آفرین خداوند و الطاف او نبوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 27 - 1

1 - اذعان متقین در بهشت ، به نقش لطف الهی در رهایی آنان از عذاب دوزخ و ورود ایشان به بهشت

فَمَنْ اللّٰهُ عَلَيْنَا وَ وَقَيْنَا عَذَابَ السَّمُومِ

233- منشأ نجات متقین قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 2

2 - خداوند ، مؤمنان تقوایسته قوم عاد و ثمود را از عذاب نازل شده نجات داد .

وَ نَجَّيْنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ

مراد از «الذین آمنوا» - به قرینه سیاق - مؤمنان هر دو قوم عاد و ثمود است.

234- منشأ نجات متقین قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 2

2- خداوند ، مؤمنان تقوایبشه قوم عاد و ثمود را از عذاب نازل شده نجات داد .

و نَجِّينَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا وَ كَانُوْا يَتَّقُوْنَ

مراد از «الَّذِينَ آمَنُوا» - به قرینه سیاق - مؤمنان هر دو قوم عاد و ثمود است.

ص: 357

235- منشأ نعمتهای اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 54 - 3

3 - برخوردار شدن تقوایندگان از بهشت و نعمت های جاویدان آن ، براساس لطف و عنایت خدا به ایشان است ؛ نه به خاطر استحقاق و حق آنان بر خدا .

جنّ-ت عدن .. هذا لرزقنا ما له من نفاذ

تصریح بر خدادادی بودن بهشت و نعمت های آن - در حالی که خدادادی بودن آن بر کسی پوشیده نیست - می تواند گویای حقیقت یاد شده باشد.

236- منشأ هدایت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 11

11 - اعتراف متقین به نقش اصلی ربوبیت خداوند ، در هدایت آنان به بهشت و نجات از دروخ

فكهين بما ءاتيهـم ربهم و وقيهـم ربهم عذاب الجحيم

قید «بما آتاهم ..» می رساند که پارسایان بهشتی، در عین برخورداری از نعمت ها، گرفتار غفلت نشده و مغرور به تقوای خود نمی باشند؛ بلکه توجه دارند که به هر نعمتی رسیده اند و از هر بلایی که رهیده اند جز در پرتو امداد و رهنمودهای رشد آفرین خداوند و الطاف او نبوده است.

237- موعظه متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 66 - 3

3 - کیفر اصحاب سبت ، موعظه و پندی برای اهل تقواست .

فجعلنها .. موعظه للمتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - خداوند ، بیانگر موعظه ها و انذارهایی برای تقوایندگان

و موعظه للمتقین

238- مولای متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 19 - 8

ص: 358

239- میزبان متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 85 - 3

3- خدای رحمان ، در قیامت میزبان تقوایپیشگان (موحدان) خواهد بود .

یوم نحشر المتقین إلی الرحمن وفداً

«وفداً» چه مصدر و بیان کننده نوع حشر باشد و چه به معنای «وافدین» گرفته شود، بر میهمان بودن متقین دلالت دارد؛ با این تفاوت که در صورت دوم، می رساند که حضور آنان در صحنه قیامت فردی نبوده؛ بلکه به صورت گروهی خواهد بود. در این صورت باید گفت: «وفداً» حال مقدره است؛ یعنی، زمان گروهی بودن از زمان حشر متأخر است؛ زیرا آیات بعد به حضور فردی همگان تصریح دارد.

240- نامه عمل متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 49 - 7

7- پرهیز کنندگان از جرم و گناه ، به هنگام مشاهده نامه اعمال خود در قیامت ، بیم و هراس نخواهند داشت .

و وضع الکتب فتری المجرمین مشفقین ممّا فیه

جمله «وضع الکتب» وضع و مشاهده کتاب را به مجرمان اختصاص نداده است، ولی جمله «فتری المجرمین..» تنها، از ترس مجرمان سخن گفته است، بنابراین، دیگران، با مشاهده کتاب خود، اضطرابی نخواهند یافت.

241- نجات اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 31 - 1

1 - تقوایپیشگان در آخرت ، اهل بهشت ، سعادت‌مند و رهیده از عذاب اند .

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا

«مفاز» (مانند «فوز») و «مفازه» مصدر و به معنای دستیابی به خیر و رهایی از شرّ است (لسان العرب). هم چنین ممکن است اسم مکان و کنایه از بهشت نیز باشد که مکان رستگاری و سعادت است. آیات بعد - که بیان «مفازاً» است و از بوستان ها و دیگر لذت های بهشتی سخن می گوید - این احتمال را تقویت می کند.

ص: 359

242- نجات متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 12

12- خداوند ، تقواییشان و درستکاران را از عذاب های استیصال نجات می بخشد .

فنجی من نشاء

از مصادیق مورد نظر برای «من نشاء» علاوه بر پیامبران ، تقواییشان و درستکاران است. آیه قبل (أفلم یسیروا ... و لدار الآخره خیر للذین اتقوا) و ذیل آیه مورد بحث (و لایردّ بأسنا عن القوم المجرمین) قرینه بر این معناست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 72 - 1

1- خداوند ، در پی ورود همگان به دوزخ ، تقواییشان را از آن نجات می دهد .

وإن منکم إلاّ واردھا .. ثمّ ننجی الذین اتقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 1

1 - خداوند ، نجات بخش تقواییشان از عذاب قیامت

ألیس فی جهنّم مثوی للمتکبّرن . وینجی اللّٰه الذین اتقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 4

4 - نجات مؤمنان تقوایشه از عذاب استیصال ، سنت الهی است .

و نَجِّینا الذین ءامنوا و کانوا یتّقون

بنابر این که آیه مربوط به هر دو گروه (عاد و ثمود) باشد، می توان به نوعی سنت بودن نجات مؤمنان را استفاده کرد.

243- نزدیکی بهشت به متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 31 - 1

1 - نزدیک شدن بهشت در قیامت ، به اهل تقوا و قرار گرفتن آن در فاصله ای بسیار نزدیک به ایشان

وَأُزِلْفَتِ الْجَنَّةَ لِلْمُتَّقِينَ

244- نشاط اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 41 - 3

3 - زندگی تقوایبندگان در بهشت ، در اوج آسودگی و شادابی است .

ص: 360

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلِّ وَعَيْون

زندگی در زیر سایه ها و در کنار چشمه سارها، بیانگر برداشت یاد شده است.

245- نشانه های پیروزی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 49 - 11

11- پیروزی نوح (ع) و یارانش بر مخالفان، نشان و دلیلی بر غلبه نهایی تقواییشان مقاوم و صبور، بر کفرپیشگان است.

تلك من أنباء الغيب .. فاصبر إن العقبه للمتقين

246- نشانه های متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 17

17- احسان، از نشانه های متقین

للذين أحسنوا .. و لنعم دار المتقين

247- نعمتهای اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 169 - 21

21 - پرهیزکنندگان از مال و منال نامشروع دنیا در سرای آخرت از نعمتهایی پایدار و سراسر خیر بهره مند خواهند شد.

و الدار الآخرة خير للذين يتقون

متعلق «یتقون» رفتارها و باورهایی است که در آیه شریفه مورد مذمت قرار گرفته است، مانند کسب مال از طریق نامشروع، انتساب اموری نابحق به خداوند و ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 51 - 1,2

1 - تقوایندگان ، در باغ های بهشتی بر تخت ها تکیه می زنند .

متکئین فیها

مقصود از تکیه کردن بهشتیان - به قرینه آیات مشابه - (علی الأرائک متکئین) [سوره یس (36) آیه 56] تکیه زدن آنان بر تخت های بهشتی است.

2 - آرامش کامل تقوایندگان در باغ های بهشتی

متکئین فیها

برداشت یاد شده بر این فرض استوار است که تعبیر «متکئین فیها» کنایه از آرامش کامل باشد؛ زیرا این حالت مربوط به

ص: 361

کسانی است که در آرامش به سر می برند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 52 - 1، 2

1 - تقواییشان در بهشت ، برخوردار از همسرانی علاقه مند که جز به شوهرانشان چشم ندوخته و نظر نمی افکنند .

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لِحُسْنِ مَنَابٍ .. و عندهم قصرت الطرف

مقصود از «قاصرات الطرف» (چشم فروهشتگان) زنانی اند که چشم از دیگران برمی گیرند و تنها به همسران خود می نگرند. این تعبیر، ممکن است کنایه از علاقه مندی شدید زنان بهشتی به همسرانشان باشد.

2 - تقواییشان در بهشت ، برخوردار از زنان چشم فروهشته

و عندهم قصرت الطرف

برداشت یاد شده مبتنی بر این فرض است که مراد از «قاصرات الطرف»، کوتاه کردن از نگاه و فروهشتن اندک چشم از نظر ظاهری باشد. گفتمی است که این نوع نگاه کردن و فروهشتن چشم، خود بر زیبایی و جذابیت زنان می افزاید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 54 - 1

1- ازدواج با حوریان بهشتی ، نعمتی الهی برای متقین

كذلك و زوجنهم بحور عین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 55 - 1

1- تقواییشان بهشتی ، برخوردار از هرگونه میوه مورد تمایل خویش

يدعون فيها بكلّ فكهه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 56 - 4

4- ایمنی از مرگ ، حلاوت بخش نعمت های بهشتی برای متقین

لا يذوقون فيها الموت إلاّ الموتة الأولى

از این که پس از ذکر نعمت های بهشتی به ایمنی آنان از مرگ اشاره شده است؛ مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 15 - 16، 10، 5

5- مؤمنان نیک کردار ، همان « متّقین » بهره مند از نعمت های بهشتی اند .

يدخل الذين ءامنوا وعملوا الصلحـت جنّـت .. مثل الجنّه الّتي وعد المتّقون

در آیات پیشین، سخن از مؤمنان صلاح پیشه بود و اکنون در این آیه بر آنان عنوان «المتّقون» اطلاق شده است. آنچه به اجمال در آیات پیشین به ایشان وعده داده اند، خداوند در این آیه به تفصیل، بیان فرموده است.

10- متّقین در بهشت ، بهره مند از همه میوه ها

و لهم فيها من كلّ الثمرت

ص: 362

16- بهره مندی متقین از نعمت های عالی بهشت ، همراه با زدایش خاطره تلخ لغزش ها از یاد آنان *

و لهم فيها من كل الثمرات و مغفرة من ربهم

مراد از «مغفرة» می تواند، چشم پوشی از لغزش ها پس از ورود به بهشت باشد. در این صورت «مغفرة» به معنای صرف بخشش گناه نیست؛ زیرا اگر بخشیده نشده بودند، وارد بهشت نمی شدند. بنابراین مراد از غفران، ممکن است پوشاندن لغزش ها باشد؛ به گونه ای که دیگر بهشتیان، خود به یاد گذشته نیفتاده و خاطرشان ملول نگردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 19 - 5

5- بهره‌وری متقین از نعمت های گوارای بهشت ، پاداش عملکرد نیک و مداوم خود آنان

كلوا و اشربوا هنيئا بما كنتم تعملون

تعبیر «کنتم تعملون»، ماضی استمراری و دلالت بر مداومت پارسایان بر اعمال نیک دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 55 - 2

2- متقین در بهشت ، برخوردار از مقامات معنوی ، علاوه بر نعمت های مادی

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَ نَهْرٍ . فِي مَقْعَدِ صَدَقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که عبارت «فی مقعد صدق...» نعمتی متفاوت و حقیقتی ممتاز از نعمت باغ ها و نهرها باشد و به تعبیر دیگر، نظر به ارزش های معنوی داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 42 - 1

1- تقوای پیشگان ، برخوردار از انواع میوه های دلخواه در بهشت

و فوقه مما یشتهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 32 - 1,2

1 - تقوایندگان در آخرت ، برخوردار از چندین باغ و تاکستان بزرگ ، با انگوری فراوان

حدائق و أعنبًا

«حدیقه» (مفرد «حدائق») به باغی گفته می شود که اطراف آن را برجستگی های طبیعی یا دست ساز احاطه کرده باشد (لسان العرب). کلمه «حدائق» بدل برای «مفازا» و بیانگر این است که بوستان های متعدد، گوشه ای از جایگاه سعادت و خوشبختی متقین است. نکره آوردن «حدائق» و «أعنبًا»، برای بیان عظمت آنها است.

2 - بهشت ، سرای ناز و نعمت ، همراه با تأمین تمام نیازمندی ها برای تقوایندگان

حدائق و أعنبًا

تأمین انگور و باغ میوه - با آن که از نیازهای ضروری انسان نیستند - نشانگر آن است که بهشتیان در مرحله نیازهای اولیه، کمبودی ندارند و باید از امور دیگری - که به تجملات و تشریفات زندگی مربوط می شود - سخن گفت.

ص: 363

248- نعمتهای متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 90 - 12

12- اقتدار و عزت تقوایندگان صبور و نیکوکار، از نعمت های بزرگ الهی به آنان است .

قالوا یاایها العزیز . . . قد منّ الله علینا

مصدق مورد نظر برای نعمت الهی به یوسف(ع) عزت و اقتدار در سرزمین مصر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 16 - 1

1 - تقوایندگان بهشتی، دریافت کنندگان عطایای پروردگار با رغبت و رضا

ءاخذین ما ءاتیهم ربّهم

واژه «أخذ» در مورد بهشتیان است و به قرینه موضوع می رساند که آنان با اشتیاق هدایای الهی را می پذیرند؛ برخلاف کافران که در قیامت با ناراحتی و به قهر عذاب الهی را می چشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 6

6- رهایی از عذاب دوزخ در پرتو ربوبیت خداوند، خود نعمتی بزرگ برای تقوایندگان

ووقیهم ربّهم عذاب الجحیم

249- نقش اجتماعی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 2

2- اهل تقوا و احسان، همراه با تهجد و عبادت، دارای خدمات اجتماعی و انفاق مالی اند .

کانوا قلیلاً من الّیل ما یهجعون . . . و فی أموالهم حقّ للسّائل و المحروم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 26 - 1

1 - متقین ، در دنیا همواره در اندیشه آخرت و نگران از فرجام اخروی خویش

قالوا إنا كنا قبل في أهلنا مشفقين

«اشفاق» در معنای «ترس و نگرانی» و «خیر خواهی شدید» به کار می رود (القاموس المحيط). در آیه شریفه اگر «فی أهلنا» متعلق به «کنا» باشد، واژه «مشفقین» ظهور در معنای اول و اگر متعلق به «مشفقین» باشد، ظهور در معنای دوم دارد. برداشت بالا بر پایه احتمال اول است.

ص: 364

251- نوح(ع) از متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 49 - 15

15- نوح (ع) و پیروان او، از تقوایبشگان و بهره مند از فرجامی نیک

تلك من أنباء الغیب . . فاصبر إن العقبه للمتقین

252- نیکی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 198 - 13

13 - نیکی در تقوایبشگی است ، و تقوایبشگان نیکوکارند .

لكن الذین اتقوا ربهم . . و ما عند الله خیر للابرار

برداشت فوق بر این مبناست که «ال» در «الابرار»، عهد ذکری و اشاره به «الذین اتقوا» باشد ; یعنی «ما عند الله خیر للذین اتقوا»، بنابراین نام بردن تقوایبشگان به ابرار، اشاره به برداشت فوق است.

253- وراثت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 63 - 1

1- بندگان تقوایبشه خداوند ، وارثان بهشت اند .

تلك الجنة التي نورث من عبادنا من كان تقياً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 74 - 4,5

4 - بهشت جاویدان ، میراث تقوایبشگان

و أورثنا الأرض ننبؤاً من الجنة

5- وراثت بهشت جاويدان ، وعده الهی به تقواپيشگان

صدقنا وعده و اورثنا الأرض ننبؤاً من الجنة

254- ورود متقين به بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9- نحل - 16 - 32 - 14

ص: 365

14- تقوایندگان ، با میل و رغبت وارد بهشت می شوند .

المتّقین. جنّات عدن یدخلونها... یقولون سلم علیکم ادخلوا الجنّه

استعمال فعل «یدخلون» و نیز امر «ادخلوا» همراه با «سلام علیکم» برای ورود متّقین به بهشت، در برابر (ادخلوا جهنم) که فرمانی است به کافران برای ورود به جهنم با یادآوری بد بودن آن، مفید نکته فوق است.

255- ورود متّقین در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 70 - 9

9- راه یابی تقوایندگان به بهشت ، همراه با همسران دنیایی خود ، مایه شادمانی عمیق آنان

ادخلوا الجنّه أنتم و أزواجکم تحبرون

بنابراین که شادمانی بهشتیان به واسطه آن باشد که در بهشت نیز با همسرشان همدم خواهند بود؛ برداشت بالا به دست می آید.

256- ورود همسران بهشتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 70 - 9

9- راه یابی تقوایندگان به بهشت ، همراه با همسران دنیایی خود ، مایه شادمانی عمیق آنان

ادخلوا الجنّه أنتم و أزواجکم تحبرون

بنابراین که شادمانی بهشتیان به واسطه آن باشد که در بهشت نیز با همسرشان همدم خواهند بود؛ برداشت بالا به دست می آید.

257- وعده به متّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 15 - 4

4- زندگی در بهشت جاویدان ، وعده خداوند به تقوایندگان

جنّه الخلد التي وعد المتّقون

1 - بهشت و نعمت های آن مانند انواع میوه ها و نوشیدنی ها و زنان زیبا ، وعده الهی به تقوایندگان

جنّ-ت . . . يدعون فيها بفككه كثيرة و شراب . و عندهم قصرات الطرف أتراب . هذا ما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 10

10 - اعطای کاخ ها و بنا های رفیع به همراه نهر های جاری ، وعده تخلف ناپذیر خداوند به تقوایندگان

لكن الذين اتقوا ربهم لهم غرف . . . وعد الله لا يخلف الله الميعاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 34 - 2

2 - برآورده شدن تمامی خواسته های تقوایندگان ، وعده خداوند به آنان

لهم ما يشاءون عند ربهم

کلمه «عند» برای التزام و وعده به کار می رود؛ مثل «لک عندی. . .» (برای تو پیش من چنین و چنان است).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 74 - 5، 2

2 - بهشت جاودانه ، وعده الهی به تقوایندگان

صدقنا وعده

5 - وراثت بهشت جاویدان ، وعده الهی به تقوایندگان

صدقنا وعده و أورثنا الأرض نتبوا من الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 15 - 1

1 - بهشت و نعمت های آن ، پاداش موعود الهی برای تقوایندگان

الجنة التي وعد المتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 32 - 1

1 - وعده بهشت به متقین ، همپای تهدید کافران به جهنم

یوم نقول لجهنم . . . و أزلت الجنة للمتقين . . . هذا ما توعدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 15 - 1

1 - بهشت وعده اُکید خداوند به اهل تقوا

إنّ المتقین فی جنّات و عیون

258- وعده بهشت به متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 367

1- بهشت ، وعده و نوید خداوند به تقوایپیشگان

مثل الجنة التي وعد المتقون

259- وفاداری متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 70 - 6

6 - انسان با تقوا ، انسانی وفادار به همسر و دل‌بسته به او

ادخلوا الجنة أنتم وأزواجكم

خداوند، به عنوان نوید به اهل تقوا فرموده است: همراه همسران وارد بهشت شوید، از این بشارت روشن می شود که مؤمنان دل‌بسته به همسر بوده و در انتظار این نوید بوده اند.

260- ویژگیهای بهشت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 45 - 3

3- بهشت متقین ، دارای باغ های مختلف و چشمه های گوناگون

إن المتقين في جنّات و عیون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 48 - 3

3- بهشت متقین ، دارای نعمت های مادی و معنوی

إن المتقين في جنّات و عیون . ادخلوها بسلم ءامنین ... علی سرر متقبلین . لایمسّه

261- ویژگیهای حشر متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 85 - 9

262- ویژگیهای متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 5 - 1،2

ص: 368

1 - تنها اهل تقوا مردمی هدایت یافته اند .

هدى للمتقين . . . أولئك على هدى من ربهم

2 - تنها تقوا پیشگان رستگارند .

هدى للمتقين . . . وأولئك هم المفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 6 - 9

9 - تنها تقوای پیشگان ، قادرند که دلایل وحدت تدبیر موجود در جهان آفرینش را درک کنند .

إن فی اختلاف الیل والنهار . . . لآیت لقوم یتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 20

20 - تقوای پیشگان ، منزله از روحیه تکبر

فلبس مشوی المتکبرین . . . ولنعم دار المتقین

از اینکه در برابر گروه متکبر - که جایگاه بدی برای آنان برشمرده شده - متقین را مطرح می کند و برای آنان جایگاهی خوب معرفی می نماید، استفاده می شود که متقین از صفت تکبر مبرّانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 49 - 1,4

1 - خشیت و خداترسی ، در خلوت و دور از منظر مردمان ، از ویژگی های تقوای پیشگان است .

و ذکرًا للمتقین . الذین یخشون ربهم بالغیب

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که «بالغیب» حال برای فاعل «یخشون» باشد.

4 - اهتمام به امر قیامت و ترس و نگرانی از آن ، از ویژگی های تقوای پیشگان است .

و ذکرًا للمتقین . . . وهم من الساعه مشفقون

واژه «اشفاق» از نظر بسیاری از مفسران و اهل لغت، به معنای ترس توأم با اعتنا و اهتمام است (مفردات راغب و ..).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 83 - 7

7 - عاقبت نیک ، ویژه تقوایندگان است .

و العقبه للمتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 69 - 3

3 - تقوایندگان ، به آیات الهی ایمان آورده و در برابر اراده الهی تسلیم اند .

إلا المتقين . يعباد ... الذين ءامنوا بايتنا و كانوا مسلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 369

4 - مراقبت خویش از تکذیب هدایت های الهی و انذار های او و مصون داشتن خود از پیامد های آن ، از ویژگی های با تقواترین انسان ها است .

الذی کذب و تولی . و سیجنبها الأتقی

وصف «الأتقی» - به قرینه آیه قبل - ناظر به پرهیز از تکذیب و تولی است؛ بنابراین تمام مؤمنان را شامل است. گفتنی است که محافظت خود از تکذیب و تولی، (مراقبت های دینی) در مقایسه با پرهیز از خسارت های مالی و بدنی، (مراقبت های غیر دینی) مفیدتر و برتر است. از این رو همه افرادی که تقوای دینی دارند، از کسانی که مراقب خطرهای غیر دینی اند؛ متقی تر (أتقی) معرفی شده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - سخاوت مندی و انفاق گری مداوم ، از ویژگی های با تقواترین افراد است .

الأتقی . الذی یؤتی ماله یتزکی

تداوم، از مضارع بودن فعل «یؤتی» استفاده شده است.

263- هدایت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 2 - 4,5

4 - توان قرآن بر هدایت و تربیت انسان های پرهیزگار ، دلیل و گواهی کافی بر اتقان و حقانیت آن است .

لاریب فیه هدی للمتقین

«هدی للمتقین» به منزله استدلال برای جمله «لاریب فیه» است.

5 - قرآن کتاب هدایت و راهنمای اهل تقوا به مراحل والای آن

هدی للمتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تنها اهل تقوا مردمی هدایت یافته اند .

هدی للمتقین .. أولئک علی هدی من ربهم

6 - دستیابی اهل تقوا به هدایت ، موهبتی است از جانب خدا به آنان

أولئک علی هدی من ربهم

7 - هدایت یافتگی اهل تقوا ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

أولئک علی هدی من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 138 - 1,5,7,9

ص: 370

1 - قرآن، روشن‌گر مردم و هدایت‌کننده تقوایندگان و پندی برای ایشان

هذا بيان للناس و هدى و موعظه للمتقين

بنابر اینکه «هذا» اشاره به قرآن باشد؛ یعنی این قرآن روشن‌گر و

5 - توجه به سنت‌های الهی در جوامع بشری و سرنوشت شوم تکذیب‌کنندگان، هدایت‌گر تقوایندگان و پندی برای آنان

قد خلت من قبلکم سنن ... هدی و موعظه للمتقين

7 - جهانگردی و تأمل در سرنوشت شوم گذشتگان، از عوامل هدایت یافتن و پند پذیرفتن تقوایندگان

فسيروا فى الارض فانظروا ... هذا بيان للناس و هدى و موعظه للمتقين

9 - بیان احکام الهی (لزوم پرهیز از رباخواری، پیروی از خدا و رسول و ...)، روشن‌گر مردم و پندی برای تقوایندگان و هدایت‌کننده آنان

يا ايها الذين امنوا ... هذا بيان للناس و هدى و موعظه للمتقين

برخی برآنند که «هذا»، اشاره به کلیه مسائل و معارفی است که در آیات 130 تا 137 تبیین شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 46 - 17، 16

16 - انجیل، هدایت‌گر تقوایندگان و پندآموز آنان

و آئینه الانجیل ... هدی و موعظه للمتقين

17 - انجیل، در بردارنده هدایت‌های ویژه برای تقوایندگان

فیه هدی و نور ... هدی و موعظه للمتقين

تکرار «هدی» می‌رساند که هدایت دوم (هدی ... للمتقين) هدایتی ویژه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 48 - 6، 8

6- تورات، روشنی‌بخش زندگی و یادآور مسیر هدایت و نیازمندی‌های دینی برای تقوایندگان

و ضیاء و ذکرًا للمتّین

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از «فرقان»، کتاب تورات بوده و کلمه های «ضیاء» و «ذکرًا» در توصیف این کتاب باشد. گفتنی است «ذکر» به معنای یاد و یادآوری است و مقصود از آن - مطابق آن چه نوع مفسران گفته اند - یاد کرد مسائل هدایتی و نیازهای دینی است.

8- تقوایندگان ، برخوردار از نور ، روشنایی و هدایت ویژه الهی در زندگی

و ضیاء و ذکرًا للمتّین

264- همسران بهشتی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 52 - 2، 1

1 - تقوایندگان در بهشت ، برخوردار از همسرانی علاقه مند که جز به شوهرانشان چشم ندوخته و نظر نمی افکنند .

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لِحُسْنِ مَنَابٍ . . . وَعِنْدَهُمْ قَصْرٌ الطَّرَفِ

ص: 371

مقصود از «قاصرات الطرف» (چشم فروهشتگان) زنانی اند که چشم از دیگران برمی گیرند و تنها به همسران خود می نگرند. این تعبیر، ممکن است کنایه از علاقه مندی شدید زنان بهشتی به همسرانشان باشد.

2- تقوایشگان در بهشت، برخوردار از زنان چشم فروهشته

و عندهم قصرت الطرف

برداشت یاد شده مبتنی بر این فرض است که مراد از «قاصرات الطرف»، کوتاه کردن از نگاه و فروهشتن اندک چشم از نظر ظاهری باشد. گفتنی است که این نوع نگاه کردن و فروهشتن چشم، خود بر زیبایی و جذابیت زنان می افزاید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 70 - 4

4- همراهی اهل تقوا در بهشت با همسران دنیوی خویش، پاداش الهی برای آنان

ادخلوا الجنة اتم و أزواجکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 54 - 1, 4

1- ازدواج با حوریان بهشتی، نعمتی الهی برای متقین

كذلك و زوجنهم بحور عین

4- همسران بهشتی تقوایشگان (حوریان)، دارای بدنی سفید و چشمانی جذاب و دلربا

و زوجنهم بحور عین

«حور» (جمع «حوراء»); یعنی، زنانی که سیاهی چشم او کاملاً مشکی و سفیدی آن کاملاً نمایان بوده و بدنی سفید داشته باشند. «عین» (جمع «عیناء»); یعنی، زنان فراخ چشم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبا - 78 - 33 - 1

1 - تقوایشگان در بهشت، بهره مند از حوریانی نارس و نار پستان

كواعب

«کاعب» (مفرد «کواعب») به زنی گفته می شود که پستان هایش برجسته شده باشد. (لسان العرب)

265- همنشینان اخروی متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 33 - 3

3 - تقوایندگان، برخوردار از هم نشینی صمیمانه حوریان جوان در بهشت

أترابًا

در «معجم مقایس اللغه»، «تَرَبُّبٌ» با «خِدْنٌ» (دوست و همراه) به یک معنا گرفته شده است.

ص: 372

266- یوسف (ع) از متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 90 - 7

7- یوسف (ع) و بنیامین از تقوایندگان صبور و از زمره محسنان بودند .

قد منّ الله علينا إنه من يتق ويصبر فإن الله لا يضيع أجر المحسنين

ص: 373

9- متکبران

1- متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 206 - 1,3,8,9,11,12,14

1 - سرسختی ، تکبر و غرور ریاکارانِ مدعی اصلاح (منافقان) ، در مقابل دعوت به تقوا

و من الناس من يعجبك . . . و اذا قيل له اتق الله اخذته العزه بالاثم

3 - سرسختی ، غرور و تکبر برخاسته از گناه ، مانع نصیحت پذیری حاکمان مفسد

و اذا قيل له اتق الله اخذته العزه بالاثم

بنابراینکه «بالاثم»، متعلق به «العزّه» باشد.

8 - حاکمان مفسد ، در حصار سرسختی ، تکبر و غرور برخاسته از گناه خویش هستند .

و اذا تولّى . . . اخذته العزه بالاثم

بنابراینکه «تولی»، به معنای پذیرش حکومت باشد و «باء» در «بالاثم»، سببیه و متعلق به «العزّه» باشد.

9 - حاکمان مفسد در برابر دعوت به تقوا ، به خاطر سرسختی ، تکبر و غرور ، آلوده به گناه می شوند .

اخذته العزه بالاثم

بنابراینکه «باء» سببیه در «بالاثم»، متعلق به «اخذته» باشد.

11 - هیچ کفری جز عذاب جهنّم ، نمی تواند حاکمان مفسد ، سرسخت ، متکبر و مغرور را رام کند .

و اذا تولّى سعى . . . فحسبه جهنّم

12 - جهنّم ، کیفر حاکمان مفسد ، سرسخت و حق ناپذیر

و اذا تولّى سعى . . . فحسبه جهنّم

14 - جهنّم ، اقامتگاه شومی برای متکبران و مفسدان

اخذته العزّه بالاثم فحسبه جهنّم و لبس المهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 102 - 27

27 - کافران ، مردمی مغرور و متکبر *

إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

توصیف «عذاب» به «مهین» (خوار کننده)، اشاره به غرور و تکبر کافران دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 374

5- بنی اسرائیل ، مردمی مغرور به نژاد و دین خویش

لقد اخذنا میثق بنی اسرئیل . . . و حسبوا الا تكون فتنه

بسیاری از مفسران برآنند که ریشه اعتقاد بنی اسرائیل (رهایی از آزمون و مجازات الهی) این بوده که آنان از نسل اسرائیل هستند و به یهودیت و یا نصرانیت منتسب می باشند. آیه 69 که مجرد انتساب به دین را کارساز در سعادت نمی دانست، می تواند اشاره به این نظریه داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 27 - 8

8- سران و اشراف قوم نوح ، گرفتار خوی استکباری و خود برترینی بودند .

فقال الملائه . . ما نریک اتبعک إلا الذین هم اراذلنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 29 - 12

12- کافران ظالم به نفس خویش ، متکبرند .

الکفرین . الذین تتوفّهم الملائکه ظالمی أنفسهم ... فلبس مثنوی المتکبرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 27 - 7،8

7- فرعون فردی متکبر و منکر قیامت و روز حساب بود .

کلّ متکبر لا یؤمن بیوم الحساب

8 - مخالفان رسالت موسی (ع) (فرعونیان) ، گروهی متکبر و منکر قیامت و روز حساب بودند .

کلّ متکبر لا یؤمن بیوم الحساب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- فرعون، فردی متکبر و تجاوزگر بود.

کذلک یطیع الله علی کلّ قلب متکبر جبار. و قال فرعون

از مصادیق مورد نظر متکبر و جبار - به قرینه «و قال فرعون» - فرعون می باشد.

2- آثار سلطه متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 11

11- تسلط متکبران و سرکشان حق ناپذیر بر توده های مردم، از موانع موفقیت پیامبران

و تلک عاد جحدوا بآیت ربهم... و اتبعوا أمر کل جبار عنید

ص: 375

3- اجتناب از پیروی متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 12

12- ضرورت پرهیز از فرمانبری و پیروی متکبران و سرکشان حق ناپذیر

و اتبعوا أمر کل جبار عنید

4- اهمیت سرکوبی متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 5 - 10

10- سرکوبی برتری طلبان و فسادانگیزان ، حتی با توسل به زور و سلب امنیت از آنان ، امری لازم و بایسته است .

بعثنا علیکم عبادًا لنا أولی بأس شدید فجاسوا خلل الدیار

از اینکه خداوند فرموده است: «برای سرکوبی فسادگران بنی اسرائیل نیروهای قدرتمندی گسیل می کنیم» استفاده می شود که افساد، امری منفور و سرکوبی آن، کاری پسندیده و مطلوب است.

5- بخل متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 24 - 3

3 - انسان های خودپسند فخر فروش ، نه تنها خود بخیل اند ؛ بلکه دیگران را نیز به بخلورزی فرمان می دهند .

کلّ مختال فخور . الذین یبخلون و یأمرون الناس بالبخل

6- ختم قلب متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 35 - 10

10 - خداوند ، بر قلب هر متکبر تجاوزگری ، مهر می زند و او را از فهم درست حقایق الهی محروم می سازد .

كذلك يطبع الله على كل قلب متكبر جبار

به هر متجاوزى كه از قانون بگذرد، «جبار» گویند. (قاموس المحيط).

ص: 376

7- دشمنی متکبران صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 9 - 2

2 - جبهه ضد توحیدی در صدراسلام ، متشکل از گروهی نادان ، متکبر و استکبارپیشه

و من الناس من یجدل فی الله بغیر علم . . . ثانی عطفه

8- ذلت اخروی متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 60 - 6

6 - کسانی که از عبادت خداوند کبر میورزند ، با خواری و ذلت به دوزخ وارد خواهند شد .

إنّ الذین یستکبرون عن عبادتی سیدخلون جهنّم داخرین

«داخرین» (از ماده «دَخَرَ») مرادف «صغر و ذلّ» (کوچک و ذلیل شد) بوده و حال برای ضمیر «سیدخلون» است.

9- سرزنش متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 36 - 18

18 - خداوند کسانی را که با تکبر و فخرفروشی با خویشان و همسایگان خویش برخورد می کنند ، دوست ندارد .

و بالوالدین احساناً . . . انّ الله لا یحبّ من کان مختالاً فخوراً

10- شومی جایگاه متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 29 - 10

10- جایگاه متکبران ، بد جایگاهی است .

فلبئس مثوی المتکبرین

«مثنوی» اسم مکان از «ثوی» به معنای اقامت گاه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 76 - 6

6 - جایگاه متکبران در قیامت ، جایگاهی بد و ناگوار خواهد بود .

فبئس مثنوی المتکبرین

ص: 377

11- عذاب اخروی متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 49 - 5

5- مراتب شدید و هلاکت بار عذاب دوزخ ، متوجه گناه پیشگان مغرور و پیشوایان کفر و نه همه گنه کاران *

طعام الأثیم کالمهل . . . ثم صبّوا فوق رأسه ... ذق إنک أنت العزیزالکریم

از مبالغه نهفته در «الأثیم» و نیز وصف «العزیزالکریم»، این احتمال شکل می گیرد که عذاب های شدید مطرح شده در این آیات، برای هر گنه کاری نیست؛ بلکه مخصوص دارندگان اوصاف یاد شده است.

12- فرجام شوم متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 29 - 10

10- جایگاه متکبران ، بد جایگاهی است .

فلبس مثنوی المتکبرین

«مثنوی» اسم مکان از «ثوی» به معنای اقامت گاه است.

13- کیفر اخروی متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 60 - 9

9 - «عن الصادق (ع) قال : إن فی جهنم لوادياً للمتکبرین یقال له سقر ، شکى إلى الله شدّه حرّه [و] سأله أن یتنفس فأذن له فتنفس فأحرق جهنم ؛

از امام صادق(ع) روایت شده در جهنم وادی است برای متکبران به نام «سقر» که از شدت حرارتش به خدا شکایت کرد و از او خواست تا نفسی بکشد، و خدا به او اجازه تنفس داده، پس نفس کشید که در پی آن جهنم سوزان گردید».

14- مبعوضیت متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - متکبران تجاوزگر ، مورد بغض و دشمنی خدا و مؤمنان هستند .

کبر مقتاً عند الله و عند الذين ءامنوا كذلك يطبع الله على كل قلب متكبر جبار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 23 - 4

4 - خداوند ، آدم های خودپسند و فخر فروش را دوست ندارد .

ص: 378

و الله لا يحب كل مختال فخور

در جایی که شخص، گرفتار عجب و خودپسندی گردد، گفته می شود: «اختال الرجل» (مصباح المنیر). بنابراین «مختال»؛ یعنی، فرد خودپسند.

15- متکبران اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 4

4 - تکبر و گردن فرازی گروهی از اهل کتاب در برابر خداوند، موجب کفر و انکار قرآن از سوی آنان

انّ من اهل الكتب لمن يؤمن .. خاشعين لله

16- متکبران در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 29 - 9

9- جایگاه متکبران، جهنم است.

فادخلوا .. جهنم ... فلبس مئوی المتکبرین

«بئس» فعل ذم است و مخصوص به ذم - که کلمه جهنم باشد - محذوف است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 60 - 5

5 - جهنم، جایگاه همیشگی متکبران

أليس في جهنم مئوی للمتکبرین

«مئوی» (اسم مکان از ماده «ثواء») به معنای اقامت توأم با استمرار است؛ یعنی، جایگاه همیشگی و دائمی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 72 - 8

8- جهنم، جایگاه همیشگی متکبران

فیس مثنوی المتکبرین

«مثنوی» (اسم مکان از ماده «ثواء») به معنای اقامت توأم با استمرار است؛ یعنی، جایگاه همیشگی و دائمی.

17- متکبران در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 76 - 6

ص: 379

6 - جایگاه متکبران در قیامت ، جایگاهی بد و ناگوار خواهد بود .

فبئس مثوی المتکبرین

18- متکبران قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 7

7- قوم عاد ، متشکل از سرانی متکبر و سرکش و توده هایی پیرو و مطیع

و اتبعوا أمر کل جبار عنید

19- متکبران و شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 38 - 11

11 - شیطان ، همراه باریکاران ، بخیلان و متکبران

الذین یبخلون . . . و الذین ینفقون اموالهم رءاء الناس ... و من یکن الشیطان له قرین

مراد از «من یکن . . .» تمام کسانی هستند که در این آیه و آیه قبل مورد مذمت قرار گرفتند.

20- محرومیت متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 40 - 1

1 - تکذیب کنندگان آیات الهی و آنان که از سر تکبر و خودبرتربینی معارف الهی را نپذیرند، از رحمت‌های ویژه الهی در دنیا محرومند.

ان الذین کذبوا بآیتنا و استکبروا عنها لا تفتح لهم أبواب السماء

چنانچه جمله «لا تفتح . . .» بیان محرومیتی باشد که در دنیا دامنگیر تکذیب کنندگان می شود، گشوده نشدن درهای آسمان برای آنان، کنایه از شامل نشدن رحمت‌های خاص الهی بر آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - خداوند ، متکبران و خودبزرگ بینان را از درک آیات و معارف خویش بازمی دارد .

سأصرف عن آیتی الذین یتکبرون فی الأرض

کلمه «صرف» آنگاه که با «عن» متعدی شود، به معنای بازداشتن و مانع شدن است. و بازداشتن از آیات الهی یا به معنای مانع شدن از فهم آیات است و یا به معنای بازداری از ایمان به آیات و یا جلوگیری از ابطال و از میان بردن آنهاست. تنها معنای اول با همه فrazهای آیه متناسب است.

ص: 380

17 - خداوند به قوم موسی هشدار داد که متکبران و ناباروان ایشان را از درک تورات و معارف آن باز خواهد داشت .

و أمر قومک یاخذوا بأحسنها . . سأصرف عن آیتی الذین یتکبرون فی الأرض

مصدق مورد نظر برای آیه مورد بحث، با توجه به آیات پیشین، متکبران و متمردان قوم موسی هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 76 - 16

16 - انسان های مغرور و سرمست ، محروم از لطف و محبت خداوند

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 18 - 7

7 - خودبزرگ بینانِ فخر فروش ، از محبت و لطف الهی محروم اند .

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

«مختال» به معنای تکبر است (قاموس المحيط).

21- مسؤولیت ناپذیری متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 11 - 2

2 - خود برترینان و مدعیان کمک های مالی سنگین ، از تکالیف سخت شانه خالی می کنند .

فلا اقتحم العقبه

22- هشدار به متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 40 - 7

7- امکان زوال نعمت های مادی ، هشدار به دنیاگرایان مغرور است .

یرسل علیها حساباً من السماء فتصبح صعیداً زلّقا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 81 - 3

3- فرجام شوم قارون ، درس عبرتی است برای همه ثروتمندان مغرور و طغیانگر .

إنّ قارون . . . فبغی علیهم . . . فحسفنا به و بداره الأرض

ص: 381

23- هشدار به متکبران بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 146 - 17

17 - خداوند به قوم موسی هشدار داد که متکبران و ناباروان ایشان را از درک تورات و معارف آن باز خواهد داشت .

و أمر قومک یاخذوا بأحسنها . . سأصرف عن آیتی الذین یتکبرون فی الأرض

مصدق مورد نظر برای آیه مورد بحث، با توجه به آیات پیشین، متکبران و متمردان قوم موسی هستند.

ص: 382

1- آثار انفاق به متکدیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 6

6 - انفاق به سائلان و محرومان ، از عوامل دستیابی به بهشت و نعمت های آن

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ . . . وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالمَحْرُومِ

2- ادای حقوق متکدیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 35 - 4

4 - انجام دادن دائم نماز ، ادای حق سائلان و محرومان جامعه ، تصدیق روز جزا و هراس از عذاب الهی ، از موجبات ورود به بهشت

إِلَّا المَصْلِينَ . . . وَالذِّينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ . . . وَالذِّينَ يَصَدَّقُونَ بِیَوْمِ الدِّينِ . . . أُولَئِكَ

3- انفاق به متکدیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 1

1 - بخشی از اموال محسنان تقوایی ، اختصاص به سائلان و محرومان دارد .

وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالمَحْرُومِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 25 - 1

1 - اختصاص دادن مقدار معینی از اموال خود به سائلان و محرومان جامعه ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین است .

وَالذِّينَ فِي أَمْوَالِهِمْ . . . لِّلسَّائِلِ وَالمَحْرُومِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 10 - 3

3 - لزوم انفاق به کمک خواهان مستمند

و أمّا السائل فلا تنهر

4- اولویت انفاق به متکدیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 25 - 3

3 - اولویت داشتن کمک به استمداد و درخواست کنندگان ، بر دیگر محرومان جامعه

للسائل و المحروم

تقدیم ذکری «سائل» بر «محروم»، می تواند بیانگر تقدیم رتبی آن باشد.

5- اهمیت انفاق به متکدیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 5

5 - لزوم توجه به محرومان عفیف و ناشناخته جامعه و اکتفا نکردن به انفاق بر سائلان و درخواست کنندگان

وفی أموالهم حقّ للسائل و المحروم

از مقابله «محروم» با «سائل»، استفاده می شود که در جامعه برخی از نیازمندان، روی سؤال ندارند و در نتیجه ناشناخته می مانند. اهل تقوا از این گروه غافل نیستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 25 - 4

4 - لزوم انفاق و کمک به سائلان و محرومان جامعه ، افزون بر پرداخت زکات و خمس

للسائل و المحروم

انفاق به سائلان و محرومان جامعه - همان گونه که مفسران یادآور شده اند - پیش از واجب شدن زکات و خمس مقرر شده است. از آن جایی که دلیل قاطعی بر نفی این فریضه و یا تبدیل آن به زکات و خمس به دست نیامده است؛ می توان مطلب یاد شده را استفاده کرد.

6- اهمیت رفع مشکلات اقتصادی متکدیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 7

ص: 384

7- تقدم رسیدگی به حال سائلان و محرومان و رفع محرومیت از آنان ، بر دیگر محرومان جامعه

و فی أموالهم حقّ للسائل والمحروم

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که تقدم سائلان بر محرومان، ممکن است به این خاطر باشد که سائلان، آبروی خود را در کف نهاده و به پرسش می پردازند و این کار معمولاً از سر استیصال و درماندگی انجام می گیرد. از این رو لازم است در انفاق و امداد، آنان را در اولویت قرار داد.

7- تأمین منافع متکدیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 25 - 5

5- تعدیل اقتصادی به نفع سائلان و محرومان جامعه و مخالفت با زراندوزی ، سیاست اقتصادی اسلام

و جمع فأوعی ... إلا المصلین ... و الذین فی أموالهم حقّ معلوم . للسائل والمحرو

دو آیه مورد بحث - که در توصیف مؤمنان است - در مقابل جمله «و جمع فأوعی» - که در وصف کافران توانگر بود - قرار دارد. از مجموع این توصیف ها، می توان به مطلب یاد شده پی برد.

8- حقوق متکدیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 3

3- نیازمندان سائل و محرومان ، دارای حق در مال ثروتمندان جامعه

و فی أموالهم حقّ للسائل والمحروم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 25 - 2

2- سائلان و محرومان جامعه ، دارای حق در اموال توانگران و شریک ثروت آنان

و الذین فی أموالهم حقّ معلوم . للسائل والمحروم

9- نهی از رد متکدیان

1 - خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را از رد درخواست گدایان و راندن خشونت آمیز آنان از خود ، برحذر داشت .

وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ

«نَهْرٌ» (مصدر «لاتنهر»); یعنی، کسی را با فریاد خشونت آمیز از خود راندن. (مفردات راغب)

2 - راندن سائل از خود و بازداشتن او از تقاضای کمک ، رفتاری ناپسند و مورد نهی خداوند

ص: 385

10- نهی از غضب بر متکدیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 10 - 1

1 - خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را از رد درخواست گدایان و راندن خشونت آمیز آنان از خود ، برحذر داشت .

وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَاتَنْهَرْ

«نَهْرٌ» (مصدر «لاتنهر»); یعنی، کسی را با فریاد خشونت آمیز از خود راندن. (مفردات راغب)

ص: 386

11- متوکلان

1- متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 81 - 16

16 - خداوند ، وکیلی کفایت کننده برای انسان متوکل

و توکل علی الله و کفی بالله وکیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 89 - 20،21

20 - شعیب (ع) و همگامان مؤمنش ، انسانهایی متکی به خدا و بهره مند از روحیه توکل

علی الله توکلنا

21 - پیامبران ، انسانهایی متکی به خدا و متوکل بر او

علی الله توکلنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 39 - 13

13 - مؤمنان ، متکی به مشیت و نیروی الهی اند ، نه مال و فرزند .

لولا .. قلت ما شاء الله لا قوه الا بالله ان ترن انا اقل منك مالا وولداً

2- اتکای متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 3 - 5

5 - خداوند ، وکیل و کارسازی کفایت کننده ، برای توکل کنندگان است .

و توکل علی الله و کفی بالله وکیلاً

3- امداد به متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 123 - 13

13- خداوند، توکل کنندگان بر وی را یاری می دهد.

و توکل علیه و ما ربک بغفل عما تعملون

از بیان آگاهی خدا پس از توصیه به توکل (و توکل علیه)، برداشت فوق استفاده می شود.

4- پاداش متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 59 - 1

1 - پاداش صبرپیشگان متوکل بر خدا، بسی ستوده و نیکو است.

نعم أجر العملین . الذین صبروا و علی ربهم یتوکلون

«الذین» بدل برای «العاملین» است.

5- تفضل به متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 59 - 9

9 - وعده خداوند به برخورداری متوکلان از عطا و تفضلش

وقالوا حسبنا الله سیؤتینا الله من فضله

آیه فوق در مقام تعلیم به انسان است و بی تردید آنچه خداوند تعلیم دهد، منطبق با واقعیت می باشد در نتیجه جمله «سیؤتینا» حاکی از عطای الهی به متوکلان است.

6- حامی متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13- خداوند، حامی و پشتیبان مؤمنان و توکل کنندگان بر او

ینی توکلت علی الله... إن ربی علی صرط مستقیم

7- حمایت از متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 388

11 - ناباوری به حمایت خدا از متوکلان ، نشانه بیمار دلی و ضعف ایمان است .

إذ يقول المنافقون و الذين في قلوبهم مرض . . . فإن الله عزيز حكيم

برداشت فوق با توجه به توضیح برداشت قبل به دست می آید.

8- صبر متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 18 - 18

18- توکل کنندگان بر خداوند ، انسانهایی صبور و مقاومند .

فصبر جميل والله المستعان على ما تصفون

9- فضایل متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 36 - 8

8 - اهل ایمان و توکل کنندگان به خداوند ، برخوردار از نعمت های برتر و جاودان اخروی

خير و أبقى للذين ءامنوا و على ربهم يتوكلون

10- متوکلان بر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 84 - 10

10 - راه یافتگان از مرحله ایمان به مقام تسلیم ، بر توکل به خدا توانمندند .

إن كنتم ءامنتم بالله فعليه توكلوا إن كنتم مسلمين

11- مراد از متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14- « سئل أبو عبد الله (ع) عن قول الله : « و على الله فليتوكل المتوكلون » قال : الزارعون ؛

از امام صادق (ع) در پاسخ سؤال از سخن خدا «و على الله فليتوكل المتوكلون» روایت شده است که فرمود: [مراد از متوکلان-
کشاورزانند].

ص: 389

12- مصونیت متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 99 - 1,3

1- شیطان، از هرگونه سلطه گری بر مؤمنان متوکل بر خدا ناتوان است.

الشیطن الرجیم . إنه لیس له سلطن علی الذین ءامنوا و علی ربهم یتوکلون

لفظ «سلطان» چون با «تنوین» آمده و بعد از حرف نفی قرار گرفته است، دلالت بر نفی مطلق می کند.

3- تنها مؤمنان متوکل بر خداوند، از سلطه شیطان در امانند.

إنه لیس له سلطن علی الذین ءامنوا و علی ربهم یتوکلون

برداشت فوق، با توجه به این است که آیه در مقام بیان نقش شیطان نسبت به تمامی انسانهاست و استثنا کردن مؤمنان متوکل - به صورت جمله وصفیه - دلیل بر حصر است. گفتنی است آیه بعد (إنما سلطانه علی الذین یتولّونه ...) مؤید همین برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 100 - 4

4- تنها مؤمنان و متوکلان بر خدا، رهیده از سلطه شیطانند.

لیس له سلطن علی الذین .. . إنما سلطنه علی الذین یتولّونه و الذین هم به مشرکون

13- مقامات متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 2 - 6

6- انسان مّوحد و متکی به خداوند، انسانی هدایت یافته است.

و جعلنه هدّی . . . ألاّ تتخذوا من دونی وکیلاً

«أن» در «ألاّ تتخذوا» برای تفسیر عبارت «جعلناه هدّی لبنی اسرائیل» است و توحید و عدم اتکا به غیر خدا را مظهر و مصداق هدایت معرفی می کند. بنابراین مّوحد، شخص هدایت یافته است.

14- منشأ بی نیازی متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 3 - 4

4 - خداوند ، کفایت کننده امور متوکلان و بی نیازکننده آنان است .

و من یتوکل علی الله فهو حسبه

ص: 390

15- نشانه های متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 38 - 18

18 - خدا را تکیه گاه خویش قرار دادن و توکل کردن به او در عرصه های زندگی ، از نشانه های متوکلان حقیقی است .

علیه یتوکل المتوکلون

16- نعمتهای اخروی متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 36 - 8

8 - اهل ایمان و توکل کنندگان به خداوند ، برخوردار از نعمت های برتر و جاودان اخروی

خیر و أبقى للذین ءامنوا و علی ربهم یتوکلون

17- وعده به متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 59 - 9

9 - وعده خداوند به برخورداری متوکلان از عطا و تفضلش

و قالوا حسبنا الله سیؤتینا الله من فضله

آیه فوق در مقام تعلیم به انسان است و بی تردید آنچه خداوند تعلیم دهد، منطبق با واقعیت می باشد در نتیجه جمله «سیؤتینا» حاکی از عطای الهی به متوکلان است.

18- ویژگیهای متوکلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 18 - 18

18- توکل کنندگان بر خداوند ، انسانهایی صبور و مقاومند .

19- هدایت متوکلان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

10 - اسراء - 17 - 2 - 6

6- انسان موحّد و متکی به خداوند ، انسانی هدایت یافته است .

ص: 391

و جعلنه هدی . . . ألا تتخذوا من دونی وکیلاً

«آن» در «ألا تتخذوا» برای تفسیر عبارت «جعلناه هدی لبنی اسرائیل» است و توحید و عدم اتکا به غیر خدا را مظهر و مصداق هدایت معرفی می کند. بنابراین مؤحد، شخص هدایت یافته است.

ص: 392

12- متهمدان

1- استقامت متهمدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 6 - 8

8 - انسان های اهل تهجد ، استوارتر و با صلابت تر از دیگران در کردار و گفتار

إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْأًا

یکی از احتمالات مطرح در آیه شریفه، این است که «ناشئه» صفت برای موصوف محذوف است؛ یعنی، «إِنَّ النَّفْسَ النَّاشِئَةَ فِي اللَّيْلِ». گفتنی است که برداشت یاد شده بر این اساس است که مفضل علیه «أشدّ» و «أقوم»، انسان های غیر متهمد باشند؛ یعنی، «النفس الناشئه في الليل هي أشدّ وطناً... من النفس الغير الناشئه فيه».

2- چشم روشنی متهمدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 17 - 2

2 - چشم شب زنده داران و انفاق کنندگان در راه خدا ، به پاداش های وصف ناپذیر الهی ، روشن است .

تتجافى جنوبهم عن المضاجع .. فلا تعلم نفس ما أخفى لهم من قره أعين

«قره» احتمال دارد از «قرّ» به معنای «قرار گرفتن» باشد که کنایه از رضایت و چشم ندوختن به چیزی دیگر است و احتمال دارد از «قرّ» به معنای «سردی» باشد که کنایه از خوشحالی و چشم روشنی است. برداشت بالا براساس احتمال دوم است.

3- علم متهمدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 15

15 - شب زنده داران عابد و آخرت جوین امیدوار به رحمت الهی ، عالمان راستین و آگاهان به حقایق هستی اند .

أَمْنَ هُوَ قَتَاءُ اللَّيْلِ .. وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ

برداشت بالا مبتنی بر این احتمال است که «الذین یعلمون»، اشاره به کسانی داشته باشد که در صدر آیه شریفه از آنان

سخن به میان آمده است.

4- فضایل متهمدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 6 - 8

8 - انسان های اهل تهجد ، استوارتر و با صلابت تر از دیگران در کردار و گفتار

إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْءًا

یکی از احتمالات مطرح در آیه شریفه، این است که «ناشئه» صفت برای موصوف محذوف است؛ یعنی، «إِنَّ النَّفْسَ النَّاشِئَةَ فِي اللَّيْلِ». گفتنی است که برداشت یاد شده بر این اساس است که مفضل علیه «أشدّ» و «أقوم»، انسان های غیر متهمجد باشند؛ یعنی، «النفس الناشئه في الليل هي أشدّ وطناً... من النفس الغير الناشئه فيه».

ص: 394

1- آداب تنزیه متهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 7

7 - آغاز به تنزیه خداوند ، به هنگام پاک دانستن دامن متهمی از آلودگی ، از آداب قرآنی است .

و لولا إذ سمعتموه قلتم . . . سبحنک

2- اقرار از متهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 62 - 4

4- اعتراف گرفتن از متهمان و مجرمان در منظر همگان ، از شیوه های محاکمه و کیفر دادن در میان قوم بت پرست ابراهیم

قالوا فأتوا به علی أعین الناس . . . قالوا أنت فعلت هذا بالهتنا یا برهیم

متهمان

3- بازجویی از متهمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 74 - 6

6- سابقه نیک متهمان و سوگند آنان بر بی گناهی ، مانع جواز بازرسی و تحقیق درباره اتهام آنان نمی شود .

قالوا تالله لقد علمتم . . . فما جزؤه إن کنتم کذبین

از آن جا که کارگزاران یوسف به حسن سابقه فرزندان یعقوب اعتنایی نکردند و به سوگند آنان بر بی گناهی خویش وقعی ننهادند ، می توان برداشت فوق را استفاده کرد.

4- جواز بازجویی از متهمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 72 - 2

2- مشروعیت بازجویی و توقیف متهمانی که مجرم در میان آنان است .

إنکم لسرقون .. قالوا نفقد صواع الملك و لمن جاء به حمل بعير

5- جواز بازداشت متهمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 72 - 2

2- مشروعیت بازجویی و توقیف متهمانی که مجرم در میان آنان است .

إنکم لسرقون .. قالوا نفقد صواع الملك و لمن جاء به حمل بعير

6- حسن پیشینه متهمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 74 - 6

6- سابقه نیک متهمان و سوگند آنان بر بی گناهی ، مانع جواز بازرسی و تحقیق درباره اتهام آنان نمی شود .

قالوا تالله لقد علمتم .. فما جزؤه إن كنتم كذبین

از آن جا که کارگزاران یوسف به حسن سابقه فرزندان یعقوب اعتنایی نکردند و به سوگند آنان بر بی گناهی خویش وقعی ننهادند ، می توان برداشت فوق را استفاده کرد.

7- حقوق متهمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 94 - 9

9- لزوم فرصت دادن به متهمان برای دفاع از خود

لأتأخذ بلحيتي و لأبرأسي إني خشيت

8- سوگند متهمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 74 - 6

6- سابقه نیک متهمان و سوگند آنان بر بی گناهی ، مانع جواز بازرسی و تحقیق درباره اتهام آنان نمی شود .

قالوا تالله لقد علمتم .. فما جزؤه إن كنتم كذبین

از آن جا که کارگزاران یوسف به حسن سابقه فرزندان یعقوب اعتنایی نکردند و به سوگند آنان بر بی گناهی خویش وقعی ننهادند ، می توان برداشت فوق را استفاده کرد.

ص: 396

14- مثال

1- بهترین مثال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 27 - 2

2 - مثل های قرآن ، بهترین و سودمندترین مثل ها است .

و لقد ضربنا للناس فی هذا القرآن من کلّ مثل

تکثیر «مثل» دلالت بر تعظیم و شرافت دارد؛ یعنی، یعنی مثل های قرآن بهترین و سودمندترین مثل ها است.

2- فواید مثال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 45 - 13

13- نقش مؤثر مثل ها و نمونه های عینی تاریخی در هدایت و درس آموزی انسان

و تبیین لکم کیف فعلنا بهم و ضربنا لکم الأمثال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 76 - 2

2- استفاده خداوند از مثل و مانند ، برای تقریب مفاهیم وحی به ذهن توده مردم

و ضرب الله مثلاً رجلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 32 - 1

1- پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به استفاده از تمثیل و ترسیم نمای کفر و ایمان در غالب گفتوگوی کشاورزی رفاه مند با هم صحبتی کم ثروت شد .

و اضرب لهم مثلاً رجلین

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

10 - کہف - 18 - 45 - 1

ص: 397

1- پیامبر ، وظیفه دار استفاده از تمثیل برای بیان حقیقت زندگی دنیا و ناپایداری آن است .

و اضرب لهم مثل الحیوه الدنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 35 - 22

22 - امکان شناخت اوصاف خداوند (نور و . . .) ، از طریق تشبیه و تمثیل

اللّه نور السموت و الأرض مثل نوره کمشکوه . . . و یضرب اللّه الأمثل للناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 43 - 1

1 - استفاده خداوند ، از مثل برای تبیین دقایق معارف آسمانی

مثل الذین اتّخذوا من دون اللّه أولیاء کمثل العنکبوت اتّخذت بیئاً . . . و تلک الأم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 28 - 20، 6، 5

5 - استفاده از تمثیل ، جهت تفهیم معارف والای دینی ، از روش های تبلیغی قرآن

ضرب لکم مثلاً من أنفسکم . . . کذلک نفصلّ الأیت

لام «لکم» برای تعلیل و در نتیجه، بیان کننده این نکته است که بیان مثل ها، به خاطر تفهیم دقیق است. «من» در «من أنفسکم» برای ابتدا و به منظور بیان این است که مثل از خود شما زده می شود که دقیقاً برایتان قابل فهم است.

6 - به کارگیری تمثیل و تشبیه ، برای بیان دقیق مبانی دینی ، امری سودمند و مفید

ضرب لکم مثلاً

20 - خداوند ، به تشریح و تبیین آیات خود برای مردم ، با استفاده از تمثیل های روشن ، اهتمام دارد .

ضرب لکم مثلاً . . . کذلک نفصلّ الأیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مأمور مثل زدن و نمونه آوردن از مردم گذشته، برای پندگیری و درس آموزی مردم

و اضرب لهم مثلاً أصحاب القریه

5- مثل زدن و ارائه نمونه های تاریخی، از روش های تربیتی - هدایتی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و اضرب لهم مثلاً أصحاب القریه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 10 - 4

4- حسن استفاده از ملموس ترین نمادها، برای هدایت و درس آموزی خلق *

و النخل باسقت لها طلع نضید

برداشت یاد شده بدان احتمال است که اختصاص به ذکر یافتن «نخل» از میان همه درختان و «خرما» از میان همه میوه ها، از آن جهت باشد که نخل و خرما، اساسی ترین نقش را در زندگی عرب عصر نزول داشته است.

ص: 398

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 24 - 2

2 - لزوم استفاده از شیوه های مختلف تمثیلی و داستانی ، برای تفهیم حقایق به مردمان

إِنَّهُ لَحَقُّ مِثْلٍ مَا أَنْتُمْ تَنْطِقُونَ . هل أتیک حدیث ضیف ابرهیم

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند در آیه قبل، از تمثیل و در این آیه از بیان سرگذشت میهمانان گرامی ابراهیم(ع) در جهت حقانیت وعده های خویش بهره جسته است.

3- نقش مثال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 266 - 11

11 - بیان آیات الهی (احکام و معارف دینی) همراه با تمثیل ، ابزار و زمینه ای برای اندیشیدن انسان

كذٰلِكَ يَبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ الْاٰيٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُوْنَ

مثال ها

4- تمثیل به پشه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 26 - 2،3،8،16

2 - خداوند ، در تبیین برخی حقایق ، حشره ای چون پشه و بزرگتر از آن را در مثل های قرآنی به کار برده است .

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَحْيٰ أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةٌ فَمَا فَوْقَهَا

گفتنی است که در لسان العرب آمده است: بعوض از خانواده مگسهاست و بعوضه مفرد آن است.

3 - خداوند در تبیین حقیقت از تمثیل به حشره ای همانند پشه ، پروا و شرمی ندارد .

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَحْيٰ أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةٌ فَمَا فَوْقَهَا

«استحیاء» از «حیاء» به معنای خجالت کشیدن و شرم کردن است و «بعوضه» به معنای پشه می باشد.

8 - کافران ، تمثیل به پشه و مانند آن را امری ناروا ، نامعقول و به دور از شأن خداوند می پنداشتند .

و أما الذین کفروا فبقولون ماذا أراد الله بهذا مثلا

با توجه به اینکه کفرپیشگان قرآن را نپذیرفته بودند معلوم می شود: جمله «ماذا أراد الله . . .» خداوند چه هدفی را از این مثلها تعقیب می کند» بدین معنا نیست که آنان باور داشتند که این مثلها از جانب خداوند است و در توجیه آنها در مانده بودند؛ بلکه مقصود آنان این بود که چون آن گونه مثلها ناپسند، بی هدف و نامعقول است، نمی تواند نازل شده از جانب خداوند باشد.

16 - از امام صادق (ع) روایت شده که فرمود: «إنما ضرب الله المثل بالبعوضه لأن البعوضه على صغر حجمها خلق الله فيها جميع ما خلق في الفيل مع كبره و زيادة عضوين آخرين؛

خداوند مثل به پشه زده؛ چون پشه با کوچکی جسمش تمام آنچه را خداوند در فیل با آن تنومندی جمع کرده است، دارد و حتی دو عضو زیادتراز فیل دارد . . .».

ص: 399

5- تمثیل به حیوان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 171 - 1

1 - مثل کفرپیشگان، مثل حیوانی است که از درک شنیده ها ناتوان است .

و مثل الذین کفروا کمثل الذی ینعق بما لایسمع

«نعق» (مصدر ینعق) به معنای: نهیب چوپان بر گوسفندان و امر و نهی اوست و مراد از «ما لایسمع» گوسفند و مانند آن می باشد. به گفته مفسران در آیه شریفه، کافران لجوج به گوسفندان و دعوت کنندگان به معارف دین به چوپان تشبیه شده اند. بر این مبنا بخشی از مشبه ذکر نشده و تقدیر کلام چنین است: مثل الذین کفروا و الذی یدعوهم الی الایمان کمثل الذی

6- تمثیل به دهقان غافل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 24 - 2

2 - دنیامداران، به دهقانی می مانند که مزرعه خرم و به خوشه نشسته اش وی را مست و بی خود سازد و با خاطری آسوده - و غافل از تمامی حوادث و آفت های در کمین نشسته - به خوابی خوش فرورود .

إنما مثل الحیوه الدنیا .. و ظن أهلها أنهم قدرون علیها أتیها أمرنا لیلا أو نهار

7- تمثیل به کشتزار سرسبز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 24 - 2، 1

1 - زندگی دنیوی مانند کشتزار سرسبزی است که در معرض انواع رخداد ها و آفت های بنیان کن می باشد .

إنما مثل الحیوه الدنیا کماء .. حتی إذا أخذت الأرض زخرفها و ازینت ... أتیها أمر

2 - دنیامداران، به دهقانی می مانند که مزرعه خرم و به خوشه نشسته اش وی را مست و بی خود سازد و با خاطری آسوده - و غافل از تمامی حوادث و آفت های در کمین نشسته - به خوابی خوش فرورود .

إنما مثل الحیوه الدنیا .. و ظن أهلها أنهم قدرون علیها أتیها أمرنا لیلا أو نهار

8- مثل دنیاطلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 24 - 2

ص: 400

2- دنیامداران، به دهقانی می مانند که مزرعه خرم و به خوشه نشسته اش وی را مست و بی خود سازد و با خاطری آسوده - و غافل از تمامی حوادث و آفت های در کمین نشسته - به خوابی خوش فرورود .

إنما مثل الحيوة الدنيا .. و ظن أهلها أنهم قدرون عليها أتيها أمرنا ليلا أو نهار

9- مثل زندگی دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 24 - 1

1- زندگی دنیوی مانند کشتزار سرسبزی است که در معرض انواع رخداد ها و آفت های بنیان کن می باشد .

إنما مثل الحيوة الدنيا كماء .. حتى إذا أخذت الأرض زخرفها و ازینت ... أتيها أمر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 45 - 6,9,1

1- پیامبر، وظیفه دار استفاده از تمثیل برای بیان حقیقت زندگی دنیا و ناپایداری آن است .

و اضرب لهم مثل الحيوة الدنيا

6- زندگانی دنیا، مانند بارانی است که موجب رویش انبوه گیاهان زمین شده، ولی به زودی خُرد و خاشاک گشته و با هر نسیم، پراکنده می گردد .

واضرب لهم مثل الحيوة الدنيا كماء أنزلنه من السماء .. هشيمًا تذروه الريح

«هشیم» یعنی، گیاه خشکی که خرد شده است و «ذروه» مصدر «تذروه» یعنی، پراکنده و متفرق ساختن، همراه با برانگیختن. «تذروه» یعنی، بادهای، آن را پراکنده و متفرق می سازند. جمله «فاختلط به نبات الأرض» - در صورتی که «باء» برای استعانت باشد - یعنی، به سبب باران، گیاهان، درهم فرورفته و انبوهی از ریشه ها و ساقه ها و شاخه های تودر تو را تشکیل می دهند.

9- حیات دنیا و مادیات زندگی، مانند خاشاکی در مسیر باد است .

مثل الحيوة الدنيا .. فأصبح هشيمًا تذروه الريح

مثال های قرآن

10- تمثیل به کر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 24 - 1

1- حالت مشرکان و کافران به قرآن ، همانند انسان کور و کر است .

مَثَلِ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَى وَالْأَصْمَى

تمثیل به الاغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 401

3- مثل عالمان بی عمل یهود در پیشگاه خداوند ، مثل الاغی است که بار کتاب حمل می کند ؛ ولی از آن بهره ای ندارد .

مثل الذین حملوا التوریه .. کمثل الحمار یحمل أسفارا

11- تمثیل به انسانهای بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 24 - 2

2- حالت موحدان و مؤمنان به قرآن ، همانند انسان های بینا و شنواست .

مثل الفریقین کالأعمی والأصمّ والبصیر والسمیع

12- تمثیل به انسانهای شنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 24 - 2

2- حالت موحدان و مؤمنان به قرآن ، همانند انسان های بینا و شنواست .

مثل الفریقین کالأعمی والأصمّ والبصیر والسمیع

13- تمثیل به باغدار متکبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 32 - 2

2- سمبل اشرف ، در بیان الهی ، مردی مرفّه و برخوردار از دو تاکستان و نخل هایی در اطراف و کشت زاری در میان ، اما گرفتار غرور است .

جعلنا لأحدهما جنتین من أعنب و حففنهما بنخل و جعلنا بینهما زرعاً

«غرور» از آیات بعد استفاده می شود.

14- تمثیل به برده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 1

1- مخلوق در مقایسه با خدا، همانند برده ای مملوک که فاقد کمترین اراده و اختیار است .

ضرب الله مثلاً عبداً مملوگاً لایقدر علی شیء

ص: 402

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 29 - 3

3 - مؤمنان و موحدان ، همچون بردگانی اند که تنها یک مالک داشته و فقط از او فرمان می برند .

ضرب الله مثلاً .. ورجلاً سلماً لرجل

15- تمثیل به برده مشترک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 29 - 2, 1

1 - مثل زدن خداوند به فردی که تحت بردگی چند مالک ناسازگار و سخت گیر باشد و فردی که تنها مملوک یک مالک باشد و تنها از او دستور گیرد .

ضرب الله مثلاً رجلاً فیه شرکاء متشکسون ورجلاً سلماً لرجل

«متشاکسون» به معنای «مختلفون عسرون» (اختلاف کنندگان سخت گیر) است (قاموس المحيط). و «سلم» (مصدر «سلم له») نیز به معنای خالص شدن است و از آن جایی که صفت قرار گرفته بر مبالغه دلالت می کند.

2 - مشرکان ، چونان بردگانی اند که چند مالک ناسازگار و سخت گیر بر سر آنان به نزاع برخاسته و به آنها فرمان های متعدد می دهند .

ضرب الله مثلاً رجلاً فیه شرکاء متشکسون

مفسران بر این عقیده اند که آیه شریفه چون در ردیف آیات مربوط به شرک پیشگان و یکتاپرستان قرار دارد، درصدد تشریح وضعیت آنان می باشد.

16- تمثیل به تکلم انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 23 - 7

7 - حقانیت وعده های الهی مانند قدرت آدمیان بر نطق ، روشن و انکارناپذیر است .

و ما توعدون .. إنه لحقّ مثل ما أنکم تنطقون

بنابراین که ضمیر «إنه» به «ما توعدون» بازگردد، تمثیل آیه شریفه در جهت بیان این معنا است که تحقق وعده های الهی، همان قدر روشن

است که سخن گفتن آدمیان و قدرت ایشان بر نطق واضح می باشد.

17- تمثیل به چراغ درخشان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 36 - 1،4

1 - مثل نور خدا ، همانند چراغ دانی است دربرگیرنده چراغی پر فروغ و نورافشان که در خانه هایی است که به اذن خداوند ، رتبه رفیع یافته اند و همواره مرکز یاد خدا هستند .

ص: 403

مثل نوره کمشکوه فیها مصباح المصباح فی زجاجه . . . فی بیوت اذن الله ان ترفع و یذک

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که «فی بیوت» متعلق به «مشکوه» و صفت برای آن باشد.

4- مثل نور خداوند، همانند چراغی است پرفروغ و درخشان در چراغ دانی که در خانه ها و معابدی مرتفع واقع است که همواره نام خداوند در آنها زنده می باشد.

مثل نوره کمشکوه فیها مصباح . . . فی بیوت اذن الله ان ترفع و یذکر فیها اسمہ

برداشت فوق بر دو چیز استوار است: 1- مراد از «ترفع» رفعت مادی باشد؛ چنان که خداوند درباره حضرت ابراهیم (ع) فرمود: «وإذا یرفع ابراهیم القواعد من البیت؛ و آن گاه ابراهیم پایه های خانه (خانه خدا) را بالا برد» بقره، آیه 127. 2- جمله «فی بیوت» ادامه تمثیل خداوند باشد.

18- تمثیل به خانه عنکبوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 43 - 8

8- تمثیل بی بنیادی شرک به خانه عنکبوت ناشی از علم و برهان است .

مثل الذین اتّخذوا من دون الله اولیاء کمثل العنکبوت اتّخذت بیئاً . . . و تلک الام

19- تمثیل به درخت پاکیزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 24 - 3

3- « کلمه طیبه » چونان درخت پاک و طیبی است که ریشه ای ثابت داشته و شاخ و برگش در بلندای فضا باشد .

کلمه طیبه کشجره طیبه اصلها ثابت و فرعها فی السماء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 25 - 1

1- کلمه طیبه ، چنان درخت پاک است که ریشه ثابت و شاخه برافراشته داشته و در وقت ثمردهی ، بی کم و کاست ثمر بدهد .

مثلاً کلمه طیبه کشجره طیبه اصلها ثابت و فرعها فی السماء . توتی اکلها کلّ حین

احتمال دارد که «توتی اکلها کلّ حین» ادامه مشبه به باشد و مراد از آن به تناسب موضوع، آن زمانی است که درخت در آن هنگام به بار می نشیند و ثمر می دهد.

20- تمثیل به درخت پلید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 26 - 1

ص: 404

1- کلمه خبیثه ، چنان درخت پلیدی است که ریشه هایش از روی زمین کنده شده و ثبات و قراری ندارد .

و مثل کلمه خبیثه کَشَجْرَه خَبِيثَه اجْتَثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ

«جثّ» در لغت به معنای قلع و کنده شده است.

21- تمثیل به درخت ریشه دار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 24 - 4

4- اعتقادات حق چنان درختی ریشه دار ، ثابت و استوار است .

کلمه طَيِّبَه کَشَجْرَه طَيِّبَه أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفُرْعَاهَا فِي السَّمَاءِ

از معنایی که مفسران، از صحابه و تابعان تاکنون، برای «شجره طیبه» ذکر کرده اند، عقیده به توحید و کلمه «لا إله إلا الله» است که عقیده حق می باشد.

22- تمثیل به غبار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 45 - 9

9- حیات دنیا و مادیات زندگی ، مانند خاشاکی در مسیر باد است .

مَثَلُ الْحَيَوٰهِ الدُّنْيَا .. فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيحُ

23- تمثیل به کور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 24 - 1

1- حالت مشرکان و کافران به قرآن ، همانند انسان کور و کر است .

مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمٰی وَالْأَصْمٰ

24- تمثیل به لال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 76 - 1

1- خلق در مقایسه با خدا ، به مثابه لالهایی ناتوان و نیازمند سرپرستند .

و ضرب الله مثلاً رجلین أحدهما أبکم لایقدر علی شیء و هو کأل علی موله

ص: 405

25- تمثیل در تبیین حقایق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 32 - 4

4- بهره بردن از تمثیل در تبیین حقایق معنوی ، از روش های مورد استفاده قرآن است .

و اضرب لهم مثلاً رجلین

26- تمثیل شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 43 - 8

8 - تمثیل بی بنیادی شرک به خانه عنكبوت ناشی از علم و برهان است .

مثل الذین اتّخذوا من دون الله اولیاء کمثل العنكبوت اتّخذت بیئاً . .. و تلک الأم

27- مثل اشراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 32 - 2

2- سمبل اشراف ، در بیان الهی ، مردی مرقّه و برخوردار از دو تاکستان و نخل هایی در اطراف و کشت زاری در میان ، اما گرفتار غرور است .

جعلنا لأحدهما جنتین من أعنب و حفنهما بنخل و جعلنا بینهما زرعاً

«غرور» از آیات بعد استفاده می شود.

28- مثل زندگی دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 45 - 6,9 - 1

1- پیامبر ، وظیفه دار استفاده از تمثیل برای بیان حقیقت زندگی دنیا و ناپایداری آن است .

و اضرب لهم مثل الحيوه الدنيا

6- زندگانی دنیا، مانند بارانی است که موجب رویش انبوه گیاهان زمین شده، ولی به زودی خُرد و خاشاک گشته و با هر نسیم، پراکنده می گردد.

واضرب لهم مثل الحيوه الدنيا كماء أنزلنه من السماء .. هشيمًا تذوره الريح

«هشیم» یعنی، گیاه خشکی که خرد شده است و «ذروه» مصدر «تذروه» یعنی، پراکنده و متفرق ساختن، همراه با برانگیختن. «تذروه» یعنی، بادهای آن را پراکنده و متفرق می سازند. جمله «فاختلط به نبات الأرض» - در صورتی که «باء»

ص: 406

برای استعانت باشد - یعنی، به سبب باران، گیاهان، درهم فرو رفته و انبوهی از ریشه ها و ساقه ها و شاخه های تودر تورا تشکیل می دهند.

9- حیات دنیا و مادیات زندگی، مانند خاشاکی در مسیر باد است .

مثل الحیوه الدنيا .. فأصبح هشيمًا تذرّوه الريح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 24 - 1

1 - زندگی دنیوی مانند کشتزار سرسبزی است که در معرض انواع رخداد ها و آفت های بنیان کن می باشد .

إنما مثل الحیوه الدنيا كماء .. حتى إذا أخذت الأرض زخرفها وازينت ... أتيتها أمر

29- مثل عقیده حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 24 - 4

4- اعتقادات حق چنان درختی ریشه دار، ثابت و استوار است .

کلمه طیبه کشجره طیبه أصلها ثابت وفرعها فی السماء

از معنایی که مفسران، از صحابه و تابعان تاکنون، برای «شجره طیبه» ذکر کرده اند، عقیده به توحید و کلمه «لا إله إلا الله» است که عقیده حق می باشد.

30- مثل علمای بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 5 - 3

3 - مثل عالمان بی عمل یهود در پیشگاه خداوند، مثل الاغی است که بار کتاب حمل می کند؛ ولی از آن بهره ای ندارد .

مثل الذین حملوا التوریه .. کمثل الحمار یحمل أسفارًا

31- مثل علمای یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - مَثَل عالمان بی عمل یهود در پیشگاه خداوند ، مَثَل الاغی است که بار کتاب حمل می کند ؛ ولی از آن بهره ای ندارد .

مثل الذین حمّلوا التوریه .. کمثل الحمار یحمل أسفارًا

ص: 407

32- مثل کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 24 - 1

1- حالت مشرکان و کافران به قرآن ، همانند انسان کور و کر است .

مثل الفریقین کالأعمی والأصمّ

33- مثل کلمه خبیثه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 26 - 1

1- کلمه خبیثه ، چنان درخت پلیدی است که ریشه هایش از روی زمین کنده شده و ثبات و قراری ندارد .

و مثل کلمه خبیثه کشجره خبیثه اجثت من فوق الأرض ما لها من قرار

«جثّ» در لغت به معنای قلع و کنده شده است.

34- مثل کلمه طیبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 24 - 3

3- « کلمه طیبه » چونان درخت پاکی و طیبی است که ریشه ای ثابت داشته و شاخ و برگش در بلندای فضا باشد .

کلمه طیبه کشجره طیبه أصلها ثابت وفرعها فی السماء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 25 - 1

1- کلمه طیبه ، چنان درخت پاکی است که ریشه ثابت و شاخه برافراشته داشته و در وقت ثمردهی ، بی کم و کاست ثمر بدهد .

مثلاً کلمه طیبه کشجره طیبه أصلها ثابت وفرعها فی السماء . تؤتی أكلها کلّ حین

احتمال دارد که «تؤتی أكلها کلّ حین» ادامه مشبه به باشد و مراد از آن به تناسب موضوع، آن زمانی است که درخت در آن هنگام به بار

می نشیند و ثمر می دهد.

35- مثل مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 24 - 1

1- حالت مشرکان و کافران به قرآن ، همانند انسان کور و کر است .

مَثَلِ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَى وَالْأَصْمَى

ص: 408

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 29 - 2

2- مشرکان ، چونان بردگانی اند که چند مالک ناسازگار و سخت گیر بر سر آنان به نزاع برخاسته و به آنها فرمان های متعدد می دهند .

ضرب الله مثلاً رجلاً فیه شرکاء متشکسون

مفسران بر این عقیده اند که آیه شریفه چون در ردیف آیات مربوط به شرک پیشگان و یکتاپرستان قرار دارد، درصدد تشریح وضعیت آنان می باشد.

36- مثل موجودات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 1

1- مخلوق در مقایسه با خدا ، همانند برده ای مملوک که فاقد کمترین اراده و اختیار است .

ضرب الله مثلاً عبداً مملوگاً لایقدر علی شیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 76 - 1

1- خلق در مقایسه با خدا ، به مثابه لالهایی ناتوان و نیازمند سرپرستند .

و ضرب الله مثلاً رجلین أحدهما أبکم لایقدر علی شیء و هو کُلّ علی موله

37- مثل موحدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 24 - 2

2- حالت موحدان و مؤمنان به قرآن ، همانند انسان های بینا و شنواست .

مثل الفریقین کالأعمی والأصمّ والبصیر والسمیع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - مؤمنان و موحدان ، همچون بردگانی اند که تنها یک مالک داشته و فقط از او فرمان می برند .

ضرب الله مثلاً .. ورجلاً سلماً لرجل

ص: 409

38- مثل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 24 - 2

2- حالت موحدان و مؤمنان به قرآن ، همانند انسان های بینا و شنواست .

مثل الفریقین کالأعمی والأصمّ والبصیر والسمیع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 29 - 3

3 - مؤمنان و موحدان ، همچون بردگانی اند که تنها یک مالک داشته و فقط از او فرمان می برند .

ضرب الله مثلاً .. ورجلاً سلماً لرجل

39- مثل نور خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 35 - 7

7- مثل نور خداوند ، همانند چراغدانی است دربرگیرنده چراغی در میان آبگینه بلورین و چونان ستاره درخشان ؛ چراغی که از روغن زیتون با برکت و آماده اشتعال فروزان می شود .

مثل نوره کمشکوه فیها مصباح المصباح فی زجاجه الزجاجه کأنها کوكب درى یوقد من شجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 36 - 1،4

1 - مثل نور خدا ، همانند چراغ دانی است دربرگیرنده چراغی پر فروغ و نورافشان که در خانه هایی است که به اذن خداوند ، رتبه رفیع یافته اند و همواره مرکز یاد خدا هستند .

مثل نوره کمشکوه فیها مصباح المصباح فی زجاجه . . . فی بیوت اذن الله ان ترفع و یذک

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که «فی بیوت» متعلق به «مشکوه» و صفت برای آن باشد.

4 - مثل نور خداوند ، همانند چراغی است پرفروغ و درخشان در چراغ دانی که در خانه ها و معابدی مرتفع واقع است که همواره نام

خداوند در آنها زنده می باشد .

مثل نوره کمشکوه فیها مصباح . . . فی بیوت اذن الله أن ترفع و يذكر فیها اسمه

برداشت فوق بر دو چیز استوار است: 1- مراد از «ترفع» رفعت مادی باشد؛ چنان که خداوند درباره حضرت ابراهیم (ع) فرمود: «وإذا یرفع ابراهیم القواعد من البیت؛ و آن گاه ابراهیم پایه های خانه (خانه خدا) را بالا برد» بقره، آیه 127. 2- جمله «فی بیوت» ادامه تمثیل خداوند باشد.

ص: 410

1- آثار مجادله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 25 - 11

11 - روحیه جدال و لجاجت، مانع از درک و پذیرش حق است.

حتی إذا جاءوك يجدلونك يقول الذين كفروا إن هذا إلا أسطير الأولين

2- آثار مجادله با حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 9 - 8

8 - استکبارپیشگی و جدال با حق، در پی دارنده خواری و رسوایی دنیوی است.

و من الناس من يجادل في الله... ثانی عطفه... له في الدنيا خزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 5 - 11

11 - مجادله و ستیزه جویی با حق، عقوبت الهی در دنیا را در پی دارد.

و جدلوا بالباطل ليدحضوا به الحق فأخذتهم

3- آثار مجادله باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 57 - 9

9- جدال به باطل در برابر حق و به استهزا گرفتن آیات الهی، زمینه ساز اعراض از آن و بی اثر ماندن رهنمود های الهی است.

و يجدل الذين كفروا بالباطل ليدحضوا به الحق... و من أظلم ممن ذكر بآيت ربّه

ارتباط آیه مورد بحث با آیه قبل را می توان این چنین تصویر کرد که اعراض کنندگان از آیات الهی، همان مجادلگرانی

هستند که با جدال باطل و استهزای آیات الهی، خود را از فیض آن محروم می سازند.

4- آثار مجادله در آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 35 - 13، 4، 3

3 - جدال بدون دلیل و برهان در آیات الهی (دین) ، موجب گمراهی و محرومیت ابدی از هدایت الهی است .

كذلك يضللّ الله من هو مسرف مرتاب . الذين يجادلون في آيات الله بغير سلطان آتیه

برداشت یاد شده، مبتنی بر این دیدگاه است که «الذين يجادلون ..» بدل برای «من» در آیه پیش باشد.

4 - جدال در آیات الهی (تعالیم دین) ، بدون دلیل و برهان و از سر جهل و بی فکری ، موجب تردید و شکاک بودن انسان در معارف الهی و زیاده روی در مخالفت با آن

كذلك يضللّ الله من هو مسرف مرتاب . الذين يجادلون في آيات الله بغير سلطان آتیه

جمله «الذين يجادلون ..» در واقع بیانگر علت مسرف و مرتاب (شکاک) بودن برخی از انسان ها است؛ یعنی، چون برخی به جای فکر کردن در آیات الهی، از سر جهل و یا تقلید به مجادله با آن بر می خیزند. از این رو نسبت به تعالیم الهی همواره در شک و تردید به سر می برند و در مخالفت با تعالیم آسمانی اسراف می کنند.

13 - پافشاری بر راه باطل ، تردید در حق و جدال در آیات الهی - باوجود دلایل روشن - نشانه مهر شدن قلب و وجود روح تکبر و تجاوزگری در آدمی

من هو مسرف مرتاب . الذين يجادلون في آيات الله ... كذلك يطبع الله على كل قلب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 74 - 6

6 - تکذیب پیامبران ، مجادله در آیات الهی و شرکورزی ، نمودهایی از اضلال خداوند است .

الذين يجادلون في آيات .. الذين كذبوا بالكتب وبما أرسلنا به ... كذلك يضللّ ا

5- آثار مجادله در دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - جدال بدون دلیل و برهان در آیات الهی (دین)، موجب گمراهی و محرومیت ابدی از هدایت الهی است.

كذلك يضللّ الله من هو مسرف مرتاب . الذين يجادلون في آيت الله بغير سلطان أتيه

برداشت یاد شده، مبتنی بر این دیدگاه است که «الذین یجادلون ..» بدل برای «من» در آیه پیش باشد.

4 - جدال در آیات الهی (تعالیم دین)، بدون دلیل و برهان و از سر جهل و بی فکری، موجب تردید و شکاک بودن انسان در معارف الهی و زیاده روی در مخالفت با آن

كذلك يضللّ الله من هو مسرف مرتاب . الذين يجادلون في آيت الله بغير سلطان أتيه

جمله «الذین یجادلون ..» در واقع بیانگر علت مسرف و مرتاب (شکاک) بودن برخی از انسان ها است؛ یعنی، چون برخی به جای فکر کردن در آیات الهی، از سر جهل و یا تقلید به مجادله با آن بر می خیزند. از این رو نسبت به تعالیم الهی همواره در

ص: 412

شک و تردید به سر می برند و در مخالفت با تعالیم آسمانی اسراف می کنند.

6- آداب مجادله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 64 - 15

15 - لزوم قطع مناظره ، پس از اقامه برهان و استتکاف خصم از پذیرش آن

فان تولوا فقولوا اشهدوا بانا مسلمون

7- اجتناب از مجادله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 68 - 5، 7، 3، 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به اجتناب از بحث و جدال و درگیر شدن با مغالطه گران و شبهه افکنان در آیات قرآن و دیگر آیات الهی

و إذا رأیت الذین یخوضون فی ءایتنا فأعرض عنهم

3 - پرهیز از بحث و مجادله با یاوه گویان و مغالطه گران در مورد دین و آیات الهی، وظیفه مؤمنان است.

و إذا رأیت الذین یخوضون فی ءایتنا فأعرض عنهم

5 - ترک سخن و مجادله با مغالطه گران یاوه گو درباره قرآن، روشی در بازداشتن آنان از این عمل ناپسند و مرتبه ای در نهی آنان از این منکر است.

یخوضون فی ءایتنا فأعرض عنهم حتی یخوضوا فی حدیث غیره

7 - لزوم پرهیز از بحثها و مجادله های بی ثمر با کسانی که در جستجوی حقیقت نیستند.

الذین یخوضون .. فأعرض عنهم حتی یخوضوا فی حدیث غیره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 91 - 28

28 - لزوم پاسخگویی به شبهات الغا شده علیه دین، در عین پرهیز از بحث و مجادله بی ثمر

إذ قالوا ما أنزل الله . . . قل الله ثم ذرهم في خوضهم يلعبون

8- اجتناب از مجادله ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 4

4 - ضرورت پرداختن به اهداف اصلی دین و اجتناب از بحث‌ها و گفتگوهای انحرافی و بازدارنده، از هدف‌های اساسی شریعت

ص: 413

لیس البر أن تولوا .. و لكن البر من ءامن

نقی نیکی از روی آوردن به مشرق یا مغرب یا هر قبله ای دیگر - با اینکه خود از فرامین الهی است - به این جهت است که: مخاطبان، هدف اصلی، یعنی ایمان و ... را به فراموشی سپرده و به مسائل فرعی پرداخته و بر سر آن به مشاجره و گفتگو پرداخته بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کھف - 18 - 22 - 18

18- ترک مناقشات ریز و دقیق در مسائل غیر ضروری و پرهیز از جنگ لفظی درباره آن، لازم است.

فلاتمار فيهم إلاّ مرأء ظهراً

«فاء» در «فلاتمار» تفریع بر مطلبی است که از «رَبِّي أعلم..» استفاده می شود؛ یعنی، با توجه به این که باید علم به این گونه مسائل، به خداوند احاله گردد، جایی برای بحث و جدال عمیق باقی نمی ماند.

9- احکام مجادله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 3 - 5

5- بحث و جدل، در صورت مبتنی بودن بر پایه های دانش و برهان، جایز و بلامانع است.

و من الناس من یجدل فی اللّٰه بغير علم

قید «بغير علم» بیانگر این نکته است که اگر جدل و پافشاری روی یک عقیده و ابطال رأی و عقیده دیگران بر پایه علم و استدلال باشد، جایز است.

10- انسان های مجادله گر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 20 - 18، 17

17 - برخی انسان ها درباره خدا، به رغم وجود نشانه های فراوان در برابر آنان، جاهلانه، جدال می کنند.

ألم تروا أنّ اللّٰه سَخَّر لکم ما فی السموت .. و أسبغ علیکم ... و من الناس من یج-

18 - برخی انسان ها، بدون داشتن علم و منبع هدایت و کتاب روشن کننده، درباره خداوند، به مجادله می پردازند.

و من الناس من يجدل في الله بغير علم ولا هدى ولا كتب منير

11- برهان در مجادله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 3 - 5

5- بحث و جدل ، در صورت مبتنی بودن بر پایه های دانش و برهان ، جایز و بلا مانع است .

ص: 414

و من الناس من يجدل في الله بغير علم

قید «بغیر علم» بیانگر این نکته است که اگر جدل و پافشاری روی یک عقیده و ابطال رأی و عقیده دیگران بر پایه علم و استدلال باشد، جایز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 8 - 4

4- بحث و جدل ، آن گاه که متکی بر پایه های دانش و برهان باشد ، جایز و بلا مانع است .

و من الناس من يجدل في الله بغير علم

قید «بغیر علم» می رساند که اگر جدل و پافشاری روی یک عقیده و ابطال آرا و عقاید دیگران، بر پایه علم و استدلال استوار باشد، جایز است.

12- بی تأثیری مجادله گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 28 - 4

4- جدال مجرمان در قیامت ، بی تأثیر برای تبرئه ایشان ، با وجود اتمام حجت الهی بر آنان در دنیا

قال لا تختصموا لديّ وقد قدّمت إليكم بالوعيد

13- بی منطقی در مجادله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 3 - 6

6- مجادله و پافشاری بر عقاید موهوم و غیر علمی ، پیروی از شیطان است .

ومن الناس من يجدل.. و يتبع كلّ شيطان مرید

14- ترک مجادله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 71 - 11

11 - هود با پرخاش به قوم خویش خواهان ترک بحث و جدال آنان با وی درباره معبودان دروغین شد .

اتجدلوننی فی أسماء سمیتموها أنتم وءاباؤکم

ص: 415

15- ترک مجادله با حق ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 91 - 26

26 - ضرورت اکتفا کردن به ابلاغ و پرهیز از بحث و مجادله با کسانی که روحیه عناد و لجاجت داشته و حق ناپذیرند.

قل الله ثم ذرهم فی خوضهم یلعبون

16- ترک مجادله با مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 89 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مأمور ترک مناظره و منازعه با مشرکان لجوج مکه و دعوت ایشان به مسالمت اجتماعی با مسلمانان

فاصفح عنهم و قل سلم

با توجه به مفهوم «سلام» که به معنای مسالمت است، برداشت یاد شده استفاده می شود.

17- تهدید مجادله گران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 35 - 1

1 - تهدید کافران مجادله گر در آیات الهی از سوی خداوند

و یعلم الذین یجدلون فی آیتنا

18- دعوت از مجادله گران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 21 - 1

1 - در صورت دعوت از مجادله گران درباره خدا برای پیروی از تعالیم آسمانی، آنان، خود را پیرو آیین نیاکان شان معرفی می کنند.

الناس من یجدل فی الله بغیر علم .. و إذا قیل لهم اتبعوا ما أنزل الله قالوا

19- دین مجادله گران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 21 - 1

1 - در صورت دعوت از مجادله گران درباره خدا برای پیروی از تعالیم آسمانی، آنان، خود را پیرو آیین نیاکان شان معرفی

ص: 416

می کنند .

الناس من يجدل في الله بغير علم . . . وإذا قيل لهم اتبعوا ما أنزل الله قالوا

20- راههای اجتناب از مجادله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 20 - 21

21- دقت در مستخر بودن موجودات عالم و نیز نعمت های فراوان الهی ، مایه برچیده شدن جدال های جاهلانه درباره خدا است .

ألم تروا أن الله سخر لكم . . . وأسبغ عليكم نعمه... و من الناس من يجدل في الل

21- روش مجادله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 125 - 13

13- لزوم به کارگیری برترین و مؤثرترین روش ها ، در جدل (مباحثه و مناظره) برای بیان مسائل دینی و احیای حقایق الهی

ادع إلى سبيل ربك . . . و جدلهم بالتي هي أحسن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 40 - 8

8- مجادله قرآن با مشرکان ، با بهره گیری از باور های ایشان در رد عقاید شرک آلودشان

أفأصفيكم ربكم بالبنين و اتخذ من الملائكة إنثاً

22- سرزنش مجادله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 4 - 7

7- جدال و مخاصمه ، صفتی بس مذموم و ناپسند برای انسان

فإذا هو خصيم مبين

آوردن «إذا» ی فجائیه می تواند نشان دهنده ناپسند بودن جدال و مخاصمه باشد، خصوصاً با توجه به اینکه انتظار از مخلوق، تسلیم بودن در مقابل خالق است و جدال و مخاصمه خلاف انتظار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 54 - 9

ص: 417

9- جدل و اشکال تراشی، در برابر آیات روشن قرآنی، کاری است نکوهیده.

و لقد صرّفنا فی هذا القرآن... و كان الإنسن أكثر شیء جدلاً

موارد استعمال کلمه «جدل» گواه تمسک فراوان اهل جدل به باطل است با به هر نحو ممکن، با حق، مقابله کنند. بنابراین، ممکن است که آیه، به نوع مذموم جدل، نظر داشته باشد؛ یعنی، شیوه برخورد کافران با آیات قرآن را محکوم می کند.

23- سرزنش مجادله با جاهلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 22 - 19

19- مناظره با جاهلان، جز بحثی سطحی و کوتاه، نکوهیده و ناروا است.

ما یعلمهم إلاّ قلیل فلاتمار فیهم إلاّ مرأً ظهراً

تقریب «لاتمار» بر جمله «ما یعلمهم...» به وسیله حرف «فاء»، بیانگر نکته یاد شده است.

24- سرزنش مجادله با محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 12 - 2

2- بحث و جدل مشرکان با پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در عینی ترین حقایق مورد شهود آن حضرت، امری نکوهیده و سرزنش بار

أفتمرونه علی ما یری

استفهام در «أفتمارونه» برای توبیخ است.

25- سرزنش مجادله بی برهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 58 - 5

5- مباحثات و مجادلات بی پایه و بی مبنا، امری ناشایست و نکوهیده

ما ضربوه لك إلاّ جدلاً

لحن نکوهش آمیز آیه شریفه، بیانگر مطلب بالا است.

26- سرنوشت مجادله گران در آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 69 - 1،2

1 - توصیه خداوند به نگرستن و تأمل کردن در سرنوشت کسانی که درباره آیات الهی به جدال و ستیزه جویی برمی خیزند .

ص: 418

ألم تر إلى الذين يجدلون في آيات الله أنى يصرفون

2- سرنوشت شوم مجادله گران و ستیزه جویان با آیات الهی ، درس آموز و عبرت انگیز است .

ألم تر إلى الذين يجدلون في آيات الله أنى يصرفون

27- شرایط جواز مجادله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 3 - 5

5- بحث و جدل ، در صورت مبتنی بودن بر پایه های دانش و برهان ، جایز و بلا مانع است .

و من الناس من يجدل في الله بغير علم

قید «بغیر علم» بیانگر این نکته است که اگر جدل و پافشاری روی یک عقیده و ابطال رأی و عقیده دیگران بر پایه علم و استدلال باشد، جایز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 8 - 4

4- بحث و جدل ، آن گاه که متکی بر پایه های دانش و برهان باشد ، جایز و بلا مانع است .

و من الناس من يجدل في الله بغير علم

قید «بغیر علم» می رساند که اگر جدل و پافشاری روی یک عقیده و ابطال آرا و عقاید دیگران، بر پایه علم و استدلال استوار باشد، جایز است.

28- شگفتی مجادله گری انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 4 - 6

6- مجادله گری و ستیزه جویی انسان آفریده شده از مابعی مثل نطفه ، امری شگفت آور و به دور از انتظار

خلق الإنسن من نطفه فإذا هو خصيم مبين

إذا در «فإذا هو ..» فجائیه است و در جایی به کار می رود که عملی برخلاف انتظار انجام شود.

29- عذاب مجادله گران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 16 - 12

12 - مشرکان و مجادله گران حق ستیز گرفتار غضب و عذاب سخت الهی

و الذین یحاجّون فی اللّٰه... علیهم غضب و لهم عذاب شدید

ص: 419

30- عوامل مجادله در آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 4 - 2

2 - کفر و روح حق ناپذیری، عامل مجادله و ستیزه جویی با آیات الهی

ما یجدل فی آیت الله إلا الذین کفروا

31- کیفر مجادله با آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 58 - 9

9- جدال در برابر آیات حق و اعراض از آنها و غفلت از گناهان، دارای کیفر قطعی است.

ذکر بآیت ربّه فأعرض عنها... بل لهم موعد

32- گناه مجادله در آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 37 - 3

3 - مجادله در آیات الهی و ایجاد شبهات اعتقادی، از گناهان بزرگ است.

و یعلم الذین یجدلون فی آیتنا... و الذین یجتنبون کثیر الإثم

33- مبعوضیت مجادله گران در آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 35 - 1

1 - کسانی که بی هیچ دلیل و برهانی، به مجادله و ستیزه جویی در آیات الهی (دین) برخیزند، مبعوض خدا و مؤمنان هستند.

الذین یجدلون فی آیت الله بغير سلطان أتیهم کبر مقتاً عند الله و عند الذین ءا

«سلطان» به معنای حجت و برهان و «مقت» به معنای بغض شدید است.

34- مبغوضیت مجادلہ گران در دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 420

1 - کسانی که بی هیچ دلیل و برهانی، به مجادله و ستیزه جویی در آیات الهی (دین) برخیزند، مبعوض خدا و مؤمنان هستند.

الذین یجدلون فی آیت اللّٰه بغير سلطن اتيهم کبر مقتاً عند اللّٰه و عند الذین ءا

«سلطان» به معنای حجت و برهان و «مقت» به معنای بغض شدید است.

35- مجادله ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 76 - 2

2 - ابراهیم (ع) با تظاهر به ستاره پرستی و استدلال جدلی به ابطال عقیده شرک قوم خود پرداخت.

فلما جن علیه الّیل رءا کوکبا قال هذا ربی

جمله «فلما جن» تصریح بر «کذلک نری ..» است. یعنی نتیجه ارائه ملکوت به ابراهیم (ع) آن شد که او بدین صورت به مبارزه با شرک پردازد. بنابراین سخن ابراهیم (ع) تنها از سر مجادله و به برای ابطال باطل بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 74 - 3,5

3- ابراهیم (ع)، پس از پی بردن به هدف فرشتگان (نابودسازی قوم لوط)، با آنان به چون و چرا و جر و بحث پرداخت.

یجدلنا فی قوم لوط

جمله «قد جاء امر ربک» در آیه 76 می تواند قرینه ای بر این باشد که مراد از «یجدلنا»، «یجادل رسلنا» باشد.

5- جدال و چون و چرای ابراهیم (ع) درباره قوم لوط، پس از برطرف شدن ترس او و دریافت بشارت (فرزنددار شدن) بود.

فلما ذهب عن ابرهیم الروح و جاءته البشری یجدلنا فی قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 76 - 7

7- جر و بحث ابراهیم (ع) با فرشتگان و شفاعت او درباره قوم لوط، پیش از اطلاع او بر قطعی شدن عذاب آنان بوده است.

يجدلنا فی قوم لوط . . . یا برهیم أعرض عن هذا إنه قد جاء أمر ربک

36- مجادله احسن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 125 - 19، 13، 7،

7- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مأمور به مجادله و مناظره با کافران و مشرکان با بهترین نوع و روش

و جدلهم بالتی هی أحسن

13- لزوم به کارگیری برترین و مؤثرترین روش ها، در جدل (مباحثه و مناظره) برای بیان مسائل دینی و احیای حقایق

ص: 421

ادع إلى سبيل ربك .. و جدلهم بالتی هی أحسن

15- بهره گیری از حکمت ، موعظه نیکو و جدل بهترین در تبلیغ دین ، روشی ابراهیمی است .

اتَّبِعْ مَلَّةَ إِبْرَاهِيمَ .. ادع إلى سبيل ربك بالحكمة و الموعظه الحسنه و جدلهم بالتی

19- « عن أبي عبدالله (ع) قال : و الله نحن السبيل الذي أمركم الله بالتبّاعه ، قوله « و جدلهم بالتی هی أحسن » یعنی بالقرآن ؛

از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود: به خدا سوگند! آن راهی که خدا شما را به پیروی از آن امر فرموده ما هستیم و مقصود از سخن خدا «و جدلهم بالتی هی أحسن» قرآن است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 46 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان ، موظف بودند که با اهل کتاب ، جز باانتخاب بهترین روش ، مجادله نکنند .

و لاتجدلوا أهل الكتب إلا بالتی هی أحسن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 24 - 4

4 - التزام عملی تمامی پیامبران ، به جدال احسن و رعایت عواطف و احساسات اجتماعی

قل أو لو جئتكم بأهدى ممّا وجدتم عليه ءاباءكم

از تعبیر «بأهدی ممّا وجدتم» این نکته استفاده می شود که پیامبران، نمی خواستند عواطف مشرکان را جریحه دار کنند. بنابراین پسندیده ترین شیوه را در جدال و بحث (جدال احسن) برگزیده اند.

37- مجادله احسن در تبلیغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 125 - 6,15

6- آشنایی با حکمت ، موعظه و برترین روش های جدلی ، نیاز ضروری مبلغان دین

ادع إلى سبيل ربك بالحكمه و الموعظه الحسنه و جدلهم بالتى هى أحسن

امر الهى به تبليغ دين از طريق حكمت، موعظه و جدل برتر نشانگر اين معناست كه فاقدان اين ابزار، از كارآيى لازم و شايسته در امر تبليغ برخوردار نيستند.

15- بهره گيرى از حكمت ، موعظه نيكو و جدل بهترين در تبليغ دين ، روشى ابراهيمى است .

اتَّبِعْ مَلَّةَ إِبْرَاهِيمَ .. ادع إلى سبيل ربك بالحكمه و الموعظه الحسنه و جدلهم بالتى

38- مجادله اخروى كافرين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - زمر - 39 - 31 - 3

ص: 422

3 - نزاع و مجادله دو گروه حق و باطل و مؤمن و کافر ، به پیشگاه پروردگار در قیامت

ثم إنکم یوم القیمه عند ربکم تختصمون

39- مجادله اخروی محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 31 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) با مشرکان و کافران به پیشگاه خداوند در قیامت ، به جدال و نزاع و دفاع از مواضع خویش خواهند پرداخت .

ثم إنکم یوم القیمه عند ربکم تختصمون

«اختصام» (مصدر «یختصمون») به معنای جدال و نزاع دو فرد یا دو گروه است که هر یک می کوشد، سخن دیگری را ابطال کند. گفتنی است در این که مقصود از دو گروه متخاصم کیانند، میان مفسران چند دیدگاه وجود دارد که بهترین آنها دو نظریه است: 1- پیامبر(صلی الله علیه و آله) با کافران و مشرکان؛ 2- دو گروه حق و باطل از هر ملت و امتی.

40- مجادله اخروی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 86 - 1

1- مشرکان ، هنگام مواجه با معبود های دروغین خویش در قیامت ، به مشاجره با آنان برمی خیزند .

و إذا رءا الذین أشركوا شركاءهم قالوا ربنا هؤلاء شركاؤنا

41- مجادله اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 31 - 3

3 - نزاع و مجادله دو گروه حق و باطل و مؤمن و کافر ، به پیشگاه پروردگار در قیامت

ثم إنکم یوم القیمه عند ربکم تختصمون

42- مجادله امت ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 5 - 7

7 - همه امت ها با حربه باطل ، به جدال و ستیزه با حق بر خاستند تا آن را از بین ببرند .

كذّبت قبلهم قوم نوح . . . و جدلوا بالبطل ليدحضوا به الحقّ

ص: 423

«إدحاض» به معنای ابطال و از بین بردن است.

43- مجادله انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 24 - 4

4 - التزام عملی تمامی پیامبران، به جدال احسن و رعایت عواطف و احساسات اجتماعی

قل أو لو جئکم بأهدی ممّا وجدتم علیہ ءاباءکم

از تعبیر «بأهدی ممّا وجدتم» این نکته استفاده می شود که پیامبران، نمی خواستند عواطف مشرکان را جریحه دار کنند. بنابراین پسندیده ترین شیوه را در جدال و بحث (جدال احسن) برگزیده اند.

44- مجادله انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 49 - 3

3 - انقراض نسل بشر در دنیا و آغاز قیامت، غافل گیرانه و در حالی خواهد بود که همگان سرگرم جدال و کشمکش روزانه اند.

ما ینظرون إلاّ صیحه وحده تأخذهم وهم یخصّمون

«یخصّمون» (از ماده «خصومت» و «خصام») به معنای جدال و کشمکش است و جمله «وهم یخصّمون»، حال برای ضمیر مفعولی در «تأخذهم» است؛ یعنی، در حالی که آنان سرگرم جدال و کشمکش بر سر زندگی مادی اند، ناگهان صیحه سهمگین آنان را فرا خواهد گرفت.

45- مجادله با اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 46 - 1,2,5,8,10

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان، موظف بودند که با اهل کتاب، جز با انتخاب بهترین روش، مجادله نکنند.

و لاتجدلوا أهل الکتب إلاّ بالتی هی أحسن

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان، با اهل کتاب، بحث های اعتقادی و کلامی داشتند.

و لا تجدلوا أهل الكتب إلا بالتي هي أحسن

5- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان ، وظیفه ندارند که با ظالمان اهل کتاب ، به جدال احسن بپردازند .

و لا تجدلوا أهل الكتب إلا بالتي هي أحسن إلا الذين ظلموا منهم

8- پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان ، در مجادله با اهل کتاب ، موظف اند که به صراحت ، اعتقادات توحیدی خود را مطرح کنند .

قولوا آمناً بالذي أنزل إلينا و أنزل إليكم و إلهنا و إلهكم وحد

10- مسلمانان ، در مجادله با اهل کتاب ، باید بر اصول و اعتقادات مشترک ، تکیه کنند .

ص: 424

لاتجدلوا أهل الكتب . . . وقولوا ءامنّا بالذی أنزل إلینا و أنزل إلکم و إلهن

46- مجادله با خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 74 - 7

7- جدال و چون و چرا با پیام آوران و مأموران الهی، به منزله چون و چرا با خداوند است.

یجدلنا فی قوم لوط

چنان چه مقصود از «یجادلنا»، «یجادل رسلنا» باشد، جمله مذکور حاوی این نکته است که جدال و چون و چرا با فرستادگان الهی، به منزله جدال با خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 75 - 11

11- خداوند، در برابر هیچ کس مسؤول نبوده و هیچ کس را یارای چون و چرا کردن با او نیست.

إذا لأذقنک . . . ثم لاتجد لک علینا نصیراً

از اینکه خداوند فرمود: «هیچ کس را نمی یابی که علیه ما و به نفع خود، تو را یاری کند» احتمالاً به این معنا باشد که: اصلاً کسی را یارای چنین کاری نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 69 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) از مجادله و گفت و گوی فرشتگان با خدا درباره آفرینش آدم، تنها از راه وحی آگاه بود.

ما کان لی من علم بالملاّ الأعلى إذ یختصمون

مقصود از مجادله و خصومت در آیه شریفه - به قرینه دو آیه بعد (إذ قال ربّک للملائکه. . .) - گفت و گوی فرشتگان با خدا درباره خلقت انسان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 71 - 2,3

2 - مجادله و گفتوگوی فرشتگان با خدا ، در ملاء اعلی درباره آفرینش انسان

بالملاء الاعلی إذ یختصمون . . . إذ قال ربّک للملئکه اِنّی خلق بشرًا

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که «إذ» ظرف زمان ماضی بوده و متعلق به «إذ یختصمون» باشد.

3 - داستان آفرینش انسان و مجادله و گفتوگوی فرشتگان با خداوند در این باره ، شایان یاد و یادآوری است .

إذ قال ربّک للملئکه اِنّی خلق بشرًا

برداشت یاد شده بر این اساس مبتنی است که «إذ» متعلق به فعل مقدر همچون «أذکر» باشد.

ص: 425

47- مجادله با رسولان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 74 - 7

7- جدال و چون و چرا با پیام آوران و مأموران الهی، به منزله چون و چرا با خداوند است.

یجدلنا فی قوم لوط

چنان چه مقصود از «یجادلنا»، «یجادل رسلنا» باشد، جمله مذکور حاوی این نکته است که جدال و چون و چرا با فرستادگان الهی، به منزله جدال با خداوند است.

48- مجادله با ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 46 - 5

5 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان، وظیفه ندارند که با ظالمان اهل کتاب، به جدال احسن پردازند.

ولا تجادلوا اهل الکتاب الا بالتی هی احسن الا الذین ظلموا منهم

49- مجادله با قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 125 - 19

19- «عن ابی عبدالله (ع) قال: و الله نحن السبیل الذی أمرکم الله بالتباعه، قوله «و جادلهم بالتی هی احسن» یعنی بالقرآن؛

از امام صادق (ع) روایت شده است که فرمود: به خدا سوگند! آن راهی که خدا شما را به پیروی از آن امر فرموده ما هستیم و مقصود از سخن خدا «و جادلهم بالتی هی احسن» قرآن است».

50- مجادله با قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 40 - 1

1- ساخت کشتی نوح و درگیری های لفظی او و کفرپیشگان تا فرارسیدن طوفان، همچنان ادامه داشت.

یصنع الفلک و کلما مرّ علیه . . . حتّی إذا جاء أمرنا

«حتّی» بیانگر غایت گزارشها و حقایق مطرح شده در آیه قبل (ساختن کشتی و تمسخر کافران و پاسخ گویی حضرت نوح) می باشد؛ یعنی ، اینها ادامه داشت تا زمانی که . . .

ص: 426

51- مجادله با کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 125 - 7

7- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مأمور به مجادله و مناظره با کافران و مشرکان با بهترین نوع و روش

و جدلهم بالتی هی أحسن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 31 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) با مشرکان و کافران به پیشگاه خداوند در قیامت، به جدال و نزاع و دفاع از مواضع خویش خواهند پرداخت.

ثم إنکم یوم القیمه عند ربکم تختصمون

«اختصام» (مصدر «یختصمون») به معنای جدال و نزاع دو فرد یا دو گروه است که هر یک می کوشد، سخن دیگری را ابطال کند. گفتنی است در این که مقصود از دو گروه متخاصم کیانند، میان مفسران چند دیدگاه وجود دارد که بهترین آنها دو نظریه است: 1- پیامبر (صلی الله علیه و آله) با کافران و مشرکان؛ 2- دو گروه حق و باطل از هر ملت و امتی.

52- مجادله با محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 25 - 8,9

8 - مشرکان به هنگام حضور در نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از سر لجاج و انکار به مجادله درباره قرآن و رسالت آن حضرت می پرداختند.

حتى إذا جاءوك یجدلونک یقول الذین کفروا

9 - مشرکانی که صرفاً برای مجادله در محضر پیامبر (صلی الله علیه و آله) حاضر می شدند، در نهایت عناد و لجاجت قرار داشتند.

حتى إذا جاءوك یجدلونک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مجادله مشرکان مکه با پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در مقایسه معبود های خویش با عیسی (ع)

وقالوا ألهتنا خیر أم هو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 12 - 1

1 - مجادلات و اظهار تردید های مشرکان، درباره وحی و مشاهدات قلبی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

أفتمرونه علی ما یری

«ممارات و مراء» (مصدر «تمارون») معادل «مجادله و جدال» است؛ یعنی، «أفتمارونه علی ما یری».

ص: 427

53- مجادله با مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 125 - 7

7- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مأمور به مجادله و مناظره با کافران و مشرکان با بهترین نوع و روش

و جدلهم بالتی هی أحسن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 31 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) با مشرکان و کافران به پیشگاه خداوند در قیامت، به جدال و نزاع و دفاع از مواضع خویش خواهند پرداخت.

ثم إنکم یوم القیمه عند ربکم تختصمون

«اختصام» (مصدر «یختصمون») به معنای جدال و نزاع دو فرد یا دو گروه است که هر یک می کوشد، سخن دیگری را ابطال کند. گفتنی است در این که مقصود از دو گروه متخاصم کیانند، میان مفسران چند دیدگاه وجود دارد که بهترین آنها دو نظریه است: 1- پیامبر (صلی الله علیه و آله) با کافران و مشرکان؛ 2- دو گروه حق و باطل از هر ملت و امتی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 22 - 3

3 - استفاده از جدل و به کارگیری مبانی باطل گرایان علیه خود آنان، از روش های قرآن در احتجاج با اهل شرک

الکم الذکر و له الأُنثی . تلک إذاً قسمه ضیزی

با توجه به این که خداوند مبنای ارزشی مشرکان را در تبعیض بین پسران و دختران علیه خود آنان به کار گرفته است، مطلب بالا استفاده می شود.

54- مجادله با معبودان باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 86 - 1

1- مشرکان ، هنگام مواجهه با معبود های دروغین خویش در قیامت ، به مشاجره با آنان برمی خیزند .

وإذا رءا الذین أشركوا شركاءهم قالوا ربنا هؤلاء شركاؤنا

55- مجادله با ملانکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 74 - 3

3- ابراهیم (ع) ، پس از پی بردن به هدف فرشتگان (نابودسازی قوم لوط) ، با آنان به چون و چرا و جر و بحث پرداخت .

يجدلنا فی قوم لوط

جمله «قد جاء أمر ربك» در آیه 76 می تواند قرینه ای بر این باشد که مراد از «يجادلنا»، «يجادل رسلنا» باشد.

ص: 428

56- مجادله با موحدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 13 - 15

15- کفرپیشگان علی رغم مشاهده نشانه های ربوبیت خدا بر سراسر جهان ، با موحدان درباره خداوند و ربوبیت او به جدال و جرّ و بحث می پردازند .

هو الذی یریکم البرق . . . و هم یجدلون فی الله

جمله حالیه «و هم یجدلون فی الله» قید برای همه جمله هایی است که در آیات پیشین آمده است ؛ یعنی، با آنکه آثار وجودی خدا و ربوبیت او نمایان است و اوست که برق، رعد، ابر و صاعقه را پدید می آورد و همه امور را تحقق می بخشد، آنان درباره وی به جرّ و بحث می پردازند.

57- مجادله با مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 36 - 2

2- مجادله مشرکان مکه با مؤمنان ، در مسأله معاد

فأتوا بابائنا إن کنتم صدقین

تعبیر «فأتوا» (با صیغه جمع) می رساند که مخاطب مشرکان، تنها پیامبر(صلی الله علیه و آله) نبوده؛ بلکه مؤمنان نیز مورد خطاب آنان بودند.

58- مجادله باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 56 - 11

11- تمسخر و استهزای آیات الهی و انذار های پیامبر (صلی الله علیه و آله) از روش های جدال باطل بوده است .

و یجدل الذین کفروا بالباطل لیدحضوا به الحق واتخذوا یتی و ما أنذروا هزواً

59- مجادله با مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 40 - 8

8- مجادله قرآن با مشرکان ، با بهره گیری از باور های ایشان در رد عقاید شرک آلودشان

أفأصفكم ربكم بالبنين و اتخذ من الملائكة إناثاً

ص: 429

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 20 - 18

18 - برخی انسان ها ، بدون داشتن علم و منبع هدایت و کتاب روشن کننده ، درباره خداوند ، به مجادله می پردازند .

و من الناس من یجدل فی الله بغير علم ولا هدی ولا کتب منیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 35 - 13، 4، 3، 1

1 - کسانی که بی هیچ دلیل و برهانی ، به مجادله و ستیزه جویی در آیات الهی (دین) برخیزند ، مبعوض خدا و مؤمنان هستند .

الذین یجدلون فی آیت الله بغير سلطن اتيهم کبر مقتاً عندالله و عند الذین ءا

«سلطان» به معنای حجت و برهان و «مقت» به معنای بغض شدید است.

3 - جدال بدون دلیل و برهان در آیات الهی (دین) ، موجب گمراهی و محرومیت ابدی از هدایت الهی است .

کذلک یضللّ الله من هو مسرف مرتاب . الذین یجدلون فی آیت الله بغير سلطن اتيه

برداشت یاد شده، مبتنی بر این دیدگاه است که «الذین یجدلون ..» بدل برای «من» در آیه پیش باشد.

4 - جدال در آیات الهی (تعالیم دین) ، بدون دلیل و برهان و از سر جهل و بی فکری ، موجب تردید و شکاک بودن انسان در معارف

الهی و زیاده روی در مخالفت با آن

کذلک یضللّ الله من هو مسرف مرتاب . الذین یجدلون فی آیت الله بغير سلطن اتيه

جمله «الذین یجدلون ..» در واقع بیانگر علت مسرف و مرتاب (شکاک) بودن برخی از انسان ها است؛ یعنی، چون برخی به جای فکر

کردن در آیات الهی، از سر جهل و یا تقلید به مجادله با آن بر می خیزند. از این رو نسبت به تعالیم الهی همواره در شک و تردید به سر می

برند و در مخالفت با تعالیم آسمانی اسراف می کنند.

13 - پافشاری بر راه باطل ، تردید در حق و جدال در آیات الهی - باوجود دلایل روشن - نشانه مهر شدن قلب و وجود روح تکبر و

تجاوزگری در آدمی

من هو مسرف مرتاب . الذین یجدلون فی آیت الله ... کذلک یطبع الله علی کلّ قلب

61- مجادله بی ثمر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 12 - 3

3 - بی ثمر بودن انکار معارف شهودی ، با جدل و استدلال

أفتمرونه علی ما یری

سرزنش مشرکان از سوی خداوند، به خاطر بحث و جدال درباره مشاهدات باطنی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، نشانگر آن است که این گونه امور جدل پذیر نیست.

ص: 430

62- مجادله جاهلانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 20 - 19, 17

17 - برخی انسان ها درباره خدا ، به رغم وجود نشانه های فراوان در برابر آنان ، جاهلانه ، جدال می کنند .

ألم تروا أنّ الله سخر لكم ما فى السموت . . . وأسبع عليكم . . . و من الناس من يج-

19 - چشم بستن بر مظاهر وجود خدا و پرداختن به جدال های جاهلانه درباره او ، کفرانِ نعمت است .

ألم تروا أنّ الله . . . وأسبع عليكم نعمه . . . و من الناس من يجدل فى الله بغير

ذکر «و من الناس . . .» پس از بیان آیات خداوند - که از جمله آنها وفورِ نعمت بود - می تواند اشاره به نکته مذکور باشد.

21 - دقت در مستخر بودن موجودات عالم و نیز نعمت های فراوان الهی ، مایه برچیده شدن جدال های جاهلانه درباره خدا است .

ألم تروا أنّ الله سخر لكم . . . وأسبع عليكم نعمه . . . و من الناس من يجدل فى الل

63- مجادله در آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 4 - 1

1 - تنها کافران حق ناپذیر به مجادله و ستیزه جویی با آیات الهی می پردازند و از پذیرش آن سر باز می زنند .

مايجدل فى آيات الله إلاّ الذين كفروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 35 - 5, 1

1 - تهدید کافران مجادله گر در آیات الهی از سوی خداوند

و يعلم الذين يجدلون فى آيتنا

5 - بحث و جدل بیهوده و انکارآمیز درباره آیات الهی ، دارای کیفر و عذاب

و يعلم الذين يجدلون فى آيتنا ما لهم من محيص

64- مجادله در انذارهای لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 36 - 2

2 - روی آوردن قوم لوط ، به جدال و تشکیک نسبت به انذارها ؛ بجای حق پذیری

و لقد أنذرهم .. فتماروا بالّنذر

ص: 431

65- مجادله در تبليغ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - عنكبوت - 29 - 46 - 4

4- مبلغان ديني، شايسته است كه در گفتار و مجادله اعتقادي با ديگران، بهترين شيوه را انتخاب كنند.

و لاتجدلوا اهل الكتب الا بالتى هي احسن

66- مجادله در تعداد اصحاب كهف

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - كهف - 18 - 22 - 17

17- بحث گذرا و سطحى و به دور از درگيرى جدى، تنها محدوده مجاز براى پيامبر (صلى الله عليه و آله) جهت بحث در باره اصحاب كهف و تعداد آنان بود.

فلا تمار فيهم الا مرآء ظهرا

«مرآء» جدالى است كه به منظور اعتراض به گفتار كسى و سست كردن آن و نيز تحقير گوينده اش انجام گيرد (مصباح) و هنگامى كه دنباله دار و عميق نباشد، به آن، «مرآء ظاهر» گفته مى شود.

67- مجادله در توحيد

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - حج - 22 - 3 - 1

1- مجادله خصمانه برخى از مشركان عصر بعثت، عليه اندیشه توحيد و يكتاپرستى

و من الناس من يجدل فى الله بغير علم

«جدال و مجادله» (مصدر «يجادل») به معنای برخورد خصمانه با يك رأى و اعتقاد است. قيد «فى الله» مى رساند كه اندیشه توحيد ربوبى - كه از سوى پيامبر (صلى الله عليه و آله) در ميان مردم تبليغ مى شد - خشم گروهى از اهل شرك را برانگيخته بود و آنان به منظور جلوگیری از نفوذ آن فكر، به مبارزه با آن حضرت پرداختند و عليه آن اندیشه، جدال خصمانه كردند.

68- مجادله در فروع دين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 148 - 7,8

7 - لزوم پرهیز و مجادله با پیروان دیگر ادیان بر سر احکام فرعی دین *

و لكل وجهه هو مولّٰیها فاستبقوا الخیرت

8 - مشاجره و مجادله بر سر قبله و احکام فرعی دین ، از مصداق های خیر نیست .

و لكل وجهه هو مولّٰیها فاستبقوا الخیرت

ص: 432

69- مجادله در قبله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 148 - 8

8 - مشاجره و مجادله بر سر قبله و احکام فرعی دین ، از مصداق های خیر نیست .

و لكل وجهه هو مولیها فاستبقوا الخیرت

70- مجادله در قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 54 - 9

9- جلد و اشكال تراشی ، در برابر آیات روشن قرآنی ، کاری است نکوهیده .

و لقد صرّفنا فی هذا القرآن . . . و كان الإنسن أكثر شیء جدلاً

موارد استعمال کلمه «جدل» گواه تمسک فراوان اهل جدل به باطل است با به هر نحو ممکن، با حق، مقابله کنند. بنابراین، ممکن است که آیه، به نوع مذموم جدل، نظر داشته باشد؛ یعنی، شیوه برخورد کافران با آیات قرآن را محکوم می کند.

71- مجادله در قصه اصحاب كهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 22 - 17

17- بحث گذرا و سطحی و به دور از درگیری جدی ، تنها محدوده مُجاز برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) جهت بحث در باره اصحاب كهف و تعداد آنان بود .

فلا تمار فیهم إلاّ مرأً ظهراً

«مراء» جدالی است که به منظور اعتراض به گفتار کسی و سست کردن آن و نیز تحقیر گوینده اش انجام گیرد (مصباح) و هنگامی که دنباله دار و عمیق نباشد، به آن، «مراء ظاهر» گفته می شود.

72- مجادله در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- مخاصمه شیطان و مشرکان با یکدیگر ، در محکمه عدل الهی

قال قرینه ربنا ما أطغیته .. قال لاتختصموا لدی

ص: 433

73- مجادله در معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 36 - 2

2- مجادله مشرکان مکه با مؤمنان ، در مسأله معاد

فأتوا بابائنا إن كنتم صدقین

تعبیر «فأتوا» (با صیغه جمع) می رساند که مخاطب مشرکان، تنها پیامبر(صلی الله علیه و آله) نبوده؛ بلکه مؤمنان نیز مورد خطاب آنان بودند.

74- مجادله درباره توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 8 - 2

2 - مجادله خصمانه برخی از مشرکان عصر بعثت ، علیه اندیشه توحید و یکتاپرستی

و من الناس من یجدل فی الله بغير علم

«جدال و مجادله» (مصدر «یجدل») به معنای برخورد خصمانه با یک رأی و اعتقاد است. قید «فی الله» می رساند که اندیشه توحید ربوبی - که از سوی پیامبر(صلی الله علیه و آله) تبلیغ می شد - خشم گروهی از اهل شرک را برانگیخته بود و آنان برای جلوگیری از نفوذ آن در افکار و اندیشه های مردم، با آن به مبارزه برخاستند و در ردّ و انکار آن به بحث و جدل خصمانه روی آوردند.

75- مجادله درباره خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 13 - 15

15- کفرپیشگان علی رغم مشاهده نشانه های ربوبیت خدا بر سراسر جهان ، با موحدان درباره خداوند و ربوبیت او به جدال و جرّ و بحث می پردازند .

هو الذی یریکم البرق . . . و هم یجدلون فی الله

جمله حالیه «و هم یجدلون فی الله» قید برای همه جمله هایی است که در آیات پیشین آمده است ؛ یعنی، با آنکه آثار وجودی خدا و ربوبیت او نمایان است و اوست که برق، رعد، ابر و صاعقه را پدید می آورد و همه امور را تحقق می بخشد، آنان درباره وی به جرّ و بحث

می پردازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 4 - 4

4- انسان، موجودی مجادله گر و ستیزه جو درباره خالق خویش است.

فإذا هو خصيم

«خصم» (مصدر «خصيم») به معنای جدال و منازعه است (لسان العرب). درباره متعلق «خصيم» دو احتمال وجود دارد: 1- متعلق آن خداوند باشد. 2- حذف متعلق قرینه عمومیت و اطلاق باشد؛ یعنی، خصيم بودن از خصوصیات انسان

ص: 434

است. برداشت فوق - به قرینه صدر آیه گذشته که از خداوند خالق سخن می گوید - بنابر احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 3 - 2

2- سرزنش گروهی از مشرکان عصر بعثت از سوی خدا، به خاطر بحث و جدل جاهلانه آنان درباره خدا

و من الناس من یجدل فی الله بغير علم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 8 - 1

1 - نکوهش گروهی از مشرکان عصر بعثت از سوی خدا، به خاطر بحث و جدل جاهلانه آنان در باره او

و من الناس من یجدل فی الله بغير علم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 20 - 19، 18، 17

17 - برخی انسان ها درباره خدا، به رغم وجود نشانه های فراوان در برابر آنان، جاهلانه، جدال می کنند.

ألم تروا أنّ الله سخر لكم ما فی السموت... و أسبع علیکم... و من الناس من یج-

18 - برخی انسان ها، بدون داشتن علم و منبع هدایت و کتاب روشن کننده، درباره خداوند، به مجادله می پردازند.

و من الناس من یجدل فی الله بغير علم و لا هدی و لا کتب منیر

19 - چشم بستن بر مظاهر وجود خدا و پرداختن به جدال های جاهلانه درباره او، کفرانِ نعمت است.

ألم تروا أنّ الله... و أسبع علیکم نعمه... و من الناس من یجدل فی الله بغير

ذکر «و من الناس...» پس از بیان آیات خداوند - که از جمله آنها وُفُورِ نعمت بود - می تواند اشاره به نکته مذکور باشد.

21 - دقت در مستخر بودن موجودات عالم و نیز نعمت های فراوان الهی، مایه برچیده شدن جدال های جاهلانه درباره خدا است.

ألم تروا أنّ الله سخر لكم... و أسبع علیکم نعمه... و من الناس من یجدل فی الل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - اساسِ جدالِ کفرانِ درباره خدا، برخاسته از تقلید و تعصّب خویشاوندی آنان بود.

يجدل في الله .. قالوا بل نتبع ما وجدنا عليه ءاباءنا

76- مجادله درباره خلقت انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 71 - 2

2 - مجادله و گفتوگوی فرشتگان با خدا، در ملامت اعلی درباره آفرینش انسان

بالمأ الأعلى إذ يختصمون .. إذ قال ربك للملائكة إني خلق بشراً

ص: 435

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که «إذ» ظرف زمان ماضی بوده و متعلق به «إذ یختصمون» باشد.

77- مجادله درباره عیسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 57 - 1

1 - مجادله مشرکان مکه درباره عیسی (ع)، اقدامی در جهت تخطئه آیات قرآن

و لَمَّا ضَرَبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا

تأمل در آیات بعد، نشان می دهد که مَثَل مذکور در این آیه، از ناحیه مشرکان و برای توجیه روی آوری آنان به پرستش بت ها و انکار مورد عذاب واقع شدن معبودهای شرک بوده است؛ چنان که در آیه بعد می فرماید: «ما ضربوه إلاّ جدلاً...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 58 - 1

1 - مجادله مشرکان مکه با پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در مقایسه معبود های خویش با عیسی (ع)

وقالوا ألهتنا خیر أم هو

78- مجادله درباره قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 18 - 7

7 - مجادله و تشکیک مستمر مشرکان، نسبت به برپایی قیامت

إنّ الذین یمارون فی الساعه لفی ضلل بعید

«ممارات» (مصدر «یمارون») به معنای اصرار بر جدال است.

79- مجادله زن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 18 - 1,3,4

1- زن ، در فرهنگ جاهلیت پرورش یافته در زینت و تجمل ، و فرودست در میدان جدال و درگیری های کلامی

أَوْ مِنْ يَنْشَأُ فِي الْحَلِيهِ وَ هُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرِ مَبِينِ

لَحْنِ آيَةِ شَرِيفَةٍ بِهٖ كَوْنُهُ اِيْ اِسْتِ كِهٖ بِهٖ اِعْتِقَادِ وَ بَاوْرِ عَرَبِ جَاهِلِيٍّ يَّا مَوْقِعِيَّتِ زَنْ دَرِ مَحِيْطِ وَ فَرَهْنِغِ خَاصِ اَنَّا نِ اِسْاَرَهٗ دَارِدِ.

3- زن ، اساساً برای کار های دشوار و خشن و جدال و درگیری آفریده نشده است .

وَ هُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرِ مَبِينِ

بِرِدَاثْتِ يَادِ شُدِهٖ بِنَابِرَايْنِ نَكْتَهٗ اِسْتِ كِهٖ آيَةِ شَرِيفَةٍ بِهٖ جِهْتِ مَمَاشَاتِ وَ بَازْكَوْبِيٍّ بَاوْرِ مَشْرِكَا نِ، اِيْنِ مَطَالِبِ رَا مَطْرَحِ نَكْرَدِهٗ بَاشْدِ؛ بَلَكِهٖ بِهٖ عَنوَانِ يَكِ وَاقْعِيَّتِ بَدَا نِ پَرِدَاخْتَهٗ بَاشْدِ.

ص: 436

4- لطافت طبیعی زن و فرودستی او در میدان جدال و درگیری، دو عامل آسیب پذیری و دو نقیصه برای زن در فرهنگ خشن جاهلی

و هو فی الخصام غیر مبین

در آیه قبل (و إذا بشر أحدهم..) ناراحتی عرب جاهلی از داشتن دختر بیان شده است. این آیه می تواند اشاره به علت آن ناراحتی داشته باشد؛ یعنی، این دو ویژگی از نظر عرب جاهلی، نقص زن به حساب می آمد.

80- مجادله شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 28 - 2

2- نهی الهی، از جدال شیطان و مشرکان با یکدیگر در محضر او

قال لاتختصموا لدیّ

81- مجادله قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 40 - 8

8- مجادله قرآن با مشرکان، با بهره گیری از باور های ایشان در رد عقاید شرک آلودشان

أفأصفکم ربکم بالبنین و اتخذ من الملئکه إثناً

82- مجادله قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 71 - 11

11 - هود با پرخاش به قوم خویش خواهان ترک بحث و جدال آنان با وی درباره معبودان دروغین شد .

اتجدلوننی فی أسماء سمیتموها أنتم و ءاباؤکم

83- مجادله قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- روی آوردن قوم لوط ، به جدال و تشکیک نسبت به انذارها ؛ بجای حق پذیری

ولقد أنذرهم . . . فتماروا بالّنذر

ص: 437

84- مجادله کاشفان غار اصحاب كهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 21 - 17

17- کاشفان جایگاه اصحاب كهف ، به جدال و کشمکش درباره رستاخیز گرفتار بودند .

أعثرنا عليهم . . . إذ يتزعون بينهم أمرهم

«إذ» ظرف است برای «أعثرنا» لذا مفاد آیه این است که مردم، هنگامی بر اصحاب كهف دست یافتند که درباره امری از امور مربوط به خویش، اختلاف داشتند. مراد از آن امر، به قرینه «أن الساعة لاریب فیها» برپایی قیامت است و مراد از ضمیر در «أمرهم» همان مردمی هستند که بر اصحاب كهف آگاهی یافتند.

85- مجادله کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 13 - 15

15- کفرپیشگان علی رغم مشاهده نشانه های ربوبیت خدا بر سراسر جهان ، با موحدان درباره خداوند و ربوبیت او به جدال و جرّ و بحث می پردازند .

هو الذی یریکم البرق . . . و هم یجدلون فی الله

جمله حالیه «و هم یجدلون فی الله» قید برای همه جمله هایی است که در آیات پیشین آمده است ؛ یعنی، با آنکه آثار وجودی خدا و ربوبیت او نمایان است و اوست که برق، رعد، ابر و صاعقه را پدید می آورد و همه امور را تحقق می بخشد، آنان درباره وی به جرّ و بحث می پردازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 56 - 6

6- جدال و اشکال تراشی ، با به کارگیری روش های باطل و دستاویز های دروغین ، از شیوه های مبارزه کافران با حق است .

و یجدل الذین کفروا بالباطل لیدحضوا به الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 4 - 1

1 - تنها کافران حق ناپذیر به مجادله و ستیزه جویی با آیات الهی می پردازند و از پذیرش آن سر باز می زنند .

مايجدل في آيت الله إلا الذين كفروا

86- مجادله کافران قوم نُمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 76 - 1

ص: 438

1 - مجادله کفرپیشگان مستکبر قوم ثمود با مستضعفان مؤمن به صالح

استضعفوا لمن .. مؤمنون. قال الذين استكبروا إنا بالذی ءامنتم به كفرون

87- مجادله گران در ذات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 68 - 19

19 - عن أبي جعفر (ع) فی قول الله: «وإذا رأیت الذین یخوضون فی آیاتنا» قال: الکلام فی الله و الجدال فی القرآن «فأعرض عنهم حتی یخوضوا فی حدیث غیره»

امام باقر (ع) فرمود: مراد از «یخوضون فی آیاتنا»، سخن گفتن در مورد ذات خداوند و مجادله کردن درباره قرآن است. «پس از آنان رویگردان شو تا به سخن دیگری پردازند»

88- مجادله گران در احکام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 121 - 11

11 - جدال کنندگان در مورد احکام روشن خداوند دوستان شیطانند.

وإن الشیطین لیوحون إلی اولیائهم لیجدلوکم

89- مجادله گران درباره خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 21 - 1

1 - در صورت دعوت از مجادله گران درباره خدا برای پیروی از تعالیم آسمانی، آنان، خود را پیرو آیین نیاکان شان معرفی می کنند.

الناس من یجدل فی الله بغیر علم .. و إذا قیل لهم اتبعوا ما أنزل الله قالوا

90- مجادله گری انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 4 - 4,5,9

4- انسان ، موجودی مجادله گر و ستیزه جو درباره خالق خویش است .

فإذا هو خصيم

«خصم» (مصدر «خصيم») به معنای جدال و منازعه است (لسان العرب). درباره متعلق «خصيم» دو احتمال وجود

ص: 439

دارد: 1- متعلق آن خداوند باشد. 2- حذف متعلق قرینه عمومیت و اطلاق باشد؛ یعنی، خصیم بودن از خصوصیات انسان است. برداشت فوق - به قرینه صدر آیه گذشته که از خداوند خالق سخن می گوید - بنابر احتمال اول است.

5- جدال و ستیزه جویی، از جمله ویژگی های انسان است .

فإذا هو خصيم مبين

برداشت فوق، بر طبق احتمال دوم در متعلق خصیم است؛ یعنی، متعلق خصیم حذف شده تا دلالت کند که انسان پیوسته سعی در جدال و ستیزه دارد.

9- آفرینش انسان از نطفه، به صورت مجادله گری سخنور، شاهد و گواه و حدانیت خداوند است .

تعلی عمّا يشركون . خلق الإنسن من نطفه فإذا هو خصيم مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 54 - 6،7،8

6- انسان، مجادلگرتترین موجود هستی است .

و كان الإنسن أكثر شیء جدلاً

«جدل» یعنی: «گفتگو به گونه نزاع و برتری طلبی» (مفردات راغب). البته، غالباً، جدال، در جایی به کار می رود که این نزاع و گفتگو، با سخنان باطل و بی اساس باشد.

7- انسان، موجودی مباحثگر و نیازمند مشاهده دلایل و بیان های مختلف برای پذیرش حق است .

و لقد صرّفنا فی هذا القرءان للناس من كلّ مثل و كان الإنسن أكثر شیء جدلاً

بیان مجادلگری انسان، پس از اشاره به ارائه مثال ها و بیان های مختلف در قرآن، گویا به این نکته اشاره دارد که برای این موجود مجادلگر، سخن بسیار و با طرح های مختلف باید گفته شود تا او قانع شده و به راه هدایت، رهنمون گردد.

8- اقتناع روح مجادلگر آدمی و رام ساختن او در مسیر حق، فلسفه ارائه مثال ها و نمونه های متعدّد در قرآن است .

و لقد صرّفنا .. و كان الإنسن أكثر شیء جدلاً

91- مجادله گری مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - مجادله و تشکیک مستمر مشرکان ، نسبت به برپایی قیامت

إِنَّ الَّذِينَ يَمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَلٍ بَعِيدٍ

«ممارات» (مصدر «یمارون») به معنای اصرار بر جدال است.

92- مجادله گری مشرکان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 16 - 1

1 - اصرار مشرکان عصر بعثت ، بر شرک و مباحثات انکار آمیز آنان درباره توحید

وَالَّذِينَ يَحِجُّونَ فِي اللَّهِ

ص: 440

93- مجادله محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 125 - 7

7- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مأمور به مجادله و مناظره با کافران و مشرکان با بهترین نوع و روش

و جدلهم بالتی هی أحسن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 46 - 8، 2، 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان، موظف بودند که با اهل کتاب، جز با انتخاب بهترین روش، مجادله نکنند.

و لاتجدلوا أهل الكتب إلاّ بالتی هی أحسن

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان، با اهل کتاب، بحث های اعتقادی و کلامی داشتند.

و لاتجدلوا أهل الكتب إلاّ بالتی هی أحسن

8 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان، در مجادله با اهل کتاب، موظف اند که به صراحت، اعتقادات توحیدی خود را مطرح کنند.

قولوا ءامنا بالذی أنزل إلینا و أنزل إلکم و إلهنا و إلهکم وحد

94- مجادله مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 46 - 8، 2، 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان، موظف بودند که با اهل کتاب، جز با انتخاب بهترین روش، مجادله نکنند.

و لاتجدلوا أهل الكتب إلاّ بالتی هی أحسن

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان، با اهل کتاب، بحث های اعتقادی و کلامی داشتند.

و لاتجدلوا أهل الكتب إلاّ بالتی هی أحسن

8 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان، در مجادله با اهل کتاب، موظف اند که به صراحت، اعتقادات توحیدی خود را مطرح کنند

قولوا ءامنا بالذی اُنزل إلینا و اُنزل إلیکم و إلهنا و إلهکم وحد

95- مجادله مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 28 - 2

1- مخاصمه شیطان و مشرکان با یکدیگر، در محکمه عدل الهی

قال قرینه ربنا ما أطغیته .. قال لاتختصموا لدی

2- نهی الهی، از جدال شیطان و مشرکان با یکدیگر در محضر او

ص: 441

96- مجادله مشركان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 25 - 8,9

8 - مشركان به هنگام حضور در نزد پيامبر (صلى الله عليه و آله)، از سر لجاج و انكار به مجادله درباره قرآن و رسالت آن حضرت مى پرداختند.

حتى إذا جاءوك يجدلونك يقول الذين كفروا

9 - مشركانى كه صرفاً براى مجادله در محضر پيامبر (صلى الله عليه و آله) حاضر مى شدند، در نهايت عناد و لجاجت قرار داشتند.

حتى إذا جاءوك يجدلونك

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 121 - 15

15 - مشركان در مورد خوردن ذبيحه و احكام آن در اسلام با مسلمانان صدر اسلام به مجادله مى پرداختند.

ولا تأكلوا مما لم يذكر اسم الله عليه .. إن الشيطان ليوحون إلى ... وإن أطعتمو

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - حج - 22 - 3 - 2,1

1- مجادله خصمانه برخى از مشركان عصر بعثت ، عليه اندیشه توحيد و يكتاپرستى

و من الناس من يجدل فى الله بغير علم

«جدال و مجادله» (مصدر «يجادل») به معنای برخورد خصمانه با يك رأى و اعتقاد است. قيد «فى الله» مى رساند كه اندیشه توحيد ربوبى - كه از سوى پيامبر (صلى الله عليه و آله) در ميان مردم تبليغ مى شد - خشم گروهى از اهل شرك را برانگيخته بود و آنان به منظور جلوگیری از نفوذ آن فكر، به مبارزه با آن حضرت پرداختند و عليه آن اندیشه، جدال خصمانه كردند.

2- سرزنش گروهى از مشركان عصر بعثت از سوى خدا ، به خاطر بحث و جدل جاهلانه آنان درباره خدا

و من الناس من يجدل فى الله بغير علم

1 - نکوهش گروهی از مشرکان عصر بعثت از سوی خدا، به خاطر بحث و جدل جاهلانه آنان در باره او

و من الناس من یجدل فی اللّٰه بغیر علم

2 - مجادله خصمانه برخی از مشرکان عصر بعثت، علیه اندیشه توحید و یکتاپرستی

و من الناس من یجدل فی اللّٰه بغیر علم

«جدال و مجادله» (مصدر «یجدل») به معنای برخورد خصمانه با یک رأی و اعتقاد است. قید «فی اللّٰه» می رساند که اندیشه توحید ربوبی - که از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله) تبلیغ می شد - خشم گروهی از اهل شرک را برانگیخته بود و آنان برای جلوگیری از نفوذ آن در افکار و اندیشه های مردم، با آن به مبارزه برخاستند و در ردّ و انکار آن به بحث و جدل خصمانه روی آوردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 12 - 2, 1

1 - مجادلات و اظهار تردید های مشرکان ، درباره وحی و مشاهدات قلبی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

أفتمرونه علی مایری

«ممارات و مراء» (مصدر «تمارون») معادل «مجادله و جدال» است؛ یعنی، «أفتمارونه علی مایری».

2 - بحث و جدل مشرکان با پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در عینی ترین حقایق مورد شهود آن حضرت ، امری نکوهیده و سرزنش بار

أفتمرونه علی مایری

استفهام در «أفتمارونه» برای توییح است.

97- مجادله مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 57 - 1

1 - مجادله مشرکان مکه درباره عیسی (ع) ، اقدامی در جهت تخطئه آیات قرآن

و لَمَّا ضَرَبَ ابْنَ مَرْيَمَ مِثْلًا

تأمل در آیات بعد، نشان می دهد که مَثَل مذکور در این آیه، از ناحیه مشرکان و برای توجیه روی آوری آنان به پرستش بت ها و انکار مورد عذاب واقع شدن معبودهای شرک بوده است؛ چنان که در آیه بعد می فرماید: «ما ضربوه إلاّ جدلاً...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 58 - 6, 1

1 - مجادله مشرکان مکه با پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در مقایسه معبود های خویش با عیسی (ع)

و قالوا ألهتنا خیر أم هو

6 - مقایسه میان بت ها و عیسی بن مریم (ع) ، حرکتی جدلی از سوی مشرکان مکه

ما ضربوه لك إلاّ جدلاً

در مکتب پیامبر (صلی الله علیه و آله) سخن از الوهیت عیسی (ع) به میان نیامده بود تا مشرکان او را با آلهه خود مقایسه کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 36 - 2

2- مجادله مشرکان مکه با مؤمنان ، در مسأله معاد

فأتوا بآبائنا إن كنتم صدقین

تعبیر «فأتوا» (با صیغه جمع) می رساند که مخاطب مشرکان، تنها پیامبر (صلی الله علیه و آله) نبوده؛ بلکه مؤمنان نیز مورد خطاب آنان بودند.

ص: 443

98- مجادله مفید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 46 - 6

6 - صرف وقت و مجادلات دینی ، باید در جایی باشد که مفید و ثمربخش است .

و لاتجدلوا أهل الكتب إلا بالتي هي أحسن إلا الذين ظلموا منهم

99- مجادله ملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 69 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) از مجادله و گفت و گوی فرشتگان با خدا درباره آفرینش آدم ، تنها از راه وحی آگاه بود .

ما كان لي من علم بالملائكة إلا إذ يختصمون

مقصود از مجادله و خصومت در آیه شریفه - به قرینه دو آیه بعد (إذ قال ربك للملائكة.. ..) - گفت و گوی فرشتگان با خدا درباره خلقت انسان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 71 - 2,3

2 - مجادله و گفتوگوی فرشتگان با خدا ، در ملا اعلی درباره آفرینش انسان

بالملائكة إلا إذ يختصمون إذ قال ربك للملائكة إني خلق بشرًا

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که «إذ» ظرف زمان ماضی بوده و متعلق به «إذ يختصمون» باشد.

3 - داستان آفرینش انسان و مجادله و گفتوگوی فرشتگان با خداوند در این باره ، شایان یاد و یادآوری است .

إذ قال ربك للملائكة إني خلق بشرًا

برداشت یاد شده بر این اساس مبتنی است که «إذ» متعلق به فعل مقدر همچون «أذكر» باشد.

100- مجادله ممنوع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 7 - 47

47 - ضرورت پرهیز از مجادله در آیات متشابه قرآن و ترک همنشینی با مجادله کنندگان در آن

هو الذی انزل علیک . . . فاما الذین فی قلوبهم زیغ فیتبعون ما تشابه منه

رسول الله (صلی الله علیه و آله) درباره آیه «هو الذی انزل . . .» فرمود: اذا رأیتم الذین یتبعون ما تشابه منه و الذین یجادلون فیہ فهم الذین عنی الله فلا تجالسوهم.

الدر المنثور، ج 2، ص 148.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 444

2 - آل عمران - 3 - 20 - 4

4 - لزوم تسلیم در برابر حق و پرهیز از بحث جدال آمیز

فان حاجوک فقل اسلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 46 - 5

5 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان ، وظیفه ندارند که با ظالمان اهل کتاب ، به جدال احسن پردازند .

ولا تجدلوا اهل الكتب إلا بالتي هي أحسن إلا الذين ظلموا منهم

101- مجادله منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 204 - 12

12 - منافقان ، سرسخت ترین انسان ها در جدال با مسلمانان

و من الناس .. و هو ألد الخصام

بنابراینکه «الخصام»، مصدر باشد و به معنی خصومت و جدال.

102- مجادله مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 20

20 - استفاده مؤمن آل فرعون ، از شیوه جدل در مقابل منطق زور فرعونیان

وإن یک کذباً فعلیه کذبه و إن یک صادقاً یصبکم بعض الذی یعدکم

آمدن این تعبیر که اگر موسی(ع) دروغ گفته باشد، علیه خودش اقدام کرده است و .. از باب جدل می باشد؛ و گرنه برای مؤمن آل فرعون، احتمال دروغ گو بودن موسی(ع) متصور نبود.

103- مجادله ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 148 - 4,7

4 - توجه به الهی بودن تغییر قبله و تعیین آن ، موجب رفع مشاجره درباره آن است .

و لكل وجهه هو مؤیها

7 - لزوم پرهیز و مجادله با پیروان دیگر ادیان بر سر احکام فرعی دین *

و لكل وجهه هو مؤیها فاستبقوا الخیرت

ص: 445

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 20 - 1,3

1 - مجادله عالمان اهل کتاب با پیامبر (صلی الله علیه و آله)، علی رغم آگاهی آنان به حقیقت

من بعد ما جاءهم العلم .. فان حاجوک فقل

3 - رهنمود خدا به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مبنی بر ترک مجادله با عالمان جدالگر اهل کتاب

فان حاجوک فقل اسلمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 22 - 19

19 - مناظره با جاهلان، جز بحثی سطحی و کوتاه، نکوهیده و ناروا است.

ما يعلمهم إلا قليل فلا تمار فيهم إلا مرآة ظهراً

تفريع «لاتمار» بر جمله «ما يعلمهم ..» به وسیله حرف «فاء»، بیانگر نکته یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 21 - 10

10 - پاسخ منفی دادن به فراخوان عمل به تعالیم دین آسمانی، به بهانه پیروی از آیین نیاکان، جاهلان و مجادله ای بدون دلیل است.

و من الناس من یجدل فی الله بغير علم ولا هدی ولا کتب منیر . و إذا قیل لهم ا

104- مجادله نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 40 - 1

1- ساخت کشتی نوح و درگیری های لفظی او و کفرپیشگان تا فرارسیدن طوفان، همچنان ادامه داشت.

یصنع الفلک و کلما مرّ علیه .. حتی إذا جاء أمرنا

«حتی» بیانگر غایت گزارشها و حقایق مطرح شده در آیه قبل (ساختن کشتی و تمسخر کافران و پاسخ گویی حضرت نوح) می باشد؛ یعنی

، اینها ادامه داشت تا زمانی که . . .

105- مجادله هود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 71 - 10

10 - هود ، گرفتار جدال و کشمکش مدام قوم عاد درباره معبودان بی اساسشان

اتجدلوننی فی أسماء سمیتموها أنتم وءاباؤکم

ص: 446

106- مدارا در مجادله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 81 - 12

12 - مماشات با خصم در بحث و جدل، روشی برای تبلیغ معارف و عقاید

فأى الفریقین أحق بالأمن

لازمه اینکه موحدان «احق» به امام باشند، آن است که برای مشرکان نیز حقی محسوب گردد. ولی با توجه به اینکه مشرکان هیچ لیاقتی برای امان ندارند، برای مماشات با خصم و در مقام جدل و تبلیغ حقی فرض شده است.

107- مشترکات در مجادله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 46 - 10

10 - مسلمانان، در مجادله با اهل کتاب، باید بر اصول و اعتقادات مشترک، تکیه کنند.

لاتجدلوا أهل الكتب .. و قولوا ءامنا بالذى أنزل إلینا و أنزل إلکم و إلهن

108- مغضوبیت مجادله گران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 16 - 12

12 - مشرکان و مجادله گران حق ستیز گرفتار غضب و عذاب سخت الهی

و الذین یحاجون فى الله .. علیهم غضب و لهم عذاب شدید

109- منشأ مجادله با محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 56 - 5

5 - کبر و خودبرتربینی، عامل جدال و ستیزه جویی کافران و مشرکان با آیات الهی و پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

إنّ الذين يجادلون في آيات الله .. إن في صدورهم إلاّ كبر

110- منشأ مجادله در آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 56 - 1,5

1 - کسانی که بدون هیچ دلیل و برهانی ، به مجادله و ستیزه جویی در آیات الهی (دین) بر می خیزند ، در دل آنان نوعی

ص: 447

کبر و خودبرتربینی نهفته است .

إِنَّ الَّذِينَ يَجْدُلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتِيهِمْ إِنْ فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ

«سلطان» به معنای حجت و برهان است.

5- کبر و خودبرتربینی ، عامل جدال و ستیزه جویی کافران و مشرکان با آیات الهی و پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

إِنَّ الَّذِينَ يَجْدُلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ .. إِنْ فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 36 - 5

5- دل بستگی به زندگی دنیایی ، منشأ اصلی مجادله در آیات الهی و انکار آن است .

و يعلم الذين يجدلون .. فما أوتيتم من شيء فمتع الحيوه الدنيا

با توجه به فای تفریع در «فما أوتيتم»، می توان استفاده کرد که مجادله در آیات الهی و انکار آن، از دنیا محوری برخاسته است.

111- منشأ مجادله در دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 56 - 1

1 - کسانی که بدون هیچ دلیل و برهانی ، به مجادله و ستیزه جویی در آیات الهی (دین) بر می خیزند ، در دل آنان نوعی کبر و خودبرتربینی نهفته است .

إِنَّ الَّذِينَ يَجْدُلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتِيهِمْ إِنْ فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ

«سلطان» به معنای حجت و برهان است.

112- منشأ مجادله کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 21 - 3

3- اساس جدال کافران درباره خدا ، برخاسته از تقلید و تعصّب خویشاوندی آنان بود .

يجدل فى الله . . قالوا بل نتبع ما وجدنا عليه ءاباءنا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 56 - 5

5 - كبر و خودبرتربىنى ، عامل جدال و ستيزه جوى كافرين و مشركان با آيات الهى و پيامبر اسلام (صلى الله عليه و آله)

إن الذين يجدلون فى آيت الله . . إن فى صدورهم إلا كبر

ص: 448

113- منشأ مجادله مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 56 - 5

5- کبر و خودبرتربینی، عامل جدال و ستیزه جویی کافران و مشرکان با آیات الهی و پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

إِنَّ الَّذِينَ يَجِدُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ... إِنَّ فِي صَدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرًا

114- ناپسندی مجادله باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 56 - 12

12- جدال به باطل و استهزا و تمسخر، از روش های ناپسند در برخورد با مسائل فکری و عقیدتی است.

و يجادل الذين كفروا بالباطل ليدحضوا به الحق واتخذوا آيتي و ما أنذروا هزواً

115- نشانه های مجادله گری انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 2

2- خودداری مردم از ایمان به قرآن و استغفار به درگاه الهی، به منزله نشستن آنان در انتظار عذاب الهی است.

و ما منع الناس أن يؤمنوا... إلا أن تأتيهم سنّة الأولين

«أن يؤمنوا» در اصل «من أن يؤمنوا» بوده است و «أن تأتيهم» فاعل برای «منع» است، ولی از آن جا که نظم معنابه کلمه ای بستگی دارد که بعد از «إلا» در تقدیر باشد، گفته می شود که «أن تأتيهم» در تقدیر، «انتظار أن تأتيهم» است؛ یعنی: «ما منع الناس من أن يؤمنوا.. إلا انتظار أن تأتيهم» و مراد این است که حال این مردم، بسان حال کسی است که در انتظار عذاب نشسته باشد و گرنه مانعی دیگر برای ایمان آنان وجود ندارد.

116- نقش مجادله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 22 - 3

3 - استفاده از جدل و به کارگیری مبانی باطل گرایان علیه خود آنان ، از روش های قرآن در احتجاج با اهل شرک

الکُم الذَّکر و له الأُنثی . تلک إذاً قسمه ضیزی

با توجه به این که خداوند مبنای ارزشی مشرکان را در تبعیض بین پسران و دختران علیه خود آنان به کار گرفته است، مطلب بالا استفاده می شود.

ص: 449

117- نهی از مجادله در محضر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 28 - 2

2- نهی الهی ، از جدال شیطان و مشرکان با یکدیگر در محضر او

قال لاتختصموا لدیّ

مجادله گران

118- تهدید مجادله گران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 35 - 1

1 - تهدید کافران مجادله گر در آیات الهی از سوی خداوند

و يعلم الذین یجدلون فی ءایتنا

119- دعوت از مجادله گران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 21 - 1

1 - در صورت دعوت از مجادله گران درباره خدا برای پیروی از تعالیم آسمانی ، آنان ، خود را پیرو آیین نیاکان شان معرفی می کنند .

الناس من یجدل فی الله بغیر علم .. و إذا قیل لهم اتبعوا ما أنزل الله قالوا

120- دین مجادله گران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 21 - 1

1 - در صورت دعوت از مجادله گران درباره خدا برای پیروی از تعالیم آسمانی ، آنان ، خود را پیرو آیین نیاکان شان معرفی می کنند .

الناس من یجدل فی الله بغیر علم .. و إذا قیل لهم اتبعوا ما أنزل الله قالوا

121- سرنوشت مجادله گران در آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 69 - 1,2

ص: 450

1 - توصیه خداوند به نگرستن و تأمل کردن در سرنوشت کسانی که درباره آیات الهی به جدال و ستیزه جویی برمی خیزند .

ألم تر إلى الذين يجدلون في آيات الله أني يصرفون

2 - سرنوشت شوم مجادله گران و ستیزه جویان با آیات الهی ، درس آموز و عبرت انگیز است .

ألم تر إلى الذين يجدلون في آيات الله أني يصرفون

122- عذاب مجادله گران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 16 - 12

12 - مشرکان و مجادله گران حق ستیز گرفتار غضب و عذاب سخت الهی

و الذين يحاجون في الله... عليهم غضب و لهم عذاب شديد

123- مبعوضيت مجادله گران در آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 35 - 1

1 - کسانی که بی هیچ دلیل و برهانی ، به مجادله و ستیزه جویی در آیات الهی (دین) برخیزند ، مبعوض خدا و مؤمنان هستند .

الذين يجدلون في آيات الله بغير سلطان أتيهم كبر مقتاً عند الله و عند الذين ءا

«سلطان» به معنای حجت و برهان و «مقت» به معنای بغض شدید است.

124- مبعوضيت مجادله گران در دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 35 - 1

1 - کسانی که بی هیچ دلیل و برهانی ، به مجادله و ستیزه جویی در آیات الهی (دین) برخیزند ، مبعوض خدا و مؤمنان هستند .

الذين يجدلون في آيات الله بغير سلطان أتيهم كبر مقتاً عند الله و عند الذين ءا

«سلطان» به معنای حجت و برهان و «مقت» به معنای بغض شدید است.

125- مجادله گران در ذات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 68 - 19

ص: 451

19 - عن أبي جعفر (ع) في قول الله: «وإذا رأيت الذين يخوضون في آياتنا» قال: الكلام في الله و الجدل في القرآن «فأعرض عنهم حتى يخوضوا في حديث غيره»

امام باقر (ع) فرمود: مراد از «خوضون في آياتنا»، سخن گفتن در مورد ذات خداوند و مجادله کردن درباره قرآن است. «پس از آنان رویگردان شو تا به سخن دیگری پردازند»

126- مجادله گران در احکام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 121 - 11

11 - جدال کنندگان در مورد احکام روشن خداوند دوستان شیطانند.

وإن الشيطان ليوحون إلى أوليائهم ليجدلوكم

127- مجادله گران درباره خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 21 - 1

1 - در صورت دعوت از مجادله گران درباره خدا برای پیروی از تعالیم آسمانی، آنان، خود را پیرو آیین نیاکان شان معرفی می کنند .

الناس من يجدل في الله بغير علم . . . وإذا قيل لهم أتبعوا ما أنزل الله قالوا

128- مغضوبیت مجادله گران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 16 - 12

12 - مشرکان و مجادله گران حق ستیز گرفتار غضب و عذاب سخت الهی

و الذين يحاجون في الله . . . عليهم غضب و لهم عذاب شديد

1- تأخیر مجازات موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 111 - 2,5

2- تأخیر در مجازات موسی (ع) و برادرش هارون از مصوبات جلسه مشورتی سران و بزرگان دربار فرعون

قالوا أرجه و أخاه

«ه» در «أرجه» ضمیری است که به صورت ساکن قرائت شده و مفعول «ارج» می باشد. «ارج» فعل امر از مصدر «ارجاء» (به تأخیر انداختن) است. مشتقات کلمه «ارجاء» گاهی با همزه استعمال می گردد و گاهی همزه آن تبدیل به یاء می شود. گفته می شود: أَرْجَأُ يُرْجَى يُرْجَى. قابل ذکر است که مراد از تأخیر انداختن، تأخیر در مجازات است.

5- سران دربار فرعون از وی خواستند با تأخیر مجازات موسی و هارون موافقت کرده و ساحران زبردست و کاردان را از اطراف و اکناف احضار کند .

و أرسل فی المدائن حشرین

«حشرین» به معنای جمع کنندگان و کوچ دهندگان است و مفعول آن به قرینه آیه قبل و بعد «ساحرین» می باشد و خود «حشرین» مفعول برای «أرسل» است. بنابراین جمله «أرسل ...» یعنی: نیروهایی را برای جمع آوری و گسیل ساحران بسیج کن.

2- تأخیر مجازات هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 111 - 2,5

2- تأخیر در مجازات موسی (ع) و برادرش هارون از مصوبات جلسه مشورتی سران و بزرگان دربار فرعون

قالوا أرجه و أخاه

«ه» در «أرجه» ضمیری است که به صورت ساکن قرائت شده و مفعول «ارج» می باشد. «ارج» فعل امر از مصدر «ارجاء» (به تأخیر انداختن) است. مشتقات کلمه «ارجاء» گاهی با همزه استعمال می گردد و گاهی همزه آن تبدیل به یاء می شود. گفته می شود: أَرْجَأُ يُرْجَى يُرْجَى. قابل ذکر است که مراد از تأخیر انداختن، تأخیر در مجازات است.

5- سران دربار فرعون از وی خواستند با تأخیر مجازات موسی و هارون موافقت کرده و ساحران زبردست و کاردان را از اطراف و اکناف احضار کند .

وأرسل في المدائن حشرين

ص: 453

«حشرین» به معنای جمع کنندگان و کوچ دهندگان است و مفعول آن به قرینه آیه قبل و بعد «ساحرین» می باشد و خود «حشرین» مفعول برای «أرسل» است. بنابراین جمله «أرسل ...» یعنی: نیروهایی را برای جمع آوری و گسیل ساحران بسیج کن.

3- تاریخ مجازات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 41 - 4

4- به دار کشیدن مجرمان و رها کردن آنان تا طعمه پرندگان گشتن ، کیفری مرسوم در مصر باستان

و أما الآخر فیصلب فتأكل الطير من رأسه

4- تناسب جرایم با مجازات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 81 - 1

1 - گنهکاران یهود همانند دیگر گنهکاران ، به اندازه استحقاقشان ، در آتش دوزخ گرفتار خواهند شد .

لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة .. بلی

«بلی» (چنین نیست) حرف جواب است و برای رد سخن و ادعای مطرح شده به کار می رود. این کلمه در آیه شریفه رد ادعای یهود (لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة) است.

5- تناسب مجازات با جرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 15

15 - کیفر الهی برای گناهکاران ، متناسب با گناه آنان است .

فیسخرون منهم سخر الله

6- خویشاوندی و مجازات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 40 - 16

16- لزوم پرهیز از ملاحظه نسب و حسب انسان ها در اجرای کیفر ها و مجازات های مطرح شده در دین

و أهلک إلاّ من سبق علیه القول

بیان این بخش از داستان نوح(ع) (احمل فیها.. أهلک إلاّ من سبق علیه القول) رساننده این پیام است که: نباید به خاطر

ص: 454

خویشی خطاکاران حتی با افراد برجسته ای چون پیامبران ، از کیفر آنان چشم پوشید.

7- درخواست تعیین مجازات دزد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 74 - 2

2- کارگزاران یوسف از متهمان (فرزندان یعقوب) خواستند ، تا خودشان کیفر سارق جام پادشاه را تعیین کنند .

قالوا فما جزؤه إن كنتم كذبین

ضمیر در «جزاؤه» به سارق جامی شاهی ، که از جمله های قبل استفاده می شود ، برمی گردد.

8- زلیخا و مجازات یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 25 - 14

14- تحریک عزیز مصر از سوی زلیخا برای مؤاخذه و مجازات یوسف (ع)

ما جزاء من أراد بأهلك سوءاً إلا أن يسجن أو عذاب أليم

برداشت فوق ، از تصریح زلیخا به «أهلك» (همسر تو) استفاده می شود ؛ یعنی ، او با آوردن «أهلك» درصدد تحریک عزیز مصر برای مجازات یوسف (ع) بود.

9- شخصی بودن مجازات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 48 - 5

5- هیچ کس در روز قیامت ، ذره ای از عذاب دیگری را بر عهده نمی گیرد و متحمل نمی شود .

واتقوا يوماً لا تجزي نفس عن نفس شيئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 134 - 8

8- انسان ها مسؤول اعمال گذشتگان خویش نبوده و به سبب آنها مؤاخذه نخواهند شد .

و لاتستلون عما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 141 - 8

8- انسان ها مسؤول اعمال گذشتگان خویش نبوده و به سبب آنها مؤاخذه نخواهند شد .

و لاتستلون عما كانوا يعملون

ص: 455

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 35 - 5

5- هر کس مسؤول عملکرد خویش است و تنها خودش به خاطر گناهش مؤاخذه می شود .

إن افتريته فعلیّ إجرامی

«إجرام» به معنای ارتکاب و کسب گناه است. تقدیم «علیّ» بر «إجرامی» حکایت از حصر دارد؛ یعنی ، گناه افترا (اگر افترا بی باشد) تنها متوجه من است نه دیگری.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 75 - 4

4- فرزندان یعقوب ، ضمن تعیین مجازات سارق تصریح کردند که خصوص سارق (کسی که جام شاهی در اثاثیه اش یافت شود) مسؤول شناخته می شود نه همه افراد کاروان

قالوا جزوه من وجد فی رحله فهو جزوه

فرزندان یعقوب در مقام پاسخ به این پرسش که «فما جزوه» کافی بود که بگویند: «هو جزوه» ؛ ولی از آن جا که همه کاروان به سرقت متهم شدند (آیتها العیر إنکم لسرقون) لازم دانستند که با جواب تفصیلی (جزوه من وجد فی رحله فهو جزوه) بیان کنند که همه کاروان مسؤول نیستند ؛ بلکه تنها آن کس که جام شاهی در اثاثیه اش یافت شود، مسؤول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 79 - 2,3,4,12

2- داوطلب شدن بی گناهان برای مجازات شدن به جای مجرمان ، مجوز کیفر دادن آنان نیست .

فخذ أحدنا مكانه . . . معاذ الله أن نأخذ إلا من وجدنا متعنا عنده

3- قوانین جزایی مصر در زمان یوسف ، کیفر بی گناهان را به جای مجرمان هر چند داوطلبانه باشد ، مجاز نمی شمرد . *

معاذ الله أن نأخذ إلا من وجدنا متعنا عنده

برداشت فوق را می توان از به کارگیری ضمیرهای متکلم مع الغیر به جای ضمیر متکلم وحده استفاده کرد ؛ یعنی ، یوسف(ع) با جمله «بازداشت نمی کنیم» به جای «بازداشت نمی کنم» اشاره به این معنا می کند که قوانین مصر چنین اجازه ای به من نمی دهد که بی گناه را به جای گنهکار بازداشت کنم، هر چند او خود داوطلب باشد.

4- لزوم پرهیز حاکمان از مجازات بی گناهان به جای گناه کاران

قال معاذ الله أن نأخذ إلا من وجدنا متعنا عنده

12- مجازات بی گناهان به جای مجرمان ، گناه و از مصادیق ظلم است .

قال معاذ الله .. إنا إذا لظلمون

10- عدالت در مجازات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 40 - 16

16- لزوم پرهیز از ملاحظه نسب و حسب انسان ها در اجرای کیفر ها و مجازات های مطرح شده در دین

ص: 456

و أهلك إلا من سبق عليه القول

بیان این بخش از داستان نوح(ع) (احمل فیها.. أهلك إلا من سبق عليه القول) رساننده این پیام است که: نباید به خاطر خویشی خطاکاران حتی با افراد برجسته ای چون پیامبران ، از کیفر آنان چشم پوشید.

11- عزیز مصر و مجازات یوسف(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 25 - 14

14- تحریک عزیز مصر از سوی زلیخا برای مؤاخذه و مجازات یوسف (ع)

ما جزاء من أراد بأهلك سوءًا إلا أن يسجن أو عذاب أليم

برداشت فوق ، از تصریح زلیخا به «أهلك» (همسر تو) استفاده می شود؛ یعنی ، او با آوردن «أهلك» درصدد تحریک عزیز مصر برای مجازات یوسف(ع) بود.

12- عمومیت مجازات اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 51 - 3

3- نظام پاداش و کیفر الهی در قیامت ، فراگیر همه انسان ها در برابر تمامی حرکات انسان است .

ليجزي الله كل نفس ما كسبت

«ما» در «ما كسبت» موصوله است و معنای جنس را افاده می کند. بنابراین «ما كسبت»؛ یعنی، هر آنچه بشر انجام دهد و هر حرکتی که از خود نشان دهد.

13- عوامل تشدید مجازات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 23، 25

23- تهدید اکید خداوند بر کیفر سخت دنیوی و اخروی منافقان صدر اسلام ، در صورت امتناع آنان از توبه و پافشاری بر مواضع کفرآمیز توطئه گرانه خود

فإن يتوبوا .. و إن يتولوا يعذبهم الله عذاباً أليماً في الدنيا و الآخرة

25- روی گردانی از حق و اصرار بر کفر و ارتداد ، مستلزم کیفر شدید دنیوی و اخروی است .

و إن يتولوا يعذبهم الله عذاباً أليماً في الدنيا و الآخرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 75 - 4،5

4- نقش مؤثر موقعیت اجتماعی - دینی افراد در تشدید مجازات گناه و انحراف آنان از مدار وحی

ص: 457

و لولا أن تبتنك لقد كدت تركن إليهم . . . إذا لأذقنك ضعف الحيوه و ضعف الممات

به نظر می رسد که دو چندان شدن مجازات پیامبر (صلی الله علیه و آله) در صورت عدول از مواضع خویش، به خاطر موقعیت آن حضرت بوده است. بنابراین هر کس با چنین موقعیتی دچار گناه شود، مجازاتش دو چندان خواهد شد.

5- کمترین تمایل به کافران از سوی رهبران دینی، گناهی نابخشودنی و دارای کیفری مضاعف در دنیا و آخرت

لقد كدت تركن إليهم شيئاً قليلاً. إذا لأذقنك ضعف الحيوه و ضعف الممات

14- فرعون و مجازات موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 127 - 2

2- فرعون به سبب تعیین نکردن مجازات برای موسی (ع) و قوم او مورد انتقاد اشراف دربار قرار گرفت .

وقال الملاء من قوم فرعون أتذر موسى وقومه

گویا اشراف از اینکه ساحران تهدید به اعدام شدند، ولی سخنی از مجازات موسی و قوم او نرفت، چنین استنباط کردند که فرعون تصمیمی برای مجازات او مردمش ندارد و لذا زبان به انتقاد گشودند و گفتند آیا موسی و قومش را رها می سازی و مجازات نمی کنی.

15- مجازات ارتداد در یهودیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 54 - 13

13 - کشتن مرتدان، از قوانین کیفری در آیین حضرت موسی (ع) *

فتوبوا إلی بارئکم فاقتلوا أنفسکم

16- مجازات اشاعه فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 67 - 22

22 - ترویج زشتی ها، پیشگیری از نیکی ها و امتناع از انفاق، جرم و موجب عذاب حتمی

نعذب . . . مجرمین . . . یأمرون بالمنکر و ینهون عن المعروف و یقبضون أیدیهم

آیه شریفه، بیانگر خصوصیات مجرمانی است که در آیه پیشین آمده است.

17- مجازات اهانت به اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 458

7 - توبه - 9 - 12 - 7

7 - اعدام ، کیفر طعن و توهین به اسلام

و طعنوا فی دینکم فقتلوا

18- مجازات بنیامین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 76 - 4

4- طرح و نقشه یوسف (ع) برای نگه داشتن بنیامین ، کیفر و طرحی از ناحیه خداوند و به وحی او بود .

کذلک کدنا لیوسف

19- مجازات بیگانگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 74 - 4

4- جواز کیفر مجرمان بیگانه مطابق موازین خود آنان

فما جزؤه إن کنتم کذبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 76 - 16

16- مجازات مجرمان بیگانه بر اساس مقررات خود آنان ، با قوانین و مقررات مصر در زمان وزارت یوسف (ع) مخالفتی نداشت .

ما کان لیأخذ أخاه فی دین الملک إلا أن یشاء الله

20- مجازات تخلف از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 91 - 13

13 - اشخاص معذور از جهاد ، در صورت خیرخواهی برای دین و رهبر جامعه اسلامی ، مصون از عذاب و کیفر تخلف از جنگ

الذین کفروا منهم عذاب أليم . . ما علی المحسنین من سبیل

21- مجازات تخلف از قوانین جنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 459

9- متجاوزان از مقررات جنگ ، باید مجازات شوند . *

فلا عدون إلا على الظلمين

22- مجازات در دوران ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 24 - 7

7- قتل یا سوزاندن مخالفان و یا مجرمان ، از مجازات های دوران حضرت ابراهیم (ع)

فما كان جواب قومه إلا أن قالوا اقتلوه أو حرّقه

23- مجازات در مصر باستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - يوسف - 12 - 41 - 4

4- به دار کشیدن مجرمان و رها کردن آنان تا طعمه پرندگان گشتن ، کیفری مرسوم در مصر باستان

و أما الآخر فيصلب فتأكل الطير من رأسه

24- مجازات دزد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - يوسف - 12 - 74 - 1

1- کارگزاران یوسف به فرزندان یعقوب اعلام کردند که در صورت شناسایی سارق ، وی را مجازات خواهند کرد .

قالوا فما جزؤه إن كنتم كذابين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - يوسف - 12 - 75 - 1

1- فرزندان یعقوب ، برده شدن را کیفر و مجازات سرقت کننده جام پادشاه دانستند .

قالوا فما جزؤه .. قالوا جزؤه من وجد في رحله فهو جزؤه

مفاد جمله «فهو جزؤه» این است که سارق ملک کسی می شود که از اموال او دزدی شده است. در «مجمع البیان» آمده است که: مدت این استرقاق و ملکیت یک سال بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 76 - 5،7

5- گذاشتن جام شاهی در ائاثیه بنیامین ، جويا شدن از مجازات سارق در آیین فرزندان یعقوب و تفتیش بار بنیامین پس از

ص: 460

سایر برادران ، از الهامات خدا به یوسف (ع) برای نگه داشتن بنیامین نزد خود بود .

کذلک کدنا لیوسف

«کذلک» اشاره به مجموعه طرح و نقشه ای دارد که آیات 70 تا 75 بیانگر آن بود.

7- نگاه داشتن بنیامین در مصر حتی به جرم سرقت ، بر طبق قوانین جزایی پادشاه مصر ، برای یوسف (ع) مجاز نبود .

ما کان لیأخذ أخاه فی دین الملک

دین به معنای آیین و روش است و مراد از آن به اعتبار اضافه شدنش به «ملک» قوانین و مقررات حاکم بر مصر می باشد. قابل ذکر است که به قرینه «فما جزاؤه...» در آیه 74، اگر سارق می خواست بر اساس آیین خودش تنبیه شود، قاضی و حاکم مصر می توانست بر آن اساس حکم کند.

25- مجازات دزد در دین یعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 75 - 2

2- « استرقاق » کیفر سارقان در شریعت یعقوب

فهو جزؤه کذلک نجزی الظلمین

جمله «کذلک نجزی الظلمین» اشاره به این مطلب دارد که آنچه درباره کیفر سارق گفتیم ، مقتضای آیین ماست.

26- مجازات قتل بعد از عفو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 178 - 26

26 - ولیّ مقتول اگر پس از عفو یا گرفتن دیه ، قاتل را بکشد ، باید کشته شود . *

فمن اعتدی بعد ذلک فله عذاب الیم

جمله «فله عذاب الیم» را می توان بیان واقعیتی دانست که تجاوزگر در دنیا یا آخرت به آن گرفتار خواهد شد و می توان آن را حکمی کیفری و مجازاتی شمرد که جامعه اسلامی باید آن را اجرا کند. برداشت فوق بر اساس دومین احتمال است.

27- مجازات کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 11 - 6

6 - کفرمداران و شرک پیشگان ، مستحق عذاب و کیفر الهی در دنیا

و لو یعجل الله للناس الشر

ص: 461

28- مجازات کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 191 - 17، 2

1 - مسلمانان باید کافران محارب را هر کجا یافتند ، بکشند .

و اقتلوهم حیث ثقتموهم

ضمیر «هم» در جمله فوق به «الذین یقاتلوکم» بر می گردد و لذا از آنان به کافران محارب تعبیر شده است. «ثقف» (مصدر ثقتم) به معنای یافتن و دسترسی پیدا کردن است.

2- ضرورت کشتن کافران محارب ، محدود به میدان جنگ نیست .

و اقتلوهم حیث ثقتموهم

عبارت «حیث ثقتموهم» (هر کجا آنان را یافتید و بر آنان دسترسی داشتید) گویای برداشت فوق است.

17 - سزای کفرپیشگان محارب و فتنه انگیز ، کشتن آنان است .

فاقتلوهم کذلک جزاء الکفرین

«ال» در «الکافرین» عهده است و اشاره به کافرانی دارد که سر جنگ با مسلمانان دارند و یا علیه ایشان فتنه انگیزی می کنند.

29- مجازات مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 11 - 6

6 - کفرمداران و شرک پیشگان ، مستحق عذاب و کیفر الهی در دنیا

ولو یعجل الله للناس الشر

30- مجازات مکذبان قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 11 - 7

7 - منکران قیامت ، مستحق کیفر و عذاب الهی در دنیا هستند .

ولو يعجل الله .. لقضى إليهم أجلهم فنذر الذين لا يرجون لقاءنا

از آیه شریفه استفاده می شود که: اگر مجازات منکران قیامت منجر به مرگ آنان نمی شد، خدا بدون مهلت آنان را سرکوب می کرد؛ یعنی، آنان استحقاق کیفر را دارند لکن مانع وجود دارد.

31- مجازات موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 111 - 1

ص: 462

1 - مجازات موسی (ع) و برادرش هارون از پیشنهاد های ارائه شده در جلسه مشورتی اشراف و سران حکومت فرعون

قالوا أرجه و أخاه

پیشنهاد تأخیر در مجازات موسی و هارون حکایت از آن دارد که فرعون و یا برخی از اشراف دربار مجازات موسی و هارون را مطرح کرده بودند.

32- مجازات هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 111 - 1

1 - مجازات موسی (ع) و برادرش هارون از پیشنهاد های ارائه شده در جلسه مشورتی اشراف و سران حکومت فرعون

قالوا أرجه و أخاه

پیشنهاد تأخیر در مجازات موسی و هارون حکایت از آن دارد که فرعون و یا برخی از اشراف دربار مجازات موسی و هارون را مطرح کرده بودند.

33- مجازات یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 25 - 16

16- زندانی کردن یوسف (ع) و یا شکنجه او ، مجازات پیشنهادی زلیخا به عزیز مصر

ما جزاء من أراد بأهلك سوءًا إلا أن يسجن أو عذاب أليم

34- مصلحت در اجرای مجازات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 66 - 14

14 - منافقان توطئه گر ، مستحق کیفر و مجازات دنیوی اند و عدم اعمال آن نسبت به برخی از آنان از جانب خداوند ، به اقتضای مصلحت است . *

إن نغف عن طائفة منكم نغذب طائفة بأنهم كانوا مجرمين

مراد از عفو و عذاب، می تواند بخشش و کیفر دنیوی باشد نه اخروی؛ در این صورت به حکم عقل، عفو از یک گروه به خاطر مصلحتی صورت گرفته است.

35- ملاک مجازات بیگانگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 463

3- جواز عقوبت مجرمان بیگانه بر اساس قوانین کیفری خود آنان ، از مقررات جزایی مصر در عصر یوسف

قالوا فما جزؤه إن كنتم كذبین

جمله «فما جزاؤه» که پرسش از تعیین کیفر سارق است، می تواند به این معنا باشد که متهمان خود کیفری را برای سارق مشخص کنند. همچنین می تواند به این معنا باشد که بیان کنند در شریعت و آیین آنان برای سارق چه کیفری مقرر شده است. برداشت فوق ناظر به احتمال دوم است.

36- موارد عفو از مجازات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 91 - 13

13 - اشخاص معذور از جهاد ، در صورت خیرخواهی برای دین و رهبر جامعه اسلامی ، مصون از عذاب و کیفر تخلف از جنگ

الذین كفروا منهم عذاب أليم .. ما علی المحسنین من سبیل

37- نظام جزایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 81 - 2

2 - طوایف و نژاد های مختلف انسانی ، در برابر کیفر گناهانشان ، هیچ امتیازی بر یکدیگر ندارند .

لن تمسنا النار إلاّ أياماً معدودة .. بلی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 134 - 11

11 - عدل الهی ، در رسیدگی به اعمال انسان ها و پاداش دهی به ایشان

لها ما كسبت و لكم ما كسبتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 141 - 11، 6

6 - نتیجه عمل هر کس و هر جامعه ای از آن خود اوست و باید به او بازگردانده شود .

لها ما کسبت و لکم ما کسبتم

11 - عدل الهی در رسیدگی به اعمال انسان ها و پاداش دهی به آنان

لها ما کسبت و لکم ما کسبتم

ص: 464

38- ویژگیهای مجازات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 48 - 5

5- هیچ کس در روز قیامت ، ذره ای از عذاب دیگری را بر عهده نمی گیرد و متحمل نمی شود .

واتقوا یوماً لاتجزی نفس عن نفس شیئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 35 - 5

5- هر کس مسؤول عملکرد خویش است و تنها خودش به خاطر گناهش مؤاخذه می شود .

إن افتريته فعلیّ إجرامی

«إجرام» به معنای ارتکاب و کسب گناه است. تقدیم «علیّ» بر «إجرامی» حکایت از حصر دارد؛ یعنی ، گناه افترا (اگر افترا بی باشد) تنها متوجه من است نه دیگری.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 75 - 4

4- فرزندان یعقوب ، ضمن تعیین مجازات سارق تصریح کردند که خصوص سارق (کسی که جام شاهی در اثاثیه اش یافت شود) مسؤول شناخته می شود نه همه افراد کاروان

قالوا جزؤه من وجد فی رحله فهو جزؤه

فرزندان یعقوب در مقام پاسخ به این پرسش که «فما جزؤه» کافی بود که بگویند: «هو جزؤه» ؛ ولی از آن جا که همه کاروان به سرقت متهم شدند (آیتها العیر إنکم لسرقون) لازم دانستند که با جواب تفصیلی (جزؤه من وجد فی رحله فهو جزؤه) بیان کنند که همه کاروان مسؤول نیستند ؛ بلکه تنها آن کس که جام شاهی در اثاثیه اش یافت شود، مسؤول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 79 - 2،3،4،12

2- داوطلب شدن بی گناهان برای مجازات شدن به جای مجرمان ، مجوز کیفر دادن آنان نیست .

فخذ أحدنا مكانه . . معاذ الله أن نأخذ إلا من وجدنا متعنا عنده

3- قوانین جزایی مصر در زمان یوسف ، کیفر بی گناهان را به جای مجرمان هر چند داوطلبانه باشد ، مجاز نمی شمرد . *

معاذ الله أن نأخذ إلا من وجدنا متعنا عنده

برداشت فوق را می توان از به کارگیری ضمیرهای متکلم مع الغیر به جای ضمیر متکلم وحده استفاده کرد ؛ یعنی ، یوسف(ع) با جمله «بازداشت نمی کنیم» به جای «بازداشت نمی کنم» اشاره به این معنا می کند که قوانین مصر چنین اجازه ای به من نمی دهد که بی گناه را به جای گنهکار بازداشت کنم ، هر چند او خود داوطلب باشد .

4- لزوم پرهیز حاکمان از مجازات بی گناهان به جای گنه کاران

قال معاذ الله أن نأخذ إلا من وجدنا متعنا عنده

12- مجازات بی گناهان به جای مجرمان ، گناه و از مصادیق ظلم است .

قال معاذ الله . . . إنا إذا لظلمون

ص: 465

1- مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 218 - 12

12 - عبدالله بن جحش و همراهان او، از زُمره مؤمنان و مهاجرانِ مجاهدِ در راه خدا

ان الذين امنوا و الذين هاجروا و جاهدوا فى سبيل الله

مفسّرین، عبدالله بن جحش و همراهان او را - که از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور شدند تا به محلی به نام نخله هجرت کنند و اخبار و اطلاعاتی از دشمن برای آن حضرت بفرستند - مورد نزول آیه می دانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 122 - 1

1 - تمایل دو گروه از رزمندگان احد به سستی و انصراف از شرکت در جنگ

اذ همّت طانفتان منکم ان تفشلا

بیشتر مفسرین برآنند که آیه فوق در مورد نبرد احد نازل شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 146 - 13

13 - محبّت خدا، پاداش پایمردی شکیبایان در رویارویی و نبرد با دشمنان دین خدا

فما وهنوا لما اصابهم .. و الله يحبّ الصّابرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 152 - 21, 24, 25

21 - پایداری در نبرد، وحدت و پیروی از تعالیم پیامبر (صلی الله علیه و آله)، نشانگر آخرت خواهی مؤمنان مجاهد

حتّى اذا فشلتم .. منکم من یرید الاخره

بنابر اینکه دنیا طلبی (منکم من یرید الدنیا)، دلیل «اذا فشتتم . . .» باشد، صفات مقابل اینها ویژگی آخرت جویان خواهد بود؛ یعنی آخرت خواهان در نبرد نه سستی خواهند کرد و نه ...

24 - عفو خداوند از سستی، نزاع و نافرمانی پیکارگران احد

حتّی اذا فشتتم . . . ولقد عفا عنکم

25 - شایستگی عفو از تخلفات جنگی پیکارگران

ص: 466

و لقد عفا عنکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 7

7 - عفو خداوند از مسلمانان پیکارگر احد ، نسبت به فرارشان از آن کارزار

و لقد عفا عنکم . . . اذ تصعدون و لا تلون علی احد

جمله «لقد عفا عنکم»، می رساند که فرار پیکارگران احد (اذ تصعدون . . .) نیز مشمول عفو الهی قرار گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 170 - 11، 12، 10

10 - آگاهی شهدا از وضعیّت مجاهدان مؤمن در دنیا *

و یتبشرون بالذین لم یلحقوا بهم من خلفهم

11 - شهیدان در عالم برزخ ، شاهد مقامات خویش و دیگر مجاهدان راه خدا

فرحین . . . و یتبشرون بالذین لم یلحقوا بهم من خلفهم الا خوف علیهم و لا هم یحزن

چون آیه در مقام رد پندار کسانی است که شهیدان را مرده می پندارند، خداوند با ذکر آیات مورد بحث می خواهد حالات و پاداشهای شهیدان را پس از شهادت بیان کند، نه مقامات و پاداش آنان را در قیامت.

12 - شادمانی شهیدان از نبودن هیچ ترس و اندوهی برای مجاهدان راه خدا پس از شهادت

و یتبشرون بالذین لم یلحقوا بهم من خلفهم الا خوف علیهم و لا هم یحزنون

استبشار به معنی شادمانی بر اثر دریافت بشارت است. (لسان العرب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان راستین ، جهادگران با مال و جان خویش (علی رغم ذلت پذیری و جهادگریزی منافقان)

لکن الرسول و الذین ءامنوا معه جهدوا بأموالهم و أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 31 - 7

7- مؤمنان راستین ، اهل جهاد و شکیبا در برابر همه مشکلات زندگی

و لنبلونکم حتی نعلم المجهدین منکم و الصبرین

وصف «الصابرین» علاوه بر صبر در جهاد، می تواند به همه زمینه های صبر و شکیبایی نظر داشته باشد.

2- آثار روحیه مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 43 - 14

14 - روحیه رزمندگان دارای تأثیری بسزا در اقدام به جنگ و پیروزی و شکست آنان

ص: 467

إذ يريكم الله . . . إنه عليهم بذات الصدور

3- آثار قتل مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 6 - 29 - 36 - 6

6 - کشتن مؤمنان مجاهد و مبلغان دینی ، گناهی بزرگ و زمینه ساز نزول عذاب و نابودی است .

قیل ادخل الجنة . . . إن كانت إلا صيحة وحده فإذا هم خمدون

4- آخرت طلبی مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 74 - 3

3 - آخرت اندیشی و وارستگی از دل بستن به دنیا ، ویژگی مجاهدان در راه خدا

فليقاتل في سبيل الله الذين يشرون الحيوه الدنيا بالاخره

5- آرامش مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 11 - 5, 3, 2, 1

1 - آرامش روحی مجاهدان پیش از جنگ بدر ، موجب فراگیری خوابی سبک بر تمامی آنان

إذ تستغيثون . . . إذ يغشيكم النعاس أمنة منه

«غشاه» به معنای احاطه است و فعل «یغشیکم»، از باب تفعیل، دلالت بر کثرت احاطه دارد. می توان گفت نمود آن کثرت، فراگیری خواب بر تمامی افراد بوده است. کلمه «أمنة»، که به معنای نبودن ترس است، مفعولٌ له حصولی برای «یغشیکم» است. یعنی به علت اینکه آرامش یافتید، خواب شما را فراگرفت

2 - خداوند در آستانه جنگ بدر با رفع اضطراب از مجاهدان ، آنان را از آرامشی کامل بهره مند ساخت .

إذ يغشيكم النعاس أمنة منه

3 - لزوم پدید آوردن زمینه آرامش روحی و تجدید قوا برای نیرو های رزمی ، قبل از ورود به صحنه کارزار

إذ يغشيكم النعاس أمنة منه

5- استراحت و آرامش روحی مجاهدان و فراگیری خواب بر آنان در آستانه جنگ بدر ، نعمتی الهی بر ایشان و شایسته به یاد داشتن

إذ يغشيكم النعاس أمنة منه

ص: 468

6- آرزوی مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 26 - 5

5 - بهشت ، هدف اصلی و آرزوی نهایی مؤمنان مجاهد

قیل ادخل الجنة

برخی از مفسران برآنند که حذف «مقول له» (کسی که سخن درباره او است؛ یعنی، مؤمن انطاکیه) و ذکر «مقول» تنها (آنچه که درباره آن سخن به میان آمده است؛ یعنی، بهشت) برای بیان این حقیقت است که آنچه اهمیت دارد و باید غرض اصلی و هدف نهایی باشد، بهشت است.

7- آموزش مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 218 - 10، 9، 6

6 - مؤمنان و مهاجران مجاهد ، مشمول آموزش الهی و رحمت او

الذین امنوا و الذین هاجروا .. و اللّٰه غفور رحیم

9 - مؤمنان و مهاجران مجاهد در راه خدا نیز ، نیازمند غفران و رحمت حق هستند .

ان الذّٰین امنوا و الذّٰین هاجروا و جاهدوا فی سبیل اللّٰه .. و اللّٰه غفور رحیم

10 - آموزش گناه مجاهدانی از صدر اسلام که در ماه حرام با کفار جنگیدند . (عبدالله بن جحش و همراهان او)

ان الذّٰین امنوا و الذّٰین هاجروا

به دلیل شأن نزول، از مصادیق اولی آیه، عبدالله بن جحش و یاران او هستند که پس از هجرت از مدینه به سوی نخله، با دشمن درگیر شدند و آنان را کشتند و یا اسیر کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 157 - 5

5 - خداوند ، آمرزنده پیکارگران شهید کارزار احد و بخشاینده رحمت های خویش به آنان

و لئن قتلتم فی سبیل اللّٰه او متمّ لمغفره من اللّٰه ورحمه

چون آیه مورد بحث در ضمن آیاتی آمده که مسائل نبرد احد را مطرح می کرد، می تواند اشاره مستقیم به شهیدان جنگ احد داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 12 - 3

3- آموزش گناه و حیات جاودان در بوستان های بهشت ، تضمین شده از سوی خداوند ، برای مؤمنان راستین و مجاهدان راه او

تؤمنون باللّٰه . . . یغفر لکم ذنوبکم و یدخلکم جنّـتـ... و مسکن طیّبه

ص: 469

8- آموزش مجاهدان غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 69 - 10

10 - خداوند ، مجاهدان بدر را که به خاطر اقدام نابهنگامشان در گرفتن اسیر مرتکب گناه شدند ، مورد عفو و مغفرت خویش قرار داد .

ما کان لنبی أن یکون له أسری . . . إن الله غفور رحیم

9- آمیدواری مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 104 - 8

8 - امید مجاهدان به پاداش و نصرت الهی ، زمینه تقویت روحیه و سستی نکردن آنان در رویارویی با دشمنان دین

و لاتهنوا . . . و ترجون من الله ما لایرجون

10- اجتناب از امداد به مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 19 - 1

1 - منافقان ، از هر نوع کمکی به جهاد مسلمانان ، خودداری می کردند .

و لایأتون . . . أشحّه علیکم

«أشحّه» اگر چه در لغت، به معنای بخل آمده است، اما استعمال مجازی آن در منع از کمک و یاری و اعانت نیز آمده است. برداشت بالا، با عنایت به استعمال مجازی آن است.

11- اختلاف در مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 152 - 18، 10

10 - سستی ، تفرقه و سرپیچی برخی پیکارگران احد از فرمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، پس از پیروزی ابتدایی بر دشمنان

حتّی اذا فشلتم . . . من بعد ما اریکم ما تحبّون

گر چه ظاهر خطاب در «فشلتم و تنازعتم . . . و عصیتم» به تمامی مسلمانان در جنگ احد است، ولی به قرینه تقسیم آنان در دنباله آیه به دو گروه دنیا طلب و آخرت طلب، معلوم می شود مراد از مخاطبین «فشلتم . . .»، گروهی از مسلمانان بوده اند و نه همه آنان.

18 - دنیا طلبی و دلدادگی به مادّیات ، از عوامل نزاع و اختلاف در صفوف مبارزان و شکست آنان

و تنازعتم فی الامر . . . منکم من یرید الدّنیاء

ص: 470

12- اختیارات مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 71 - 7

7 - تعیین تاکتیک و کیفیت نبرد ، در اختیار مؤمنان رزمنده

فانفروا ثبات او انفروا جميعاً

تعیین نکردن نحوه بسیج و حرکت به سوی دشمن، برای رساندن این معناست که شیوه و تاکتیک مبارزه با دشمنان دین به انتخاب و صلاحدید خود مؤمنان است.

13- اخلا لگری در مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 47 - 13

13 - اخلا لگری و فتنه انگیزی در سپاه اسلام ، نشانه ستم پیشگی است .

لو خرجوا فيكم ما زادوكم إلا خبالا .. يبغونكم الفتنه و الله عليهم بالظلمين

14- ارزش امداد به مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 6

6 - هجرت و جهاد در راه خدا ، یاری کردن دین او ، پناه دادن به مهاجران مجاهد ، از ارزش های متعالی اسلام و تعیین کننده مرز ایمان حقیقی از غیر آن

و الذين ءامنوا .. أولئك هم المؤمنون حقا

مفعول «نصروا» هم می تواند کلمه ای همانند «دین الله» باشد و هم می تواند ضمیری محذوف باشد که به «الذين ءامنوا ..» برمیگردد ؛ یعنی: نص --- روا المؤمن --- نین المهاجرین المجاهدین مآل هر دو معنا یکی است ؛ زیرا یاری کردن مهاجران مجاهد نیز یاری دین خداست.

15- ارزش حرکت اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 4 - 2

2 - حرکت مرکب رزمندگان در راه جهاد ، حتی غبار برخاسته از آن ، ارزشمند و دارای عظمتی درخور سوگند خداوند است .

فأثرن به نقعاً

ص: 471

16- ارزش غبار اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 4 - 2

2 - حرکت مرکب رزمندگان در راه جهاد ، حتی غبار برخاسته از آن ، ارزشمند و دارای عظمتی درخور سوگند خداوند است .

فأثرن به نقعًا

17- استراحت مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 11 - 4,5

4 - لزوم حفظ آماده باش و عدم غفلت از دشمن در صحنه های نبرد ، حتی به هنگام استراحت

إذ يغشیکم النعاس أمنة منه

تصریح به اینکه خواب مجاهدان در آستانه نبرد، خوابی سبک و خفیف بود، برای اشاره به این است که مجاهدان اگر چه به استراحت پرداختند، ولی به گونه ای نبود که از تحرکات دشمن غافل شوند.

5 - استراحت و آرامش روحی مجاهدان و فراگیری خواب بر آنان در آستانه جنگ بدر ، نعمتی الهی بر ایشان و شایسته به یاد داشتن

إذ يغشیکم النعاس أمنة منه

18- استغاثه مجاهدان غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 9 - 2,3,4

2 - مجاهدان بدر پیش از نبرد با نیایش به درگاه خدا از وی استمداد کردند .

إذ تستغیثون ربکم

«غوث» به معنای یاری کردن است و استغاثه طلب یاری و امداد است.

3 - خداوند استغاثه مجاهدان بدر را با فرستادن هزاران فرشته اجابت کرد .

فاستجاب لكم أنى ممدكم بألف من الملائكة مردفين

«مردف» به کسی گفته می شود که دیگری را در پی خویش قرار داده باشد. بنابراین «ألف من الملائكة مردفين»، یعنی هزار فرشته که هر کدام فرشته و یا فرشته هایی را به دنبال خویش داشتند. گفتنی است معنای مذکور مبتنی بر این است که مفعول محذوف از «مردفين»، «طائفه اخرى من الملائكة» باشد.

4 - نیایش مجاهدان بدر به درگاه ربوبی و اجابت استغاثه آنان با امداد های غیبی ، نعمتی بایسته به یاد داشتن

إذ تستغيثون ربكم فاستجاب لكم

ص: 472

19- استقامت مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 250 - 4

4 - استواری قدم پیکارگران ، از نتایج شکیبایی آنان در پیکار و زمینه ساز نصرت الهی *

قالوا ربنا افرغ .. و انصرنا على القوم الكافرين

بنابراینکه سه جمله ای که به عنوان دعا ذکر شده است، هر یک مقدمه انجام پذیری جمله بعدی باشد. یعنی صبر، عامل ثبات قدم و ثبات قدم، عامل نصر و پیروزی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 144 - 19

19 - استقامت پیشگان و پایمردان پیکار احد ، شاکران نعمت رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

انقلبتم على اعقابكم ... و سيجزى الله الشاكرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 148 - 1، 2

1 - پذیرفته شدن دعای همزمان انبیای گذشته ، در پیکار با دشمنان دین

فاتیهم الله ثواب الدنيا و حسن ثواب الاخره

«ثواب الدنيا»، می تواند اشاره به پیروزی مجاهدان باشد که با جمله «و انصرنا على القوم الكافرين» درخواست شده بود. و «ثواب الاخره»، حکایت از برآورده شدن خواسته دیگر آنان دارد که با جمله «و اغفر لنا ذنوبنا»، درخواست شده بود. زیرا ثواب آخرت در گرو آمرزش گناهان است.

2 - ثبات قدم (پایمردی) و پیروزی بر دشمنان ، پاداش دنیوی خداوند به مجاهدان صابر و نیایشگر

ربنا .. و ثبت اقدامنا و انصرنا على القوم الكافرين. فاتیهم الله ثواب الدنيا

20- اضطراب در مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - قلب های مجاهدان بدر تا پیش از بشارت پیروزی، آکنده از اضطراب و پریشانی بود.

لتطمئن به قلوبکم

واژه اطمینان به معنای آرامش خاطر پس از اضطراب و پریشانی خاطر است. (مفردات راغب).

6 - پیروزی مسلمانان در جنگ بدر، گسیل هزاران فرشته برای امداد مجاهدان در آن جنگ، بشارت دهی و اطمینان بخشی به واسطه آنان، پرتوی از عزتمندی و کاردانی خداوند

و ما النصر إلا من عند الله إن الله عزیز حکیم

جمله «إن الله عزیز حکیم» تعلیلی است برای تمامی مسائلی که در این آیه و آیه قبل مطرح شده بود. یعنی سرچشمه آنچه بیان شد، عزت و حکمت خداوند است.

ص: 473

21- امداد به مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 124 - 1,5

1 - وعده پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مؤمنان پیکارگر بدر و یا رزمندگان احد ، به امداد الهی با فرستادن سه هزار فرشته

اذ تقول للمؤمنین ان یمدکم ربکم بثلثة الاف من الملائکه منزلین

برخی مفسران «اذ تقول» را بدل از «اذ همّت» گرفته اند و عقیده دارند که وعده امداد با ملائکه، درباره جنگ احد است. برخی دیگر «اذ تقول» را متعلق به «و لقد نصرکم الله ببدر» گرفته اند و این وعده را، در جنگ بدر دانسته اند.

5 - امداد مؤمنان پیکارگر از سوی خداوند ، برخاسته از ربوبیت اوست .

ان یمدکم ربکم بثلثة الاف من الملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 125 - 2,3,5

2 - صبر و تقوای مؤمنان ، دو عامل اساسی فرود آمدن فرشتگان امدادگر ، به هنگام یورش شتابان دشمن

ان تصبروا و تتقوا و یأتوکم من فورهم هذا یمدکم ربکم

3 - در هنگام ضرورت (همانند یورش شتابان دشمنان دین) ، صبر و تقوا ، تضمین کننده نزول فرشتگان برای امداد مؤمنان

ان تصبروا و تتقوا و یأتوکم من فورهم هذا یمدکم ربکم بخسمة الاف

5 - امداد مؤمنان پیکارگر از سوی خدا ، برخاسته از ربوبیت او

یمدکم ربکم بخسمة الاف من الملائکه مسومین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 126 - 1

1 - نزول فرشتگان و یاری آنان ، تنها مژده ای است برای مؤمنان پیکارگر و آرامش دهنده دل های آنان ، نه تعیین کننده پیروزیها

و ما جعله الله الا بشری لکم و لتطمئن قلوبکم به

ضمیر در «ما جعله الله»، به امداد، که از «یمددکم» استفاده می شود، برمی گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 127 - 4، 1

1 - هلاکت بخشی از قوای دشمن و خوار شدن بخشی دیگر، از اهداف نصرت الهی به رزمندگان بدر

و لقد نصرکم الله ببدر... ليقطع طرفاً من الذين كفروا او يکبتهم

برداشت فوق، با عنایت به ملحوظات ذیل است. یکم اینکه: «لیقطع» و «یکبتهم»، به جمله «و لقد نصرکم الله ببدر» متعلق باشد. دوم اینکه: «قطع» به معنای هلاک کردن باشد، چنانچه در روح المعانی آمده است. سوم اینکه: «او» در «او یکبتهم»، برای تنويع باشد؛ یعنی عده ای به هلاکت و عده ای دیگر به ذلت و خواری کشانده شدند.

4 - بازگشت ذلیلانه و ناامیدانه باقیمانده کافران، از اهداف نصرت الهی به رزمندگان بدر

و لقد نصرکم الله ببدر... ليقطع... فينقلبوا خائبين

ص: 474

جمله «فینقلبوا ..»، عطف بر «لیقطع» است بنابراین بازگشت ذلیلانه و ناامیدانه کافران، از اهداف پیروزی بدر خواهد بود و به مقتضای «فاء» تفریع، این بازگشت، نتیجه هلاکت و اسارت بخشی از کافران بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 152 - 1

1 - وعده الهی به نصرت و یاری پیکارگران مؤمن، در رویارویی و نبرد با دشمنان دین

و لقد صدقکم اللہ وعده اذ تحسونہم باذنه

جمله «و لقد صدقکم اللہ وعده»، حاکی از این است که خداوند از پیش سرکوبی دشمنان و پیروزی مؤمنان را وعده داده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 9 - 5

5 - یادآوری امداد های الهی به مجاهدان راه خدا مایه نهراسیدن از مقابله با دشمنان دین

إذ تستغیثون ربکم فاستجاب لکم

هدف از یادآوری امداد های غیبی به مجاهدان، ترغیب مؤمنان به نهراسیدن از مبارزه با دشمنان دین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 12 - 1,3

1 - خداوند با وحی به فرشتگان حاضر در کارزار بدر، آنان را از پشتیبانی خویش در ثبات بخشیدن به مجاهدان آگاه ساخت.

إذ یوحی ربک إلی الملائکہ أنی معکم فثبتوا الذین

3 - تنها پیامبر (صلی الله علیه و آله) شاهد وحی الهی به فرشتگان مبتنی بر مأموریت آنان برای پشتیبانی مجاهدان بدر بود.

إذ یوحی ربک إلی الملائکہ

چنانچه «إذ»، متعلق به «اذکر» باشد با توجه به اینکه مخاطب در آیه مورد بحث، به خلاف آیات گذشته، شخص پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، می توان گفت تنها آن حضرت شاهد وحی خداوند به فرشتگان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - خداوند حامی و یاور مؤمنان در رویارویی آنان با کافران

ولن تغنی عنکم .. و أن اللّٰه مع المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 4

4 - پناه دادن و یاری کردن مهاجران و مجاهدان راه خدا، دارای ارزشی چون هجرت و جهاد

و الذین ءامنوا .. و الذین ءاووا و نصروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 40 - 11

11 - خداوند، همواره یار و یاور مؤمنان مجاهد و مهاجر است .

ص: 475

لا تحزن إن الله معنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 110 - 9

9- هجرت کنندگان رنج دیده ، جهادگر و مقاوم ، مورد عنایت خاص خداوند و برخوردار از نصرت او *

ثم إن ربك للذین هاجروا من بعد ما فتنوا ثم جهدوا وصبروا

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که «ربک» اسم «إن» بوده و لام حرف جر و «الذین» متعلق به خبر محذوفی مانند «هو ناصر لهم» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 5 - 1

1 - سوگند خداوند ، به اسبانی که هنگام جهاد ، خود را به قلب سپاه دشمن زده ، رزمندگان را برای نبرد همه جانبه یاری می دادند .

فوسطن به جمعاً

«جمع»، به معنای جماعت و گروه است. این کلمه مصدری است که به صورت اسم به کار می رود (مصباح). ضمیر «به» به «عَدُو» (دویدن) - که از «عادیات» انتزاع شده است - بازمی گردد.

22- امداد به مجاهدان غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 10 - 6

6 - پیروزی مسلمانان در جنگ بدر ، گسیل هزاران فرشته برای امداد مجاهدان در آن جنگ ، بشارت دهی و اطمینان بخشی به واسطه آنان ، پرتوی از عزتمندی و کاردانی خداوند

و ما النصر إلا من عند الله إن الله عزیز حکیم

جمله «إن الله عزیز حکیم» تعلیلی است برای تمامی مسائلی که در این آیه و آیه قبل مطرح شده بود. یعنی سرچشمه آنچه بیان شد، عزت و حکمت خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - خداوند با امداد های خویش مسلمانان را از فاجعه نزاع و سست شدن در تصمیمشان بر جنگ بدر رهایی بخشید .

ولكن الله سلم

23- امداد مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 128 - 7

ص: 476

7- توبه مشرکان و پذیرش آن از سوی خداوند و یا عذاب و مجازات آنان، هدفی برای نصرت الهی به رزمندگان بدر

ولقد نصرکم اللہ بیدر... ليقطع طرفاً... او يتوب علیهم

جمله «یتوب علیهم» و نیز «یعدّبهم»، عطف است بر «یقطع طرفاً»؛ و این جمله متعلق به «نصرکم اللہ بیدر» است. و لذا عذاب مشرکان و پذیرش توبه آنان نیز از اهداف پیروزی جنگ بدر خواهد بود.

24- امر به معروف مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 112 - 2

2- توبه، عبادت، حمد، تلاش در راه بندگی، رکوع، سجود، امر به معروف و نهی از منکر و حفظ حدود الهی، از صفات مجاهدان راه خدا

إن اللّٰه اشترى من المؤمنین .. التّٰبون ... و الحفظون لحدود اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 41 - 2

2- اقامه نماز، پرداخت زکات، امر به معروف و نهی از منکر، از بارزترین ویژگی های یاران خدا و پیکارکنندگان راه دین او

الذین إن مکّئ-هم... و نهوا عن المنکر

25- امنیت خانه مجاهدان غزوه احزاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 13 - 12

12 - خانه و کاشانه مجاهدان شرکت کننده در غزوه احزاب، خلل ناپذیر و دارای استحکام بود.

يقولون إنّ بیوتنا عوره و ما هی بعوره

26- امیدواری مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 218 - 13، 1

1 - امیدواری مؤمنان و مهاجرانِ مجاهدِ در راه خداوند ، به رحمت او

ان الذين امنوا و الذين هاجروا و جاهدوا في سبيل الله اولئك يرجون رحمت الله

13 - مؤمنان و مهاجرانِ مجاهد ، امیدوارانِ واقعی به رحمت خداوند هستند .

الذين امنوا .. اولئك يرجون رحمت الله

ص: 477

27- اهمیت اتحاد مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 46 - 3

3 - پرهیز از نزاع و اختلاف به هنگام رویارویی با دشمنان دین ، وظیفه ای ضروری بر عهده مجاهدان

و لاتنزعوا

28- اهمیت تقویت روحیه مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 13 - 7

7 - تبیین علل پیکار با دشمن برای نیروهای رزمی - در صورت مشاهده نوعی تردید و هراس در آنان - امری شایسته است .

ألا تقتلون قوماً نكثوا أيمانهم و همّوا بإخراج الرسول

29- اهمیت توجیه مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 194 - 7

7 - لزوم توجیه فکری و روانی مجاهدان و برطرف ساختن شبهات آنان درباره مسائل شرعی و قانونی جنگ

الشهر الحرام بالشهر الحرام و الحرمت قصاص فمن اعتدى عليكم فاعتدوا عليه

تفریع جمله «فمن اعتدى . . .» به وسیله «فاء» بر دو جمله سابق، می نمایاند که که مضمون آن دو جمله، مطرح شده تا با بیان یک قانون کلی و شامل، شبهه و توهمی که از لزوم جهاد در نواحی مسجد الحرام (فإن قاتلوکم) در ذهن مسلمانان پدید آمده و یا خواهد آمد، رفع گردد.

30- اهمیت حرکت اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 4 - 2

2 - حرکت مرکب رزمندگان در راه جهاد ، حتی غبار برخاسته از آن ، ارزشمند و دارای عظمتی در خور سوگند خداوند است .

فأثرن به تقعا

31- اهميت غبار اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - عاديات - 100 - 4 - 2

ص: 478

2- حرکت مرکب رزمندگان در راه جهاد ، حتی غبار برخاسته از آن ، ارزشمند و دارای عظمتی در خور سوگند خداوند است .

فأثرن به نقعًا

32- اهمیت نظم مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 1 - 6

6- نظم و انضباط در نیروی نظامی ، امری با اهمیت و بایسته

و الصفّت-ت صفًا

33- ایمان مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 6 - 8

8- رزمندگان مجاهد ، سپاسگزار خداوند و پذیرای ربوبیت او هستند .

و العدیت ... إنّ الإنسن لربّه لکنود

تمجید مجاهدان از یک سو و نکوهش ناسپاسان از سویی دیگر، بیانگر آن است که مجاهدان ناسپاس نیستند.

34- برپایی نماز مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 41 - 2

2- اقامه نماز ، پرداخت زکات ، امر به معروف و نهی از منکر ، از بارزترین ویژگی های یاران خدا و پیکارکنندگان راه دین او

الذین إن مکّنّ-هم ... و نهوا عن المنکر

35- بسیج مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 17

17 - نوید الهی به اعتلای دین خویش با بسیج مردمانی مجاهد و نستوه، با صلابت و بی باک از ملامت دشمنان دین

من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی الله یقوم . . . لایخافون لومه لائم

ص: 479

36- بشارت به مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 125 - 7

7 - نزول پنجهزار فرشته امدادگر ، مژده ای به مؤمنان پیکارگر صابر و تقوایبیشه در جنگ بدر

ان تصبروا و تتقوا .. یمددکم ربکم بخسمة الاف من الملئکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 126 - 2

2 - نیاز پیکارگران به بشارت و تقویت روحیه و آرامش دل ، برای پیروزی بر دشمنان

و ما جعله الله الا بشری لکم و لتطمئن قلوبکم به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 8

8 - خداوند نوید بخش ظهور مجاهدانی نستوه ، محبوب خدا و دوستدار وی ، متواضع در برابر مؤمنان و سرافراز بر کافران

فسوف یأتی الله بقوم .. و لایخافون لومه لانم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 23

23 - مژده خداوند به مجاهدان و معامله گران جان و مال خویش در قبال بهشت

فاستبشروا بیعکم الذی بایعتم به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 110 - 10

10 - هجرت کنندگان مجاهد و صابر ، بشارت داده شده به مغفرت و رحمت گسترده الهی

ثم ان ربک للذین هاجروا .. ان ربک من بعدها لغفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 8 - 3

3- ذلت و ناکامی نهایی کافران ، نویدی به مؤمنان مجاهد

و الذین کفروا فتعسّأ لهم و أضلّ أعمالهم

با توجه به ارتباط آیات - که جهت گیری اصلی آن، دعوت از مؤمنان به جهاد در راه خدا علیه کافران است - از جمله «فتعسّأ..» مطلب بالا استفاده می شود.

37- بيش مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 480

2- فتح سنگر های دشمن و پیروزی برق آسا بر آنان ، نیازمند نصرت و امداد های الهی در نگاه مجاهدان راه خدا

وَأُخْرَى تَحَبُّونَهَا نَصْرَ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحَ قَرِيبٍ

ذکر عبارت «نصر من الله» پیش از «فتح قریب»، می تواند برای بیان مطلب بالا باشد.

38- پاداش اخروی مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 15

15 - حوران بهشتی ، از آن مؤمنان مجاهد و ایثارگر است .

وَأَوْلَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ

منظور از «الخیرات» به قرینه آیه 70 سوره الرحمن (فیهن خیرات حسان) می تواند حوران بهشت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 17 - 4

4- باغ های بهشت ، با نهر های همیشه جاری ، پاداش الهی به شرکت کنندگان در جهاد و نبرد با دشمنان دین

وَمَنْ يَطْعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَدْخُلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي

با توجه به این که سیاق آیات، در رابطه با جنگ و جهاد می باشد؛ مراد از «من یطع..» کسی است که فرمان جهاد را اطاعت کرده است.

39- پاداش دنیوی مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 148 - 2

2- ثبات قدم (پامردی) و پیروزی بر دشمنان ، پاداش دنیوی خداوند به مجاهدان صابر و نیایشگر

رَبَّنَا .. وَتَبَّتْ أقدامنا و انصرنا على القوم الكافرين. فاتيهم الله ثواب الدنيا

40- پاداش کامل مجاهدان

9- نظارت دقیق خداوند بر تلاش مجاهدان ، تضمین کننده پاداش کامل آنان

والله معكم ولن يتركم أعمالكم

از ارتباط «والله معكم» با «لن يتركم» استفاده می شود: چون خداوند همه جا با شما است و تلاش مجدانه شما را می بیند، هرگز در پاداشتان کاستی رخ نخواهد داد.

ص: 481

10- اعطای پاداش کامل به مؤمنان جهادگر ، نمودی از امداد و عدل الهی درباره ایشان

و لن یترکم أعملکم

41- پاداش مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 13 - 3

3- نبرد مجاهدان بدر در راه خدا و مورد ستایش او

فته . . . تقاتل فی سبیل الله

از تأیید خداوند به اینکه جنگشان فی سبیل الله بوده، ستایش خداوند استفاده گردیده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 148 - 5

5- بخشایش گناهان و گذشت از اسراف ها و زیاده روی ها و ثبات قدم ، پاداش الهی به مجاهدان صابر و نیایشگر

ربنا اغفر . . . فاتیهم الله ثواب الدنیا و حسن ثواب الاخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 172 - 4،9،10،14

4- پاداش بزرگ الهی برای اجابت کنندگان دعوت خدا و رسول (صلی الله علیه و آله) به نبردی دیگر در عین تحمّل جراحت نبرد احد ، مشروط به احسان و تقوای آنان است .

الذین استجابوا . . . للذین احسنوا منهم و اتقوا اجر عظیم

مفسران برآنند که نبرد پیشین که مسلمانان در آن جراحتها دیدند، همان نبرد احد است. به دلیل وقوع این آیه پس از بیان نبرد احد و اینکه سخن از قرح به میان آورده است ؛ چنانچه درباره نبرد احد نیز فرموده بود: «ان یمسکم قرح».

9- تفاوت مؤمنان مجاهد ، از نظر عملکرد و پاداش

لا یضیع اجر المؤمنین. الذین استجابوا لله . . . للذین احسنوا منهم و اتقوا اجر

اگر «الَّذِينَ» صفت برای «المؤمنين» باشد، مؤمنان به دو گروه تقسیم شده اند: آنان که دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را برای جهاد پذیرفتند، ولی از تقوا و احسان لازم برخوردار نبودند؛ و آنان که دعوت را پذیرفتند و دارای احسان و تقوا نیز بوده اند. «اجر عظیم»، مخصوص گروه دوم است و به دلیل «انّ الله لا یضیع اجر المؤمنین»، گروه اول نیز دارای پاداش هستند؛ امّا نه پاداش عظیم.

10 - تقوا و نیکوکاری، مایه ازدیاد پاداش مجاهدان مؤمن

لَّذِينَ احسنوا منهم و اتّقوا اجر عظیم

14 - خوب عمل کردن در جنگ (احسان) و تخلف نکردن از مقررات جنگی (تقوا)، شرط پاداش بزرگ خداوند برای مجاهدان

الَّذِينَ استجابوا لله .. لَّذِينَ احسنوا منهم و اتّقوا اجر عظیم

در برداشت فوق، متعلق «احسان»، جنگ گرفته شده است؛ یعنی در جنگ خوب عمل کنند. همچنین متعلق «اتّقوا»، مقررات جنگی (مانند پیروی از فرماندهی) گرفته شده است.

ص: 482

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 21

21 - پاداش مهاجران ، آوارگان ، آزاردیدگان در راه خدا ، مجاهدان و شهیدان ، تضمین شده از سوی خداوند

اِنِّیْ لَا اَصْبِیحُ عَمَلٌ عَامِلٌ مِنْکُمْ .. فَالَّذِیْنَ هَاجَرُوا وَاخْرَجُوا مِنْ دِیَارِهِمْ وَاُوْذُوا فِیْ سَبِیْ

لَامٍ قَسَمَ وَاَنْوَنَ تَکْیِیدُ دَرِ «لَا کُفْرَ» وَاِنْ «لَا دَخَلَ» دَلَالَتُ بَرِ تَکْیِیدُ وَاَنْوَنَ پاداش دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 74 - 10, 11

10 - مجاهدان در راه خدا ، بهره مند از پاداش بزرگ الهی ، چه کشته شوند و چه پیروز .

وَمَنْ یُقَاتِلْ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ فِیْقَتْلْ اَوْ یُغْلَبْ فَسَوْفَ نُؤْتِیْهِ اَجْرًا عَظِیْمًا

11 - یکسانی پاداش رزمندگان شهید و مجاهدان پیروز

فِیْقَتْلْ اَوْ یُغْلَبْ فَسَوْفَ نُؤْتِیْهِ اَجْرًا عَظِیْمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 77 - 34

34 - خداوند ، پاداش مجاهدان را به طور کامل و بدون هیچ کاستی عطا می کند .

فَلَمَّا کَتَبَ عَلَیْهِمُ الْقِتَالَ .. وَاِنْ تَظْلَمُوْنَ فِتِیْلًا

جمله «لا- تظلمون فتیلا» به این معناست که در اعطای پاداش به آنان، ظلمی نمی شود. یعنی پاداش خود را به طور کامل دریافت می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 85 - 2

2 - بهره مندی تشویق کنندگان به جهاد ، از نتایج اعمال مجاهدان

وَحَرِّضَ الْمُؤْمِنِیْنَ .. مَنْ یُشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً یَّکُنْ لَهُ نَصِیْبٌ مِنْهَا

به مقتضای ارتباط بین این آیه و آیه قبل، تشویق مسلمانان به جهاد، می تواند مصداق مورد نظر از وساطت و شفاعت حسنه باشد. چون تحریض و تشویق برای جهاد در راه خدا، نوعی وساطت و سببیت برای انجام آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 95 - 15، 9

9- نوید الهی به پاداش نیک برای مجاهدان و نیز مؤمنان بازنشسته از جنگ

فَضَّلَ اللَّهُ .. عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكَلَّاءَ وَعَدَ اللَّهُ الْحَسَنِي

15 - خداوند ، مجاهدان را با اعطای مقامی بلند و پاداش بزرگ ، بر بازنشستگان از جهاد برتری داده است .

فَضَّلَ اللَّهُ الْمَجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً .. وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمَجَاهِدِينَ

«اجراً عظيماً»، مفعولٌ به برای «فَضَّلَ» است و در «فَضَّلَ»، معنای عطا کردن تضمین شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 483

3 - نساء - 4 - 96 - 3، 2

2 - درجه ها و منزلت های اعطایی خداوند ، اجر بزرگ مجاهدان در راه او

فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ اجراً عظيماً. درجات منه

3 - آمرزش و رحمت خاص خداوند نسبت به مجاهدان ، اجر بزرگ آنان

فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ اجراً عظيماً. درجات منه و مغفره و رحمه

«مغفره» و «رحمه»، عطف بیان برای «اجراً عظيماً» است. و نکره آوردن کلمه «مغفره» و «رحمه» دلالت بر مغفرت و رحمتی خاص دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 104 - 10

10 - امید به پاداش و نصرت الهی ، پشتوانه و امتیازی برای مجاهدان ، در برابر دشمنان

و ترجون من الله ما لا يرجون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 67 - 10

10 - دستیابی مجاهدان به مواهب اخروی و منافع معنوی ، هدفی اساسی در تشریح جهاد

و الله يريد الآخرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 22 - 6، 4، 3

3 - نعمت های جاودان اخروی ، اجرت و مزدی است در برابر عملکرد مؤمنان مهاجر و مجاهد .

الذين ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. جنت لهم ... خلدین فیها ابدًا إن الله عنده أج

«أجر» اجرت و مزد در برابر عمل است.

4 - پاداش خداوند به مؤمنان مهاجر و مجاهد ، پاداشی بزرگ است .

الذين ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. إن الله عنده أجر عظیم

6 - مؤمنان مهاجر و مجاهد ، علاوه بر بهره مندی از رحمت و رضوان الهی و بهشت ، از پاداشی ویژه و بزرگ در پیشگاه خداوند برخوردارند .

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. و جنت ... إن الله عنده أجر عظیم

قرار گرفتن جمله «إن الله عنده أجر عظیم» - که دارای معنای عام و کلی است - پس از ذکر پاداشهای گوناگون مؤمنان مهاجر و مجاهد ، می تواند گویای برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 1،18

1 - خداوند ، خریدار جان و مال مؤمنان به بهای بهشت

إن الله اشترى من المؤمنین أنفسهم و أموالهم بأن لهم الجنة

18 - پاداش بهشت برای مجاهدان و شهیدان ، وعده حتمی خداوند در تورات ، انجیل و قرآن

وعداً علیه حقاً فی التوریه و الإنجیل و القرآن

ص: 484

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 121 - 7

7 - جلوه فضل الهی، در پاداش به مؤمنان مجاهد و انفاقگر

لیجزیهم الله احسن ما كانوا يعملون

«جزای احسن» - که به معنای پاداش دادن به بیش از حد استحقاق است - بیانگر تجلی فضل خدا در پاداش دهی به مؤمنان است. قابل ذکر است در برداشت فوق مفروض این است که «احسن» مفعول دوم برای «یجزی» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 36 - 2

2- شرافت ایمانی و پاداش الهی به مجاهدان، شایان دل بستگی و نه سرگرمی های بی فرجام دنیا

أنتم الأعلىون و الله معکم و لن یترکم أعملکم .

إنما الحیوه الدنیالعب و لهو

از ارتباط این آیه با آیه قبل - که درباره تشویق مؤمنان به جهاد و از یاد نبردن ارجمندی خویش و پاداش الهی بود - مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 23

23 - پاداش الهی به مجاهدان و انفاق گران در راه خدا، بهترین و نیکوترین پاداش است .

و کلاً وعد الله الحسنی

«حسنی» (مؤنث «احسن»)، به معنای نیکوتر است. گفتنی است که «الحسنی»، صفت برای موصوف محذوف است؛ یعنی، «و کلاً وعد الله المثوبه الحسنی».

42- پلیدی در مجاهدان غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 11 - 8

8- برخی از مجاهدان بدر گرفتار پلیدی و نگرانیهایی از سوی شیطان بودند .

و یذهب عنکم رجز الشیطن

43- پناه به مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 3

3- یاری رسانی و پناه دادن به مهاجران راه خدا ، وظیفه ای بر عهده اهل ایمان

و الذین ءاؤوا و نصرؤا

ص: 485

44- پیروزی بر مجاهدان غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 17 - 7

7 - پیروزی مجاهدان در جنگ بدر دارای اهدافی والا و از جمله آزمایش اهل ایمان از سوی خداوند

و لیلی المؤمنین منه بلاء حسنا

«لیلی» عطف بر علتی محذوف همانند «لیمحق الکفرین» است و هر دو متعلق به «قتلهم» و «رمی» می باشد یعنی «و لکن الله قتلهم . .. لکن الله رمی لیمحق الکفرین و لیلی المؤمنین» گفتنی است که در برداشت فوق «ابلاء» به معنای آزمودن گرفته شده است.

45- پیروزی مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 128 - 3

3 - پیروزی مؤمنان پیکارگر بدر ، تنها به دست خدا بود ، نه پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و لقد نصرکم الله ببدر . . . لیس لک من الامر شیء

اگر «ال» در «الامر» برای جنس باشد، پیروزی در جنگ بدر مصداقی از آن خواهد بود و اگر عهد ذکر می باشد، اشاره به پیروزی در آن جنگ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 2,5

2 - متخلفان از جهاد ، دارای برخوردی دوگانه در برابر شکست و پیروزی مجاهدان

فان اصابتکم مصیبه قال قد انعم الله علی . . . و لئن اصابتکم فضل من الله ليقولنّ

5 - خداوند ، منشأ پیروزی مجاهدان ، و مقام او پیراسته از تحمیل شکست بر ایشان

فان اصابتکم مصیبه . . . و لئن اصابتکم فضل من الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 74 - 12

12 - مجاهدان راه خدا هرگز مغلوب نیستند ، هر چند کشته شوند . *

فیقتل او یغلب

به کارگیری کلمه «یُقتل» به جای «یُغلب» (مغلوب شود) می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 14 - 8

8 - مرگ و ذلت مشرکان پیمان شکن صدر اسلام و پیروزی سپاه اسلام ، شفابخش سینه دردمند مؤمنان آسیب دیده از تجاوز

ص: 486

يعذبهم الله بأيديكم و يخزهم و ينصرکم عليهم و يشف صدور قوم مؤمنين

46- پیروزی مجاهدان غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 17 - 1،8

1 - امداد های الهی عامل اصلی و اساسی کشته شدن کافران در جنگ بدر و پیروزی اهل ایمان

فلم تقتلوهم و لکن الله قتلهم

جمله «فلم تقتلوهم ..» متفرع بر آیاتی است که امداد های الهی را در جنگ بدر برمی شمرد؛ یعنی توجه به قضایای جنگ بدر و امداد های الهی بیانگر این است که در حقیقت خداوند مشرکان را کشت و آنان را شکست داد.

8 - پیروزی مجاهدان در جنگ بدر، نعمتی نیکو از جانب خداوند برای اهل ایمان

لیبلی المؤمنین منه بلاء حسنا

«ابلاء» در برداشت فوق به معنای اعطای نعمت گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 19 - 3

3 - پیروزی مؤمنان در جنگ بدر حجتی بر حقانیت اهل ایمان و هشدار و عبرتی برای کافران

إن تستفتحوا فقد جاءكم الفتح

مراد از «الفتح» پیروزی اهل ایمان در جنگ بدر است. و جمله «فقد جاءكم الفتح» پاسخ همان تمنای مشرکان است که خواهان پیروزی حامیان دین حق بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 13

13 - پیروزی مجاهدان بدر علی رغم ناتوانی آنان حادثه ای عبرت آموز و شایسته بیاد داشتن

و إذ يقول المنفقون .. و من يتوکل علی الله فإن الله عزیز حکیم

برداشت فوق بر این اساس است که «إذ» مفعول برای «اذکروا» باشد.

47- تجدید قوای مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 11 - 3

3 - لزوم پدید آوردن زمینه آرامش روحی و تجدید قوا برای نیروهای رزمی ، قبل از ورود به صحنه کارزار

إذ يغشاكم النعاس آمنه منه

ص: 487

48- تشبیه مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 7

7 - مؤمنان در نبرد با دشمنان، باید منظم، سازمان یافته و همچون بنایی ریخته شده از سرب، استوار و نفوذناپذیر باشند.

یقتلون... صفًا کأنهم بنین مرصوص

«مرصوص» از ریشه «رصاص» (سرب) مشتق است. «بنیان مرصوص»؛ یعنی، بنایی که با سرب استوار و محکم شده است.

49- تشویق مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 174 - 12

12 - تقدیر و تمجید خداوند از مجاهدان شرکت کننده در غزوه حمراءالاسد یا بدر صغرا

فانقلبوا بنعمه من الله... و اتبعوا رضوان الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 104 - 2

2 - ترغیب مجاهدان صدر اسلام به تعقیب لشکریان دشمن، پس از نبرد احد

ولاتهنوا فی ابتغاء القوم

گفته شده که آیه پس از نبرد احد نازل شد تا مسلمانان را به تعقیب لشکریان ابوسفیان ترغیب کند (مجمع البیان، ذیل آیه).

50- تضمین پاداش مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 35 - 9

9- نظارت دقیق خداوند بر تلاش مجاهدان، تضمین کننده پاداش کامل آنان

والله معکم ولن یترکم أعملکم

از ارتباط «والله معکم» با «لن یترکم» استفاده می شود: چون خداوند همه جا با شما است و تلاش مجددانه شما را می بیند، هرگز در پاداشتان کاستی رخ نخواهد داد.

51- تطهیر مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 11 - 10

10 - نزول باران در آستانه جنگ بدر برای تطهیر مجاهدان ، زمینه ساز برطرف شدن نگرانی ها و وسوسه های ایجاد شده از سوی شیطان

ص: 488

و ينزل عليكم . . . و يذهب عنكم رجز الشيطان

52- تفاوت مجاهدان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - حديد - 57 - 10 - 21

21- برابر دانستن مؤمنان مجاهد و انفاق گر قبل از فتح مکه ، با مجاهدان و انفاق گران بعد از آن ، از نظر مقام و منزلت در پیشگاه خداوند ، پنداری باطل است .

لايستوى منكم من أنفق من قبل الفتح و قتل

53- تقويت روحيه مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 104 - 6

6- ضرورت آماده سازی مجاهدان برای تحمل رنج ها و خسارت های ناشی از نبرد با دشمنان

ان تكونوا تألمون فأنهم يألومون كما تألمون و ترجون من الله ما لا يرجون

هدف از بیان امتیازات نیروهای مجاهد (ترجون من الله) و نیز تبیین رنجهای دشمنان به هنگامه نبرد، این است که اهل ایمان را برای نبرد آماده سازد و به آنان روحیه رویارویی با دشمنان را القا کند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - انفال - 8 - 10 - 3

3- تقويت روحيه نیرو های رزمنده دارای تأثیری عمیق در کسب پیروزی

بألف من الملائكة . . . و ما جعله الله إلا بشرى و لتطمئن به قلوبكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - انفال - 8 - 11 - 13، 15، 19

13 - تقويت دل های مجاهدان با مشاهده امداد های حسی ، از اهداف نزول باران در آستانه جنگ بدر

و ينزل عليكم . . . ليربط على قلوبكم

«ربط علی قلبه» یعنی دل‌های آنان را استحکام بخشید، و این کنایه از ایجاد شهامت و شجاعت است. گفتنی است تناسب نزول باران با استحکام دل‌ها برای نبرد این است که مجاهدان در زمانی که نیاز فراوان به آب دارند با نزول باران، امداد الهی را لمس کرده و بدان یقین کنند.

15 - تقویت روحیه مبارزان ، امری لازم

و لیربط علی قلوبکم و یثبت به الأقدام

18 - استحکام اردوگاه مسلمانان و استواری گام‌های آنان بر شنزار محل اقامتشان ، از اهداف نزول باران در آستانه جنگ بدر

ینزل علیکم من السماء ماء لیطهرکم . . . و یثبت به الأقدام

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از «الاقدام» گام‌های مجاهدان باشد. بنابراین «و یثبت به الاقدام» یعنی هدف از

ص: 489

نزول باران این بود که خداوند گامهای شما را استوار سازد و از لغزش و فرو رفتن در شنزارها بازدارد.

19 - خداوند با تقویت دل های مجاهدان بدر آنان را برای رویارویی با مشرکان ثابت قدم ساخت .

لیربط علی قلوبکم و یثبت به الأقدام

«یثبت به الأقدام» در عین اینکه بیانگر هدفی از اهداف نزول باران است، نبودن «لام» در آن می رساند که این هدف به دنبال «لیربط علی قلوبکم» حاصل می شود. بنابراین می توان گفت ضمیر در «به» به استحکام قلوب، که از «لیربط علی قلوبکم» استفاده می شود، برمی گردد. قابل ذکر است که در برداشت فوق ثبات قدم (یثبت به الأقدام) به معنای کنایی آن (پایداری و عزم راسخ) گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 14 - 4

4- قدرت روحی و نیروی قلبی برای مبارزه در راه خدا ، موهبتی از جانب او برای قیام کنندگان یکتاپرست

ءامنوا برّہم .. وربطنا علی قلوبہم إذ قاموا

54- تواضع مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 8,28

8 - خداوند نوید بخش ظهور مجاهدانی نستوه ، محبوب خدا و دوستدار وی ، متواضع در برابر مؤمنان و سرفراز بر کافران

فسوف یأتی اللہ بقوم .. و لایخافون لومه لائم

28 - دلباختگان خداوند ، فروتن در برابر مؤمنان ، سرفراز در قبال کافران و مجاهدانی بی پروا از ملامت دشمنان دین

یحیونہ اذلہ علی المؤمنین .. یجہدون فی سبیل اللہ و لایخافون لومه لائم

55- توبه مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 2

2 - توبه ، عبادت ، حمد ، تلاش در راه بندگی ، رکوع ، سجود ، امر به معروف و نهی از منکر و حفظ حدود الهی ، از صفات مجاهدان راه خدا

إن الله اشترى من المؤمنين .. الثَّيْبُونَ ... و الحفظون لحدود الله

56- توکل مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 160 - 7,9

7 - توکل پیکارگران جنگ بدر بر خدا، موجب یاری خدا و پیروزی آنان در آن نبرد *

ص: 490

ان ينصرکم اللّٰه فلا غالب لکم . . . و علی اللّٰه فلیتوکل المؤمنون

خداوند پس از شروع بیان جنگ احد، اشاره ای نیز به مسائل جنگ بدر داشت (و لقد نصرکم اللّٰه بدر، آیه 123) بنابراین جمله «ان ينصرکم اللّٰه» می تواند اشاره به علّت آن پیروزی باشد.

9- سستی پیکارگران احد در اتکال به خداوند، موجب محرومیت آنان از نصرت الهی و شکست ایشان در آن نبرد.

و ان یخذلکم فمن ذا الذی ینصرکم من بعده و علی اللّٰه فلیتوکل المؤمنون

وقوع این آیه پس از بیان نبرد احد و شکست مؤمنان، اشاره به علّت شکست دارد، یعنی چون در آن نبرد توکل نداشتید، از یاری خدا محروم شدید و در نتیجه شکست خوردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 104 - 11

11 - ضرورت امیدواری و اتکال مجاهدان به خداوند در رویارویی با دشمنان

و ترجون من اللّٰه ما لایرجون

جمله خبریه «ترجون من اللّٰه» می تواند ارشاد و توصیه به مجاهدان باشد که باید همواره به یاری و کمک خداوند دل بندند.

57- ثبات قدم مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 11 - 19، 18

18 - استحکام اردوگاه مسلمانان و استواری گام های آنان بر شنزار محل اقامتشان، از اهداف نزول باران در آستانه جنگ بدر

ینزل علیکم من السماء ماء لیطهرکم . . . و یثبت به الأقدام

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از «الاقدام» گامهای مجاهدان باشد. بنابراین «و یثبت به الاقدام» یعنی هدف از نزول باران این بود که خداوند گامهای شما را استوار سازد و از لغزش و فرورفتن در شنزارها بازدارد.

19 - خداوند با تقویت دل های مجاهدان بدر آنان را برای رویارویی با مشرکان ثابت قدم ساخت .

لیربط علی قلوبکم و یثبت به الأقدام

«یثبت به الأقدام» در عین اینکه بیانگر هدفی از اهداف نزول باران است، نبودن «لام» در آن می رساند که این هدف به دنبال «لیربط علی

قلوبکم» حاصل می شود. بنابراین می توان گفت ضمیر در «به» به استحکام قلوب، که از «لیربط علی قلوبکم» استفاده می شود، برمی گردد. قابل ذکر است که در برداشت فوق ثبات قدم (یثبت به الأقدام) به معنای کنایی آن (پایداری و عزم راسخ) گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 12 - 2، 1

1 - خداوند با وحی به فرشتگان حاضر در کارزار بدر، آنان را از پشتیبانی خویش در ثبات بخشیدن به مجاهدان آگاه ساخت .

إذ یوحی ربک إلی الملئکة أنئ معکم فثبتوا الذین

2 - ایجاد پایداری در مجاهدان، فرمان خداوند به فرشتگان گسیل شده به جنگ بدر

إذ یوحی ربک إلی الملئکة أنئ معکم فثبتوا الذین

ص: 491

58- جرقة سم اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 2 - 1

1 - سوگند خداوند ، به اسبانی که هنگام جهاد با دویدن و کوباندن سم بر سنگ ها ، جرقة برمی افروختند .

فالموریت قدحًا

«قدح»، به معنای استخراج آتش از سنگ چخماق است. این کلمه مصدر و با «ایراء» (مصدر «موریات») به یک معنا است (تاج العروس). عطف «موریات» بر «عادیات» با حرف «فاء»، بیانگر ارتباط «پیدایش جرقة» با «دویدن اسب ها» است و قسم را نیز به این وصف سرایت داده است.

59- حامی مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 2 - 16

16 - ایجاد وحشت در قلب کافران ، از ابزار الهی در حمایت از جهادگران مسلمان

هو الذی أخرج . . . وقذف فی قلوبهم الرعب

از این که خداوند، پس از بیان شکست یهود - به رغم برخورداری آنان از تجهیزات و استحکامات - موضوع ایجاد وحشت را مطرح کرده است؛ مطلب یاد شده استفاده می شود.

60- حتمیت پیروزی مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 4

4 - امداد های الهی و پیروزی بر دشمن ، وعده قطعی خداوند به جبهه ایمان و مجاهدان راه او

یغفر لکم . . . وأخری تحبونها نصر من الله وفتح قریب

61- حسرت مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - حسرت و افسوس فراریان از میدان نبرد، پس از دانستن این که حیات و مرگ تقدیر الهی است .

لا تکونوا .. ما ماتوا و ما قتلوا لیجعل الله ذلک حسره فی قلوبهم

بنابر اینکه «لیجعل» متعلق به محذوف باشد؛ یعنی بیان این حقیقت که مرگ و حیات تقدیر الهی است، برای این بود که متخلفان از جنگ بر کرده خویش حسرت برند. زیرا معلوم می شد که اگر در جنگ شرکت می کردند، چون مقدر نبود، کشته

ص: 492

نمی شدند.

62- حقوق مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 75 - 1

1 - خداوند از انصار و مهاجران نخستین خواست تا کسانی را که در آینده ایمان می آورند و هجرت می کنند و به جهاد می پردازند ، از خود بدانند و حقوق ولایت را درباره آنان رعایت کنند .

و الذین ءامنوا من بعد و هاجروا و جهدوا معکم فأولئک منکم

مخاطبان آیه، انصار و مهاجران نخستین هستند. مضاف إليه کلمه «بعد»، کلمه «ایمانکم» و یا «الهجره الاولى» است. جمله «فأولئک منکم» اشاره به این دارد که تمام قوانین و حقایقی که درباره انصار و مهاجران نخستین بیان شده درباره آنان نیز عیناً وجود دارد.

63- حمایت از مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 91 - 7

7 - معاف شدگان از جنگ ، باید در پشت جبهه حمایتگر رزمندگان و خیرخواه خدا و رسولش باشند .

لیس علی الضعفاء . . . إذا نصحوا لله ورسوله

64- حمد مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 2

2 - توبه ، عبادت ، حمد ، تلاش در راه بندگی ، رکوع ، سجود ، امر به معروف و نهی از منکر و حفظ حدود الهی ، از صفات مجاهدان راه خدا

إن الله اشتری من المؤمنین . . . الثّوبون . . . و الحفظون لحدود الله

65- خانه های اخروی مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - وجود خانه های عالی و دلپذیر برای مؤمنان مجاهد در « جنّات عدن »

و مسکن طیبه فی جنّات عدن

ص: 493

«جَنّاتِ عدن»، می توان اسم خاص باشد و غیر از «جَنّاتِ تجری» به شمار آید، برآشت یاد شده برگرفته از این احتمال است.

66- خواب مجاهدان غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 11 - 5، 1

1 - آرامش روحی مجاهدان پیش از جنگ بدر، موجب فراگیری خوابی سبک بر تمامی آنان

إذ تستغيثون... إذ يغشيكم النعاس أمنة منه

«غشاوه» به معنای احاطه است و فعل «یغشیکم»، از باب تفعیل، دلالت بر کثرت احاطه دارد. می توان گفت نمود آن کثرت، فراگیری خواب بر تمامی افراد بوده است. کلمه «أمنة»، که به معنای نبودن ترس است، مفعولٌ له حصولی برای «یغشیکم» است. یعنی به علت اینکه آرامش یافتید، خواب شما را فراگرفت

5 - استراحت و آرامش روحی مجاهدان و فراگیری خواب بر آنان در آستانه جنگ بدر، نعمتی الهی بر ایشان و شایسته به یاد داشتن

إذ يغشيكم النعاس أمنة منه

67- خیر اخروی مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 9

9 - مؤمنان راستین و مجاهد، برخوردار از همه خیرات دنیا و آخرت

و أولئك لهم الخیرت

کلمه «الخیرات» جمع محلی به «ال» و مفید استغراق است.

68- خیر دنیوی مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 9

9 - مؤمنان راستین و مجاهد، برخوردار از همه خیرات دنیا و آخرت

و أولئك لهم الخیرت

کلمه «الخیرات» جمع محلی به «ال» و مفید استغراق است.

69- دعای مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 494

1 - پذیرفته شدن دعای هم‌زمان انبیای گذشته ، در پیکار با دشمنان دین

فاتیمهم الله ثواب الدنيا و حسن ثواب الاخره

«ثواب الدنيا»، می تواند اشاره به پیروزی مجاهدان باشد که با جمله «و انصرنا على القوم الكافرين» درخواست شده بود. و «ثواب الاخره»، حکایت از برآورده شدن خواسته دیگر آنان دارد که با جمله «و اغفرلنا ذنوبنا»، درخواست شده بود. زیرا ثواب آخرت در گرو آمرزش گناهان است.

2 - ثبات قدم (پامردی) و پیروزی بر دشمنان ، پاداش دنیوی خداوند به مجاهدان صابر و نیایشگر

ربنا .. و ثبت اقدامنا و انصرنا على القوم الكافرين. فاتيمهم الله ثواب الدنيا

8 - دعا و درخواست پیکارگران شکبیا به درگاه خداوند در هنگامه کارزار ، مقرون به استجاب است .

ربنا اغفرلنا .. فاتيمهم الله ثواب الدنيا

11 - پیکارگران شکبیا و نیایشگران به درگاه خدا ، نیکوکار و محبوب خداوند هستند .

و کاین من نبی قاتل .. ربنا ... و الله يحب المحسنين

70- دعای مجاهدان غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 9 - 4، 2

2 - مجاهدان بدر پیش از نبرد با نیایش به درگاه خدا از وی استمداد کردند .

إذ تستغيثون ربكم

«غوٲ» به معنای یاری کردن است و استغاثه طلب یاری و امداد است.

4 - نیایش مجاهدان بدر به درگاه ربوبی و اجابت استغاثه آنان با امداد های غیبی ، نعمتی بایسته به یاد داشتن

إذ تستغيثون ربكم فاستجاب لكم

71- دلجویی از مجاهدان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- دلجویی خداوند از تهیدستان مشتاق جهاد و ناتوان از تأمین مقدمات آن

و لا علی الذین إذا ما أتوک لتحملهم

اختصاص به ذکر یافتن این گروه - پس از اینکه در آیه قبل به صورت کلی تر بدان اشاره شده - ویژگی این گروه و دلجویی خداوند از آنان را افاده می کند.

72- دوراندیشی مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 495

3 - آخرت اندیشی و وارستگی از دل بستن به دنیا ، ویژگی مجاهدان در راه خدا

فلیقاتل فی سبیل اللّٰه الذّٰین یشرون الحیوه الدّٰنیا بالآخره

73- دویدن اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 2 - 1

1 - سوگند خداوند ، به اسبانی که هنگام جهاد با دویدن و کوباندن سم بر سنگ ها ، جرقه برمی افروختند .

فالموریت قدحًا

«قدح»، به معنای استخراج آتش از سنگ چخماق است. این کلمه مصدر و با «ایراء» (مصدر «موریات») به یک معنا است (تاج العروس). عطف «موریات» بر «عادیات» با حرف «فاء»، بیانگر ارتباط «پیدایش جرقه» با «دویدن اسب ها» است و قسم را نیز به این وصف سرایت داده است.

74- دینداری مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 110 - 2

2- خداوند ، نسبت به مهاجرانی که با هجرت ، جهاد و صبر ، دین خود را حفظ کردند ، بسیار بخشنده و مهربان است .

ثمّٰ ان ربّک للذّٰین هاجروا من بعد ما فتنوا ثمّٰ جهدوا و صبروا

خبر «ان ربک للذین...» محذوف است که «لغفور رحیم» بر آن دلالت دارد.

75- رستگاری مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 7

7 - سعادت و رستگاری حقیقی ، از آن مؤمنان مهاجر و مجاهد در راه خداست .

الذّٰین ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. أولئک هم الفائزون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 12

12 - رستگاری و کامیابی واقعی ، تنها از آن پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان راستین و مجاهد است .

و أولئک هم المفلحون

ص: 496

76- رفع شبهات مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 194 - 7

7- لزوم توجیه فکری و روانی مجاهدان و برطرف ساختن شبهات آنان درباره مسائل شرعی و قانونی جنگ

الشهر الحرام بالشهر الحرام و الحرمت قصاص فمن اعتدى عليكم فاعتدوا عليه

تفریح جمله «فمن اعتدى...» به وسیله «فاء» بر دو جمله سابق، می نمایند که که مضمون آن دو جمله، مطرح شده تا با بیان یک قانون کلی و شامل، شبهه و توهمی که از لزوم جهاد در نواحی مسجد الحرام (فان قاتلوکم) در ذهن مسلمانان پدید آمده و یا خواهد آمد، رفع گردد.

77- رکوع مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 2

2- توبه، عبادت، حمد، تلاش در راه بندگی، رکوع، سجود، امر به معروف و نهی از منکر و حفظ حدود الهی، از صفات مجاهدان راه خدا

إن الله اشترى من المؤمنين... التَّابُونَ... والحفظون لحدود الله

78- زکات مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 41 - 2

2- اقامه نماز، پرداخت زکات، امر به معروف و نهی از منکر، از بارزترین ویژگی های یاران خدا و پیکارکنندگان راه دین او

الذین إن مکّنّهم... ونهوا عن المنکر

79- زمینه تأثیر پذیری مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 4 - 8

8 - مؤمنان مجاهد، در معرض قرار گرفتن در موضع انفعالی و متأثر شدن در برابر قدرت و مکنّت بسیار دشمنان و کافران مخالف

فلا یغررک تقلّبهم فی البلد

برداشت یاد شده از هشدار خداوند، به دست می آید.

ص: 497

80- زمینه تشخیص مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 31 - 2

2- تکلیف جهاد ، وسیله آزمایش مؤمنان و تمایز مجاهدان و صابران از دیگران

و لنبلونکم حتی نعلم المجهدین منکم و الصبرین

با توجه به واژه «المجاهدین» معلوم می شود که موضوع اصلی آزمایش «جهاد» است. به علاوه محور اصلی این آیات فرمان قتال با کافران و جهاد در راه خدا می باشد (إذا أنزلت سوره محکمه و ذکر فیها القتال ...).

81- زهد مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 74 - 3

3 - آخرت اندیشی و وارستگی از دل بستن به دنیا ، ویژگی مجاهدان در راه خدا

فلیقاتل فی سبیل الله الذین یشرون الحیوه الدنیا بالآخره

82- زیان مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 104 - 3

3 - آسیب ها و صدمات متقابل مجاهدان و کافران در نبرد احد

ان تکنوا تالمون فانهم یالمون

بنابر آنچه در شأن نزول آیه آمده، مراد از آسیبهای متقابل، مسائلی است که در جنگ احد پیش آمد.

83- سجده مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 2

2- توبه، عبادت، حمد، تلاش در راه بندگی، رکوع، سجود، امر به معروف و نهی از منکر و حفظ حدود الهی، از صفات مجاهدان راه خدا

إن الله اشترى من المؤمنين... التّيبون... والحفظون لحدود الله

84- سرزنش مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 498

5- اتکای افراطی برخی از پیکارگران احد به شخص پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مورد نکوهش خداوند

افاین مات او قتل انقلبتم علی اعقابکم

85- سعادت مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - شادمانی و علاقه شهیدان نسبت به سعادت‌مندی دیگر مجاهدان و رسیدنشان به مقام کشته شدگان راه خدا

و یستبشرون بالذین لم یلحقوا بهم من خلفهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- سعادت و رستگاری حقیقی، از آن مؤمنان مهاجر و مجاهد در راه خداست.

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا... أولئک هم الفائزون

86- سوگند به اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - سوگند خداوند، به اسبانی که هنگام جهاد با دویدن و کوباندن سم بر سنگ‌ها، جرقه برمی افروختند.

فالموریت قدحًا

«قدح»، به معنای استخراج آتش از سنگ چخماق است. این کلمه مصدر و با «ایراء» (مصدر «موریات») به یک معنا است (تاج العروس). عطف «موریات» بر «عادیات» با حرف «فاء»، بیانگر ارتباط «پیدایش جرقه» با «دویدن اسب‌ها» است و قسم را نیز به این وصف سرایت داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - سوگند خداوند ، به اسبان مجاهدان که هنگام صبحدم بر دشمنان تاخته و آنان را غافلگیر کرده اند .

فالمغیرت صبحاً

«اغاره» (مصدر «مغیرات»)، به معنای تاختن سریع اسب برای غارت کردن یا غیر آن است (قاموس). «صبحاً» ظرف و تاختن در صبحگاه، کنایه از غافلگیر کردن دشمن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 4 - 1

1 - سوگند خداوند ، به اسبان جنگی که با حرکت سریع خود ، در هجوم غافلگیرانه بر دشمنان دین ، غبار شدیدی به فضا

ص: 499

پراکنده ساختند .

فأثرن به نقعًا

فعل «أثرن»، عطف بر «مغیرات» و بیانگر آثار «اغاره» است؛ بنابراین قسم در آیه قبل به این وصف نیز مربوط است. ضمیر «به» به «عَدُو» (دویدن) - که از «عادیات» انتزاع شده است - بر می گردد. «اثاره» (مصدر «أثرن») به معنای منتشر ساختن است. «نقع»؛ یعنی، غبار منتشر و نکره بودن آن، بر شدت غبار دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 5 - 1

1 - سوگند خداوند ، به اسبانی که هنگام جهاد ، خود را به قلب سپاه دشمن زده ، رزمندگان را برای نبرد همه جانبه یاری می دادند .

فوسطن به جمعًا

«جمع»، به معنای جماعت و گروه است. این کلمه مصدری است که به صورت اسم به کار می رود (مصباح). ضمیر «به» به «عَدُو» (دویدن) - که از «عادیات» انتزاع شده است - باز می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 6 - 7

7 - خداوند ، در تأکید بر ناسپاس بودن نوع انسان ها ، به اسبان تیز پای مجاهدان سوگند یاد کرده است .

و العدیت .. . إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ

این آیه و دو آیه بعد که عطف بر آن است، جواب سوگندهایی است که در آغاز سوره آمده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 7 - 3

3 - خداوند ، در تأکید بر آگاهی دشمنان اسلام از خوی ناسپاسی خویش ، به اسبان تیز پای مجاهدان ، سوگند یاد کرده است .

و العدیت .. . وَإِنَّ عَلِيَّ لَلْكَاشِعِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 8 - 7

7 - خداوند ، در تأکید بر شدت مال دوستی دشمنان دین ، به مَرکب مجاهدان سوگند یاد کرده است .

و العدیت . . . وإنه لحبّ الخیر لشدید

87- سوگند به حرکت اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 4 - 2

2 - حرکت مَرکب رزمندگان در راه جهاد ، حتی غبار برخاسته از آن ، ارزشمند و دارای عظمتی در خور سوگند خداوند است .

ص: 500

88- سوگند به غبار اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 4 - 2، 1

1 - سوگند خداوند، به اسبان جنگی که با حرکت سریع خود، در هجوم غافلگیرانه بر دشمنان دین، غبار شدیدی به فضا پراکنده ساختند.

فأثرن به نقعًا

فعل «أثرن»، عطف بر «مغیرات» و بیانگر آثار «اغاره» است؛ بنابراین قسم در آیه قبل به این وصف نیز مربوط است. ضمیر «به» به «عَدُو» (دویدن) - که از «عادیات» انتزاع شده است - برمی گردد. «اثاره» (مصدر «أثرن») به معنای منتشر ساختن است. «نقع»؛ یعنی، غبار منتشر و نکره بودن آن، بر شدت غبار دلالت دارد.

2 - حرکت مرکب رزمندگان در راه جهاد، حتی غبار برخاسته از آن، ارزشمند و دارای عظمتی در خور سوگند خداوند است.

فأثرن به نقعًا

89- سوگند به مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 1 - 4

4 - سوگند خداوند، به مجاهدان صف بسته و سخت کوش

و الصفّ - ت صفاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 2 - 4

4 - سوگند خداوند، به مجاهدان بازدارنده دشمنان و فریادزننده بر سر آنان

فالزّجرت زجرًا

«زجر» به معنای «منع» و «بازداشتن» است. واژه «زجره» (مفرد «زاجرات») نیز معادل «صیحه» و به معنای فریاد می باشد که در برداشت یاد شده هر دو استعمال ملاحظه شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 3 - 3

3 - سوگند خداوند به مجاهدان تلاوت گر آیات الهی و قرآن کریم

فالتَّائِبَاتِ ذَكَرًا

ص: 501

90- سوگند به نفس اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 1 - 1

1 - سوگند خداوند ، به اسبانی که در راه جهاد تاخته و نفس نفس زده اند .

و العدیت ضبجاً

«عادیات»، از ریشه «عَدُو» (دویدن) است و به قرینه آیات بعد - که از جرقه های سُم و برپا کردن غبار سخن گفته است - مراد، اسبان دونده است. «ضبج»؛ یعنی، صدای نفس های اسب که به «ضُبُح» (صدای رویاه) تشبیه شده است (مفردات). جمله «فأثرن...» در آیات بعد - که خبر از گذشته می دهد - بیانگر آن است که مراد، اسبانی است که در نبردی خاص حضور داشتند. در شأن نزول آیه شریفه آمده است که آن نبرد، غزوه «ذات السلاسل» بوده است.

91- شجاعت مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 146 - 14

14 - نقش سازنده یادآوری حماسه شجاعت و پایداری مجاهدان راه خدا و یاوران پیامبران در پیکار و مبارزه

و کاین من نبی قاتل . . . و الله یحب الصابرين

آیه شریفه با یادآوری حماسه «رَبِیُّون»، در صدد سازندگی مسلمانان است تا دیگر بار همانند نبرد احد، سستی و زبونی به خود راه ندهند.

92- شکرگزاری مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 6 - 8

8 - رزمندگان مجاهد ، سپاسگزار خداوند و پذیرای ربوبیت او هستند .

و العدیت . . . إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ

تمجید مجاهدان از یک سو و نکوهش ناسپاسان از سویی دیگر، بیانگر آن است که مجاهدان ناسپاس نیستند.

93- شکست مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 2

2 - متخلفان از جهاد ، دارای برخوردی دوگانه در برابر شکست و پیروزی مجاهدان

فان اصابکم مصیبه قال قد انعم الله علیّ . . . و لئن اصابکم فضل من الله ليقولنّ

ص: 502

94- صبر مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 250 - 4

4 - استواری قدم پیکارگران ، از نتایج شکیبایی آنان در پیکار و زمینه ساز نصرت الهی *

قالوا ربنا افرغ .. و انصرنا على القوم الكافرين

بنابراینکه سه جمله ای که به عنوان دعا ذکر شده است، هر یک مقدمه انجام پذیری جمله بعدی باشد. یعنی صبر، عامل ثبات قدم و ثبات قدم، عامل نصر و پیروزی.

95- صدای اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 1 - 4

4 - « عن أبي عبد الله (ع) في قوله « والعاديات ضبحاً . . . » قال : هذه السورة نزلت في أهل وادي الياض . . . فخرج عليّ (ع) و معه المهاجرون و الأنصار . . . ثم اغار عليهم بأصحابه . . . حتى قتل مقاتليهم و سبي ذراريهم و استباح أموالهم و خرب ديارهم و أقبل بالأسارى و الأموال معه . . . و أنزل الله تبارك و تعالى في ذلك اليوم هذه السورة « و العاديات ضبحاً » یعنی بالعاديات الخيل تعدوا بالرجال و الضبح صيحت ها في أعنت ها و لُجُم ها ;

از امام صادق (ع) درباره سخن خداوند «و العاديات ضبحاً» روایت شده که فرمود: این سوره درباره ساکنان سرزمین یابس (در غزوه ذات السلاسل) نازل شد که علی (ع) [برای جنگ با آنان] خارج شد و مهاجران و انصار همراه او بودند آن گاه شبانه با همراهانش بر آنان یورش برد تا آن که جنگجویانشان را کشت، فرزندانانشان را اسیر گرفت، اموالشان را مباح قرار داد، خانه هایشان را خراب کرد و اسیران و اموال را همراه خود آورد و خداوند تبارک و تعالی در آن روز این سوره (و العاديات ضبحاً) را نازل کرد و مقصود از «عاديات» اسبانی هستند که به وسیله مردان سوارکار می تازند و «ضبح» شیهه آنها است در حالی که در افسارها و لگام ها قرار دارند».

96- صفات مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 218 - 2

2 - امید داشتن به رحمت الهی - نه خود را مستحق آن شمردن - ، از ویژگی های مؤمنان و مهاجران مجاهد

انّ الذين امنوا و الذين هاجروا و جاهدوا في سبيل الله اولئك يرجون رحمت الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 74 - 3

3 - آخرت اندیشی و وارستگی از دل بستن به دنیا ، ویژگی مجاهدان در راه خدا

فلیقاتل فی سبیل اللّٰه الذّٰین یشرون الحیوه الدّٰنیا بالآخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 503

2 - توبه ، عبادت ، حمد ، تلاش در راه بندگی ، رکوع ، سجود ، امر به معروف و نهی از منکر و حفظ حدود الهی ، از صفات مجاهدان راه خدا

إن الله اشترى من المؤمنين .. التَّابُونَ ... و الحفظون لحدود الله

97- صفوف مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 1 - 4

4 - سوگند خداوند ، به مجاهدان صف بسته و سخت کوش

و الصفّت-ت صفّاً

98- صلابت مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 17

17 - نوید الهی به اعتلای دین خویش با بسیج مردمانی مجاهد و نستوه ، با صلابت و بی باک از ملامت دشمنان دین

من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی الله یقوم .. لایخافون لومه لائم

99- ضعف مجاهدان غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 49 - 13

13 - پیروزی مجاهدان بدر علی رغم ناتوانی آنان حادثه ای عبرت آموز و شایسته بیاد داشتن

و إذ یقول المنفقون .. و من یتوکل علی الله فإن الله عزیز حکیم

برداشت فوق بر این اساس است که «إذ» مفعول برای «اذکروا» باشد.

100- عبادات مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 2

2 - توبه ، عبادت ، حمد ، تلاش در راه بندگی ، رکوع ، سجود ، امر به معروف و نهی از منکر و حفظ حدود الهی ، از صفات مجاهدان راه خدا

إن الله اشترى من المؤمنين . . . التَّابُونَ . . . والحفظون لحدود الله

ص: 504

101- عبودیت مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 2

2 - توبه ، عبادت ، حمد ، تلاش در راه بندگی ، رکوع ، سجود ، امر به معروف و نهی از منکر و حفظ حدود الهی ، از صفات مجاهدان راه خدا

إن الله اشترى من المؤمنين .. التَّابُونَ ... و الحفظون لحدود الله

102- عصیان مجاهدان احد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 155 - 14

14 - حلم خداوند در برابر نافرمانی و لغزش پیکارگران احد (پشت کردن به میدان کارزار)

إنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا . . انَّ الله غفور حلیم

103- عظمت اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 1 - 2

2 - ابزار جهاد ، حتی مرکب رزمندگان و تاختن و صدای نفس نفس آن ، دارای عظمت در پیشگاه خداوند

و العدیت ضبِحًا

104- عظمت تاخت و ناز اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 1 - 2

2 - ابزار جهاد ، حتی مرکب رزمندگان و تاختن و صدای نفس نفس آن ، دارای عظمت در پیشگاه خداوند

و العدیت ضبِحًا

105- عظمت تاخت و ناز مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 505

2 - تاخت و تاز رزمندگان ، حتی جرقه های سم اسبان آنها ، دارای عظمت در پیشگاه خداوند

فالموریت قدحًا

سوگند خداوند، نشانه عظمت چیزی است که به آن سوگند یاد شده است.

106- عظمت تنفس اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - ابزار جهاد ، حتی مرکب رزمندگان و تاختن و صدای نفس نفس آن ، دارای عظمت در پیشگاه خداوند

و العدیت ضبحًا

107- عظمت جرقه سم اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - تاخت و تاز رزمندگان ، حتی جرقه های سم اسبان آنها ، دارای عظمت در پیشگاه خداوند

فالموریت قدحًا

سوگند خداوند، نشانه عظمت چیزی است که به آن سوگند یاد شده است.

108- عفو از مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - عفو خداوند از مسلمانان پیکارگر احد ، نسبت به فرارشان از آن کارزار

و لقد عفا عنکم . . . اذ تصعدون و لا تلون علی احد

جمله «لقد عفا عنکم»، می رساند که فرار پیکارگران احد (اذ تصعدون . . .) نیز مشمول عفو الهی قرار گرفته است.

109- عفو از مجاهدان احد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 152 - 24,25

24 - عفو خداوند از سستی ، نزاع و نافرمانی پیکارگران احد

حتّی اذا فثلتم . . . ولقد عفا عنکم

ص: 506

25 - شایستگی عفو از تخلفات جنگی پیکارگران

و لقد عفا عنکم

110- عفو مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 218 - 11

11 - لزوم عفو از خطای مؤمنان مجاهد در راه خدا

ان الذین امنوا .. و اللّٰه غفور رحیم

عبداللّه بن جحش و همراهانش، به خاطر قتال در ماه حرام، مرتکب خطا شدند، ولی خداوند از خطای آنان گذشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 155 - 11

11 - عفو و گذشت از خطای جنگی رزمندگان (تخلف از دستورات فرماندهی و ...) امری نیکو و پسندیده

و لقد عفا اللّٰه عنهم انّ اللّٰه غفور حلیم

111- علایق مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 13 - 1

1 - مجاهدان راه خدا، مشتاق امداد های الهی و غلبه سریع بر دشمن

و آخری تحبونها نصر من اللّٰه و فتح قریب

112- علما و مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 122 - 18

18 - باقی ماندگان در مراکز علمی (برای تقه در دین)، موظف به تعلیم و هدایت مجاهدان مراجعت کننده از نبرد*

فلولا نفر من كل فرقه منهم طائفة ليتفقهوا في الدين ولينذروا قومهم إذا رجعوا إليه

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که ضمیر جمع فاعلی در «رجعوا» به جهادگران بازگردد نه به کسانی که به تفقه در دین می پردازند؛ یعنی، گروهی باید برای جنگ بسیج شوند و گروهی دیگر در مرکز باقی بمانند و کسب معرفت کنند تا هنگامی که رزمندگان از جنگ باز می گردند، به تعلیم و هدایت آنان پردازند.

ص: 507

113- عوامل اطمینان مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 21

21 - تورات ، انجیل و قرآن ، سند وعده های خدا به مجاهدان و شهیدان و مایه اطمینان آنان

وعداً علیه حقاً فی التوریه و الإنجیل و القرآن

114- عوامل تقویت مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 65 - 10

10 - درک معارف الهی (توحید ، معاد و . . .) و ایمان به آنها ، عاملی اساسی در ایجاد توان فوق العاده در رزمندگان مؤمن

بأنهم قوم لایفقهون

115- فریاد مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 2 - 4

4 - سوگند خداوند ، به مجاهدان بازدارنده دشمنان و فریادزننده بر سر آنان

فَالزَّجْرُ زَجْرًا

«زجر» به معنای «منع» و «بازداشتن» است. واژه «زجره» (مفرد «زاجرات») نیز معادل «صیحه» و به معنای فریاد می باشد که در برداشت یاد شده هر دو استعمال ملاحظه شده است.

116- فضایل مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 218 - 5

5 - اهمّیت و ارزش هجرت و جهاد در راه خدا ، و برتری مهاجران مجاهد بر سایر مؤمنان

ان الذين امنوا و الذين هاجروا و جاهدوا فى سبيل الله

به نظر می رسد تکرار موصول، دلالت بر ارزشمندی ایمان داشته باشد؛ اگر چه همراه با جهاد و هجرت نباشد؛ اما آنگاه که توأم با هجرت و جهاد باشد، ارزش و اهمیتی برتر می یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 159 - 18

18 - لطف و عنایت خاصّ خداوند نسبت به پیکارگران نبرد احد

فاعف عنهم و استغفر لهم و شاورهم فى الامر

ص: 508

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 22

22 - مهاجر آواره و آزار دیده در راه خدا، و جهادگر و جان باخته، مصداق مؤمن خردمند

لایات لاولی الالباب... فالذین هاجروا و اخرجوا من دیارهم... و قاتلوا و قتلوا

اجابت دعای خردمندان به دلیل اعمال آنان است. «انّی لا اذیع...» و جمله «فالذین» به دلیل «فا»، بیانگر آن اعمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 71 - 5

5 - مجاهدان راه خدا، همشین با پیامبران، صدیقان، شاهدان و صالحان

فاولئک مع الذین انعم الله علیهم... یا ایها الذین امنوا خذوا حذرکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 74 - 12

12 - مجاهدان راه خدا هرگز مغلوب نیستند، هر چند کشته شوند.*

فیقتل او یغلب

به کارگیری کلمه «یُقتل» به جای «یُغلب» (مغلوب شود) می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 18

18 - غنائم فراوان خداوند از آن مجاهدانی است که در راه او می جنگند و از دنیا طلبی می پرهیزند.

اذا ضربتم فی سبیل الله... و لا تقولوا... فعند الله مغنم کثیره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 95 - 1,3,5

1 - نابرابری مرتبه و درجه مجاهدان در راه خدا با کسانی که علی رغم توانمندی در جهاد شرکت نمی کنند.

لا يستوى القاعدون من المؤمنين غير اولى الضرر و المجاهدون فى سبيل الله

3 - مجاهدان را نباید از نظر اجتماعى با توانمندان بازنشسته از جنگ یکسان و همانند شمرد .

لا يستوى القاعدون من المؤمنين غير اولى الضرر و المجاهدون فى سبيل الله

مقصود این است که در شرایط مساوى، اولویت در حقوق اجتماعى از آن مجاهدان راه خداست.

5 - خداوند ، برترى دهنده مقام جهادگران با مال و جان بر بازنشستگان از جنگ

فضّل الله المجاهدون باموالهم و انفسهم على القاعدین درجه

15 - خداوند ، مجاهدان را با اعطای مقامى بلند و پاداش بزرگ ، بر بازنشستگان از جهاد برترى داده است .

فضّل الله المجاهدین باموالهم و انفسهم على القاعدین درجه . . . و فضّل الله المجا

«اجراً عظيماً»، مفعولٌ به برای «فضّل» است و در «فضّل»، معنای عطا کردن تضمین شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 2, 1

1 - سرزنش خداوند نسبت به مسلمانانی که شغل آب دهی به حاجیان و سرپرستی مسجدالحرام را با جهاد در راه خدا برابر انگاشته و خویشان را همطراز با مؤمنان اهل پیکار در راه خدا می پنداشتند .

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجدالحرام كمن ءامن بالله و اليوم الآخر و جهد في

2 - همسنگ قرار دادن کافر و مشرک نیک کردار با مؤمن مجاهد ، عملی ناصواب و شایسته ملامت و توبیخ است .

أجعلتم سقايه الحاجّ و عماره المسجدالحرام كمن ءامن بالله و اليوم الآخر و جهد في

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 21 - 2

2 - مهاجران و مجاهدان راه خدا ، مشمول رحمت ویژه الهی اند .

هاجروا و جهدوا في سبيل الله ... يبشرهم ربهم برحمه منه

نکره آوردن کلمه «رحمه» حاکی از این است که: مؤمنان مهاجر و مجاهد راه خدا، برخوردار از رحمتی خاص و ویژه خواهند بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 22 - 2

2 - مؤمنان هجرت کننده و مجاهد ، برخوردار از زندگی جاودان در باغ های سرشار از نعمت ، در سرای بهشت

الذين ءامنوا و هاجروا و جهدوا ... و جنت لهم فيها نعيم مقيم. خلدین فیها ابدأ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 110 - 2, 9

2- خداوند ، نسبت به مهاجرانی که با هجرت ، جهاد و صبر ، دین خود را حفظ کردند ، بسیار بخشنده و مهربان است .

ثمّ إن ربّك للذین هاجروا من بعد ما فتنوا ثمّ جهدوا و صبروا

خبر «إن ربك للذین ...» محذوف است که «لغفور رحیم» بر آن دلالت دارد.

9- هجرت کنندگان رنج دیده، جهادگر و مقاوم، مورد عنایت خاص خداوند و برخوردار از نصرت او*

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثَمَّ جَاهِدُوا وَصَبِرُوا

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که «رَبِّكَ» اسم «إِنَّ» بوده و لام حرف جر و «الَّذِينَ» متعلق به خبر محذوفی مانند «هُوَ نَاصِرٌ لَّهُمْ» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 18

18- شرافت پاسداری از دین، شایسته ملت های مجاهد و انفاقگر و نه بخلورزان دنیاگرا

و إِنْ تَوَلَّوْا يَسْتَبَدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَلَكُمْ

با توجه به این که آیات پیشین در زمینه جهاد و انفاق و نیز روی گردانان از جهاد و انفاق بود؛ این آیه می تواند خطاب به جامعه مسلمین عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد که اگر آنان از جهاد و انفاق روی گردانند، خداوند شرافت پاسداری از دین را از آنان سلب کرده و به امتی خواهد داد که این چنین نباشند.

ص: 510

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 21

21 - برابر دانستن مؤمنان مجاهد و انفاق گر قبل از فتح مکه ، با مجاهدان و انفاق گران بعد از آن ، از نظر مقام و منزلت در پیشگاه خداوند ، پنداری باطل است .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 1

1 - مجاهدان راه خداوند ، محبوبان او هستند .

إنّ الله يحبّ الذين يقتلون في سبيله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 12 - 8

8 - وجود خانه های عالی و دلپذیر برای مؤمنان مجاهد در « جنّات عدن »

و مسکن طیبه فی جنّات عدن

«جنّات عدن»، می توان اسم خاص باشد و غیر از «جنّات تجری» به شمار آید، برآشت یاد شده برگرفته از این احتمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 14 - 2

2 - مجاهدان راه خدا ، یاران خدا هستند .

تؤمنون بالله و رسوله و تجهدون فی سبیل الله. .. یاأیها الذین ءامنوا کونوا أنص

ارتباط آیه شریفه با آیات پیشین، بیانگر مطلب بالا است.

117- فضایل مجاهدان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تقدیر و تمجید خداوند از مؤمنان مهاجر و مجاهد صدر اسلام

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا .. أعظم درجه عند الله

118- فضائل مجاهدان غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 11 - 17

17 - مجاهدین بدر ، مورد توجه و عنایت خاص خداوند بودند .

ص: 511

و لتطمئن به قلوبکم . . یغشیکم ... ينزل علیکم ... لیطهرکم

119- قلب مجاهدان غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 10 - 2

2- قلب های مجاهدان بدر تا پیش از بشارت پیروزی، آکنده از اضطراب و پریشانی بود.

لتطمئن به قلوبکم

واژه اطمینان به معنای آرامش خاطر پس از اضطراب و پریشانی خاطر است. (مفردات راغب).

120- کثرت مجاهدان در غزوه حنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 25 - 6, 5, 4

4- مسلمانان، در جنگ حنین حضوری گسترده داشتند.

و یوم حنین إذ أعجبکم کثرتکم

5- حضور گسترده مسلمانان در جنگ حنین، مایه اعجاب و غرورشان شده بود.

و یوم حنین إذ أعجبکم کثرتکم

6- کثرت نفرات مسلمانان در جنگ حنین، کارساز نبود.

و یوم حنین إذ أعجبکم کثرتکم فلم تغن عنکم شیئاً

121- کوبیدن سم اسب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 2 - 1

1- سوگند خداوند، به اسبانی که هنگام جهاد با دویدن و کوباندن سم بر سنگ ها، جرقه برمی افروختند.

فالموریت قدحاً

«قدح»، به معنای استخراج آتش از سنگ چخماق است. این کلمه مصدر و با «ایراء» (مصدر «موریات») به یک معنا است (تاج العروس). عطف «موریات» بر «عادیات» با حرف «فاء»، بیانگر ارتباط «پیدایش جرقه» با «دویدن اسب‌ها» است و قسم را نیز به این وصف سرایت داده است.

122- مجاهدان احد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 512

9 - سرزنش خداوند به پیکارگران احد که چرا علی رغم مشاهده یاری الهی در جنگ بدر ، تصمیم به سستی در کارزار احد گرفتند .

و اذ همّت طائفتان منکم ان تقشلا .. و لقد نصرکم اللّٰه بیدر و انتم اذّله

لحن آیه، حکایت از سرزنش مسلمانانی است که در جنگ احد، تصمیم به سستی و نافرمانی گرفتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 124 - 7، 3، 2، 1

1 - وعده پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مؤمنان پیکارگر بدر و یا رزمندگان احد ، به امداد الهی با فرستادن سه هزار فرشته

اذ تقول للمؤمنین ان یکفیکم ان یمدکم ربکم بثلثه الاف من الملائکه منزلین

برخی مفسران «اذ تقول» را بدل از «اذ همّت» گرفته اند و عقیده دارند که وعده امداد با ملائکه، درباره جنگ احد است. برخی دیگر «اذ تقول» را متعلق به «و لقد نصرکم اللّٰه بیدر» گرفته اند و این وعده را، در جنگ بدر دانسته اند.

2 - تقویت روحیه پیکارگران بدر و احد ، ز سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

اذ تقول للمؤمنین ان یکفیکم ان یمدکم ربکم

3 - خداوند ، سه هزار فرشته را برای یاری رزمندگان بدر فرفرستاد .

ان یکفیکم ان یمدکم ربکم بثلثه الاف من الملائکه منزلین

«اذ تقول ..» یعنی یادآور زمانی را که به مؤمنین وعده امداد الهی را می دادی؛ اگر این وعده تحقق پیدا نکرده بود یادآوری آن لغو بود.

7 - فرشتگان ، از جمله ابزار های امداد های خداوند

ان یمدکم ربکم بثلثه الاف من الملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 125 - 8

8 - وعده الهی به نزول پنجهزار فرشته برای یاری رزمندگان بدر و یا احد و یا حمراءالاسد ، در صورت صابر بودن و تقوا داشتن

ان تصبروا و تتّقوا .. یمدکم ربکم بخسمه الاف من الملائکه

برخی مفسران به قرینه جمله «یأتوكم من فورهم هذا»، آیه مورد بحث را درباره قضیه حمراءالاسد دانسته اند که مشرکان پس از غلبه در احد و انصراف از معرکه، پشیمان شدند و تصمیم بر یورش به مدینه را داشتند که پیامبر(صلی الله علیه و آله) پس از دریافت این خبر، مسلمانان را برای رویارویی با آنان فراخواند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 144 - 13

13 - پندار غلط جاودانگی پیامبر(صلی الله علیه و آله)، موجب ارتداد و واپسگرایی برخی از مبارزان احد، و انکار رسالت آن حضرت پس از شایعه قتل ایشان

افاین مات او قتل انقلبتم علی اعقابکم

مفسران در شأن نزول آیه گفته اند: آنگاه که خبر قتل پیامبر(صلی الله علیه و آله) در بین مردم شایع شد، برخی از مسلمانان اظهار داشتند که اگر محمد(صلی الله علیه و آله) پیامبر بود، کشته نمی شد. (مجمع البیان، ذیل آیه).

ص: 513

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 -

1,5,9,15,22,25,31,32

1 - فرورستاندن خوابی آرام بخش از سوی خداوند بر پیکارگران احد ، به دنبال اندوههایی که در آن کارزار بر ایشان گذشت .

ثم انزل علیکم من بعد الغمّ امنه نعاساً

«امنه» (آرامش خاطر)، مفعول برای «انزل» است و «نعاساً» به معنای خواب، عطف بیان و یا بدل از «امنه» است.

5 - خواب آرام بخش ، تنها پیکارگران خداجوی نبرد احد را فراگرفت .

ثم انزل .. امنه نعاساً یغشی طائفه منکم

به قرینه «طائفه قد اهتمتهم ..» ، طائفه اول حمل بر کسانی می شود که هم‌میشان دین و خدا بود.

9 - مسلمانان در پیکار احد متشکل از دو جناح ، خداجویان آخرت طلب و خودگزینان دنیاخواه بودند .

یغشی طائفه منکم و طائفه قد اهتمتهم انفسهم

15 - تردید برخی از مسلمانان نبرد احد در حقایق اسلام و وعده رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به پیروزی مسلمانان بر دشمنانشان

و طائفه .. یقولون هل لنا من الامر من شیء

برخی از مسلمانان گمان می کردند چون به اسلام گرویده اند و اسلام دین حق و الهی است، باید همه امور بر طبق خواسته آنان پیش رود؛ ولی آنگاه که شکست خوردند، به تردید افتادند و گفتند گویا اختیار امور به دست ما نیست و در نتیجه اسلام دین حق نیست و وعده های رسول خدا (صلی الله علیه و آله) بی مورد است.

22 - انکار حقایق رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و نادرست پنداشتن وعده های الهی به پیروزی ، چیزی است که خودگزینان شرکت کننده در نبرد احد از رسول خدا پنهان می داشتند .

و طائفه .. یخفون فی انفسهم ما لایبدون لک

25 - شهادت برخی از پیکارگران احد و شکست در آن کارزار ، موجب تردید مسلمانان سست اندیشه

یقولون لو کان لنا من الامر شیء ما قتلنا ههنا

31 - مسلمانان آخرت طلب و خداخواه احد ، مشتاقان شهادت و رهسپار به سوی قتلگاه خویش

قل لو كنتم فى بيوتكم لبرز الذين كتب عليهم القتل الى مضاجعهم

علی رغم اینکه آیه درباره توحید افعالی است و بیان این معنا که امور به دست خداوند است، خروج برای شهادت را به خود مبارزان نسبت داد تا اشاره به اشتیاق آنان به شهادت کند. کاربرد کلمه «مَضْجَع» (خوابگاه) به جای قتلگاه، مؤید این معناست.

32 - حضور پیکارگران خداجوی در صف رزمندگان احد، حتی در صورت شرکت نکردن دنیاطلبان خودخواه

قل لو كنتم فى بيوتكم لبرز الذين كتب عليهم القتل الى مضاجعهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 155 - 10، 5، 3، 2

2 - حضور مجاهدانی پایمرد و استوار به همراه پیامبر (صلی الله علیه و آله) در کارزار احد، تا آخرین لحظه های پیکار

انّ الذين تولّوا منكم يوم التقى الجمعان

بنابر اینکه «من» در «منکم» برای تبعیض باشد، که دلالت می کند گروهی فرار کردند و قهراً گروهی تا آخر جنگ همراه پیامبر (صلی الله علیه و آله) باقی ماندند و به دفاع ادامه دادند.

3 - لغزش (فرار از کارزار) برخی از مجاهدان احد، بر اثر نفوذ شیطان در ایشان

انّ الذين تولّوا .. انّما استزّلّهم الشّيطان ببعض ما كسبوا

ص: 514

5 - خودخواهی و دنیاپرستی برخی مجاهدان احد ، موجب نفوذ شیطان در آنان و گریزشان از صحنه کارزار

قد اهتمتهم انفسهم . . ان الذين تولوا .. انما استزلهم الشيطان ببعض ما كسبوا

خودمحوری و دنیاطلبی، که معنای جمله «قد اهتمتهم انفسهم» است، می تواند مصداق روشن و مورد نظر از جمله «ببعض ما كسبوا» باشد.

10 - عفو خداوند از گناه فراریان جنگ احد

ان الذين تولوا . . ولقد عفا الله عنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 159 - 16

16 - عفو از خطاکاران پیکار احد ، تکلیف الهی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فاعف عنهم و استغفر لهم

به مقتضای ارتباط این آیه با آیات نبرد احد، از جمله افراد مورد نظر که پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به نادیده گرفتن خطای آنان است، خطاکاران نبرد احد می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 165 - 5

5 - پندار ناصواب برخی پیکارگران احد در تحلیل عوامل شکست آن نبرد

انّی هذا قل هو من عند انفسکم

جمله «انّی هذا» به این مطلب اشاره دارد که گویا مجاهدان احد علت شکست آن نبرد را بیرون از عملکرد خویش می دانستند، که جمله «من عند انفسکم» ریشه صحیح آن را گوشزد می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 168 - 2

2 - ادعای باطل منافقان که اگر جنگاوران احد در آن کارزار شرکت نمی کردند ، به شهادت نمی رسیدند .

لو اطاعونا ما قتلوا . . ان کنتم صادقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 123 - 4, 18, 2, 3

2 - مجاهدان جنگ بدر ، نمونه ای از مسلمانان صبور و تقوایپیشه که خداوند با یاری خویش ، مانع زیان رسانی کافران به آنان گردید .

ان تصبروا و تقوا لا یضرکم کیدهم . . . و لقد نصرکم الله بیدر

3 - کمبود نفرات و توانایی نظامی مؤمنان پیکارگر در جنگ بدر ، نسبت به قوای نظامی دشمن

و لقد نصرکم الله بیدر و انتم اذله

کلمه «اذله»، چون جمع قلّه است، اشاره به کمبود و قلت نیروی انسانی مؤمنان دارد. و ماده ذلت (زیبونی و ناتوانی) به

ص: 515

مناسبت مورد، حاکی از کمبود توانایی نظامی از جهت تدارکات و وسایل جنگی است.

4- مجاهدان جنگ بدر با نداشتن ساز و برگ کافی در مقابل دشمنان، توانستند با ایمان و توکل به خدا بر آنان پیروز شوند.

و علی الله فلیتوکل المؤمنون. و لقد نصرکم الله بیدر و انتم اذله

جمله «و لقد نصرکم الله بیدر»، می تواند نمونه ای باشد از حقیقت بیان شده در آیه قبل؛ یعنی عامل نصرت شما در بدر، توکل شما بر خداوند بود.

18- تقوای مؤمنان پیکارگر بدر، موجب برخورداری آنان از نصرت الهی

و لقد نصرکم الله بیدر و انتم اذله فاتقوا الله لعلکم تشکرون

بنابر اینکه جمله «فاتقوا الله»، تفریع برای «و لقد نصرکم الله بیدر» باشد. یعنی عامل پیروزی و جلب نصرت الهی در جنگ بدر، همان تقوای ایشان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 124 - 2

2- تقویت روحیه پیکارگران بدر و احد، ز سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

اذ تقول للمؤمنین ان یکفیکم ان یمدکم ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 125 - 7،8

7- نزول پنجهزار فرشته امدادگر، مژده ای به مؤمنان پیکارگر صابر و تقوای پیشه در جنگ بدر

ان تصبروا و تتقوا... یمددکم ربکم بخسمة الاف من الملائكة

8- وعده الهی به نزول پنجهزار فرشته برای یاری رزمندگان بدر و یا احد و یا حمراء الاسد، در صورت صابر بودن و تقوا داشتن

ان تصبروا و تتقوا... یمددکم ربکم بخسمة الاف من الملائكة

برخی مفسران به قرینه جمله «یاأتوکم من فورهم هذا»، آیه مورد بحث را درباره قضیه حمراء الاسد دانسته اند که مشرکان پس از غلبه در احد و انصراف از معرکه، پشیمان شدند و تصمیم بر یورش به مدینه را داشتند که پیامبر (صلی الله علیه و آله) پس از دریافت این خبر، مسلمانان را برای رویارویی با آنان فراخواند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 127 - 1

1 - هلاکتِ بخشی از قوای دشمن و خوار شدن بخشی دیگر، از اهداف نصرت الهی به رزمندگان بدر

و لقد نصرکم اللہ ببدر... ليقطع طرفاً من الذین کفروا او یکتبهم

برداشت فوق، با عنایت به ملحوظات ذیل است. یکم اینکه: «لیقطع» و «یکتبتهم»، به جمله «و لقد نصرکم اللہ ببدر» متعلق باشد. دوم اینکه: «قطع» به معنای هلاک کردن باشد، چنانچه در روح المعانی آمده است. سوم اینکه: «او» در «او یکتبتهم»، برای تنويع باشد؛ یعنی عدّه ای به هلاکت و عدّه ای دیگر به ذلت و خواری کشانده شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 128 - 3،7

3 - پیروزی مؤمنانِ پیکارگرِ بدر، تنها به دست خدا بود، نه پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ص: 516

و لقد نصرکم اللّٰه بیدر . . . لیس لک من الامر شیء

اگر «ال» در «الامر» برای جنس باشد، پیروزی در جنگ بدر مصداقی از آن خواهد بود و اگر عهد ذکری باشد، اشاره به پیروزی در آن جنگ است.

7- توبه مشرکان و پذیرش آن از سوی خداوند و یا عذاب و مجازات آنان، هدفی برای نصرت الهی به رزمندگان بدر

و لقد نصرکم اللّٰه بیدر . . . ليقطع طرفاً ... او يتوب عليهم

جمله «یتوب علیهم» و نیز «یعذبهم»، عطف است بر «یقطع طرفاً»؛ و این جمله متعلق به «نصرکم اللّٰه بیدر» است. و لذا عذاب مشرکان و پذیرش توبه آنان نیز از اهداف پیروزی جنگ بدر خواهد بود.

124- مجاهدان حمراء الاسد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 125 - 8

8- وعده الهی به نزول پنجهزار فرشته برای یاری رزمندگان بدر و یا احد و یا حمراء الاسد، در صورت صابر بودن و تقوا داشتن

ان تصبروا و تتقوا . . . یمددکم ربکم بخسمه الاف من الملائکه

برخی مفسران به قرینه جمله «یا توکم من فورهم هذا»، آیه مورد بحث را درباره قضیه حمراء الاسد دانسته اند که مشرکان پس از غلبه در احد و انصراف از معرکه، پشیمان شدند و تصمیم بر یورش به مدینه را داشتند که پیامبر (صلی الله علیه و آله) پس از دریافت این خبر، مسلمانان را برای رویارویی با آنان فراخواند.

125- مجاهدان در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 89 - 1

1- باغ ها و نهر های روان و زندگی جاودان، مهیا شده از جانب خدا برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان مجاهد

أعد اللّٰه لهم جنت تجری من تحتها الأنهر خلدین فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17- فتح - 48 - 17 - 10

10 - افراد ناتوان از جهاد ، همانند مجاهدان ، برخوردار از بهشت در صورت داشتن روح اطاعت در برابر خدا و رسول او

ليس على الأعمى حرج . . . و من يطع الله ورسوله جنّات

برداشت بالا بنا بر این نکته است که «من يطع..» جواب سؤال مقدر باشد، زیرا پس از رفع حکم جهاد از افراد ناتوان، ممکن است سؤال شود که: چرا این گروه از فیض جهاد محروم اند؟ خداوند در جواب می فرماید: آنان نیز اگر مطیع باشند، همانند مجاهدان، از پاداش الهی برخوردار خواهند بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 12 - 3

ص: 517

3 - آموزش گناه و حیات جاودان در بوستان های بهشت ، تضمین شده از سوی خداوند ، برای مؤمنان راستین و مجاهدان راه او

تؤمنون بالله .. یغفر لكم ذنوبکم و یدخلکم جنّات... و مسکن طیّبه

126- مجاهدان در بهشت عدن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 12 - 8

8 - وجود خانه های عالی و دلپذیر برای مؤمنان مجاهد در « جنّات عدن »

و مسکن طیّبه فی جنّات عدن

«جنّات عدن»، می توان اسم خاص باشد و غیر از «جنّات تجری» به شمار آید، برآشت یاد شده برگرفته از این احتمال است.

127- مجاهدان صابر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 249 - 31

31 - پیکارگران صابر و استوار ، از سوی خداوند مأذون به پیروزی و غلبه بر دشمنانند . *

کم من فئه .. باذن الله و الله مع الصّابرين

جمله «والله مع الصّابرين» می تواند بیانی باشد برای «باذن الله»؛ یعنی شکیبایان در نبرد، عامل جلب اذن الهی برای پیروزی و غلبه هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 126 - 8

8 - تعلق نصرت الهی به پیکارگران اهل صبر و تقوا ، برخاسته از حکمت خداوند

ان تصبروا و تتّقوا .. و ما التّصرّ الا من عند الله العزيز الحكيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 148 - 5

5- بخشایش گناهان و گذشت از اسراف ها و زیاده روی ها و ثبات قدم ، پاداش الهی به مجاهدان صابر و نیایشگر

رَبَّنَا اغْفِرْ .. فَاتِيهِمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحَسَنَ ثَوَابِ الْآخِرَةِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 46 - 9

9- باور به همراهی خدا با مجاهدان صابر ، زمینه ساز تحمل سختی های نبرد و صبر در برابر ناملازمات آن

وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

ص: 518

128- مجاهدان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 172 - 2

2 - آمادگی گروهی از مجاهدان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای شرکت در جهاد، علی رغم آسیب دیدن در جنگ قبلی (احد)

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ . . . اجْر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 173 - 1

1 - پاسخگویان به دعوت خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) پس از نبرد احد برای جهاد، کسانی بودند که از شایعه حمله دشمن نترسیدند و ایمانشان افزون گردید .

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ . . . الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ . . . فزادهم ایمانا

129- مجاهدان غزوه احد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 172 - 5

5 - برخی از مجروحان جنگ احد علی رغم پذیرش دعوت خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) به نبردی دیگر، از احسان و تقوای لازم برخوردار نبودند .

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا . . . لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا اجْر عظیم

«منهم»، حال برای ضمیر «احسنوا» است و کلمه «من»، ظهور در تبعیض دارد؛ یعنی اجابت کنندگان را به دارندگان تقوا و احسان و فاقدان آن تقسیم می کند.

130- مجاهدان غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 11 - 19، 6، 7، 2

2 - خداوند در آستانه جنگ بدر با رفع اضطراب از مجاهدان، آنان را از آرامشی کامل بهره مند ساخت .

إذ يغشيكم النعاس أمنة منه

6- خداوند در آستانه جنگ بدر مسلمانان را از نعمت باران بهره مند ساخت .

و ينزل عليكم من السماء ماء

7- فراهم شدن آب برای غسل و وضو و تطهیر نجاست ها و قذارت ها ، از اهداف نزول باران برای مجاهدان بدر

و ينزل عليكم من السماء ماء ليطهركم به

ذکر نشدن متعلق «یطهرکم» حکایت از عمومیت آن متعلق دارد (نجاستهای ظاهری و باطنی). یعنی خداوند باران را فرو فرستاد تا نجاستهای ظاهری را به وسیله آن برطرف سازید و آنان که جنب هستند غسل کنند و دیگران وضو بسازند.

ص: 519

19 - خداوند با تقویت دل های مجاهدان بدر آنان را برای رویارویی با مشرکان ثابت قدم ساخت .

لیربط علی قلوبکم و یثبت به الأقدام

«یثبت به الأقدام» در عین اینکه بیانگر هدفی از اهداف نزول باران است، نبودن «لام» در آن می رساند که این هدف به دنبال «لیربط علی قلوبکم» حاصل می شود. بنابراین می توان گفت ضمیر در «به» به استحکام قلوب، که از «لیربط علی قلوبکم» استفاده می شود، برمی گردد. قابل ذکر است که در برداشت فوق ثبات قدم (یثبت به الأقدام) به معنای کنایی آن (پایداری و عزم راسخ) گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 12 - 9

9 - خداوند ، مجاهدان بدر را به در هم کوبیدن سر های کافران و از کار انداختن پنجه های آنان ، تهییج کرد .

فاضربوا فوق الأعناق و اضربوا منهم کل بنان

برداشت فوق بر این اساس است که خطاب در جمله «فاضربوا ...» متوجه مجاهدان باشد. جمله «و ما جعله الله إلا بشری» در آیه دهم، که مسؤلیت فرشتگان را تنها بشارت دهی اعلام کرد، می تواند مؤید این احتمال باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 17 - 3

3 - خداوند با بیان نقش اصلی خویش در پیروزی جنگ بدر زمینه ساز پرهیز پیکارگران بدر از اعجاب و غرور به خاطر پیروزی در آن نبرد

فلم تقتلوهم . . . و ما رمیت إذ رمیت

از اهداف آیه مورد بحث، که پیروزی مؤمنان را برخاسته از اراده خدا دانسته، این است که پیکارگران بدر پیروزی را نعمتی از جانب خداوند بدانند و از آن قدرت خویش نشمارند تا به غرور و اعجاب مبتلا نگردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 42 - 5

5 - قافله تجاری قریش به هنگام استقرار سپاهیان بدر ، در مسیری پایینتر از سپاه اسلام در حرکت بودند .

و الרכب أسفل منکم

کلمه «رکب» جمع راکب و به معنای سواران است و مقصود از آن به گفته اهل تفسیر کاروان تجاری قریش است. تعبیر از کاروان تجاری به «سواران» می تواند اشاره به حرکت سریع آنان برای فرار از مسلمانان باشد.

1 - جبهه ایمان در کارزار بدر ، متشکل از مؤمنان متکی بر خدا ، عناصری منافق و گروهی سست ایمان

إذ يقول المنافقون و الذين في قلوبهم مرض . . . و من يتوكل على الله

«مرض» به معنای بیماری است و مقصود از آن در اینجا به این دلیل که در مقابل نفاق قرار گرفته، تردید در حقانیت دین است که از آن می توان به ضعف ایمان تعبیر کرد. جمله «و من يتوكل على الله» اشاره به گروه سوم، یعنی مؤمنان حقیقی و راستین، دارد.

ص: 520

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 67 - 4

4 - مجاهدان بدر پیش از غلبه کامل بر دشمن ، برای دستیابی به منافع مادی ، به گرفتن اسیر اقدام کردند .

ما کان لنبی . . . تریدون عرض الدنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 68 - 1، 2

1 - گرفتن اسیر در کارزار بدر ، مقتضی رفتار شدن مجاهدان آن کارزار به عذابی بزرگ از جانب خداوند

لولا کتب من اللّٰه سبق لمسکم فیما أخذتم عذاب عظیم

کلمه «فی» در «فیما أخذتم» سببه است و «ما» در آن مصدریه. یعنی «بسبب أخذکم». و مراد از آن به دلیل آیه قبل اسیر گرفتن است.

2 - رفتار نشدن مجاهدان بدر به عذاب الهی در کارزار بدر ، امری تقدیر شده از جانب خداوند

لولا کتب من اللّٰه سبق لمسکم فیما أخذتم عذاب عظیم

131- مجاهدان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 6

6 - نیروهای رزمی جنگ تبوک ، متشکل از مهاجر و انصار

المهجرین و الانصار الذین اتبعوه فی ساعه العسره

132- مجاهدان فقیر و غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 92 - 6

6 - محروم شدن برخی از رزمندگان داوطلب ، از شرکت در جنگ تبوک ، به خاطر نداشتن امکانات رزمی (مرکب و . . .) علی رغم

اشتیاق شدید آنان به جهاد

تولوا و أعينهم تقيض من الدمع حزناً ألا يجدوا ما ينفقون

133- مجاهدان متجاوز

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

1 - بقره - 2 - 190 - 8

8 - مجاهدان ، در صورتی که از حدود الهی در جنگ تجاوز کنند و یا حقوق دشمنان را رعایت ننمایند ، از محبت خداوند محروم خواهند شد .

ص: 521

إن الله لا يحب المعتدين

134- مجاهدان متقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 126 - 8

8 - تعلق نصرت الهی به پیکارگران اهل صبر و تقوا، برخاسته از حکمت خداوند

ان تصبروا و تتقوا .. و ما للتصر الا من عند الله العزيز الحكيم

135- مجاهدان مسلمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 41 - 1

1 - پیکارگران مسلمان باید خمس غنایم جنگی به دست آمده را بپردازند .

أما غنمتم من شيء فأن لله خمسة

از مصادیق مورد نظر برای «ما غنمتم» به دلیل وقوع آن در بین آیات جنگ، چیزهایی است که از دشمن گرفته می شود که به آن غنایم جنگی اطلاق می گردد.

136- مجاهدان و پاسداری حدود خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 2

2 - توبه، عبادت، حمد، تلاش در راه بندگی، رکوع، سجود، امر به معروف و نهی از منکر و حفظ حدود الهی، از صفات مجاهدان راه خدا

إن الله اشترى من المؤمنين ... التّوبون ... و الحفظون لحدود الله

137- مجاهدان و دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 104 - 1,6

1 - مجاهدان نباید در رویارویی و تعقیب دشمنان ، سستی نشان دهند .

و لاتهنوا فی ابتغاء القوم

6 - ضرورت آماده سازی مجاهدان برای تحمل رنج ها و خسارت های ناشی از نبرد با دشمنان

ان تكونوا تألمون فانهم يألمون كما تألمون و ترجون من الله ما لا يرجون

ص: 522

هدف از بیان امتیازات نیروهای مجاهد (ترجون من الله) و نیز تبیین رنجهای دشمنان به هنگامه نبرد، این است که اهل ایمان را برای نبرد آماده سازد و به آنان روحیه رویارویی با دشمنان را القا کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 28

28 - دلباختگان خداوند ، فروتن در برابر مؤمنان ، سرفراز در قبال کافران و مجاهدانی بی پروا از ملامت دشمنان دین

یحیونه اذله علی المؤمنین . . . یجهدون فی سبیل الله و لایخافون لومه لائم

138- مجاهدان و کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 13 - 4

4 - رویارویی مجاهدان در راه خدا و کافران ، در بدر

فته تقاتل فی سبیل الله و اخری کافره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 8,28

8 - خداوند نوید بخش ظهور مجاهدانی نستوه ، محبوب خدا و دوستدار وی ، متواضع در برابر مؤمنان و سرفراز بر کافران

فسوف یأتی الله بقوم . . . و لایخافون لومه لائم

28 - دلباختگان خداوند ، فروتن در برابر مؤمنان ، سرفراز در قبال کافران و مجاهدانی بی پروا از ملامت دشمنان دین

یحیونه اذله علی المؤمنین . . . یجهدون فی سبیل الله و لایخافون لومه لائم

139- مجاهدان و متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 6

6 - متخلفان از جهاد ، پس از پیروزی به گونه ای سخن می گویند که گویا هیچ ارتباطی با مجاهدان نداشته و اطلاعی از درگیری ها و جهاد نداشته اند .

وَأَنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لِيَبْطِئَنَّ... وَلَئِنْ أَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِنَ اللَّهِ لَيَقُولَنَّ كَأَن لَّمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ

140- مجاهدان و مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 54 - 8,28

8 - خداوند نوید بخش ظهور مجاهدانی نستوه ، محبوب خدا و دوستدار وی ، متواضع در برابر مؤمنان و سرافراز بر کافران

ص: 523

فسوف يأتي الله بقوم .. و لا يخافون لومه لائم

28 - دلباختگان خداوند ، فروتن در برابر مؤمنان ، سرفراز در قبال کافران و مجاهدانی بی پروا از ملامت دشمنان دین

یحبونه اذله على المؤمنين .. يجهدون في سبيل الله و لا يخافون لومه لائم

141- محبوبیت مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 8

8 - خداوند نوید بخش ظهور مجاهدانی نستوه ، محبوب خدا و دوستدار وی ، متواضع در برابر مؤمنان و سرفراز بر کافران

فسوف يأتي الله بقوم .. و لا يخافون لومه لائم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 1

1 - مجاهدان راه خداوند ، محبوبان او هستند .

إنّ الله يحبّ الذين يقتلون في سبيله

142- محمد (صلی الله علیه و آله) و مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 68 - 4

4 - وجود پیامبر (صلی الله علیه و آله) در میان مجاهدان بدر ، مانع نزول عذاب بر آنان شد .

لو لا كتب من الله سبق لمسكم فيما أخذتم

از احتمالاتی که درباره «کتب من الله ..» گفته شده، حقیقتی است که در آیه 33 همین سوره آمده است (ما كان الله ليعذبهم و أنت فيهم. یعنی خداوند مردم را تا زمانی که تو در میان آنها هستی عذاب نخواهد کرد.)

143- مدح مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- تمجید خداوند از مؤمنانی که در کوران مشکلات، از ایمان نبریدند و با هجرت و جهاد، صبر پیشه کردند.

ثمَّ إِنَّ رَبِّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا

ص: 524

144- مراتب مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 31 - 6

6- تفاوت مرتبه مجاهدان ، در پرتو صبر و شکیبایی آنان در میدان جهاد *

و لنبلونکم حتی نعلم المجهدین منکم و الصبرین

برداشت یاد شده بدان احتمال است که وصف «الصابرین» صرفاً توضیح و تفسیر «المجاهدین» نباشد؛ بلکه ملاک دوم به شمار آید؛ یعنی، مدعیان ایمان در پرتو جهاد از یکدیگر متمایز می شوند و مجاهدان در پرتو صبر و شکیبایی بر یکدیگر شرافت می یابند.

145- مسؤلیت مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 15

15 - صبر و مقاومت در نبرد با دشمنان دین ، وظیفه ای بر عهده مجاهدان

و الصبرین . . . حین البأس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 103 - 1

1 - مجاهدان در میدان نبرد باید همواره به یاد خدا باشند .

فاذا قضیتم الصلوه فاذکروا الله قیماً و قعوداً و علی جنوبکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 104 - 1

1 - مجاهدان نباید در رویارویی و تعقیب دشمنان ، سستی نشان دهند .

و لاتهنوا فی ابتغاء القوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - خداوند ، مجاهدان بدر را به در هم کوبیدن سر های کافران و از کار انداختن پنجه های آنان ، تهییج کرد .

فاضربوا فوق الأعناق و اضربوا منهم کل بنان

برداشت فوق بر این اساس است که خطاب در جمله «فاضربوا .. » متوجه مجاهدان باشد. جمله «و ما جعله الله إلا بشری» در آیه دهم، که مسؤلیت فرشتگان را تنها بشارت دهی اعلام کرد، می تواند مؤید این احتمال باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - اهل ایمان به هنگام حرکت به سوی دشمن و رویارویی با آنان (جهاد ابتدایی) نباید صحنه کارزار را ترک کنند .

ص: 525

إذا لقيتم الذين كفروا زحفا فلا تولوهم الأدبار

برداشت فوق بر این اساس است که کلمه «زحفا» حال برای فاعل «لقيتم» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 46 - 3

3 - پرهیز از نزاع و اختلاف به هنگام رویارویی با دشمنان دین ، وظیفه ای ضروری بر عهده مجاهدان

و لاتنزعوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 47 - 1

1 - مجاهدان و نیروهای رزمی ، نباید مانند سرمستان و ریاکاران رهسپار میدان های نبرد شوند .

و لاتكونوا كالذين خرجوا من ديرهم بطرا و رءاء الناس و يصدون

«بَطْرٌ» به معنای نشاط و شادمانی بیش از حد و اندازه است که می توان از آن به سرمستی تعبیر کرد. این کلمه مصدر است و حال برای فاعل «خرجوا» می باشد؛ یعنی خرجوا من ديارهم بطرين. کلمه «رءاء» نیز مصدر و به معنای اسم فاعل (مرائين) یعنی ریاکاران) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 67 - 5,8

5 - تثبیت موقعیت برتر رزمی سپاه اسلام از وظایف رزمندگان

ما كان لنبي أن يكون له أسرى حتى يثخن في الأرض

8 - ضرورت توجه مجاهدان به ناپایداری مظاهر دنیوی و جاودانگی مواهب اخروی

تریدون عرض الدنيا و الله يريد الآخرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 68 - 7

7 - روی آوردی رزمندگان اسلام به اسیر گرفتن از دشمن پیش از سرکوبی کامل آنان گناهی بزرگ است .

لمسکم فیما أخذتم عذاب عظیم

از اینکه گرفتن اسیر اقتضای عذاب بزرگ دارد، معلوم می شود این گناه، بزرگ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 69 - 3،5

3- رعایت احکام الهی در بهره گیری از غنایم جنگ ، وظیفه ای ضروری بر عهده مجاهدان

فلکوا... و اتقوا الله

امر الهی به رعایت تقوا پس از بیان حکم غنایم می رساند که بهره گیری از غنایم جنگی دارای احکامی است که باید رعایت شود.

5 - مجاهدان نباید در تمامی غنیمت های به دست آورده تصرف کنند و تمامی آنها را برای خویش حلال بشمارند .

فلکوا مما غنمتم حلالا طیباً

ص: 526

برداشت فوق مبتنی بر این است که «من» در «مما غنمتم» برای تبعیض باشد. بنابراین «فکلوا مما ...» یعنی بخشی از غنیمتها برای شما مباح است و بخش دیگر آن، همانند خمس آن باید به مصارف تعیین شده برسد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 92 - 2

2 - تهیه تدارکات و ساز و برگ جنگ در صدر اسلام، بر عهده خود مجاهدان بود.

قلت لا أجد ما أحملکم علیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 17، 8، 7

7- لزوم اهتمام رزمندگان مسلمان، به نابودی سپاه کفر در مرحله نخست و نیندیشیدن به دیگر منافع و غنائم *

حتی إذا أختتموهم فشدوا الوثاق

گرایش به گرفتن اسیر، در یک احتمال ناشی از برخی تمایلات منفعت طلبانه و غنیمت جویانه بوده است. از این جهت خداوند، رزمندگان را از آن منع کرده و به هدف اصلی توجه داده است.

8- مجاهدان، موظف به رعایت احتیاط و محکم بستن اسیران در میدان جنگ

فشدوا الوثاق

17- رزمندگان، موظف به جنگیدن و اسیر گرفتن دشمن تا خلع سلاح آنان و فرونشستن جنگ *

فشدوا الوثاق .. حتی تضع الحرب أوزارها

ممکن است «حتی تضع ..» غایت برای گرفتن اسیران باشد؛ که از مضمون «فشدوا الوثاق» به تلازم استفاده می شود.

146- مشتری جان مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 1

1 - خداوند، خریدار جان و مال مؤمنان به بهای بهشت

إن الله اشترى من المؤمنين أنفسهم وأموالهم بأن لهم الجنة

147- مشتری مال مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 1

1 - خداوند ، خریدار جان و مال مؤمنان به بهای بهشت

إن الله اشترى من المؤمنين أنفسهم وأموالهم بأن لهم الجنة

ص: 527

148- مشکلات مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 104 - 15

15 - خداوند ، دانای به رنج ها و مشقت های مجاهدان پیکارگر

ان تكونوا تالمون . . . و كان الله عليماً حكيماً

149- مصالح مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 11

11 - فریضه جهاد با مال و جان ، در جهت تأمین مصالح خود مجاهدان است .

و تجهدون . . . ذلکم خیر لکم

150- معامله مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 10

10 - مجاهدان و رزمندگان راه الهی ، معامله گران جان و مال خویش با خداوند

إن الله اشترى من المؤمنين . . . یقتلون فی سبیل الله فیقتلون و یقتلون

151- مقابله با مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 6 - 2

2 - رویارویی با سپاه اسلام ، نشانه ناسپاسی انسان در برابر نعمت های خداوند است .

إنّ الإنسن لربّه لکنود

بیان خصلت های ناروایی که در نوع انسان ها وجود دارد - پس از تمجید از سپاهیان اسلام در آغاز سوره - تعریض به دشمنان دین است

و رسوخ آن خصلت ها را در آنان بیان می کند.

152- مقام مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 148 - 11

11 - پیکارگران شکیبا و نیایشگران به درگاه خدا، نیکوکار و محبوب خداوند هستند.

ص: 528

و کاتین من نبی قاتل . . . ربنا . . . و الله یحبّ المحسنین

153- مقامات مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 20 - 6

6 - مؤمنان مهاجر و مجاهد در راه خدا، دارای برترین مرتبه و بزرگترین درجه در پیشگاه خداوند

الذین ءامنوا و هاجروا و جهدوا . . . أعظم درجه عند الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 21 - 3,6

3 - برخورداری از مقام رضوان (رضایت کامل خدا از انسان) از موهبت های خاص خداوند به مؤمنان مهاجر و مجاهد

هاجر و جهدوا فی سبیل الله . . . یبشرهم ربهم . . . و رضون

6 - برخورداری مؤمنان مهاجر و مجاهد از رحمت ویژه خدا و مقام رضوان، نعمتی است بسیار ارجمندتر از دستیابی آنان به باغ ها و بوستان های بهشت .

هاجر و جهدوا فی سبیل الله . . . یبشرهم ربهم برحمة منه و رضون و جنت

تقدیم «رحمة» و «رضوان» بر «جنات» رساننده برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 1 - 5

5 - مجاهدان راه خدا، برخوردار از جایگاه و مقامی رفیع در پیشگاه الهی

و الصفّ - ت صفاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 2 - 5

5 - مجاهدان راه خدا، برخوردار از مقامی رفیع در پیشگاه خداوند

فَالزَّجْرَتِ زَجْرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 3 - 4

4 - مجاهدان راه خدا، برخوردار از مقامی رفیع در پیشگاه الهی

فالتَّالِيَةِ ذِكْرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 173 - 4

4 - لشکریان الهی و مجاهدان راه خدا، برخوردار از جایگاه بلند در پیشگاه خداوند

ص: 529

وإنّ جندنا لهم الغلبون

برداشت یاد شده از اضافه «جند» (لشکر) به «نا» (خدا) استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 25 - 19

19 - مجاهدان و پیکارگران راه خداوند ، برخوردار از مقامی والا و ارزشمند در پیشگاه الهی

و ليعلم الله من ينصره ورسله

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که از «جهاد»، به نصرت خداوند و از «مجاهدان» به یاوران الهی، تعبیر شده است.

154- مقدار تهجد مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 20 - 15

15 - رعایت حال مریضان ، مسافران تاجر و سوداگر و جنگ جویان خداجو ، فلسفه تخفیف دادن تکلیف شب زنده داری و کاستن از آن ، به میزان میسور و ممکن

فاقرءوا ما تيسر من القرآن علم أن سيكون منكم مرضى و .. وء اخرون يقتلون فى سبى

عبارت «ضرب فى الأرض» در معانی سفر برای تجارت و خارج شدن برای جنگ آمده است؛ ولی با آمدن «و آخرون یقاتلون فى سبیل الله» معنای اول مراد است.

155- ناخشنودی مجاهدان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 96 - 3

3 - ناخشنودی مؤمنان مجاهد از متخلفان جنگ تبوک (منافقان)

یحلفون لكم لترضوا عنهم

156- نزول آرامش بر مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - نزول آرامش روحی از جانب خداوند بر رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان در جنگ حنین ، پس از فرار مسلمانان

ثم وليتم مدبرين. ثم أنزل الله سكينة على رسوله و على المؤمنين

ص: 530

157- نعمتهای مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 14 - 4

4- قدرت روحی و نیروی قلبی برای مبارزه در راه خدا، موهبتی از جانب او برای قیام کنندگان یکتاپرست

ءامنوا برّهم .. و ربطنا علی قلوبهم إذ قاموا

158- نفوذ به صفوف مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 47 - 6,9

6 - متخلفان جنگ تبوک در صورت شرکت در آن جنگ، جز نفوذ در میان صفوف لشکر اسلام به منظور فتنه جویی، نقشی دیگر نداشتند.

لو خرجوا فیکم ما زادوکم إلا خبالا و لأوضعوا خللکم بیغونکم الفتنه

9 - نفوذ در میان رزمندگان اسلام به منظور جاسوسی و فتنه انگیزی، از ترفند های منافقان

لو خرجوا فیکم ما زادوکم إلا خبالا .. و فیکم سمعون لهم

159- نقش مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 14 - 4

4 - جنگاوران مؤمن، در عرصه نبرد، مجاری تحقق اراده خدا (پیروزی قوای اسلام و مرگ و ذلت دشمنان) هستند.

یعدبهم الله بأیدیکم و یخزهم و ینصرکم علیهم

خداوند پس از فرمان جنگ با دشمنان، نابودی و شکست آنان و پیروزی مؤمنان را به خود نسبت داد - با آنکه همه آنها نتیجه همان جنگ بود - از این مطلب استفاده می شود که اراده خدا در مورد انسانها، از راه افعال خود آنان تحقق می پذیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 16

16 - مجاهدت مستمر مؤمنان با مال و جان خویش ، مجرای تحقق اراده خداوند بر پیروزی جهانی اسلام

والله متم نوره .. ودين الحق ليظهره على الدين كله ... و تجهدون في سبيل ا

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که خداوند، پس از بیان اراده خویش مبنی بر غلبه اسلام بر سایر ادیان، مؤمنان را به جهاد با مال و جان خویش تشویق فرموده است.

160- نگرانی در مجاهدان غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 531

8 - برخی از مجاهدان بدر گرفتار پلیدی و نگرانیهایی از سوی شیطان بودند .

و یذهب عنکم رجز الشیطن

9 - فقدان آب برای تحصیل طهارت و برطرف کردن نجاست ها ، مایه وسوسه شیطان و ایجاد نگرانی در پیکارگران بدر

لیطهرکم به و یذهب عنکم رجز الشیطن

نبودن لام در «یذهب» بیانگر این است که «یذهب . . .» مترتب بر «لیطهرکم ...» است. و تناسب تطهیر با برطرف شدن رجز شیطان اقتضا می کند که مراد از رجز شیطان وسوسه هایی باشد که شیطان بر اثر نبودن آب برای طهارت در مجاهدان ایجاد می کرده است.

161- نهی از منکر مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 112 - 2

2 - توبه ، عبادت ، حمد ، تلاش در راه بندگی ، رکوع ، سجود ، امر به معروف و نهی از منکر و حفظ حدود الهی ، از صفات مجاهدان راه خدا

إن الله اشترى من المؤمنین . . . التَّوبَةَ ... و الحفظون لحدود الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 41 - 2

2 - اقامه نماز ، پرداخت زکات ، امر به معروف و نهی از منکر ، از بارزترین ویژگی های یاران خدا و پیکارکنندگان راه دین او

الذین إن مکّنهم . . . ونهوا عن المنکر

162- وعده به مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 18

18 - پاداش بهشت برای مجاهدان و شهیدان ، وعده حتمی خداوند در تورات ، انجیل و قرآن

وعداً علیه حقاً فی التوریه و الإنجیل و القرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - 13 - 61 - صف - 19

4 - امداد های الهی و پیروزی بر دشمن ، وعده قطعی خداوند به جبهه ایمان و مجاهدان راه او

يَغْفِرْ لَكُمْ... وَأُخْرَى تَحِبُّونَهَا نَصْرَ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحَ قَرِيبٍ

ص: 532

163- وعده به مجاهدان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 22

22 - وعده پاداش از سوی خداوند ، به همه مجاهدان و انفاق گران صدر اسلام

و كلاً وعد الله الحسنی

164- وعده پیروزی مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 173 - 2

2 - پیروزی لشکریان الهی و مجاهدان راه خدا ، در تمامی صحنه های مبارزاتی ، سنت و وعده خداوند است .

وإنّ جندنا لهم الغلبون

165- وقت هجوم مجاهدان غزوه ذات السلاسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 5 - 3

3 - مجاهدان در غزوه « ذات السلاسل » با اسبان دونده ای که از ضربه سم آنها برق می جهید ، صبحگاهان بر دشمن تاختند و در میان غبار پای اسبان ، خود را به قلب دشمن رساندند .

و العدیت ضبجًا . فالموریت قدحًا . فالمغیرت صبجًا . فأثرن به تقعا . فوسطن به

براساس بعضی از روایات، این آیات به غزوه «ذات السلاسل» نظر دارد.

166- ویژگیهای اسبان مجاهدان غزوه ذات السلاسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 5 - 3

3 - مجاهدان در غزوه « ذات السلاسل » با اسبان دونده ای که از ضربه سم آنها برق می جهید ، صبحگاهان بر دشمن تاختند و در میان غبار پای اسبان ، خود را به قلب دشمن رساندند .

و العديت ضبيحًا . فالموريت قدحًا . فالمغيرت صبيحًا . فأثرن به نقعًا . فوسطن به

براساس بعضی از روایات، این آیات به غزوه «ذات السلاسل» نظر دارد.

167- ویژگیهای مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 533

2- اقامه نماز، پرداخت زکات، امر به معروف و نهی از منکر، از بارزترین ویژگی های یاران خدا و پیکارکنندگان راه دین او

الذین إن مکّنّهم... ونهوا عن المنکر

168- هدف مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 207 - 3

3- باید رضایت خداوند، بالاترین هدف ایثارگران در راه خدا باشد.

و من الناس من یشری نفسه ابتغاء مرضات اللّٰه

از ستایش خداوند نسبت به گروهی که با ایثار جان خویش در پی جلب رضایت او هستند، استفاده می شود که باید رضایت خداوند بالاترین هدف باشد.

169- همنشینی با مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- نساء - 4 - 73 - 3

3- آرزوی همراهی با مجاهدان پس از مشاهده پیروزی، و خوشحالی از ترک جهاد پس از شکست، روحیه و منشی ناشایست

فان اصابتکم مصیبه... و لئن اصابتکم فضل من اللّٰه... یا لیتنی کنت معهم

مجاهدان احد

170- {مجاهدان احد}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 139 - 4

4- خودباختگی و شکست روحی پیکارگران احد پس از بازگشت از نبرد

اذ همّت طائفتان منکم ان تفشلا... و لاتهنوا و لاتحزنوا و اتمم الاعلون

اگر چه نهی از چیزی، حکایت از وقوع خارجی آن ندارد، ولی به قرینه آیات بعد (ان یمسسکم قرح . . .)، معلوم می شود که نهی از سستی و اندوه، پس از وقوع آن در میان مسلمانان بوده است. و به مقتضای ارتباط این آیه با آیات پیشین که جنگ احد و عوامل شکست آن را گوشزد کرد، به دست می آید که این سستی و اندوه، ناشی از مسائل جنگ احد بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 143 - 7

7 - پیکار احد، کارزاری سخت و مجسم کننده مرگ در دیده پیکارگران مسلمان

ص: 534

و لقد كنتم تمنون الموت . . فقد رايتموه و انتم تنظرون

1 - مفسران برآنند که آیه شریفه درباره نبرد احد نازل شده است. 2 - چون خداوند از رویارویی و درگیر شدن با کافران، به دیدن مرگ تعبیر کرده است، معلوم می شود که کارزاری سخت بوده که ورود به آن، مساوی دیدن مرگ بوده است.

171- عصیان مجاهدان احد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 155 - 14

14 - حلم خداوند در برابر نافرمانی و لغزش پیکارگران احد (پشت کردن به میدان کارزار)

انّ الذین تولّوا . . انّ الله غفور حلیم

172- عفو از مجاهدان احد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 152 - 24، 25

24 - عفو خداوند از سستی، نزاع و نافرمانی پیکارگران احد

حتّی اذا فشلتم . . و لقد عفا عنکم

25 - شایستگی عفو از تخلفات جنگی پیکارگران

و لقد عفا عنکم

173- مجاهدان احد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 123 - 9

9 - سرزنش خداوند به پیکارگران احد که چرا علی رغم مشاهده یاری الهی در جنگ بدر، تصمیم به سستی در کارزار احد گرفتند .

و اذ همّت طائفتان منکم ان تغشلا . . و لقد نصرکم الله بیدر و انتم اذله

لحن آیه، حکایت از سرزنش مسلمانانی است که در جنگ احد، تصمیم به سستی و نافرمانی گرفتند.

1 - وعده پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مؤمنان پیکارگر بدر و یا رزمندگان احد ، به امداد الهی با فرستادن سه هزار فرشته

اذ تقول للمؤمنین ان یمدکم ربکم بثلثة الاف من الملائکة منزلین

برخی مفسران «اذ تقول» را بدل از «اذ همّت» گرفته اند و عقیده دارند که وعده امداد با ملائکه، درباره جنگ احد است. برخی دیگر «اذ تقول» را متعلق به «ولقد نصرکم الله ببدر» گرفته اند و این وعده را، در جنگ بدر دانسته اند.

2 - تقویت روحیه پیکارگران بدر و أحد ، ز سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

اذ تقول للمؤمنین ان یکفیکم ان یمدکم ربکم

3 - خداوند ، سه هزار فرشته را برای یاری رزمندگان بدر فر فرستاد .

ان یکفیکم ان یمدکم ربکم بثلثة الاف من الملائکه منزلین

«اذ تقول . . .» یعنی یادآور زمانی را که به مؤمنین وعده امداد الهی را می دادی؛ اگر این وعده تحقق پیدا نکرده بود یادآوری آن لغو بود.

7 - فرشتگان ، از جمله ابزار های امداد های خداوند

ان یمدکم ربکم بثلثة الاف من الملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 125 - 8

8 - وعده الهی به نزول پنجهزار فرشته برای یاری رزمندگان بدر و یا احد و یا حمراءالاسد ، در صورت صابر بودن و تقوا داشتن

ان تصبروا و تتقوا . . . یمدکم ربکم بخسمه الاف من الملائکه

برخی مفسران به قرینه جمله «یا توکم من فورهم هذا»، آیه مورد بحث را درباره قضیه حمراءالاسد دانسته اند که مشرکان پس از غلبه در احد و انصراف از معرکه، پشیمان شدند و تصمیم بر یورش به مدینه را داشتند که پیامبر(صلی الله علیه و آله) پس از دریافت این خبر، مسلمانان را برای رویارویی با آنان فراخواند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 144 - 13

13 - پندار غلط جاودانگی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، موجب ارتداد و واپسگرایی برخی از مبارزان احد ، و انکار رسالت آن حضرت پس از شایعه قتل ایشان

افین مات او قتل انقلبتم علی اعقابکم

مفسران در شأن نزول آیه گفته اند: آنگاه که خبر قتل پیامبر(صلی الله علیه و آله) در بین مردم شایع شد، برخی از مسلمانان اظهار داشتند که اگر محمد(صلی الله علیه و آله) پیامبر بود، کشته نمی شد. (مجمع البیان، ذیل آیه.)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - فرورستاندن خوابی آرام بخش از سوی خداوند بر پیکارگران احد ، به دنبال اندوههایی که در آن کارزار بر ایشان گذشت .

ثم انزل علیکم من بعد الغمّ امنه نعاساً

«امنه» (آرامش خاطر)، مفعول برای «انزل» است و «نعاساً» به معنای خواب، عطف بیان و یا بدل از «امنه» است.

5 - خواب آرام بخش ، تنها پیکارگران خداجوی نبرد احد را فراگرفت .

ثم انزل .. امنه نعاساً یغشی طائفه منکم

به قرینه «طائفه قد اهتمتهم ..» ، طائفه اول حمل بر کسانی می شود که هم‌میشان دین و خدا بود.

9 - مسلمانان در پیکار احد متشکل از دو جناح ، خداجویان آخرت طلب و خودگزینان دنیاخواه بودند .

یغشی طائفه منکم و طائفه قد اهتمتهم انفسهم

15 - تردید برخی از مسلمانان نبرد احد در حقیقت اسلام و وعده رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به پیروزی مسلمانان بر دشمنانشان

و طائفه .. يقولون هل لنا من الامر من شيء

برخی از مسلمانان گمان می کردند چون به اسلام گرویده اند و اسلام دین حق و الهی است، باید همه امور بر طبق خواسته آنان پیش رود؛ ولی آنگاه که شکست خوردند، به تردید افتادند و گفتند گویا اختیار امور به دست ما نیست و در نتیجه اسلام دین حق نیست و وعده های رسول خدا (صلی الله علیه و آله) بی مورد است.

22 - انکار حقایق رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و نادرست پنداشتن وعده های الهی به پیروزی، چیزی است که خودگزیانان شرکت کننده در نبرد احد از رسول خدا پنهان می داشتند.

و طائفه .. یخفون فی انفسهم ما لایبدون لک

25 - شهادت برخی از پیکارگران احد و شکست در آن کارزار، موجب تردید مسلمانان سست اندیشه

يقولون لو كان لنا من الامر شيء ما قتلنا ههنا

31 - مسلمانان آخرت طلب و خداخواه احد، مشتاقان شهادت و رهسپار به سوی قتلگاه خویش

قل لو كنتم في بيوتكم لبرز الذين كتب عليهم القتال الى مضاجعهم

علی رغم اینکه آیه درباره توحید افعالی است و بیان این معنا که امور به دست خداوند است، خروج برای شهادت را به خود مبارزان نسبت داد تا اشاره به اشتیاق آنان به شهادت کند. کاربرد کلمه «مَضْجَع» (خوابگاه) به جای قتلگاه، مؤید این معناست.

32 - حضور پیکارگران خداجوی در صف رزمندگان احد، حتی در صورت شرکت نکردن دنیاطلبان خودخواه

قل لو كنتم في بيوتكم لبرز الذين كتب عليهم القتال الى مضاجعهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 155 - 5, 10, 3, 2

2 - حضور مجاهدانی پایمرد و استوار به همراه پیامبر (صلی الله علیه و آله) در کارزار احد، تا آخرین لحظه های پیکار

انّ الذين تولّوا منكم يوم التقي الجمعان

بنابر اینکه «من» در «منکم» برای تبعیض باشد، که دلالت می کند گروهی فرار کردند و قهراً گروهی تا آخر جنگ همراه پیامبر (صلی الله علیه و آله) باقی ماندند و به دفاع ادامه دادند.

3 - لغزش (فرار از کارزار) برخی از مجاهدان احد، بر اثر نفوذ شیطان در ایشان

انّ الذين تولّوا .. ائما استزلّهم الشيطان ببعض ما كسبوا

5 - خودخواهی و دنیاپرستی برخی مجاهدان احد، موجب نفوذ شیطان در آنان و گریزشان از صحنه کارزار

قد اهتمتهم انفسهم . . ان الذين تولوا .. انما استزلهم الشيطان ببعض ما كسبو

خودمحوری و دنیاطلبی، که معنای جمله «قد اهتمتهم انفسهم» است، می تواند مصداق روشن و مورد نظر از جمله «ببعض ما كسبوا» باشد.

10 - عفو خداوند از گناه فراریان جنگ احد

ان الذين تولوا . . ولقد عفا الله عنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 159 - 16

16 - عفو از خطاکاران پیکار احد، تکلیف الهی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فاعف عنهم و استغفر لهم

به مقتضای ارتباط این آیه با آیات نبرد احد، از جمله افراد مورد نظر که پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به نادیده گرفتن خطای آنان

ص: 537

است، خطاکاران نبرد احد می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 165 - 5

5 - پندار ناصواب برخی پیکارگران احد در تحلیل عوامل شکست آن نبرد

اَنّی هذا قل هو من عند انفسکم

جمله «اَنّی هذا» به این مطلب اشاره دارد که گویا مجاهدان احد علّت شکست آن نبرد را بیرون از عملکرد خویش می دانستند، که جمله «من عند انفسکم» ریشه صحیح آن را گوشزد می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 168 - 2

2 - ادعای باطل منافقان که اگر جنگاوران احد در آن کارزار شرکت نمی کردند ، به شهادت نمی رسیدند .

لو اطاعونا ما قتلوا . . ان کنتم صادقین

ص: 538

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر/ 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

